VISIT…

LANZAROTE
Caliente.COM

SAVOIR VIVRE

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΖΑΜΠΟΥΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΦΕΡΕΝΙΚΗ**

20η ΧΙΛΙΑΔΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΠΑΝ ΓΙΑ ΤΟ SAVOIR-VIVRE

Βασανίστε με! Ἀλλὰ παρακαλῶ στὸν πληθυντικό!
(Μίκης Θεοδωράκης)

Ἡ καλὴ ἀνατροφὴ συνίσταται στὴ συμφιλίωση
ἀνάμεσα στὴ μεγάλη ἰδέα ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας
καὶ τὴ μικρὴ ἰδέα ποὺ ἔχουμε γιὰ τοὺς ἄλλους.
(Μὰρκ Τουέν)

Ὁ ἐγωισμὸς ἐμπνέει τέτοιο τρόμο, ὥστε οἱ Γάλλοι ἐπινόησαν τὴν εὐγένεια γιὰ νὰ τὸν κρύψουν.
(Ἀρθοῦρος Σοπενχάουερ)

Σ' ἕναν δημοσιογράφο ποὺ τὸν ρώτησε τί εἶχε κάνει
γιὰ νὰ ἔχει καλοὺς τρόπους, ὁ πρίγκιπας Κάρολος τῆς Οὐαλίας
ἀπάντησε: «Ὅπως οἱ πίθηκοι, μιμούμενος τοὺς γονεῖς μου».

Ἡ εὐγένεια εἶναι ἡ ἔνδυση τοῦ πνεύματος
καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζει τὸ πνεῦμα νὰ ἐνεργεῖ ἐλεύθερα.
(Φράνσις Μπέικον).

Ἔχουμε δύο εἴδη κανονισμῶν: τοὺς νόμους καὶ τὴν «ἐτικέτα».
Τὸ νομικὸ δίκαιο μᾶς προστατεύει ἀπὸ τὸ νὰ σκοτώνουμε
ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Τὸ savoir-vivre μᾶς προστατεύει
ἀπὸ τὸ νὰ τρελαίνουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.
(Τζούντιθ Μάρτιν)

Τὸ πιὸ δύσκολο πράγμα ποὺ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσουν
τὰ νέα παιδιὰ σήμερα, εἶναι τὸ νὰ μάθουν καλοὺς τρόπους
χωρὶς νὰ τοὺς βλέπουν.
(Φρέντ Ἀστὲρ)

Πρέπει νὰ εἴσαστε εὐγενικοὶ μὲ τὴ ζωή,
ἂν θέλετε νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ εὐγενικὴ μαζί σας.
(Φρανσουὰζ Σαγκὰν)

Ἕνα μήνα πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1914, στὸ Βερολῖνο εἶχαν κληθεῖ ὁ διάδοχος Γεώργιος, ὁ Ἀλέξανδρος κι ὁ Βενιζέλος σὲ γεῦμα ἀπὸ τὸν Κάιζερ. Οἱ δύο νεαροὶ πρίγκιπες ἔλεγαν τὶς ἀνησυχίες τους ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, πῶς θὰ φερόταν ὁ Βενιζέλος μέσα σ' αὐτὸ τὸ δύσκολο αὐτοκρατορικὸ περιβάλλον, ἀφοῦ ἦταν ἀσυνήθιστος σὲ παλάτια. Ἐφοβοῦντο μήπως, χωρὶς νὰ θέλει, κάμει κανένα λάθος εἴτε στὴν ὁμιλία εἴτε μὲ τὸν τρόπο ποὺ θὰ φάγει. «Ἀπὸ τότε κατάλαβα» μᾶς διηγεῖται ὁ Ἀλέξανδρος «τί τετραπέρατος εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Τὸ μάτι του παρακολουθοῦσε διαρκῶς, μὰ κρυφὰ τὸν Κάιζερ. Ὅ,τι ἔκανε ἐκεῖνος, ποὺ τὸν σερβίριζαν πρῶτο, τὸ ἐμιμεῖτο μὲ τόση ἄνεση ὁ Βενιζέλος, ὡσὰν νὰ ἦταν τὸ Πότσδαμ σπίτι του».

(*Ἀλέξανδρος*, τοῦ Χρήστου Ζαλοκώστα)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἕνα μεγάλο μυστικὸ τῶν καλῶν τρόπων εἶναι νὰ συμπεριφέρεσαι ὅπως θὰ ἤθελες νὰ σοῦ συμπεριφέρονται.

Λόρδος Τσέστερφιλντ

Γράφουμε συνήθως βιβλία ποὺ θέλουμε νὰ διαβάσουμε. Ἐπιστρέφοντας στὴν Ἑλλάδα μετὰ ἀπὸ δεκαπενταετῆ παραμονὴ στὴ Γαλλία, τὴν πατρίδα τοῦ *savoir-vivre*, ἀναζητήσαμε ἐγχειρίδια καλῶν τρόπων ποὺ θὰ μᾶς εἰσῆγαν στὸν ἑλληνικὸ κοινωνικὸ βίο. Ὢ τῆς ἐκπλήξεως! Τὸ τελευταῖο πόνημα ἀναφορᾶς –ἐξαιρετικό– εἶχε γραφεῖ ἀπὸ τὴν κυρία Ἑλένη Χαλκούση τὴ δεκαετία τοῦ '60! Σὲ ὡραία καὶ γλαφυρὴ γλώσσα, ἐκάλυπτε ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τοῦ βίου, ἀπὸ τὴ γέννηση ἕως τὸ τέλος, μὲ ἕναν ἁπλὸ καὶ διασκεδαστικὸ τρόπο.

Φεῦ, διαβάζοντάς το κανεὶς σήμερα νοιώθει ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Πράγματι, μέσα σὲ μιὰ γενιὰ ὁ ἄνθρωπος περπάτησε στὸ φεγγάρι καὶ οἱ γυναῖκες δὲν χρειάζονται πιὰ τοὺς ἄνδρες γιὰ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ καταξίωση. Πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἀνωτέρω, ἀρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε ὅτι στὴ γιαγιά μας δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ βγεῖ ἀσυνόδευτη ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ στὴ μητέρα μας νὰ φορέσει παντελόνι!

Ἡ φεμινιστικὴ ἐπανάσταση ἀνέτρεψε τὸ παλαιὸ ἀνδροκρατούμενο *savoir-vivre* δημιουργώντας μιὰ νέα τάξη πραγμάτων. Οὕτως ἢ ἄλλως τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ ἐξελίξεις στὴν καλὴ συμπεριφορὰ εἶναι τόσο ραγδαῖες, ὥστε εὐλόγως νὰ δημιουργοῦνται ἀπορίες γιὰ τὸ ποιοὶ κανόνες ἰσχύουν

καὶ ποιοὶ ἔχουν ἀλλάξει. Ζωντανὸς ὀργανισμὸς ποὺ ἐξελίσσεται καὶ προσαρμόζεται στὴν ἑκάστοτε πραγματικότητα καὶ στὴν ἑκάστοτε προσωπικότητα, τὸ *savoir-vivre* μπορεῖ νὰ μεταβάλλεται στὴ μορφή του, ἀλλὰ ποτὲ στὴν οὐσία του. Ὁ ἀκρογωνιαῖος του λίθος παραμένει ἀναλλοίωτος στὸ διάβα τοῦ χρόνου: εἶναι *ἡ ἠθική*. Διότι δὲν νοοῦνται καλοὶ τρόποι, ἐὰν δὲν συνοδεύονται καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα περὶ *ἠθικῆς* αἰσθήματα: τὴν ἔγνοια τοῦ νὰ μὴν ἐνοχλοῦμε τὸν διπλανό μας, τὸ νὰ εἴμεθα φιλόφρονες καὶ περιποιητικοὶ μὲ ὅλους, τὸ νὰ εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ ζητοῦμε συγγνώμη. Σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι θὰ πίστευαν οἱ φανατικοὶ τοῦ εἴδους, τὸ *savoir-vivre* δὲν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὸ προνόμιο μιᾶς ἀνώτερης κοινωνικῆς τάξεως ποὺ κατέχει τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν μεταδίδει ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά. Παρ' ὅτι ὁ βοσκὸς τοῦ Ψηλορείτη ἢ ὁ λιμενεργάτης τῆς Θεσσαλονίκης ἔχουν λάβει διαφορετικὴ ἀγωγὴ ἀπὸ τὸν γιὸ τοῦ ἐπιχειρηματία τῶν βορείων προαστίων ἢ τὸν παλινοστοῦντα ἐφοπλιστὴ τοῦ Λονδίνου, τοῦτο δέν σημαίνει ὅτι οἱ τρόποι τῶν δεύτερων εἶναι ὑποχρεωτικῶς καλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς τῶν πρώτων.

Στὴ χώρα μας ἔχουμε ἕξι ἰδεοληψίες γιὰ τὸ *savoir-vivre*:

α. Ὅτι ἀπευθύνεται σὲ μιὰ κατηγορία ἀργόσχολων ποὺ περνοῦν τὴ ζωή τους σὲ δεῖπνα, σαλόνια καὶ δεξιώσεις.
β. Ὅτι εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογο μὲ τὴ νεανικὴ νοοτροπία.
γ. Ὅτι ἡ εὐγένεια εἶναι δεῖγμα ἀδυναμίας καὶ ὑποχωρητικότητος.
δ. Ὅτι ταυτίζεται μὲ τὸν σνομπισμὸ καὶ τὸν καθωσπρεπισμό.
ε. Ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα εὐγενεῖς μόνον μὲ τοὺς εὐγενεῖς.
στ. Ὅτι ἐπειδὴ εἴμεθα χαλαρὸς λαός, ὅλα σχεδὸν ἐπιτρέπονται.

Καθὼς θὰ διαπιστώσει ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου μας, τὸ *εὖ φέρεσθαι* εἶναι πλέον μιὰ οἰκουμενικὴ καὶ «δημοκρατική» ἀξία, στὴν ὁποία ἔχουν ἐλεύθερη πρόσβαση ὅλοι. Ὅπως ὁ κώδικας ὁδικῆς κυκλοφορίας μᾶς ἐπιτρέπει νὰ φθάσουμε στὸν προορισμό μας χωρὶς συγκρούσεις καὶ δυσάρεστα ἐπεισόδια, ἔτσι καὶ τὸ *savoir-vivre* μᾶς βοηθᾶ νὰ νοιώθουμε ἄνετα παντοῦ καὶ νὰ κατακτήσουμε τὴν τέχνη τῆς ζωῆς. Ἄλλωστε αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐτυμολογία του: *νὰ ξέρεις νὰ ζεῖς*.

Πρόκειται γιὰ τὸ ἀπαραίτητο ἐργαλεῖο ποὺ ἐπιτρέπει στὸν νέο νὰ προσληφθεῖ μὲ μεγαλύτερη εὐκολία στὴν πρώτη του δουλειά, ἀλλὰ καὶ στὸν αὐτοδημιούργητο ἐπαγγελματία νὰ ἀνελιχθεῖ κοινωνικῶς. Εἶναι ἡ γνώση τοῦ τί ἀκριβῶς ἡ κοινωνία θεωρεῖ ἀποδεκτό, τοῦ τί ζητᾶ ἀπὸ ἐμᾶς καὶ τοῦ τί πρέπει νὰ πράττουμε ἀνὰ πᾶσα στιγμὴ καὶ περίσταση. Εἶναι προτιμότερο νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας τοὺς κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ νὰ μὴν τοὺς ἐφαρμόζουμε, παρὰ νὰ τελοῦμε ἐν ἀμφιβολίᾳ γιὰ τὸ τί εἶναι ἢ δὲν εἶναι σωστό. Τί κι ἂν ἔχουμε συγκεντρώσει ἀμύθητα πλούτη! Τί κι ἂν ἐντυπωσιάζουμε μὲ τὶς γνώσεις καὶ τὴν ἐξυπνάδα μας! Μιὰ λάθος φράση, μιὰ ἀπερίσκεπτη κίνηση, μποροῦν νά μᾶς ὁδηγήσουν στὸν Καιάδα. Διότι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερος προδότης ἀπὸ τοὺς κακοὺς τρόπους. Πρὸς Θεοῦ ὅμως! Ἂς μὴ θεωρήσουμε ὅτι τὸ *savoir-vivre* εἶναι ἀκόμη ἕνα δόγμα ποὺ μᾶς καταπιέζει. Εἶναι ἁπλῶς ἕνα κλειδὶ ποὺ ἀνοίγει ὅλες τὶς πόρτες καὶ ὅλες τὶς καρδιές.

Μόλις ἀρχίζουμε νὰ καταλαβαίνουμε τὸν κόσμο γύρω μας, ἀρχίζουμε νὰ μαθαίνουμε καὶ τὸ *savoir-vivre*. Αὐτὸ γίνεται στὸ σπίτι, ἀκολουθώντας τὶς παραινέσεις τῶν γονέων μας. Ἀργότερα, τὸ διδασκόμεθα στὸ κοινωνικό μας περιβάλλον, μιμούμενοι αὐτοὺς ποὺ διακρίνονται γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τοὺς τρόπους τους.

Ὅπως ἕνας φέρελπις ἠθοποιός, ποὺ ἐνδιαφέρεται καὶ πιθανὸν νὰ ἔχει ἕνα ταλέντο στὴν ὑποκριτική, πηγαίνει σὲ μιὰ σχολὴ γιὰ νὰ μάθει τοὺς κανόνες τῆς τέχνης του, ἔτσι κι ἕνας ἄνθρωπος ποὺ θέλει νὰ διαπρέψει στὸν κοινωνικὸ στίβο πρέπει νὰ γνωρίζει τοὺς κωδικοποιημένους κανόνες τοῦ *savoir-vivre*. Ἐνῶ ὅμως ἡ ὑποκριτικὴ ἱκανότης δὲν εἶναι ἐφόδιο ἀπαραίτητο στὴ ζωή, ἡ καλὴ συμπεριφορὰ εἶναι κάτι ποὺ πρέπει νὰ διαθέτουμε ὅλοι καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόζουμε σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως, δηλαδὴ νὰ συμπεριφερόμεθα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο σὲ ἕναν πρίγκιπα καὶ σὲ ἕναν ἀχθοφόρο.

Ἡ Ἑλένη Βλάχου, ἡ σπουδαία κυρία τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας, σημείωνε τὸ 1963 στὸν πρόλογο τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τῆς Ἑλένης Χαλκούση: «Τὸ *savoir-vivre* εἶναι καὶ πάλι τῆς μόδας». Σαράντα χρόνια μετά, συμφωνοῦμε καὶ προσυπογράφουμε. Ἡ προϊοῦσα ἀστικο-

ποίησις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἐκ παραλλήλου μὲ τὸ πέρας τῆς ἰδεολογικῆς περιόδου τῆς ἰσοπεδώσεως ἐπαναφέρουν ἔννοιες ποὺ ἐθεωρούσαμε ἐξαφανισμένες στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ εὐγένεια, οἱ καλοὶ τρόποι, ἡ ἀνατροφή. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα, ἀποφασίσαμε νὰ ἐπιχειρήσουμε τὴ συγγραφὴ ἑνὸς σύγχρονου ἑλληνικοῦ ἐγχειριδίου *savoir-vivre* καὶ *savoir-faire*. Ὁ κύριος ὅμως σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ ἐγχειρήματος ἦταν νὰ γνωρίσουμε οἱ ἴδιοι τὸ ἀντικείμενο εἰς βάθος. Θὰ μπορούσαμε νὰ μεταφράσουμε ἕναν ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους ξένους (ἀγγλικούς, γαλλικοὺς ἢ ἀμερικανικοὺς) ὁδηγοὺς ποὺ ἅπτονται τῶν καλῶν τρόπων· θὰ προσφέραμε ὅμως μικρὸ ἔργο διότι, παρ' ὅλη τὴν παγκοσμιοποίηση, οἱ διαφορὲς μὲ τὴν Ἑλλάδα ὅσον ἀφορᾶ στὴν καλὴ συμπεριφορὰ εἶναι πέραν ἀπὸ ἐμφανεῖς.

Καρπὸς ἔρευνας, προσωπικῶν ἐμπειριῶν –καὶ περιπετειῶν– ἀλλὰ καὶ συλλογικῆς γνώσεως, ἡ προσπάθειά μας εἶναι, ὅπως κάθε ἀνθρώπινο ἐγχείρημα, ἀτελής. Αἰτούμεθα λοιπὸν κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπιείκεια τῶν ἀναγνωστῶν μας γιὰ τὶς τυχὸν παραλείψεις. Ἐπαφιέμεθα ὅμως στὴ φιλοτιμία τους, γιὰ νὰ καλυφθοῦν αὐτὲς στὴν ἑπόμενη ἔκδοση. Ἄλλωστε, κατὰ τὸν Βολταῖρο, «τὰ πιὸ χρήσιμα βιβλία εἶναι αὐτὰ ποὺ γράφουν κατὰ τὸ ἥμισυ οἱ ἀναγνῶστες».



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ SAVOIR-VIVRE

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας του ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ θέσει κανόνες καὶ ὅρια στὴ συμπεριφορά του καὶ τοὺς τρόπους του. Χωρὶς αὐτὰ θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ συμβίωση καὶ ἡ συγκρότηση κοινωνιῶν. Διαφωτιστικὰ ἀρχαιότατα παραδείγματα εἶναι ἡ βαβυλωνιακὴ νομοθεσία τοῦ Χαμουραμπὶ καὶ οἱ Δέκα Ἐντολὲς τῆς (ἑβραϊκῆς προελεύσεως) Διαθήκης (Τορά).

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ λογοτεχνία, σὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς περιόδους της, βρίθει ἀπὸ ἐκτενέστερες ἢ βραχύτερες, ἄμεσες ἢ ἔμμεσες ὁδηγίες καλῶν τρόπων. Ὅποιος ἔχει διαβάσει, ἔστω καὶ αποσπασματικῶς, τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τὸν Ἡσίοδο, τραγωδίες, κωμωδίες, φιλοσοφικὰ ἔργα, τοὺς *Χαρακτῆρες* τοῦ Θεοφράστου, τὸν Πλούταρχο (ἰδίως τοὺς *Παραλλήλους Βίους* καὶ τὰ *Ἠθικά*), βλέπει νὰ ξεδιπλώνεται μπροστά του ὁ ἑκάστοτε κοινωνικῶς ἀποδεκτὸς κώδικας συμπεριφορᾶς.

Στὴν ἀρχαία ρωμαϊκὴ λογοτεχνία, κληρονόμο τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, συναντοῦμε ἐπίσης πολυπληθεῖς ἀναφορὲς καὶ ὁδηγίες καλῆς συμπεριφορᾶς. Οἱ κωμωδίες τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Τερεντίου, τὰ ἔργα τοῦ Κικέρωνα (ἰδίως ὅσα πραγματεύονται θέματα ἠθικῆς), τὰ ποιήματα τοῦ Ὀβιδίου (κυρίως ἡ *Ars Amatoria*), οἱ πολυάριθμες συλλογὲς ἐπιστολῶν καὶ ἀνεκδότων εἶναι πολύτιμες πηγές. Ἐπὶ παραδείγματι, συνιστοῦσαν στοὺς νεαροὺς πατρικίους νὰ τρῶνε χρησιμοποιώντας τὰ τρία δάκτυλα μόνον: τὰ πέντε δάκτυλα ἐχρησιμοποιοῦντο μόνον ἀπὸ τοὺς πληβείους.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ σὲ ὄγκο βυζαντινὴ λογοτεχνία συνεχίζει τὴν παράδοση σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Ἀναρίθμητα εἶναι τὰ ἔργα μὲ περιεχόμενο ἠθικοδιδακτικὸ καὶ οἱ συλλογὲς γνωμῶν καὶ παραινέσεων ποὺ μᾶς δείχνουν τί ἀκριβῶς ἐθεωρεῖτο καλὴ συμπεριφορά.

Ἀντιστοίχως στὸν δυτικὸ Μεσαίωνα τὰ ἐγχειρίδια καλῶν τρόπων ἐπέβαλλαν νὰ σκουπίζει κανεὶς τὴ μύτη του στὸ τραπεζομάντιλο, στὰ ροῦχα ἢ στὰ χέρια του. Ἐκείνη ἡ ἐποχὴ ταυτίζεται μὲ τὴ χριστιανικὴ ἠθική, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπίδραση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καταλυτικὴ καὶ ὁ ρόλος της ἀπολύτως ρυθμιστικός. Ὅλα τὰ βιβλία ποὺ κυκλοφοροῦν δίνουν ὁδηγίες στοὺς νέους πῶς νὰ ἔχουν χρηστὰ ἤθη.

Ὁ περίφημος ἀνθρωπιστὴς καὶ συγγραφέας τῆς Ἀναγεννήσεως Ἔρασμος (Desiderius Geert, 1467-1536) κόβει αὐτὸν τὸν ὀμφάλιο λῶρο. Μὲ τὸ ἔργο του *De civilitate morum puerilium libellus* (1526) εἰσάγει τὴν ἔννοια τῆς πολιτισμένης συμπεριφορᾶς (*civilitas*). Ὑπάρχει βέβαια καὶ τὸ ρωμαϊκὸ προηγούμενο τῆς *urbanitas* (τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου τῆς πόλεως, τοῦ ἀστοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴ *rusticitas*, τὴ χωριατιά). Εἶναι τέτοια ἡ ἐπιτυχία τοῦ ὁδηγοῦ του, ὥστε ἐκδίδεται συνεχῶς ἕως τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Στὸν ὁδηγό του συνιστᾶ στὰ παιδιὰ νὰ μὴ φτύνουν στὸ τραπέζι ἀλλά... καταγῆς. Ἡ ἐξέλιξη εἶναι οὐσιαστική: δὲν μιλοῦμε πλέον μόνον γιὰ ἠθικὲς ἀξίες ὅπως ἡ τιμιότητα, ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν οἱ νέοι ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο *ποὺ ξέρει νὰ ζήσει*, αὐτὸν ποὺ ἔχει ἀνατραφεῖ καλὰ καὶ ποὺ συμπεριφέρεται σὲ ὅλες τὶς καταστάσεις μὲ εὐγένεια. Στὴν Ἀγγλία, ὁ Ρίτσαρντ Μπράθγουειτ γράφει τὸν 17^{ο} αἰώνα ἕνα πρωτοπόρο καὶ ἀνατρεπτικὸ βιβλίο ποὺ τιτλοφορεῖται *Ὁ Ἄγγλος τζέντλμαν καὶ ἡ περιγραφὴ μιᾶς καλῆς συζύγου*.

Ἡ λέξη *savoir-vivre* ὅμως πρωτοεμφανίζεται τὸ 1671 στὸ ἐγχειρίδιο τοῦ Ἀντουὰν ντὲ Κουρτὲν *Νέος ὁδηγὸς τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴ Γαλλία μεταξὺ τῶν τιμίων ἀνθρώπων*. Ὁ Γάλλος συγγραφέας γίνεται διεισδυτικός. Δίνει συμβουλὲς γιὰ πρακτικὰ θέματα ὅπως: πῶς μπαίνουμε στὸ σπίτι ἑνὸς ἀριστοκράτη, τὰ καλὰ λόγια ποὺ λέμε, τί πρέπει νὰ προσέχουμε στὰ ταξίδια, στὴν ἅμαξα, στὸ κυνήγι ἢ τὴν ἱππασία, τοὺς κανόνες ποὺ πρέπει νὰ μάθουμε ὥστε νὰ γράφουμε σωστὰ ἕνα γράμμα, τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς ἑνὸς ἀνώτερου πρὸς ἕναν κατώτερο, κ.ἄ.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Λὰ Μπρυγιὲρ συγγράφει, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν *Χαρακτήρων* τοῦ Θεοφράστου, ἕνα διδακτικὸ βιβλίο μὲ τίτλο *Περὶ καρδίας* (σ.σ. ἀποσπάσματά του ἀναδημοσιεύονται μετὰ τὸ κεφάλαιο 8).

Στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ τὸ 1747 ὁ Τζώρτζ Οὐάσινγκτον συγγράφει ἕναν ἀξιομνημόνευτο ὁδηγό, τὸν ὁποῖο τιτλοφορεῖ *Κανόνες Πολιτισμοῦ*. Πιθανῶς ὅμως τὸ πιὸ διαδεδομένο ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ 18ου αἰώνα ἦταν τὸ *Γράμματα στὸν γιό του*, τοῦ Λόρδου Τσέστερφιλντ.

Τὸ 1789 ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ἀνατρέπει τὸ κοινωνικὸ μοντέλο ποὺ εἶχε ὡς πρότυπο τὴν Αὐλὴ τῆς ἀπόλυτης μοναρχίας. Ὁ θρίαμβος τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τῶν τρόπων συμπεριφορᾶς της ἀντικατοπτρίζεται στὸ ἐγχειρίδιο *Κανόνες τοῦ savoir-vivre μέσα στὴ μοντέρνα κοινωνία*, ποὺ γράφει τὸ 1889 ἡ βαρόνη Στάφ –ψευδώνυμο. Ἀναδεικνύεται σὲ σημεῖο ἀναφορᾶς σὲ ὅλα τὰ πλάτη καὶ τὰ μήκη τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Μπαίνοντας στὸν 20ο αἰώνα, ἡ Ἔμιλυ Πόστ συγγράφει τὸ ἐγχειρίδιο *Ἐτικέτα* (ποὺ σημαίνει *καλοί τρόποι*), τὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖται ὡς παράδειγμα πρὸς μίμηση ὡς τὶς ἡμέρες μας. Πρωτοεκδόθηκε τὸ 1922 καὶ τὴν πρώτη ἔκδοση ἀκολούθησαν ἄλλες δεκατέσσερεις στὰ ἑπόμενα χρόνια.

Στὴν Ἑλλάδα σταθμὸ ἀποτελεῖ τὴ δεκαετία τοῦ '60 ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου τῆς Ἑλένης Χαλκούση *Σαβουὰρ Βίβρ*, ἔκδοση ἡ ὁποία καταγράφει μὲ γλαφυρὸ τρόπο τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Ἐμβληματικὴ φυσιογνωμία τῆς ἀθηναϊκῆς ζωῆς, δημοσιογράφος καὶ ἠθοποιὸς στὸ ἐπάγγελμα, ἡ Ἑλένη Χαλκούση καταφέρνει νὰ μπεῖ σὲ πάμπολλα ἑλληνικὰ σπίτια καὶ νὰ μεταδώσει μὲ χιοῦμορ καὶ πνεῦμα τὸ προφανές: οἱ κακοὶ τρόποι δὲν ἦταν καὶ δὲν εἶναι ποτὲ τῆς μόδας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια γίνονται ἀρκετὲς ἐκδοτικὲς προσπάθειες, διεθνῶς ἀλλὰ καὶ στὴ χώρα μας, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ γιὰ θέματα γύρω ἀπὸ τὸ *savoir-vivre*. Οἱ ἕως τώρα ὅμως ἐπὶ τοῦ θέματος ἐκδόσεις στὴν Ἑλλάδα περιορίζονται εἴτε σὲ ἀνατυπώσεις παλαιότερων βιβλίων εἴτε σὲ μεταφράσεις ἔργων ξένων συγγραφέων, τὰ ὁποία δὲν ἀνταποκρίνονται στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίο ἐκδίδεται γιὰ νὰ ὑπενθυμίσει ὅτι ἡ καλὴ συμπεριφορὰ εἶναι καὶ πάλι τῆς μόδας.





Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ συνήθεια ποὺ εἶχαν οἱ ἑταῖρες νὰ φοροῦν σανδάλια ποὺ εἶχαν χαραγμένη στὴ σόλα τὴ φράση «Ἀκολούθει μοι» καὶ ἡ ὁποία ἀποτυπωνόταν στὸν χωμάτινο δρόμο. Ὅσοι τὶς ἀκολουθοῦσαν κατέληγαν στὰ «χαμαιτυπεῖα», ποὺ πῆραν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπινόηση (χαμαί + τύπος).



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ SAVOIR-VIVRE ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις μιμεῖσθαι

Ἀριστοτέλης

— Στὴν ἀρχαιότητα ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμέρας συνέπιπτε μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καὶ τὸ πέρας μὲ τὴ δύση. Ὁ ρήτορας Αἰσχίνης σὲ λόγο του ἀναφέρει ἕναν νόμο τῆς Ἀθήνας ποὺ ἀπαγόρευε στοὺς γονεῖς νὰ στέλνουν τὰ παιδιά τους ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ καὶ τόνιζε ὅτι αὐτὰ ἔπρεπε νὰ μαζεύονται στὸ σπίτι τους πρὶν δύσει ὁ ἥλιος.

— Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας περνοῦσε σχεδὸν ὅλη τὴν ἡμέρα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀφοῦ βεβαίως ἔκανε τὴν ἀπαραίτητη προετοιμασία πρὶν βγεῖ: ἔπλενε τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια του καὶ ἔτρωγε ἕνα λιτὸ πρωινὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ λίγα κομμάτια ψωμιοῦ βουτηγμένα σὲ νερωμένο κρασί.

— Ἐθεωρεῖτο σπάνιο ἕως παράδοξο ἕνας ἐλεύθερος πολίτης νὰ τεμπελιάζει στὸ σπίτι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας, ἐκτὸς ἐὰν ἦταν ἀσθενής.

— Κατὰ τὴν ἔξοδο τοῦ πολίτη ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν συνόδευαν ἕνας ἢ δύο δοῦλοι, ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως. Προορισμός του ἦταν ἡ ἀγορά, ποὺ δὲν ἦταν μόνον ἐμπορικὸ κέντρο ὅπως σήμερα, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸ καὶ θρησκευτικό.

— Ὅλες τὶς ἀγορὲς τὶς ἔκανε ὁ ἄνδρας. Ἡ γυναίκα στὴν ἀρχαιότητα δὲν πήγαινε ποτὲ στὴν ἀγορὰ οὔτε ἔστελνε τὶς ὑπηρέτριές της. Ἐξαίρεση

ἀποτελοῦσαν οἱ πολὺ φτωχὲς ἢ οἱ ἄνω τῶν πενήντα ἐτῶν, οἱ ὁποῖες δὲν ὑπέκειντο στὸν κατ᾽ οἶκον περιορισμό.

— Στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, σύμφωνα μὲ τὶς γραπτὲς μαρτυρίες, δὲν ἄρεσαν οἱ νευρικοὶ ἢ οἱ βιαστικοὶ καὶ δὲν ὑπέφεραν τὴν ὑπεροψία. Τὴν ἔπαρση, τὸ ἀλαζονικὸ περπάτημα οἱ Ἀθηναῖοι τὸ κατέκριναν. Ἀλλὰ δὲν ἐπαινοῦσαν καὶ τὸ βιαστικὸ περπάτημα. Δὲν ἐθεωρεῖτο ἀξιοπρεπὲς γιὰ ἕναν ἄνδρα νὰ ρίχνει τὸ βλέμμα του παντοῦ, ὅπως δὲν ἐθεωρεῖτο ὡραῖο νὰ βαδίζει κανεὶς μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα στὴ γῆ καὶ μὲ ὕφος λυπημένο.

— Δικαίωμα ἐξόδου εἶχαν οἱ νυμφευμένες γυναῖκες, ποὺ πήγαιναν περιπάτους ἢ ἐπισκέψεις, καθὼς καὶ οἱ ἀνύμφευτες, μόνον ἐὰν συνοδεύοντο ἀπὸ μιὰ δούλη ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ἢ ἀπὸ ἕναν ἡλικιωμένο συγγενῆ. Στοὺς γάμους, τὶς κηδεῖες καὶ τὶς θρησκευτικὲς τελετὲς οἱ γυναῖκες συμμετεῖχαν ἐλεύθερα.

— Προσφιλὴς τόπος συζητήσεων στὴν ἀγορὰ ἦταν τὰ κουρεῖα. Οἱ κουρεῖς ἦταν ἐνήμεροι γιὰ ὅλα τὰ νέα καὶ μιλοῦσαν γιὰ τὰ πάντα. «Πῶς θέλετε νὰ σᾶς κουρέψω;» ρώτησε ὁ κουρέας τὸν βασιλιὰ τῆς Μακεδονίας Ἀρχέλαο. «Χωρὶς πολλὲς κουβέντες» ἀπάντησε ὁ βασιλιάς.

— Ἡ χειραψία περιορίζετο μόνο στὶς ὁρκωμοσίες καὶ τοὺς ἐπίσημους ἀποχωρισμούς. Ὁ συνήθης τρόπος χαιρετισμοῦ ἦταν μὲ μιὰ κίνηση τοῦ χεριοῦ καὶ τὴ φράση *Χαῖρε* ἢ *Ὑγίαινε*.

— Ἡ βάση τῆς ἀμφιέσεως ἦταν ὁ *χιτώνας*. Πάνω ἀπὸ τὸν χιτώνα φοροῦσαν τὸ *ἱμάτιον* –ἕνα εἶδος μανδύα– ἢ τὴ *χλαμύδα*. Ἀποτελεῖ πλάνη ἡ ἄποψη ὅτι τὰ ροῦχα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦταν λευκά –ὅπως οἱ κίονες τῶν ναῶν. Ἀντιθέτως, ἦταν πολύχρωμα μὲ προτίμηση στὸ κόκκινο, τὸ πορφυροῦν, τό πράσινο ἀνοιχτό, τὸ κυανοῦν. Οἱ ἄνδρες θεωροῦσαν ὅτι τὸ κίτρινο ταιριάζει πιὸ πολὺ στὶς γυναῖκες.

— Ὁ χιτώνας τῶν γυναικῶν ἦταν συνήθως πιὸ μακρὺς ἀπὸ τὸν ἀνδρικό. Ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα ἁπλό, μακρὺ ὑποκάμισο ποὺ ἔπεφτε ἐλεύθερα κατὰ μῆκος τοῦ σώματος καὶ πιανόταν μόνο μὲ ἕνα κορδόνι. Οἱ παντρεμένες γυναῖκες ἔδεναν τὸ κορδόνι κόμπο κάτω ἀπὸ τὸ στῆθος

τους, ἐνῶ τὰ νεαρὰ κορίτσια στὸν θώρακα ἢ στοὺς γοφούς. Οἱ ἄκρες τοῦ γυναικείου χιτῶνα ἐστερεώνοντο μὲ μιὰ πόρπη ἀπὸ τὸν δεξιὸ ὦμο ἢ ἐδένοντο σὲ φιόγκο ἐπάνω στὸ στῆθος.

— **Ἡ** μόδα ἄλλαζε, ὅπως καὶ σήμερα, τὸ ἄκρον ἄωτον ὅμως τῆς κομψότητος παρέμενε τὸ ἴδιο: ἦταν ὁ τρόπος ποὺ ἐντέχνως δημιουργοῦσαν τὶς πτυχώσεις τοῦ ἴδιου κομματιοῦ ὑφάσματος. (Κάτι ἀνάλογο γίνεται καὶ σήμερα μὲ τὶς πτυχώσεις τοῦ σκωτσέζικου *kilt*). Σὲ γενικὲς γραμμὲς πάντως, τὰ ροῦχα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦταν ὁμοιόμορφα καὶ πρακτικά.

— **Οἱ** γυναῖκες φοροῦσαν κοσμήματα (βραχιόλια, δακτυλίδια, περιδέραια, σκουλαρίκια, διαδήματα) καὶ οἱ ἄνδρες δακτυλίδια-σφραγίδες.

— **Ἡ** τελευταία λέξη τῆς μόδας στὴν κλασικὴ ἐποχὴ ἦταν τὸ ραβδὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες.

— **Μ**εγάλη σημασία ἔδιναν στὴν κόμμωση, τῆς ὁποίας ἡ μόδα ἄλλαζε ἐπίσης. Ἐπὶ παραδείγματι, οἱ ἄνδρες τὸν 6^{ο} αἰώνα π.Χ. εἶχαν μακρεῖς βοστρύχους, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν πιὸ κοντοὶ μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ Λυκοῦργος ὑποστήριζε ὅτι τὰ μακριὰ μαλλιὰ κάνουν τὸν ὄμορφο ἄνδρα νὰ φαίνεται ὡραιότερος καὶ τὸν ἄσχημο νὰ φαίνεται πιὸ ἀποκρουστικός. Γενικῶς, στὴν κλασικὴ Ἀθήνα ἡ μακριὰ καὶ περιποιημένη κόμη ἦταν ἔνδειξη ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς καὶ συχνὰ ὀλιγαρχικῶν πολιτικῶν ἀντιλήψεων καὶ φιλολακωνικῶν αἰσθημάτων.

— **Οἱ** ἄνδρες, ὅπως καὶ οἱ γυναῖκες, ἔβαφαν τὰ μαλλιά τους, εἴτε γιὰ νὰ τὰ κάνουν πιὸ ἀνοιχτὰ εἴτε γιὰ νὰ κρύψουν τὴ λευκότητά τους. Εἶναι γνωστὸ ὅτι χρησιμοποιοῦσαν εἰδικὸ λάδι μὲ ἀρωματικὲς οὐσίες γιὰ τὴν περιποίηση τῶν μαλλιῶν τους.

— **Οἱ** κυρίες χρησιμοποιοῦσαν κρέμες γιὰ νὰ ἀσπρίζουν τὰ μάγουλά τους, διότι τὸ χλωμὸ πρόσωπο ἦταν πρότυπο ὀμορφιᾶς.

— **Χ**ρησιμοποιοῦσαν ἐπίσης ψιμύθια καὶ βαφὲς γιὰ τὰ φρύδια καὶ τὶς βλεφαρίδες. Ἡ ἑλληνικὴ λέξη γιὰ τὸ μακιγιὰζ εἶναι *ψιμυθίασις*. Σὲ ἀνασκαφὲς βρέθηκαν ἐργαστήρια μὲ καθρέπτες, τσιμπιδάκια, καρφίτσες, μπουκαλάκια μὲ ἀρώματα καὶ δοχεῖα μὲ κρέμες.

— «**Μιὰ** μέρα πρόσεξα ὅτι ἡ γυναίκα μου εἶχε καλλωπισθεῖ. Εἶχε τρίψει μὲ λευκὸ μόλυβδο τὸ πρόσωπο, γιὰ νὰ κάνει τὴ χροιὰ τοῦ δέρματός της νὰ φαίνεται πιὸ χλωμὴ ἀπ᾽ ὅσο πραγματικὰ ἦταν, εἶχε βάλει ρουζ στὰ μάγουλά της γιὰ νὰ φαίνονται πιὸ ροδαλὰ ἀπ᾽ ὅσο πραγματικὰ ἦταν καὶ φοροῦσε παπούτσια μὲ τακούνια, ὥστε νὰ φαίνεται πιὸ ψηλὴ ἀπ᾽ ὅσο πραγματικὰ ἦταν» σημειώνει χαρακτηριστικῶς ὁ συγγραφέας Ἰσχόμαχος.

— **Στὸ** σπίτι οἱ ἀρχαῖοι κυκλοφοροῦσαν ξυπόλητοι. Στὸν δρόμο ὅμως φοροῦσαν ὑποδήματα, εἴτε σανδάλια εἴτε ἀρβύλες. Ὁ φιλόσοφος Σωκράτης προτιμοῦσε νὰ περπατᾶ πάντοτε ξυπόλητος παρ᾽ ὅτι οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἐφημίζοντο γιὰ τὴν καθαριότητά τους.

— **Οἱ** ἀρχαῖοι Ἕλληνες στίλβωναν τὰ ὑποδήματά τους μὲ σφουγγάρι. Σχετικῶς μὲ τὸ στίλβωμα ἔφθασε ὡς ἐμᾶς τὸ ἑξῆς διασκεδαστικὸ ἀνέκδοτο: Ἕνας Ἀθηναῖος συναντήθηκε στὸν δρόμο μὲ ἕναν γνωστό του καὶ παρατήρησε ὅτι τὰ ὑποδήματά του ἦταν θαυμάσια στιλβωμένα. Ἀπ᾽ αὐτὸ συμπέρανε ὅτι ὁ φίλος του ἀντιμετώπιζε οἰκονομικὲς δυσκολίες καὶ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ στιλβώνει μόνος του τὰ ὑποδήματά του, διότι ἕνας δοῦλος δὲν θὰ τοῦ τὰ στίλβωνε ποτὲ τόσο καλά.

— **Τὸ** πρῶτο καθῆκον τῆς συζύγου ἦταν νὰ δώσει ἀπογόνους, κατὰ προτίμησιν ἄρρενες. Ἡ τεκνοποιία ἦταν τόσο σημαντική, ὥστε στὴ Σπάρτη ἦταν ἀποδεκτὸ νὰ δανείζει τὴ γυναίκα του ἕνας σύζυγος σὲ ἕναν ἄλλο ἄνδρα, προκειμένου αὐτὸς νὰ τὴν καταστήσει ἔγκυο.

— **Ἡ** λέξη *ἑταίρα* σημαίνει κυριολεκτικῶς *θηλυκὸς σύντροφος*. Ἦταν οἱ μόνες γυναῖκες ποὺ ἐπετρέπετο νὰ συμμετέχουν στὰ συμπόσια καὶ οἱ μόνες ποὺ διέθεταν παιδεία ἰσότιμη μὲ αὐτὴν τῶν ἀνδρῶν.

— **Πολλὰ** ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὶς ἐρωτικὲς προτιμήσεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ ἴδιοι δὲν ἔκαναν διάκριση μεταξὺ ὁμοφυλοφιλίας καὶ ἑτεροφυλοφιλίας. Θεωροῦσαν ἀποδεκτὲς τὶς σχέσεις μεταξὺ ἀνδρῶν ἀλλὰ καὶ μεταξὺ γυναικῶν, κυρίως ὡς βάση τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν νέων. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἦταν ὁ Ἱερὸς Λόχος τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ ζεύγη ἀνδρῶν-ἐραστῶν: στὴ μάχη ὁ

καθένας προσπαθοῦσε νὰ προστατεύσει τὸν ἀγαπημένο του, ἀλλὰ καὶ ντρεπόταν νὰ φανεῖ δειλὸς στὰ μάτια του. Σύμφωνα πάντως μὲ ἄλλη ἄποψη, ἐπειδὴ οἱ ὁμοφυλοφιλικὲς σχέσεις μεταξὺ ἀνδρῶν συνέβαλλαν τὰ μέγιστα στὴ συνοχὴ τῆς φάλαγγας τῶν ὁπλιτῶν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μάχης, ἦταν πιὸ διαδεδομένες στὶς δωρικὲς περιοχές, τῶν ὁποίων οἱ πληθυσμοὶ εἶχαν πιὸ φιλοπόλεμο πνεῦμα.

— Οἱ περισσότεροι γάμοι ἦταν προσυμφωνημένοι, μὲ τελευταῖο κριτήριο τὰ αἰσθήματα τῶν μελλονύμφων. Ἡ προίκα ἦταν ἴσως τὸ πρῶτο καὶ σπουδαιότερο κριτήριο. Χωρὶς αὐτὴν ἕνα κορίτσι κινδύνευε νὰ τελειώσει τὴ ζωή του «ἀνύπανδρο καὶ ἄτεκνο».

— Σὲ περίπτωση διαζυγίου, ὁ σύζυγος ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιστρέφει τὴν προίκα ἄθικτη στὸν πατέρα τῆς γυναίκας του, καὶ μάλιστα ἐπαυξημένη κατὰ 18%.

— Σύμφωνα μὲ τὸν Σόλωνα, ἡ ἰδανικὴ ἡλικία γιὰ νὰ νυμφευθεῖ ἕνας ἄνδρας ἦταν μεταξὺ 27 καὶ 34 ἐτῶν. Γιὰ τὶς γυναῖκες ἦταν τὰ μεσαῖα χρόνια τῆς ἐφηβείας τους, συνήθως μεταξὺ 12 καὶ 16 ἐτῶν.

— Ἡ πρώτη τελετὴ τοῦ γάμου ἦταν ὁ ἀρραβώνας, ὅπου δὲν ἦταν ὑποχρεωτικὴ ἡ παρουσία τῆς νύφης. Ἐκεῖ, παρουσίᾳ μαρτύρων, ὑπεγράφετο τὸ συμβόλαιο τοῦ γάμου.

— Ὑπῆρχε εἰδικὸς μήνας γιὰ τοὺς γάμους, ὁ *Γαμηλιών*. Τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου ἡ νύφη ἔκανε ἕνα τελετουργικὸ λουτρὸ μὲ νερό, μὲ ἕνα εἰδικὸ ἀγγεῖο, τὸν *λουτροφόρο*. Μετὰ τὴν τελετὴ ἀκολουθοῦσε γιορτὴ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα τῆς νύφης.

— Στοὺς προσκεκλημένους προσεφέροντο γλυκίσματα ἀπὸ σουσάμι.

— Ἡ πρώτη νύχτα τοῦ γάμου περιελάμβανε ἕναν ὕμνο, τὸ *ἐπιθαλάμιον* (ἐνν. ἆσμα), ποὺ ἔψαλλαν οἱ συγγενεῖς ἔξω ἀπὸ τὸ νυφικὸ δωμάτιο, τὸν *θάλαμον*. Σύμφωνα μὲ μεταγενέστερη πηγή, εἶχε σκοπὸ νὰ καλύψει τὶς κραυγὲς τῆς νύφης ἀπὸ τὴν ἄρση τῆς παρθενίας της.

— Ἡ μονογαμία ἀποτελοῦσε θεμελιώδη ἀρχὴ τοῦ γάμου, αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμπόδιζε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες νὰ ἔχουν ἐξωσυζυγικὲς σεξουαλικὲς

σχέσεις μὲ πόρνες ἢ μὲ δοῦλες. Δὲν ἴσχυε ὅμως τὸ ἴδιο γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἐὰν ἕνας ἄνδρας συνελάμβανε τὴ γυναίκα του στὸ κρεβάτι μὲ τὸν ἐραστή της, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν σκοτώσει χωρὶς νὰ τιμωρηθεῖ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἔπραξε καὶ ἕνας Ἀθηναῖος ὁ ὁποῖος κατηγορήθηκε γιὰ τὸν φόνο τοῦ ἐραστῆ τῆς γυναίκας του καὶ ἀπολογούμενος ἐκφώνησε τὸν περίφημο *Κατὰ Ἐρατοσθένους* λόγο ποὺ ἔγραφε γιὰ λογαριασμό του ὁ Λυσίας.

— Ἐνῶ ὅμως οἱ νομοθέτες προστάτευαν τὸν γάμο ὡς θεσμό, οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς ἦσαν μᾶλλον μισογύνηδες. Ὁ Σωκράτης, ἐπὶ παραδείγματι, ὑποστήριζε ὅτι «ἡ γυναίκα εἶναι ἕνα δυσβάστακτο φορτίο» καὶ ὁ Διογένης ὁ Κυνικὸς στὴν ἐρώτηση «πότε πρέπει νὰ νυμφευόμεθα» ἀπαντοῦσε «οἱ μὲν νέοι οὐδέποτε, οἱ δὲ πρεσβύτεροι οὐδεπώποτε», δηλαδὴ ποτὲ τῶν ποτῶν.

— Ἡ ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν ἀπασχολοῦσε ἰδιαιτέρως τοὺς ἀρχαίους. Ὁ Πλάτων ὑποστήριζε ὅτι τὰ παιδιὰ μέχρι τὸ δέκατο ἔτος πρέπει νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γυμναστικὴ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἡλικία μὲ τὰ γράμματα. Ὁ Ἀριστοτέλης θεωροῦσε ὅτι μέχρι τὰ πέντε τους χρόνια τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ παρακολουθοῦν μαθήματα οὔτε νὰ κουράζονται σωματικῶς, διότι ἐμποδίζεται ἡ ἀνάπτυξή τους.

— Πρὶν ἀπὸ τὸν 5ο αἰώνα π.Χ. ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν ἀνετίθετο σὲ ἰδιωτικοὺς παιδαγωγούς, ἀλλὰ ἀργότερα λειτούργησαν σχολεῖα. Στὴν Ἀθήνα πάντως ἦταν σπάνιο παιδιὰ ἐλεύθερων πολιτῶν νὰ εἶναι ἀγράμματα. Ἡ σημασία ποὺ ἔδιναν οἱ Ἀθηναῖοι στὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἑξῆς περιστατικό: Ὅταν οἱ Πέρσες πλησίαζαν καὶ ἐπρόκειτο νὰ καταλάβουν τὴν Ἀθήνα, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκκένωσαν τὴν πόλη καὶ μετέφεραν τὰ γυναικόπαιδα στὴν Τροιζήνα. Ἐκεῖ, τὸ πρῶτο πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο φρόντισαν ἦταν νὰ βροῦν δασκάλους γιὰ τὰ παιδιά τους!

— Στὸ σπίτι ὁ παιδαγωγὸς δίδασκε τὸ ἀγόρι καλοὺς τρόπους: ἕνα παιδὶ δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ συζητᾶ μὲ μεγάλους ἢ νὰ γελᾶ μὲ χάχανα, δὲν ἦταν ὡραῖο νὰ κάθεται μὲ σταυρωμένα πόδια ἢ μὲ τὸ ἕνα πόδι ἐπάνω στὸ ἄλλο οὔτε νὰ στηρίζει στὰ χέρια τὸ πηγούνι του.

— Στὴ Σπάρτη οἱ παραμάνες δίδασκαν τὰ παιδιὰ νὰ ἀποφεύγουν κάθε θόρυβο ὅταν ἔτρωγαν, νὰ μὴ φοβοῦνται τὸ σκοτάδι, νὰ μὴν κλαῖνε οὔτε νὰ τσιρίζουν καὶ νὰ μὴν ἐκδηλώνουν θυμὸ ἢ ξέσπασμα νεύρων. Ἐπίσης τοὺς μάθαιναν νὰ παραμερίζουν ὅταν περνοῦσαν οἱ μεγαλύτεροί τους στὸν δρόμο καὶ νὰ σηκώνονται ὅταν αὐτοὶ ἔμπαιναν σὲ μιὰ αἴθουσα.

— Στὴν Ἀθήνα ἡ διστακτικότητα ἦταν μιὰ ἀρετὴ πάρα πολὺ ταιριαστὴ στὴ νεότητα. Μπροστὰ σὲ ἡλικιωμένους, ὁ νέος ἔπρεπε νὰ σιωπᾶ, νὰ ἀπαντᾶ μόνο ἂν τὸν ρωτοῦσαν, ἀλλὰ καὶ τότε χαμηλοφώνως. Τὸ νὰ μιλᾶ κανεὶς δυνατὰ ἐθεωρεῖτο ἔλλειψη ἀγωγῆς, ἰδιαιτέρως ἀξιοκατάκριτη γιὰ τοὺς ἐφήβους καὶ τὴ νεολαία. Σ' αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν ὡραίων ἰδιοτήτων ἔδωσαν τὸ ὄνομα *σωφροσύνη*.

— Ἡ σωματικὴ ἄσκηση εἶχε τεράστια σημασία καὶ ἡ ἔννοια τῆς τελειότητος τοῦ σώματος, ὅπως ἀντικατοπτρίζεται στὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ἀγγεῖα, ἐλάμβανε διαστάσεις λατρείας. Τὰ *γυμνάσια* ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς κατ' ἐξοχὴν τόπους καθημερινῆς συναναστροφῆς, ἀλλὰ καὶ πλοκῆς ἐρωτικῶν εἰδυλλίων.

— Ἡ ἀνώτατη τιμὴ γιὰ ἕναν ἀθλητὴ ἦταν νὰ νικήσει στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες. Οἱ πόλεις ἀφιέρωναν ἀγάλματα στοὺς ὀλυμπιονίκες τους, γκρέμιζαν μάλιστα συμβολικῶς ἕνα μέρος τοῦ τείχους τους, γιὰ νὰ εἰσέλθει ὁ ὀλυμπιονίκης στὴν πόλη ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες.

— Ἡ σχέση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μὲ τὴν ἐργασία ἦταν πολὺ ἁπλή: καμία σχέση. Ὁ Ἀριστοτέλης μάλιστα ἔδωσε καὶ τὴ θεωρητικὴ βάση αὐτῆς τῆς ἀντιλήψεως ἐξηγώντας ὅτι «ὁ ἐλεύθερος χρόνος εἶναι προϋπόθεση τῆς πολιτισμένης ζωῆς». Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἔννοια ποὺ περιγράφουν οἱ σημερινὲς λέξεις *σπατάλη χρόνου* ἢ *χασομέρι* τοὺς ἦταν ἄγνωστη. Μᾶλλον δὲν εἶναι συμπτωματικὸ ὅτι οἱ λέξεις *δουλεία* καὶ *δουλειὰ* ἔχουν διαφορὰ μόνον ὡς πρὸς τὴν τονιζόμενη συλλαβή. Αὐτὸ βέβαια ἴσχυε γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ μάλιστα γιὰ τοὺς εὐπορότερους ἐξ αὐτῶν. Μιὰ ματιὰ στὶς κωμωδίες τοῦ Ἀριστοφάνη, ἰδίως στὰ χωρία τὰ σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ τῶν γεωργῶν τῆς Ἀττικῆς (οἱ ὁποῖοι, σημειωτέον, ἦταν ἐλεύθεροι πολίτες), δείχνει ὅτι ἡ ὕπαρξη ἄφθονου ἐλεύθερου χρόνου γιὰ τὴν ἐνασχόληση μὲ τὰ πολιτικὰ ζητήματα ἦταν μᾶλλον τὸ ἰδεατό.

— Οἱ ἀρχαῖοι ἔτρωγαν δύο φορὲς τὴν ἡμέρα: ἕνα ἐλαφρὺ γεῦμα, γνωστὸ ὡς *ἄριστον*, καὶ τὸ *δεῖπνον*, ποὺ ἦταν τὸ κυρίως φαγητό τους. Προσοχὴ ὅμως: δὲν ἔτρωγαν μόνο γιὰ νὰ τραφοῦν. Τὸ τραπέζι εἶχε ἰδιαίτερη κοινωνικὴ σημασία, διότι τὸ κύριο ζητούμενο ἦταν οἱ συζητήσεις καὶ ἡ συντροφιὰ τῶν συνδαιτυμόνων.

— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν πολὺ φιλόξενοι. Ὁποιοσδήποτε ξένος ἦταν εὐπρόσδεκτος καὶ ἐθεωρεῖτο πρόσωπο ἱερὸ ποὺ ἀπολάμβανε τῆς προστασίας τοῦ Ξενίου Διός. Χαρακτηριστικότατες εἶναι οἱ περικοπὲς τῆς *Ὀδύσσειας* στὴ ραψωδία *α*, ὅπου ὁ Τηλέμαχος φιλοξενεῖ τὴν Ἀθηνᾶ, καὶ στὴ ραψωδία *ε* κ.ἑξ., ὅπου οἱ Φαίακες φιλοξενοῦν τὸν Ὀδυσσέα. Ἐξίσου χαρακτηριστικὴ ὡς παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν εἶναι καὶ ἡ περικοπὴ τῆς ραψωδίας *κ*, ὅπου ὁ Κύκλωπας ὄχι μόνο δὲν φιλοξενεῖ, ἀλλὰ καταβροχθίζει τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσσέως. Ἡ τύφλωσή του εἶναι ἡ ἀναπόφευκτη τιμωρία γιὰ τὴν ἀσέβειά του.

— Ἡ φιλοξενία ἀκολουθοῦσε ἕνα συγκεκριμένο τυπικό: μόλις ἕνας ξένος ἔφθανε στὰ πρόθυρα τῆς οἰκίας, ὁ οἰκοδεσπότης ἔσπευδε νὰ τὸν ὑποδεχθεῖ αὐτοπροσώπως. Τοῦ παρέθετε λουτρό, γεῦμα καὶ τὸν ἄφηνε νὰ ξεκουρασθεῖ. Κατόπιν, ἂν ὁ φιλοξενούμενος ἤθελε, ἀπαντοῦσε σὲ ἐρωτήσεις γιὰ τὴν ταυτότητά του, τὴν καταγωγή του, κλπ.

— Στοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἄρεσε ἐπίσης νὰ καλοῦν στὸ σπίτι τους γιὰ φαγητὸ τοὺς φίλους τους καὶ τοὺς φίλους τῶν φίλων τους. Αὐτὴ ἡ συνήθεια γέννησε μιὰ εἰδικὴ κατηγορία προσκεκλημένων, τοὺς *παρασίτους* (*παρά* + *σῖτος* = σιτάρι, γενικῶς φαγητό· ἡ λέξη προσέλαβε ἀργότερα ἀρνητικὴ σημασία λόγῳ τῆς καταχρήσεως αὐτῆς τῆς συνήθειας). Ὁ Πλούταρχος ἀφιέρωσε ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο στὸ θέμα «ὡς ποιὸ βαθμὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσει αὐτὸ τὸ δικαίωμα χωρὶς νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς».

— Στὸ *Συμπόσιον* ὁ Πλάτων διηγεῖται ὅτι ὁ Ἀριστόδημος συνάντησε τὸν Σωκράτη μὲ ἐπίσημο ἔνδυμα καὶ μαθαίνοντας ὅτι πηγαίνει στὸ τραπέζι τοῦ Ἀγάθωνος ἀποφάσισε νὰ τὸν συνοδεύσει, ἂν καὶ δὲν ἦταν καλεσμένος. Στὸν δρόμο ὁ Σωκράτης, ἀπασχολημένος καθὼς ἦταν μὲ ἕνα

φιλοσοφικὸ πρόβλημα, βράδυνε τὸ βῆμα του. Ὁ Ἀριστόδημος δὲν παρατήρησε ὅτι ὁ φιλόσοφος ἔμεινε πίσω καὶ εἰσῆλθε μόνος στὴν οἰκία τοῦ Ἀγάθωνος. Παρ' ὅλα αὐτά, δὲν βρέθηκε σὲ δύσκολη θέση: οἱ θύρες ἦταν διάπλατα ἀνοικτὲς καὶ ἕνας δοῦλος τὸν ὁδήγησε ἀμέσως στὴν τραπεζαρία, ὅπου ὁ Ἀγάθων τὸν ὑποδέχθηκε μὲ μεγάλη χαρά, λέγοντάς του ὅτι ἤθελε νὰ τὸν καλέσει προσωπικῶς, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν βρεῖ.

— Ὁ οἰκοδεσπότης ἑνὸς δείπνου ἔγραφε σὲ μιὰ πινακίδα καλυμμένη μὲ κερὶ τὰ ὀνόματα τῶν προσκεκλημένων του, καθὼς καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα τοῦ συμποσίου. Στὴ συνέχεια ἕνας δοῦλος ἔπαιρνε τὴν πινακίδα καὶ περιήρχετο τὶς οἰκίες τῶν προσκεκλημένων. Ἡ συνήθης ὥρα προσελεύσεως ἦταν ἡ ἐνάτη βραδινή.

— Μόλις οἱ προσκεκλημένοι ἔφθαναν στὴν οἰκία ὅπου ἦταν καλεσμένοι, οἱ δοῦλοι τοὺς ἔβγαζαν τὰ ὑποδήματα καὶ τοὺς ἔπλεναν τὰ πόδια.

— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συνήθιζαν νὰ τρῶνε ξαπλωμένοι σὲ ἀνάκλιντρα, ἀκουμπώντας στὸν ἕναν ἀγκώνα καὶ χρησιμοποιώντας τὸ ἐλεύθερο χέρι γιὰ νὰ παίρνουν τὸ φαγητὸ ἀπὸ ἕνα μικρὸ τραπέζι ποὺ βρισκόταν μπροστά τους.

— Τὸ φαγητὸ ἔπρεπε νὰ εἶναι τόσο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ καταπραΰνει μιὰ κανονικὴ πείνα, διότι ἡ λαιμαργία ἐθεωρεῖτο ἐλάττωμα. Ἀδιανόητο ἐπίσης ἦταν νὰ τρώει κανεὶς μόνος του. Μόνον οἱ *ἄφιλοι*, αὐτοὶ δηλαδὴ ποὺ δὲν εἶχαν φίλους, εἶχαν αὐτὸ τὸ θλιβερὸ προνόμιο.

— Δὲν χρησιμοποιοῦσαν πιρούνια καὶ μαχαίρια. Κουτάλια διέθεταν, ἀλλὰ προτιμοῦσαν νὰ τὰ ἀντικαθιστοῦν μὲ μιὰ κόρα ψωμιοῦ. Τὸ φαγητὸ τὸ ἔπιαναν μὲ τὰ χέρια. Τὶς μερίδες τὶς σέρβιραν ψιλοκομμένες, γιὰ νὰ πιάνονται εὔκολα. Τὰ τραπεζομάντιλα καὶ οἱ πετσέτες ἦταν ἄγνωστες ἔννοιες. Τὰ χέρια τους τὰ σκούπιζαν μὲ ψίχα ψωμιοῦ ἢ μὲ μιὰ εἰδικὴ κόλλα ποὺ τὴ ζύμωναν μὲ τὰ δάκτυλά τους καὶ τὴν ἔκαναν σφαιρίδιο.

— Στὰ δεῖπνα ἢ συμπόσια ἔπαιρναν μέρος μόνον οἱ ἄνδρες, γιατὶ ἡ συζήτηση θὰ ἦταν φιλοσοφικὴ ἢ πολιτική, ἑπομένως ἀκατανόητη γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἢ καθαρῶς ἀνδρική, ἑπομένως ἀκατάλληλη γιὰ τὰ αὐτιὰ τῶν γυναικῶν. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτελοῦσαν οἱ ἑταῖρες.

— Στὰ οἰκογενειακὰ γεύματα ἡ γυναίκα καθόταν σὲ σκαμνί, ἐνῶ τὰ παιδιὰ ἐνεφανίζοντο στὰ ἐπιδόρπια καὶ παρέμεναν ὄρθια ἢ καθιστά, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τους καὶ τῶν συνηθειῶν τῆς οἰκογένειας.

— Τὸ ἀγαπημένο ποτὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦταν τὸ κρασί. Τὸ ἔπιναν μετὰ τὸ φαγητὸ καὶ πάντοτε ἀνακατεμένο μὲ νερό. Παρ' ὅτι διετείνοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ πίνει κανεὶς μὲ μέτρο, λίγοι μποροῦσαν νὰ ὑπερηφανευθοῦν ὅτι ἦταν σὲ θέση νὰ σταθοῦν γερὰ στὰ πόδια τους μετὰ ἀπὸ ἕνα συμπόσιο.

— Ἐπίσης τοὺς ἄρεσε νὰ κάνουν προπόσεις. Μία ἀπὸ αὐτὲς ποὺ μᾶς σώθηκαν λέει: «Ὑγεία, πιὸ σεβαστὴ ἀπὸ τοὺς εὐλογημένους θεούς, εἴθε νὰ ζῶ μὲ σένα ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωή μου καὶ εἴθε νὰ εἶσαι ἐλεήμων συγκάτοικος τοῦ οἴκου μου».

— Ἀπεχθάνοντο τὶς θλιβερὲς συζητήσεις στὸ τραπέζι, ἐνῶ διασκέδαζαν ἰδιαιτέρως μὲ τὰ αἰνίγματα. Ὅποιος δὲν μποροῦσε νὰ ἀπαντήσει ἐτιμωρεῖτο νὰ πιεῖ ἕνα κύπελλο κρασί.

— Ὁ *ὀστρακισμὸς* ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς σκληρὲς δοκιμασίες στὶς ὁποῖες ὑπέβαλλαν οἱ Ἀθηναῖοι αὐτοὺς ποὺ ἀποκτοῦσαν φήμη, δόξα καὶ πολιτικὴ ἰσχὺ καὶ συνεπῶς θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ὑποκύψουν στὸν πειρασμὸ νὰ καταλύσουν τὴ δημοκρατία καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν τυραννίδα. Ἡ διαδικασία εἶχε ὡς ἑξῆς: Κάθε πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ γράψει ἐπάνω σ' ἕνα *ὄστρακον* (ἔτσι ὀνομαζόταν τὸ θραῦσμα πήλινου σκεύους· ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς τῆς διαδικασίας) τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχε προταθεῖ νὰ ἐξορισθεῖ. Στὴ συνέχεια τὸ ἐναπόθετε σ' ἕναν περιφραγμένο χῶρο στὴν ἀγορά. Ἐκεῖ οἱ ἄρχοντες ἔκαναν τὴν καταμέτρηση καὶ ὅποιος εἶχε τὶς περισσότερες ψήφους κατεδικάζετο σὲ δέκα ἔτη ἐξορίας. Σὲ μιὰ τέτοια ψηφοφορία σταμάτησε ἕνας ἀγράμματος Ἀθηναῖος τὸν Ἀριστείδη καί, χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζει προσωπικῶς, τοῦ ζήτησε νὰ γράψει ἐπάνω στὸ ὄστρακο τὸ ὄνομα «Ἀριστείδης». Ἔκπληκτος ὁ πολιτικὸς τὸν ρώτησε ἂν ὁ Ἀριστείδης τοῦ εἶχε κάνει κακό. «Κανένα» ἀπάντησε ἐκεῖνος «ἀλλὰ ἔχω βαρεθεῖ νὰ ἀκούω διαρκῶς *ὁ Δίκαιος, ὁ Δίκαιος*».

— **Οἱ** μορφὲς τῶν νεκρῶν ἦταν σκαλισμένες σὲ ἐπιτύμβιες στῆλες καὶ τὰ λόγια τους σὲ ἐπιγραφές. Ὅλοι ἔδειχναν νέοι καὶ ὡραῖοι, μιᾶς καὶ κανένας Ἕλληνας δὲν θὰ τοποθετοῦσε στὰ μνημεῖα τῶν προγόνων του μιὰ στήλη μὲ μορφὴ ἀρρώστου ἢ γέρου. Οἱ ἀπόγονοι ἔπρεπε νὰ βλέπουν τοὺς ἀγαπημένους τους νεκροὺς ἔτσι ὅπως ἔδειχναν στὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς τους. Οἱ ἄνδρες παριστάνοντο μὲ συνοδεία ἀπὸ νεαροὺς δούλους.

— **Ἐ**πάνω ἀπὸ μερικοὺς τάφους, ψηλὲς λήκυθοι ἀνήγγελλαν σιωπηρῶς ὅτι κάτω ἀπ' αὐτὲς κείτονται τὰ λείψανα νέων ἀγοριῶν ἢ κοριτσιῶν, ποὺ πέθαναν πρὶν προφθάσουν νὰ δοῦν τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου τους. Μὲ αὐτὲς τὶς ληκύθους ἔφερναν νερὸ ἀπὸ τὴ θαυμαστὴ βρύση Καλλιρρόη γιὰ τὸν ἐξαγνισμὸ τῶν γαμπρῶν πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο.

— **Οἱ** ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχαν μεγαλύτερο σύνδεσμο μὲ τοὺς νεκροὺς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχουν οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες. Σὲ μιὰ ἑλληνορθόδοξη κηδεία συμβαίνουν τὰ ἴδια πράγματα. Ἔχει σημασία τὸ ὅτι ἡ λέξη *κηδεία*, ποὺ χρησιμοποιεῖται σήμερα γιὰ νὰ δηλώσει τὰ τῆς ταφῆς, κυριολεκτικῶς σημαίνει *φροντίδα*.

— **Ἀ**ντίθετα μὲ τὸν δικό μας πολιτισμό, ποὺ μᾶς ἐνθαρρύνει νὰ παρουσιάζουμε σφιγμένα χείλη μπροστὰ στὴν ἀπώλεια ἑνὸς ἀνθρώπου μας, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὄχι μόνο ἀνεχόταν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ προσδοκοῦσε πολὺ ἐπιδεικτικὲς ἐκδηλώσεις θλίψεως. Ὑπάρχουν συχνὲς ἀναφορὲς στὴ λογοτεχνία γιὰ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ποὺ ξεριζώνουν τὰ μαλλιά τους, ξεσχίζουν τὰ ροῦχα τους, χτυποῦν καὶ μωλωπίζουν τὰ στήθη τους, κυλιοῦνται στὸ χῶμα καὶ ὀδύρονται μέσα στὴ σκόνη καὶ ἀπέχουν ἀπὸ φαγητὸ καὶ ποτὸ ἐπὶ πολλὲς ἡμέρες... Ἔφερναν δηλαδὴ στὴν κηδεία τὴ δική τους προσωπικὴ αἴσθηση τοῦ πόνου καὶ τῆς ζωῆς. Αὐτὰ ἀκριβῶς κάνει καὶ ὁ Ἀχιλλέας θρηνώντας τὸν θάνατο τοῦ Πατρόκλου στὴ γνωστὴ περικοπὴ ἀπὸ τὴ ραψωδία Σ τῆς *Ἰλιάδας*.



«Τί νὰ φορέσω;» Τὸ ἐρώτημα ἔχει προκαλέσει κατάθλιψη σὲ ἄπειρες γυναῖκες καὶ σχιζοφρένεια σὲ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς ἄνδρες ποὺ τὶς περιμένουν. Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιὰ νὰ αἰσθανθοῦμε ἄνετα μὲ τὴν ἀμφίεσή μας εἶναι νὰ ρωτήσουμε τὴ γνώμη ἑνὸς κοντινοῦ μας ἀνθρώπου.

3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΑΣ

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἑαυτό μας εἶναι ἕνα μόνιμο εἰδύλλιο.

Ὄσκαρ Οὐάιλντ

— Τὸ πρῶτο πρόσωπο στὸ ὁποῖο ἀξίζει νὰ ἐφαρμόσουμε τὸ *savoir-vivre* εἶναι ὁ ἑαυτός μας, καὶ τοῦτο γιὰ ἕναν ἁπλούστατο λόγο: εἶναι ἀδύνατον νὰ σεβασθοῦμε τοὺς συνανθρώπους μας, ἐὰν δὲν δείξουμε σεβασμὸ κατ' ἀρχὰς σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους.

— Εἶναι σαφὲς ὅτι τὸ νὰ προσέχουμε τὸν ἑαυτό μας δὲν εἶναι συνώνυμο τοῦ ἐγωισμοῦ ἢ τοῦ ναρκισσισμοῦ.

— Τὸ νὰ κάνουμε ὅμως χιοῦμορ μὲ τὸν ἑαυτό μας εἶναι ψυχοθεραπευτικό.

— Ἕνας ἰσορροπημένος ἄνθρωπος ζεῖ σὲ ἁρμονία μὲ τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Εἶναι χαμογελαστός, εὐδιάθετος, προσηνής, φιλόφρων καί, τὸ κυριότερο, ἐκπέμπει θετικὴ ἐνέργεια στοὺς γύρω του. Βεβαίως ἔχουμε ὅλοι προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. Τὰ τελευταῖα δὲν χρειάζεται νὰ τὰ ἀγνοοῦμε, ἀλλὰ τὰ ἀναλύουμε ἐπ' ὠφελείᾳ μας.

— Κάθε ἐποχὴ ἔχει τὰ δικά της πρότυπα, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ἰδεώδη. Στὴν ἐποχή τοῦ Ροῦμπενς πρότυπα ἦταν ἡ κοιλιὰ στὸν ἄνδρα, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο σύμβολο ἐπιτυχίας, καὶ οἱ καμπύλες στὶς γυναῖκες, αἰώνιο σύμβολο θηλυκότητος.

— Σήμερα τὰ πρότυπα ἐκφράζονται ἀπὸ τὰ τὸπ μόντελ, ποὺ ὅλη ἡ ὑφήλιος γνωρίζει μὲ τὰ μικρά τους ὀνόματα: Κλώντια, Ναόμι, Ἔστερ, Σίντυ.

— Τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ δύο μεγαλύτερες σύγχρονες βιομηχανίες, τῆς ὀμορφιᾶς καὶ τοῦ ἀδυνατίσματος, προσπαθοῦν νὰ μᾶς πείσουν ὅτι μποροῦμε νὰ γίνουμε, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ τὰ ἀναλλοίωτα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κλασικὰ πρότυπα, Ἀπόλλωνες ἢ Ἀφροδίτες.

— Εἶναι καθαρὰ θέμα ἀποφάσεως. Ἐὰν πιστεύουμε ὅτι θέλουμε νὰ ἀλλάξουμε τὴ ζωή μας καὶ τὴν ἐμφάνισή μας, τότε ὑπάρχει πληθώρα ἐπιλογῶν. Δίαιτες, γυμναστική, γιόγκα, ἰνστιτοῦτα ὀμορφιᾶς, κέντρα θαλασσοθεραπείας, κέντρα ἀδυνατίσματος καὶ ἡ θαυματουργὴ πλαστικὴ χειρουργική.

— Στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἡλικίας ἔχουμε πλέον καὶ ἀνέλπιστους συμμάχους ὅπως τὸ λίφτινγκ.

— Βεβαίως ὑπάρχει καὶ ἡ ἄποψη ὅτι καλύτερα νὰ εἶναι κανεὶς χαρούμενος καὶ χονδρός, παρὰ ἀδύνατος καὶ βαρετός.

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ

Καθένας πρέπει νὰ ντύνεται σύμφωνα μὲ τὴ βολή του,
τὴ σειρά του καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου του.
Ἔρασμος

— Ἡ Ἑλένη Χαλκούση διηγεῖται μιὰ ἀπὸ τὶς χαρακτηριστικὲς ἱστορίες τοῦ Νασρεντὶν Χότζα, ποὺ συνδέεται μὲ τὴν ἐμφάνιση. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ αὐτήν, πῆγε ἀπεριποίητος σ' ἕνα καπηλεῖο, γιὰ νὰ γευματίσει. Ἐκεῖ διαπίστωσε ὅτι κανεὶς δὲν τοῦ ἔδινε σημασία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν τὸν σερβίρουν κἄν. Τὴν ἑπόμενη φορὰ πῆγε ντυμένος στὴν ἐντέλεια καὶ ἡ ὑποδοχή του στὸ ἴδιο καπηλεῖο ἦταν μεγαλοπρεπής. Ὅταν ἄρχισαν νά τοῦ σερβίρουν τὰ καλύτερα ἐδέσματα, ὁ Χότζας, ἀντὶ νὰ τὰ γεύεται, τὰ ἔριχνε μέσα στὰ μανίκια τῆς γούνινης κελεμπίας του ἐπαναλαμβάνοντας: «Φάε, γούνα μου, πιλάφι». Μὲ μεγάλη ἀπορία οἱ παριστάμενοι ἔσπευσαν νὰ τὸν ρωτήσουν γιὰ τὴν περίεργη ἀντίδρασή του. Ἐκεῖνος μὲ φυσικότητα τοὺς ἀπήντησε ὅτι τὰ πιλάφια καὶ οἱ περιποιήσεις δὲν ἀπευθύνονται στὸν ἴδιο, ἀλλὰ στὴ γούνα του. Τὸ ἠθικὸ δίδαγμα τῆς ἱστορίας εἶναι ὅτι ὁρισμένες φορὲς «τὰ ράσα κάνουν τὸν παππά».

— **Ἀ**νέκαθεν ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση δημιουργοῦσε τὴν πρώτη ἐντύπωση, στὶς ἡμέρες μας ὅμως, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως χρόνου γιὰ τὴν ἐμβάθυνση τῶν κοινωνικῶν μας συναναστροφῶν, εἶναι καθοριστική.

— **Ὅ**πως οἱ ἀρχές τοῦ *savoir-vivre* παραμένουν ἀναλλοίωτες μέσα στὸν χρόνο, ἔτσι, παρὰ τὶς κοσμογονικὲς ἀλλαγὲς στὴ μόδα, οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἐμφανίσεως εἶναι οἱ ἴδιες: *εὐπρέπεια*, *καθαριότης*, *κομψότης*.

— **Ἡ** ἀμφίεση εἶναι ἀντικατοπτρισμὸς τῆς προσωπικότητός μας. Δὲν μπορεῖ ὅμως ὁ καθένας νὰ φορᾶ ὁτιδήποτε ὁπουδήποτε. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν μποροῦμε νὰ φοροῦμε τζὴν σὲ δεξίωση ἢ ἕνα φόρεμα ὑψηλῆς ραπτικῆς στὴν ἐξοχή.

— **Ἐ**ὰν ἐρωτηθοῦμε γιὰ τὸ ἂν μᾶς ἀρέσουν τὰ ροῦχα ἑνὸς γνωστοῦ ἢ μιᾶς γνωστῆς μας καὶ ὄντως δὲν μᾶς ἀρέσουν, δὲν λέμε ψέματα, ἀλλὰ προσέχουμε νὰ μὴν προσβάλουμε τὸν συνομιλητή μας.

— **Ἕ**να ροῦχο δὲν ὑπάρχει ἀπὸ μόνο του. Ἀκολουθεῖ τοὺς νόμους τῶν ὑγρῶν, παίρνει δηλαδὴ τὴ μορφὴ τοῦ σώματος ποὺ περιέχει. Ὡς ἐκ τούτου ἕνα ἀπὸ τὰ κριτήρια ἀγορᾶς του εἶναι ὅτι πρέπει νὰ αἰσθανόμεθα ὡραῖα φορώντας το, διότι τὸ ροῦχο πρέπει νὰ τὸ φοροῦμε ἐμεῖς καὶ ὄχι νὰ μᾶς φορᾶ αὐτό.

— **Ἐ**πίσης, δὲν ἀρκεῖ μιὰ γεμάτη ντουλάπα γιὰ νὰ μᾶς κάνει κομψούς. Χρειάζεται ἕνας ἰδεώδης συνδυασμὸς ρούχων καλῆς ποιότητος, καλοραμμένων καὶ κλασικῶν, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ φορεθοῦν στὶς περισσότερες τῶν περιπτώσεων. Ξεκινώντας μὲ αὐτὴ τὴ βάση, προσθέτουμε πουλόβερ, ὑποκάμισα καὶ ἀξεσουὰρ τῆς μόδας.

— **Τ**ὸ τζὴν εἶναι ἕνας θεσμός, ὅπως ἡ τηλεόραση. Τὸ φοροῦν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, δισεκατομμυριοῦχοι. Καλὸ εἶναι πάντως νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι τὸ τζὴν καὶ ἡ τσάκιση ἔχουν πάρει ἐξ ἀρχῆς αὐτόματο διαζύγιο.

— **Ἐ**ὰν ἡ παιδικότητα εἶναι προσόν, ὁ παλιμπαιδισμὸς ἢ τὸ νεανίζειν εἶναι ἕνα ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ σύμπτωμα ποὺ μπορεῖ στὸ θέμα τῆς ἐμφανίσεως νὰ μᾶς ὁδηγήσει στὰ ὅρια τῆς γελοιότητος.

— Τὰ μεγαλύτερα ἐγκλήματα γίνονται μὲ τὰ ὑποδήματα, ἐπὶ παραδείγματι μὲ τοὺς συνδυασμοὺς χρωμάτων, τὸ ὕφος τῶν τακουνιῶν, μὴ στιλβωμένα δέρματα ἢ μοκασίνια ποὺ κατὰ τρόπο ἀπαράδεκτο συνδυάζονται μὲ φορέματα βραδινὰ ἢ ἀθλητικὰ μὲ κοστούμι.

— Τὰ σόρτς προορίζονται γιὰ τὴν ἐξοχὴ ἢ τὴν πλάζ. Δὲν τὰ φοροῦμε ποτὲ σὲ δημόσιους χώρους καὶ ἰδίως στὴν ἐκκλησία.

— Παλαιὰ σχέδια καὶ στὺλ ἐπανέρχονται μὲ παραλλαγμένη μορφή, μιὰ τάση ποὺ ὀνομάζεται *revival*. Εἶναι ἀπὸ τὶς περιπτώσεις ποὺ μᾶς πείθουν ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ πετᾶμε τὰ παλιά μας ροῦχα, διότι μπορεῖ νὰ τὰ φορέσουν τὰ παιδιά μας.

— Πρέπει νὰ ἀγοράζουμε ροῦχα στὸ σωστὸ νούμερο καὶ ὄχι πολὺ στενὰ οὔτε πολὺ φαρδιά.

— Τὰ ἐσώρουχα, ὅσο ὡραῖα καὶ νὰ εἶναι, δὲν πρέπει νὰ φαίνονται. Ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἀνοικτόχρωμα, ἂν τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦμε εἶναι ἀνοικτοῦ χρώματος, καὶ ἀντιθέτως, ἂν τὰ ροῦχα εἶναι σκοῦρα, πρέπει καὶ τὰ ἐσώρουχα νὰ εἶναι σκοῦρα.

— Τὰ μαγιὸ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνονται στὸ σῶμα μας καὶ νὰ μὴν τονίζουν τὶς ἀτέλειές του.

— Τὶς φόρμες τὶς φοροῦμε μόνο γιὰ γυμναστικὴ καὶ σπὸρ καὶ ὄχι γιὰ νὰ πᾶμε στὰ καταστήματα.

— Τὰ γυαλιὰ πρέπει νὰ ταιριάζουν στὸ σχῆμα τοῦ προσώπου, στὸ στὺλ καὶ στὴν ἡλικία μας.

— Ὅταν φοροῦμε μαῦρα γυαλιὰ ἡλίου, πρέπει πάντα νὰ τὰ βγάζουμε πρὶν χαιρετήσουμε, γιατὶ ὅταν χαιρετοῦμε, πρέπει πάντα ὁ ἄλλος νὰ μπορεῖ νὰ δεῖ τὰ μάτια μας.

— Τὶς ὀμπρέλες τὶς χειριζόμεθα μὲ προσοχὴ καὶ ποτὲ δὲν μπαίνουμε σὲ σπίτια μὲ βρεγμένη ὀμπρέλα. Τὴν κλείνουμε καὶ τὴν ἀφήνουμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐκτὸς κι ἂν ὑπάρχει ὀμπρελοθήκη στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ.

— Ἐπειδὴ ἡ χώρα μας εἶναι σεισμογενής, φρόνιμο εἶναι νὰ φοροῦμε κά-

τι ἐπάνω μας ὅταν κυκλοφοροῦμε στὸ σπίτι, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ βγοῦμε ἀμέσως σὲ περίπτωση σεισμοῦ.

Ἡ καθαριότης

— Μοιάζει σὰν νουθεσία πρὸς παιδιά, ἀλλὰ ἡ καθαριότης εἶναι μιὰ συνήθεια ποὺ πρέπει νὰ γίνεται καθημερινῶς σὰν νὰ εἶναι δεύτερη φύση. Ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι, *ἕξις, δευτέρα φύσις*.

— Κάθε πρωὶ λοιπὸν αὐτομάτως πηγαίνουμε στὸ μπάνιο καὶ πλένουμε τὸ σῶμα, τὸ πρόσωπο, τὰ δόντια καὶ τὰ χέρια μας. Ὅσοι ἔχουμε μακριὰ μαλλιά, τὰ βουρτσίζουμε ἢ τὰ χτενίζουμε. Ἐπιθεωροῦμε τὸν ἑαυτό μας στὸν καθρέπτη, ὥστε νὰ ἔχουμε ὄψη καθαρή, κόμμωση περιποιημένη καὶ ἀπαραιτήτως ροῦχα καθαρά.

— Ἐπειδὴ στὶς ἡμέρες μας σχεδὸν κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ὅτι δὲν ἔχει μπάνιο ἢ ντούς (*καταιονιστήρας* στὴν ἑλληνικὴ) στὸ σπίτι, ἡ βάσις τῆς καθαριότητος εἶναι τὸ καθημερινὸ μπάνιο.

— Συμφώνως μὲ μιὰ σχηματοποιημένη ἀντίληψη, τὸ ντοὺς προτιμοῦν οἱ πιὸ δυναμικὲς προσωπικότητες, ἐνῶ τὸ μπάνιο οἱ πιὸ ἤρεμοι ἄνθρωποι. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις σημασία ἔχει ἡ συχνότης καὶ ἡ ποιότης.

— Ὁρισμένοι περιορίζονται στὸ μπάνιο μὲ νερό. Τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Χρειάζεται καὶ τὸ σαπούνι. Γιὰ περισσότερη διάρκεια, χρησιμοποιοῦμε ἀποσμητικό.

— Ἡ κολόνια δὲν εἶναι ὑποκατάστατο τοῦ ἀποσμητικοῦ.

— Ἡ κακοσμία τοῦ στόματος καταπολεμᾶται μὲ τακτικὲς στοματικὲς πλύσεις (γαργάρες) ἢ μὲ καραμέλες μέντας. Ἐπισκεπτόμεθα καὶ τὸν ὀδοντίατρό μας γιὰ καθαρισμό, γιατὶ συχνὰ ἡ κακοσμία προέρχεται ἀπὸ ὀδοντικὴ πέτρα καὶ τερηδόνα.

— Δὲν πέφτουμε ποτὲ στὸ κρεβάτι, ἂν δὲν ἔχουμε βγάλει ὅλα τὰ ροῦχα τῆς ἡμέρας, ἂν δὲν τὰ ἔχουμε κρεμάσει γιὰ νὰ ἀεριστοῦν, ἂν δὲν ἔχουμε πλυθεῖ (δόντια, σῶμα, πρόσωπο, χέρια, κτλ.), ἂν δὲν ἔχουμε βουρτσίσει τὰ μαλλιά μας.

Ἡ στάση τοῦ σώματος

— «Τὸ καλύτερο κοστούμι εἶναι τὸ σῶμα» εἶπε σὲ μιὰ συνέντευξή του στὸ περιοδικὸ *STATUS* ὁ ἀρχιτέκτων Ἠλίας Μπαρμπαλιᾶς. Καὶ ἔχει ἀπόλυτο δίκαιο. Δὲν ὑπάρχει πιὸ εὐχάριστη ἐμφάνιση ἀπὸ αὐτὴν τοῦ εὐθυτενοῦς ἀνθρώπου, ἤτοι: στητὴ στάση τοῦ σώματος, κεφάλι ψηλά (ὄχι ὅμως καὶ ἡ μύτη!), ὦμοι ἴσιοι, κοιλιὰ μέσα. Ἂς γίνουμε πιὸ παραστατικοὶ καὶ ἂς περιγράψουμε τὰ ἀντίθετα: κυρτωμένο σῶμα, κεφάλι ποὺ πέφτει, ὦμοι καμπουριασμένοι, φουσκωμένη κοιλιά.

— **Ποῦ** βάζουμε τὰ χέρια; Τὸ ἐρώτημα μᾶς ἔχει ἀπασχολήσει ὅλους. Στὶς ἐπίσημες ἐκδηλώσεις τὰ χέρια τὰ σταυρώνουμε συνήθως μπροστὰ ἢ τὰ ἔχουμε παράλληλα μὲ τὸ σῶμα. Στὶς δεξιώσεις μποροῦμε νὰ τὰ ἔχουμε πιασμένα πίσω. Εἶναι γενικῶς ἀγενὲς νὰ μιλοῦμε καὶ νὰ ἔχουμε τὰ χέρια μας στὶς τσέπες.

— **Πῶς** καθόμαστε; Ὄχι πάντως μὲ ἀνοικτὰ τὰ πόδια. Οἱ κυρίες εἶναι φρόνιμο νὰ ἀποφεύγουν τὸ «ἀνδρικὸ σταυροπόδι», τὸ ἴδιο καὶ οἱ κύριοι σὲ ἐπίσημες συναθροίσεις. Γενικῶς τὸ σταυροπόδι ἀντενδείκνυται στὴν ἐκκλησία καὶ στὰ δικαστήρια. Ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος εἶναι μὲ τὰ πόδια μαζεμένα σὲ τρεῖς παραλλαγές: πλάγια, δίπλα, ἢ κλειστὸ σταυροπόδι.

— **Πῶς** περπατοῦμε; Χωρὶς νὰ πλειοδοτοῦμε σὲ ὑπεροψία, τὸ κεφάλι καὶ οἱ ὦμοι μας πρέπει νὰ κοιτοῦν ψηλὰ καὶ ὑπερήφανα. Ὁ τύπος τῆς «χαμηλοβλεπούσας» ἔχει παρέλθει μετὰ ἀπὸ κυριαρχία δύο περίπου χιλιετιῶν. Τὰ βήματά μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι οὔτε πολὺ μεγάλα οὔτε πολὺ μικρά. Τὰ χέρια μας δὲν πρέπει νὰ κρέμονται ἄχαρα καὶ βεβαίως θὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε νὰ σέρνουμε τὰ πόδια μας.

Τὸ ἄρωμα

— Ἡ λέξη *parfum* εἶναι παράφραση τῆς λατινικῆς *per fumum*, ποὺ σημαίνει *διὰ τοῦ καπνοῦ*.

— Τὸ νὰ ἀνακαλύψει κανεὶς τὸ ἄρωμα ποὺ τοῦ ταιριάζει εἶναι σὰν νὰ

βρίσκει τὸν ἰδανικὸ ἐραστή. Τὸ ἀντιλαμβάνεται ἀμέσως ἅμα τῇ δοκιμῇ. Ἡ χημεία λειτουργεῖ ἀποφασιστικῶς.

— Ὑπάρχουν δύο τρόποι νὰ διαλέγουμε κολόνιες ἢ ἀρώματα. Ὁ ἕνας εἶναι γιὰ μιὰ ζωή, ὑπογράφοντας κυριολεκτικῶς τὴν προσωπικότητά μας, καὶ ὁ δεύτερος εἶναι κατὰ βούλησιν, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, τῆς δραστηριότητος ἢ τῆς διαθέσεώς μας.

— Σὲ κάθε περίπτωση προτιμοῦμε μιὰ ἐλαφριὰ κολόνια τὸ πρωὶ ἀντὶ ἑνὸς βαρέος ἀρώματος, ποὺ τὸ κρατοῦμε γιὰ τὸ βράδυ. Ἐπίσης, τὸ καλοκαίρι προκρίνουμε δροσερὲς μυρωδιὲς ἔναντι τῶν ἡδυπαθῶν τοῦ χειμῶνος.

— Ἡ κολόνια καὶ τὸ ἄρωμα δὲν χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ καλύψουμε τὴ δυσοσμία. Γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ὑπάρχουν τὰ ἀποσμητικά.

— Ἀποφεύγουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε ἀρώματα σὲ μεγάλες ποσότητες, διότι οἱ δυνατὲς μυρωδιὲς μπορεῖ νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς γύρω μας, προκαλώντας τους ἀκόμη καὶ πονοκέφαλο.

— Δὲν φοροῦμε ἄρωμα στὴν παραλία. Ἡ χημικὴ ἀντίδραση μὲ τὸ ἡλιακὸ φῶς μπορεῖ νὰ ἀφήσει σημάδια στὸ δέρμα μας.

— Δὲν βάζουμε ἄρωμα ἐπάνω στὰ μαργαριτάρια, διότι καταστρέφονται, οὔτε ἐπάνω στὴ γούνα, διότι ἡ μυρωδιὰ εἶναι συνήθως ἀποκρουστική.

— Ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος γιὰ νὰ βάλει μιὰ κυρία ἄρωμα εἶναι νὰ τὸ ἀκουμπᾶ μὲ τὸ πῶμα πίσω ἀπὸ τὰ αὐτιά της, στὸ ἐσωτερικό τοῦ καρποῦ καὶ στὸ κοίλωμα τοῦ στήθους.

— Ὑπάρχουν ἀρώματα ποὺ δὲν λησμονοῦνται ποτέ. Ἰδίως ὅταν εἶναι ἄλλων. Καλὸ εἶναι νὰ τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους οἱ ἐπίδοξοι ἐραστὲς στὰ παράνομα ραντεβού: τὸ ἄρωμα εἶναι ἀδιάκριτο, διότι ἀφήνει ἀναμνήσεις στὸ διάβα του.

— Τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ κολόνιες ἔχουν μιὰ *unisex* τάση, δηλαδὴ ἀνδρικὲς καὶ γυναικεῖες τείνουν νὰ μυρίζουν τὸ ἴδιο.



Μιὰ εὔσωμη κυρία ἂς μὴ φορᾶ πολὺ ἐφαρμοστὰ φορέματα, ἀλλὰ οὔτε καὶ πολὺ φαρδιὲς φοῦστες. Ἂς ξεχάσει τὶς σφιχτὲς μέσες, τὶς πλατιὲς ζῶνες, τοὺς κλειστοὺς γιακάδες, τὰ ἔξωμα φορέματα.

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ

Προσέχω τὸν ἑαυτό μου, γιατὶ σέβομαι τὸ περιβάλλον.
Κόμισσα Ἄνν ντ' Ὀρνανό

Σὰν νὰ μὴν πέρασε μιὰ ἡμέρα ἀπὸ τότε ποὺ ἡ βαρόνη Στὰφ παρατηροῦσε αὐστηρῶς τὸ 1889 ὅτι ἡ γυναίκα δὲν πρέπει νὰ ἐμφανίζεται «ποτὲ ἀτημελήτως ἐνδεδυμένη» ἢ «νὰ μὴν ἐπιδεικνύει τὸν πλοῦτον τῶν ἐνδυμασιῶν της» ἢ ἀκόμα νὰ φορᾶ μὲ μέτρο ντεκολτέ, «ἄλλως ἐμπνέει τὴν ἰδέαν ὅτι ἐξῆλθεν ἢ ἐπανέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ λουτροῦ της».

— Οἱ Γάλλοι λένε πὼς οἱ γυναῖκες ντύνονται γιὰ τὶς ἄλλες γυναῖκες καὶ γδύνονται γιὰ τοὺς ἄνδρες. Ὅμως γιὰ νὰ γδυθεῖ μιὰ γυναίκα, πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχει ντυθεῖ.

— Τρεῖς συντελεστὲς καθορίζουν καὶ ρυθμίζουν τὴ γυναικεία ἐνδυμασία: α) ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς γυναίκας, β) ἡ ἡλικία, καὶ γ) ἡ φυσική της διάπλαση.

— Ἡ κομψότης εἶναι μιὰ ἐξίσωση μὲ τρεῖς ἀγνώστους: τὴν ἡλικία, τὴν ὥρα, τὴν ἐκδήλωση. Ἂς πάρουμε ὡς παράδειγμα ὁποιοδήποτε ροῦχο. Ἐὰν τὸ φορέσει μιὰ εἰκοσάχρονη, μπορεῖ νὰ εἶναι τέλειο. Ἐὰν τὸ δοκιμάσει μιὰ πενηντάχρονη, μπορεῖ νὰ εἶναι γελοῖο.

— Παλαιότερα οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νὰ εἶναι προσεγμένες ἐπὶ 24ώρου βάσεως, γιὰ νὰ κρατοῦν τὸν ἄνδρα στὸ σπίτι. Ὁ κανόνας ἰσχύει καὶ σήμερα. Τὸ νὰ ἀρέσεις δὲν εἶναι ποτὲ δεδομένο. Αὐτὸ ποὺ ἄλλαξε εἶναι ὅτι δὲν πρόκειται πλέον μόνον γιὰ γυναικεῖο προνόμιο.

— Τὰ καλύτερα βιβλία ἐγράφησαν ἀπὸ συγγραφεῖς ποὺ περίμεναν τὶς γυναῖκες τους νὰ ἑτοιμασθοῦν. Ἐπειδὴ ὅμως ὅλοι οἱ ἄνδρες δὲν εἶναι ὑπομονετικοὶ συγγραφεῖς, καλὸ εἶναι νὰ μὴν ἀφιερώνει μιὰ κυρία ἀτελείωτες ὧρες γιὰ τὰ «φτιασίδια».

— Ὁ Ζὰν Κοκτὼ ἔλεγε ὅτι ἡ μόδα εἶναι σὰν τὸ μαξιλάρι τοῦ ὕπνου: κάθε τόσο ζεσταίνεται ἐκεῖ ποὺ ἔχουμε ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι μας, κι ἐπειδὴ χρειαζόμεθα ἕνα πιὸ δροσερὸ σημεῖο, ἀλλάζουμε τὴ θέση τοῦ

κεφαλιοῦ μας λίγο πιὸ πέρα. Ὅταν ὅμως ζεσταθεῖ καὶ ἡ καινούργια θέση, τότε ἐπαναφέρουμε τὸ κεφάλι στὴν ἀρχική του θέση, ἡ ὁποία ἔχει πλέον φρεσκαρισθεῖ καὶ ξαναδροσισθεῖ. Ἔτσι, κάθε τόσο οἱ σχεδιαστὲς μόδας ἀνατρέχουν στὸ παρελθὸν γιὰ νὰ ἀνανεώσουν τὴν ἔμπνευσή τους.

— Μιὰ κυρία πρέπει νὰ ντύνεται ἀναλόγως τοῦ τρόπου ζωῆς ποὺ κάνει καὶ ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τῆς οἰκογενείας της. Ἂν μιὰ κυρία ράψει μία ἐντυπωσιακὴ τουαλέτα καὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα της ὁ ὁποῖος εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ ἕνα ταπεινὰ ραμμένο κοστούμι, ὁ συνδυασμὸς δὲν θὰ εἶναι καὶ πολὺ καλόγουστος. Ἡ ἀληθινὴ κομψότης εἶναι νὰ ντύνεται κάποιος ὅπως πρέπει, τὴν ὥρα ποὺ πρέπει. Εἶναι ἀνούσιο μιὰ γυναίκα μὲ περιορισμένο βαλάντιο νὰ νομίζει ὅτι θὰ εἶναι καλοντυμένη, ἂν ἀντιγράφει ἕνα ἀκριβὸ περίπλοκο φόρεμα σὲ φθηνὸ ὕφασμα καὶ ἀπὸ φθηνὴ μοδίστρα.

— Πολλὲς φορὲς ἡ συνάντηση μ' ἕνα ροῦχο σ' ἕνα κατάστημα εἶναι μοιραία. Εἶναι αὐτὸ ποὺ λέμε «τὸ ροῦχο σὲ διαλέγει». Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις πρέπει μιὰ κυρία νὰ ἵσταται στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ τὸ ἀγοράζει ἀμέσως, ἀλλιῶς κινδυνεύει νὰ μὴν τὸ ξαναδεῖ ποτέ.

— Ἡ ἐμφάνιση τῆς κυρίας εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ πολύπλοκα θέματα, διότι ὑπάρχουν πολλὰ πρότυπα κομψότητος. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ Τζάκυ Κέννεντυ-Ὠνάση πήγαινε στὰ κοκτέιλ μὲ ἕνα μαῦρο παντελόνι, ἕνα μαῦρο *t-shirt*, ἀλλὰ φοροῦσε ἕνα δακτυλίδι ἀξίας ἑνὸς ἑκατομμυρίου δολαρίων.

— Ἡ κλασικὴ συνταγὴ εἶναι: ἕνα ἁπλὸ μαῦρο παντελόνι, ἕνα ἁπλὸ λευκὸ ὑποκάμισο, ἕνα μαῦρο φόρεμα, μαῦρες γόβες μὲ ψηλὰ τακούνια, μοκασίνια ἢ μπότες, *trench-coat*.

— Τὸ διαχρονικὸ ροῦχο εἶναι τὸ μαῦρο φόρεμα. Πηγαίνει σὲ ὅλες τὶς γυναῖκες ἀπὸ 18 ἕως 80 ἐτῶν. Ταιριάζει μὲ κάθε κόσμημα, μὲ κάθε ἀξεσουάρ, φοριέται καὶ στὶς 9 τὸ πρωί, ἐκτὸς ἂν εἶναι σατέν, μετάξι, κρὲπ ἢ βελοῦδο.

— Ὅσον ἀφορᾶ τὰ φορέματα, μιὰ κυρία πρέπει νὰ προκρίνει τὴν ποιότητα ἀντὶ τῆς ποσότητος. Καλύτερα νὰ ἔχει ἕνα καλὸ φόρεμα, παρὰ

τρία μέτρια. Ἂν εἶναι περιορισμένη ἡ γκαρνταρόμπα της, καλὸ εἶναι νὰ προτιμᾶ τὰ ἁπλά, διαχρονικὰ χρώματα καὶ ὑφάσματα, ὅπως μαῦρο, γκρί, ἄσπρο, μπλέ-μαρέν, καὶ γενικῶς τὰ ἁπαλὰ χρώματα.

— Ὅταν ἔχει ἀμφιβολία γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ φορέσει σὲ μιὰ βραδινὴ πρόσκληση, καλύτερο εἶναι νὰ φορᾶ πιὸ λίγα παρὰ πιὸ πολλά.

— Ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ στὺλ εἶναι «νὰ φοριέται τὸ σωστὸ ροῦχο, τὴ σωστὴ στιγμή, στὸ σωστὸ μέρος ἀπὸ τὸ σωστὸ ἄτομο». Κανόνας εἶναι νὰ προσαρμόζουμε τὴν ἐνδυμασία μας στὴ σιλουέτα μας καὶ τὴν ἡλικία μας. Στὰ εἴκοσι ἐπιτρέπονται σχεδὸν τὰ πάντα μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐπρέπειας, μετὰ τὰ πενήντα ὅμως τὰ ροῦχα πρέπει νὰ κρύβουν τὶς ἀτέλειες.

— Ἕνα ἀπὸ τὰ ἀνδρικὰ ὀχυρὰ ποὺ ἄργησαν νὰ πέσουν εἶναι τὸ παντελόνι. Ὅσο ὅμως κι ἂν ἀναδεικνύουν τὰ σώματα τῶν μοντέλων, γενικῶς δὲν συνιστῶνται γιὰ ὅλες τὶς διαπλάσεις. Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο τὸ ροῦχο ποὺ πηγαίνει τέλεια σὲ ἕνα μανεκὲν νὰ ταιριάζει καὶ σὲ ὅλους.

— Ἡ βάση τῆς γυναικείας γκαρνταρόμπας εἶναι τὸ ταγιέρ, ὅπως εἶναι τὸ κοστούμι γιὰ τοὺς ἄνδρες. Χρειάζονται τουλάχιστον τρία: ἕνα σπὸρ γιὰ τὸ πρωί, ἕνα ἄλλο πιὸ κλασικὸ γιὰ τὸ γεῦμα κι ἕνα μαῦρο ἢ μπλέμαρὲν γιὰ τὸ βράδυ. Ἡ κυρία μπορεῖ νὰ τὰ φορᾶ συνεχῶς, ἀλλάζοντας τὸ ὑποκάμισο.

— Ὁ Ὕβ Σαὶν Λωρὰν ὑποστηρίζει ὅτι ἐὰν μιὰ γυναίκα εἶναι πραγματικὰ κομψή, τότε ξεχνᾶς τί φορᾶ.

— Οἱ τσάντες πρέπει νὰ εἶναι ἴδιας ποιότητος μὲ τὰ ὑποδήματα (π.χ. ἡ κυρία ἀποφεύγει νὰ συνδυάσει δερμάτινα ὑποδήματα μὲ κροκοδειλένια τσάντα).

— Ἡ τσάντα ἡμέρας πρέπει ὡς πρὸς τὸ μέγεθος νὰ ταιριάζει στὴ σιλουέτα. Ἐπὶ παραδείγματι, μιὰ μεγάλη τσάντα δὲν ταιριάζει σὲ μιὰ μικροκαμωμένη γυναίκα.

— Πρέπει ἐπίσης νὰ προσαρμόζεται στὶς περιστάσεις, δηλαδὴ ἡ τσάντα ποὺ χρησιμοποιεῖ μιὰ κυρία γιὰ τὰ πρωινὰ ψώνια τοῦ σπιτιοῦ δὲν εἶναι ἡ κατάλληλη καὶ γιὰ τὶς ἀπογευματινές της ἐξόδους.

— Μιὰ κυρία χρησιμοποιεῖ ὡς βραδινὴ τσάντα μιὰ πολὺ μικρὴ σατέν, καστόρινη ἢ λουστρινένια, χωρὶς μεγάλο λουράκι καὶ ἀσορτὶ μὲ τὰ τακούνια.

— Εἶναι ἄκομψο μιὰ κυρία νὰ βγάζει γιὰ βόλτα τὸν σκύλο της, νὰ κατεβάζει τὰ σκουπίδια στὸν κάδο ἢ νὰ πηγαίνει μέχρι ἀπέναντι στὸ περίπτερο γιὰ νὰ ἀγοράσει ἐφημερίδα φορώντας τὴ ρόμπα ἢ τὸ μπουρνούζι της.

— Οἱ γοῦνες συνήθως φοριοῦνται τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ καὶ γιὰ ἐπίσημες ἐξόδους.

— Μιὰ κυρία πρέπει ἐπίσης νὰ προσέχει λεπτομέρειες, ὅπως νὰ μὴ φορᾶ σουτιὲν μὲ δαντέλα μέσα ἀπὸ ἕνα πολὺ ἐφαρμοστὸ καὶ ἄσπρο μπλουζάκι, ὥστε νὰ μὴ διαγράφεται, καὶ νὰ μὴ φορᾶ σκουρόχρωμα ἐσώρουχα μέσα ἀπὸ ἄσπρα ἢ γενικῶς ἀνοικτόχρωμα ροῦχα.

— Μετὰ ἀπὸ κάποια ἡλικία δὲν συνιστῶνται τὰ μπικίνι καὶ φοριοῦνται μόνο τὰ ὁλόσωμα. Τὰ μαγιὸ συνδυάζονται μὲ τὴν ἀποτρίχωση.

— Ἐπίσης, γυναῖκες μεγάλης ἡλικίας εἶναι προτιμότερο νὰ μὴ φοροῦν κοντὲς φοῦστες. Ἀποφευκτέα εἶναι τὰ μεγάλα ντεκολτὲ ἢ οἱ πολὺ κοντὲς φοῦστες στὴν ἐργασία, στὴν ἐκκλησία ἢ στὸν δρόμο.

— Τὸ φουλάρι στὶς κυρίες δίνει χρῶμα καὶ ἐλαφραίνει τὸ ροῦχο, τὸ κάνει λιγότερο αὐστηρό. Πρέπει ὅμως τὸ χρῶμα του νὰ ταιριάζει μὲ τὰ ροῦχα.

— Τὸ μεταξωτὸ σάλι μπορεῖ ἡ κυρία νὰ τὸ ρίχνει ἐπάνω ἀπὸ τὸ παλτό της στοὺς ὤμους της ἢ ἐπάνω ἀπὸ τὸ σακάκι. Τὸ σάλι ἀπὸ κασμίρ (πασμίνα) φοριέται καὶ ἀντὶ τοῦ σακακιοῦ.

— Τὰ χαρτομάντιλα ἢ τὸ μαντίλι εἶναι πάντοτε χρήσιμα. Εἶναι κομψὸ νὰ ἔχουμε ρίξει λίγο ἄρωμα στὸ μαντίλι.

— Τὸ καλσὸν ἢ οἱ κάλτσες μέχρι τὸ γόνατο εἶναι ἢ στὸ χρῶμα τοῦ δέρματος ἢ στὸ χρῶμα ποὺ ταιριάζει στὸ ροῦχο. Ἡ χρήση ζαρτιέρας περιορίζεται στὰ ταξίδια ἀναψυχῆς ἢ σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις, ποτὲ ὅμως στὶς ἐπαγγελματικὲς συναντήσεις.

— Καλὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει ἕνα δεύτερο ζευγάρι καλσόν, ὥστε νὰ χρησιμοποιηθεῖ σὲ περίπτωση ἀτυχήματος.

— Τὰ ὑποδήματα πρέπει νὰ ταιριάζουν στὸ στύλ, στὰ ροῦχα, στὸ πόδι, στὴν ἡλικία, στὸ σῶμα καὶ πάντα πρέπει νὰ εἶναι στὸ σωστὸ νούμερο.

— Οἱ ψηλοτάκουνες γόβες προορίζονται γιὰ βραδινὲς ἐξόδους καὶ συνδυάζονται μὲ φόρεμα, ἐνῶ τὴν ἡμέρα τὸ τακούνι δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει σὲ ὕψος τὰ τρία δάκτυλα.

— Στὰ σπὸρ ἡ κυρία φορᾶ ἀθλητικά, στὴν ἐξοχὴ μοκασίνια, μπότες χωρὶς τακούνι ἢ λαστιχένια ὑποδήματα. Στὴν πόλη φορᾶ μοκασίνια καστόρινα ἢ χαμηλοτάκουνες δερμάτινες μπότες.

— Σὲ κυρίες ἄνω τῶν πενήντα ἐτῶν τὰ ἀθλητικὰ ὑποδήματα εἶναι μόνο γιὰ τὸ γυμναστήριο.

— Μιὰ κυρία φροντίζει νὰ ἔχει πάντα στιλβωμένα ὑποδήματα καὶ προσέχει νὰ μὴν ἔχουν φύγει πόντοι ἀπὸ τὸ καλσόν της.

— Οἱ παντόφλες πρέπει νὰ μένουν πάντα στὸ σπίτι. Ἐπίσης, μιὰ κυρία δὲν ὑποδέχεται τοὺς φίλους της φορώντας παντόφλες, παρὰ μόνον ὑποδήματα.

— Οἱ κυρίες μποροῦν νὰ φοροῦν ζώνη, ἂν εἶναι ἀδύνατες. Οἱ ζῶνες συνήθως δὲν κολακεύουν τὶς εὔσωμες, ἀλλὰ ἂν θελήσει μιὰ εὔσωμη γυναίκα νὰ φορέσει ζώνη, θὰ πρέπει νὰ διαλέξει μιὰ λεπτὴ καὶ ὄχι μιὰ φαρδιά.

— Τὰ γάντια τὸν χειμώνα προφυλάσσουν ἀπὸ τὸ κρύο. Ἂν εἶναι δερμάτινα, πρέπει νὰ ταιριάζουν μὲ τὸ χρῶμα τῶν ὑποδημάτων.

— Σὲ πολὺ ἐπίσημες περιστάσεις φοριοῦνται μακριὰ γάντια τὸν χειμώνα, συνδυαζόμενα μὲ μακριὲς τουαλέτες.

— Ἡ κυρία δὲν βγάζει τὸ γάντι της γιὰ νὰ προβεῖ σὲ χειραψία, ἐκτὸς κι ἂν θέλει νὰ χαιρετήσει μιὰ ἄλλη γυναίκα πιὸ μεγάλη σὲ ἡλικία ἀπὸ τὴν ἴδια ἢ πιὸ σημαντικὴ (ἐπὶ παραδείγματι, σύζυγο πρωθυπουργοῦ).

— Τὸ καπέλο φοριέται μόνο σὲ ἐπίσημες δεξιώσεις ἢ ὅταν κάνει πολὺ κρύο τὸν χειμώνα.



Εἶναι σαφὲς ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ προσέχει μιὰ κυρία τὴν ἐξωτερική της ἐμφάνιση μόνον ὅταν πρόκειται νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σπίτι της. Ἔχει ἀκόμη μεγαλύτερη ὑποχρέωση νὰ περιποιεῖται τὸν ἑαυτό της γιὰ νὰ τὴν καμαρώνουν οἱ δικοί της ἄνθρωποι, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπερβάλλει καὶ νὰ κυκλοφορεῖ στοὺς διαδρόμους μὲ τὰ καλά της. Η Τζένη Βάνου διηγεῖται τὴν ἱστορία τῆς Σμυρνιᾶς μητέρας της, ἡ ὁποία σηκωνόταν πρώτη τὸ πρωί, πλενόταν, φοροῦσε ἕνα ὡραῖο ροῦχο, ἑτοίμαζε τὸ πρωινὸ καὶ μετὰ ξυπνοῦσε τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογενείας της.

— Οἱ κυρίες, ὅταν φθάνουν σὲ μιὰ ἐκδήλωση, πρέπει νὰ βγάζουν τὸ καπέλο. Δὲν χρειάζεται νὰ τὸ βγάλουν μόνον ὅταν εἶναι καλεσμένες σὲ κοκτέιλ ἢ σὲ μεσημεριανὲς προσκλήσεις.

— Ὁ Λάκης Γαβαλᾶς παραστατικῶς ἐτόνισε σὲ μιὰ συνέντευξή του στὸ *ΝΙΤΡΟ*: «Ἔλεος! Φτάνει μὲ τὰ περιττὰ ἀξεσουάρ, καὶ ἰδίως γιὰ τὶς

γυναῖκες! Δὲν εἶναι τάματα νὰ κυκλοφοροῦν φορτωμένα καὶ κουρασμένα ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ κρεμαστοῦ κακοῦ γούστου».

— Τὸ νὰ σηκώνει μιὰ κυρία τὴ φούστα της ὅταν κάθεται, εἶναι λάθος. Μιὰ κυρία πρέπει νὰ ἔχει μάθει ἀπὸ μικρὴ νὰ κάθεται χωρὶς νὰ τσαλακώνει τὰ ροῦχα της.

— Ὅταν μιὰ κυρία δοκιμάζει ροῦχα σὲ μπουτίκ, προσέχει πάντα νὰ βγάζει τὰ ὑποδήματά της προτοῦ δοκιμάσει ἕνα ροῦχο, ἐκτὸς ἂν εἶναι μπλούζα ἢ ὑποκάμισο. Ἀποφεύγει ἔτσι νὰ λερώσει τὸ ὑπὸ δοκιμὴν ροῦχο ἢ νὰ μπλεχθεῖ αὐτὸ στὸ ὑπόδημά της. Παρομοίως, προσέχει νὰ μὴ λερώσει μιὰ μπλούζα ἢ ἕνα φόρεμα μὲ τὸ κραγιόν ἢ τὸ μακιγιάζ της.

— Τὰ ἐντυπωσιακὰ χτενίσματα, τὰ τολμηρὰ ντεκολτέ, τὰ κινηματογραφικὰ μακιγιάζ, τὰ πανύψηλα τακούνια, οἱ ἐφαρμοστὲς ἐνδυματολογικὲς προτιμήσεις δέον νὰ περιορίζονται στὰ πάρτυ καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιοῦνται στοὺς χώρους ἐπαγγελματικῶν καὶ καθημερινῶν συναναστροφῶν.

— Ὁρισμένες κυρίες δὲν φοροῦν ρολόι μαζὶ μὲ βραδινὸ φόρεμα, διότι θεωροῦν ὅτι ὁ χρόνος σταματᾶ κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς γιορτῆς.

— Τί γίνεται ὅταν μιὰ κυρία συναντήσει σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἐκδήλωση μιὰ ἄλλη μὲ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς φόρεμα; Ὁ ὑπεύθυνος Τύπου τῆς βασίλισσας Ἐλισάβετ τῆς Μεγάλης Βρετανίας εἶχε πεῖ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἐπειδὴ μιὰ κυρία βρέθηκε στὸν ἴδιο χῶρο μὲ τὴ βασίλισσα φορώντας τὸ ἴδιο φουστάνι: «Ἡ Μεγαλειότητά της δὲν προσέχει ποτὲ τί φοροῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι».

— Μιὰ κυρία ἀντιλαμβάνεται πὼς μεγαλώνοντας πρέπει νὰ προσαρμόζει τὸ ντύσιμό της στὴν ἡλικία της.

Ἡ κόμμωση

— Ἡ ἐπιλογὴ τῆς κομμώσεως εἶναι προσωπικὴ ὑπόθεση. Ὁ κομμωτὴς μπορεῖ νὰ βοηθήσει μιὰ κυρία νὰ ἀναδείξει τὸ πρόσωπό της ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν μαλλιῶν της. Σὲ κυρίες ἄνω τῶν σαράντα ἐτῶν, τὰ μαλλιὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀκουμποῦν τοὺς ὤμους. Ἐπίσης, ἐὰν

θέλει νὰ τὰ βάψει, ἀποφεύγει τὰ πολὺ τεχνητὰ χρώματα (μαῦρο τῆς καλιακούδας, πλατινένια χρυσά, λαμπερὸ κόκκινο) καὶ προσέχει νὰ μὴ φαίνεται τὸ φυσικὸ χρῶμα στὶς ρίζες.

— **Μιὰ** κυρία προτιμᾶ συνήθως εὔκολες κομμώσεις, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ τὶς ἐπαναλάβει ἡ ἴδια μετὰ τὸ λούσιμο. Τὰ μαλλιὰ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε καθαρά. Ἡ πιτυρίδα ποὺ πέφτει στοὺς ὤμους καταπολεμᾶται μὲ εἰδικὰ σαμπουάν.

— **Οἱ** γυναῖκες ποὺ ἔχουν ἀσπρίσει δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουν νὰ φαίνεται ἡ ἄσπρη ρίζα στὰ μαλλιά τους. Πρέπει νὰ προσέχουν, ὥστε νὰ τὰ βάφουν στὴ σωστὴ ὥρα.

— **Μιὰ** κυρία δὲν χτενίζεται δημοσίως.

Τό μακιγιάζ

Δὲν ὑπάρχει κάτι πιὸ χαριτωμένο σὲ μιὰ γυναίκα ἀπὸ τὸ νὰ βγάζει ἕνα διακριτικὸ καθρεπτάκι γιὰ νὰ τσεκάρει τὸ κραγιόν της, ἢ νὰ ζητήσει συγγνώμη καὶ νὰ πάει στὴν τουαλέτα γιὰ νὰ πουδράρει τὴ μύτη της. Ὅταν ὅμως κουβαλᾶ ὁλόκληρο στούντιο ὀμορφιᾶς καὶ ἀραδιάζει τὰ μπουκαλάκια στὸν ἐργασιακὸ χῶρο, βάφει τὰ νύχια στὸ λεωφορεῖο καὶ περιμένοντας τὸ πράσινο στοὺς σηματοδότες βάζει ἄι-λάινερ χρησιμοποιώντας τὸν καθρέπτη τοῦ αὐτοκινήτου, ὅσο ἑλκυστικὸ καὶ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ ὅλη διαδικασία ἀπάδει τῆς κομψότητος.

— **Ἡ** πεμπτουσία στὸ μακιγιὰζ εἶναι νὰ ἀναδεικνύει τὸ πρόσωπο μὲ διακριτικότητα. Ἐλαφρὺ χέρι καὶ συμπληρωματικὰ χρώματα, ἰδοὺ ἡ κομψὴ προσέγγισις τῆς *ψιμυθιώσεως*, ὅπως ὀνόμαζαν τὸ μακιγιὰζ οἱ ἀρχαῖοι.

— **Καλὸ** εἶναι νὰ μὴν εἶναι πολὺ ἔντονο, εἰδικὰ σὲ ἀκατάλληλες στιγμές.

— **Τὰ** χρώματα τοῦ μακιγιὰζ πρέπει νὰ ταιριάζουν ὄχι μόνο μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ χρώματα τοῦ βερνικιοῦ στὰ νύχια καὶ μὲ τὰ χρώματα τῶν ρούχων. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν συνδυάζεται κόκκινο κραγιὸν μὲ φούξια βερνίκι νυχιῶν.

— **Τὸ** ἰδανικὸ μακιγιὰζ εἶναι αὐτὸ ποὺ μιμεῖται τόσο πολὺ τὴ φύση, ὥστε νὰ μὴν εἶναι διακριτό. Διαλέγουμε ἢ τὰ μάτια ἢ τὸ στόμα. Ποτὲ καὶ τὰ δύο.

— **Δὲν** ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ πηγαίνουμε κόντρα στὴ φύση μας. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ὀνειρευόμεθα πορσελάνινο δέρμα, ἐὰν τὸ δέρμα μας εἶναι μελαψό.

— **Μιὰ** ἰδέα εἶναι νὰ βάζουμε μακιγιὰζ κάθε φορὰ διαφορετικά: θὰ δίνουμε τὴν ἐντύπωση μιᾶς νέας παρουσίας.

— **Δὲν** πρέπει ποτὲ νὰ βάζουμε μακιγιὰζ δημοσίως.

— **Μιὰ** κυρία δὲν λησμονεῖ ποτὲ νὰ κάνει ντεμακιγιάζ.

— **Τὸ** ντεμακιγιὰζ πρέπει νὰ γίνεται κάθε βράδυ μαζὶ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ ὑδατικῆς κρέμας.

Στὰ τέλη τοῦ 1ου αἰῶνος π.Χ., ὁ Ὀβίδιος στὸ τρίτο βιβλίο τῆς *Ἐρωτικῆς Τέχνης* (*Ars amatoria*) παραγγέλλει μεταξὺ ἄλλων στὶς γυναῖκες:

– *Κρύβε τὶς ἀτέλειες τοῦ σώματός σου. Ἂν εἶσαι κοντή, καλύτερα νὰ μένεις καθιστὴ παρὰ ὄρθια.*

– *Ἂν εἶσαι πάρα πολὺ ἀδύνατη, νὰ μεταχειρίζεσαι χονδρὰ ὑφάσματα.*

– *Ἂν ἔχεις στενὲς πλάτες, διόρθωσέ τις μὲ μικρὰ παραγεμίσματα* (σ.σ. βάτες, κτλ.).

– *Ἂν ἔχεις χονδρὰ δάχτυλα ἢ ἄσχημα νύχια, ἀπόφευγε τὶς πολλὲς χειρονομίες ἢ νὰ τὰ φέρνεις πολὺ στὸ πρόσωπο.*

– *Ἂν τὸ στῆθος σου εἶναι πολὺ μεγάλο, νὰ μεταχειρίζεσαι συχνὰ λεπτὲς ἐσάρπες γιὰ νὰ τὸ καλύπτουν.*

– *Κρύψε τὸ ἄσχημο πόδι σου σὲ καλοφτιαγμένο γοβάκι.*

– *Μὴ μιλᾶς ποτὲ νηστική, ἂν μυρίζει ἡ ἀναπνοή σου, καὶ μὴν πλησιάζεις πολὺ στὸ πρόσωπο τοῦ συνομιλητῆ σου.*

– *Ἂν τὰ δόντια σου εἶναι μαῦρα, χαλασμένα ἢ κακοφτιαγμένα, μὴ χαμογελᾶς συνέχεια!*



Οἱ ἀνδρικὲς κάλτσες πρέπει νὰ φθάνουν μέχρι τὸ γόνατο. Ἐὰν προτιμοῦμε πιὸ κοντές, ἂς ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας πὼς ἕνα ἀπὸ τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα τῆς ἀνδρικῆς ἐμφανίσεως εἶναι νὰ φαίνεται τὸ τριχωτὸ μέρος τοῦ ποδιοῦ, ὅταν καθόμαστε καὶ ἀνασηκωθεῖ τὸ παντελόνι. Στὰ βραδινὰ κοστούμια οἱ κάλτσες πρέπει νὰ εἶναι πολὺ λεπτές.

ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΥΡΙΟΥ

— Ἐνῶ ἡ γυναικεία μόδα ἀλλάζει κάθε σαιζόν, ἡ ἀνδρική, παρὰ τὶς φιλότιμες προσπάθειες τῶν σχεδιαστῶν, παραμένει ἀμετακίνητη σὰν τὴν Ἀκρόπολη.

— Ὁ πραγματικὰ κομψὸς ἄνδρας ἀγνοεῖ τὶς ὑπερβολὲς τῆς μόδας. Γνωρίζει ὅτι ἡ ἐκκεντρικότητα στὸ ντύσιμο δὲν εἶναι ἀρετὴ κατ' ἐξοχὴν ἀνδρική. Ἀποφεύγει τὰ «παρδαλὰ» ροῦχα, τὰ χτυπητὰ χρώματα, τὶς κραυγαλέες ἐμφανίσεις, τοὺς τολμηροὺς συνδυασμούς. Κατορθώνει νὰ πραγματοποιεῖ τὸν ἀντιφατικὸ συγκερασμό: νὰ φορᾶ καινούργια ροῦχα, τὸ ντύσιμό του νὰ εἶναι μελετημένο ὡς τὴν τελευταία λεπτομέρεια, κι ὅμως ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ περνοῦν ὅλα αὐτὰ ἀπαρατήρητα. Σὰν νὰ μὴ φοριοῦνται γιὰ πρώτη φορά, σὰν νὰ εἶναι τόσο δικά του ὅσο τὸ τρίχωμα τῶν ζώων, τὰ φτερὰ στὰ πουλιά. Τὸ ντύσιμο τοῦ ἄνδρα περιορίζεται σὲ τρεῖς λέξεις: *ἁπλότης*, *οὐδετερότης*, *ὁμοιομορφία*.

— Ἡ εἴσοδος στὴν κοινωνία προαπαιτεῖ μιὰ ἐλάχιστη γκαρνταρόμπα: ἕνα μπλέιζερ, ἕνα μπλὲ κι ἕνα γκρὶ κοστούμι, ἕνα κλασικὸ παλτό, ἕνα ἀδιάβροχο, η μία καπαρντίνα τύπου *Burberry's*, ὑποκάμισα καλῆς ποιότητος καὶ γραβάτες καλοῦ γούστου. Το σμόκιν εἶναι προαιρετικό.

— Τὸ μπλέιζερ ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τῆς ἀνδρικῆς ἐμφανίσεως. Ταιριάζει μὲ ὅλα, ἀπὸ τὸ αὐστηρὸ γκρὶ φανέλα παντελόνι ἕως τὸ τζήν. Πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸν πλοίαρχο τοῦ πλοίου *Blazer*, ποὺ ἐπέβαλε στὸ πλήρωμα τὴ νέα στολή: μπλὲ σακάκι μὲ χρυσὰ κουμπιά.

— Γιὰ τὸ φανελάκι κάτω ἀπὸ τὸ ὑποκάμισο ὑπάρχουν δύο θεωρίες. Ἡ πρώτη ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι χρήσιμο, διότι προστατεύει ἀπὸ τὸν ἱδρώτα τὸ καλοκαίρι καὶ ἀπὸ τὸ κρύο τὸν χειμώνα. Ἡ δεύτερη ὅτι εἶναι ξεπερασμένο καὶ ἀντιαισθητικὸ τὸ θέαμα μιᾶς φανέλας ποὺ ἐξέχει τῆς λαιμόκοψης τοῦ ὑποκαμίσου. Ἡ ἀλήθεια, ὅπως συμβαίνει σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, βρίσκεται στὴ μέση.

— Οἱ γοῦνες μᾶλλον εἶναι γυναικεῖο προνόμιο.

— Ὁ κύριος ἀποφεύγει τὰ φωτεινὰ χρώματα στὶς βραδινὲς ἐξόδους.

— **Τὸ** παντελόνι εἶναι τόσο μακρύ, ὥστε ὅταν εἴμεθα ὄρθιοι νὰ μὴ φαίνονται οἱ κάλτσες.

— **Ἐκεῖ** ποὺ γίνονται τὰ περισσότερα λάθη, εἶναι στὸν συνδυασμὸ γραβάτας καὶ ὑποκαμίσου. Ἐπὶ παραδείγματι, μὲ ἕνα καρὸ ὑποκάμισο προτιμοῦμε μονόχρωμη γραβάτα. Ἀντιθέτως, μὲ ἕνα μονόχρωμο ὑποκάμισο μποροῦμε νὰ φορέσουμε γραβάτα μὲ μοτίβα.

— **Ὁ** κύριος προτιμᾶ ἕνα κοστούμι χωρὶς γραβάτα ἀπὸ ἕνα κοστούμι μὲ χαλαρὴ γραβάτα.

— **Μετὰ** τὴν ἡλικία τῶν 40 ἐτῶν, τὸ καλὸ κοστούμι, ἀκριβῆς ραφῆς, εἶναι ἡ στολὴ ἐμφανίσεως ἑνὸς κυρίου καὶ δὴ ἑνὸς τζέντλμαν.

— **Ἡ** ἐπίσκεψη στὸν ράπτη ἀποτελεῖ γιὰ τὸν τζέντλμαν ἱεροτελεστία. Εἶναι ἡ στιγμὴ τῆς ἀπόλυτης χαλαρώσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀποκλειστικότητος, ἀφοῦ τὸ κοστούμι ποὺ θὰ δημιουργηθεῖ θὰ εἶναι μοναδικό.

— **Οἱ** Ἄγγλοι λόρδοι βάζουν πέτρες μέσα στὶς τσέπες τῶν φρεσκοραμμένων κοστουμιῶν τους, γιὰ νὰ μὴ φαίνονται καινούργια.

— **Τὸ** πραγματικὸ ἐπίσημο ἔνδυμα γιὰ τὸν ἄνδρα εἶναι τὸ φράκο. Οἱ Γάλλοι τὸ ὀνομάζουν *habit*, οἱ Ἄγγλοι *tails* καὶ οἱ Γερμανοὶ *Frack*. «Frack» πρόσταξε ὁ ἑτοιμοθάνατος Φραγκίσκος Ἰωσὴφ τὸν θεράποντα ἰατρό του, ὁ ὁποῖος εἶχε τρέξει στὸ προσκέφαλο τοῦ ἀσθενοῦς φορώντας τὴ ρόμπα του. Μέχρι βέβαια νὰ ἐπιστρέψει φρακοφορεμένος (ὅπως ἀπαιτοῦσε τὸ πρωτόκολλο τῆς Αὐστροουγγρικῆς Αὐτοκρατορίας), ὁ τελευταῖος ἰσχυρὸς μονάρχης τῆς Εὐρώπης εἶχε διαβεῖ τὸ σύνορο τῆς αἰωνιότητος.

— **Τὸ** φράκο ἔχει πιὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὸ σμόκιν (σακάκι, γιλέκο, παντελόνι). Τὸ παντελόνι του, ὅπως καί τοῦ φράκου, ἔχει μιὰ μαύρη μεταξωτὴ τρέσα κατὰ μῆκος τῆς ἐξωτερικῆς ραφῆς. Τὸ σακάκι, εἴτε μονόπετο εἴτε σταυρωτό, ἔχει μεταξωτὰ πέτα. Φοριέται μὲ μαῦρα ὑποδήματα, μαῦρες κάλτσες, μαύρη γραβάτα καὶ ἄσπρο μαλακὸ ὑποκάμισο ἢ μαῦρο παπιγιόν. Ἐπίσης, τὸ γιλέκο ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὴν πλατιὰ μαύρη ζώνη.

— Ὅταν ἡ πρόσκληση ἀναγράφει *black tie*, μποροῦμε, ἐὰν δὲν ἔχουμε δικό μας σμόκιν, νὰ ἐνοικιάσουμε. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, ἐὰν δὲν ὑπάρχει στὴν πρόσκληση σαφὴς ἔνδειξη γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἐνδυμασίας, φοροῦμε σκοῦρο κοστούμι.

— Εἶναι πιὸ *chic* νὰ δένουμε μόνοι μας τὸ παπιγιὸν ἀπὸ τὸ νὰ τὸ ἔχουμε ἕτοιμο.

— Ὅταν φοροῦμε σμόκιν, τὸ παπιγιὸν πρέπει νὰ εἶναι μαῦρο.

— Ἂν φοροῦμε τὸ καλοκαίρι σμόκιν, μποροῦμε νὰ βάλουμε ἄσπρο παπιγιόν.

— Τὰ σταυρωτὰ σακάκια καὶ τὰ σμόκιν πρέπει νὰ εἶναι κουμπωμένα ὅταν κάποιος εἶναι ὄρθιος καὶ ἀνοιχτὰ ὅταν εἶναι καθισμένος.

— Τὸ μόνο σακάκι ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἕνα κουμπὶ εἶναι αὐτό τοῦ σμόκιν.

— Οἱ τσέπες τῶν σακακιῶν εἶναι γιὰ νὰ τοποθετοῦνται μόνο πολὺ μικρὰ καὶ λεπτὰ ἀντικείμενα. Δὲν πρέπει νὰ φουσκώνουν.

— Ἡ βερμούδα στὴν πόλη ἐπιτρέπεται μόνον σὲ δύο περιπτώσεις: ἐὰν πηγαίνουμε ἀπὸ τὸ σπίτι στὴν πισίνα μας καὶ διασχίζουμε τὸν κῆπο, γιὰ ἐσωτερικὴ χρήση δηλαδή, καὶ ἐὰν εἴμεθα σὲ νεαρὴ ἡλικία, τὸ καλοκαίρι, ὁπότε θεωρεῖται προέκταση τοῦ κοντοῦ παιδικοῦ παντελονιοῦ.

— Οἱ ἀξιωματικοὶ φοροῦν τὶς στολές τους μόνο σὲ ἐπίσημες τελετές.

— Τὸ λευκὸ εἶναι ἕνα ὡραιότατο χρῶμα, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ καλοκαιρινὴ χρήση καὶ ἰδίως ὅταν εἴμεθα μαυρισμένοι. Στὸ σκί, τὰ λευκὰ ζιβάγκο θεωροῦνται ἔνδυμα γιὰ ζιγκολό.

— Τὰ σλὶπ στὰ μαγιὸ ἀπευθύνονται στοὺς καλοσχηματισμένους.

— Τὰ παρεό, ὅταν εἶναι κανεὶς σὲ σκάφος, εἶναι *chic*. Σὲ πολυσύχναστες πλὰζ ἀντενδείκνυνται.

— Γιὰ τοὺς ἄνδρες ἔχει ἀπείρως μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅτι γιὰ τὶς γυναῖκες τὸ εἶδος των ὑποδημάτων ποὺ φοροῦν. Εἶναι τὸ πιὸ ἀσφαλὲς κριτήριο τῆς προσωπικότητός τους. Οἱ εἰδικοὶ ἐπιμένουν ὅτι εἶναι καλύτερα νὰ ἔχουμε ἕνα φθηνὸ κοστούμι κι ἕνα ζευγάρι ἀκριβὰ ὑποδήματα, παρὰ τὸ ἀντίθετο.

— Ἀποφεύγουμε νὰ φοροῦμε τὸ ἴδιο ζευγάρι ὑποδημάτων γιὰ δύο συνεχεῖς ἡμέρες, διότι χρειάζονται ἀνάπαυση. Ἐὰν βραχοῦν, δὲν τὰ στεγνώνουμε κάτω ἀπὸ τὸ καλοριφέρ, διότι θὰ ξηραθεῖ τὸ δέρμα.

— Τὰ μαῦρα ὑποδήματα θεωροῦνται πιὸ ἐπίσημα, πιὸ ἐπαγγελματικά, κλπ. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν φοροῦμε ποτὲ καφὲ ὑποδήματα σὲ κηδεία.

— Συμβουλὴ γιὰ ὅσους φοροῦν καφὲ ὑποδήματα: εἶναι ὑπέροχα γιὰ τὴν πόλη, εἰδικὰ μὲ τουήντ σακάκια, ἐξαιρετικὰ γιὰ τὴν ἐξοχὴ ἢ γιὰ τὸ Σαββατοκύριακο, ἀλλὰ ἀντενδείκνυνται γιὰ τὶς ἐπίσημες βραδινὲς ἐξόδους. Ἐκεῖ κυριαρχεῖ μόνο τὸ μαῦρο.

— Ἡ καθημερινὴ στίλβωση τῶν ὑποδημάτων εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ τζέντλμαν ἢ ἔστω τοῦ μπάτλερ του. Εἶναι μιὰ τέχνη ποὺ καλὸ εἶναι νὰ τὴ μάθουμε ἀπὸ μικροί, ὅπως τὸ δέσιμο τῆς γραβάτας.

— Ἁπλώνουμε τὸ προϊὸν καθαρισμοῦ στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ὑποδήματος μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς βούρτσας. Ἀφοῦ βεβαιωθοῦμε ὅτι ἔχει εἰσχωρήσει στοὺς πόρους τοῦ δέρματος, χρησιμοποιοῦμε τὸ πανὶ καὶ τὸ γυαλίζουμε. Ἀπ' ὅτι ἔχουμε παρατηρήσει ἀπὸ ἐπαγγελματίες στιλβωτές, ἡ διαδικασία αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐπαναληφθεῖ δύο ἢ καὶ τρεῖς φορές.

— Ὁ συνδυασμὸς ἀθλητικῶν ὑποδημάτων καὶ κοστουμιοῦ εἶναι ἀπαγορευτικός.

— Οἱ κάλτσες πρέπει νὰ εἶναι μαῦρες ἢ μπλέ, εἰ δυνατὸν ὄχι ἄσπρες, γιὰ ἀμφίεση πόλεως.

— Ὅταν κάποιος εἶναι καλεσμένος, δὲν πρέπει νὰ βγάλει τὸ σακάκι του, ἐὰν πρῶτα δὲν ρωτήσει τοὺς οἰκοδεσπότες.

— Ἐπειδὴ ἡ χώρα μας εἶναι ζεστή, τὸ καλοκαίρι εἴθισται νὰ φοροῦμε ὑποδήματα χωρὶς κάλτσες. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐξαιρέσεις:
  - Ποτέ, ὅταν τὰ ὑποδήματά μας εἶναι δετά.
  - Ποτέ, ὅταν πηγαίνουμε σὲ σοβαρὸ ἐπαγγελματικὸ ραντεβοὺ ἢ σὲ χώρους ὅπως τὸ Κοινοβούλιο ἢ ἕνα Ὑπουργεῖο.
  - Ποτέ, ὅταν φοροῦμε κοστούμι καὶ γραβάτα.

— Σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις, ἰδιαιτέρως μὲ ὑποδήματα τύπου *Timberland* ἢ *TOD'S*, μὲ τζὴν ἢ βαμβακερὸ παντελόνι, εἶναι ἀπολύτως ἀποδεκτό.

— Τὰ τελευταῖα χρόνια, τὰ καπέλα ποὺ φοροῦσαν οἱ παπποῦδες μας ἔχουν ἀντικατασταθεῖ, ἰδίως τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ τὰ κασκέτα. Γι᾽ αὐτὰ ἰσχύουν οἱ παλαιοὶ κανόνες εὐγένειας: βγάζουμε τὸ καπέλο μας ὅταν μπαίνουμε σὲ ἕναν χῶρο, ὅταν χαιρετοῦμε μιὰ κυρία ἢ ὅταν μᾶς παρουσιάζουν κάποιον.

— Τὰ κοσμήματα, οἱ χρυσὲς ἁλυσίδες, τὰ δακτυλίδια καὶ τὰ σκουλαρίκια καλὸ εἶναι νὰ ἀποφεύγονται, ἐκτὸς ἐὰν ζηλώνουμε τὸν Ρίκι Μάρτιν ἢ τὸν Ἔλτον Τζών.

— Τὰ ἀνδρικὰ τσαντάκια μὲ τὴ χειρολαβή, ὅσο κι ἂν ἐξυπηρετοῦν μερικούς, δὲν εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς κομψότητος.

— Ἡ ἀνδρικὴ κολόνια πρέπει νὰ μυρίζει τόσο, ὥστε νὰ μὴν προκαλεῖ θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ σχόλια σὲ ἕναν δημόσιο χῶρο ἢ σὲ μιὰ κοινωνικὴ συγκέντρωση. Ἀντιθέτως, προορίζεται γιὰ ἰδιωτικὲς στιγμές.

— Δὲν εἶναι ντροπὴ γιὰ ἕναν ἄνδρα νὰ κάνει μανικιοὺρ καὶ πεντικιούρ.

— Ἡ ἐπανατοποθέτηση τῶν γενετήσιων ἀδένων σὲ βολικότερη θέση μέσα στὸ παντελόνι, ὅταν γίνεται δημοσίως, φαίνεται. Αὐτὸ ἄλλωστε σημαίνει καὶ ἡ λέξη *δημοσίως*.

— Ἐπειδὴ δὲν εἶναι σωστὸ οἱ ἄνδρες νὰ σηκώνουν συνέχεια τὸ παντελόνι τους ἀπὸ τὴ ζώνη, θὰ πρέπει νὰ φοροῦν τιράντες, ἂν φοβοῦνται ὅτι συνέχεια τοὺς πέφτει. Οἱ τιράντες πάντα κρύβονται εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ γιλέκο εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ σακάκι.

— Δὲ φοροῦμε συγχρόνως τιράντες καὶ ζώνη.

— Τὰ μανικετόκουμπα δίνουν πάντοτε ἕναν τόνο κομψότητος, ἀρκεῖ νὰ ἀποφεύγονται οἱ ὑπερβολὲς στὰ σχέδια καὶ στὸν τόπο ποὺ τὰ φοροῦμε (στὸ γραφεῖο ναί, στὴν πλὰζ ὄχι).

— Ὁ κύριος δὲν κρύβει ποτὲ τὰ μάτια του. Ὅταν συναντήσει μιὰ κυρία στὸν δρόμο καὶ φορᾶ γυαλιὰ ἡλίου, τὰ βγάζει ὑποχρεωτικῶς.

— Ὁ Τζιάνι Ἀνιέλλι εἶχε τὴ συνήθεια νὰ φορᾶ τὸ ρολόι του ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὑποκάμισο ἢ τὸ πουλόβερ του. Μιὰ περίοδο μάλιστα φοροῦσε δύο

ρολόγια στὸν ἴδιο καρπὸ ἢ ἀπὸ ἕνα στὸ κάθε χέρι. Πολλοί, συμπατριῶτες του καὶ μή, τὸν μιμήθηκαν προκαλώντας στοὺς ὑπολοίπους τὸν γέλωτα, διότι πάντοτε ἡ ἀπομίμηση εἶναι ἀναγνωρίσιμη.

— Ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος νὰ φοροῦμε τὸ ρολόι μας εἶναι στὸν ἀριστερὸ καρπό, ἐὰν εἴμεθα δεξιόχειρες, καὶ στὸν δεξιό, ἐὰν εἴμεθα ἀριστερόχειρες.

— Ἡ ὀμπρέλα τοῦ κυρίου δέον νὰ μὴν εἶναι πτυσσόμενη.

— Ἡ προκατάληψη ὅτι ὁ ἄνδρας δὲν πρέπει νὰ περιποιεῖται τὸν ἑαυτό του ἔχει ἐκλείψει. Δὲν ἔχει ἀλλάξει ὅμως καὶ ἡ ἀντίληψη περὶ τῆς ἀναλογίας καλλυντικῶν μεταξὺ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τῶν τελευταίων πρέπει νὰ ὑπερτεροῦν.

— Νὰ βάλει κανεὶς περούκα ἢ νὰ μὴ βάλει; Νὰ κάνει ἐπέμβαση ἐμφυτεύσεως μαλλιῶν ἢ ὄχι; Ἐὰν ὁ θέτων τὸ ἐρώτημα φρονεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅτι θὰ νοιώσει καλύτερα, εἶναι δικαίωμά του. Δὲν θὰ πρέπει νὰ κατακρίνουμε τὶς προσωπικὲς ἐπιλογές τῶν ἄλλων.

— Ἡ φιλολογία περὶ τῆς φαλάκρας ἀναφέρεται στὴ γοητεία ποὺ ἀσκεῖ ἢ ὄχι στὶς γυναῖκες. Ὁρισμένες τὴ θεωροῦν σέξυ, ἄλλες ἀποκρουστική. Τὸ χιοῦμορ πάντως καὶ τὸ *sex-appeal* μποροῦν νὰ ἀναπληρώσουν τὴν ἔλλειψη τριχοφυίας.

— Ἡ μόδα ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἔχει λίγους πλὴν φανατικοὺς ὑποστηρικτὲς στὴ χώρα μας: ἡ ἀφαίρεση τοῦ τριχώματος στὸ στῆθος. Τὸ θεωροῦν δὲ ἀπολύτως φυσικό, ὅπως τὸ ξύρισμα ἢ τὸ κούρεμα. Στὶς μεσογειακὲς χῶρες πάντως, ὅπως ἡ δική μας, τὸ πλούσιο τρίχωμα στὸ στῆθος θεωρεῖται σύμβολο ἀρρενωπότητος.

— Ὁ παλαιὸς κανόνας ὁ ἄνδρας νὰ ξυρίζεται καθημερινῶς τὸ πρωὶ ἰσχύει ἀκόμη, ἂν καὶ ἔχει ἀμφισβητηθεῖ τὰ μάλα μετὰ τὶς δεκαετίες τοῦ '60 καὶ τοῦ '70. Ὑπῆρχε μιὰ ἐποχὴ στὴ χώρα μας ποὺ οἱ μυστακοφόροι καὶ γενειοφόροι ἦταν τῆς μόδας. Σήμερα αὐτὴ ἡ τάση παρῆλθε.

— Σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις, π.χ. ἐὰν τὰ γένια φυτρώνουν γρήγορα, τὸ ξύρισμα γίνεται καὶ δύο φορὲς τὴν ἡμέρα, τὸ πρωὶ καὶ τὸ βράδυ, ἰδίως ἂν εἶναι κανεὶς καλεσμένος σὲ κοινωνικὴ ἐκδήλωση.

— Τὰ ἐσώρουχα, ὅπως τὰ γνωρίζουμε σήμερα, πῆραν τὴν τελική τους μορφὴ τὸ 1930. Ὑπάρχουν δύο εἰδῶν, τὰ σλὶπ καὶ τὰ μπόξερ, καὶ εἶναι ζήτημα ἐλεύθερης ἐπιλογῆς μὲ κριτήρια τὴν αἰσθητικὴ καὶ τὴν πρακτικότητα.

— Τὸ ὑποκάμισο μέχρι καὶ τὸν $18^{ο}$ αἰώνα φοριόταν μέσα ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ροῦχα καὶ φαινόταν μόνον ὁ γιακάς. Ἀκόμη καὶ στὶς μέρες μας θεωρεῖται ἀπρεπὲς νὰ βγάλει τὸ σακάκι του ἕνας ἄνδρας, κυρίως παρουσίᾳ γυναικῶν, ἂν δὲν τοῦ τὸ προτείνουν. Αὐτὸς ὁ κανόνας ἴσως φαίνεται παλιομοδίτικος γιὰ τοὺς περισσότερους, ἀλλὰ ἂν θυμηθοῦμε ὅτι τὸ ὑποκάμισο κάποτε φοριόταν ὡς ἐσωτερικὸ ροῦχο, θὰ καταλάβουμε τὴν προέλευση αὐτῆς τῆς θεωρίας.

— Μέχρι τὸ τέλος τοῦ $19^{ου}$ αἰῶνος τὸ λευκὸ ὑποκάμισο ἦταν τὸ μεγαλύτερο σημάδι κομψότητος. Μόνο κάποιος ποὺ εἶχε ἀρκετὰ χρήματα μποροῦσε νὰ ἔχει ἀρκετὰ λευκὰ ὑποκάμισα, γιὰ νὰ ἀλλάζει καὶ νὰ τὰ διατηρεῖ καθαρά.

— Στὴ σημερινή του μορφή, τὸ ὑποκάμισο ἔχει ἀλλάξει ἐλάχιστα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Τὸ μόνο ποὺ ἔχει προστεθεῖ εἶναι ἡ τσέπη στὸ στῆθος, ποὺ παρουσιάσθηκε γιὰ νὰ ἀντικαταστήσει τὸ κοστούμι τῶν τριῶν κομματιῶν μὲ τὸ γιλέκο. Παρ᾽ ὅλα αὐτά, τὰ κλασικὰ ἀνδρικὰ ὑποκάμισα δὲν ἔχουν τσέπες, γιατὶ κανεὶς δὲν ἔχει ἀκόμα καταλάβει τὴ χρησιμότητά τους.

— Γιὰ τὰ κουμπιά τοῦ ὑποκαμίσου ἰσχύει ἡ πνευματώδης ἀρίθμηση τῆς δημοσιογράφου Μανίνας Ζουμπουλάκη: «Ἕνα κουμπὶ ἀνοικτὸ τὴν ἡμέρα, δύο κουμπιὰ ἀνοικτὰ γιὰ τὴ νύχτα. Τρία, εἶστε ἡ Ἔφη Σαρρῆ. Πέντε, ὁ Φλωρινιώτης».

— Στὴ γνωστὴ θριαμβικὴ στήλη τοῦ Τραϊανοῦ (Μᾶρκος Οὔλπιος Τραϊανός, 98-117 μ.Χ.) στὴ Ρώμη, ἀπεικονίζονται Ρωμαῖοι στρατηγοὶ ποὺ φοροῦν μιὰ λωρίδα ὑφάσματος τυλιγμένη γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ ὡς διακοσμητικό. Εἶναι ἡ ἀρχαιότερη παράσταση «γραβάτας», ποὺ ὅμως ἔχει πολὺ μικρὴ ὁμοιότητα μὲ τὴ σημερινὴ γραβάτα, ἀφοῦ ἦταν μόνο ἕνα ἁπλὸ κομμάτι ὑφάσματος. Οἱ πρόγονοι τῆς γραβάτας εἶναι οἱ λαιμοδέτες ποὺ φοριοῦνταν στὰ μέσα τοῦ $17^{ου}$ αἰῶνος.

— Ὁ ἑλληνικοὶ ὅροι γιὰ τὶς λέξεις *γραβάτα* καὶ *παπιγιὸν* εἶναι *κάθετος* ἢ *ὁριζόντιος λαιμοδέτης* καὶ δὲν ἔτυχαν γενικῆς ἀποδοχῆς. Ἡ λέξη *γραβάτα* λοιπὸν προέρχεται ἀπὸ τὸ γαλλικὸ *cravate*, τὸ ὁποῖο μὲ τὴ σειρά του εἶναι παραφθορὰ τῆς λέξεως *Hrvacka* ποὺ σημαίνει *Κροατία*. Οἱ Κροάτες μισθοφόροι στὴ Γαλλία τοῦ 17ου αἰῶνος συνήθιζαν νὰ φοροῦν, τυλιγμένο γύρω ἀπὸ τὸν λαιμό τους, ἕνα μαντίλι, γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴν πατρίδα καὶ τὶς γυναῖκες τους. Τὸ μαντίλι αὐτὸ ἄρεσε στὴ γαλλικὴ ἀριστοκρατία καὶ υἱοθετήθηκε ὡς ἐνδυματολογικὸ ἀξεσουάρ.

— Ὁ Beau Brummell (Ὡραῖος Brummell), ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσαν, εἶχε παντοῦ καλοσιδερωμένες, κολλαρισμένες λευκὲς γραβάτες ἀπὸ λινὸ ὕφασμα. Ἂν δὲν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν φιόγκο ποὺ ἔκανε, ἔπαιρνε φρέσκια γραβάτα καὶ προσπαθοῦσε μέχρι νὰ ἐπιτύχει τὸ σωστὸ ἀποτέλεσμα. Τοῦ ἔπαιρνε πολὺ χρόνο καὶ οἱ γραβάτες του ἦταν ἀτελείωτες, ὅπως καὶ οἱ λογαριασμοὶ τοῦ καθαριστηρίου του.

— Οἱ γραβάτες πρέπει νὰ ταιριάζουν μὲ τὸ κοστούμι.

— Ὅταν φοροῦμε βραδινὸ κοστούμι, ἡ γραβάτα πρέπει νὰ εἶναι μεταξωτή, σοβαρή, διακριτικὴ καὶ κλασική.

— Στὶς ἐπίσημες τελετὲς φοροῦμε σκούρη γραβάτα καὶ στὶς κηδεῖες ἡ γραβάτα εἶναι μαύρη.

— Ἐὰν δὲν εἴμεθα μέλος ἑνὸς συγκεκριμένου κλάμπ, εἶναι φρόνιμο νὰ μὴ φοροῦμε γραβάτες μὲ τὰ χρώματα αὐτοῦ τοῦ κλάμπ, ἰδίως ὅταν ταξιδεύουμε στὴ Μεγάλη Βρετανία. Κινδυνεύουμε νὰ ἔχουμε ἄτυχες συναντήσεις καὶ ἀκόμη πιὸ ἄτυχες ἐξηγήσεις.

— Τὰ μαντίλια εἶναι ἕνα παλαιομοδίτικο πλὴν ἀπαραμίλλως *chic* ἀνδρικὸ ἀξεσουάρ. Χρησιμεύουν γιὰ νὰ σκουπίζει ὁ κύριος τὸ πρόσωπό του, ἐὰν ἔχει ἐφίδρωση, ἢ γιὰ νὰ τὸ δανείζει στὶς κυρίες σὲ στιγμὲς μεγάλης χαρᾶς ἢ λύπης.

— Τὸ μαντίλι τῆς τσέπης (*pochette*) γιὰ τοὺς ἄνδρες πρέπει νὰ ἔχει τὸ ἴδιο χρῶμα μὲ τὴ γραβάτα, ἀλλὰ ὄχι τὸ ἴδιο σχέδιο ἀκριβῶς. Οἱ γυναῖκες

μποροῦν νὰ βάλουν στὴν τσέπη τοῦ σακακιοῦ τους ἕνα μαντίλι δαντελωτὸ λευκὸ ἢ ἀνοιχτόχρωμο μεταξωτό.

— **Μόνο** σὲ δύο περιπτώσεις ἕνας κύριος ἐμφανίζεται γυμνόστηθος: ὅταν πηγαίνει νὰ κοιμηθεῖ συνοδευόμενος –ὅταν εἶναι μόνος φορᾶ πιτζάμες– καὶ στὴν παραλία.

— **Ἐν** τέλει ὅμως, τὸ προσωπικὸ στὺλ ὑπερισχύει ὅλων τῶν κανόνων.

— **Σύμφωνα** μὲ τὸν Ζάχο Χατζηφωτίου, *στὺλ εἶναι νὰ μὴν ἀλλάζεις.*

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΤΗΜΕΛΗΤΟΥ

1. Νὰ εἶναι ἄπλυτος, ἱδρωμένος, ἀξύριστος.
2. Νὰ φορᾶ λερωμένο ὑποκάμισο μὲ βρώμικο γιακά.
3. Νὰ ἔχει κιτρινισμένα δάκτυλα ἢ δόντια καὶ νὰ μυρίζει ἡ ἀναπνοή του.
4. Νὰ βήχει, νὰ πτύει, νὰ φυσᾶ τὴ μύτη του θορυβωδῶς.
5. Νὰ κοιτᾶ τὸ περιεχόμενο τοῦ μαντιλιοῦ του καὶ νὰ τὸ ξαναδιπλώνει καὶ νὰ τὸ βάζει στὴν τσέπη του.
6. Νὰ βάζει τὸ δάχτυλο στὴ μύτη καὶ τὸ στόμα, νὰ χρησιμοποιεῖ δημοσίως ὀδοντογλυφίδες, νὰ κάνει γαργάρες στὸ τραπέζι.
7. Νὰ βάζει τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ νὰ ἔχει συνέχεια τὸ τσιγάρο στὸ στόμα.
8. Νὰ τρίζει τὶς κλειδώσεις τῶν χεριῶν του.
9. Νὰ περπατᾶ μὲ ἀνοικτὸ σακάκι.
10. Νὰ προσφέρει ἱδρωμένα ἢ βρώμικα χέρια γιὰ χειραφία.

ΤΟ ΚΟΣΜΗΜΑ

Τὸ κόσμημα στὶς καλὲς ἐποχὲς δίνει τροφὴ στὴν καρδιὰ
καὶ στὶς δύσκολες δίνει τροφὴ στὸ σῶμα.
Ἑβραϊκὴ παροιμία

— Τὰ κοσμήματα προσφέρουν ἱκανοποίηση ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερική: εὐφραίνουν τὰ μάτια ὅποιου τὰ ἀντικρύζει καὶ τὴν ψυχὴ ὅποιου τὰ φορᾶ.

— Διαλέγουμε τὰ κοσμήματά μας μὲ κριτήριο τὴν ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ τὸν τόπο. Γενικῶς ἀποφεύγουμε τὰ βαρύτιμα κοσμήματα τὸ πρωὶ καὶ δὲν τὰ φοροῦμε ὅλα μαζὶ τὸ βράδυ. Ἕνα οἰκογενειακὸ δακτυλίδι στὸ μικρὸ δάκτυλο ἢ πάνω ἀπὸ τὴ βέρα, ἕνα χάντρινο κολιὲ τὸ καλοκαίρι, λίγα σπὸρ κοσμήματα στὴν ἐξοχή, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἕνα ρολόι, μιὰ ἀλυσίδα κλπ., εἶναι ἔνδειξη διακριτικότητος καὶ λεπτοῦ γούστου.

— Μποροῦμε νὰ ἀναμείξουμε ἀληθινὰ καὶ ψεύτικα κοσμήματα; Ὑπάρχουν δύο σχολές, αὐτὴ τῶν συντηρητικῶν, ἡ ὁποία ρητῶς ἀπαγορεύει τὴ συνύπαρξη, καὶ αὐτὴ τῆς Coco Chanel, ἡ ὁποία τὴν ἐνθαρρύνει. Τελικῶς ἐπαφίεται σὲ μᾶς νὰ ἐπιλέξουμε τὴ σχολὴ ποὺ μᾶς ἀντιπροσωπεύει καλύτερα. Μποροῦμε, ἂν θέλουμε, νὰ φοροῦμε τὰ *faux* μαζὶ μὲ τὰ ἀληθινά, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅμως ὅτι συνδυάζονται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι αἰσθητικῶς ὡραῖο. Γενικότερα ὅμως τὸ ἀποφεύγουμε, γιατὶ τὶς περισσότερες φορὲς ἀντὶ νὰ κερδίσουν τὰ πρῶτα ζημιώνονται τὰ δεύτερα. Τὰ ψεύτικα εἶναι ἀποδεκτὰ ἐφόσον εἶναι κομψὰ καὶ δὲν ἀπομιμοῦνται τὰ ἀληθινά. Στὴν περίπτωση τῶν ἀληθινῶν, προσέχουμε πολὺ νὰ μὴ συνδυάζουμε κοσμήματα ποὺ ἡ διαφορὰ τῆς ἀξίας τους θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθεῖ χαώδης.

— Τὰ πολύτιμα κοσμήματα δὲν τὰ ἐπιδεικνύουμε. Τὰ φοροῦμε μὲ διακριτικότητα καὶ τάκτ. Καὶ φυσικά, δὲν τὰ φοροῦμε στὴν πλάζ, σὲ γήπεδα καὶ γυμναστήρια, στὴν ἐξοχὴ καὶ στὸ κρεβάτι.

— Μπορεῖ ἡ νύφη νὰ φορᾶ στὸν γάμο πολλὰ μπιζού; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀρνητική. Τὸ ἰδανικὸ εἶναι ἕνας μικρὸς σταυρὸς στὸν λαιμὸ ἢ δύο μικρὰ σκουλαρίκια μὲ μπριγιάν (*studs*).

— Δὲν φοροῦμε κοσμήματα κατὰ τὴ διάρκεια πένθους. Μποροῦμε νὰ φορέσουμε μόνο ἕναν διακριτικὸ σταυρό, ἂν θέλουμε. Ἡ βασίλισσα Βικτωρία πρώτη καθιέρωσε τὸ μαργαριταρένιο περιδέραιο στὶς κηδεῖες.

— Ἕνα μαργαριταρένιο περιδέραιο ταιριάζει σχεδὸν μὲ ὅλα τὰ ροῦχα ἐκτὸς ἀπὸ ἀθλητικὲς φόρμες.

— Ἂν ἔχουμε πολλὰ καὶ ἀκριβὰ κοσμήματα, δὲν τὰ φοροῦμε ποτὲ σὲ μεγάλες ποσότητες. Μιὰ γυναίκα ποὺ φορᾶ πολλὰ δακτυλίδια, κολιέ, βραχιόλια δὲν ξεχωρίζει γιὰ τὸ λεπτό της γοῦστο.

— Ὅταν καλοῦμε στὸ σπίτι μας, προσέχουμε νὰ φοροῦμε διακριτικὰ κοσμήματα, γιὰ νὰ μὴν ἐπισκιάζουμε αὐτὰ τῶν καλεσμένων μας.

— Κατὰ κανόνα δὲν φοροῦμε ρολόι μὲ ἐπίσημη τουαλέτα. Μποροῦμε νὰ κάνουμε μιὰ ἐξαίρεση ἂν πρόκειται γιὰ πολὺ ἀκριβὸ ρολόι-κόσμημα, καὶ πάλι ὅμως τὸ φοροῦμε χωρὶς ἄλλο κόσμημα δίπλα του.

— Τὰ πολύχρωμα κοσμήματα μὲ πέτρες τὰ συνδυάζουμε μὲ ἴδια χρώματα στὰ ροῦχα.

— Τὰ μόνα κοσμήματα ποὺ μποροῦμε νὰ φοροῦμε πάντα εἶναι ἡ βέρα καὶ τὸ δακτυλίδι ἀρραβώνων.

— Δὲν βάζουμε στὸ ἴδιο χέρι δύο διαφορετικὲς πολύτιμες πέτρες (π.χ. ἕνα δακτυλίδι ζαφείρι καὶ ἕνα μπριγιάν), ἐκτὸς κι ἂν εἶναι δεμένες μαζὶ στὸ ἴδιο δακτυλίδι.

— Φροντίζουμε νὰ φοροῦμε κοσμήματα ποὺ ἁρμόζουν στὴν ἐμφάνιση, τὸ σῶμα καὶ τὴν προσωπικότητά μας. Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ μεγάλα δακτυλίδια δὲν ταιριάζουν σὲ κοντόχοντρα δάκτυλα καὶ γενικότερα τὰ δακτυλίδια ταιριάζουν καλύτερα στὶς γυναῖκες μὲ μακριὰ καὶ ὄμορφα δάκτυλα. Μιὰ πρωταθλήτρια τέννις μπορεῖ νὰ φορέσει ἕνα *tennis bracelet*.

— Δὲν συνηθίζεται τὰ μικρὰ κορίτσια νὰ φοροῦν κοσμήματα, μὲ ἐξαίρεση ἴσως μιὰ ἁπλὴ ἁλυσίδα γύρω ἀπὸ τὸν λαιμό.

— **Οἱ** ἄνδρες ἔχουν μικρότερη ἐπιλογὴ κοσμημάτων καὶ ἀξεσουὰρ ἀπ' ὅτι οἱ γυναῖκες: ρολόι-μπρασελέ, μανικετόκουμπα καὶ βέρα. Ἡ καρφίτσα τῆς γραβάτας δὲν εἶναι πιὰ τῆς μόδας. Ἐπιτρεπτὸς εἶναι καὶ ὁ χρυσὸς ἀναπτήρας μὲ πολύτιμους λίθους ἢ χωρίς, τὸ κλὶπ γιὰ τὰ χαρτονομίσματα, μιὰ χρυσὴ ἢ ἀσημένια ταμπακιέρα καὶ τὰ πολύτιμα μπρελόκ.

— **Οἱ** ἄνδρες μποροῦν ἐπίσης νὰ φοροῦν τὸν βαπτιστικό τους σταυρό. Προσοχὴ ὅμως: φοριέται πάντοτε μέσα ἀπὸ τὰ ροῦχα. Εἶναι ἄκομψο νὰ ἀνοίγουμε τὰ κουμπιὰ τοῦ ὑποκαμίσου μας γιὰ νὰ φαίνεται ὁ σταυρός.

— **Ὅσον** ἀφορᾶ τὴν ἐπιστροφὴ τῶν κοσμημάτων μετὰ τὸν χωρισμό, στὸ βιβλίο του *Ω! Τί ζωή!* ὁ Ντίμης Κρίτσας γράφει: «Ὁ Μπενάκης τῆς εἶχε χαρίσει ὑπέροχα οἰκογενειακὰ κοσμήματα, ποὺ μετὰ τὸ διαζύγιό τους –ὁ γάμος τους δὲν κράτησε πολύ– μαθεύτηκε ὅτι ἡ Λόλα τοῦ τὰ ἐπέστρεψε ὅλα πίσω. Σήμερα, ποιά θὰ ἔκανε μιὰ τέτοια χειρονομία;»

ΚΑΘΕ ΠΕΤΡΑ ΚΑΙ Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ

— **Γκρενά:** ἀγάπη καὶ προσμονή. Ἀνήκει στὸν μήνα Ἰανουάριο.

— **Ἀμέθυστος:** σύμβολο τῆς εἰλικρίνειας, φοριέται τὸν Φεβρουάριο.

— Γιὰ τὸν Μάρτιο **ρουμπίνι**, ποὺ συμβολίζει τὸ πάθος καὶ τὴν ἐρωτικὴ θύελλα.

— Τὸ **ζαφείρι** καὶ τὸ **διαμάντι** μοιράζονται τὸν μήνα Ἀπρίλιο, τὸ πρῶτο ὡς ἔνδειξη φιλίας, τὸ δεύτερο ὡς ἔνδειξη παντοτινῆς ἀγάπης.

— Τὸ **σμαράγδι** εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ Μαΐου καὶ τοῦ εὐτυχισμένου ἔρωτα.

— Ὁ **ἀχάτης** καὶ τὸ **κοράλλι** φοριοῦνται τὸν Ἰούνιο ὡς σύμβολα τῆς μακροζωίας καὶ τῆς ἐπιτυχημένης καριέρας.

— Ἡ **κορναλίνα** προσφέρεται τὸν Ἰούλιο καὶ συμβολίζει τὴν εὐτυχία.

— Ὁ Αὔγουστος εἶναι ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ **λάπις λαζούλι**, ποὺ εἶναι τὸ σύμβολο τῆς συζυγικῆς πίστεως.

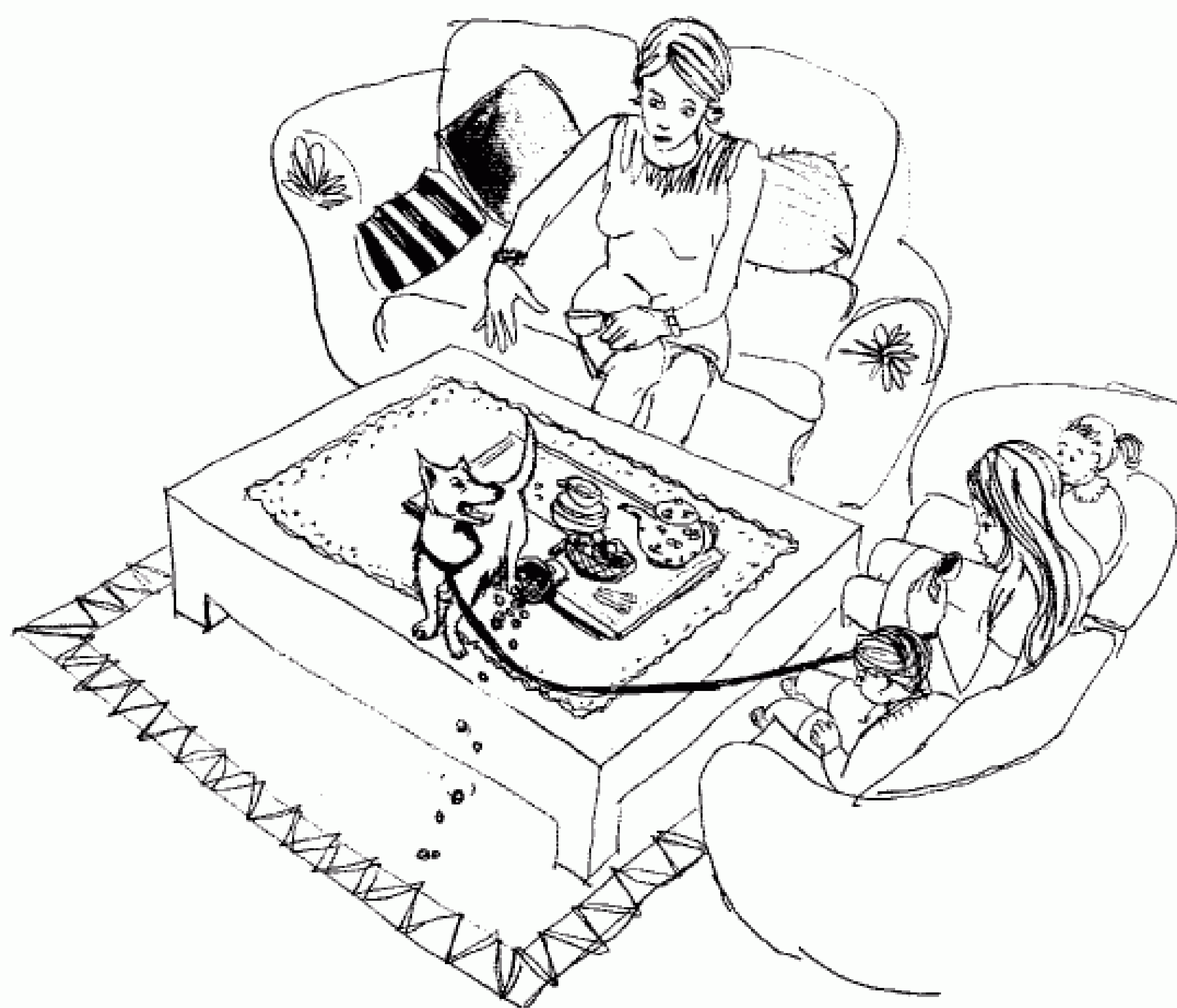
— Ὁ **χρυσόλιθος** κρύβει τρελὸ πάθος γι' αὐτὲς ποὺ γεννήθηκαν τὸν Σεπτέμβριο.

— Γιὰ τὸν Ὀκτώβριο, ὁ πολύτιμος λίθος εἶναι ἡ **ἄκουα μαρίνα**, ὁ λίθος τῆς ἐλπίδας.

— Τὸ **τοπάζι** ὑπόσχεται σ' αὐτὲς ποὺ γεννήθηκαν τὸν Νοέμβριο τὴν εὐημερία ἀλλὰ καί... τὴν ἀπιστία.

— Τέλος, τὸ **τιρκουάζ**, ποὺ φέρνει γούρι καὶ εἶναι σύμβολο τῆς φιλίας, καὶ ὁ **μαλαχίτης** ὑπόσχονται ἐπιτυχία τὸν Δεκέμβριο μὲ ὅ,τι κι ἂν καταπιαστεῖ κανείς.

— Ἡ **ὀπάλη** φέρνει γρουσουζιά, σὰν τὸν χαμαιλέοντα.



Δὲν παίρνουμε μαζί μας τὰ κατοικίδια ζῶα μας σὲ σπίτια ὅπου ἔχουμε προσκληθεῖ, ἐκτὸς ἂν μᾶς ἔχει ζητηθεῖ σαφῶς ἢ ἂν ἔχουμε πρῶτα ρωτήσει σχετικῶς, πράγμα ἐπιβεβλημένο. Ἂν καλοῦμε ἐμεῖς, δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους μας νὰ φέρουν τὰ κατοικίδια ζῶα τους.

4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Περνοῦμε στὸ σπίτι ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς μας, ἴσως τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅτι σὲ κάθε ἄλλο χῶρο. Εἶναι φυσικὸ λοιπὸν νὰ τὸ προσέχουμε σὰν τὰ μάτια μας. Ὁ τρόπος ποὺ θὰ τὸ διακοσμήσουμε εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς προσωπικότητός μας. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος ποὺ θὰ τὸ συντηρήσουμε ἀντανακλᾶ τὸν χαρακτήρα μας. Καλύτερα ἕνα πολὺ ὡραῖα διακοσμημένο δυάρι παρὰ ἕνα ἐγκαταλελειμμένο πεντάρι.

— **Οἱ** καλοὶ τρόποι πρὸς τοὺς ἄλλους εἶναι σημαντικοί, ἀλλὰ στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶναι ἀπαραίτητοι.

— **Εἴτε** κατοικοῦμε μόνοι μας εἴτε οἰκογενειακῶς, ὀφείλουμε νὰ διατηροῦμε τὸ σπίτι τακτικὸ καὶ καθαρό. Τὸ θέαμα σπιτιῶν ἢ διαμερισμάτων ὅπου ὑπάρχουν δύο δάκτυλα σκόνη ἐπάνω στὰ ἔπιπλα ἢ ἐφημερίδες καὶ ἔγγραφα «ἀτάκτως ἐρριμμένα» εἶναι ἀπογοητευτικό.

— **Ἡ** τάξη ἔχει καὶ ἕνα ἄλλο νόημα. Γνωρίζοντας ποῦ ἔχουμε βάλει τί, ἀποφεύγουμε νὰ ψάχνουμε μὲ τὶς ὧρες π.χ. ἕνα βιβλίο.

— **Ἡ** καθαριότης μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ ἀσθένειες καὶ μολύνσεις.

— **Ἐὰν** τὸ σπίτι εἶναι ἡ οἰκογενειακὴ κυψέλη, φροντίζουμε νὰ ἐφαρμόσουμε ἕναν ἐσωτερικὸ κανονισμὸ λειτουργίας του, ἐπὶ παραδείγματι γιὰ τὰ ὡράρια χρησιμοποιήσεως τοῦ μπάνιου, τὶς ὧρες παρακολουθήσεως τηλεοπτικῶν προγραμμάτων ἢ βίντεο καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὶς ὧρες φαγητοῦ.

— «Τὸ σπίτι δὲν εἶναι ξενοδοχεῖο» ἀκοῦμε τακτικὰ ἀπὸ μητέρες στὰ πρόθυρα νευρικῆς κρίσεως, ἐπειδὴ ὁ κανακάρης τους γύρισε μετὰ τὰ μεσάνυκτα πεινασμένος ζητώντας φαγητό.

— Μέχρι τὰ πρόσφατα χρόνια, ἡ πλειοψηφία τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν δήλωνε ὡς ἐπάγγελμα «οἰκιακὰ» καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔκανε ὅλες τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ. Σήμερα οἱ περισσότερες Ἑλληνίδες ἐργάζονται, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλοῦνται τριβὲς γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ἀναλάβει τὶς οἰκιακὲς ἐργασίες.

— Τὸ σωστὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει συνεννόηση μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ κατανομὴ τῶν ὑποχρεώσεων. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ σύζυγος μπορεῖ νὰ ἀναλάβει τὰ ψώνια, ἡ σύζυγος τὸ μαγείρεμα, ἡ μεγάλη κόρη τὸ καθάρισμα, ὁ γιὸς τὸ καθάρισμα τῶν πιάτων.

— Ἐὰν μιὰ οἰκογένεια ἢ ἕνα ζευγάρι δὲν τὰ καταφέρνει νὰ συνεννοηθεῖ ἢ ἁπλῶς δὲν τὰ καταφέρνει στὰ οἰκιακά, εἶναι προτιμότερο νὰ ζητήσει βοήθεια ἀπὸ μιὰ οἰκιακὴ βοηθό.

— Τὸ μπάνιο εἶναι ὁ πιὸ εὐαίσθητος χῶρος γιὰ ἐνδοοικογενειακὲς παρεξηγήσεις. Οἱ κομμένες τρίχες στὸν νεροχύτη, τὰ ἴχνη στὴν τουαλέτα, ἡ μπανιέρα ποὺ δέν καθαρίσθηκε, εἶναι ὁρισμένα παραδείγματα κακῆς συμπεριφορᾶς στὸ σπίτι.

— Ἡ ἐφεύρεση νέων συσκευῶν ὅπως τὰ πλυντήρια πιάτων ἀφαιρεῖ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πάρει διαζύγιο ἀπὸ τὸ πλύσιμο πιάτων κάθε ἐπιχείρημα ἀποφυγῆς αὐτῆς τῆς ἐργασίας.

— Πλανῶνται πλάνην οἰκτρὰν ὅσοι θεωροῦν ὅτι ἐπειδὴ εἶναι σπίτι μας μποροῦμε νὰ φερθοῦμε ὅπως θέλουμε (π.χ. νὰ βρίζουμε ἢ νὰ μασουλᾶμε στὸ τραπέζι). Οἱ ἰδιωτικὲς συνήθειες γρήγορα γίνονται δημόσιες.

— Εἰδικὰ στὸ τραπέζι φερόμεθα σὰν νὰ εἴμεθα στὸ ἑστιατόριο. Δὲν διαβάζουμε ἐφημερίδα. Περιμένουμε νὰ σερβιρισθοῦν ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι πρὶν ἀρχίσουμε νὰ τρῶμε. Δὲν μιλοῦμε μὲ τὸ στόμα γεμάτο. Δὲν βλέπουμε τηλεόραση. Ἀποφεύγουμε νὰ καμπουριάζουμε καὶ νὰ βάζουμε τὸ κεφάλι μας μέσα στὸ πιάτο. Εἴμεθα εὐπροσήγοροι στὴ συζήτηση. Δὲν σηκωνόμαστε ἀπὸ τὸ τραπέζι πρὶν τελειώσουν ὅλοι, κ.ο.κ.

— Σχετικῶς μὲ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀποφεύγουμε νὰ πάρουμε ἕναν σκύ-

λο, ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὶς στοιχειώδεις ἀνάγκες του, π.χ. νὰ τὸν πηγαίνουμε βόλτα.

— Ἡ χρήση τοῦ τηλεφώνου πρέπει νὰ γίνεται μὲ μέτρο. Μαθαίνουμε ἀπὸ νωρὶς στὰ παιδιὰ νὰ μὴ μιλοῦν μὲ τὶς ὧρες στὸ τηλέφωνο. Καθορίζουμε τὴ σειρὰ προτεραιότητος (π.χ. οἱ δουλειές τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας, οἱ καθηγητὲς τῶν παιδιῶν, κλπ.). Ἐὰν τὰ παιδιά μας εἶναι σὲ ἐφηβικὴ ἡλικία, προσθέτουμε μιὰ γραμμὴ στὸ δωμάτιό τους.

— Ἀποφεύγουμε τὴν ἀλόγιστη χρήση τῆς τηλεοράσεως. Τὴν ἀνοίγουμε μόνον ὅταν θέλουμε νὰ παρακολουθήσουμε ἕνα ἐνδιαφέρον πρόγραμμα. Ἐπιτρέπουμε στὰ παιδιά μας μόνον τὶς ἐκπομπὲς ποὺ θεωροῦμε ὅτι δὲν θὰ διαταράξουν τὴν ψυχική τους ἰσορροπία.

— Δὲν εἴμεθα ἀδιάκριτοι μὲ ὅσους μοιραζόμεθα τὴν ἴδια στέγη. Δὲν ψάχνουμε τὰ πράγματά τους. Δὲν παρακολουθοῦμε τὶς τηλεφωνικὲς συνομιλίες τους. Δὲν κρυφακοῦμε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα.

ΟΙ ΠΙΟ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΡΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Τὰ ὑποδήματα πεταμένα στὸ σαλόνι.
2. Τὰ γεμάτα σταχτοδοχεῖα.
3. Τρίχες μαλλιῶν στὴ μπανιέρα καὶ στὸν νεροχύτη.
4. Χαμένα ἢ ξεχασμένα κλειδιά (ἰδίως ὅταν αὐτὸ συμβαίνει συνεχῶς).
5. Νὰ χρησιμοποιεῖ ὁ ἕνας τὰ ξυραφάκια τοῦ ἄλλου.
6. Τὰ πιατικὰ ἀφημένα πάντα στὸ τραπέζι ὅταν τελειώσει τὸ φαγητό, ἀντὶ νὰ πᾶνε στὴν κουζίνα μέσα στὸ πλυντήριο.
7. Ἡ ὀδοντόκρεμα καὶ τὸ σαμπουὰν πάντα χωρὶς καπάκι.
8. Τὰ δανεισμένα ροῦχα.
9. Κανεὶς δὲν θέλει νὰ στρώσει τὸ τραπέζι.
10. Πολὺ μεγάλος λογαριασμὸς τηλεφώνου.
11. Φῶτα ποὺ ξεχνιοῦνται ἀναμμένα.
12. Μουσικὴ σὲ πολὺ ὑψηλὴ ἔνταση.
13. Ἀνοικτὴ τηλεόραση χωρὶς νὰ παρακολουθεῖ κανείς.
14. Ποιὸ πρόγραμμα τῆς τηλεοράσεως θὰ παρακολουθήσουμε.
15. Ποιὸς θὰ πάει βόλτα τὸν σκύλο.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

— Ὑπάρχουν πολλὰ εἴδη προσωπικοῦ, ἀπὸ τὴν οἰκόσιτη βοηθὸ ἕως τὴν κυρία ποὺ ἔρχεται μερικὲς ὧρες τὴν ἑβδομάδα.

— Στὸ προσωπικὸ περιλαμβάνονται καὶ ἄλλες κατηγορίες πλὴν τῆς οἰκιακῆς βοηθοῦ: ὁδηγός, κηπουρός, παιδαγωγός, μάγειρας, ἀποκλειστικὴ νοσοκόμος, κ.ἄ.

— Τὸ ἐπάγγελμα τῆς Ἑλληνίδας οἰκιακῆς βοηθοῦ ἐκλείπει. Τὴ θέση τῆς φημισμένης Ναξιώτισσας ἢ Συριανῆς ὑπηρεσίας ἔχουν πάρει γυναῖκες προερχόμενες ἀπὸ χῶρες τοῦ λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, κυρίως Φιλιππινέζες.

— «Ἡ τελευταία πολυτέλεια εἶναι νὰ σὲ σερβίρουν» ἔλεγε καὶ ξανάλεγε μιὰ νεόπτωχη ἐπαναπατρισθεῖσα ἀπὸ τὶς Παραδουνάβιες χῶρες. Εἶναι ὅμως μιὰ πολυτέλεια ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἔχουν ὅλοι. Οἱ παλαιοὶ ὑπηρέτες ἔχουν δώσει τὴ θέση τους στὶς οἰκιακὲς βοηθούς, ποὺ ὁ νόμος ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνία τὶς θεωρεῖ ἐργαζόμενους ὅπως τοὺς ὑπόλοιπους.

— Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, δηλώνουμε τὴν οἰκιακὴ βοηθὸ στὸ Ι.Κ.Α. καὶ τῆς δίνουμε δῶρα Χριστουγέννων, Πάσχα καὶ ἐπίδομα ἀδείας, ὅπως δικαιοῦνται ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι.

— Ἔχει ἰδιαίτερη σημασία νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ συμπεριφέρονται εὐπρεπῶς στὴν ἢ στὶς οἰκιακὲς βοηθούς. Πρέπει νὰ εἶναι εὐγενικὰ μαζί τους καὶ νὰ ἀποφεύγουν προσβλητικὲς ἐκφράσεις ὅπως *παραδουλεύτρα*. Ὑπάρχει διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν ὅρο *ὑπηρεσία* καὶ *ὑπηρέτρια*. Προτιμᾶται τὸ πρῶτο.

— Σὲ πολλὲς περιπτώσεις οἱ οἰκιακὲς βοηθοὶ θεωροῦνται μέλη τῆς οἰκογένειας. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δικαιολογεῖται ἡ ὑπερβολικὴ οἰκειότητα, π.χ. σ' ἕνα καθιστὸ δεῖπνο ἡ οἰκιακὴ βοηθὸς νὰ πεῖ στὸν οἰκοδεσπότη «Μανόλη, θέλεις νά σοῦ σερβίρω κι ἄλλη σαλάτα;»

— Ἡ ἐμπιστοσύνη στὶς σχέσεις οἰκοδέσποινας καὶ οἰκιακῆς βοηθοῦ εἶναι ἡ βάση τῆς σωστῆς συνεργασίας.

— Ἡ οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ εἶναι σαφὴς ἐξ ἀρχῆς γιὰ τὶς δουλειὲς ποὺ θέλει νὰ κάνει ἡ οἰκιακὴ βοηθός. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν μπορεῖ νὰ προσλαμβάνει μιὰ κοπέλα γιὰ νὰ καθαρίζει τὸ σπίτι καὶ νὰ τῆς φορτώνει καὶ ἄλλες δέκα δουλειές.

— Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ὅλους τοὺς συνανθρώπους μας, ψέγουμε ἰδιωτικῶς, ἐπαινοῦμε δημοσίᾳ. Ἀποφεύγουμε νὰ ταπεινώνουμε ἢ νὰ προσβάλλουμε μπροστὰ σὲ ἄλλους τὴν οἰκιακὴ βοηθό. Οἱ συστάσεις γίνονται πάντοτε κατ' ἰδίαν.

— Ἡ οἰκιακὴ βοηθὸς ἔχει προσωπικὴ ζωὴ καί, ἐὰν μένει στὸ σπίτι μας, προσωπικὸ χῶρο. Ἀποφεύγουμε νὰ ψάχνουμε στὰ πράγματα της, ἀντιθέτως μὲ τὸ ἔργο του Γρ. Ξενόπουλου *Πειρασμός*, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «τὰ σεντούκια τῶν ὑπηρετριῶν ἔγιναν γιὰ νὰ τὰ ψάχνουν οἱ κυρίες».

— Ἐκφράζουμε τὴν εὐαρέσκειά μας στὸ προσωπικὸ κάνοντας δῶρα. Εἴθισται νὰ φέρνουμε κάτι γυρίζοντας ἀπὸ ἕνα ταξίδι. Ἐνθυμούμεθα τὶς γιορτὲς καὶ τὰ γενέθλια.

— Δὲν κατηγοροῦμε τὸ προσωπικὸ γιὰ ὁτιδήποτε χαθεῖ στὸ σπίτι, πρὶν ὁλοκληρώσουμε τὴν ἔρευνά μας. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση εἶναι ἡ ἑλληνικὴ ταινία *Ὁ Ἠλίας τοῦ 16ου*.

— Ἀπὸ τὴν πλευρά της, ἡ οἰκιακὴ βοηθὸς πρέπει νὰ εἶναι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένη, μὲ καθαρὰ καὶ φρεσκοσιδερωμένα ροῦχα. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἔχει μιὰ συνεπῆ καὶ συνεχῆ καλὴ συμπεριφορά, νὰ εἶναι ἐχέμυθη, νὰ μὴν κρυφακούει. Τέλος, ἀποφεύγει νὰ ἐνδώσει στὶς ἐρωτικὲς προτάσεις τοῦ κυρίου.

— Εἶναι προπετὲς νὰ ὑποχρεώσουμε τὴν ὑπηρεσία νὰ προσφωνεῖ τὰ παιδιά μας «κύριε» ἢ «δεσποινίς». Τὸ σωστὸ εἶναι νὰ τὰ προσφωνεῖ μὲ τὰ μικρά τους ὀνόματα.

— Δὲν δανειζόμεθα ποτὲ χρήματα ἀπὸ τὸ προσωπικό.

ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ

Οἱ καλοὶ φράκτες κάνουν τοὺς καλοὺς γείτονες.

Οἱ σχέσεις μὲ τοὺς γείτονές μας δέον νὰ ἰσορροποῦν ἀνάμεσα στὴν εὐγένεια, τὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία, τὴν ἀλληλοβοήθεια καὶ τὸν σεβασμό τοῦ ἄλλου. Χωρὶς νὰ ἔχουμε καμία ὑποχρέωση συνάψεως στενῶν φιλικῶν σχέσεων μαζί τους, μιὰ ἐλάχιστη οἰκειότητα εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση ὅλων. Στοὺς γείτονες μποροῦμε νὰ ἀπευθυνόμεθα γιὰ ὅ,τι χρειασθοῦμε, π.χ. ἀπὸ ἀλεύρι μέχρι νὰ ὁδηγήσουν τὴ σύζυγό μας στὸ μαιευτήριο, ἐὰν τὸ αὐτοκίνητό μας χάλασε. Ἀλλὰ αὐτοὺς πρέπει νὰ ἔχουμε πρῶτα στὸν νοῦ μας, πρὶν ἀρχίσουμε ὁμηρικὸ καβγὰ μὲ τὸ παιδί μας ἢ ἀνοίξουμε μιὰ τρύπα μὲ τὸ *Μπλὰκ ἔντ Ντέκερ*.
Ἡ ζωὴ τὸ ἔχει ἀποδείξει πλειστάκις: κακὲς σχέσεις μὲ τοὺς γείτονες μποροῦν νὰ δηλητηριάσουν μιὰ ὁλόκληρη ζωή.

ΤΟ SAVOIR-VIVRE ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΑ

Ἄνω τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ σὲ πολυκατοικίες μεταφέροντας ἀρκετὲς ἀπὸ τὶς συνήθειες τῆς παλαιᾶς γειτονιᾶς ἐντὸς αὐτῆς. Ἡ συγκέντρωση ὅμως πολλῶν ἀνθρώπων σ᾽ ἕναν περιορισμένο χῶρο δημιουργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς ἀρκετὲς τριβὲς ποὺ ἡ καλὴ συμπεριφορὰ μπορεῖ νὰ ἀποτρέψει.

— Τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐγένειας ὅταν μετακομίζουμε σὲ μιὰ πολυκατοικία εἶναι νὰ παρουσιασθοῦμε καὶ νὰ συστηθοῦμε στοὺς ἐνοίκους, λέγοντας ἐπὶ παραδείγματι «Καλημέρα σας, λέγομαι Γιάννης Νεόφερτος καὶ ἔχω ἐνοικιάσει τὸ διαμέρισμα τοῦ τρίτου ὀρόφου». Ἐξυπακούεται ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐξιστορίσουμε τὴ ζωή μας οὔτε νὰ μοιρασθοῦμε μαζί τους τὸν ἀριθμὸ τῆς πιστωτικῆς μας κάρτας.
— Χαιρετοῦμε στοὺς κοινόχρηστους χώρους (εἴσοδο, σκάλες, ἀνελκυστήρα) ὅλους τοὺς ἐνοίκους.
— Κρατοῦμε τὴν πόρτα γιὰ νὰ περάσουν οἱ κυρίες ἢ οἱ πρεσβύτεροί μας.
— Δὲν πειράζουμε οὔτε ἐλέγχουμε τὴν ἀλληλογραφία τῶν ἄλλων ἐνοίκων.
— Δὲν κρατοῦμε γιὰ πολλὴ ὥρα τὸν ἀνελκυστήρα στὸν ὄροφό μας.

— Προσέχουμε νὰ μὴ θέτουμε σὲ λειτουργία τὸ πλυντήριο ἢ τὴν ἠλεκτρικὴ σκούπα σὲ ὧρες κοινῆς ἡσυχίας.
— Ἐὰν ἡ πολυκατοικία διαθέτει χῶρο σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, δὲν καταλαμβάνουμε τὴ θέση ἄλλου ἐνοίκου χωρὶς τὴν ἄδειά του.
— Εἴμεθα διακριτικοὶ ὅταν περνοῦμε μπροστὰ ἀπὸ τὸ διαμέρισμα ἑνὸς ἐνοίκου ποὺ ἔχει ἀνοικτὴ τὴν πόρτα.
— Δὲν ἐλέγχουμε ποιὸς εἰσέρχεται ἢ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ γειτονικὰ διαμερίσματα.
— Δὲν σχολιάζουμε στὸν διάδρομο ἢ στὸ μπαλκόνι τοὺς ἄλλους ἐνοίκους.
— Προσέχουμε νὰ μὴν ἐνοχλήσουμε τοὺς ἐνοίκους τοῦ κάτω ὀρόφου ὅταν τινάζουμε τὰ χαλιά μας ἢ ὅταν ποτίζουμε τὰ φυτά μας.
— Ἀποφεύγουμε νὰ δανειζόμεθα συστηματικῶς εἴδη καὶ ἀντικείμενα χωρὶς νὰ τὰ ἐπιστρέφουμε.
— Πληρώνουμε ἐγκαίρως τὰ κοινόχρηστα.
— Δὲν μελετοῦμε πιάνο ἢ ἄλλο μουσικὸ ὄργανο σὲ ὧρες κοινῆς ἡσυχίας.
— Ἐὰν ἀποφασίσουμε νὰ ὀργανώσουμε πάρτυ, ἐνημερώνουμε τοὺς ὑπόλοιπους ἐνοίκους εἴτε προφορικῶς εἴτε γραπτῶς, ζητώντας προκαταβολικῶς συγγνώμη γιὰ τὴν ἐνόχληση ποὺ θὰ τοὺς προκαλέσουμε.
— Δὲν ἀκοῦμε ραδιόφωνο καὶ δὲν βλέπουμε τηλεόραση ἔχοντας τὴν ἔνταση στὴ διαπασῶν.
— Τὰ παιδιὰ καὶ ἡ κακὴ συμπεριφορά τους εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς συνηθέστερους λόγους προστριβῶν στὴν πολυκατοικία. Προσέχουμε νὰ μὴν κάνουν ἀταξίες καὶ κυρίως νὰ μὴν προκαλοῦν φασαρία.
— Ἐκπαιδεύουμε τὰ κατοικίδια ζῶα νὰ μὴν ἐνοχλοῦν, ἐπὶ παραδείγματι κάνοντας τὴ σωματική τους ἀνάγκη σὲ κοινόχρηστους χώρους ἢ γαβγίζοντας ὅλη νύκτα.
— Δὲν δημιουργοῦμε κλίκες μέσα στὴν πολυκατοικία, ξεκινώντας π.χ. ἀνένδοτο ἀγώνα κατὰ τοῦ διαχειριστῆ. Ἐπιλύουμε τὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα μὲ διάλογο στὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς πολυκατοικίας.
— Εἴμεθα φιλόφρονες μὲ τὸν θυρωρό. Δέν τοῦ μιλοῦμε ἄσχημα οὔτε τοῦ φερόμεθα σὰν νὰ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ ὅλα τὰ κακά. Τὰ Χριστούγεννα δὲν παραλείπουμε νὰ τοῦ κάνουμε ἕνα δῶρο.

ΤΑ ΚΑΤΟΙΚΙΔΙΑ ΖΩΑ

Ἡ χώρα μας βρίσκεται μονίμως στὸ στόχαστρο τῶν φιλοζωικῶν ὀργανώσεων γιὰ τὸν τρόπο ποὺ οἱ κάτοικοί της μεταχειρίζονται τὰ ζῶα. Ὑπάρχουν καταγγελίες –μεταξὺ ἄλλων καὶ ἀπὸ τὴν Μπριζὶτ Μπαρντὸ– τόσο γιὰ τὴ συμπεριφορὰ πρὸς τὰ ἀδέσποτα ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἐμπόριο κρέατος ἀλόγων. Αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς πάμπολλοι συμπατριῶτες μας, κάτοχοι ζώων, δὲν τοὺς φέρονται σωστά. Ἔχουμε ὅμως ἀκόμη πολλὰ νὰ μάθουμε.

— **Ὅταν** δεχόμεθα καλεσμένους, πρέπει νὰ ἀπομονώνουμε τὸ κατοικίδιό μας, γιατὶ πάντα θὰ ὑπάρχουν ἐπισκέπτες ποὺ δὲν θὰ τὸ θέλουν. Ἂν κάποιος θέλει νὰ τὸ δεῖ, τὸν ὁδηγοῦμε ἐμεῖς.

— **Κλείνουμε** τὰ ἑρπετά μας σὲ εἰδικὸ κλουβί, καθὼς καὶ τὰ τρωκτικά, εἰδικότερα ὅταν ἔχουμε καλεσμένους.

— **Δὲν** μαθαίνουμε στὸν παπαγάλο μας ὕβρεις ποὺ μπορεῖ νὰ προσβάλουν τοὺς καλεσμένους μας.

— **Δὲν** παίρνουμε μαζί μας τὰ κατοικίδια ζῶα μας σὲ σπίτια ὅπου ἔχουμε προσκληθεῖ, ἐκτὸς ἐὰν μᾶς ἔχει ζητηθεῖ σαφῶς ἢ ἂν ἔχουμε πρῶτα ρωτήσει σχετικῶς, πράγμα ἐπιβεβλημένο. Ἂν καλοῦμε ἐμεῖς, δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους μας νὰ φέρουν τὰ κατοικίδια ζῶα τους.

— **Ἂν** τὸ κατοικίδιό μας εἶναι ζῶο ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ἀπομονώσουμε, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι μιὰ γάτα, προσέχουμε τὰ παλτὸ τῶν καλεσμένων μας καὶ τὰ πράγματα τους, γιὰ νὰ μὴν τὰ γρατσουνίσει ἢ τὰ γεμίσει τρίχες.

— «**Μπορῶ** νὰ τὸ χαϊδέψω;» εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος γιὰ νὰ ἀγγίξουμε ἕνα κατοικίδιο ζῶο.

— **Στὸν** δρόμο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βόλτας, δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουμε τὰ σκυλιὰ νὰ λερώνουν τοὺς δημόσιους χώρους (ἐκτὸς ἂν μαζεύουμε τὶς ἀκαθαρσίες) οὔτε νὰ εἰσέρχονται σὲ καταστήματα ἢ σὲ ξένους κήπους, νὰ γλείφουν ὅποιον περνάει, νὰ πηδοῦν ἐπάνω σὲ περαστικούς,

νὰ γαβγίζουν. Τὶς ἀκαθαρσίες τους πρέπει νὰ τὶς κάνουν στὶς ἄκρες τῶν πεζοδρομίων, ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται οἱ σχάρες τῶν ὑπονόμων.

— **Τὰ** σκυλιά, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ ἥρεμα, πρέπει πάντα νὰ τὰ ἔχουμε δεμένα μὲ λουράκι, ὄχι μόνο γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλήσουν τοὺς περαστικοὺς ἢ γιὰ νὰ μὴ φύγουν καὶ ἐξαφανισθοῦν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀκολουθοῦν ἄλλα σκυλιὰ ποὺ προπορεύονται μὲ τὸ ἀφεντικό τους, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ ἐνοχληθεῖ ἀπὸ τὸν σκύλο μας.

— **Ἂν** συναντήσουμε ἀφεντικὰ σκυλιῶν ποὺ τὰ ἔχουν χωρὶς λουράκι σὲ πολυσύχναστα μέρη, μποροῦμε πολὺ εὐγενικὰ νὰ τοὺς ρωτήσουμε ἂν μποροῦν νὰ περάσουν στὸ σκυλί τους ἕνα λουράκι.

— **Ἂν** τὸ σκυλί μας ἔχει δείξει δείγματα ἐπιθετικότητος, τοῦ φοροῦμε πάντα φίμωτρο, ὅταν τὸ βγάζουμε βόλτα.

— **Δὲν** χτυποῦμε ποτὲ τὰ ζῶα μας, δὲν τὰ βασανίζουμε καὶ γενικῶς δὲν εἴμεθα βίαιοι μαζί τους, ἀκόμη κι ὅταν θέλουμε νὰ τὰ μάθουμε νὰ εἶναι ὑπάκουα. Προτιμοῦμε νὰ τὰ διδάξουμε κάτι μὲ τὴ μέθοδο τῆς ἀνταμοιβῆς παρὰ τῆς τιμωρίας.

— **Χορηγοῦμε** ἠρεμιστικὰ στὸν σκύλο ἢ τὴ γάτα μας, ὅταν πρόκειται νὰ ταξιδέψουν μαζί μας μὲ αὐτοκίνητο, πλοῖο, τρένο ἢ καὶ ἀεροπλάνο γιὰ πολλὲς ὧρες.

— **Φροντίζουμε** νὰ μάθουμε ἂν στὸ μέρος ἢ στὴ χώρα ποὺ θὰ πᾶμε γιὰ διακοπὲς δέχονται ζῶα. Ἐπὶ παραδείγματι, στὴ Μεγάλη Βρετανία οἱ νόμοι εἶναι ἀρκετὰ αὐστηροὶ γιὰ τὰ ζῶα ποὺ εἰσέρχονται στὴ χώρα.

— **Ἀνατρέφουμε** τὸ σκυλί μας ἔτσι, οὕτως ὥστε νὰ μὴν τρώει ἀπὸ τὸ τραπέζι, νὰ μὴ «ζητιανεύει» φαγητὸ τὴν ὥρα ποὺ τρῶμε, νὰ μὴν κάνει τὶς ἀκαθαρσίες του στὸ σπίτι, νὰ μὴν τρώει τὰ ροῦχα καὶ τὰ ἔπιπλά μας, νὰ μὴν τρώει τὰ φυτά μας, νὰ μὴν ἀνεβαίνει στὸ κρεβάτι ἢ στὸν καναπέ.

— **Τὸ** σκυλὶ δὲν πρέπει νὰ γαβγίζει καὶ νὰ ἐνοχλεῖ τοὺς ὑπόλοιπους ἐνοίκους τῆς πολυκατοικίας μας ἢ τοὺς γείτονες. Πολλὲς φορὲς δὲν ἔχουμε κἂν ἰδέα τί θόρυβο κάνει τὸ σκυλί μας ὅταν ἐμεῖς λείπουμε ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρέπει νὰ φροντίζουμε ὅσο γίνεται νὰ μὴν ἐνοχλεῖ τὸ ζῶο μας

τοὺς γείτονες. Ἂν μᾶς ἐνοχλεῖ τὸ σκυλὶ τῶν γειτόνων, κάνουμε μιὰ εὐγενικὴ παρατήρηση, ρωτώντας τους ἂν μποροῦν νὰ κάνουν κάτι γιὰ τὸ σκυλί τους ποὺ γαυγίζει καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ κοιμηθοῦμε.

— Δὲν ἀφήνουμε τὸ σκυλί μας κλειδωμένο στὸ αὐτοκίνητο γιὰ πολλὴ ὥρα.

— Γενικῶς, δὲν ἀφήνουμε τὰ ζῶα μας μόνα τους γιὰ πολλὲς ὥρες. Ἂν λείπουμε συχνὰ ἀπὸ τὸ σπίτι, προτιμότερο εἶναι νὰ μὴν ἔχουμε ζῶα. Δὲν φταῖνε σὲ τίποτα νὰ περνοῦν ἀτελείωτες μοναχικὲς ὧρες.

— Βάζουμε στὸ κατοικίδιο μας ταυτότητα μὲ τὰ στοιχεῖα μας, ὥστε σὲ περίπτωση ποὺ χαθεῖ, νὰ μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνήσει μαζί μας ὅποιος τὸ βρεῖ.

— Ἐὰν συναντήσουμε ἕνα ζῶο ποὺ περιφέρεται, δὲν τὸ προσπερνοῦμε ἀδιάφοροι. Τὸ μαζεύουμε καὶ φροντίζουμε νὰ εἰδοποιήσουμε τὸν ἰδιοκτήτη του.

— Ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Ὄζυ Ὄσμπουρν*: «Τά κατοικίδια ζῶα δέν εἶναι γιά πέντε λεπτά, εἶναι γιά μιά ζωή».

* σέ ἕνα ἰδιότυπο *savoir-vivre* τῆς τηλεοπτικῆς του ἐκπομπῆς «*The Osbourne show*»

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Παραθέτουμε τὴ *Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τῶν Ζώων*, ὅπως ὑπεγράφη ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὰ Δικαιώματα τῶν Ζώων, στὸ Παρίσι τὸ 1978.

Ἄρθρο 1

Ὅλα τὰ ζῶα γεννιοῦνται μὲ ἴσα δικαιώματα στὴ ζωὴ καὶ τὴ δυνατότητα ὑπάρξεως.

Ἄρθρο 2

α) Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ σέβεται τὴ ζωὴ κάθε ζώου.

β) Ὁ ἄνθρωπος ἀνήκει στὸ ζωικὸ βασίλειο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξοντώνει ἢ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὰ ἄλλα εἴδη τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἀντιθέτως, ὀφείλει νὰ χρησιμοποιεῖ τὶς γνώσεις του γιὰ τὸ καλὸ τῶν ζώων.

γ) Κάθε ζῶο δικαιοῦται φροντίδος, προσοχῆς καὶ προστασίας ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄρθρο 3

α) Κανένα ζῶο δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλλεται σὲ κακομεταχείριση ἢ ἀπάνθρωπη συμπεριφορά.

β) Ἂν ἡ θανάτωση ἑνὸς ζώου θεωρηθεῖ ὑποχρεωτική, πρέπει νὰ γίνεται στιγμιαῖα, ἀνώδυνα καὶ χωρὶς καμία πρόκληση ἀγωνίας γιὰ τὸ ζῶο.

Ἄρθρο 4

α) Κάθε ζῶο δικαιοῦται νὰ ζήσει στὸν φυσικό του χῶρο –γῆ, θάλασσα, ἀέρα– καὶ νὰ ἀναπαράγεται σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους.

β) Ἡ στέρηση ἐλευθερίας τοῦ ζώου, ἀκόμη καὶ ἂν γίνεται γιὰ μορφωτικοὺς σκοπούς, εἶναι ἀντίθετη μὲ τὴ *Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων* του.

Ἄρθρο 5

α) Κάθε ζῶο, ποὺ ἀπὸ παράδοση θεωρεῖται κατοικίδιο, δικαιοῦται νὰ ζήσει μὲ τὸν ρυθμὸ καὶ τὶς συνθῆκες ζωῆς καὶ ἐλευθερίας ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὸ εἶδος του.

β) Ἡ διαφοροποίηση αὐτῶν τῶν συνθηκῶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἔχει σκοποὺς κερδοσκοπικοὺς καὶ εἶναι ἀντίθετη μὲ τὴ *Διακήρυξη*.

Ἄρθρο 6

α) Κάθε ζῶο ποὺ ἀποτελεῖ σύντροφο τοῦ ἀνθρώπου ἔχει δικαιώματα διάρκειας ζωῆς ἀνάλογης μὲ τὴ φυσική του μακροβιότητα.

β) Ἡ ἐγκατάλειψη ἑνὸς ζώου θεωρεῖται πράξη ἀπάνθρωπη καὶ ἐξευτελιστική.

Ἄρθρο 7

Ἀναφορικῶς μὲ τὰ ζῶα ποὺ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸν ἄνθρωπο, ἡ διάρκεια καὶ ἡ ἔνταση τῆς δουλειᾶς πρέπει νὰ εἶναι σὲ λογικὰ πλαίσια, ἡ διατροφή τους ἱκανοποιητικὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσή τους ὑποχρεωτική.

Ἄρθρο 8

α) Ὁποιοσδήποτε πειραματισμὸς ἐπὶ τῶν ζώων –ἰατρικός, ἐπιστημονικός, κλπ.– ἀντιτίθεται πρὸς τὰ δικαιώματα τῶν ζώων, ἐφόσον προκαλεῖ πόνο σωματικὸ ἢ ψυχικό.

β) Πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἡ ἀντικατάσταση τοῦ πειραματισμοῦ ἐπὶ τῶν ζώων ἀπὸ ἄλλες ὑπάρχουσες τεχνικές.

Ἄρθρο 9

Τὰ ζῶα ποὺ ἐκτρέφονται γιὰ τὴ διατροφὴ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ στεγάζονται, νὰ τρέφονται, νὰ μετακινοῦνται καὶ νὰ θανατώνονται χωρὶς πρόκληση πόνου καὶ ἀγωνίας.

Ἄρθρο 10

α) Ἀπαγορεύεται ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ζώων γιὰ τὴ διασκέδαση τοῦ ἀνθρώπου.

β) Ἡ ἔκθεση τῶν ζώων καὶ τὰ θεάματα ποὺ χρησιμοποιοῦν ζῶα ἀποτελοῦν καταστρατήγηση τῆς ἀξιοπρέπειας καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴ ζωὴ τοῦ ζώου.

Ἄρθρο 11

Κάθε πράξη ποὺ χωρὶς λόγο προκαλεῖ τὸν θάνατο ζώου εἶναι βιοκτονία, εἶναι ἔγκλημα ἔναντι τῆς ζωῆς.

Ἄρθρο 12

α) Κάθε πράξη ποὺ προκαλεῖ τὸν θάνατο μεγάλου ἀριθμοῦ ἄγριων ζώων ἀποτελεῖ γενοκτονία, ἔγκλημα ἔναντι τοῦ εἴδους.

β) Ἡ μόλυνση καὶ ἡ ὁποιαδήποτε καταστροφὴ τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος ὁδηγοῦν στὴ γενοκτονία.

Ἄρθρο 13

α) Σεβασμὸς ἐπιβάλλεται ἀκόμη καὶ στὸ νεκρὸ ζῶο.

β) Κάθε τηλεοπτικὴ καὶ κινηματογραφικὴ σκηνὴ βίας μὲ θύματα ζῶα πρέπει νὰ ἀπαγορευθεῖ καὶ μόνον οἱ σκηνὲς ποὺ ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐνημερώσουν γιὰ τὰ δικαιώματα τῶν ζώων ὀφείλουν νὰ προβάλλονται.

Ἄρθρο 14

α) Οἱ ὀργανισμοὶ προστασίας καὶ προασπίσεως τῶν ζώων πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύονται ἀπὸ κάθε κυβέρνηση.

β) Τὰ δικαιώματα τοῦ ζώου πρέπει νὰ κατοχυρωθοῦν ἀπὸ τοὺς νόμους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΓΕΝΝΗΣΗ

— Ἡ ἔγκυος πρέπει νὰ χαίρει τῶν περιποιήσεων καὶ τῶν φροντίδων μας τόσο στὸ σπίτι ὅσο καὶ στοὺς δημόσιους χώρους. Τῆς προσφέρουμε τὴ θέση μας στὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ μετρό, σεβόμεθα στὸ μέτρο τῆς λογικῆς τὶς «παραξενιές» της καὶ προσπαθοῦμε νὰ κάνουμε τὴ ζωή της ὅσο πιὸ εὐχάριστη καὶ εὔκολη γίνεται.

— Δὲν ρωτοῦμε μιὰ ἔγκυο ποὺ δὲν φορᾶ βέρα τίνος εἶναι τὸ μωρό, διότι θὰ τὴν φέρουμε σὲ δύσκολη θέση. Μπορεῖ καὶ ἡ ἴδια νὰ μὴν τὸ γνωρίζει.

— Ὅταν μιὰ ἀνύπανδρη φίλη μας μᾶς ἀνακοινώνει ὅτι θὰ κρατήσει τὸ παιδί, παρ' ὅτι ἔχει χωρίσει μὲ τὸν φυσικό του πατέρα, ἀποφεύγουμε τὰ σχόλια τοῦ τύπου «Μά, ἕνα παιδὶ πρέπει νὰ ἔχει δύο γονεῖς» ἢ «Τί ἔγινε, δὲν ἤθελε νὰ σὲ παντρευθεῖ;» Γιὰ νὰ μᾶς τὸ ἀνακοινώσει, σημαίνει ὅτι δὲν ντρέπεται γι' αὐτὸ ποὺ κάνει, ὁπότε πρέπει νὰ μοιρασθοῦμε τὴ χαρά της.

— Εἶναι σημαντικὸ ὁ μέλλων πατέρας νὰ βρίσκεται κοντὰ στὴ μέλλουσα μητέρα, νὰ τὴ συνοδεύσει, ἂν γίνεται, στὸ μαιευτήριο καὶ νὰ μείνει τὶς πρῶτες ὧρες μετὰ τὴ γέννηση.

— Ἀρκετοὶ νέοι πατέρες ἐπιθυμοῦν νὰ παρίστανται στὸν τοκετό. Ἐδῶ οἱ γνῶμες διίστανται. Καλὸ εἶναι νὰ ρωτήσουμε τὴ γνώμη τοῦ μαιευτήρα.

— Ἐπίσης, γιὰ ὅσους θέλουν νὰ μάθουν ἐκ τῶν προτέρων τὸ φύλο τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος. Ἄλλοι θεωροῦν ὅτι εἶναι «δῶρο Θεοῦ» καὶ ἀποφεύγουν νὰ δοῦν τὸ ὑπερηχογράφημα, καὶ ἄλλοι θέλουν νὰ τὸ γνωρίζουν ὁπωσδήποτε.

— **Ἡ** ἀνακοίνωση τῆς χαρμόσυνης εἰδήσεως γίνεται ἀπὸ τὸν πατέρα. Ὁ λόγος; Ἡ ἐξασθένηση τῆς μητέρας. Εἰδοποιεῖ μὲ τὴ σειρὰ τοὺς πιὸ στενοὺς συγγενεῖς, τοὺς μελλοντικοὺς νονοὺς –ἐὰν ἔχουν ἤδη ἐπιλεγεῖ– καὶ μετὰ τοὺς φίλους καὶ συνεργάτες.

— **Οἱ** ὑπόλοιποι φίλοι καὶ γνωστοὶ εἰδοποιοῦνται εἴτε τηλεφωνικῶς τὴν ἑπόμενη ἑβδομάδα εἴτε γραπτῶς, συνήθως μὲ μιὰ τυπωμένη σὲ κάρτα φωτογραφία τοῦ νεογέννητου.

— **Ὅ**ποιος δὲν εἶναι πολὺ στενὸς συγγενὴς καὶ φίλος, καλὸ εἶναι, ὅσο χαρούμενος κι ἂν εἶναι μὲ τὸ γεγονός, νὰ καθυστερήσει τὴν ἐπίσκεψή του μέχρι τὴ δεύτερη ἡμέρα τῆς γεννήσεως, δίνοντας ἔτσι χρόνο στοὺς οἰκείους νὰ χαροῦν τὸ μωρὸ καὶ στὴ μητέρα νὰ ἐπανακτήσει τὶς δυνάμεις της.

— **Κατὰ** τὴν ἐπίσκεψη στὸ μαιευτήριο, ἀποφεύγουμε νὰ κατακλύζουμε τὴ λεχώνα μὲ ἐρωτήσεις γιὰ τὶς λεπτομέρειες τῆς γεννήσεως. Εἶναι κουραστικὸ καὶ εἶναι ἤδη ἐξουθενωμένη.

— **Ἂν** ἡ λεχώνα εἶναι καταπονημένη, ἀποφεύγονται οἱ ἐπισκέψεις. Ἐὰν ὁ τοκετὸς ἦταν δύσκολος, ἡ παρουσία μας πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ διακριτική.

— Ἐὰν ἡ λεχώνα εἶναι πολὺ κουρασμένη, μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ τὶς ἐπισκέψεις στὸ μαιευτήριο.

— **Κατὰ** κανόνα μόνο οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς ἐπιβάλλεται νὰ ἀγοράσουν δῶρο. Γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους δὲν ὑπάρχει κανόνας, ἀλλὰ μιὰ καλὴ ἰδέα εἶναι ἕνα μπουκέτο λουλούδια.

— Ἐπειδὴ ὅμως τὰ λουλούδια μετατρέπουν σὲ ἀνθοπωλεῖα τὰ δωμάτια, πολλοὶ προκρίνουν μικρὰ πρακτικὰ δῶρα ὅπως φωτογραφικὰ ἄλμπουμ

γιὰ τὶς πρῶτες φωτογραφίες, κάδρα, κτλ. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, εἶναι προτιμητέο νὰ ἀποσταλοῦν τὰ λουλούδια στὸ σπίτι παρὰ στὸ μαιευτήριο.

— Μέσα στὸν ἐνθουσιασμὸ ὅμως γιὰ τὴ γέννηση τοῦ μωροῦ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ ξεχνᾶ τὸν πρωταγωνιστή, τὴ μητέρα.

— Ἐπειδὴ ἡ μητέρα μετὰ τὸν τοκετὸ θέλει νὰ ἐπανακτήσει τὴ θηλυκότητά της, ἕνα ὡραῖο νυχτικό, εἴδη μπάνιου ἢ καλλυντικὰ καὶ λουλούδια θὰ τὴν κάνουν νὰ αἰσθανθεῖ καλύτερα.

— Τέλος, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε τὰ μεγαλύτερα ἀδέλφια τοῦ μωροῦ, ἂν ὑπάρχουν, στὰ ὁποῖα πρέπει ἐπίσης νὰ προσφέρουμε κάποιο μικρὸ δῶρο, γιατὶ συχνὰ νοιώθουν παραμελημένα.

— Ὅταν ἕνας γνωστός μας μᾶς δείχνει τὴ φωτογραφία τοῦ νεογέννητου παιδιοῦ του, δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε ψέματα ὅτι εἶναι κοῦκλος ἢ κούκλα, ἐὰν δὲν τὸ ἐννοοῦμε. Τὰ περισσότερα νεογνὰ δὲν ἔχουν τὴν καλύτερη ὄψη.

— Τὰ νεογέννητα πρέπει νὰ δηλώνονται στὸ ληξιαρχεῖο.

— Ἡ υἱοθεσία εἶναι μιὰ πράξη ἀγάπης. Συγχαίρουμε τοὺς φίλους μας ποὺ υἱοθέτησαν παιδὶ ἢ παιδιὰ καί, ἐὰν τὸ νοιώθουμε, τοὺς πηγαίνουμε δῶρα.

— Γιὰ εὐνόητους λόγους, ὁ θηλασμὸς δέον νὰ γίνεται ἰδιωτικῶς.

ὁ Ἀντώνιος Fournier Conde
ἡ Ἰωάννα Ν. Βαρδινογιάννη

Σᾶς προσκαλοῦν εἰς τὸ προσεχὲς
Ἱερὸν Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος
τῆς θυγατρὸς των

Εἰρήνης Aurea

τὸ ὁποῖον, παρουσίᾳ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου
κ.κ. Βαρθολομαίου I, θὰ τελεσθῇ, Θεοῦ θέλοντος,
το Σάββατον, ἑβδόμην Σεπτεμβρίου
τοῦ δύο χιλιάδες δύο καὶ ὥραν ἑβδόμην μ.μ.
ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ
τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον
Κωνσταντινουπόλεως.

Π.Α.

Irene_Aurea@hotmail.com　　'Επίσημη 'Ενδυση

Πρόσκληση βαπτίσεως

6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΒΑΠΤΙΣΗ

— Ἡ βάπτιση εἶναι μιὰ θρησκευτικὴ τελετή, μὲ καθολικὴ σχεδὸν διάδοση, μὲ τὴν ὁποία ἀποκτοῦμε ἐπισήμως τὸ χριστιανικό μας ὄνομα. Ἐδῶ καὶ πενήντα περίπου χρόνια ἔχει ἀμετακλήτως κριθεῖ (ἀπὸ τὸν Ἄρειο Πάγο, καὶ μάλιστα σὲ ἐποχὴ ὅπου ἐπικρατοῦσαν συντηρητικὲς ἀντιλήψεις) ὅτι ἡ βάπτιση καὶ ἡ ὀνοματοδοσία ἁπλῶς συνηθίζεται νὰ συμπίπτουν χρονικῶς, ἀλλὰ δὲν ταυτίζονται ἐννοιολογικῶς: μὲ τὸ πρῶτο εἰσέρχεται κανεὶς στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὴ δεύτερη ἀποκτᾶ τὸ ἀστικό του ὄνομα.

— Τὸ θέμα τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδιοῦ προκαλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἔριδες ἀνάμεσα στοὺς γονεῖς καὶ τοὺς συγγενεῖς. Ὁ Στρεψιάδης, κεντρικὸς ἥρωας στὶς *Νεφέλες* τοῦ Ἀριστοφάνη, φιλονίκησε βίαια μὲ τὴ γυναίκα του γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ γιοῦ τους.

— Τὰ ἀπαραίτητα πιστοποιητικὰ γιὰ τὴν ἐκκλησία εἶναι ἡ ληξιαρχικὴ πράξη γεννήσεως τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν ἐπισήμανση «Γιὰ τὴ βάπτιση» καὶ μιὰ βεβαίωση ἀπὸ τὴν ἐνορία ποὺ ἀνήκουμε (ἂν σκοπεύουμε νὰ τελέσουμε τὴν βάπτιση σὲ ἄλλη ἐκκλησία). Γιὰ νὰ λάβουμε τὰ παραπάνω, θὰ πρέπει νὰ πληρώσουμε στὴν ἐνορία μας ἕνα χαρτόσημο.

— Ἐὰν ἡ βάπτιση γίνεται στὸ ἐξωτερικὸ ἢ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς εἶναι ἀλλοδαπός, μιὰ κομψὴ λύση εἶναι νὰ τυπώσουμε τὴν «τάξη τῆς βαπτίσεως» στὴν ἑλληνικὴ καὶ στὴ γλώσσα τῆς φιλοξενούσης χώρας.

— Στὴν Ἑλλάδα συνηθίζεται τὸ πρῶτο ἀγόρι νὰ παίρνει τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ πατρὸς παπποῦ, γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ ὄνομα τῆς οἰκογένειας, ἐνῶ στὰ ἑπόμενα παιδιὰ τὸ πατροπαράδοτο τυπικὸ μπορεῖ νὰ εἶναι λίγο πιὸ χαλαρό. Αὐτὴ ἡ παράδοση ὅμως ἐκλείπει σιγά-σιγά, μιᾶς καὶ οἱ γονεῖς ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι πιὸ πρωτότυποι καὶ δημιουργικοὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ τους. Τὸ νὰ δίδονται δύο ὀνόματα στὸ παιδὶ συνηθίζεται περισσότερο σὲ ἄλλες χριστιανικὲς ὁμολογίες (Καθολικοί, Διαμαρτυρόμενοι) καὶ ἄλλες θρησκεῖες (μωαμεθανισμὸς κλπ.) καὶ λιγότερο στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία. Πολλοὶ Ἑβραῖοι ὀνομάζουν τὰ παιδιά τους πρὸς τιμὴν κάποιου ἐκλιπόντος συγγενοῦς ἢ τοὺς δίνουν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα, ὁπότε στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ παιδὶ μαζὶ μὲ τὸ ὄνομά του ἔχει καὶ τὸν τίτλο «ὁ νεότερος».

— Τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς δὲν τελοῦνται μυστήρια.

— Δὲν περιμένουμε τὸ παιδί μας «νὰ πάει φαντάρος» γιὰ νὰ τὸ βαπτίσουμε. Ἡ βάπτιση συνήθως γίνεται τὸν πρῶτο χρόνο τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἰδεώδης ἡλικία εἶναι μεταξὺ 8 καὶ 12 μηνῶν. Αὐτὸ γίνεται καὶ γιὰ πρακτικοὺς λόγους, μιᾶς καὶ ἕνα μωρὸ εἶναι πιὸ ἐλαφρύ. Λαμβάνουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι τὸ μωρὸ τὸ κρατοῦμε ἀγκαλιὰ γιὰ περίπου μιὰ ὥρα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς καὶ περίπου μισὴ ὥρα γιὰ νὰ χαιρετήσουμε τοὺς καλεσμένους μας.

— Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία περιόρισε τὰ ὀνόματα στὸ χριστιανικὸ ἑορτολόγιο, μὲ ἐξαίρεση τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ὀνόματα.

— Εἶναι ἀγένεια νὰ κοροϊδεύουμε τὸ ὄνομα κάποιου. Ἐκείνη ἴσως νὰ μὴν ἐπέλεγε νὰ τὴν ὀνομάσουν Πουλχερία καὶ ἐκεῖνος σίγουρα θὰ ἤθελε ἄλλο ὄνομα ἀπὸ τὸ Φουντοῦκος ἢ τὸ Παλλάδιος. Ἀκριβῶς λοιπὸν ἐπειδὴ τὰ ὀνόματά μας δὲν εἶναι ποτὲ δική μας ἐπιλογή, ἀποφεύγουμε τὸ ὁποιοδήποτε ἀρνητικὸ σχόλιο.

— Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ νονοῦ εἶναι κρίσιμο ζήτημα. Πρέπει νὰ εἶναι ἕνας ἄνθρωπος –ὄχι ἀπαραιτήτως μέσα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια– ὑπεύθυνος, νὰ ἀγαπᾶ τὰ παιδιὰ καὶ σχετικὰ νέος. Συχνὰ ὁ νονὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ πάντρεψε τὸ ζευγάρι.

— **Ὁ** νονὸς θεωρεῖται υἱοθετημένο μέλος τῆς οἰκογένειας καὶ ἀποτελεῖ πνευματικὸ πατέρα τοῦ παιδιοῦ μας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔχει τὴν εὐθύνη, σύμφωνα μὲ τὴν Ἐκκλησία, νὰ καθοδηγήσει πνευματικῶς τὸ παιδὶ καὶ ὄχι νὰ πράττει μόνο αὐτὸ ποὺ συνηθίζεται, δηλαδὴ νὰ δίνει χρήματα στὸ παιδὶ καὶ νὰ τοῦ ἀγοράζει λαμπάδα ἢ ροῦχα τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα.

— **Ἂν** ὁ νονὸς καὶ ἡ νονά τοῦ παιδιοῦ μας δὲν γνωρίζονται μεταξύ τους, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ὀργανώσουμε μιὰ συνάντηση ἢ ἕνα δεῖπνο, ὥστε νὰ γνωρισθοῦν καὶ νὰ μὴν ἐμφανισθοῦν ὡς δύο ξένοι στὴν ἐκκλησία.

— **Εἶναι** ἀπρεπὲς –ἐκτὸς ἀπὸ περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας, ὅπως ἀναχώρηση στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ἐπαγγελματικοὺς λόγους– νὰ ἀρνηθοῦμε νὰ γίνουμε νονὸς ἢ νονὰ τοῦ παιδιοῦ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ὕψιστη τιμὴ ποὺ μᾶς κάνουν οἱ γονεῖς. Ἐὰν πάλι –καὶ ὑπάρχουν πάμπολλα παραδείγματα– οἱ λόγοι ποὺ οἱ γονεῖς μᾶς ἐπέλεξαν εἶναι ὑπολογιστικοί, προσπαθοῦμε νὰ ἀρνηθοῦμε μὲ τὸν πιὸ κομψὸ τρόπο, χωρὶς νὰ πληγώσουμε τοὺς αἰτοῦντες.

— **Οἱ** νονοὶ συνήθως πληρώνουν τὸ χρυσὸ σταυρουδάκι, τὰ λεγόμενα «βαπτιστικά» (τὰ ροῦχα, τὰ ὑποδήματα, τὶς κάλτσες, τὸ καπέλο), τὰ λαδόπανα, τὶς πετσέτες, τὸ σαπούνι καὶ τὸ μπουκάλι μὲ τὸ λάδι, τὰ μαρτυρικά, τὶς λαμπάδες, τὸ κουτὶ ὅπου θὰ τοποθετηθοῦν τὰ βαπτιστικά, τὶς μισὲς μπομπονιέρες καὶ τὴν ἐκκλησία. Τὸ κόστος τῆς ἐκκλησίας, γιὰ ἀδιευκρίνιστους λόγους, εἶναι διαφορετικὸ σὲ κάθε ἐνορία.

— **Τὸ** λάδι τὸ πηγαίνει ἡ νονά/ὁ νονὸς στὴν ἐκκλησία τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ βάπτιση, γιὰ νὰ τὸ εὐλογήσει ὁ ἱερέας.

— **Τὸ** παραδοσιακὸ δῶρο ποὺ προσφέρουν οἱ νονοὶ στὰ παιδιὰ ποὺ βαπτίζουν εἶναι ἕνας χρυσὸς σταυρός, ποὺ θεωρεῖται δῶρο γιὰ μιὰ ζωή.

— **Οἱ** γονεῖς φροντίζουν γιὰ τὶς προσκλήσεις, τὶς μισὲς μπομπονιέρες καὶ τὰ γλυκὰ ποὺ συνηθίζεται νὰ προσφέρονται μαζὶ μὲ τὴ μπομπονιέρα. Ἕνα ἁπλὸ ἀμυγδαλωτό, μαρὸν ἢ κάποιο γλυκὸ ποὺ δὲν ἐπηρεάζεται ἄμεσα ἀπὸ τὴ ζέστη καὶ δὲν λερώνει, εἶναι ἡ καλύτερη λύση. Δὲν λησμονοῦμε νὰ προσφέρουμε καὶ γιορτινὲς χαρτοπετσέτες, γιὰ νὰ διευκολύνουμε τοὺς καλεσμένους μας νὰ παραμείνουν καθαροί.

— Στολίζουμε τὴν κολυμβήθρα μὲ λουλούδια καὶ τρία κεριά.

— Στὴν ἐκκλησία ἔχουμε κόσμια καὶ σοβαρὴ ἐμφάνιση. Δὲν φοροῦμε ροῦχα μὲ ἀνοιχτὲς πλάτες, σαγιονάρες ἢ κοντὰ μίνι.

— Δὲν χρειάζεται νὰ ὑποχρεώσουμε τὸ μωρὸ νὰ εἶναι παρὸν στὸ γεῦμα ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὴν τελετή. Προτιμοῦμε μιὰ γρήγορη ἐμφάνιση τοῦ ἥρωα τῆς ἡμέρας.

— Ἕνα καλόγουστο καὶ φροντισμένο δῶρο γιὰ τὸν νονὸ καὶ τὴ νονὰ ἐκ μέρους τῶν γονέων, ὅπως συνηθίζεται, εἶναι τὸ πιὸ ὄμορφο «εὐχαριστῶ».

— Σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση, ὁ νονὸς δὲν πρέπει νὰ βαπτίζει παιδιὰ διαφορετικοῦ φύλου. Ἐπίσης, τὰ παιδιὰ ποὺ παντρεύονται μεταξύ τους, δὲν πρέπει νὰ ἔχουν τὸν ἴδιο νονό.

— Τὴν τρίτη ἡμέρα μετὰ τὴ βάπτιση, ὁ νονὸς ἀγοράζει μιὰ ἀλλαξιὰ καὶ ξεπλένει τὸ παιδὶ ἀπὸ τὰ λάδια τῆς βαπτίσεως. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, τὸ νερὸ δὲν τὸ πετοῦμε, ἀλλὰ τὸ ρίχνουμε εἴτε στὸ χῶμα εἴτε στὴ θάλασσα.

— Ὑπάρχει καὶ μιὰ παράδοση ποὺ ὑποδεικνύει στὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ νὰ ξεπλύνει τὰ βαπτιστικὰ ροῦχα τοῦ μωροῦ στὴ θάλασσα.

— Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη παράδοση, ὁ νονὸς πρέπει νὰ συνοδεύσει τὸ νεοφώτιστο στὴν ἐκκλησία γιὰ τρεῖς Κυριακὲς μετὰ τὴ βάπτιση, γιὰ νὰ τὸ κοινωνήσει. Κάθε φορὰ παίρνει μαζί του τὴ λαμπάδα τῆς βαπτίσεως καὶ τὴν ἀνάβει. Τὴν τρίτη καὶ τελευταία ἑβδομάδα βγάζει τὰ στολίδια τῆς λαμπάδας καὶ τὴν ἀφήνει στὴν ἐκκλησία.

— Προφανῶς, τὰ παραπάνω θὰ τὰ ἀκολουθήσει κάποιος γιὰ λόγους θρησκευτικῆς πίστεως καὶ ὄχι ἀπὸ ὑποχρέωση.

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΔΙΔΟΥΝ

Δὲν ὑπάρχουν μεγαλύτεροι προδότες ἀπὸ τὰ ὀνόματα. Στὸ δευτερόλεπτο κιόλας ποὺ θὰ τὰ προφέρουμε, ἔχουμε καταδικασθεῖ· ὁρισμένα μάλιστα ὁδηγοῦν κατευθείαν στὴν κρεμάλα!

Ἂς φαντασθοῦμε στὸ κοσμηματοπωλεῖο τὴν πωλήτρια νὰ ζητᾶ τὸ ὄνομα τῆς πελάτισσας κι αὐτὴ νὰ ἀπαντᾶ:

– Ἡ κυρία Φούλα...

Ἢ στὸ τηλέφωνο, μὲ τὴ συνήθεια ποὺ ἔχει ἡ νέα γενιὰ νὰ ἀποφεύγει νὰ παρουσιάζεται πλήρως:

– Ἐμπρός, τὴ Μαρία-Ἀλεξία...

- Ἀπουσιάζει, ποιὸς τὴ ζητᾶ;

- Ὁ... Λελές.

Ποιὰ μητέρα θὰ ἔσπευδε εὔχαρις νὰ ἀναγγείλλει στὴν κόρη της ὅτι τὴν ἐζήτησε κάποιος Λελές, Λελὲς σκέτο, ἐνῶ ἐὰν ἐλέγετο Ἀλκιβιάδης...

Πῶς λοιπὸν νὰ διακρίνουμε τὰ καθὼς πρέπει ὀνόματα ἀπὸ τὰ ἄλλα; Πῶς θὰ ἀναδείξουμε τὰ ἐκλεκτὰ βαπτιστικὰ ἀπὸ τὰ κοινότυπα; Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι δύσκολη. Ὅσο ἱστορικότερο εἶναι ἕνα ὄνομα, τόσο τὸ καλύτερο. Δὲν ἐννοοῦμε βεβαίως νὰ βαπτισθοῦν ὅλα τὰ παιδιὰ Ναπολέοντες! Πρὸς Θεοῦ! Μὲ δεδομένη ὅμως τὴν ἀπαρχὴ τῆς Ἱστορίας μὲ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, ἔχουμε ἤδη τὴν πρώτη σοδειά (Ναυσικᾶ, Ἀχιλλεύς, Καλυψώ, Ἕκτωρ, Ὀδυσσεύς, κ.ἄ.). Τί ἀπερίγραπτη χαρὰ θὰ νοιώσει ὁ μπόμπιρας τῶν πέντε χρόνων, ὅταν ἡ δασκάλα τοῦ ἐξηγήσει ποιὸς ἦταν ὁ ἥρως τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα;

Ποιὰ νεαρὰ ἔφηβος θὰ εἶχε ἀντίρρηση νὰ ὀνομάζεται *Ἀφροδίτη*, *Ἀθηνᾶ*, *Ἥρα*, *Ἄρτεμις*, καὶ ποιὸς συνομίληκός της θά ἠρνεῖτο τὸ *Ἄρης* καί, γιατὶ ὄχι, τὸ *Φοῖβος* (Ἀπόλλων);

Ὅσο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μυθολογία, εἶναι τέτοιος ὁ πλοῦτος της, ποὺ μόνον ὁ Χριστός δὲν θά ἐδυσκολεύετο νὰ διαλέξει! Ἂς σταχυολογήσουμε δύο παραδείγματα: Ποιὸ ὡραιότερο ὄνομα γιὰ ἕνα κοριτσάκι ποὺ ἦλθε στὸν κόσμο ὅλο ὁρμὴ ἀπὸ τὴν *Ἱππολύτη*, τὴ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων;

Καὶ ποιὸ καλύτερο ἐνθύμιο γιὰ ἕνα ἀγοράκι ποὺ γεννήθηκε νύχτα μὲ πανσέληνο ἀπὸ τὸ *Ἕσπερος*, τὸ ἄστρο ποὺ κάθε βράδυ φέρνει τὴν ξεκούραση τῆς νύχτας;

Οἱ προσωπικότητες τῆς ἀρχαίας ἱστορίας εἶναι κι αὐτὲς στὴν πρώτη γραμμή: ὁ Σόλων, ὁ Δημοσθένης, ὁ Φίλιππος, ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Σωκράτης, ἡ Ἀσπασία, ἡ Ξανθίππη, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἐπαμεινώνδας, γιὰ νὰ μὴν παραλείψουμε τοὺς ἥρωες τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν ὅπως ἡ Ἀντιγόνη, ὁ Ὀρέ-

στης, ὁ Ἀγαμέμνων, ἡ Ἰφιγένεια καὶ ἄλλοι ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ὑπόλοιπους Εὐρωπαίους, οἱ Ἕλληνες δὲν υἱοθετοῦν τὰ ρωμαϊκὰ ὀνόματα, γιατὶ δὲν λησμονοῦν αὐτὸ ποὺ ἔλεγε ὁ Ὁράτιος: *Οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα κατέκτησε τοὺς Ρωμαίους*. Προτιμοῦν νὰ φέρουν οἱ Ρωμαῖοι ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ θέτουν ἐκτὸς κολυμβήθρας τὰ *Μάξιμος, Σίβυλλα, Αὐρήλιος* καθὼς καὶ τὰ βιβλικὰ *Ἀβραάμ, Ἰωακείμ, Συμεών, Βενιαμίν*.

Φθάσαμε τώρα στὸ κρίσιμο σημεῖο. Ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς ἐπίσημης θρησκείας ἀπὸ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνο, οἱ Ἕλληνες βαπτίζονται κατὰ πλειοψηφία μὲ ὀνόματα τοῦ ὀρθοδόξου μαρτυρολογίου. Φθάσαμε ἔτσι στὸ σημεῖο 60% τῶν Ἑλλήνων νὰ ὀνομάζονται *Μαρία, Γεώργιος, Ἰωάννα, Δημήτριος* καὶ *Αἰκατερίνη*.

Ἐὰν ἔχουμε θρησκευτικὴ κλίση, διαλέγουμε μὴ κοινὰ χριστιανικὰ ὀνόματα ὅπως *Μαγδαληνή, Χρυσόστομος, Πρόδρομος, Σεραφείμ, Τιμόθεος, Ματθαῖος*, κ.ἄ.

Ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ περίοδο ξεχωρίζουν τὰ ὀνόματα τῶν αὐτοκρατόρων: *Ἀλέξιος, Κωνσταντῖνος, Σέργιος*, καθὼς καὶ τὰ γυναικεῖα *Θεοδώρα, Ζωή, Ἀλεξία, Θεοφανώ*, κ.ἄ.

Ὁ 19ος αἰώνας μεταξὺ ἄλλων μᾶς προσφέρει τὰ δύο ὑπέροχα *Ρήγας* καὶ *Ἀδαμάντιος*, ἐνῶ ὁ 20ος βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐπέλαση τῶν ὑποκοριστικῶν, κατὰ τὴν ἀμερικανικὴ μόδα. Τὸ τί *Κοκός, Μπούκης* καὶ *Κάκια* ἀκούσαμε τὴ δεκαετία τοῦ '50 καὶ τὸ τί *Ντιντής, Τζώνης, Λέλα* τὴ δεκαετία τοῦ '60, δὲν λέγεται.

Τότε γίνεται καὶ ἡ εἴσοδος τῶν ξενικῶν ὀνομάτων. Τὰ *Βικτωρία, Κάρολος, Βεατρίκη, Ἰζαμπέλα* κατακλύζουν τὰ σαλόνια. Μερικὲς φορὲς δὲν ἀποφεύγονται οἱ ὑπερβολὲς τοῦ τύπου *Λουδοβῖκος* ἢ *Καρλότα*.

Τὸ μεγάλο ὅμως κακὸ ἔγινε μὲ τὴν ἐπέλαση τῶν *-ουλα* καὶ *-ακης*. Ὅλα σχεδὸν τὰ σύμφωνα ἔχουν τὴν τιμητική τους: *Βούλα, Θούλα, Κούλα, Νούλα, Ρούλα, Σούλα, Τούλα, Φούλα, Βάκης, Γάκης, Δάκης, Λάκης, Μάκης, Νάκης, Σάκης, Τάκης*.

Ὡς ἐδῶ ὅμως! Ἡ παρακμὴ τῶν τρανῶν ὀνομάτων ἀρχίζει νὰ παίρνει τέλος. Σὲ ὅλο καὶ περισσότερες ἐκκλησίες ἀκοῦμε τοὺς ἀναδόχους νὰ προφέρουν ὀνόματα ἱστορικά, εὔηχα, ἡρωϊκά, μὲ μιὰ λέξη σπουδαῖα.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι μᾶς ὑπέδειξαν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ἀπαράδεκτη δίχως μύθους. Εἶναι ὅμως καὶ ἀβίωτη μὲ φθηνὰ ὀνόματα!



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΦΙΛΙΑ

-Τί ἐστὶ φίλος;
-Ἄλλος ἐγώ.
Ζήνων

— Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἔρωτα, ἡ φιλία προτιμᾶ τὴ διάρκεια ἀπὸ τὴν ἔνταση καὶ τὴ σύγκλιση ἀπὸ τὸ πάθος.

— Ἡ φιλία μοιάζει ὅμως μὲ τὸν ἔρωτα: ἑνώνει δύο ἀνθρώπους ποὺ αἰσθάνονται μιὰ συμπληρωματικότητα καὶ ἀμοιβαιότητα εὐαισθησιῶν καὶ ἀντιλήψεων.

— Χρειάζεται χρόνος γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ καὶ νὰ ἐμπλουτισθεῖ, γι' αὐτὸ καλύτεροί μας φίλοι εἶναι οἱ παιδικοί.

— Ἡ μεγαλύτερη καταπίεση τοῦ Ἕλληνα εἶναι ἡ παρέα του, ἰδιαιτέρως ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν της εἶναι μεγάλος. Ἐὰν λοιπὸν δὲν αἰσθάνεται κανεὶς ἐλεύθερος νὰ πεῖ καὶ νὰ κάνει αὐτὸ ποὺ θέλει ὅταν τὸ θέλει μέσα σὲ μιὰ παρέα, τότε ἢ πρέπει νὰ ἀλλάξει παρέα ἢ νὰ περιορισθεῖ στὶς κατ' ἰδίαν συναντήσεις.

— Γιὰ μεγάλο ἀριθμὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὁ σύντροφος ἢ ὁ σύζυγός τους εἶναι ὁ καλύτερός τους φίλος.

— Ἡ φιλία θέλει προσοχή. Οἱ φίλοι ἀπαιτοῦν τεράστια ἀποθέματα ἐνέργειας. Γι' αὐτὸ ἀποφεύγουμε νὰ ξεκινήσουμε φιλίες γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν

ἔχουμε τὸν ἀπαραίτητο χρόνο νὰ ἀφιερώσουμε. Οἱ πραγματικοὶ φίλοι πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγάριθμοι, ἂν καὶ ὁρισμένοι πιστεύουν ὅτι δὲν μποροῦν νὰ εἶναι περισσότεροι τοῦ ἑνός.

— Ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης εἶπε στὸν Σωκράτη ὅτι εἶχε δύο ἐπιστήθιους φίλους, τότε ὁ φιλόσοφος τὸν ρώτησε: «Κι ἂν σοῦ ζητήσουν τὸ ἴδιο πράγμα, ποιὸν θὰ ἱκανοποιήσεις;» ἀποδεικνύοντας, μὲ τὴ γνωστὴ «μαιευτικὴ μέθοδό» του, ὅτι μποροῦμε νὰ ἔχουμε μόνον ἕναν φίλο.

— Ἡ πραγματικὴ φιλία κτίζεται δίχως ἀνταλλάγματα καὶ συμφέρον.

— Ὅσο στενὴ κι ἂν εἶναι ἡ φιλία, δὲν ἀπαιτεῖ ταύτιση στὶς προτιμήσεις καὶ τὰ γοῦστα.

— Ἐπειδὴ κάποιοι εἶναι φίλοι μας, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι μποροῦμε νὰ δανειζόμεθα χρήματα καὶ ἀντικείμενα ἀπὸ αὐτοὺς χωρὶς νὰ τὰ ἐπιστρέφουμε.

— Δὲν ἐπιβάλλουμε ἑαυτοὺς πιεστικῶς στὴν προσωπικὴ ζωὴ τῶν φίλων μας, δηλαδὴ στὸ τραπέζι τους, τὶς διακοπές τους, τὶς ἐξόδους τους.

— Ἡ φιλία χρειάζεται καὶ ἐνδιαφέρον σὲ κάθε κίνηση, κάθε διάθεση, κάθε ἐκδήλωση. Ἐνδιαφερόμεθα χωρὶς ἐπίδειξη γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ φίλου μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐργασία του, τὰ αἰσθηματικά του καὶ ὅλα τὰ θέματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν.

— Εἴμεθα διαθέσιμοι γιὰ τοὺς φίλους μας. Καὶ τὸ πράττουμε μὲ διακριτικότητα, ὥστε νὰ μὴν τοὺς κάνουμε νὰ νοιώθουν ὑποχρεωμένοι.

— Χωρὶς ἐμπιστοσύνη, ἡ φιλία γίνεται συντρίμμια.

— Ἡ φιλία δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐμπιστοσύνη, εἶναι καὶ ἡ βεβαιότητα τῆς ἐπιεἰκειας. Ἀλλιῶς κρίνουμε ἕναν φίλο ποὺ παραστρατεῖ, ἀλλιῶς ἕναν γνωστό.

— Ἕνας πραγματικὸς φίλος εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν στρέφει ἐναντίον μας τὶς ἐξομολογήσεις ποὺ τοῦ κάναμε γιὰ ἐλαττώματα ποὺ δὲν θὰ γνώριζε, ἐὰν δὲν ἦταν φίλος μας.

— Ἡ φιλία πρέπει νὰ εἶναι ἰσότιμη, ὄχι τύπου Δὸν Κιχώτη καὶ Σάντσο Πάντσα.

— Διαλέγουμε φίλους ποὺ ἔχουν εὐχάριστη διάθεση. Διαρκοῦν περισσότερο.

— Ἀποφεύγουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν προσφώνηση «φίλε» σὰν ψωμοτύρι, ἀπευθυνόμενοι στὸν καθένα. Λέγοντας συνεχῶς «ἔλα, φίλε» χάνει ἡ λέξη τὴ σημασία της.

— Δὲν συγχέουμε τὴν ἔννοια τοῦ γνωστοῦ μὲ αὐτὴν τοῦ φίλου. Πολλοί, γιὰ νὰ ἐντυπωσιάσουν, λένε «αὐτὸς εἶναι φίλος μου», ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶναι μόνο γνωστός τους.

— Ἐὰν ἕνας φίλος μᾶς προδώσει, σημαίνει ὅτι δὲν ἦταν πραγματικὸς φίλος.

— Ἐὰν χάσουμε παλιοὺς φίλους γιὰ χρόνια, εἶναι λάθος νὰ νομίζουμε ὅτι εἶναι σὰν νὰ μὴ χαθήκαμε ποτέ. Αὐτὸ ποὺ μᾶς ἑνώνει εἶναι οἱ κοινὲς ἀναμνήσεις, ἀλλὰ ὄχι πλέον ἡ φιλία.

— Οἱ καλοὶ φίλοι στὴν ἀνάγκη φαίνονται. Ἀλλὰ ἂν φθάσουμε νὰ γίνουμε δοχεῖο διαμαρτυριῶν καὶ παραπόνων τῶν φίλων μας, θὰ πρέπει νὰ ἀλλάξουμε τακτική.

— Στὶς ἐξόδους ἐναλλασσόμεθα στὰ κεράσματα καὶ δὲν πληρώνουμε μόνον ἐμεῖς ἢ ἀντιστοίχως οἱ φίλοι μας.

— Ἡ φιλία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστέκεται στὴν ἀπιστία, τὴν προδοσία, τὴν ἀπειλή, τὴν ἀγένεια, τὴ συκοφαντία. Πολλὲς φιλίες ὅμως διαλύονται «δι᾽ ἀσήμαντον ἀφορμήν».

— Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπομακρύνονται ὁρισμένες φορὲς ἀπὸ τοὺς φίλους τους μόλις νυμφευθοῦν. Ἐνίοτε τὸ μετανιώνουν καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐπανορθώσουν. Ἄλλοτε ὄχι.

— Ὅταν δημιουργοῦνται αἰσθηματικὲς σχέσεις, εἶναι ἀδύνατον οἱ φίλοι τοῦ μὲν νὰ γίνουν ἀπαραιτήτως φίλοι καὶ τῆς δέ. Δὲν πειράζει. Στὸν βαθμὸ ποὺ ἕνα ζευγάρι ξεκινᾶ μιὰ νέα ζωή, κάνει καὶ καινούργιες φιλίες.

— Μεταχειριζόμεθα τοὺς φίλους μας ὅπως θέλουμε καὶ ἐμεῖς νὰ μᾶς μεταχειρίζονται.

— Σύμφωνα μὲ τὸν Ν. Κάρχεγκι, ὑπάρχουν ὁρισμένοι κανόνες γιὰ νὰ κάνουμε φίλους καὶ νὰ κρατοῦμε φίλους:

Α. Μπαίνουμε στὴ θέση τοῦ ἄλλου καὶ βλέπουμε τὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τὴ δική του πλευρά.

Β. Ἀκοῦμε καὶ ἐνθαρρύνουμε τοὺς φίλους μας νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

Γ. Σεβόμεθα τὶς ἀπόψεις τους ἀντὶ νὰ τοὺς λέμε συνεχῶς ὅτι διαφωνοῦμε μὲ αὐτές.

Ε. Παραδεχόμεθα τὰ λάθη μας!

— Ὅπως λέει καὶ ἡ παροιμία, *ἀγάπα τὸν φίλο σου μὲ τὰ ἐλαττώματά του.*

8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΤΟ ΦΛΕΡΤ - Ο ΕΡΩΤΑΣ

Ο ἔρωτας εἶναι μιὰ ἑλληνικὴ λέξη ἡ ὁποία ἔχει υἱοθετηθεῖ σχεδὸν ἀπὸ ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου. Συνδέεται μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς καὶ σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρό της. Εἶναι ὁ πρῶτος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουμε σχέσεις καὶ χρησιμοποιεῖται στὴ σαρκική του ἔκφραση, τὸ σέξ, εἴτε γιὰ νὰ ἀποκτήσει κανεὶς δύναμη εἴτε γιὰ προσωπικὴ ἱκανοποίηση εἴτε ἀκόμη γιὰ ἐμπορικοὺς σκοπούς. Κατὰ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, τὸ σὲξ ἀποσκοπεῖ στὴν ἀναπαραγωγὴ τοῦ εἴδους, παρ' ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὑπεστήριζε ὅτι ὁ ἔρωτας ὑπάρχει *καὶ παιδοποιίας ἕνεκεν· πολλῷ δὲ πλέον ὑπὲρ τοῦ σβέσαι τὴν τῆς φύσεως πύρωσιν*, πάντοτε ὅμως στὰ πλαίσια τοῦ γάμου. Τὸ *savoir-vivre* ἀποτελεῖ ἕνα χρήσιμο ἐργαλεῖο, προκειμένου νὰ ἐκφράσουμε τὶς ἐπιθυμίες μας, ἐνεργώντας ταυτοχρόνως μὲ διακριτικότητα καὶ σεβασμὸ πρὸς τοὺς ἐρωτικούς μας παρτενέρ.

— Οἱ ἄνδρες θέλουν νὰ εἶναι πρῶτοι στὴν ἐρωτικὴ ζωὴ μιᾶς γυναίκας. Οἱ γυναῖκες εἶναι πιὸ φιλοσοφημένες: θέλουν νὰ εἶναι οἱ τελευταῖες στὴν ἐρωτικὴ ζωὴ ἑνὸς ἄνδρα.

— Ὑπῆρξε μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ φλὲρτ εἶχε μιὰ μαγεία, τὰ ἡλιοβασιλέματα ἕνα μυστήριο καὶ ἡ ἐρωτικὴ συνεύρεση δὲν ἦταν τὸ πᾶν. Ἦταν μιὰ ἐποχὴ ποὺ γράφαμε ἡμερολόγια, στέλναμε χειρόγραφα ραβασάκια

καὶ περιμέναμε μὲ ἀγωνία τὴν ἀπάντηση. Σήμερα οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν πιὰ καιρὸ νὰ φλερτάρουν ἤ, ἂν τὸ κάνουν, τὸ συνδέουν μὲ τὸ ἀποτέλεσμα: τὸ σέξ.

— Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν φλέρτ. Ἡ γκάμα τους ποικίλλει ἀπὸ τὰ «πλατωνικὰ» ἕως τὰ «ἀνυπερθέτως ἐρωτικά», ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν προσώπων ποὺ κεντρίζουν τὸ ἐνδιαφέρον μας. Παρ' ὅτι ὁ Ἀνατὸλ Φρὰνς πρέσβευε ὅτι «ἡ μεγαλύτερη τιμὴ γιὰ μιὰ γυναίκα εἶναι νὰ τὴν ἐπιθυμήσουμε» –ἰσχύει τὸ ἀντίστοιχο καὶ γιὰ τοὺς ἄνδρες– ὑπάρχουν ἀπαράβατοι ἠθικοὶ κανόνες. Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν φλερτάρουμε ποτὲ μὲ σκοπὸ τὸν ἔρωτα μὲ ἕναν ἢ μία παντρεμένη ἢ δεσμευμένη, πολλῷ μᾶλλον ὅταν πρόκειται γιὰ συγγενῆ φίλου ἢ γνωστοῦ ἢ τὴ μητέρα ἢ τὸν πατέρα ἑνὸς φίλου μας.

— Ἡ γυναίκα ἀνήκει στὸ ἀσθενὲς φύλο εἴτε αὐτὸ ἰσχύει στὴν πράξη εἴτε ὄχι. Συμπεριφερόμεθα ὡσὰν ὄντως ἔτσι νὰ εἶναι. Εἴμεθα φιλόφρονες καὶ περιποιητικοί, τῆς ἀνοίγουμε τὴν πόρτα τοῦ αὐτοκινήτου, τὴ βοηθοῦμε νὰ βγάλει ἢ νὰ φορέσει τὸ παλτό της, τῆς προτείνουμε τὴν καλύτερη θέση στὸ ἑστιατόριο, μὲ μιὰ λέξη τὴν κάνουμε νὰ νοιώθει σὰν βασίλισσα. Τοῦτες οἱ χειρονομίες, ὅταν γίνονται μὲ φυσικότητα καὶ ὄχι τυποποιημένα, ἀποτελοῦν τὸν ἀσφαλέστερο τρόπο ἐκφράσεως τῶν αἰσθημάτων μας.

— Τὸ φλὲρτ δὲν εἶναι ἀνδρικὸ μονοπώλιο. Ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '70, μετὰ τὴ σεξουαλικὴ ἐπανάσταση, ἀρκετὲς γυναῖκες παίρνουν τὴν πρωτοβουλία νὰ πλησιάσουν ἄνδρες: «Ὅμως αὐτὸ τὸ κυνήγι ἀνδρῶν ἔχει τὰ ὅριά του: στὰ 20 εἶναι διασκεδαστικό, στὰ 30 φθοροποιὸ καὶ στὰ 40 ἀγχωτικὸ» ἐπισημαίνει ἡ κοινωνιολόγος Κριστὶν Μενιέ.

— Μιὰ ἀπὸ τὶς πλέον διαδεδομένες μορφὲς αἰσθηματικῆς προσεγγίσεως εἶναι μέσῳ δείπνου. Ἐὰν ἡ κυρία δεχθεῖ τὸ πρῶτο ραντεβοὺ στὸ ἑστιατόριο ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμεῖ δεύτερο, φρόνιμο εἶναι νὰ ἐπιμείνει νὰ μοιρασθεῖ τὸν λογαριασμό.

— Ἐὰν θέλει νὰ ἀποφύγει κάθε συνέχεια στὸ φλέρτ, ὁ κατηγορηματικὸς τρόπος εἶναι ὁ πλέον ἐπιτυχής: «Συγγνώμη, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι νοιώθω κάτι παραπάνω γιὰ σένα πέραν τῆς φιλίας».

— **Οἱ** ὑπεκφυγὲς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κουραστικὲς καὶ ψυχοφθόρες, π.χ. οἱ συνεχεῖς ἀναβολὲς ραντεβού.

— **Πολλὲς** γνωριμίες γίνονται πλέον μέσῳ τοῦ Διαδικτύου καὶ τῶν ἀναρίθμητων *dating clubs*, λεσχῶν γνωριμιῶν. Ἀρκετὲς ἀπὸ αὐτὲς καταλήγουν σὲ γάμο –εὐτυχῶ!– ἄλλες ἀποτυγχάνουν. Ἀποφεύγουμε πάντως νὰ κάνουμε εἰρωνικὰ σχόλια γιὰ τὶς γνωριμίες αὐτές, ὅπως καὶ στὶς περιπτώσεις συνοικεσίων. Σημασία δὲν ἔχει ὁ τρόπος γνωριμίας, ἀλλὰ τὸ εἶδος τῆς σχέσεως ποὺ ἀναπτύσσεται.

— **Ὅταν** ἕνας κύριος ἢ μιὰ κυρία γίνονται στόχοι ἀνεπιθύμητου φλὲρτ ποὺ φθάνει στὰ ὅρια τῆς ἐρωτικῆς παρενοχλήσεως, ἡ δίχως δισταγμὸ ἀπάντηση εἶναι: «Εἶσθε ἕνας πολὺ συμπαθητικὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρομαι νὰ ἔχω σεξουαλικὲς σχέσεις μαζί σας».

— **Δὲν** λέμε ψέματα γιὰ τὴν ἡλικία, τὸ ἐπάγγελμα, τὶς σπουδές, τὸ ὄνομα ἢ τὴν οἰκογενειακή μας κατάσταση. Ἐὰν εἴμεθα ἔγγαμοι, τὸ λέμε ἐξ ἀρχῆς, ἀποφεύγοντας νὰ δώσουμε περαιτέρω συνέχεια, ὅσο κι ἂν μᾶς θέλγει ὁ ἄλλος.

— ***Ὁ** ἐπιμένων νικᾶ!* Τὸ ρητὸ ἔχει τεράστια ἰσχὺ ὅταν φλερτάρουμε, ἀλλὰ ὑπὸ ἕναν ὅρο: ἐὰν δοῦμε ὅτι ἡ Δουλτσινέα ἢ ὁ πρίγκιπας τῶν ὀνείρων μας, παρὰ τὶς φιλότιμες προσπάθειές μας, δὲν ἀνταποκρίνεται, τὸ ἀποδεχόμεθα καὶ ἀποσυρόμεθα. Ποτὲ δὲν γινόμεθα πιεστικοὶ ἢ κουραστικοί.

— **Τὸ** φλὲρτ δὲν συνάδει μὲ τὴ φιγούρα. Σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀρέσει νὰ ἐντυπωσιάζονται, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὴ φθηνὴ ἐπίδειξη πλούτου ἢ τὸ μονοπώλιο τῆς ἐξυπνάδας. Εἴμεθα σεμνοί, διακριτικοί, προσηνεῖς, εὐχάριστοι, μὲ δυὸ λόγια ὁ ἑαυτός μας. Συνήθως οἱ κύριοι στέλνουν λίγα λουλούδια μ' ἕνα πνευματῶδες ραβασάκι ἢ ἕνα μικρὸ δῶρο μὲ ἰδιαίτερο συμβολισμό, ἀφήνοντας τὶς ὑπερβολὲς γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν φαντασία.

— **Ἡ** Φρίντα Μπιούμπι ὑποστηρίζει ὅτι «οἱ ἄνθρωποι ποὺ ξέρουν νὰ φλερτάρουν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ εὐτυχῆ ἄτομα ποὺ ἔχουν ἁπλούστατα κλίση σὲ ἐπιπλέον ἀπολαύσεις. Κολακεύουν τὸ ἀντικείμενο τῆς προ-

σοχῆς τους ἀντιμετωπίζοντάς το σὰν κρέμα στὴν τούρτα καὶ ὄχι σὰν σακούλα μὲ πατατάκια ποὺ καταβροχθίζονται ἐπειδὴ ὁ ἐνδιαφερόμενος πεινᾶ. Τὸ φλὲρτ σὲ σχέση μὲ τὸ κομπλιμέντο εἶναι ὅπως ὁ κινηματογράφος σὲ σχέση μὲ τὴ φωτογραφία. Τὸ ἴδιο πράγμα στὴ βάση του, μόνο ποὺ διαρκεῖ περισσότερο κι ἔχει περισσότερα λόγια. Τὸ φλὲρτ ἐπίσης μπορεῖ νὰ συμπεριλαμβάνει βαθιὲς ματιές, τυχαῖα ἀγγίγματα, ἀσυμβίβαστη (ἀλλὰ μὲ ὑπονοούμενα) κουβέντα. Τὸ φλὲρτ δὲν ἔχει καμία σχέση μὲ τὸ σέξ».

— Στὸ φλὲρτ καλὸ εἶναι νὰ ἀποφεύγουμε τὴν ἐπιπολαιότητα. Δὲν παίρνουμε, ἐπὶ παραδείγματι, τηλέφωνο καὶ τὸ κλείνουμε. Δὲν κρατοῦμε μυστικὴ τὴν ταυτότητά μας ὅταν στέλνουμε κάτι. Μειώνουμε τὴν ταχύτητα στὸ αὐτοκίνητο, ὅταν μᾶς τὸ ζητήσει ἡ συνοδηγός μας. Δὲν φιλονικοῦμε μπροστὰ στὴ συνοδό μας, γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι εἴμεθα σκληροί.

— Ἀρκετὲς φορὲς συμβαίνει νὰ μᾶς ἀρέσει ἢ νὰ μᾶς κοιτᾶ μιὰ κοπέλα σὲ διπλανὸ τραπέζι. Ἕνας κύριος ποτὲ δὲν φλερτάρει μιὰ κυρία ποὺ συνοδεύεται. Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ κοπέλα μᾶς κοιτᾶ καὶ δείχνει ὅτι εἶναι μόνη της, τῆς στέλνουμε ὅσο πιὸ διακριτικὰ γίνεται ἕνα σημείωμα μὲ τὴν κάρτα μας. Ἐὰν ἐνδιαφέρεται, θὰ μᾶς τηλεφωνήσει τὴν ἐπαύριο.

— Ἐὰν συνοδεύουμε μιὰ κυρία καὶ ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἕνας ἄλλος κύριος τὴν κοιτᾶ ἐνοχλητικῶς, ἡ ἐνδεδειγμένη ἀντίδραση εἶναι νὰ ποῦμε ὅσο πιὸ εὐγενικὰ καὶ ἀποφασιστικὰ γίνεται: «Μὲ συγχωρεῖτε, ἡ κυρία συνοδεύεται». Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ συνεχίσει, τότε φεύγουμε ἀπὸ τὸν συγκεκριμένο χῶρο.

— Ἀπευθύνουμε φιλοφρονήσεις σὲ ὅσους ἄνδρες ἢ γυναῖκες θέλουμε ἀποφεύγοντας νὰ λέμε τὰ ἴδια σὲ ὅλους ἢ ὅλες, διότι οἱ ἄνθρωποι μιλοῦν μεταξύ τους. Δὲν φλερτάρουμε ποτὲ ταυτοχρόνως μὲ δύο ἢ περισσότερους ἄνδρες ἢ γυναῖκες. Τὸ ἄκρων ἄωτον τῆς κακογουστιᾶς εἶναι, ὅταν συνοδευόμεθα, νὰ σφυρίζουμε σὲ ἄλλους ὡραίους ἢ ὡραῖες γυναῖκες ποὺ περνοῦν ἀπὸ μπροστά μας, ἢ νὰ κοιτάζουμε ξεδιάντροπα κάνοντας «καυτὰ σχόλια» γιὰ τὸ ντεκολτὲ τῆς διπλανῆς ἢ τὰ σωμα-

τικὰ προσόντα τοῦ διπλανοῦ. Ἕνας κύριος καὶ μιὰ κυρία ἔχουν μάτια μόνο γιὰ τὸν ἢ τὴ δική τους συνοδό.

— Μιὰ γυναίκα εἶναι σὰν τὴ σκιά. Ἂν τρέξουμε ἀπὸ πίσω της, θὰ μᾶς ξεφύγει. Τῆς ξεφεύγουμε, καὶ θὰ μᾶς ἀκολουθεῖ γιὰ πάντα. Ὅταν ἕνας κύριος φλερτάρει, νοιώθει πότε πρέπει νὰ ἐναλλάσσει τὸ στενὸ ἐνδιαφέρον μὲ «ἀνάσες» ἀδιαφορίας. *Διῶξε νά 'χεις*, θὰ μποροῦσε νὰ γράφει στὸ οἰκόσημό του. Ἡ περίπτωση αὐτὴ σήμερα ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες.

— *Ὃ γέγονε, γέγονε*. Δὲν μιλοῦμε ποτὲ γιὰ τοὺς ἢ τὶς πρώην οὔτε καυχώμεθα γιὰ τὸν ἀριθμό τους. Ἀποφεύγουμε νὰ συγκρίνουμε τὸν ἄνδρα ἢ τὴ γυναίκα ποὺ φλερτάρουμε μὲ προηγούμενες κατακτήσεις μας ἢ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη γυναίκα ποὺ θαυμάζουμε. Ὅπως ἡ ἱστορία ξεκινᾶ γιὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς τὸ 632 μ.Χ. μὲ τὴν Ἐγίρα, ἔτσι καὶ γιὰ μᾶς ἡ ἱστορία ἀρχίζει μὲ κάθε νέο φλέρτ.

— Ὁ Μπωντλὲρ ἔλεγε: «Ὁ ἔρωτας εἶναι τὸ πιὸ μάταιο, ἐφήμερο καὶ ἀνακόλουθο συναίσθημα». Ἔχοντάς το ὑπ' ὄψιν μας, δὲν δίνουμε ὅρκους αἰώνιας πίστεως σὲ κάθε ἄνδρα ἢ γυναίκα ποὺ συναντοῦμε οὔτε ὑποσχόμεθα ἀρραβώνα καὶ γάμο μετὰ τὴν πρώτη ἐρωτικὴ νύχτα. Προτιμοῦμε νὰ προσαρμοζόμεθα στὴν ἐποχή μας καὶ νὰ σιγοσφυρίζουμε τὸ τραγουδάκι *Che sera, sera, whatever will be, will be...*

— Ὁ ἔρωτας προϋποθέτει συναίνεση καὶ κοινὴ ἀποδοχή, δηλαδὴ νὰ τὸ θέλουν καὶ τὰ δύο μέρη. Τὸ «θέλουν» σημαίνει νὰ εἶναι νηφάλιοι, ἐνημερωμένοι, μὲ ἐνεργὸ συμμετοχὴ καὶ ὅ,τι κάνουν νὰ τὸ κάνουν οἰκειοθελῶς. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, πρόκειται γιὰ βιασμό. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι ὁ ἔρωτας νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ αἰσθήματα ἀμοιβαῖα, νὰ ὑπάρχει δηλαδὴ συναισθηματικὴ ταύτιση.

— Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν/τὴν σύντροφό μας ἐκφράζεται καὶ μὲ τὴν καθαριότητα. Φροντίζουμε πάντοτε γιὰ τὴ σωματική μας ὑγιεινὴ καὶ καθαριότητα. Κάνουμε μπάνιο καὶ πρὶν καὶ μετὰ τὴν πράξη.

— Ἀποφεύγουμε νὰ ἀφήνουμε σημάδια στὸ σῶμα τοῦ/τῆς συντρόφου μας (ρουφήγματα, γρατζουνιές, δαγκωματιές). Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ

μάθει ὅλος ὁ κόσμος πόσο παθιασμένοι ἐραστὲς εἴμεθα, οὔτε ὑποχρεώνουμε τὸν/τὴν σύντροφό μας νὰ κυκλοφορεῖ σὰν τὸν δόκτορα Ζιβάγκο, ἰδίως ἐν μέσῳ καλοκαιρινοῦ καύσωνος.

— Δὲν κάνουμε ἀρνητικὰ ἢ μὴ κολακευτικὰ σχόλια γιὰ τὸ σῶμα ἢ τὴν ἐμφάνιση τοῦ/τῆς συντρόφου μας.

— Δὲν ἐπιμένουμε νὰ γδυθεῖ ἐμπρός μας.

— Ρωτοῦμε γιὰ τὰ φῶτα, ἐὰν θέλει νὰ εἶναι ἀναμμένα καὶ πόσο ἔντονος θέλει νὰ εἶναι ὁ φωτισμός.

— Στὸν ἔρωτα ἐπιτρέπονται σχεδὸν τὰ πάντα, ἀλλὰ δὲν ἐπιμένουμε σὲ κάτι, ἐὰν ὁ ἢ ἡ σύντροφός μας ἀρνεῖται.

— Ἐὰν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ γιὰ τὸν/τὴν σύντροφό μας, προσπαθοῦμε νὰ δημιουργήσουμε μιὰ ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ἄνετη ἀτμόσφαιρα προσέχοντας τὶς ἀτυχεῖς λέξεις ἢ κινήσεις ποὺ ἴσως τὸν/τὴν τραυματίσουν.

— Τὸ κάπνισμα συνηθίζεται μετὰ τὴν ἐρωτικὴ ἐπαφή, ἀλλὰ ὑπάρχουν περιπτώσεις ποὺ ἐνοχλεῖ, γι' αὐτὸ ζητοῦμε πάντοτε τὴν ἄδεια.

— Εἶναι σημαντικὸ νὰ τηλεφωνοῦμε τὴν ἑπομένη τῆς ἐρωτικῆς ἐπαφῆς, γιὰ νὰ δείξουμε τὸ ἐνδιαφέρον μας. Συνηθίζεται νὰ τηλεφωνεῖ ὁ ἄνδρας στὴ γυναίκα, ἂν καὶ στὶς ἡμέρες μας δὲν ἀποκλείεται τὸ ἀντίθετο.

— Τὸ νὰ στείλει ἕνας ἄνδρας ἕνα σημείωμα ἢ ἕνα δῶρο τὴν ἑπόμενη ἡμέρα δὲν εἶναι συνώνυμο τῆς «ἀποδοχῆς ἀλλοτρίας ἀκολασίας». Εὐχαριστοῦμε τὴ σύντροφό μας γιὰ τὶς ὄμορφες στιγμὲς ποὺ μᾶς χάρισε, δὲν τὴν «ξεπληρώνουμε» γιὰ ὑπηρεσίες.

— Ἡ ἐρωτικὴ συνεύρεση δὲν σημαίνει αὐτομάτως συγκατοίκηση. Ἂν βρεθοῦμε σ' ἕνα ξένο σπίτι, ρωτοῦμε πρὶν χρησιμοποιήσουμε τὴν πετσέτα, τὴν ὀδοντόπαστα κλπ., καὶ δὲν ἀποκτοῦμε αὐτομάτως οἰκειότητα, ποὺ χρειάζεται τὸν χρόνο της.

— Ἡ σεξουαλικὴ ἐπανάσταση ἔφερε μιὰ ἰσορροπία στὶς ἐρωτικὲς σχέσεις τῶν δύο φύλων. Ὅμως ἡ παράδοση δὲν ἔχει ἐντελῶς σβησθεῖ. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ἀρκετὲς γυναῖκες οἱ ὁποῖες θεωροῦν ὅτι «οἱ ἄνδρες θέλουν τὸ σὲξ κι ἐμεῖς τοὺς τὸ δίνουμε», ἀντὶ

τοῦ σωστοῦ ὅτι εἶναι ἡ ἀνταλλαγὴ μιᾶς ἐμπειρίας ἀνάμεσα σὲ δύο ἀνθρώπους.

— Ἐπίσης, ἀρκετὲς γυναῖκες λαμβάνουν ὡς δεδομένη μιὰ συγκεκριμένη συμπεριφορὰ τῶν ἀνδρῶν πρὶν ἀπὸ τὸ σέξ (π.χ. νὰ πληρώνουν τὰ πάντα), ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ἀλλάξει (συνήθως πρὸς τὸ χειρότερο) ἀμέσως μετά.

— Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, γιὰ πολλοὺς ἄνδρες τὸ «ὄχι» μιᾶς γυναίκας σημαίνει «ναί».

— Ἡ ὑποκρισία στὴν ἐρωτικὴ πράξη δημιουργεῖ λανθασμένες προσδοκίες καὶ προκαλεῖ ἀπογοητεύσεις.

— Ἐκφράζουμε στὸν/στὴν παρτενέρ μας τὶς προτιμήσεις μας μὲ εὐγενικὸ τρόπο καὶ ὄχι μὲ προσταγές.

— Ὁ Τάκης Ναστούλης διηγεῖται δύο παραδειγματικὲς ἱστορίες ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα: Στὴν ἀρχαία Ἀθήνα δύο φιλόσοφοι, ὁ κυνικὸς Διογένης καὶ ὁ φιλήδονος Ἀρίστιππος ἐρωτεύθηκαν τὴν ἴδια ἑταίρα, τὴν ἐκπάγλου καλλονῆς Λαΐδα. Ὅταν ὁ Διογένης κατηγόρησε τὸν Ἀρίστιππο ὅτι εἶναι ντροπὴ νὰ κατοικεῖ μὲ μιὰ ἑταίρα, ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε: «Τὸ θεωρεῖς ντροπὴ νὰ κατοικεῖς σ' ἕνα σπίτι, ὅπου πρωτύτερα κατοίκησαν ἄλλοι;»

— Σ' ἕναν ἄλλο φίλο του, ποὺ τὸν βεβαίωνε ὅτι ἡ Λαῒς δὲν τὸν ἀγαπᾶ, ὁ Ἀρίστιππος εἶπε: «Οὔτε τὸ κρασὶ καὶ τὸ ψάρι, ποὺ τὰ γεύομαι ἡδονικά, μὲ ἀγαπᾶνε, ἀλλὰ βρίσκω εὐχαρίστηση στὴν ἀπόλαυσή τους».

— Καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια ἀπὸ τὸν Ποινικὸ Κώδικα: Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 341 «περὶ ἀπατηλῆς ἐπίτευξης συνουσίας», «Ὅποιος πετύχει νὰ ἔρθει σὲ συνουσία μὲ γυναίκα, προκαλώντας ἢ χρησιμοποιώντας πλάνη, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἡ παθοῦσα θεώρησε ὅτι ἡ συνουσία πραγματοποιήθηκε σὲ γάμο, τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση τουλάχιστον τριῶν μηνῶν».

— Καὶ μία φιλοσοφική προσέγγιση τοῦ φλέρτ. Κατά τόν Μαρσέλ Πρεβό: «Οἱ γυναῖκες προτιμοῦν τούς ἄνδρες πού τίς καταλαβαίνουν ἀπό ἐκείνους πού τίς καταλαβαίνουν χωρίς νά τίς κατακτοῦν».

Σύμφωνα μὲ τὸν Λὰ Μπρυγιέρ:

— Στὴν ἁγνὴ φιλία ὑπάρχει μιὰ αἴσθηση τὴν ὁποία δὲν μποροῦν νὰ προσεγγίσουν αὐτοὶ ποὺ εἶναι γεννημένοι μετριότητες.

— Ἡ φιλία μπορεῖ νὰ ὑφίσταται ἀνάμεσα σὲ ἄτομα διαφορετικοῦ φύλου, καὶ μάλιστα ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε χυδαιότητα. Ὡστόσο, μιὰ γυναίκα κοιτάζει πάντα ἕναν ἄνδρα ὡς ἄνδρα. Καὶ ἀντιστοίχως ἕνας ἄνδρας κοιτάζει μιὰ γυναίκα ὡς γυναίκα. Αὐτὸς ὁ δεσμὸς δὲν εἶναι οὔτε πάθος οὔτε ἁγνὴ φιλία. Εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ κατηγορία.

— Ὁ ἔρωτας γεννιέται ἀπότομα, χωρὶς ἄλλη σκέψη, ἀπὸ ταμπεραμέντο ἢ ἀπὸ ἀδυναμία. Ἕνα σημάδι ὀμορφιᾶς μᾶς προσελκύει, μᾶς κάνει νὰ πάρουμε ἀποφάσεις. Ἡ φιλία, ἀντιθέτως, σχηματίζεται λίγο-λίγο, μὲ τὸν καιρό, μὲ τὴν ἐξάσκηση, μὲ μακρόχρονη συναναστροφή. Πόσο πνεῦμα, πόση καλοσύνη καρδιᾶς, πόση προσέγγιση, πόσες ὑπηρεσίες καὶ πόση φιλοφροσύνη μὲ τοὺς φίλους, γιὰ νὰ δημιουργήσουμε μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια πολὺ λιγότερα ἀπ' ὅ,τι κάνει καμιὰ φορὰ σὲ μιὰ στιγμὴ ἕνα ὡραῖο πρόσωπο ἢ ἕνα ὡραῖο χέρι.

— Ὁ χρόνος δυναμώνει τὶς φιλίες, ἀλλὰ ἐξασθενεῖ τὸν ἔρωτα.

— Ὅσο διαρκεῖ ὁ ἔρωτας, συντηρεῖται ἀπὸ μόνος του καὶ μερικὲς φορὲς ἀπὸ πράγματα ποὺ μοιάζουν ἱκανὰ νὰ τὸν σβήσουν, ἀπὸ τὰ καπρίτσια, ἀπὸ τὴ σκληρότητα, ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνση, ἀπὸ τὴ ζήλια. Ἡ φιλία, ἀντιθέτως, χρειάζεται βοήθεια. Χάνεται ἂν τῆς λείψουν οἱ φροντίδες, ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ εὐγένεια.

— Συχνότερα συναντᾶ κανεὶς ἀκραῖο ἔρωτα παρὰ τέλεια φιλία.

— Ὁ ἔρωτας καὶ ἡ φιλία ἀλληλοαποκλείονται.

— Ὅποιος εἶχε τὴν ἐμπειρία ἑνὸς μεγάλου ἔρωτα παραμελεῖ τὴ φιλία, κι ὅποιος ἔχει δώσει τὰ πάντα στὴ φιλία δὲν ἔχει κάνει τίποτε ἀκόμη γιὰ τὸν ἔρωτα.

— Ὁ ἔρωτας ἀρχίζει ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Ἀπὸ τὴ δυνατὴ φιλία περνᾶ κανεὶς μόνο σὲ ἀδύναμο ἔρωτα.

— Ὅσο λεπτὸς κι ἂν εἶναι κανεὶς στὸν ἔρωτα, συγχωρεῖ περισσότερα λάθη ἀπ' ὅτι στὴ φιλία.

— Ἐμπιστεύεται κανεὶς τὸ μυστικό του στὴ φιλία. Ἀλλὰ τὸ ἀποφεύγουμε στὸν ἔρωτα. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἔχει τὴν ἐμπιστοσύνη κάποιου χωρὶς νὰ κατέχει τὴν καρδιά του. Αὐτὸς ποὺ κατέχει τὴν καρδιὰ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀποκαλύψεις ἢ ἐμπιστοσύνη. Ὅλα τοῦ εἶναι ἀνοιχτά.

— Στὴ φιλία δὲν βλέπουμε παρὰ τὰ ἐλαττώματα ποὺ μποροῦν νὰ βλάψουν τοὺς φίλους μας. Στὸν ἔρωτα, στὸ πρόσωπο ποὺ ἀγαποῦμε βλέπουμε μόνο τὰ ἐλαττώματα τὰ ὁποῖα μᾶς κάνουν νὰ ὑποφέρουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι.

— Ἕνας πιστὸς φίλος εἶναι ἤδη ἀρκετός. Καὶ πολὺ μᾶς εἶναι ποὺ τὸν συναντήσαμε. Δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα ἀνικανοποίητοι ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες τῶν ἄλλων.

— Τὸ νὰ ζοῦμε μὲ τοὺς ἐχθρούς μας σὰν νὰ ἐπρόκειτο μιὰ μέρα νὰ γίνουν φίλοι μας καὶ τὸ νὰ ζοῦμε μὲ τοὺς φίλους μας σὰν νὰ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν ἐχθροί μας δὲν συμφωνεῖ οὔτε μὲ τὴ φύση τοῦ μίσους οὔτε μὲ τοὺς κανόνες τῆς φιλίας. Δὲν εἶναι ἠθικὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πολιτικό.

— Δὲν πρέπει νὰ κάνουμε ἐχθροὺς αὐτοὺς πού, ἂν τοὺς γνωρίσουμε καλύτερα, θὰ μποροῦσαν νὰ ἔχουν θέση ἀνάμεσα στοὺς φίλους μας. Πρέπει νὰ ἐπιλέγουμε φίλους τόσο σίγουρους καὶ τόσο ἀκριβοῦς ἐντιμότητος, ποὺ ἂν τελικῶς πάψουν νὰ εἶναι φίλοι μας, νὰ μὴ θέλουν νὰ καταχρασθοῦν τὴν ἐμπιστοσύνη μας οὔτε νὰ τοὺς φοβόμαστε σὰν ἐχθρούς.

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟ, ἐπιμέλεια-μετάφραση Ἑλένη Ζωγραφίδου.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΕΠΙ ΜΝΗΣΤΡΟΙΣ ΗΤΟΙ ΤΟΥ ΑΡΡΑΒΩΝΟΣ

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ καὶ ἔναντι τῆς ὡραίας Πύλης τίθεται τράπεζα καταλλήλως ηὐτρεπισμένη καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὁ τίμιος Σταυρός, δύο κηροπήγια, οἱ δακτύλιοι καὶ οἱ στέφανοι. Τοῦ Ἱερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς τραπέζης προσέρχονται οἱ μελλόνυμφοι καὶ ἵστανται τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα ἔχοντες πρὸς τὴν Ὡραίαν Πύλην, ὁ μὲν ἀνὴρ ἐκ δεξιῶν ἡ δὲ γυνὴ ἐξ ἀριστερῶν. Εἶτα τοῦ Ἱερέως θυμιάσαντος σταυροειδῶς περὶ τὴν τράπεζαν ἑκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἵστανται κρατοῦντες ἀνημμένας λαμπάδας δύο παῖδες.

Ὁ Διάκονος. **Εὐλόγησον Δέσποτα.**

Ὁ Ἱερεύς. **Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.**

Ἀκολουθία ἀρραβῶνος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Ο ΓΑΜΟΣ

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ



χει παρατηρηθεῖ ὅτι μετὰ τὸν γάμο ἡ συμπεριφορὰ ἀλλάζει ἐμφανῶς. Τὴν ἑπομένη τῆς διαβάσεως τοῦ Ρουβίκωνος, ποὺ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση εἶναι τὸ κατώφλι τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ δημαρχείου, τίποτε πιὰ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Αὐτὸ συμβαίνει συχνά. Ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Ζὰν ντὲ λὰ Κούρ, *ἂν ὅλοι οἱ ἄνδρες συμπεριφέροντο μετὰ τὸν γάμο τους ὅπως φέρονται κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀρραβῶνος τους, θὰ εἴχαμε τὰ μισὰ διαζύγια καὶ τὶς διπλὲς πτωχεύσεις.*

— Ὁ ἀρραβώνας εἶναι ὁ προθάλαμος τοῦ γάμου. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, ἡ διάρκειά του δὲν εἶναι... αἰώνια. Τὸ παράδειγμα τοῦ Γιώργου Κωνσταντίνου, ποὺ ἔκανε τὴ Μάρω Κοντοῦ νὰ περιμένει ἐπὶ δέκα σχεδὸν ἔτη στὴν κινηματογραφικὴ ταινία *Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα*, εἶναι πρὸς ἀποφυγήν. Κάθε καθυστέρηση πέραν ἑνὸς λογικοῦ χρονικοῦ περιθωρίου θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ κατὰ τὸ δοκοῦν.

— Ὑπάρχει καὶ ὁ προθάλαμος τοῦ ἀρραβῶνος: εἶναι τὸ λεγόμενο *λογοδόσιμο*, ἡ ἀμοιβαία ὑπόσχεσις γάμου.

— Παλαιότερα οἱ γονεῖς ἀρραβώνιαζαν τὰ παιδιά τους ἀπὸ μωρά, χωρὶς νὰ τὰ ρωτήσουν, κι αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους ἦταν ὑποχρεωμένα νὰ παντρευθοῦν αὐτὸν ἢ αὐτὴν ποὺ εἶχαν διαλέξει οἱ γονεῖς γιὰ λογαριασμό τους.

— Ἡ συνήθεια τοῦ ἀρραβῶνος –διεθνῶς ἀλλὰ καὶ στὴ χώρα μας– εἶναι σὲ ὕφεση. Ὅλο καὶ περισσότερα ζευγάρια προτιμοῦν τὴ συγκατοίκηση ἢ τὸν γάμο ἀπευθείας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὑπάρχουν ἀρκετοὶ νέοι ποὺ σεβόμενοι τὴν παράδοση ἐπισημοποιοῦν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ σχέση τους.

— Ὁ ἀρραβώνας θεωρεῖται ἐπίσης ἡ περίοδος προσαρμογῆς, γιὰ νὰ διαπιστώσει τὸ ζευγάρι ἂν ταιριάζει.

— Στὶς ἡμέρες μας οἱ ἀρραβῶνες εἶναι ὅλο καὶ πιὸ σύντομοι ἀπ' ὅτι ἦταν παλαιότερα. Τὰ πιὸ πολλὰ ζευγάρια πάντως διαλέγουν μιὰ χρονικὴ περίοδο ἀπὸ ἕξι μῆνες ἕως ἕνα ἔτος, ὥστε νὰ ἔχουν τὸν χρόνο νὰ προετοιμάσουν τὸν γάμο τους σωστά.

— Δὲν ὑπάρχουν πλέον ὅρια στὴ διαφορὰ ἡλικίας τῶν δύο μελλονύμφων. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου γίνεται σιγά-σιγά ἀποδεκτὸ ἀκόμη καὶ τὸ προαιώνιο ταμπού: ἡ νύφη νὰ εἶναι μεγαλύτερης ἡλικίας ἀπὸ τὸν γαμπρό.

— Μνηστευόμεθα μόνο μιὰ φορά. Ἐὰν ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἔχει ἀρραβωνιασθεῖ καὶ ἔχει χωρίσει στὸ παρελθόν, καλὸ εἶναι νὰ περάσει ἀπευθείας στὸν γάμο.

— Τὸ τυπικὸ τοῦ ἀρραβῶνος εἶναι τὸ ἀκόλουθο: ὁ μέλλων ἀρραβωνιαστικὸς πηγαίνει στὸ σπίτι τῆς ἐκλεκτῆς του, γιὰ νὰ ζητήσει τὸ χέρι της ἀπὸ τὸν πατέρα της. Συνηθίζεται νὰ τῆς προσφέρει ἕνα μπουκέτο λουλούδια.

— Ἀκόμη καὶ στὶς πιὸ ἐξελιγμένες σχέσεις, συνήθως ὁ ἄνδρας ζητᾶ ἀπὸ τὴ γυναίκα νὰ τὸν ἀρραβωνιασθεῖ, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείονται οἱ ἐκπλήξεις, ποὺ ἀποτελοῦν ὅμως τὴν ἐξαίρεση.

— Ἡ συνάντηση μὲ τὸν μέλλοντα πεθερὸ εἶναι μιὰ εὐκαιρία γιὰ τὸν νέο νὰ ἐξηγήσει τὴν οἰκονομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ κατάστασή του καὶ νὰ δηλώσει ποιὰ εἶναι τὰ σχέδιά του γιὰ τὸν ἐπικείμενο γάμο, ποῦ καὶ πῶς θὰ ζήσουν. Στὴ συζήτηση συμπεριλαμβάνονται ἀρκετὲς φορὲς καὶ προγαμιαῖες συμφωνίες.

— Ἀνεξαρτήτως τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν ἀντιδράσεων, ποὺ μπορεῖ νὰ ποικίλλουν ἀπὸ τὴ χαρὰ ἕως τὴν ἀγανάκτηση, οἱ πρῶτοι ποὺ πρέ-

πει νὰ μάθουν τὸ νέο τοῦ ἀρραβῶνος μας εἶναι οἱ γονεῖς. Πρέπει δὲ νὰ τὸ μάθουν ἀπὸ μᾶς ἀποκλειστικῶς.

— Φρόνιμον εἶναι νὰ προετοιμασθοῦμε γιὰ τὶς ἀντιδράσεις τῶν γονέων μας. Ἀκόμη κι ἂν εἶναι ἀρνητικές, ἂς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι θέλουν τὸ καλό μας.

— Συνήθως στὴν Ἑλλάδα δὲν δημοσιεύονται πλέον ἀναγγελίες ἀρραβώνων, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις σὲ μικρὲς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πόλεις. Ἡ ἀνακοίνωση γίνεται τηλεφωνικῶς σὲ συγγενεῖς καὶ φίλους.

— Λίγο μετὰ τὸν ἀρραβώνα συνηθίζεται νὰ καλεῖ ἡ μέλλουσα νύφη τὰ πεθερικὰ γιὰ γεῦμα ἢ δεῖπνο στὸ σπίτι της, γιὰ νὰ ἔχουν οἱ δύο οἰκογένειες τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρισθοῦν.

— Ἀφοῦ ὁ μνηστήρας ἔχει ἤδη προσφέρει τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων, μιὰ πολὺ ὡραία κίνηση ἐκ μέρους τῆς ἀρραβωνιαστικιᾶς εἶναι νὰ τοῦ προσφέρει ἕνα δῶρο κι αὐτή. Τὸ σύνηθες εἶναι ἕνα ζευγάρι μανικετόκουμπα ἢ ἕνα ρολόι.

— Ἐὰν οἱ γονεῖς ἢ τοῦ γαμπροῦ ἢ τῆς νύφης εἶναι διαζευγμένοι, πρέπει νὰ δείξουν καλὴ διάθεση καὶ νὰ παραστοῦν καὶ οἱ δύο στὸ εὐτυχὲς αὐτὸ γεγονός.

— Ἂν ὑπάρχουν γνωστοὶ τοῦ ζευγαριοῦ ποὺ δὲν ἐγκρίνουν τὴν ἕνωση, εἶναι σωστὸ νὰ κρατήσουν τὴ γνώμη τους γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἐκτὸς καὶ ἂν γνωρίζουν κάτι ἐξαιρετικῶς ἄσχημο (π.χ. ὅτι ὁ μέλλων γαμπρὸς εἶναι ἤδη παντρεμένος στὸ ἐξωτερικό).

— Μετὰ τὴν ἀνακοίνωση τῶν ἀρραβώνων, συνηθίζεται οἱ μελλόνυμφοι νὰ διοργανώνουν ἕνα δεῖπνο ἢ ἀκόμη ἕνα πάρτυ γιὰ τοὺς φίλους, χωρὶς τοὺς γονεῖς. Τὸ ἔνδυμα καὶ ἡ συμπεριφορὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ ὕφος τοῦ πάρτυ. Οἱ καλεσμένοι δὲν εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ φέρουν δῶρα, πρέπει ὅμως νὰ μὴν ξεχάσουν νὰ εὐχαριστήσουν τηλεφωνικῶς ἢ μὲ μιὰ εὐχαριστήρια κάρτα. Παλαιότερα ὁ ἀρραβώνας ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἕνα συμβόλαιο ἰδιοκτησίας καὶ ἦταν συνηθισμένο νὰ κάνουν σημαντικὰ δῶρα. Στὶς ἡμέρες μας τὰ σπουδαῖα δῶρα τὰ κάνουμε στὸν γάμο.

— Στὴν ὑπερκαταναλωτικὴ Ἀμερικὴ εἶναι ἔθιμο νὰ γίνεται μιὰ γιορτὴ (συνήθως στὴν οἰκία τῆς κουμπάρας ἢ μιᾶς πάρα πολὺ στενῆς φίλης

τῆς νύφης), στὴν ὁποία εἶναι καλεσμένες μόνο οἱ καλύτερες φίλες τῆς νύφης καὶ τῆς φέρνουν δῶρα γιὰ τὸ καινούργιο της νοικοκυριό. Ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὅμως τὸ ἔθιμο αὐτὸ δὲν ἔχει καθιερωθεῖ.

— **Τὸ** πιὸ συνηθισμένο δῶρο ἀρραβώνων ποὺ μποροῦν νὰ κάνουν οἱ γονεῖς στὸ ζευγάρι εἶναι ἔπιπλα, πίνακες ἢ ἔργα τέχνης ἢ κοσμήματα.

— **Ὅσον** ἀφορᾶ τὶς φωτογραφίες τοῦ ἀρραβῶνος, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ὑπάρχει ἕνας ἐπαγγελματίας φωτογράφος, γιὰ νὰ θυμᾶται πάντα τὸ εὐτυχισμένο ζευγάρι αὐτὴ τὴ σημαντικὴ ἡμέρα τῆς ζωῆς του.

— **Κατόπιν** οἱ φωτογραφίες πρέπει νὰ σταλοῦν στοὺς γονεῖς, στὸν ἄμεσο οἰκογενειακὸ κύκλο καὶ στοὺς πολὺ κοντινοὺς φίλους.

— **Ἀπὸ** τὴ στιγμὴ ποὺ δύο ἄνθρωποι ἀρραβωνιασθοῦν, θεωροῦνται ἐπισήμως ζευγάρι, καὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ὅλες οἱ προσκλήσεις ποὺ τοὺς ἀποστέλλονται πρέπει νὰ εἶναι γιὰ δύο.

— **Μόλις** ἀνακοινωθεῖ τὸ εὐχάριστο γεγονός, θὰ πρέπει οἱ φίλοι νὰ ἀρχίσουν νὰ γράφουν ἢ νὰ τηλεφωνοῦν στὸ εὐτυχὲς ζεῦγος, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ χαρά τους.

— **Γιὰ** ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ γράψουν στὴ μέλλουσα νύφη, ἡ σωστὴ ἔκφραση εἶναι «χάρηκα πάρα πολὺ μαθαίνοντας τὰ εὐχάριστα νέα» καὶ ὄχι «συγχαρητήρια», γιατὶ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ὑπονοοῦμε «πῶς τὰ κατάφερες καὶ τὸν τύλιξες». Τὸ ἴδιο δὲν ἰσχύει γιὰ τὸν γαμπρό, στὴν περίπτωση τοῦ ὁποίου τὰ «συγχαρητήρια» ἐπιβάλλονται, ἰδιαιτέρως ἂν αὐτὸς εἶναι μεγάλης ἡλικίας.

— **Δὲν** θεωρεῖται πάντως σωστὸ νὰ γράφουμε ἕνα γράμμα ἀναφερόμενοι καὶ στοὺς δύο, ἀκόμα καὶ ἂν ἤδη μένουν μαζί.

— **Ἐὰν** δὲν προλαβαίνουμε νὰ γράψουμε γράμμα, στέλνουμε ἁπλῶς μιὰ κάρτα καὶ οἱ πιὸ γενναιόδωροι λουλούδια.

— **Στὸ** γεῦμα ἀρραβώνων, ποὺ γίνεται συνήθως στὸ σπίτι τῆς μέλλουσας νύφης, οἱ μνηστῆρες κάθονται δίπλα-δίπλα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ σὲ ὁποιοδήποτε δεῖπνο προσκληθοῦν.

— **Τὸ** δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων ξεκίνησε ὡς παράδοση ἀπὸ τὴ Βενετία τοῦ $15^{ου}$ αἰῶνος. Τὸ πρῶτο ἱστορικὸ διαμαντένιο δακτυλίδι προσεφέρθη ἀπὸ τὸν δελφίνο τῆς Γαλλίας τὸ 1518 στὴν πριγκίπισσα Μαίρη, κόρη τοῦ Ἑρρίκου $8^{ου}$ τῆς Ἀγγλίας, ὅταν ἦταν 2 ἐτῶν.

— Παλαιότερα διάλεγε ὁ ἄνδρας ἀποκλειστικῶς τὸ κοσμηματοπωλεῖο καὶ τὶς βέρες. Σήμερα εἶναι ἐπίσης διαδεδομένη ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀπόφαση.

— Ἐφόσον εἶναι ὁ ἄνδρας ποὺ ἀγοράζει τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων, ἐκεῖνος ἀποφασίζει καὶ διαλέγει τὸ κοσμηματοπωλεῖο, καθὼς καὶ τὸ κόστος τοῦ δακτυλιδιοῦ.

— **Τὸ** ρομαντικὸ τῆς ὑποθέσεως εἶναι ὅτι συνήθως οἱ ἄνδρες διαλέγουν νὰ ἀγοράσουν τὸ πιὸ ἀκριβὸ δακτυλίδι ποὺ μποροῦν γιὰ τὴ γυναίκα ποὺ πρόκειται νὰ γίνει γυναίκα τῆς ζωῆς τους. Εἶναι γνωστὸ πὼς στὴ Μεγάλη Βρετανία τὸ πιὸ συνηθισμένο εἶναι νὰ δαπανήσει κάποιος γιὰ τὸ δακτυλίδι τὸν μισθὸ ἑνὸς μηνός, ἐνῶ στὴν Ἀμερικὴ δὲν εἶναι ἀσυνήθιστο νὰ δαπανήσει ἀκόμα καὶ τὸν μισθὸ δύο μηνῶν.

— **Μ**ερικὰ ζευγάρια μοιράζονται πιὰ τὸ κόστος τοῦ δακτυλιδιοῦ.

— **Τὸ** δακτυλίδι φοριέται στὸ ἀριστερὸ χέρι μέχρι τὸν γάμο καὶ στὸ δεξὶ μετά.

— **Τὸ** μονόπετρο ὑπάρχει γιὰ νὰ κρατᾶ τὴ βέρα πιὸ κοντὰ στὴν καρδιά.

— **Σὲ** ἀντίθεση μὲ τὴ βέρα, ποὺ πρέπει πάντα νὰ εἶναι ἁπλή, τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων ἐνδέχεται νὰ εἶναι μὲ ἕνα διαμάντι ἢ μὲ πολλά.

— **Τὰ** διαμάντια συμβολίζουν τὴν ἀντοχή, τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν αἰωνιότητα. Ἐπίσης εἶναι σπάνια, πολύτιμα καὶ ταιριάζουν μὲ ὅλα τὰ ροῦχα καὶ τὰ κοσμήματα, γιατὶ εἶναι οὐδέτερα. Ἂν ὑπάρχει ὅμως προτίμηση σὲ ἄλλον πολύτιμο λίθο, εἶναι ἀναλόγως ἐπιτρεπτό.

— **Ἀ**ποφεύγεται νὰ προσφέρει ὁ μνηστήρας ὡς δῶρο δακτυλίδι μὲ μαργαριτάρι (εἶναι γρουσουζιὰ καὶ σύμβολο δακρύων), ὀπὰλ καὶ ἄκουα μαρίνα. Μιὰ μαργαρίτα (σμαράγδι, ζαφείρι, ρουμπίνια μὲ διαμάντια γύρω-γύρω) εἶναι πιὸ ἀσφαλής.

— Τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων μπορεῖ νὰ γίνει ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέταλλο. Τὸ συνηθισμένο εἶναι ἀπὸ χρυσὸ 18 καρατίων, ἀλλὰ ὑπάρχει τεράστια ζήτηση καὶ γιὰ πλατίνα, γιατὶ θεωρεῖται πιὸ ἀριστοκρατική, πολύτιμη καὶ δὲν προκαλεῖ ἀλλεργίες στὸ δέρμα.

— Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σπάνια, μεγάλης ἀξίας διαμάντια ἢ πολύτιμους λίθους, τὰ δακτυλίδια τῶν ἀρραβώνων δὲν πρέπει νὰ θεωροῦνται «ἐπενδύσεις».

— Εἶναι ἀσυνήθιστο ἀρραβωνιασμένοι ἄνδρες νὰ φοροῦν δακτυλίδι ἀρραβώνων (ὄχι βέρα), ἐκτὸς καὶ ἂν πρόκειται γιὰ πολὺ ἐκκεντρικὲς προσωπικότητες ἢ *gays*, ποὺ συνήθως φοροῦν δακτυλίδι ἀρραβώνων γιὰ νὰ ἐπισφραγίσουν τὴν ἀφοσίωση τους.

— Ἐὰν δὲν μᾶς ἀρέσει καθόλου τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβώνων, περιμένουμε μέχρι τὴ δεύτερη ἐπέτειο τοῦ γάμου, γιὰ ν' ἀρχίσουμε νὰ συζητοῦμε τὸ ἐνδεχόμενο νὰ τοῦ κάνουμε ὁρισμένες ἀλλαγές. Ἐὰν εἶναι κόσμημα τῆς μητέρας ἢ τῆς γιαγιᾶς τοῦ γαμπροῦ καὶ ἔχει συναισθηματικὴ ἀξία, τὸ φοροῦμε στὸ δεξὶ χέρι καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ τὸ βγάζουμε.

— Εἶναι ἀδιανόητο ἡ μέλλουσα νύφη νὰ κρατήσει τὸ δακτυλίδι σὲ περίπτωση διαλύσεως τοῦ ἀρραβῶνος. Ὅσο γιὰ τὸν μέλλοντα γαμπρό, εἶναι ἄκομψο νὰ προσφέρει τὸ ἴδιο δακτυλίδι σὲ ἄλλη γυναίκα. Τὸ μόνο ποὺ ἴσως μπορεῖ νὰ κάνει, εἶναι νὰ χρησιμοποιήσει τοὺς πολύτιμους λίθους σὲ ἄλλο δέσιμο.

Μιὰ ἐνδιαφέρουσα περιγραφὴ μεγαλοαστικοῦ ἀρραβῶνος στὴν Κεφαλλονιὰ τοῦ 19ου αἰῶνος δίδει ὁ Κώστας Καρακάσης στὸ βιβλίο του *Εὐτυχῶς δὲν γεννήθηκα ὄμορφη*.

«Ὅλη ἡ ἀριστοκρατία τῆς Κεφαλλονιᾶς ἦταν παροῦσα (...) γιὰ νὰ παραστεῖ στοὺς διπλοὺς ἀρραβῶνες ποὺ εἶχαν ἤδη γίνει γνωστοὶ στὸ νησί. Ἡ μεγάλη σάλα ἄστραφτε, ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς πολυελαίους μὲ τὰ ἀμέτρητα κεριὰ καὶ τοὺς χρυσοὺς καθρέπτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ λαμπρὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν καὶ τὰ βαρύτιμα κοσμήματά τους, ποὺ ἔδειχναν τὴ δύναμη καὶ τὴ μεγάλη καταγωγὴ τῶν παλιῶν οἰκογενειῶν. Στὸ κέντρο εἶχε τοποθετηθεῖ ἕνα μεγάλο τραπέζι σκεπασμένο μὲ μεταξωτὴ λεπτοδουλεμένη δαντέλα, δύο ἀπὸ τὰ βαρύτιμα κηροπήγια, ἡ μεγάλη, παμπάλαιη οἰκογενειακὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὸ θυμιατὸ κι ἐπίσης ἕνα παλιὸ Εὐαγγέλιο μὲ χρυσὰ ἐξώφυλλα καὶ πολύτιμα πετράδια. Σὲ ἕνα μικρὸ ὁλόχρυσο δίσκο βρίσκονταν οἱ βέρες τῶν δύο ζευγαριῶν, πάνω σὲ ροδοπέταλα. Μόλις ἦρθε ὁ Πολύκαρπος (σ.σ. ὁ μητροπολίτης Κεφαλληνίας) ἄρχισε ἡ σύντομη τελετὴ τῆς μνηστείας. Ἀπέναντί του στέκονταν τὰ δύο ζευγάρια καὶ δίπλα οἱ γονεῖς τους. Γύρω-γύρω καὶ σὲ ἀπόσταση ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι καλεσμένοι (...). Ὁ κόντες Λειβαδᾶς καὶ ὁ Καπετάνιος ἀντάλλαξαν τὶς βέρες τῶν παιδιῶν τους ἐναλλάξ. Μόλις τελείωσε ἡ τελετή, οἱ γονεῖς ἔσπευσαν πρῶτοι νὰ συγχαροῦν, νὰ εὐχηθοῦν καὶ νὰ φιλήσουν τοὺς μνηστευμένους καὶ κυρίως νὰ προσφέρουν τὰ βαρύτιμα δῶρα τους. Προηγουμένως ὁ Νικόλας καὶ ὁ Παῦλος πέρασαν στὸ δάχτυλο τῆς μνηστῆς τους ἀπὸ ἕνα βαρύτιμο διαμαντένιο δαχτυλίδι. Ὁ Καπετάνιος πέρασε στὸ λαιμὸ τῆς κόρης του ἕνα περιδέραιο ἀπὸ διαμάντια καὶ ζαφείρια καὶ ἡ Ἀσπασία τὰ ἀσορτὶ σκουλαρίκια. Ὁ κόντες Κοσμετᾶτος δώρισε στὴν Ὑακίνθη ἕνα ὑπέροχο κολιὲ ἀπὸ μεγάλα μαργαριτάρια μὲ ἕναν πλατινένιο σταυρὸ κατάστικτο ἀπὸ διαμάντια, ἡ γυναίκα του μακριὰ κρεμαστὰ σκουλαρίκια ἐπίσης ἀπὸ μαργαριτάρια καὶ διαμάντια (...) Ἀκολούθησαν οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς, ποὺ ἤθελαν καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ σειρά τους νὰ προσφέρουν τὰ δῶρα τους, στὶς νύφες κυρίως (...). Ὅταν τελείωσαν πιὰ τὰ ἀτελείωτα συγχαρητήρια, ἀνοίχτηκαν σαμπάνιες, γιὰ νὰ πιοῦν ὅλοι στὴν ὑγεία τῶν μνηστευμένων, καὶ ἄρχισε ἡ μουσική. Τὰ δύο ζευγάρια ἄνοιξαν τὸ χορὸ μὲ τὸ «Αὐτοκρατορικὸ» βὰλς τοῦ Στράους καὶ ἀκολούθησαν οἱ γονεῖς. Ὁ Καπετάνιος μὲ τὴν κοντέσα Κοσμετάτου καὶ ὁ κόντες Λειβαδᾶς μὲ τὴν Ἀσπασία, ἐνῶ ἡ σύζυγός του πρόσφερε εὐχαρίστως τὸ μπράτσο της στὸν Παναγῆ (...)».

Their Majesties
King Constantine and Queen Anne-Marie
request the pleasure of your company
at the marriage of their daughter
Her Royal Highness Princess Alexia
with
Don Carlos Morales Quintana

on Friday, 9th July 1999
at 11.30 o'clock
at the Greek Orthodox Cathedral of Aghia Sophia
Moscow Road, London W2,
followed by a Wedding Breakfast at
Kenwood House, Hampstead, London NW3.

A reply is requested to:
The Secretary,
56 Ladbroke Grove,
London W11 2PB.

Gentlemen - Morning Dress
Ladies - Day Dress & Hat

Βασιλική πρόσκληση γάμου

Ο ΓΑΜΟΣ

Ἕνας γάμος μπορεῖ νὰ εἶναι φαντασμαγορικὸς ὅσο μιὰ στέψη βασιλιᾶ ἢ ταπεινὸς ὅσο μιὰ ὑπόσχεση.

Σὰρλ ντὲ Μονταλαμπὲρ

— «Παντρευόμαστε μιὰ φορὰ καὶ γιὰ μιὰ ζωή» λέει ὁ λαός μας ἢ μᾶλλον ἔλεγε, διότι ἡ προσέγγιση τοῦ γάμου ἔχει ἀλλάξει δραματικῶς τὶς τελευταῖες δεκαετίες. Ὅπως γιὰ τὴ δημοσιογραφία εἴδηση δὲν εἶναι ὅταν ἕνας σκύλος δαγκώσει ἕναν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὅταν ἕνας ἄνθρωπος δαγκώσει ἕναν σκύλο, ἔτσι καὶ στὸ θέμα τοῦ γάμου εἴδηση εἶναι ὅταν ἕνα ζευγάρι κρατήσει τὸ στεφάνι του καὶ ὄχι ὅταν χωρίσει. Ὅσο ὅμως κι ἂν βάλλεται καὶ ἀμφισβητεῖται, ὁ γάμος ἀποτελεῖ ἀκόμη τὸν κατ' ἐξοχὴν θεσμὸ ποὺ ἐπισημοποιεῖ τὴν ἕνωση δύο ἀνθρώπων.

— Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ λόγοι ποὺ νυμφευόμεθα εἶναι σχεδὸν πάντοτε οἱ ἴδιοι: γιὰ νὰ δημιουργήσουμε οἰκογένεια, νὰ κάνουμε παιδιά, νὰ ἔχουμε ἕναν σύντροφο γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς μας.

— Ἡ πρόταση γάμου μπορεῖ νὰ γίνει σ' ἕνα πολυτελὲς ἑστιατόριο, σὲ μιὰ παραλία, σ' ἕνα σκί-λὶφτ ἢ στὸ σπίτι. Πολλοὶ τὴ συνοδεύουν μὲ ἕνα μονόπετρο, ἄλλοι μὲ λουλούδια. Τὰ λόγια εἶναι πάνω-κάτω τὰ ἴδια: «Σ' ἀγαπῶ. Θέλω νὰ γίνεις ἡ γυναίκα μου. Ἐλπίζω νὰ νοιώθεις τὸ ἴδιο».

— Ὅπως σὲ ὅλα τὰ σημαντικὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας, ἡ πρόταση γάμου θέλει προετοιμασία. Κατάλληλη πρόταση σὲ ἀκατάλληλη στιγμὴ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ ἀκατάλληλη πρόταση σὲ κατάλληλη στιγμή.

— Ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν γάμοι: ἀνοιχτοί, κλειστοί, πολιτικοί, θρησκευτικοί, κοσμικοί, ρομαντικοί. Εἶναι ἡλίου φαεινότερον ὅτι οἱ μελλόνυμφοι θὰ πρέπει νὰ διαλέξουν τὸ εἶδος τοῦ γάμου ποὺ ταιριάζει στὸν χαρακτήρα τους. Ἐπὶ παραδείγματι, ἀνοικτὸς εἶναι ὁ ἰδεώδης γάμος γιὰ μιὰ πρωταγωνίστρια τοῦ θεάτρου, ἐὰν μάλιστα εἶναι ὁ πρῶτος της.

— Σὲ περίπτωση ἔριδος μεταξὺ τῶν μελλονύμφων γιὰ τὸ εἶδος τοῦ γάμου, δέον νὰ ὑπερτερεῖ τὸ μέρος ποὺ ἔχει τὰ ἰσχυρότερα ἐπιχειρήμα-

τα. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν ὁ γαμπρὸς ἐπιμένει ὁ γάμος νὰ γίνει πολυτελὴς ἔστω καὶ μὲ δανεισμὸ ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας τῆς νύφης, ὑπερισχύει ἡ ἄποψη τῆς νύφης ὅτι ὁ γάμος πρέπει νὰ γίνει σύμφωνα μὲ τὰ οἰκονομικὰ μέσα τῶν μελλονύμφων.

— Τὰ κριτήρια γιὰ νὰ προχωρήσουμε στὸν γάμο εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἔχουμε μιὰ ἁπλὴ αἰσθηματικὴ ἢ ἐρωτικὴ σχέση: πρέπει νὰ πρυτανεύει ἡ λογική, νὰ ὑπερισχύει ὁ χαρακτήρας καὶ ὄχι μόνον ἡ σεξουαλικὴ ἕλξη. Ἔχουμε πολλὰ παραδείγματα φλογερῶν εἰδυλλίων ποὺ διήρκεσαν λιγότερο καὶ ἀπὸ τὸν μῆνα τοῦ μέλιτος, ἐνῶ γάμοι ἀπὸ συνοικέσιο ἀπεδείχθησαν εὐτυχεῖς.

— Ὅσο κι ἂν ἀκούγεται παράδοξο, ὑπάρχουν ἀρκετοὶ προσυμφωνημένοι γάμοι ποὺ γίνονται ἀκόμη καὶ στὶς ἡμέρες μας. Ἀρκεῖ νὰ κοιτάξει κανεὶς τὶς μικρὲς ἀγγελίες τῶν ἐφημερίδων ἢ νὰ ἀνατρέξει στὰ εἰδικευμένα γραφεῖα συνοικεσίων ἢ στὶς ἀντίστοιχες ἱστοσελίδες. Τελευταία μόδα γιὰ τοὺς ὥριμους καὶ μέλλοντες συζύγους εἶναι ἡ προσφορὰ «δροσερῶν» νυφῶν ἀπὸ τὶς πρώην σοσιαλιστικὲς χῶρες.

— Στὴ χώρα μας δὲν εἶναι εὐρέως ἀποδεκτὲς οἱ προγαμιαῖες νομικὲς καὶ οἰκονομικὲς συμφωνίες, παρ' ὅτι προφυλάσσουν ἀπὸ ἀρκετὲς κακοτοπιές. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ πολὺ εὔπορες οἰκογένειες καὶ ὁρισμένοι Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ.

— Προσφάτως εἰσαχθέντα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, τὰ *bachelors' parties*, ἢ *πάρτυ ἐργένηδων* στὴν ἑλληνική, ἔχουν λάβει διαστάσεις πλημμυρίδος. Τὸ ἔθιμο ἀναφέρεται τόσο στὸν γαμπρὸ ὅσο καὶ στὴ νύφη, οἱ ὁποῖοι ἑορτάζουν συνήθως στὰ μπουζούκια μόνο μὲ ἄτομα τοῦ φύλου τους, λίγες ἡμέρες πρὶν νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου. Τὰ ἔξοδα τῆς βραδιᾶς μοιράζονται ἰσόποσα οἱ φίλες καὶ οἱ φίλοι τῶν μελλονύμφων.

— Γιὰ εὐνόητους λόγους ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου πρέπει νὰ εἶναι γιὰ τοὺς μελλονύμφους παραμυθένια, μαγική, ἀξέχαστη. Ἡ «βασίλισσα» τοῦ γεγονότος εἶναι ἡ νύφη. Συνεπῶς, οἱ ἐπιθυμίες της πρέπει νὰ εἶναι διαταγὲς γιὰ ὅλους, στὰ ὅρια βεβαίως τῆς λογικῆς.

— Ἡ πρόσκληση σὲ ἕναν γάμο εἶναι τιμὴ καὶ ὄχι κάτι ποὺ πρέπει νὰ παίρνουμε ὡς δεδομένο.

— Οἱ προσκεκλημένοι ὀφείλουν νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι ὁ γάμος εἶναι μιὰ ἱστορικὴ στιγμὴ γιὰ τοὺς μελλονύμφους καὶ πρέπει νὰ κάνουν τὰ πάντα ὥστε νὰ παρίστανται στὴν τελετή. Σκέψεις καὶ ἀντιδράσεις τοῦ τύπου «Ἄχ, πῶς βαριέμαι νὰ πάω σ' αὐτὸν τὸν γάμο» δείχνουν ἔλλειψη κοινωνικῆς παιδείας.

— Ἐπίσης, εἶναι ἡ μόνη περίπτωση ὅπου οἱ προσκεκλημένοι φθάνουν πρὶν ἀπὸ τοὺς οἰκοδεσπότες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ σειρά τους φεύγουν πρὶν ἀπὸ τοὺς καλεσμένους τους.

— Θεωρητικῶς, κάθε προσκεκλημένος πρέπει νὰ ἀπαντήσει ἐγκαίρως ἂν θὰ παραστεῖ ἢ ὄχι καὶ νὰ στείλει δῶρο γάμου ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν θὰ παρίσταται ἢ ὄχι στὴν τελετή.

— Ἐὰν ἡ νύφη εἶναι ἔγκυος στὴν τελετὴ τοῦ γάμου, εἶναι φρόνιμο ὁ γάμος νὰ γίνει σὲ στενὸ οἰκογενειακὸ κύκλο. Τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ πόσο προχωρημένη εἶναι ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ πόσο φαίνεται ἡ κοιλιά.

— Ἐπειδὴ πάρα πολλὰ ζευγάρια ἀσχολοῦνται μὲ τὸν γάμο τους τὴν τελευταία στιγμή, κατὰ τὴν ἑλληνικὴ νοοτροπία, καλὸ εἶναι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι:

Α. Οἱ ἐκκλησίες –καὶ ἰδιαιτέρως οἱ δημοφιλεῖς– ἔχουν κλεισμένες ἡμερομηνίες πρὸ πολλοῦ.

Β. Οἱ προσκλήσεις τοῦ γάμου πρέπει νὰ ἀποσταλοῦν τουλάχιστον ἕναν μῆνα πρὶν ἀπὸ τὴν τέλεσή του, ὥστε νὰ ἔχουν οἱ προσκεκλημένοι τὴ δυνατότητα νὰ προγραμματίσουν τὸν χρόνο τους.

— Τὸ ζευγάρι ἐπιλέγει ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐκκλησία ποὺ θὰ τελεσθεῖ τὸ μυστήριο, ὅπως καὶ τὸν ἱερέα, ποὺ καλὸ εἶναι νὰ εἶναι ἤδη γνωστός τους.

— Ὁρισμένοι, θεωρώντας ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου τους εἶναι ἡ ἡμέρα ὅλων τῶν ὑπερβολῶν, προσπαθοῦν νὰ ἐντυπωσιάσουν τοὺς προσκεκλημένους καὶ ὁδηγοῦνται σὲ ἐξωφρενικὰ ἔξοδα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξαντλοῦν τὶς οἰκονομίες τους. Ἡ ματαιοδοξία τους, ὅπως συμβαίνει σ'

αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, γίνεται ἀντιληπτὴ ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ μπορεῖ νὰ στοιχίσει τὴν ἁρμονία τοῦ ἴδιου τοῦ γάμου.

— Ἡ ἐπίδειξη ἐπίσης τοῦ γάμου μέσῳ κοσμικῶν στηλῶν πρέπει νὰ γίνεται μὲ μέτρο, ἐκτὸς κι ἂν οἱ νυμφευμένοι εἶναι διάσημοι καὶ ἔχουν δραστηριότητα ποὺ σχεδὸν νὰ ἐπιβάλλει τὴ δημοσιότητα του.

— Ὁ μήνας τοῦ μέλιτος λέγεται ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία οἱ νεόνυμφοι ἔπιναν ἕναν χυμὸ ἀπὸ μέλι, ποὺ συμβόλιζε τὴν καρπερὴ ζωή, μέχρι νὰ γεμίσει τὸ φεγγάρι.

— Ὅταν φθάνουν στὸ σπίτι ὅπου θὰ κατοικήσουν, ἡ μητέρα τῆς νύφης εἴθισται νὰ προσφέρει στοὺς νεονύμφους μέλι καὶ καρύδια. Μέλι γιὰ νὰ ἔχουν γλυκιὰ ζωὴ καὶ καρύδια γιὰ τὴ γονιμότητα.

— Ἐὰν τὸ ἔνστικτο ἢ ἡ διαίσθησή μας μᾶς λέει ὅτι ἕνας γάμος δὲν θὰ εὐδοκιμήσει, ἀποφεύγουμε νὰ παραστήσουμε τὶς Κασσάνδρες. Μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν στοιχεῖα ποὺ νὰ ἑνώνουν τὸ ζευγάρι καὶ τῶν ὁποίων τὴν ὕπαρξη ἀγνοοῦμε.

— Ἐὰν ὁ γάμος ἀποτύχει, εἶναι τουλάχιστον ἀγενὲς νὰ σχολιάσουμε «Τὸ εἶχα πεῖ ἐγώ».

— Ὅταν ρώτησαν τὸν Βίωνα τὸν σοφὸ ἂν πρέπει κανεὶς νὰ νυμφεύεται, ἀπήντησε: «Ἐὰν γήμῃς αἰσχράν, ἕξεις ποινήν. Ἂν δὲ καλήν, ἕξεις κοινήν». Δηλαδή, ἐὰν παντρευθεῖς ἄσχημη θὰ τιμωρηθεῖς, ἐὰν παντρευθεῖς ὄμορφη, θὰ τὴν χαίρονται καὶ οἱ ἄλλοι.

Οἰκογενειακὲς πολυπλοκότητες στὸν γάμο

— Στὴν ἐποχή μας, λόγῳ τῆς σχετικῆς χαλαρότητος τῶν ἠθῶν καὶ τῆς συχνότητος τῶν διαζυγίων, ἀρκετὲς φορὲς ὁ γάμος δὲν γίνεται μὲ τὸν παραδοσιακὸ τρόπο. Ἐννοοῦμε τὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἕνας ἢ ἀκόμη καὶ οἱ δύο ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν μελλονύμφων ἔχουν ξαναπαντρευθεῖ. Ἔχουμε πάμπολλα παραδείγματα ἐνδοοικογενειακῶν ἐρίδων ποὺ κινδύνευσαν νὰ «τινάξουν στὸν ἀέρα» ἀκόμη καὶ τὸν ἴδιο τὸν γάμο.

— **Οἱ** ἐμπλεκόμενοι δέον νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου ἀνήκει στὴ νύφη κυρίως, ἀλλὰ καὶ στὸν γαμπρό, καὶ δὲν εἶναι τόπος καὶ χρόνος νὰ λυθοῦν οἰκογενειακὰ προβλήματα καὶ ζήλιες παλαιῶν καὶ νέων συζύγων. Ἡ ἀξιοπρέπεια πρέπει νὰ πρυτανεύσει.

— **Πάντως** καλὸ εἶναι νὰ μὴν ξεχνοῦμε πὼς τὴν πρωτοκαθεδρία τὴν ἔχουν οἱ φυσικοὶ γονεῖς ἐκτὸς ἀκραίων ἐξαιρέσεων, π.χ. ἂν ὁ πατέρας εἶναι τελείως ἀδιάφορος ἢ ἔχει ἐξαφανισθεῖ.

— **Οὕτως** ἢ ἄλλως, οἱ χειρισμοὶ τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν ὡς πρὸς τὴ θέση ποὺ θὰ καθίσουν στὴν ἐκκλησία ἢ στὴ δεξίωση πρέπει νὰ εἶναι λεπτοὶ καὶ νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τους τὶς ἰσορροπίες.

— **Σὲ** περιπτώσεις πάντως ποὺ οἱ σχέσεις δὲν εἶναι καλές, τὸ ἐνδεχόμενο νὰ μὴν προσκληθεῖ ἕνας συγγενὴς ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ χαλάσει τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς τελετῆς δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ.

— **Εἶναι** στὴ διακριτικὴ εὐχέρεια τοῦ ζευγαριοῦ ἂν θέλουν ἢ ὄχι μικρὰ παιδιὰ στὴν ἐκκλησία τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου ἢ στὴ δεξίωση. Κανεὶς δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖ δεδομένο πὼς τὰ παιδιά του εἶναι καλεσμένα μὲ τὴν ἴδια πρόσκληση ποὺ ἀποστέλλεται καὶ στοὺς γονεῖς.

— **Μπορεῖ** τὰ παιδάκια νὰ χαρίζουν μιὰ ἐλαφρότητα καὶ νὰ εἶναι χαριτωμένα σὲ ἕναν πιὸ χαλαρὸ γάμο (π.χ. στὴν ἐξοχή), μπορεῖ ὅμως νὰ γίνουν κουραστικὰ ἢ ἐνοχλητικὰ σὲ ἕναν πολὺ τυπικὸ καὶ ἐπίσημο γάμο (ἰδιαιτέρως τὰ βρέφη).

— **Εἶναι** θλιβερὸ τὸ φαινόμενο παιδάκια νὰ χορεύουν ἐπιτυχίες τοῦ συρμοῦ, ξημερώματα, πάνω στὸ τραπέζι.

— **Ἐὰν** δὲν θέλουμε νὰ ριψοκινδυνεύσουμε νὰ φύγουν πολλοὶ καλεσμένοι νωρὶς εἴτε γιὰ τὸν παραπάνω λόγο εἴτε ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ποῦ νὰ ἀφήσουν τὰ μικρά τους, μποροῦμε νὰ κανονίσουμε νὰ ἀναλάβουν ἐπαγγελματίες παιδαγωγοὶ τὴ φύλαξη τῶν μικρῶν καλεσμένων ὅσο θὰ διαρκεῖ ἡ τελετὴ στὴν ἐκκλησία καὶ ἡ δεξίωση.

Ο Κύριος και η Κυρία Αγγέλου Παπαδόπουλου
Ο Κύριος και η Κυρία Γεωργίου Γαλανού
αναγγέλουν με χαρά το γάμο των παιδιών τους

Παύλου και Ειρήνης

που θα γίνει την Πέμπτη 30 Ιουνίου 2001
σε στενό κύκλο

Πρόσκληση γάμου

Ο Παύλος Παπαδόπουλος και η Ειρήνη Γαλανού
με την ευκαιρία του γάμου τους, προσκαλούν

σε χορευτικό δείπνο
την Πέμπτη 30 Ιουνίου 2001 και ώρα 21.30

Αναγνωστοπούλου 61
Κολωνάκι

Π.Α. (9π.μ.-6μ.μ.)
3692584 - 3625987

Πρόσκληση γαμήλιας δεξίωσεως.

Προσκλήσεις γάμου

— **Οἱ** προσκλήσεις γάμου πρέπει νὰ σταλοῦν 4 ἕως 6 ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία τοῦ γάμου.

— **Ὁ** κατάλογος τῶν προσκεκλημένων συντάσσεται ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὶς οἰκογένειες. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ λίστα γάμου, ἐὰν ὑπάρχει.

— **Ὑ**πάρχουν δύο τύποι προσκλήσεων.

Κατὰ τὸν πρῶτο, καλοῦν οἱ γονεῖς, π.χ.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Πανευτυχῆ καὶ ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Περιχαρῆ, σᾶς προσκαλοῦν στοὺς γάμους τῶν παιδιῶν τους Μαργαρίτας καὶ Ἀντώνη, ποὺ θὰ τελεσθοῦν στὴν Ἁγία Μαρίνα τὸ Σάββατο 26 Μαΐου, στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα.

Κατὰ τὸν δεύτερο, καλεῖ τὸ ἴδιο τὸ ζευγάρι, π.χ.

Ὁ κύριος Πανευτυχὴς καὶ ἡ κυρία Περιχαρὴς σᾶς προσκαλοῦν στὴν τελετὴ τοῦ γάμου τους ποὺ θὰ γίνει στὴν Ἁγία Μαρίνα τὸ Σάββατο 26 Μαΐου, στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα.

Γιὰ νὰ προσκαλέσουμε ξεχωριστὰ στὴ δεξίωση, γράφουμε:

Ὁ κύριος Πανευτυχὴς καὶ ἡ κυρία Περιχαρὴς σᾶς προσκαλοῦν στὸ Ἑκάλη Club, ὅπου θὰ γίνει ἡ δεξίωση ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸν γάμο τους, τὸ Σάββατο 26 Μαΐου στὶς 7.30 μ.μ.

— **Ἡ** πρόσκληση τοῦ γάμου πρέπει νὰ εἶναι ἁπλή, σὲ χαρτὶ λευκὸ πρὸς μπέζ, μὲ μαῦρα γράμματα. Συνήθως ἀποφεύγονται λουλούδια ἢ φωτογραφίες.

— **Τὸ** κείμενο τῶν ἐπίσημων προσκλήσεων γάμου πρέπει νὰ εἶναι χαραγμένο στὸ ἐπάνω μισὸ μέρος τοῦ παραλληλόγραμμου ἢ τοῦ τετραγώνου ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρόσκληση.

— **Στὶς** ἐπίσημες προσκλήσεις τὰ γράμματα εἶναι ἀνάγλυφα. Ἕνα κομμάτι ρυζόχαρτου προστατεύει τὸ χάραγμα καὶ ἡ πρόσκληση τοποθετεῖται σὲ ἕναν ἐσωτερικὸ φάκελο.

— **Ὁλόκληρο** τὸ ὄνομα τοῦ καλεσμένου στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ πρόσκληση εἶναι γραμμένο στὸ χέρι ἐπάνω στὴν ἐσωτερικὴ πρόσκληση μὲ

μαῦρο μελάνι. Ὁ φάκελος αὐτὸς τοποθετεῖται κατόπιν σὲ ἕναν ἄλλο φάκελο τῆς ἴδιας ποιότητος χαρτιοῦ. Στὸν ἐξωτερικὸ φάκελο ἀναγράφεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διεύθυνση τοῦ προσκεκλημένου.

— Μιὰ ἐπίσημη πρόσκληση ὑποδηλώνει ὅτι καὶ ὁ γάμος θὰ εἶναι ἐπίσημος. Ἀντιστοίχως, μιὰ λιγότερο ἐπίσημη πρόσκληση ὑποδηλώνει ὅτι ὁ γάμος δὲν θὰ εἶναι πολὺ ἐπίσημος.

— Μποροῦμε γιὰ τὸ τελευταῖο νὰ δώσουμε τὴν πρόσκλησή μας νὰ τὴν τυπώσουν σὲ χρωματιστὸ χαρτί, ἀντὶ νὰ τὴν χαράξουν. Μποροῦμε ἐπίσης νὰ παραλείψουμε τὸν δεύτερο φάκελο.

— Ὑπάρχουν ζευγάρια ποὺ προτιμοῦν ἀντὶ τῆς τυπικῆς τυπωμένης προσκλήσεως γάμου νὰ ἀποστέλλουν πιὸ πρωτότυπες προσκλήσεις, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι μέσα σ' ἕνα μπουκάλι μὲ ἄμμο.

— Ὅταν ἡ διεύθυνση εἶναι δύσκολη καὶ ἰδίως ὅταν εἶναι σὲ ἀπομακρυσμένα προάστια, ἐσωκλείουμε στὸν φάκελο τῆς προσκλήσεως μικροὺς χάρτες τῆς περιοχῆς μὲ ὁδηγίες γιὰ τὴ διαδρομὴ ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσουν οἱ καλεσμένοι.

— Εἶναι σωστὸ νὰ σταλεῖ πρόσκληση ὄχι μόνο στοὺς κουμπάρους, ἀλλὰ καὶ στοὺς γονεῖς τῶν κουμπάρων.

— Πηγαίνουμε μόνο σὲ γάμους ὅπου ἔχουμε προσκληθεῖ. Ἐὰν ἡ πρόσκληση δὲν ἀναφέρει *Κύριο καὶ Κυρία*, τότε ἐὰν εἴμεθα ἐργένηδες πηγαίνουμε μόνοι. Ἐὰν εἶναι πολὺ γνωστοί μας οἱ μελλόνυμφοι, τοὺς τηλεφωνοῦμε γιὰ νὰ τοὺς ζητήσουμε τὴν ἄδεια νὰ φέρουμε συνοδό.

— Ὅταν λάβουμε μιὰ πρόσκληση γάμου στὴν ὁποία δὲν εἶναι προσκεκλημένα τὰ παιδιά μας, δὲν χρειάζεται νὰ γίνουμε δυσάρεστοι καὶ πιεστικοὶ λέγοντας στοὺς μελλονύμφους πὼς δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ παρευρεθοῦμε ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε ποῦ νὰ τὰ ἀφήσουμε.

— Ἐπίσης, δείχνει ἔλλειψη καλῆς ἀνατροφῆς νὰ ρωτήσουμε ἂν μποροῦμε νὰ φέρουμε ἕναν φίλο μας μαζί. Εἶναι ἀγενὲς νὰ πιέσουμε γιὰ τὴν παρουσία τοῦ συνοδοῦ μας, ἐὰν ἀντιληφθοῦμε ὅτι εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατη.

— Ὅταν κάνουμε τοὺς ὑπολογισμούς μας γιὰ τὴ λίστα τῶν προσκεκλημένων, πρέπει νὰ προβλέπουμε περίπου ἕνα 20-30% ἀρνητικῶν ἀπαντήσεων ἀπὸ ἄτομα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ παραστοῦν.

— Ὅταν ἀπαντοῦμε θετικῶς σὲ μιὰ πρόσκληση φίλων μας γιὰ τοὺς γάμους τῶν παιδιῶν τους ἢ τῶν ἰδίων, μποροῦμε νὰ γράψουμε: «Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν πρόσκληση στὸν γάμο τῆς κόρης σας Μαργαρίτας, στὸν ὁποῖο θὰ παρευρεθῶ μὲ πολλὴ χαρά». Κάτω ἀριστερὰ τίθεται ἡ ἡμερομηνία καὶ τίποτε ἄλλο.

— Ἐπίσης, σὲ ἄτομα ποὺ ξέρουμε ὅτι δὲν μποροῦν νὰ παρευρεθοῦν λόγῳ κωλύματος ἢ ἀσθένειας, ἀποστέλλουμε πρόσκληση καὶ θὰ εἶναι μαζί μας τὴν ἡμέρα αὐτὴ μὲ τὴ σκέψη τους.

— **Καλοῦμε** τοὺς πρώην συντρόφους μας στὸν γάμο μας; Τὰ κριτήρια ποικίλλουν. Ἐὰν ἡ φλόγα τοῦ εἰδυλλίου μας ἔχει σβήσει καὶ ἔχουμε ἀναπτύξει φιλικὲς σχέσεις, ναί. Ἐὰν τὸ πρόσωπο μᾶς ταράζει ἢ ἐνοχλεῖ τὸν μέλλοντα ἢ τὴ μέλλουσα σύζυγό μας, ὄχι.

— **Τὸ** ζευγάρι, μετὰ τὸν γάμο, εὐχαριστεῖ μόνο γραπτῶς καὶ ὄχι μὲ τηλεφωνήματα.

Ἀναγγελία στὴν ἐφημερίδα

— **Ἡ** ἀνακοίνωση τοῦ γάμου στὶς ἐφημερίδες γίνεται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, καὶ ἂν τὸ ζευγάρι εἶναι ἀπὸ διαφορετικὲς πόλεις, δημοσιεύουν τὴν ἀνακοίνωση καὶ στὶς ἀντίστοιχες τοπικὲς ἐφημερίδες.

Λίστα δώρων γάμου

— **Μέχρι** τὰ τέλη τοῦ 20ου αἰῶνος ἡ λίστα γάμου δὲν ἦταν ἰδιαιτέρως διαδεδομένη στὴ χώρα μας. Σήμερα ὅλο καὶ περισσότερα ζευγάρια τὴν υἱοθετοῦν, διότι ἁπλουστεύει τὴ ζωή. Βεβαίως, ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀποκαλύπτει τὴν τιμὴ τοῦ δώρου ποὺ κάνουμε, ἀλλὰ μᾶς γλυτώνει ἀπὸ μεγάλη σπαζοκεφαλιά. Ἐπίσης, ἀγοράζοντας ἀπὸ τὰ προτεινόμενα ἀπὸ τὸ ζευγάρι καταστήματα, εἴμεθα σίγουροι ὅτι ἀγοράζουμε κάτι ποὺ θὰ εὐχαριστήσει τὸ ζευγάρι.

— **Ἂν** καταρτίσουμε λίστα γάμου, διαλέγουμε εἴδη γιὰ ὅλα τὰ βαλάντια.

— **Ἂν** ὡς προσκεκλημένοι δὲν ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀκολουθήσουμε τὴ λίστα γάμου, πρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ὁρίσουμε τὸ ποσὸ ποὺ προτιθέμεθα νὰ δαπανήσουμε γιὰ τὸ δῶρο. Μόλις τὸ ὁρίσουμε, πρέπει νὰ σκεφθοῦμε τὶς παρακάτω κατηγορίες δώρων:

— Ἔργα τέχνης, ὅπως πίνακες, γλυπτά, ἀντίκες.

— Ἀσημικά, ὅπως σὲτ γιὰ ἁλατοπίπερα, κηροπήγια, δίσκους, κορνίζες, σερβίτσια.

— Κρύσταλλα, ὅπως βάζα, κηροπήγια.

— Ἔπιπλα, ὅπως τραπέζι γιὰ παιχνίδια μὲ τράπουλα, καθρέπτες, λάμπες.

— **Προσοχὴ** στὰ πρωτότυπα δῶρα! Τὰ γοῦστα μας δὲν συνάδουν ὑποχρεωτικῶς μὲ αὐτὰ τῶν μελλονύμφων.

— **Συνήθως** ἀποστέλλουμε τὰ δῶρα στὸ σπίτι τῶν μελλονύμφων. Εἶναι ἄκομψο νὰ καταφθάσουμε μὲ ἕνα τεράστιο πακέτο στὸν χῶρο τῆς δεξιώσεως, ἰδιαιτέρως ἐὰν εἶναι μιὰ ἐνοικιαζόμενη αἴθουσα.

— **Μόλις** λάβουμε τὴν πρόσκληση, προβαίνουμε στὴν ἀγορὰ τοῦ δώρου, κι ἂς μὴν μπορέσουμε νὰ παρευρεθοῦμε.

— **Τὸ** δῶρο τὸ ἀποστέλλει τὸ κατάστημα στὸ σπίτι τῆς νύφης μιὰ ἑβδομάδα πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο. Φροντίζουμε νὰ ἐσωκλείσουμε κάρτα μὲ εὐχές.

— **Μετὰ** τὸν γάμο καὶ τὴν ἐπιστροφή τους ἀπὸ τὸν μῆνα τοῦ μέλιτος, οἱ νεόνυμφοι πρέπει νὰ εὐχαριστήσουν γραπτῶς ἕναν πρὸς ἕναν τοὺς φίλους τους ποὺ τοὺς ἀπέστειλαν δῶρο, τονίζοντας γιὰ τὸν καθένα προσωπικῶς τὴν εὐχαρίστηση ποὺ ἔνοιωσαν λαμβάνοντας τὸ συγκεκριμένο δῶρο, τὸ ὁποῖο εἶναι σωστὸ νὰ περιγράψουν, π.χ. «Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ὡραιότατο βάζο...».

— **Ἀποστέλλουμε** τὰ λουλούδια εἴτε στὸ σπίτι τῆς νύφης εἴτε στὸν χῶρο τῆς δεξιώσεως.

— **Δὲν** εἶναι σωστὸ νὰ στείλουμε ἢ νὰ ζητήσουμε χρήματα ἀντὶ δώρου στοὺς γάμους, ἐκτὸς κι ἂν πρόκειται γιὰ γονεῖς ἢ παπποῦδες.

Ἐμφάνιση

— Τὸ νυφικὸ ἦταν κόκκινο ὡς τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ πρώτη ποὺ ντύθηκε στὰ ἄσπρα τὴν ἡμέρα τῶν γάμων της ἦταν ἡ βασίλισσα τῆς Σκωτίας Μαρία Στιούαρτ. Στὴ χώρα μας μέχρι τὸν 19ο αἰώνα οἱ νύφες φοροῦσαν τὰ καλύτερά τους φουστάνια ἀνεξαρτήτως χρώματος. Οἱ γάμοι στὰ ἄσπρα ἦταν ἐφεύρεση τῶν βικτωριανῶν χρόνων τὸν 19ο αἰῶνα. Σήμερα ἡ χρήση τοῦ λευκοῦ νυφικοῦ, ἰδιαιτέρως στοὺς θρησκευτικοὺς γάμους, εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστική. Τὸ λευκὸ χρῶμα κυριαρχεῖ ἔκτοτε καὶ στὰ ἀξεσουάρ τῆς νύφης (ὑποδήματα, γάντια, βέλο, λουλούδια), τὰ ὁποῖα ὅμως βρίσκουμε καὶ σὲ ἄλλα χρώματα ὅπως τὸ γκρί, τὸ μπέζ, τὸ γαλάζιο, κλπ.

— Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοση, ἡ νύφη πρέπει νὰ φορᾶ στὸν γάμο «κάτι παλιό, κάτι νέο, κάτι δανεικό, κάτι μπλέ». Μπλὲ μᾶλλον στὸ μπουκέτο, γιατὶ εἶναι τὸ χρῶμα τῆς ἀγάπης. Παλιό, μᾶλλον ὑποδήματα ἢ μεσοφόρι τῆς μητέρας της ἢ μιᾶς ἀγαπημένης θείας της. Δανεικὸ –μᾶλλον χρυσὸ– ἀπὸ μιὰ φίλη της μὲ ἐπιτυχημένο γάμο. Τέλος, καινούργιο πρέπει νὰ εἶναι τὸ νυφικό, ποὺ συμβολίζει, ὅταν εἶναι λευκό, τὴν ἁγνότητα, τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν εἰλικρίνεια.

— Μετὰ τὸν πρῶτο γάμο, ἡ νύφη μπορεῖ νὰ φορέσει κι ἄλλο χρῶμα νυφικοῦ ἐκτὸς τοῦ λευκοῦ, ἂν καὶ σὲ ὁρισμένους καλλιτεχνικοὺς κυρίως κύκλους πολλὲς νύφες ντύνονται μὲ κόκκινα ἢ ρὸζ νυφικὰ στὸν πρῶτο τους κιόλας γάμο. Τὸ μόνο χρῶμα ποὺ γενικῶς ἀντενδείκνυται σὲ νυφικὸ εἶναι τὸ μαῦρο.

— Ἡ παράδοση ὅμως τοῦ λευκοῦ νυφικοῦ δὲν τηρεῖται πάντοτε, ἰδιαιτέρως στοὺς πολιτικοὺς γάμους, ὅπου ἔχουμε κρέπ, μπὲζ ἕως καὶ ρὸζ νυφικά.

— Ἐπίσης, μιὰ διαζευγμένη ἢ μιὰ χήρα ποὺ ξαναπαντρεύεται δὲν φορᾶ συνήθως λευκὸ νυφικό, ἀλλὰ ταγιέρ.

— Ἡ νύφη εἶναι ἡ μεγάλη πρωταγωνίστρια τοῦ γάμου καὶ ἔχει τὴ σαφῆ ὑποχρέωση νὰ προσπαθήσει νὰ εἶναι ὅσο πιὸ πολὺ γίνεται περιποιη-

μένη καὶ ὄμορφη. Εἶναι λυπηρὸ ἡ νύφη νὰ εἶναι ἀκτένιστη ἢ ἀτημέλητη στὴν τελετὴ τοῦ γάμου, ὅσο ἁπλὴ κι ἂν εἶναι ἡ τελευταία. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὸν γαμπρό.

— **Τὰ** πέπλα ποὺ κάλυπταν τὸ κεφάλι καὶ ἄφηναν νὰ διαφαίνονται ἐλαφρῶς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου τῆς νύφης ἐπινοήθηκαν γιὰ νὰ ἀποτρέπουν τὰ κακὰ πνεύματα, ὥστε νὰ προστατεύεται τὸ πρόσωπο τῆς νύφης καὶ νὰ μὴ μποροῦν νὰ τῆς κάνουν κακό.

— **Οἱ** περισσότερες νύφες προτιμοῦν νὰ ράψουν ἢ νὰ ἀγοράσουν τὸ δικό τους νυφικό. Ἔχουν τοὺς λόγους τους. Μιὰ φορὰ παντρεύεται κανεὶς στὴ ζωή, ἄρα τὸ νυφικὸ πρέπει νὰ εἶναι μοναδικό, δηλαδὴ νὰ μὴν τὸ ἔχει φορέσει ἄλλος.

— **Βλέπει** ὁ γαμπρὸς τὸ νυφικὸ πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο; Ὅπως καὶ μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ φύλου τοῦ παιδιοῦ πρὶν ἀπὸ τὸν τοκετό, ὑπάρχουν δύο προσεγγίσεις. Ἡ ρομαντικὴ καὶ παραδοσιακὴ ποὺ θέλει νὰ διατηρεῖ τὸ μυστήριο καὶ ἡ ρεαλιστικὴ ποὺ θέλει νὰ τὰ γνωρίζει ὅλα.

— **Τὸ** εἶδος τοῦ νυφικοῦ ἐπιλέγεται ἀναλόγως τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν μελλονύμφων.

— **Κατὰ** τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς ἡ νύφη δὲν πρέπει νὰ ἔχει τσάντα οὔτε ρολόι.

— **Ἡ** νύφη προσέχει ὥστε τὸ νυφικὸ ἢ τὸ φουστάνι νὰ τῆς ταιριάζουν στὸ σῶμα καὶ τὸ στύλ. Τὰ ὑποδήματα πρέπει νὰ εἶναι ἄσπρα ἢ μπὲζ καὶ ὄχι μὲ πολὺ ψηλὸ τακούνι, γιὰ νὰ μπορεῖ ἡ νύφη νὰ περπατᾶ ἢ νὰ χορεύει χαριτωμένα. Τὸ μακιγιὰζ πρέπει νὰ ταιριάζει μὲ τὸ ἄσπρο χρῶμα καὶ νὰ μὴν εἶναι πολὺ ἔντονο. Τὰ μαλλιὰ σεμνὰ καὶ ἀέρινα, ὥστε νὰ κάθεται ἐπάνω τους ὡραῖα τὸ πέπλο.

— **Καλὸ** εἶναι ἡ νύφη νὰ μὴ βαρυφορτώνεται μὲ κοσμήματα καὶ νὰ ἀποφεύγει τελείως τὰ *faux*. Τὸ δακτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνος καὶ ἕνα περιδέραιο μὲ μαργαριτάρια εἶναι ἡ ἰδεώδης λύση.

— **Σὲ** πολιτικὸ γάμο, ἡ νύφη μπορεῖ νὰ φορέσει ταγιὲρ (σακάκι καὶ φούστα) ἢ ἀνοικτόχρωμο φόρεμα μέχρι τὸ γόνατο (τὸ καπέλο καὶ τὰ γά-

ντια εἶναι προαιρετικά), ἐνῶ ὁ γαμπρὸς σκοῦρο κοστούμι. Ἂν ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ θρησκευτικὸς γάμος τελεσθοῦν τὴν ἴδια ἡμέρα, οἱ συγγενεῖς καὶ τὸ ζευγάρι μποροῦν νὰ φορέσουν τὰ ἴδια ροῦχα (δηλαδὴ καὶ ἡ νύφη νυφικὸ στὸν πολιτικὸ) καὶ κατόπιν στὴ δεξίωση.

— Στοὺς μεγάλους γάμους, ὁ γαμπρὸς φορᾶ σκοῦρο κοστούμι (τὸ φράκο ἢ ἡ ζακέτα ἔχουν σχεδὸν ἐκλείψει), ἄσπρο ὑποκάμισο καὶ γραβάτα σὲ γκρὶ ἢ ἀσημὶ ἀπόχρωση, κάλτσες καὶ ὑποδήματα μαῦρα.

— Σὲ λιγότερο ἐπίσημους γάμους, ὁ γαμπρὸς φορᾶ κατὰ κανόνα σκοῦρο κοστούμι, λευκὸ ὑποκάμισο, μαῦρα ὑποδήματα (καὶ κάλτσες!), γκρὶ γραβάτα. Στὸ πέτο μπορεῖ, ἂν θέλει, νὰ τοποθετήσει ἄσπρο γαρύφαλλο ἢ ἕνα λουλουδάκι ἀπὸ τὸ μπουκέτο τῆς νύφης. Ἡ νύφη μπορεῖ νὰ φορέσει φόρεμα τύπου κοκτέιλ. Τὸ μπουκέτο μπορεῖ ἡ νύφη νὰ τὸ κρατᾶ μέσα σ' ἕνα δαντελωτὸ μαντίλι μὲ τὰ ἀρχικά της.

— Σὲ καλλιτεχνικοὺς ἢ ρομαντικοὺς γάμους ποὺ γίνονται σὲ παρεκκλήσια νησιῶν, ἐπιτρέπονται ὁρισμένες ἐξτραβαγκάντζες, ὅπως ὁ γαμπρὸς νὰ φορᾶ λινὰ λευκὰ καὶ ἡ νύφη ἕνα λιγότερο ἀμπιγιὲ φόρεμα.

— Σὲ κάθε περίπτωση ὅμως ἀπαγορεύονται τρεῖς ἀμφιέσεις: τὸ μπλοὺ τζήν, ἡ νύφη μὲ παντελόνι, καὶ τὸ μπουφάν!

— Οἱ δύο ἄνδρες γονεῖς τῶν μελλονύμφων πρέπει νὰ εἶναι ντυμένοι ἀναλόγως μὲ τὸ κοστούμι τοῦ γαμπροῦ. Οἱ μητέρες στὴν ἐκκλησία δὲν χρειάζεται νὰ φοροῦν μακριὰ φουστάνια μέχρι τὸν ἀστράγαλο. Οἱ στρατιωτικοὶ φοροῦν τὰ παράσημα καὶ τὴν ἐπίσημη στολή τους.

— Τὰ παρανυφάκια, ποὺ συνήθως εἶναι ἀπὸ 4 ἕως 10 ἐτῶν, φοροῦν ροῦχα ποὺ μοιάζουν μὲ τὸ νυφικὸ καὶ εἶναι ἀνοικτόχρωμα γιὰ τὸ καλοκαίρι καὶ πιὸ σκοῦρα τὸν χειμῶνα (μπλέ, πράσινο). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ζευγάρι νὰ διαλέξει παρανύμφους μεγαλύτερης ἡλικίας, συνήθως τὴν ἀδελφὴ ἢ φίλες τῆς νύφης.

— Ἂν ὁ γάμος τελεσθεῖ ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ τὴ δεξίωση (ὅπως γίνεται ἄλλωστε τὶς περισσότερες φορὲς) καὶ ἡ ἐνδυμασία τῆς γυναίκας εἶναι λίγο «ἐλαφριά», μιὰ καλὴ λύση γιὰ νὰ τὴν κάνει λίγο πιὸ συντηρητικὴ εἶναι

νὰ ρίξει στοὺς ὤμους της ἕνα σάλι ἢ μιὰ μεταξωτὴ ζακέτα (ἀκόμα καὶ διαφανῆ), ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι λιγότερο προκλητικὴ μέσα στὸν Οἶκο τοῦ Κυρίου.

— Μιὰ σημαντικὴ λεπτομέρεια: γενικῶς, οἱ προσκεκλημένες κυρίες ἀντενδείκνυται νὰ φοροῦν λευκὰ στὴν τελετὴ τοῦ γάμου.

Βέρες

— Ἡ βέρα εἶναι τὸ πιὸ σημαντικὸ γαμήλιο δῶρο. Χωρὶς αὐτὴν κανένας γάμος δὲν θεωρεῖται πλήρης, ἀφοῦ ἡ βέρα θεωρεῖται ἡ πρώτη ἀπόδειξη τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας ἀγάπης. Πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι ἄρχισαν νὰ φοροῦν βέρες στὸ τρίτο δάκτυλο τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ, γιατὶ πίστευαν πὼς ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦσε μιὰ φλέβα ποὺ κατέληγε κατευθείαν στὴν καρδιά.

— Πρέπει πάντα νὰ εἶναι ἀπὸ πολύτιμο μέταλλο, ὅπως 18 καράτια χρυσὸ ἢ λευκόχρυσο, καὶ ὁλοστρόγγυλη γιὰ νὰ συμβολίζει τὴν αἰωνιότητα.

— Δὲν ὑπάρχει κανόνας γιὰ τὸ πάχος. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ δακτυλίου εἶναι σκαλισμένα τὰ ὀνόματα τοῦ ζευγαριοῦ ἢ τὰ ἀρχικά τους, ἡ ἡμερομηνία τοῦ γάμου ἢ ἀκόμη καὶ ἕνα μήνυμα ἀγάπης.

Ὥρα καὶ μέρα ποὺ θὰ γίνει ὁ γάμος

— Ἀντενδείκνυνται οἱ γάμοι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὸ δεκαπενθήμερο πρὶν ἀπὸ τὸν Δεκαπενταύγουστο καὶ τὸ τεσσαρακονθήμερο πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Οὕτως ἢ ἄλλως, εἶναι περίοδοι νηστείας καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη δὲν τελοῦνται γάμοι. Παλαιότερα ὑπῆρχε μιὰ πρόληψη νὰ μὴν γίνονται γάμοι τὸν Μάιο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν δίσεκτων ἐτῶν, ἡ ὁποία ὅμως ἔχει ἐκλείψει.

— Ἡ πιὸ συνηθισμένη ὥρα, ὅταν πρόκειται γιὰ Σαββατοκύριακο, εἶναι μεταξὺ 11ης καὶ 12ης πρωινῆς ἢ 6ης καὶ 8ης ἀπογευματινῆς.

— Πάντως τὸ ἀπόγευμα εἶναι πιὸ βολικό, γιατὶ δίνει χρόνο στὴ νύφη, τὴν κουμπάρα καὶ τὴ μητέρα νὰ ἑτοιμάσουν τὰ μαλλιά τους καὶ νὰ ντυθοῦν μὲ ἄνεση.

— Ἐπίσης εἶναι προτιμότερο, γιατὶ ἔχουν καὶ οἱ ὀργανωτὲς ἄνεση χρόνου γιὰ νὰ διευθετήσουν τὶς λεπτομέρειες (λουλούδια, στρώσιμο τραπεζιῶν, φαγητό, κτλ.).

— Ἡ καταλληλότερη ἐποχὴ νὰ παντρευτεῖ κανεὶς εἶναι τὸ καλοκαίρι, διότι εἶναι περίοδος διακοπῶν καὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιὸ χαλαροί. Γιὰ λόγους ἀλτρουισμοῦ, οἱ μελλόνυμφοι πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὰ Σαββατοκύριακα στὴν πόλη, διότι θὰ στερήσουν ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους τους, ἐὰν ὁ γάμος γίνει στὴν πόλη, τὸ πολύτιμο Σαββατοκύριακό τους.

— Μιὰ ἐνδιαφέρουσα λύση εἶναι νὰ γίνει ὁ γάμος Σαββατοκύριακο καὶ σὲ νησί, ὥστε νὰ συνδυασθεῖ τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου.

— Ἐννοεῖται φυσικὰ πὼς τὶς καθημερινὲς οἱ γάμοι πρέπει νὰ γίνονται κατὰ τὶς ἀπογευματινὲς ὧρες, γιὰ νὰ προλάβουν οἱ καλεσμένοι νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν ἐργασία τους.

— Τὸ ζευγάρι πρέπει νὰ γνωρίσει τὸν ἱερέα ποὺ θὰ τοὺς παντρέψει, γιὰ νὰ τὸν ρωτήσουν ἂν τὸν ἐνοχλοῦν λεπτομέρειες ὅπως ὁ διάκοσμος τῆς ἐκκλησίας, οἱ φωτογράφοι, τὸ βίντεο. Φρόνιμο εἶναι νὰ γνωρισθεῖ καὶ ὁ κουμπάρος μαζί του.

— Τοὺς μελλονύμφους μπορεῖ νὰ παντρέψει εἴτε ἕνας, δύο ἢ περισσότεροι ἱερεῖς εἴτε Μητροπολίτης εἴτε ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δὲν παντρεύει ποτέ.

— Εἶναι πολὺ σημαντικὸ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου νὰ φθάσουν οἱ κουμπάροι ἢ οἱ κουμπάρες, ὁ γαμπρὸς καὶ τὰ παρανυφάκια ἐγκαίρως στὴν ἐκκλησία (περίπου 30-45 λεπτὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τοῦ μυστηρίου). Οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς βρίσκονται ἤδη μέσα στὴν ἐκκλησία. Ὅταν εἰσέλθει ἡ νύφη, ὅλοι ἐγείρονται. Ὁ γαμπρὸς στέκεται ἐκ δεξιῶν τῆς νύφης, κοιτώντας τὸ ἱερό. Ὁ κουμπάρος στέκεται ἐκ δεξιῶν τοῦ γαμπροῦ καὶ λίγο πίσω του καὶ ἡ κουμπάρα ἐξ ἀριστερῶν τῆς νύφης, ἀντιστοίχως μὲ τὸν κουμπάρο. Τὰ παρανυφάκια στέκονται πίσω τους καὶ στὸ πλάι μοιρασμένα.

— Ἡ οἰκογένεια τῆς νύφης κάθεται ἀριστερὰ καὶ τοῦ γαμπροῦ δεξιά. Ἂν οἱ γονεῖς εἶναι διαζευγμένοι καὶ ὄχι ξαναπαντρεμένοι, κάθονται δί-

πλα-δίπλα, κοντὰ στὸ παιδί τους ποὺ παντρεύεται. Ἂν εἶναι ξαναπαντρεμένοι, κάθονται μαζὶ μὲ τὸν ἢ τὴν σύζυγό τους.

— Ἡ νύφη δὲν φθάνει ποτὲ μόνη στὴν ἐκκλησία. Συνοδεύεται μέχρι τὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν πατέρα της ἤ, ἐὰν αὐτὸς ἔχει ἀποδημήσει ἢ ἀπουσιάζει, ἀπὸ τὸν θεῖο της ἢ τὸν μεγαλύτερο ἀδελφό της. Ἡ νύφη φθάνει μὲ σκοῦρο αὐτοκίνητο, καλογυαλισμένο καὶ διακοσμημένο μὲ ἄσπρα λουλούδια. Σὲ ὁρισμένους γάμους τὸ θέμα τῆς καθυστερήσεως τῆς νύφης ἔχει δημιουργήσει ἀρκετὲς ἐντάσεις. Γι' αὐτὸ καλὸ εἶναι νὰ φθάσει στὴν ὥρα της.

— Ὁ γαμπρὸς περιμένει τὴ νύφη στὴν εἴσοδο τῆς ἐκκλησίας.

— Σὲ ὁρισμένους γάμους ἡ νύφη συνοδεύεται ἀπὸ νεαρὲς κοπέλες, ἀδελφὲς ἢ συγγενεῖς τῶν μελλονύμφων, ποὺ εἶναι ὁμοιόμορφα ντυμένες καὶ παραστέκουν διακοσμητικὰ στὸν βωμό. Κρατοῦν καλαθάκια μὲ πέταλα λουλουδιῶν καὶ ρύζι γιὰ νὰ ράνουν τὴ νύφη.

— Ὁ ἱερέας, μόλις ἔρθει ἡ νύφη, ὑποδέχεται τοὺς μελλονύμφους καὶ τοὺς ὁδηγεῖ μέσα στὸν ναὸ μέχρι τὴ σολέα (τὴν ἡμικυκλικὴ προέκταση τοῦ ἱεροῦ), ψάλλοντας τὸ *Ἄξιον Ἐστί*.

— Μπροστὰ ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη στέκεται ὁ ἱερέας καὶ ἀπέναντί του τὸ ζευγάρι μὲ τοὺς κουμπάρους λίγο πιὸ πίσω στὰ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τοῦ ζευγαριοῦ.

— Τὴν ὅλη εἰκόνα συμπληρώνουν τὰ παρανυφάκια, τὰ ὁποῖα κρατοῦν λαμπάδες ἀναμμένες καὶ διακοσμημένες μὲ λουλούδια, τόσο γιὰ νὰ χαρίζουν φῶς καὶ νὰ κάνουν τὴ σκηνὴ πιὸ λαμπερὴ ὅσο καὶ γιὰ νὰ λειώσουν (συμβολικῶς) τὶς προηγούμενες ἁμαρτίες τοῦ ζευγαριοῦ μαζὶ μὲ τὸ κερί.

— Ἐκεῖ βρίσκεται καὶ τὸ τραπέζι μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, τὸν ἀσημένιο δίσκο μὲ τὰ στέφανα καὶ τὶς βέρες, τὸ νάμα (τὸ κρασὶ ποὺ ἀντικαθιστᾶ τὴ Θεία Κοινωνία, γιατὶ παλιὰ ὁ γάμος γινόταν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας).

— Ἡ τελετὴ εἶναι πάρα πολὺ ὄμορφη, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχει μεγάλη συμμετοχὴ ἀπὸ τοὺς καλεσμένους ἢ τὸν οἰκογενειακὸ περίγυρο. Αὐτοὶ

στέκονται πίσω ἀπὸ τὸ ζευγάρι ἢ κάθονται σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ μυστηρίου, ποὺ διαρκεῖ περισσότερο ἀπὸ μία ὥρα.

— **Ὁ** ἱερέας διαβάζει τὴν ἀκολουθία ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη. Τὸ μυστήριο ξεκινᾶ μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἀρραβῶνος. Ὁ ἱερέας εὐλογεῖ τὶς βέρες ἐπάνω στὸ Εὐαγγέλιο, τὶς ἀκουμπᾶ τρεῖς φορὲς στὸ μέτωπο πρῶτα τοῦ ἄνδρα καὶ μετὰ τῆς γυναίκας καὶ καθὼς διαβάζει τὶς εὐχὲς τοῦ ἀρραβῶνος, ὁ κουμπάρος τὶς περνᾶ στὰ δάκτυλα τῶν μελλονύμφων. Ἐν συνεχείᾳ ξεκινᾶ ἡ ἀκολουθία τῆς στέψεως.

— **Οἱ** βέρες συμβολίζουν τὸ δέσιμο τῆς ζωῆς: τὸ ἀνδρόγυνο εἶναι πλέον δεμένο, καὶ ὅπως λέει μιὰ εὐχή, *οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω*.

— **Ἀ**κολούθως ὁ ἱερέας εὐλογεῖ τὰ στέφανα στὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὰ ἀκουμπᾶ τρεῖς φορὲς στὸ μέτωπο τοῦ ἄνδρα καὶ τρεῖς φορὲς στὸ μέτωπο τῆς γυναίκας. Κατόπιν τὰ σταυρώνει στὸ μέσον καὶ τὰ δίνει στὸν κουμπάρο, ὁ ὁποῖος τὰ σταυρώνει πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους χιαστὶ τρεῖς φορές.

— **Τὰ** στέφανα συμβολίζουν τὴ χάρη καὶ τὴ δόξα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εὐλογεῖ τὴν ἕνωση αὐτὴ τοῦ ζευγαριοῦ μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου, καὶ ὅτι τὸ εὐτυχισμένο ζευγάρι θὰ εἶναι βασιλιὰς καὶ βασίλισσα στὸ καινούργιο τους σπιτικό.

— **Σ**τὴ συνέχεια τῆς ἀκολουθίας, ὁ ἱερέας δίνει στὸ ζευγάρι τὸ *ποτήριον* καὶ πίνουν ἀπὸ τρεῖς φορὲς κόκκινο κρασὶ εὐλογημένο καὶ ἀκολουθεῖ ὁ *χορὸς τοῦ Ἠσαΐα*, ὁ ὁποῖος λαμβάνει χώρα γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, μὲ τὸν ἱερέα νὰ προπορεύεται καὶ τὸ ζευγάρι νὰ ἀκολουθεῖ πιασμένο χέρι-χέρι, ἐνῶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι πετοῦν *ρύζι* γιὰ νὰ *ριζώσει* ὁ γάμος καὶ *ροδοπέταλα* γιὰ νὰ ἔχουν οἱ νεόνυμφοι *βίον ἀνθόσπαρτον*.

— **Μ**όλις τελειώσει ὁ χορὸς τοῦ Ἠσαΐα καὶ διαβάσει ὁ ἱερέας τὶς τελευταῖες δύο εὐχές, κάνει, ἂν θέλει, μιὰ μικρὴ ὁμιλία, τοὺς εὔχεται καὶ ἀφοῦ τοὺς χαιρετήσει, ἀποχωρεῖ. Ἐν συνεχείᾳ χαιρετοῦν ὁ κουμπάρος, οἱ γονεῖς καὶ τὰ ἀδέλφια. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἡ τελετὴ ἔχει ὁλοκληρωθεῖ. Στὴ συνέχεια βγάζουν ἀναμνηστικὲς φωτογραφίες.

— Κατόπιν εἶναι ἡ σειρὰ τῶν συγγενῶν νὰ περιστοιχίσουν τοὺς νεονύμφους γιὰ νὰ τοὺς συγχαροῦν καὶ γιὰ νὰ φιλήσουν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὰ στέφανα.

— Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κάνουν οἱ ὑπόλοιποι καλεσμένοι αὐτὴν τὴν κίνηση.

— Ἐὰν ἡ νύφη φορᾶ πέπλο στὸ πρόσωπο, τὸ σηκώνει στὸ τέλος τῆς τελετῆς καὶ ὄχι πρίν.

— Ὁ γαμπρὸς προσφέρει τὸ ἀριστερό του μπράτσο στὴ νύφη γιὰ νὰ πορευθοῦν πρὸς τὴν ἔξοδο τοῦ ναοῦ.

— Φεύγοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, οἱ καλεσμένοι παίρνουν μαζί τους τὶς μπομπονιέρες, τὶς ὁποῖες μοιράζουν κατὰ τὴν ἔξοδο εἴτε συγγενικὰ πρόσωπα εἴτε φιλικά.

— Ὑπάρχει ἕνα ἔθιμο, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο οἱ ἀνύπανδρες βάζουν τὰ κουφέτα κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους, γιὰ νὰ δοῦν στὸν ὕπνο τους τὸν μελλοντικό τους σύζυγο.

— Ἐπειδὴ ὁ γάμος εἶναι ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως μιὰ ἀστικὴ σύμβαση, τὸ ζευγάρι πρέπει μετὰ τὴν τελετὴ νὰ ὑπογράψει καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἔγγραφα γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ πιστοποιητικοῦ γάμου.

— Ὡς προσκεκλημένοι, φροντίζουμε νὰ φθάνουμε στὴν ὥρα μας γιὰ τὸ μυστήριο καὶ δὲν φεύγουμε πρὶν εὐχηθοῦμε στοὺς νεονύμφους.

Λουλούδια

— Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πὼς ἡ ἐκκλησία εἶναι τόπος ἱερὸς καὶ Οἶκος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἡ αἴθουσα δεξιώσεων ἑνὸς ὑπερπολυτελοῦς ξενοδοχείου. Συνεπῶς, ὅσον ἀφορᾶ τὴ διακόσμησή της μὲ λουλούδια, ἡ ἐπιλογή μας πρέπει νὰ εἶναι λιτὴ καὶ καλαίσθητη, ὅπως ἁρμόζει σ' ἕναν ἱερὸ χῶρο. Πρέπει νὰ ἀποφύγουμε τὶς ὑπερβολές, ὥστε νὰ μὴ δημιουργηθεῖ ἀποπνικτικὴ ἀτμόσφαιρα εἴτε λόγῳ τῆς δυνατῆς μυρωδιᾶς τῶν ἀνθέων εἴτε λόγῳ τῆς βαρυφορτωμένης διακοσμήσεως. Ἐξάλλου οἱ ἐκκλησίες εἶναι ἀπὸ μόνες τους τόσο ὡραῖα διακοσμημένες μὲ

τὶς τοιχογραφίες τους, τὶς εἰκόνες καὶ τοὺς τρούλους τους, ποὺ μᾶλλον ἐνοχλεῖ τὴν αἰσθητικὴ ἡ ὑπερβολὴ τῶν ἐπιπλέον ἀντικειμένων.

— **Φ**υσικὰ καὶ πρέπει νὰ πάρουμε πρῶτα τὴν ἔγκριση τοῦ ἱερέως ποὺ θὰ τελέσει τὸ μυστήριο, γιὰ νὰ ἀρχίσουμε νὰ παραγγέλλουμε τὰ λουλούδια. Νὰ θυμούμεθα ὅτι τὰ σημεῖα ποὺ κυρίως τοποθετοῦνται τὰ λουλούδια, εἶναι στὴν εἴσοδο, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ζευγαριοῦ καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ἱερό. Φρόνιμο εἶναι πάντως νὰ ρωτήσουμε τὸν ἱερέα.

— **Τὸ** εἶδος τῶν λουλουδιῶν ποὺ προτιμοῦμε γιὰ τὴν περίσταση εἶναι λευκὰ τριαντάφυλλα ἢ κρίνοι ἢ ἄλλα λουλούδια σὲ λευκὸ χρῶμα. Τὰ ἔντονα χρώματα ἀντενδείκνυνται καὶ γενικῶς ἀποφεύγουμε τὸ κόκκινο.

— **Τ**οποθετοῦνται πάντα στὸ ὕψος τοῦ κεφαλιοῦ, ὥστε νὰ φαίνονται καὶ ὅταν ὅλοι κάθονται καὶ νὰ μὴν κρύβονται ἀπὸ τὶς πλάτες καὶ τὰ κεφάλια τῶν μπροστινῶν.

— **Τὰ** μπουκέτα ἦταν ἀρχικὰ μικρὲς ἀρμαθιὲς ἀπὸ βότανα ποὺ τὶς κουβαλοῦσαν γιὰ νὰ διώχνουν μὲ τὶς μυρωδιές τους τὰ κακὰ πνεύματα!

Δεξίωση

— **Ε**ἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις τῆς ἐποχῆς μας: ὅσο μειώνεται ἡ ἀξία τοῦ γάμου ὡς θεσμοῦ τῆς κοινωνίας, τόσο μεγαλώνει ἡ ἀξία τῆς γαμήλιας δεξιώσεως. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια, πρόκειται γιὰ μιὰ μεγάλη γιορτὴ ποὺ θέλει ὀργάνωση καὶ προγραμματισμό.

— **Π**αραδοσιακῶς οἱ γαμήλιες δεξιώσεις γίνονται στὸ πατρικὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἡ παράδοση βέβαια ξεκίνησε τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ νύφη ἔμενε στὸ πατρικό της μέχρι τήν ἡμέρα τοῦ γάμου.

— **Ἂν** ἡ δεξίωση γίνεται στὸ πατρικὸ τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δύο, εἶναι καλύτερο νὰ μὴν κοιμηθοῦν ἐκεῖ μετά, γιατὶ θεωρεῖται γρουσουζιά, ἀλλὰ σὲ ἄλλο σπίτι ἢ σὲ ξενοδοχεῖο.

— **Οἱ** δεξιώσεις ἔχουν τὶς ρίζες τους στὰ μεσαιωνικὰ χρόνια. Ὁ γαμπρὸς ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξει ὅτι μποροῦσε νὰ συντηρήσει τὴ γυναίκα του, κι ἔτσι προσέφερε δῶρα, φαγητὸ καὶ ποτὸ στὴν οἰκογένειά της.

— Στὶς μέρες μας οἱ δεξιώσεις γίνονται ἐπίσης σὲ ξενοδοχεῖα, κέντρα διασκεδάσεως, σπίτια συγγενῶν ἢ φίλων μας.

— Ὁ χῶρος τῆς τελετῆς πρέπει νὰ ἐπιλεχθεῖ πολὺ προσεκτικὰ καὶ νὰ γίνει ἡ κράτηση ἐγκαίρως.

— Ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ ἁπλὲς δεξιώσεις χρειάζονται κάποιον γενικὸ συντονιστὴ ἢ ἔστω κάποιο *catering*, ποὺ εἴτε θὰ παρέχεται ἀπὸ τὸν χῶρο ποὺ θὰ ἐνοικιάσουμε εἴτε θὰ πρέπει νὰ βροῦμε μόνοι μας. Ὅμως ἕνας καλὸς συντονιστὴς γάμων θὰ φροντίσει τὸ θέμα αὐτό.

— Ἡ ἑταιρεία ποὺ θὰ ἐπιλεγεῖ πρέπει νὰ εἶναι ἐπιβεβαιωμένα καλή.

— Καλὸ εἶναι βέβαια νὰ τὸ ἐπιμεληθοῦμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, καθὼς τὸ θέμα τοῦ προσωπικοῦ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα στὴ διοργάνωση τῆς δεξιώσεως.

— Ὁ τρόπος ποὺ θὰ γίνει ἡ δεξίωση εἶναι πλέον λίγο-πολὺ καθορισμένος. Χωρίζεται σὲ δύο μέρη, στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ δεῖπνο.

— Ἐὰν ἔχουμε διαλέξει μιὰ πολὺ μικρὴ ἐκκλησία, μποροῦμε νὰ καλέσουμε μόνο συγγενεῖς καὶ πολὺ στενοὺς φίλους στὴν ἀκολουθία καὶ μετὰ νὰ κάνουμε μιὰ πιὸ μεγάλη δεξίωση, γιὰ νὰ καλέσουμε ὅλους τοὺς ὑπόλοιπους ποὺ δὲν χωροῦσαν στὴν ἐκκλησία.

— Μερικοὶ κάνουν καὶ δεύτερη γιορτὴ λίγο πιὸ μετά, ὥστε νὰ μὴ μείνει κανένας δυσαρεστημένος.

— Ἡ δεξίωση μπορεῖ νὰ γίνει ἢ ἀμέσως μετὰ τὴ λήξη τῆς θρησκευτικῆς τελετῆς ἢ 1-2 ὧρες ἀργότερα. Ἂν ὁ γάμος τελεσθεῖ τὸ πρωί, μπορεῖ νὰ ἀκολουθήσει μεσημεριανὴ γιορτὴ μὲ προκαθορισμένη διάρκεια (π. χ. 12 μ.μ.-4 μ.μ.) ἢ σὲ ἐξοχικὸ σπίτι ἢ σὲ ἑστιατόριο κοντὰ στὴν ἐκκλησία ἢ σὲ οἰκόπεδο διαμορφωμένο ὡραῖα γιὰ τὴν περίσταση. Τὸ *savoir-vivre* δέχεται ὅποια φόρμουλα διαλέξει ἡ οἰκογένεια. Ἂν ἡ οἰκογένεια ἀπὸ μόνη της εἶναι τεράστια, ἐπιτρέπεται μετὰ τὴν τελετὴ νὰ παρατεθεῖ μεγάλο δεῖπνο μόνο γι' αὐτὴν καὶ τὴν ἄλλη μέρα νὰ δοθεῖ ἡ δεξίωση.

— Οἱ δύο οἰκογένειες δέχονται τοὺς προσκεκλημένους στὴ δεξίωση, ὄχι τὸ ζευγάρι. Κι αὐτὸ γίνεται ὥστε τὸ ζευγάρι νὰ ἔχει χρόνο γιὰ φωτο-

γραφίες ἢ ἄλλες μικροδουλειές. Μετὰ περνᾶ ἀπὸ τραπέζι σὲ τραπέζι γιὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦν καὶ νὰ πιοῦν στὴν ὑγεία τους μὲ σαμπάνια.

— **Ὁ** χορὸς μπορεῖ νὰ ἀνοίξει καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς νύφης μὲ τὴν κόρη του. Διαφορετικά, ἀνοίγει τὸν χορὸ τὸ ζευγάρι μόνο του καὶ στὴ συνέχεια χορεύουν ἡ νύφη μὲ τὸν πατέρα ἢ μὲ τὸν πεθερὸ καὶ ὁ γαμπρὸς μὲ τὴ μητέρα ἢ τὴν πεθερά, τὰ ἀδέρφια μεταξύ τους, οἱ κουμπάροι, κλπ.

— **Σ**υνήθως τὸ ζευγάρι διαλέγει ἕνα τραγούδι τῆς ἀρεσκείας του ὡς τὸ πρῶτο ποὺ θὰ παιχθεῖ στὴ δεξίωση καὶ ποὺ θὰ τὸ χορέψουν μαζί. Συνήθως εἶναι ἕνα ρομαντικὸ τραγούδι ἢ κάποια πὸπ ἐπιτυχία, ἡ ὁποία εἴτε συνόδευσε τὴ γνωριμία τους εἴτε εἶναι συμβολικὴ γιὰ τὴ σχέση τους. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ οἱ περιπτώσεις ὅπου ἕνα ζευγάρι θὰ χορέψει βάλς ἢ τανγκὸ ἢ ἀκόμη καὶ παραδοσιακοὺς χορούς.

— **Π**αλαιότερα, ὅπως συχνὰ βλέπουμε καὶ στὶς ἑλληνικὲς ταινίες, στὶς γιορτὲς ποὺ ἐγίνοντο μετὰ τὸν γάμο, ὑπῆρχε ἕνα μεγάλο τραπέζι (ἢ πολλὰ τραπέζια τοποθετημένα τὸ ἕνα δίπλα στὸ ἄλλο), ὅπου ὅλοι ἐκάθοντο ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά του. Ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη ἐκάθοντο στὴ μέση καὶ ἐπλαισιώνοντο ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, τοὺς κουμπάρους καὶ τὰ ἀδέρφια τους.

— **Σ**ήμερα πλέον συνηθίζεται νὰ ὑπάρχουν ροτόντες στὸν χῶρο τῆς δεξιώσεως. Στὸ κυρίως τραπέζι κάθονται ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς κουμπάρους τους. Οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι κάθονται στὰ πλησιέστερα τραπέζια.

— **Τ**ελευταίως, σὲ νεανικοὺς γάμους, ἔχει παρατηρηθεῖ νὰ κάθεται τὸ ζευγάρι μαζὶ μὲ τοὺς κουμπάρους καὶ τὰ ἀδέλφια του, καὶ οἱ γονεῖς μὲ τοὺς ὑπόλοιπους κοντινοὺς συγγενεῖς νὰ κάθονται στὸ διπλανὸ τραπέζι.

— **Τὸ** κόψιμο μιᾶς τούρτας διασφαλίζει συμβολικῶς ἕναν γάμο καρπερό. Τὴν τούρτα τὴν προσφέρουμε σὲ κομμάτια ὄχι μόνο στοὺς καλεσμένους, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλο τὸ προσωπικό.

— **Ἀ**κολούθως, κατὰ τὶς ἑπόμενες ἡμέρες, εὐχαριστοῦμε προσωπικῶς μὲ

κάρτα γιὰ τὰ δῶρα καὶ τὴν παρουσία κάθε καλεσμένου, πληρώνουμε τοὺς λογαριασμοὺς τῆς δεξιώσεως καὶ ἀποστέλλουμε στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους φωτογραφίες ἀπὸ τὸν γάμο, ἰδιαιτέρως σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν κατάφεραν νὰ παρευρεθοῦν λόγῳ ἀποστάσεως ἢ ὑγείας.

— Τέλος, τὸ θανατηφόρο ἐπεισόδιο κατὰ τὴ διάρκεια ἑνὸς κρητικοῦ γάμου στὸ κτῆμα Νάσιουτζικ, ὑποδεικνύει ὅτι τὸ ἔθιμο μὲ τὶς «μπαλωθιὲς» μᾶλλον δὲν ἐνδείκνυται γιὰ τὶς γαμήλιες δεξιώσεις.

Καθιστὸ δεῖπνο

— Ἡ περίπτωση αὐτὴ εἶναι κάπως πολύπλοκη, καθὼς μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τοῦ ποῦ θὰ καθίσει ὁ κάθε καλεσμένος.

— Πολλὲς ὧρες ἀφιερώνονται γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ πιὸ σωστὴ καὶ λειτουργικὴ θέση γιὰ τὸν κάθε καλεσμένο.

— Οἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν καλεσμένων ἀλλὰ καὶ τῶν συγγενῶν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ εἶναι σίγουρο ὅτι οἱ εἰλικρινεῖς συζητήσεις πρὶν καταρτισθεῖ τὸ πλάνο μποροῦν νὰ σώσουν τὰ χειρότερα.

— Ἀκόμα κι ἕνα τηλεφώνημα σὲ κάποιον φίλο ἢ συγγενῆ πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο γιὰ νὰ ξεκαθαρισθεῖ ἂν ἔχει πρόβλημα νὰ καθίσει κοντὰ σὲ κάποιον ἄλλον, εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀντιμετωπίσουμε ψυχρότητα στὸ τραπέζι ἢ ἀκόμα καὶ τσακωμό.

Ὑποδοχὴ καλεσμένων σὲ σειρὰ

— Ἡ ὑποδοχὴ τῶν καλεσμένων μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλο ἕνα παραδοσιακὸ κομμάτι ἑνὸς γάμου, τὸ ὁποῖο λόγῳ τῶν διευρυμένων οἰκογενειῶν στὴν ἐποχή μας (δεύτερος σύζυγος, σύντροφος, κτλ.) ἐφαρμόζεται πιὰ ὅλο καὶ λιγότερο.

— Εἶναι λυπηρὸ νὰ μὴ συμβαίνει αὐτό, καθὼς ἔτσι ἐξασφαλίζεται ἡ ἐγγύηση ὅτι ὅλοι οἱ καλεσμένοι θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ συναντήσουν καὶ νὰ συγχαροῦν τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς γονεῖς τους.

— Ἡ γραμμὴ αὐτὴ συνήθως βρίσκεται στὴν εἴσοδο τοῦ χώρου τῆς δεξιώσεως, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ μὴ συνεπάγεται ὅτι οἱ καλεσμένοι πρέπει νὰ περιμένουν ἔξω.

— Ἡ γραμμὴ αὐτὴ συνήθως ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, τοὺς γονεῖς τοῦ γαμπροῦ, τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς κουμπάρους.

— Τὸ ποτὸ συνήθως προσφέρεται στοὺς καλεσμένους μετὰ τοὺς χαιρετισμούς, καθὼς δὲν εἶναι πολὺ βολικὸ νὰ κρατᾶ κανεὶς ἕνα ποτήρι σαμπάνιας καὶ νὰ χαιρετᾶ συγχρόνως.

Ἡ νομικὴ διάσταση

— Ὅσο ὁ γάμος εἶναι μιὰ προσωπικὴ ὑπόθεση, ἄλλο τόσο εἶναι καὶ μιὰ νομικὴ ὑπόθεση.

— Δὲν μπορεῖ νὰ παντρευθεῖ ὁ ὁποιοσδήποτε. Τὸ ὅριο τῆς ἡλικίας στὴ χώρα μας εἶναι τὰ 18 ἔτη.

— Ὅταν κάποιος θέλει νὰ παντρευθεῖ καὶ εἶναι μικρότερος ἀπὸ δεκαοκτὼ ἐτῶν, χρειάζεται τὴ γραπτὴ συγκατάθεση τῶν γονέων ἢ τῶν κηδεμόνων του.

— Ἀπαγορεύεται ἡ ἕνωση ζευγαριῶν μὲ κοντινὴ συγγένεια αἵματος ἢ υἱοθεσίας. Ἕνας ἄνδρας (ἢ μιὰ γυναίκα ἀντιστοίχως) δὲν μπορεῖ νὰ παντρευθεῖ τὴ μητέρα του ἢ τὴ θετή του μητέρα οὔτε τὴν πρώην θετή του μητέρα, τὴν κόρη του, τὴν υἱοθετημένη κόρη ἢ πρώην υἱοθετημένη κόρη, τὴ μητέρα τοῦ πατέρα του, τὴ μητέρα τῆς μητέρας του, τὴν κόρη τοῦ γιοῦ του, τὴν κόρη τῆς κόρης του, τὴν ἀδελφή του, τὴν ἀδελφὴ τοῦ πατέρα του, τὴν ἀδελφὴ τῆς μητέρας του, τὴν κόρη τοῦ ἀδελφοῦ του ἢ τῆς ἀδελφῆς του.

— Τὸ ἴδιο ἰσχύει σὲ οἰκογένειες ὅπου ὑπάρχουν ἐξ ἀγχιστείας ἢ ἐκτὸς γάμου παιδιά.

— Ἐπιτρέπεται ὅμως ἕνας ἄνδρας νὰ παντρευθεῖ τὴν κόρη τῆς πρώην γυναίκας του, τὴν πρώην γυναίκα τοῦ πατέρα του, τὴν πρώην γυναίκα τοῦ πατέρα τοῦ πατέρα του, τὴν πρώην γυναίκα τοῦ πατέρα τῆς μητέρας του, τὴν κόρη τῆς πρώην γυναίκας τοῦ γιοῦ του, τὴν κόρη τοῦ πρώην ἄνδρα τῆς κόρης του. Ἐπίσης, τὴ μητέρα τῆς πρώην γυναίκας του ἢ τὴν πρώην γυναίκα τοῦ γιοῦ του. Ἔτσι καὶ μιὰ γυναίκα ἐπιτρέπεται νὰ ἑνωθεῖ μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου μὲ τὸν γιὸ τοῦ πρώην ἄνδρα της, μὲ τὸν πρώην ἄνδρα τῆς μητέρας της, τὸν πρώην ἄνδρα τῆς μητέρας τῆς μητέρας

της, τὸν πρώην ἄνδρα τῆς μητέρας τοῦ πατέρα της, τὸν γιὸ τοῦ γιοῦ τοῦ πρώην ἄνδρα της, τὸν γιὸ τῆς κόρης τοῦ πρώην ἄνδρα της, τὸν πατέρα τοῦ πρώην ἄνδρα της ἢ τὸν πρώην ἄνδρα τῆς κόρης της.

— Ἕνας ἄνδρας μπορεῖ νὰ παντρευθεῖ τὴν ἀδελφή, τὴ θεία ἢ τὴν ἀνιψιὰ τῆς πρώην γυναίκας του ἢ τὴν πρώην γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ, θείου ἢ ἀνιψιοῦ του.

— Ἐνῶ μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἐπετρέποντο μόνον οἱ γάμοι μεταξὺ ζευγαριῶν διαφορετικοῦ φύλου –συμπεριλαμβάνονται καὶ ὅσοι ἔχουν κάνει ἐγχείρηση ἀλλαγῆς φύλου– σὲ ὁρισμένες εὐρωπαϊκὲς χῶρες εἶναι ἀποδεκτὲς οἱ ὁμοφυλοφιλικὲς ἑνώσεις. Στὴ χώρα μας ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου συναντᾶ ἔντονες ἀντιδράσεις.

— Ὅσοι θέλουν νὰ παντρευθοῦν ἀλλοδαπὸ ἢ ἀλλόθρησκο, πρέπει νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὶς διαδικασίες, οἱ ὁποῖες διαφέρουν πολὺ ἀπὸ χώρα σὲ χώρα. Δέον λοιπὸν νὰ ἀπευθυνθοῦμε στὸ προξενεῖο τῆς χώρας ἢ σὲ εἰδικευμένο δικηγόρο, οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς ἐνημερώσουν καταλλήλως. Χρειάζεται πάντως ὥριμη σκέψη πρὶν φέρουμε ἕναν ξένο ἄνθρωπο στὴ χώρα μας ἢ πρὶν πᾶμε νὰ ζήσουμε οἱ ἴδιοι στὸ ἐξωτερικό.

— Ὅλα τὰ ζευγάρια χρειάζονται ἕνα πιστοποιητικὸ γεννήσεως ἢ υἱοθεσίας, καὶ ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς δύο ὑπῆρξε ξανὰ παντρεμένος, χρειάζεται ἕνα πιστοποιητικὸ θανάτου τοῦ/τῆς συζύγου ἢ πιστοποιητικὸ διαζυγίου.

— Μόλις διεκπεραιωθοῦν ὅλες οἱ νομικὲς διαδικασίες, εἶναι ἡ ὥρα νὰ ἀρχίσουν οἱ πρακτικὲς διαδικασίες τῆς γαμήλιας τελετῆς καὶ τῆς δεξιώσεως ποὺ ἀκολουθεῖ.

Θρησκευτικὲς διαφορὲς

— Συνηθίζεται ἡ νύφη, ἐφόσον κατὰ παράδοση θεωρεῖται ἡμέρα της ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου, νὰ ἀποφασίζει ἐκείνη γιὰ τὴ θρησκεία καὶ τὸ εἶδος τῆς τελετῆς. Βέβαια ὑπάρχει καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ποὺ ἀπαγορεύει στοὺς πιστούς της νὰ παντρεύονται σὲ ἄλλες ἐκκλησίες ἂν δὲν εἶναι καθολικές. Ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι καὶ νὰ ἔχει ἀποφασίσει ἡ νύφη, ἂν ὁ γαμπρὸς εἶναι Ρωμαιοκαθολικός, ἀναγκαστικῶς καὶ ἡ τελετὴ εἶναι τέτοια.

— Ἡ μοντέρνα προσέγγιση τοῦ θέματος εἶναι τὸ ζευγάρι νὰ μὴ θεωρεῖ τὴ θρησκεία τοῦ ἑνὸς πιὸ σημαντικὴ ἀπὸ αὐτὴν τοῦ ἄλλου. Αὐτὸ εἶναι σημαντικὸ ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἤρεμη διεκπεραίωση τῆς τελετῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια ὅλου τοῦ ἔγγαμου βίου.

— Μιὰ λύση εἶναι ὁ πολιτικὸς γάμος, ἐὰν δὲν ἔχουν καταφέρει νὰ συμφωνήσουν σὲ μιὰ πιὸ συγκαταβατικὴ λύση.

— Μποροῦν πάντα νὰ γίνουν δύο τελετές, ἔτσι ὥστε νὰ ἱκανοποιηθοῦν καὶ οἱ δύο πλευρὲς ἢ ἀκόμα καὶ νὰ γίνει ἕνας συμβιβασμός, ὅταν ὑπάρχει μιὰ πάρα πολὺ θρησκευόμενη οἰκογένεια, ἐνῶ ἡ ἄλλη πλευρὰ δὲν ἐνδιαφέρεται καὶ πολύ.

— Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἑβραϊκὴ κοινότητα καὶ θρησκεία, ἡ ὁποία ἂν καὶ δὲν καλοδέχεται τοὺς γάμους μὲ πιστοὺς ἄλλων θρησκειῶν, τοὺς ἐπιτρέπει ἐφόσον ὅμως τὰ παιδιὰ μεγαλώσουν μὲ τὴν ἑβραϊκὴ πίστη, ἡ ὁποία θεωροῦν ὅτι περνᾶ ἀπὸ τὴ μητέρα στὸ παιδί.

Πολιτικὸς γάμος

— Οἱ περισσότεροι θὰ προτιμοῦσαν τὴν κοινωνικῶς καθιερωμένη θρησκευτικὴ τελετὴ ἀπὸ τὴν κάπως ἄχρωμη διαδικασία στὸ δημαρχεῖο. Γι' αὐτὸ ἕνα μικρὸ ποσοστὸ ἀκολουθεῖ αὐτὴ τὴ διαδικασία.

— Παλαιότερα οἱ ληξιαρχικὲς πράξεις τοῦ γάμου συνετάσσοντο μόνο βάσει τοῦ πιστοποιητικοῦ ποὺ ἐξέδιδε ἡ ἐνορία. Σήμερα καὶ ὁ πολιτικὸς γάμος εἶναι νομικῶς ἔγκυρος.

— Γίνεται στὸ δημαρχεῖο, παρουσίᾳ μαρτύρων. Οἱ μελλόνυμφοι δηλώνουν σὲ μιὰ σύντομη τελετὴ ὅτι οἰκείᾳ βουλήσει προσέρχονται εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ δίνουν ἀμοιβαία ὑπόσχεση πίστεως μπροστὰ στὸν δήμαρχο ἢ τὸν ἀντιδήμαρχο ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τοὺς γάμους.

— Ἀκόμα καὶ ὁ πολιτικὸς γάμος πιὰ ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ διαφορετικὰ μέρη, μὲ τεράστιο φάσμα ἐπιλογῶν, ἀπὸ σχολεῖα μέχρι κάστρα, καὶ ὄχι μόνον στὸ ἄκομψο δημαρχεῖο.

Δικαιολογητικὰ ἐκδόσεως ἄδειας θρησκευτικοῦ γάμου

— Παράβολο 15 # ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο.
— Πιστοποιητικὸ ἀγαμίας. Ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν ἐνορία ποὺ ὑπάγεται ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη ξεχωριστά. Χρειάζονται ἐπίσης οἱ ἀστυνομικὲς ταυτότητες τῶν μελλονύμφων, δύο μάρτυρες (κατὰ προτίμηση ὁ ἕνας νὰ εἶναι συγγενὴς καὶ ὁ ἄλλος νὰ εἶναι οὐδέτερο πρόσωπο) καὶ ἕνα ἀντίτυπο τῆς ἐφημερίδος ὅπου ὑποχρεωτικῶς δημοσιεύθηκε ἡ ἀγγελία τοῦ γάμου.
— Γιὰ τοὺς διαζευγμένους, ληξιαρχικὴ πράξη τοῦ προηγούμενου γάμου, στὴν ὁποία νὰ ἀναφέρεται ἡ λύση του.
— Γιὰ τοὺς χήρους, ληξιαρχικὴ πράξη θανάτου τοῦ/τῆς συζύγου.
— Στὴ συνέχεια ἐκδίδεται ἡ ἄδεια γάμου στὴν ἐνορία ποὺ ὑπάγεται ἡ νύφη (καὶ ὄχι ὁ γαμπρός), ἀκόμη καὶ ἂν ὁ γάμος τελεσθεῖ σὲ ἄλλη ἐκκλησία.
— Τὰ πιστοποιητικὰ ἀγαμίας καὶ ἡ ἄδεια γάμου δίδονται στὸν ναὸ ὅπου θὰ τελεσθεῖ τὸ μυστήριο.
— Σημείωση: τὰ πιστοποιητικὰ ποὺ προέρχονται ἀπὸ ἄλλες Μητροπόλεις ἐκτὸς Ἑλλάδος, χρειάζεται νὰ ἐγκριθοῦν γιὰ τὴ γνησιότητά τους ἀπὸ τὸ Γραφεῖο Γάμων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Δικαιολογητικὰ ἐκδόσεως ἄδειας πολιτικοῦ γάμου

— Ληξιαρχικὴ πράξη γεννήσεως ἀπὸ τὸ ληξιαρχεῖο τοῦ τόπου γεννήσεως.
— Δήλωση τοῦ Ν. 1599/86 (πρώην Ν. 105).
— Γιὰ τοὺς διαζευγμένους, ληξιαρχικὴ πράξη τοῦ προηγούμενου γάμου, στὴν ὁποία νὰ ἀναφέρεται ἡ λύση του.
— Γιὰ τοὺς χήρους, ληξιαρχικὴ πράξη θανάτου τοῦ/τῆς συζύγου.
— Ἀγγελία γάμου, δημοσιευμένη σὲ μία ἡμερήσια ἀθηναϊκὴ η τοπικὴ ἐφημερίδα (ἕνα ἀντίτυπο τῆς ἐφημερίδος γιὰ κάθε ἐνδιαφερόμενο).
— Ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο κατοικίας (λογαριασμὸς ΟΤΕ, ΔΕΗ, μισθωτήριο κατοικίας, κλπ).
— Φωτοτυπία ἀστυνομικῆς ταυτότητος.

Διευκρινιστικὰ στοιχεῖα

Ἡ ἄδεια πολιτικοῦ γάμου ἐκδίδεται ἐντὸς 8 ἡμερολογιακῶν ἡμερῶν. Γιὰ τὴν κατάθεση τῶν δικαιολογητικῶν καὶ τὴν παραλαβὴ τῆς ἄδειας γάμου θὰ πρέπει νὰ εἶναι παρὼν ὁ ἴδιος ὁ ἐνδιαφερόμενος. Οἱ μελλόνυμφοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἐπιλέξουν τὸ δημαρχεῖο ὅπου θὰ τελεσθεῖ ὁ γάμος. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ὑποβάλλουν ἀπὸ κοινοῦ αἴτηση συνοδευόμενη ἀπὸ τὶς ἄδειες γάμου στὸ δημαρχεῖο τῆς ἐπιλογῆς τους.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΕΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν εὐθυνῶν καὶ τῶν πληρωμῶν πολὺ συχνὰ δημιουργοῦνται διαφωνίες καὶ παρεξηγήσεις μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν ἢ ἀκόμα καὶ μεταξὺ τοῦ ζευγαριοῦ. Γι' αὐτὸ καλὸ εἶναι αὐτὰ τὰ θέματα νὰ διασαφηνισθοῦν ἐκ τῶν προτέρων (ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀποφασίζεται ἡ ἡμερομηνία τοῦ γάμου).

Ὑπευθυνότητες τῆς νύφης

— Ὅπως εἶναι λογικό, ἡ νύφη εἶναι ἡ μεγαλύτερη πρωταγωνίστρια σὲ ἕναν γάμο, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ὑποχρέωσή της εἶναι νὰ προσπαθήσει νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ὄμορφη, τόσο αὐτὴ ὅσο καὶ ἡ κουμπάρα καὶ τὰ παρανυφάκια της τὴν ἡμέρα τοῦ μυστηρίου.

— Διαλέγει τὸ νυφικό της καὶ τὰ ροῦχα τῶν παρανύμφων, κανονίζει τὴν αἰσθητικὸ ποὺ θὰ τὴ βάψει καὶ θὰ τὴν καλλωπίσει, καθὼς καὶ τὸν κομμωτὴ γιὰ τὰ μαλλιά της.

— Ἐπίσης, εἶναι εὐθύνη της νὰ κανονίσει μαζὶ μὲ τὸν διοργανωτή, ποὺ τὴ βοηθᾶ, γιὰ τὴ μουσικὴ καθὼς καὶ τὰ λουλούδια.

Ὑπευθυνότητες τοῦ γαμπροῦ

— **Τὸ** πρῶτο βῆμα εἶναι νὰ ὁρίσει τὸν κουμπάρο του, ἀφοῦ βέβαια ἔχει πληρώσει τὶς βέρες καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἐκκλησίας. Στὴν Ἑλλάδα, τὰ ἔξοδα τῆς ἐκκλησίας τὰ πληρώνουν οἱ κουμπάροι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λουλούδια καὶ τὴ μουσική, ἂν ὑπάρχει.

— Πληρώνει ἐπίσης τὴν ἀνθοδέσμη τῆς νύφης, τῆς κουμπάρας καὶ τῶν παρανύμφων, τὰ μανικετόκουμπα τοῦ κουμπάρου καὶ τὰ δικά του. Ἐπίσης, φροντίζει νὰ κάνει δῶρα σὲ ὅλους τοὺς παραπάνω (κουμπάρους καὶ παρανυφάκια).
— Ἐὰν χρειασθεῖ, πληρώνει ὁ ἴδιος γιὰ τὸ αὐτοκίνητο ποὺ θὰ ἐνοικιάσει γιὰ νὰ πάει στὴν ἐκκλησία καὶ γιὰ νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ μόλις τελειώσει ἡ τελετή (ὅλα αὐτὰ βεβαίως ἂν δὲν ἔχει ὁ ἴδιος αὐτοκίνητο).
— Ἐπίσης, διοργανώνει καὶ πληρώνει γιὰ τὸν μήνα τοῦ μέλιτος.

Μικτὲς ὑπευθυνότητες τοῦ ζεύγους

— Ἀπὸ κοινοῦ τὸ ζευγάρι ἐπιλέγει τὴν ἐκκλησία ποὺ θέλουν νὰ τελεσθεῖ τὸ μυστήριο του γάμου τους, καὶ πρέπει νὰ γνωρισθεῖ μὲ τὸν ἱερέα ποὺ θά τούς παντρέψει, ρωτώντας τον πάντα ἀπὸ εὐγένεια ἂν θὰ μπορέσει, καὶ ὄχι παίρνοντας ὡς δεδομένο ὅτι μπορεῖ. Ὅταν συμφωνήσει, τότε κανονίζουν τὰ τῆς τελετῆς.
— Καταρτίζουν μαζὶ μιὰ λίστα μὲ τὰ ὀνόματα τῶν φίλων τους ποὺ θὰ ἤθελαν νὰ παρευρεθοῦν τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου τους.
— Ἐπίσης σημειώνουν τὰ καταστήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ ἤθελαν νὰ δεχθοῦν δῶρα γιὰ τὸ καινούργιο σπίτι τους καὶ τί δῶρα θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ δεχθοῦν.

Ὑπευθυνότητες τῶν γονέων τῆς νύφης

— Μπορεῖ τὸ ἔθιμο τῆς προίκας νὰ ἔχει σχεδὸν καταργηθεῖ, ἡ οἰκογένεια ὅμως τῆς νύφης διατηρεῖ ἀρκετὲς ὑποχρεώσεις.
— Οἱ γονεῖς τῆς νύφης, ἐκτὸς ἀπὸ διοργανωτές, εἶναι καὶ οἱ μεγάλοι χορηγοὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας τοῦ γάμου (τελετὴ καὶ δεξίωση).
— Ἔχουν εὐθύνη γιὰ τὶς προετοιμασίες, γιὰ τὴ φροντίδα ὄχι μόνο νὰ κυλήσουν ὅλα ἁπλῶς ὁμαλά, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ εὐχάριστα, ὥστε ἡ μέρα αὐτὴ νὰ εἶναι ὄντως ξεχωριστὴ γιὰ τὴν κόρη τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς καλεσμένους.
— Κανονίζουν καὶ πληρώνουν γιὰ τὴν ἀνακοίνωση τοῦ γάμου στὴν ἐφημερίδα.

— Μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸ μελλοντικὸ ζευγάρι κανονίζουν τὴ λίστα τῶν καλεσμένων.

— Συνθέτουν τὸ κείμενο τῶν προσκλήσεων, ἀποφασίζουν τὴ γραμματοσειρὰ καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ χαρτιοῦ (ποιότητα, διακοσμητικὰ στοιχεῖα, χρῶμα, κτλ.) καὶ φροντίζουν νὰ μάθουν τὶς διευθύνσεις τῶν καλεσμένων.

— Ἀκόμα, πληρώνουν γιὰ τὴ διακόσμηση τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπίσης ὀργανώνουν καὶ πληρώνουν τὰ πάντα ὅσον ἀφορᾶ τὴ δεξίωση. Αὐτὸ συμπεριλαμβάνει φαγητὸ καὶ ποτά, τὴν τούρτα, τὰ λουλούδια, τὴ διακόσμηση, τοὺς φωτογράφους καὶ τὴν ὀρχήστρα, ἂν ὑπάρχει.

— Ἐπίσης κανονίζουν καὶ πληρώνουν γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς γαμήλιας ὁμάδας (κουμπάροι, παράνυμφοι, κλπ.), ἐὰν χρειάζεται.

— Τὰ παραπάνω ἰσχύουν βέβαια γιὰ οἰκογένειες ποὺ μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὰ ἔξοδα αὐτά.

— Στὴν ἀντίθετη περίπτωση, οἱ καλοπροαίρετες συνεισφορὲς ἀπὸ παπποῦδες, ἀπὸ τὸ ζευγάρι τὸ ἴδιο ἢ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ γαμπροῦ, εἶναι καλοδεχούμενες.

— Φυσικὰ καὶ δὲν εἶναι σωστὸ οἱ γονεῖς τῆς νύφης νὰ φθάνουν στὴν ὑπερβολὴ καὶ ἀπὸ ὑπερβολικὸ ζῆλο ἢ ἀγάπη γιὰ τὴν κόρη τους νὰ ἐξαντλήσουν τὶς ἀποταμιεύσεις τους.

— Πάρα πολὺ ἄσχημο εἶναι ἐπίσης τὸ παράδειγμα μερικῶν οἰκογενειῶν, ποὺ γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου δίνουν τὴν ἄδεια σὲ κοσμικὰ περιοδικὰ νὰ τὸν καλύψουν φωτογραφικῶς, μὲ ἀντάλλαγμα νὰ ἐπιβαρυνθοῦν ἐκεῖνα τὸ κόστος. Κάτι τέτοιο εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλο καὶ δὲν δείχνει καμία ἀξιοπρέπεια.

Ὑπευθυνότητες τῶν γονέων τοῦ γαμπροῦ

— Οἱ εὐθύνες τῶν γονέων τοῦ γαμπροῦ εἶναι περιορισμένες. Ἡ συμμετοχή τους μπορεῖ ὅμως νὰ γίνει πιὸ ἐνεργή, ὅταν τὸ ἀποδέχεται ἡ οἰκογένεια τῆς νύφης. Ἀρχικῶς, ἀρκεῖ νὰ παρευρεθοῦν στὸν γάμο καὶ νὰ συμπεριφερθοῦν εὐγενικῶς στοὺς καλεσμένους. Μποροῦν ἐπίσης νὰ βοηθήσουν στὴ λίστα μὲ τοὺς καλεσμένους.

— Ἡ οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ πληρώνει τὸ νυφικό, τὸ ὁποῖο ὅμως διαλέγει ἡ νύφη.

— Πέραν αὐτῶν, ἡ ὅποια οἰκονομικὴ ὑποστήριξη πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύφης δὲν θεωρεῖται πλέον ἀγένεια ἢ ἀγαρμποσύνη, ἀρκεῖ βέβαια νὰ δοῦν ὅτι τὴ χρειάζεται ἢ ὅτι τὴ δέχεται ὁ πατέρας τῆς νύφης.

Ὑπευθυνότητες τῶν κουμπάρων

— Ὅλες οἱ τελετὲς γάμου, εἴτε εἶναι θρησκευτικὲς εἴτε πολιτικές, πρέπει νὰ ἔχουν τουλάχιστον ἀπὸ δύο μάρτυρες ἡλικίας ἄνω τῶν 18 ἐτῶν.

— Μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες παρουσίες στὸν γάμο εἶναι αὐτὴ τοῦ κουμπάρου, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ὁρισθεῖ ἐγκαίρως. Συνήθως πρόκειται γιὰ τὸν πιὸ στενὸ φίλο τοῦ γαμπροῦ ἢ συγγενικό του πρόσωπο. Πολλὲς φορὲς ὑπάρχει καὶ κουμπάρα, μιὰ στενὴ φίλη ἢ συγγενὴς τῆς νύφης. Σύμφωνα ὅμως καὶ μὲ τὴν παράδοση, κουμπάρος εἶναι ὁ νονὸς ἢ ἡ νονὰ τῆς νύφης. Στοὺς βασιλικοὺς ἢ ἀριστοκρατικοὺς γάμους ὁ ἀριθμὸς τῶν κουμπάρων εἶναι μεγαλύτερος, ἀλλὰ ἡ μίμηση αὐτῆς τῆς συνήθειας μᾶλλον φαντάζει ὑπερβολική.

— Νὰ θυμᾶται πάντα πὼς εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ κομπλιμέντο νὰ σοῦ ζητήσει κάποιος νὰ γίνεις κουμπάρος του, γι' αὐτὸ καὶ ἔχει τὴν ἠθικὴ εὐθύνη νὰ συμπεριφερθεῖ ἀναλόγως, γιὰ νὰ σταθεῖ στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ ἀνταποδώσει τὴν τιμή.

— Στὴν Ἑλλάδα δὲν συνηθίζεται νά ἐκφωνοῦν λόγο οἱ κουμπάροι, ὅπως στὸ ἐξωτερικό, ἂν καὶ ὁρισμένοι ἔχουν υἱοθετήσει τὸ ἔθιμο.

— Ἐὰν ὅμως ὁ κουμπάρος ἀποφασίσει νὰ βγάλει λόγο, πρέπει νὰ εἶναι εὐχάριστος καὶ εὐγενικός, καλὸς ὁμιλητὴς καὶ νὰ ἀποφύγει «ἀποκαλύψεις».

— Ἐπίσης, μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὸν γαμπρὸ νὰ γράψει τὸν λόγο του (ἐὰν θέλει ὁ γαμπρὸς νὰ κάνει κάτι τέτοιο), οὕτως ὥστε νὰ δώσει μιὰ εἰκόνα στοὺς γονεῖς καὶ τὴν οἰκογένεια τῆς νύφης, ἂν δὲν ἔχουν προλάβει ἀκόμα νὰ γνωρισθοῦν καλά).

— Τὰ ἔξοδα τῆς ἐκκλησίας τὰ πληρώνουν οἱ κουμπάροι, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λουλούδια.

— Εἶναι φρόνιμο ὁ κουμπάρος νὰ εἶναι ὁμόθρησκος μὲ τὸ ζευγάρι καὶ νὰ μὴν ὑπῆρξε στὸ παρελθὸν καμιὰ σεξουαλικὴ σχέση μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς νύφης (καὶ ἀντιστοίχως τῆς κουμπάρας μὲ τὸν γαμπρό).

— Ὁ κουμπάρος εἶναι τὰ αὐτιὰ καὶ τὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ τὴν ἡμέρα τῆς τελετῆς. Εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ συνοδεύσει τὸν γαμπρὸ στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ θὰ τοῦ ὀργανώσει τὸ *bachelor party*. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἶναι καὶ ἐνήμερος καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῶν προετοιμασιῶν ποὺ προηγοῦνται τῆς σημαντικῆς ἡμέρας.

— Τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου ἐλέγχει μὲ τὸν γαμπρὸ ἂν εἶναι καθαρὰ καὶ ἕτοιμα τὰ ροῦχα του γιὰ τὴν τελετή, ἂν ὅλα εἶναι ἐντάξει ὅσον ἀφορᾶ τὸν μῆνα τοῦ μέλιτος (ἀεροπορικὰ εἰσιτήρια, ἀποσκευές, διαβατήρια, συνάλλαγμα), βεβαιώνεται πὼς ἡ ἐκκλησία ἔχει πληρωθεῖ, προσπαθεῖ νὰ χαλαρώσει τὸν γαμπρὸ ὥστε νὰ μὴν αἰσθάνεται πανικοβλημένος ἢ ἀγχωμένος καὶ τὸν ὁδηγεῖ ἐκεῖνος στὴν ἐκκλησία.

— Ἐπίσης, ὁ κουμπάρος εἶναι αὐτὸς ποὺ θὰ ἀλλάξει τὰ στεφάνια, θὰ κρατήσει τὶς βέρες μέχρι τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ τοῦ ζητηθοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς τελετῆς μέσα στὴν ἐκκλησία, καὶ θὰ τὶς δώσει ἐκεῖνος στὸν γαμπρό.

— Φυσικὰ θυμᾶται νὰ βγεῖ χαμογελαστὸς καὶ εὐτυχισμένος σὲ ὅλες τὶς φωτογραφίες καὶ νὰ εἶναι μιὰ εὐχάριστη παρουσία σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας.

— Ὁ ρόλος του στὴ δεξίωση ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἀπὸ τὸ ἂν ἔχουν προσλάβει κάποιον ἐπαγγελματία γιὰ νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ κατευθύνει τὰ πάντα.

— Ἐὰν δὲν ἔχει προσληφθεῖ κάποιος, τότε θὰ πρέπει νὰ θυμᾶται νὰ βοηθᾶ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης, νὰ ἀναγγείλει τὸ κόψιμο τῆς τούρτας καὶ τοὺς λόγους ποὺ πιθανῶς θὰ ἀπαγγελθοῦν, καὶ νὰ διασκεδάζει, ὥστε νὰ μεταφέρει τὸ κέφι του καὶ τὴ χαρά του καὶ στοὺς ὑπόλοιπους καλεσμένους, γιὰ νὰ δημιουργήσει μιὰ ζεστὴ καὶ κεφάτη ἀτμόσφαιρα.

— Ἡ κουμπάρα ἔχει πάνω-κάτω τοὺς ἴδιους ρόλους μὲ τὸν κουμπάρο. Πρέπει νὰ εἶναι ἡ σκιὰ τῆς νύφης τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, νὰ τὴ βοηθήσει μὲ τὴν ἐμφάνισή της (χτένισμα, νυφικό, μακιγιάζ), νὰ τῆς φτιάξει

τὸ πέπλο ἢ τὴν οὐρὰ τοῦ νυφικοῦ μπαίνοντας στὴν ἐκκλησία. Φροντίζει ἐπίσης ὥστε τὰ παρανυφάκια νὰ εἶναι ὑπάκουα καὶ εὐγενικά.

Παρανυφάκια

— Τὰ παρανυφάκια εἶναι συνήθως ἀπὸ δύο μέχρι ἔξι. Εἶναι ὑπερβολικὸ νὰ ὑπάρχουν περισσότερα, ἀλλὰ καὶ παρακινδυνευμένο, γιατὶ μπορεῖ νὰ ἀρχίσουν νὰ παρασύρονται καὶ νὰ κάνουν ἀταξίες. Εἴθισται νὰ εἶναι τὰ παιδάκια τῶν καλύτερων φίλων τοῦ ζευγαριοῦ ἢ συγγενῶν.

— Ζητοῦμε τὴν ἄδεια τῶν γονέων πρὶν τὸ ποῦμε στὰ ἴδια καὶ ἐνθουσιασθοῦν.

— Τὰ παρανυφάκια πρέπει νὰ τὰ διαλέξει τὸ ζευγάρι προσεκτικά, ὥστε νὰ μὴν εἶναι οὔτε ὑπερβολικῶς ντροπαλὰ οὔτε ὑπερκινητικά. Ὁ ρόλος τους εἶναι ἀρκετὰ σημαντικός: κρατοῦν τὰ καλάθια μὲ τὰ ροδοπέταλα, τὰ ὁποῖα μοιράζουν στοὺς καλεσμένους καὶ τὰ πετοῦν στὴ διαδρομὴ ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ νύφη.

— Δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ζευγάρι νὰ διαλέξει παρανύμφους μεγαλύτερης ἡλικίας, συνήθως τὴν ἀδελφὴ ἢ φίλες τῆς νύφης.

— Γιὰ τὴν ἐνδυμασία τους φροντίζει ἡ νύφη.

Φωτογραφίες

— Ἕνα ἀπὸ τὰ μελήματα τῶν μελλονύμφων εἶναι νὰ ἀπαθανατισθεῖ ἡ τελετὴ τοῦ γάμου τους μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Ἔχει παρατηρηθεῖ ὅτι ὅταν ἀνατίθεται σὲ ἕνα φίλο ἢ γνωστό μας νὰ φωτογραφίσει ἐρασιτεχνικῶς γάμους, προκαλοῦνται παρεξηγήσεις λόγῳ ἐλλείψεων. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι ὁ συνδυασμός τῶν δύο, δηλαδὴ ἐρασιτέχνη καὶ ἐπαγγελματία φωτογράφου.

— Πρὶν ἀπὸ τὴν τελετὴ εἶναι χρήσιμη μιὰ συζήτηση μὲ τὸν φωτογράφο καὶ τὸν ἐπαγγελματία ποὺ θὰ βιντεοσκοπήσει τὸν γάμο καὶ τὴ δεξίωση. Ἐκεῖ θὰ ἐξηγήσουμε εὐκρινῶς τὶς ἐπιθυμίες μας, π.χ. ἐὰν θέλουμε οἱ φωτογραφίες νὰ εἶναι καλλιτεχνικές.

— Οὕτως ἢ ἄλλως, λόγῳ τῆς ἱερότητος τοῦ χώρου, ἡ κάλυψη πρέπει νὰ γίνει μὲ τὴ μεγαλύτερη διακριτικότητα.

— Βεβαιωνόμεθα ὅτι ὁ φωτογράφος καὶ ὁ εἰκονολήπτης θὰ εἶναι ἐνδεδυμένοι κατὰ τὸν ἐνδεδειγμένο τρόπο, ὥστε νὰ μὴν εἶναι «σὰν τὴ μύγα μὲς στὸ γάλα» τόσο στὸν γάμο ὅσο καὶ στὴ δεξίωση.

— Οἱ νεόνυμφοι ἀλλὰ καὶ οἱ καλεσμένοι ποζάρουν μὲ τὴ δέουσα σοβαρότητα –χαμογελώντας πάντα– γιὰ τὴν περίσταση. Ἀποφεύγουν πάντως τοὺς θεατρινισμοὺς καὶ τὶς ἀκρότητες.

— Τὰ ἔξοδα φωτογραφίσεως καὶ βιντεοσκοπήσεως ἀναλαμβάνει ἡ οἰκογένεια τοῦ γαμπροῦ, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ τὰ μοιρασθοῦν οἱ δύο οἰκογένειες.

— Εἶναι κομψὸ οἱ μελλόνυμφοι νὰ ἀποστείλουν μιὰ φωτογραφία τοῦ γάμου τους στοὺς προσκεκλημένους τους, ὄχι μόνον σ' αὐτοὺς ποὺ παρέστησαν, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτούς ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ παρευρεθοῦν.

— Ἐννοεῖται βεβαίως ὅτι θὰ ἐπιμεληθοῦν τὴν τοποθέτηση τῶν φωτογραφιῶν σὲ ὡραιότατα ἄλμπουμ.

Ἀλλαγὲς ὀνομάτων μετὰ τὸν γάμο

— Ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἀλλαγὲς ὀνομάτων μετὰ τὸν γάμο, πολλὲς γυναῖκες ἐπιλέγουν νὰ κρατήσουν τὸ δικό τους. Ἐπιτρέπεται. Τὸ πιὸ διαδεδομένο εἶναι νὰ προσθέτει ἡ κυρία δίπλα στὸ πατρικό της ἐπίθετο καὶ τὸ ἐπίθετο τοῦ ἄνδρα της, π.χ. ἀπὸ κυρία Ἑλένη Μαρκεζίνη γίνεται κυρία Ἑλένη Χέλμη-Μαρκεζίνη.

— Μιὰ κομψὴ λύση εἶναι νὰ συστήνονται μὲ τὸ πατρικό τους στοὺς ἐπαγγελματικοὺς χώρους καὶ στὸν ἰδιωτικὸ βίο μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ συζύγου. Συμβαίνουν βεβαίως καὶ μικροπαρανοήσεις. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν τὸ ζευγάρι μετακομίσει καὶ στείλει κάρτες ποὺ θὰ ἐνημερώνουν γιὰ τὴ νέα τους διεύθυνση, οἱ μισοὶ θὰ γνωρίζουν τὴν κυρία μὲ τὸ ἕνα της ἐπίθετο καὶ οἱ μισοὶ μὲ τὸ ἄλλο. Μιὰ λύση εἶναι νὰ τυπωθοῦν δύο διαφορετικὲς κάρτες καὶ ἀναλόγως τοῦ παραλήπτη νὰ σταλοῦν.

Πρῶτοι καὶ δεύτεροι γάμοι

— Στὶς μέρες μας ὁ πρῶτος γάμος τείνει νὰ θεωρεῖται ἡ γενικὴ πρόβα τοῦ δεύτερου.

— Ὅποιος ἀπὸ τοὺς δύο φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι, πρέπει νὰ στείλει στοὺς γνωστοὺς τὴν καινούργια του διεύθυνση, καὶ ἂν εἶναι γυναίκα, θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσει τὸ πατρικό της ὄνομα καὶ ὄχι τοῦ συζύγου της. Οἱ χριστουγεννιάτικες κάρτες εἶναι μιὰ καλὴ ἀφορμή.

— Ὅσον ἀφορᾶ τοὺς δεύτερους γάμους, δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἴδια πολυτέλεια μὲ τὴν ὁποία γίνονται οἱ πρῶτοι. Πρέπει νὰ εἶναι πιὸ σεμνοὶ καὶ διακριτικοί.

— Οἱ λίστες γάμου δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ ἀκριβὰ καταστήματα, γιατὶ τὸ νοικοκυριὸ καὶ τὰ ἀπαραίτητα ὑπάρχουν ἤδη, ἐκτὸς ἐὰν ἡ νύφη παντρεύεται γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ὁ γαμπρὸς μετὰ τὸ διαζύγιό του δὲν ἔχει νοικοκυριό.

— Μιὰ καλὴ πρόταση εἶναι νὰ στείλετε μιὰ λίστα βιβλίων ἢ συλλογῶν ποὺ θὰ θέλατε νὰ ἔχετε στὴ βιβλιοθήκη σας.

— Τὸ ἐνδιαφέρον στοὺς δεύτερους γάμους εἶναι ὅτι ἀντικατοπτρίζουν τὸ γοῦστο καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ζευγαριοῦ παρὰ τῶν γονέων τους. Οἱ γάμοι ποὺ γίνονται γιὰ πρώτη φορά, συνήθως χαρακτηρίζονται ἀπὸ χλιδὴ καὶ ὑπερβολή, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν περισσότερο οἱ φιλοδοξίες τῶν γονέων.

— Περισσότερο λοιπὸν οἱ δεύτεροι γάμοι εἶναι καὶ μιὰ δικαιολογία γιὰ νὰ δεχθεῖ τὸ ζευγάρι ὅλους τοὺς φίλους του καὶ νὰ τοὺς περιποιηθεῖ.

— Ὅσον ἀφορᾶ τὸν γάμο μεταξὺ μιᾶς χήρας καὶ ἑνὸς χήρου, ἡ πρόσκληση πρέπει νὰ λέει: «Ἡ κυρία Ἰωάννα Μεταξᾶ καὶ ὁ κύριος Γεώργιος Κονδύλης θὰ ἤθελαν νὰ ἔχουν τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας σας στὸν γάμο τους...»

— Ἐπειδὴ πλέον εἶναι μᾶλλον ἀκατάλληλο νὰ θεωροῦνται οἱ γονεῖς ἀκόμα κηδεμόνες, μπορεῖ ἡ νύφη νὰ ζητήσει ἀπὸ κάποιον ἄνδρα συγγενῆ της νὰ τὴ συνοδεύσει στὴν ἐκκλησία.

Ἡ συζυγικὴ συμβίωση

— Ἡ συμβίωση σημαίνει συγχρονισμὸς τῶν ρυθμῶν ζωῆς, ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου.

— Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ προσαρμοσθεῖ κανεὶς στὴν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου, ὥστε νὰ συνυπάρχει μὲ ἁρμονία καὶ παράλληλα νὰ καταφέρει νὰ ὁλοκληρώσει τὴ δική του προσωπικότητα. Μποροῦμε ὅμως νὰ ἀκολουθήσουμε τὶς παρακάτω συμβουλὲς τῶν εἰδικῶν:

— Δὲν ξεχνοῦμε ποτὲ τὶς γιορτές, τὰ γενέθλια καὶ τὶς ἐπετείους.

— Φροντίζουμε νὰ ὑπάρχουν καθημερινὲς προσωπικὲς καὶ ρομαντικὲς τρυφερὲς στιγμές.

— Δὲν ἐπιβάλουμε τὶς ἐπιθυμίες μας, π.χ. ὁ ἄνδρας δὲν ἐπιβάλλει τὸ ποδόσφαιρο στὴν τηλεόραση τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ.

— Δὲν παραμελοῦμε τὴν ἐμφάνισή μας.

— Δὲν διαψεύδουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μπροστὰ σὲ κόσμο.

— Δὲν κάνουμε δημοσίως κριτικὴ καὶ παρατηρήσεις ὁ ἕνας στὸν ἄλλον.

— Δὲν διακόπτουμε τὸν ἄλλον ὅταν μιλᾶ.

— Πρέπει νὰ μάθουμε νὰ ἀκολουθοῦμε ἕναν δρόμο ζωῆς καὶ συμβιώσεως μὲ ὁρισμένους κανόνες, ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν δύο θεμάτων ποὺ εἶναι ὑπεύθυνα γιὰ τὶς πιὸ συχνὲς διαφωνίες ἀνάμεσα στὰ ζευγάρια: τὸ οἰκονομικὸ καὶ τὸ θέμα τῶν παιδιῶν.

— Οἱ σχέσεις μὲ τὰ πεθερικὰ ἀποτελοῦν συνήθως σημεῖο τριβῆς γιὰ τοὺς νεονύμφους. Τὰ σχόλια ἔνθεν καὶ ἔνθεν δὲν χαρακτηρίζονται πάντοτε ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη ἁβρότητα. Φρόνιμο εἶναι νὰ γίνονται ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις καὶ ἡ οἰκειότητα νὰ μὴν ἐξελίσσεται σὲ ἀδιακρισία. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ πεθερὰ δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖ αὐτονόητη τὴν παρουσία της σὲ κάθε ἔξοδο τοῦ ζευγαριοῦ καὶ ἀντιστοίχως τὸ ζευγάρι δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖ φορτικὴ κάθε ἐπίσκεψη τῶν πεθερικῶν.

— Δὲν ἐπιστρέφουμε στὸ σπίτι στὶς τρεῖς τὸ πρωὶ μυρίζοντας ἀλκοόλ, δικαιολογούμενοι ὅτι ἤμεθα σὲ δημοτικὴ ἐκδήλωση κατὰ τῆς κατασκευῆς ὑπόγειου κόμβου στὸν Φάρο Ψυχικοῦ.

— Ὁ δόκτορ Ζιλμπὲρ Τόρτζμαν στὸ βιβλίο του *Τὸ ζευγάρι, οἱ νέοι κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ*, γράφει: «Ὁ γάμος ποτὲ ἴσως δὲν ἦταν τόσο φορτωμένος μὲ οὐσία καὶ ἐλπίδα ὅσο σήμερα. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἴδαμε ἐπίσης τόσα ζευγάρια, κατὰ τὰ φαινόμενα ταιριαστά, νὰ διαψεύδουν τὰ προγνωστικὰ καὶ νὰ ἀποτυγχάνουν».

ΕΠΕΤΕΙΟΙ

— Συνήθως προσφέρουμε δῶρα σὲ ἕνα ζευγάρι, ὅταν κλείνει τὰ πιὸ σημαντικὰ χρόνια γάμου, ποὺ εἶναι τὰ 25 ἢ τὰ 50 χρόνια.

— Πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται τὸ δῶρο δὲν ἔχουν ἀνάγκη, στὴν ἡλικία ποὺ βρίσκονται, ἀπὸ εἴδη νοικοκυριοῦ, γιατὶ ἤδη τὰ ἔχουν. Μιὰ καλὴ ἰδέα εἶναι νὰ συνεννοηθοῦμε οἱ καλοὶ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ τοὺς προσφέρουμε ἕνα ταξίδι ἀναψυχῆς ἢ νὰ τοὺς ἀγοράσουμε μιὰ μεγάλη τηλεόραση τελευταίας τεχνολογίας.

— Στοὺς πολὺ δικούς μας ἀνθρώπους μποροῦμε νὰ προσφέρουμε δῶρα ἐπετείου πιὸ συχνά. Ἂν εἶναι ἔτσι, καλύτερα νὰ συμβουλευθοῦμε τὴ λίστα μὲ τὸ τί συμβολίζει κάθε ἐπέτειος.

Ἐπέτειοι γάμου

1ος χρόνος: βαμβάκι.
2ος χρόνος: δέρμα.
3ος χρόνος: κριθάρι.
4ος χρόνος: βερνίκι πατώματος.
5ος χρόνος: ξύλο.
10ος χρόνος: *etain* ἀκριβὸ καὶ γκρὶ κασσίτερος.
15ος χρόνος: κρύσταλλο.
20ος χρόνος: πορσελάνη.
25ος χρόνος: ἄργυρος.
30ος χρόνος: πέρλα, μαργαριτάρι.
35ος χρόνος: ρουμπίνι.
40ος χρόνος: σμαράγδι.
45ος χρόνος: βαθὺ κόκκινο, μπορντό.
50ος χρόνος: χρυσός.
60ος χρόνος: διαμάντι.
70ος χρόνος: πλατίνα.
80ος χρόνος: ἀλάβαστρος.
90ος χρόνος: δρῦς, τὸ πιὸ ἀγέρωχο ὑπεραιωνόβιο δέντρο.

Λίστα δώρων ἐπετείων:

1ος χρόνος: χαρτί, ρολόγια σπιτιοῦ.

2ος χρόνος: βαμβάκι, πορσελάνη.

3ος χρόνος: δέρμα, κρύσταλλο, γυαλί.

4ος χρόνος: βιβλία, ἠλεκτρικὲς ἐφαρμογές.

5ος χρόνος: ξύλο, ρολόγια σπιτιοῦ, ἀσημικά.

6ος χρόνος: γλυκά, σίδερο, ξύλο.

7ος χρόνος: χαλκός, μπροῦντζος, ἀντικείμενα γραφείου.

8ος χρόνος: ἠλεκτρικὰ εἴδη, λινό, δαντέλα.

9ος χρόνος: δέρμα.

10ος χρόνος: ἀλουμίνιο, διαμάντια.

11ος χρόνος: ἀτσάλι, κοσμήματα τῆς ἐποχῆς.

12ος χρόνος: μετάξι, λινό, πετράδια, μαργαριτάρια.

13ος χρόνος: δαντέλα, ὑφάσματα, γούνα.

14ος χρόνος: χρυσὰ κοσμήματα.

15ος χρόνος: κρύσταλλα.

16ος χρόνος: ἀσημικά.

17ος χρόνος: ἔπιπλα.

18ος χρόνος: πορσελάνη.

19ος χρόνος: μπροῦντζος.

20ος χρόνος: πλατίνα.

25ος χρόνος: ἀσήμι.

30ος χρόνος: πέρλες.

35ος χρόνος: κοράλλι.

40ος χρόνος: ρουμπίνι.

45ος χρόνος: ζαφείρι.

50ος χρόνος: χρυσός.

ΟΙ ΦΙΛΟΝΙΚΙΕΣ - ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

— Στὴ χώρα μας ἡ κατάθεση τῆς αἰτήσεως γιὰ τὴν ἔκδοση διαζυγίου γίνεται ἔξι τουλάχιστον μῆνες μετὰ τὴν ἡμερομηνία τοῦ γάμου. Ἀκολουθεῖ μιὰ πρώτη συζήτηση τῆς αἰτήσεως καὶ μετὰ ἀπὸ ἔξι μῆνες μιὰ δεύτερη συζήτηση. Ἡ ἀπόφαση συνήθως ἐκδίδεται μετὰ ἀπὸ 1-2 χρόνια ἀπὸ τὴν κατάθεση τῆς αἰτήσεως, ἀναλόγως τοῦ φόρτου ἐργασίας τοῦ δικαστηρίου.

— Τὰ διαζύγια μὲ ἀντιδικία εἶναι πιὸ χρονοβόρα, ἰδίως δὲ ἐὰν συμπεριλαμβάνουν καὶ ἔφεση. Ἡ ἔκδοση τῆς ἀποφάσεως στὴν περίπτωση αὐτὴ μπορεῖ νὰ φθάσει ἕως καὶ τὰ ὀκτὼ χρόνια!

— Ἡ ἀνακοίνωση τοῦ χωρισμοῦ δέον νὰ γίνεται ἐνώπιος ἐνωπίῳ καὶ ὄχι διὰ τηλεφώνου, φάξ, τηλεγραφήματος ἢ μηνύματος στὸ κινητὸ τηλέφωνο. Ὅπως βρήκαμε τὸ θάρρος νὰ φλερτάρουμε γιὰ νὰ συνάψουμε μιὰ σχέση, μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἡ ἀναγγελία τοῦ χωρισμοῦ.

— Εἶναι προσβλητικὸ ὁ πρώην ἢ ἡ πρώην μας νὰ μάθει ἀπὸ ἀλλοῦ ὅτι βγαίναμε ἢ βγαίνουμε μὲ κάποιον ἄλλον. Αὐτὸ εἶναι ἕνα νέο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ τὸ μάθει ἀπὸ μᾶς καὶ μόνον.

— Ἡ πείρα διδάσκει ὅτι ὅποιος θέλει νὰ χωρίσει, εἶναι προτιμότερο νὰ τὸ κάνει σὲ ἕνα ἀκριβὸ ἑστιατόριο, κι αὐτὸ μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι ὁ ἄλλος δὲν θὰ θέλει νὰ προκαλέσει σκηνὴ σὲ δημόσιο χῶρο καὶ θὰ συγκρατήσει τὶς ὁποιεσδήποτε σπασμωδικὲς ἀντιδράσεις του.

— Ἂν ἔχουμε τὴν ὑποψία πὼς ἡ ἀνακοίνωση τοῦ χωρισμοῦ θὰ καταλήξει σὲ μοιρολόι καὶ κρουνοὺς δακρύων, καλύτερα νὰ μὴν τὸ κάνουμε σὲ δημόσιο χῶρο –π.χ. ἑστιατόριο ἢ *cafe*– ἀλλὰ κατὰ προτίμηση στὸ σπίτι τοῦ/τῆς συντρόφου μας, ὥστε ἐκεῖνος/-η νὰ μπορεῖ νὰ κλάψει ἐλεύθερα ἐπάνω στὸ μαξιλάρι του/της.

— Τὸν πρῶτο καιρὸ τοῦ χωρισμοῦ προσπαθοῦμε νὰ κρατήσουμε μιὰ ἀξιοπρεπῆ καὶ ψύχραιμη στάση ἀποφεύγοντας τὶς ὑστερίες καὶ τὶς ἀπειλές (εἰδικὰ πάλι ἂν ὑπάρχουν παιδιὰ μπροστά, γιατὶ πρέπει νὰ εἴμεθα σωστὰ πρότυπα καὶ νὰ τοὺς δίνουμε παραδείγματα δύναμης,

καλῆς θελήσεως καὶ λογικῆς). Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, χωρίσουμε καὶ συνεχίσουμε νὰ μένουμε στὸ ἴδιο σπίτι, δὲν προσπαθοῦμε νὰ μιμηθοῦμε τοὺς πρωταγωνιστὲς στὸν *Πόλεμο τῶν Ρόουζ*, Cathlene Turner καὶ Michael Douglas.

— **Ἂν** συναντήσουμε τὸν/τὴν πρώην σύντροφό μας, τηροῦμε τοὺς τύπους, δηλαδὴ χαιρετοῦμε.

— **Μετὰ** τὸν χωρισμὸ ἀποφεύγουμε νὰ ἐκθέσουμε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν ὁποῖο ἤμεθα μαζί, ἀποκαλύπτοντας λεπτομέρειες γιὰ τὴν ὑγεία του ἢ ἄλλα μειονεκτήματά του (τεμπέλης, ἀνάγωγος, τσιγγούνης, κλπ.).

Διάλυση ἀρραβῶνος

— **Ἐὰν** ἔχουμε ἀρραβωνιασθεῖ καὶ ἀποφασίσουμε νὰ χωρίσουμε, οἱ πρῶτοι στοὺς ὁποίους ἀνακοινώνουμε τὴν ἀπόφασή μας εἶναι οἱ γονεῖς καὶ οἱ φίλοι μας. Ἀποφεύγουμε τὶς μακροσκελεῖς ἐξηγήσεις ἀλλὰ καὶ τὶς κατηγορίες γιὰ τὸ ποιὸς φταίει γιὰ τὸν χωρισμό. Ἡ «ἀσυμφωνία χαρακτήρων» εἶναι ἕνας πλήρης οὐσίας λόγος. Δὲν χρωστοῦμε καμία ἐξήγηση σὲ κανέναν καὶ καλὸ θὰ ἦταν νὰ μὴν ὑποκύψουμε στὸν πειρασμὸ τοῦ νὰ ἀπαριθμήσουμε τοὺς τσακωμούς μας ἢ νὰ ἐξυβρίσουμε τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ παντρευθοῦμε, ὅσο μεγάλος καὶ ἂν εἶναι ὁ πειρασμὸς αὐτός.

— **Πρέπει** νὰ ἐπιστρέψουμε ὅσα δῶρα ἀρραβῶνος ἔχουμε λάβει. Ὁ πιὸ καλὸς τρόπος εἶναι νὰ γίνει ταχυδρομικῶς. Τὸ δῶρο συνοδεύεται ἀπὸ μιὰ κάρτα στὴν ὁποία γράφουμε: «Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ δῶρο σας, βρισκόμεθα ὅμως στὴ δυσάρεστη θέση νὰ σᾶς τὸ ἐπιστρέψουμε, μιᾶς καὶ ἀποφασίσαμε νὰ λύσουμε τὸν ἀρραβῶνα».

— **Ἐὰν** ἔχουμε ἤδη ἀποστείλει ἐπίσημες προσκλήσεις γάμου, θὰ χρειαστεῖ νὰ στείλουμε καὶ ἐπίσημες κάρτες ἀκυρώσεως τοῦ γάμου:

Ὁ κος καὶ ἡ κα Δημητρίου Ἀπογοητευμένου
ἀνακοινώνουν ὅτι ὁ γάμος τῆς κόρης τους
Χριστιάνας μὲ τὸν κύριο Μπάμπη Ἀναποφάσιστο
δὲν θὰ τελεσθεῖ.

— Ἐὰν ἔχουμε ἤδη στείλει ἀνεπίσημες προσκλήσεις γάμου, ἀποστέλλουμε σὲ κάθε παραλήπτη ἕνα ἀνεπίσημο σημείωμα, στὸ ὁποῖο γράφουμε:

Ἀγαπητὴ Μερόπη,
μὲ λύπη σοῦ ἀνακοινώνω
ὅτι ὁ Μπάμπης καὶ ἐγὼ διαλύσαμε τὸν ἀρραβῶνα μας.
Χριστιάνα

— **Ἂν** ὑπῆρξε ἀναγγελία στὴν ἐφημερίδα, τότε καλὸ θὰ ἦταν νὰ δημοσιεύσουμε στὴν ἴδια ἐφημερίδα μιὰ μικρὴ παράγραφο, ποὺ θὰ ἀναφέρει ὅτι ἀκυρώνεται ὁ ἀρραβώνας.

Διαζύγιο

— **Ἡ** αἰτία διαζυγίου εἶναι ἡ ἐπιθυμία γιὰ λύση τοῦ γάμου. Ἡ λύση αὐτὴ πρέπει νὰ δικαιολογηθεῖ μὲ τουλάχιστον κάποια ἀπὸ τὰ ἑξῆς: α) μοιχεία, β) ἀδικαιολόγητη συμπεριφορὰ ὅπως τὸ ποτό, τὰ ναρκωτικά, ὁ τζόγος, ἡ βία, τὸ μίσος, ἡ ἀδιαφορία, ἄρνηση γιὰ σὲξ ἢ γιὰ ἀπόκτηση παιδιῶν, ὑπερβολικὲς σεξουαλικὲς ἀπαιτήσεις, ψυχολογικὴ ἀστάθεια, ὁμοφυλοφιλία, συνεχὴς γκρίνια, γ) ἐγκατάλειψη, δ) διάσταση δύο τουλάχιστον ἐτῶν μὲ κοινὴ ἀπόφαση, ε) πεντάχρονη διάσταση ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ μόνον.

— **Εἶναι** προτιμότερο νὰ χωρίσουμε ἀρραβωνιασμένοι παρὰ παντρεμένοι. Ἂν καὶ τὸ διαζύγιο εἶναι πλέον ἕνα ἀρκετὰ συνηθισμένο φαινόμενο (π.χ. ἕνα στὰ δύο ζευγάρια χωρίζει στὴν Ἑλλάδα), δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πὼς εἶναι πιὸ πολύπλοκο ἀπὸ ἕναν ἁπλὸ χωρισμό, ὅπως στὴν περίπτωση τῆς συμβιώσεως ἢ τοῦ ἀρραβῶνος. Εἶναι ἕνα θεσμοθετημένο δικαίωμα, ἡ δὲ λύση τοῦ γάμου ἐπιφέρει πολύπλοκες νομικὲς συνέπειες καὶ γενικότερα προσωπικά, συναισθηματικά, κοινωνικὰ καὶ ὑλικὰ προβλήματα.

— **Ἂν** ἐμεῖς δὲν θέλουμε τὸ διαζύγιο κι ὁ σύντροφός μας ἐπιμένει, ἀναγκαστικῶς τὸ δεχόμεθα. Δὲν τὸν παρακολουθοῦμε, δὲν τὸν ἐνοχλοῦμε, κλπ. Ξαναφτιάχνουμε τὴ ζωή μας, ἂν ὄχι μὲ ἄλλη σχέση, τότε μὲ τὴ δουλειά μας, τοὺς φίλους μας, τὰ παιδιά μας, μὲ φιλανθρωπίες, ταξίδια.

— Δὲν εἶναι συνετὸ νὰ ἀρχίσουν οἱ νομικὲς διαδικασίες ἀμέσως μόλις τὸ ζευγάρι βρεθεῖ ἐν διαστάσει. Αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς χωριστῆς διαβιώσεως ὑποτίθεται ὅτι βοηθᾶ τὸ ζευγάρι νὰ σκεφθεῖ ψύχραιμα καὶ νὰ συνεννοηθεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν φθάνουμε ἀμέσως στὰ δικαστήρια. Ὁ χρόνος τὰ γιατρεύει ὅλα.

— Σ' αὐτὸ συμβάλλει τὰ μέγιστα ἡ ἐπιλογὴ τοῦ δικηγόρου. Ἕνας σώφρων δικηγόρος δὲν θὰ προσπαθήσει γιὰ ἕνα σύντομο διαζύγιο. Ἀντιθέτως, θὰ δώσει «χρόνο στὸν χρόνο», ὥστε νὰ ἀμβλυνθοῦν οἱ ἀντιθέσεις. Θὰ προσπαθήσει νὰ συμβιβάσει τὰ διεστῶτα καὶ –ποιὸς ξέρει;– ἴσως τὸ ζευγάρι νὰ ἐπανασυνδεθεῖ θέτοντας τὴ σχέση του ἐπὶ νέας βάσεως.

— Ἂν ἕνα ἐν διαστάσει ζευγάρι ἀποφασίσει νὰ ἐπανασυνδεθεῖ, τὸ εὐτυχὲς γεγονὸς πρέπει νὰ ἀνακοινωθεῖ τὸ συντομότερο δυνατὸν στὴν οἰκογένεια καὶ στοὺς φίλους, μεταξὺ τῶν ἄλλων γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἀντεπεξέλθουν στὶς κοινωνικές τους ὑποχρεώσεις. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι πρέπει νὰ συμπεριφερθοῦν σὰν νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτὲ χωρισμός.

— Δὲν ἔχουμε τὸν ἴδιο δικηγόρο μὲ αὐτὸν τῆς/τοῦ συζύγου μας, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ διαζύγιο γίνεται μὲ φιλικοὺς ὅρους. Ἡ πραγματικότητα φανερώνει πὼς δὲν ὑπάρχει οὔτε εὐτυχὲς οὔτε φιλικὸ διαζύγιο.

— Θεωρεῖται ἄσχημο νὰ ζητήσουμε ἀπὸ κοινούς μας φίλους νὰ καταθέσουν σὲ μιὰ δίκη διαζυγίου. Μιὰ τέτοια ἐμπλοκὴ μπορεῖ νὰ προκαλέσει μεγάλο ρῆγμα στὴ φιλία μας.

— Σ' ἕνα διαζύγιο δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε νὰ τακτοποιοῦμε καὶ ὅλες τὶς μικρολεπτομέρειες καὶ ἐκκρεμότητες τῆς προηγούμενης συμβιώσεως: τραπεζικοὺς λογαριασμούς, μετοχές, ἐπενδύσεις, ἀσφάλειες καὶ θέματα ὑγείας. Ἐπίσης, τακτοποιοῦμε τὰ θέματα τῆς διαθήκης καὶ τῆς διατροφῆς τῶν παιδιῶν.

— Τὸ ζευγάρι μπορεῖ νὰ συνεχίσει νὰ φορᾶ βέρες μέχρι νὰ ἐκδοθεῖ τὸ διαζύγιο.

— Εἶναι τουλάχιστον δεῖγμα ἐπιπολαιότητος καὶ ἀνευθυνότητος νὰ μιλοῦμε γιὰ τὰ χρόνια τοῦ γάμου καὶ τῆς συμβιώσεως σὰν νὰ ἦταν χαμένα καὶ ἄχρηστα.

— Μιὰ χήρα ἢ μιὰ γυναίκα διαζευγμένη πρέπει νὰ κρατήσει ἕνα συγκεκριμένο χρονικὸ περιθώριο, προτοῦ ξαναπαντρευθεῖ. Συνήθως τὸ περιθώριο αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ἕνας χρόνος μετὰ τὴ διάλυση τοῦ γάμου, καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ νομιμότητα κάποιας πιθανῆς γεννήσεως παιδιοῦ. Ἕνας ἄνδρας μπορεῖ νὰ παντρευθεῖ πολὺ πιὸ σύντομα.

— Καὶ στὶς δύο παραπάνω περιπτώσεις, ἂν ἀποφασίσουμε νὰ ξαναπαντρευθοῦμε, πρέπει νὰ ἀρκεστοῦμε σὲ μιὰ σύντομη καὶ ἁπλὴ τελετή.

— Πάντως τὸ διαζευγμένο ζευγάρι θὰ πρέπει νὰ συνηθίσει στὴν ἰδέα ὅτι οἱ δρόμοι τους θὰ συναντιοῦνται γιὰ πολλὰ χρόνια ἀκόμη μέσω παιδιῶν, συγγενῶν ἢ φίλων.

Τὸ ὄνομα

— Ἂν μιὰ γυναίκα ἔχει ἑνώσει τὸ ἐπίθετό της μὲ αὐτὸ τοῦ συζύγου της μὲ μιὰ παύλα (*κα Μαρία Μπές-Βγές*), μπορεῖ νὰ ἀφαιρέσει τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της καὶ νὰ κρατήσει μόνο τὸ πατρικό της (*κα Μαρία Μπές*). Στὴν περίπτωση ὅμως ποὺ τὰ παιδιὰ ἔχουν τὰ ἐπίθετα καὶ τῶν δύο γονέων τους, ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ ἐπιλέξει νὰ κρατήσει καὶ ἐκείνη τὰ δύο ὀνόματα, μέχρι τὰ παιδιά της νὰ ἐνηλικιωθοῦν.

— Μιὰ γυναίκα ποὺ εἶναι ἐν διαστάσει κρατᾶ ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου της μέχρι νὰ χωρίσει (*κα Μαρία Παντρεμένη*), ἀλλὰ τὴν προσκαλοῦμε μόνη της σὲ πάρτυ ἢ σὲ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις (*κα Μαρία Διαθέσιμη*).

— Σὲ ἐπίσημες γιορτὲς τῆς ἀποστέλλουμε προσωπικὴ πρόσκληση καὶ ἐσωκλείουμε καὶ ἕνα μικρὸ σημείωμα, στὸ ὁποῖο ἀναφέρουμε ὅτι καὶ ὁ σύζυγός της εἶναι καλεσμένος στὴ δεξίωση/τελετή. Αὐτὸ τῆς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀρνηθεῖ νὰ παρευρεθεῖ, ἂν αὐτὸ ἐπιθυμεῖ. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸν σύζυγο.

— Τὴν ἡμέρα τῆς δεξιώσεως, ἂν ἐμφανισθοῦν καὶ τὰ δύο μέλη, κάνουμε τὰ πάντα γιὰ νὰ εἶναι χωριστὰ καὶ νὰ μὴν προκληθοῦν καβγάδες. Παρ' ὅλα αὐτά, μόνο οἱ πραγματικὰ ἀγενεῖς θὰ φροντίσουν νὰ χαλάσουν τὴν εὐτυχισμένη ἡμέρα τῶν ἄλλων μὲ τὰ δικά τους προβλήματα καὶ τοὺς τσακωμούς τους.

Τὰ δῶρα

— Συνηθίζεται ἡ σύζυγος νὰ ἐπιστρέφει τὰ δῶρα της τοῦ ἀρραβῶνος στὸν σύζυγο καὶ ἐκεῖνος νὰ ἀρνεῖται νὰ τὰ λάβει, μὲ τὴν πίστη ὅτι θὰ παραμείνουν αὐτὰ ὡς ἀναμνηστικὰ τῆς συμβιώσεως. Ὅσο γιὰ τὰ δῶρα ποὺ ἔχουν ἀνταλλάξει τὰ δύο μέλη μεταξύ τους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχέσεώς τους, συνήθως ἰσχύει τὸ «ἕνα δῶρο παραμένει γιὰ πάντα ἕνα δῶρο».

— Τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἔχουν ἀγορασθεῖ ἀπὸ κοινοῦ, ἀλλὰ ἀποκτοῦν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸν ἕναν, φυσικὰ παραμένουν σ' αὐτόν.

— Τὰ γαμήλια δῶρα ἀνήκουν καὶ στοὺς δύο καὶ συνήθως χωρίζονται ὡς ἑξῆς: ἡ νύφη κρατᾶ τὰ δῶρα ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴ δική της πλευρὰ καὶ ὁ γαμπρὸς αὐτὰ ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴ δική του. Ἡ μοιρασιὰ μπορεῖ νὰ γίνει καὶ ἀναλόγως μὲ τὸ σὲ ποιὸν θὰ εἶναι πιὸ χρήσιμο κάτι. Μιὰ ἄλλη λογικὴ λύση εἶναι τὰ δῶρα νὰ φυλαχθοῦν γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ μόνο. Σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις τὸ ζευγάρι μπορεῖ νὰ πουλήσει τὰ ἀντικείμενα καὶ νὰ μοιρασθεῖ τὰ χρήματα.

— Μετὰ τὸ διαζύγιο, ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δύο παίρνει πίσω ὅ,τι ἔφερε στὸ κοινὸ σπίτι (βιβλία, ἔπιπλα, ζῶα).

— Τὰ κειμήλια ποὺ προσφέρονται στὴ νύφη ἀπὸ τὴ μητέρα τοῦ γαμπροῦ ἐπιστρέφονται στὸν γαμπρό (καὶ παρομοίως στὴ νύφη).

Τὰ παιδιὰ

— Πρέπει νὰ ἔχουμε κατὰ νοῦν ὅτι δὲν εἴμεθα οἱ μόνοι ποὺ ὑποφέρουμε ἐξαιτίας τοῦ διαζυγίου. Ὑποφέρουν καὶ τὰ παιδιά μας, οἱ γονεῖς μας, οἱ συγγενεῖς μας καὶ φυσικὰ καὶ οἱ κοινοί μας φίλοι.

— Στὰ παιδιά μας ποτὲ δὲν κατηγοροῦμε τὸν ἄλλο τους γονέα καὶ ποτὲ δὲν μιλοῦμε ἄσχημα γι' αὐτόν. Φροντίζουμε νὰ τὰ καθησυχάζουμε καὶ νὰ ἀποφεύγουμε νὰ τοὺς θυμίζουμε ὅτι τὸ διαζύγιό μας ἦταν καὶ εἶναι μιὰ ἄσχημη ἐμπειρία.

— Ἀκόμη καὶ ἂν ξαναπαντρευθοῦμε, δὲν ἐπιβάλλουμε ποτὲ διὰ τῆς βίας στὸ παιδί μας νὰ συμπαθήσει ἢ νὰ ἀγαπήσει τὸν πατριὸ ἢ τὴ μητριά του πιὸ πολὺ ἀπὸ μᾶς, τοὺς φυσικούς του γονεῖς.

— Ἐὰν εἴμεθα διαζευγμένοι καὶ ἔχουμε παιδιά, σεβόμεθα τὶς μέρες καὶ τὶς ὧρες ἐπισκέψεως τοῦ ἄλλου γονέως.

— Ἀποστέλλουμε τὸ ποσὸν τῆς διατροφῆς πάντα τὴν προκαθορισμένη ἡμέρα τοῦ μηνός.

— Ὅταν ὑπάρχουν παιδιά, πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ μὴν τὰ ἐμπλέξουμε. Δὲν πρέπει νὰ τὰ καθιστοῦμε κοινωνοὺς τῶν προβλημάτων μας, οὔτε νὰ ταπεινώνουμε τὸν πατέρα τους ἢ τὴ μητέρα τους, γιατὶ καταστρέφουμε ἔτσι τὸ πρότυπό τους, τοὺς δημιουργοῦμε ἀνασφάλειες καὶ τὰ κάνουμε διχασμένες προσωπικότητες.

— Εἶναι ἐγωιστικὸ νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὰ παιδιά μας νὰ πάρουν τὸ μέρος μας κατὰ τὴ διάρκεια ἑνὸς διαζυγίου.

— Δὲν συζητοῦμε ποτὲ μὲ τὰ παιδιά μας γιὰ τὶς οἰκονομικὲς διαπραγματεύσεις μας καὶ δὲν καυχώμεθα ὅτι π.χ. «ἐγὼ πλήρωσα αὐτὸ» ἢ «χρηματοδοτῶ ἐκεῖνο».

— Ἡ μητέρα καὶ ὁ πατέρας δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείονται ἀπὸ τὸν ἀρραβώνα ἢ τὸν γάμο τοῦ παιδιοῦ τους, ἀκόμη κι ἂν εἶναι διαζευγμένοι. Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις πρέπει νὰ τηρεῖται ἡ ἁρμόζουσα σωστὴ συμπεριφορά.

— Δὲν στεροῦμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς παπποῦδες τους καὶ τὸν εὐρύτερο συγγενικὸ κύκλο τοῦ/τῆς πρώην συζύγου μας. Γιὰ τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ, διατηροῦμε κι ἐμεῖς σχέσεις πολιτισμένες μαζί τους. Δὲν λησμονοῦμε ποτὲ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχουν τὰ πρώην πεθερικά μας νὰ βλέπουν τὰ ἐγγόνια τους. Τοὺς φερόμεθα φιλικῶς καὶ τοὺς καλοῦμε σὲ ὅλες τὶς γιορτὲς τῶν παιδιῶν.

Οἱ ἀντιδράσεις τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν

— Ἐὰν εἴμεθα τρίτοι, ὁ σωστὸς τρόπος γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε ἕναν χωρισμὸ εἶναι: α) Δὲν παίρνουμε θέση ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου. β) Δὲν μεταφέρουμε λόγια ἀπὸ τὸν ἕναν στὸν ἄλλον. γ) Δὲν ἐπιμένουμε νὰ ὀργανώσουμε μιὰ συνάντηση μεταξύ τους, ὅταν οἱ ἴδιοι δὲν τὸ ἐπιθυμοῦν. δ) Ἀποφεύγουμε νὰ μιλήσουμε ἄσχημα γιὰ ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο στὸν ἄλλον. ε) Κρατοῦμε ἐπαφὴ καὶ μὲ τοὺς δύο.

— Ἐὰν πρόκειται νὰ καλέσουμε στὸ σπίτι μας κάποιον ὁ ὁποῖος ἔχει μόλις χωρίσει, εἶναι τουλάχιστον ἀνεύθυνο καὶ ἀναιδὲς νὰ καλέσουμε καὶ τὸν/τὴν πρώην σύντροφο ἢ σύζυγό του.

— Ἀφοῦ περάσει ἀρκετὸς χρόνος, μποροῦμε νὰ προσκαλέσουμε στὸ ἴδιο γεγονὸς καὶ τοὺς δύο φίλους μας ποὺ χώρισαν, ἀφοῦ βεβαίως τοὺς ἔχουμε εἰδοποιήσει ἐγκαίρως. Ἐὰν ἀρνηθοῦν, θὰ καταλάβουμε τὸν λόγο.

— Ἡ σπουδαιότερη συμβουλὴ γιὰ τοὺς χωρισμένους εἶναι: *relax!*

Οἱ μονομαχίες

— Καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια: Σύμφωνα μὲ τὰ ἄρθρα 316-321 τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος ἀπαγορεύονται οἱ μονομαχίες! Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν προκαλέσουμε κάποιον σὲ μονομαχία, ἔχουμε ἕξι μῆνες φυλάκιση. Ἂν σκοτώσουμε τὸν ἀντίπαλο χωρὶς νὰ παραβιάσουμε τοὺς κανόνες ποὺ εἴχαμε συμφωνήσει, ὁ νόμος δὲν θὰ μᾶς τιμωρήσει γιὰ ἀνθρωποκτονία (ἰσόβια), ἀλλὰ μὲ ποινὴ μικρότερη καὶ ἀπὸ αὐτὴν ποὺ προβλέπεται γιὰ φόνο ἐξ ἀμελείας (τρία χρόνια). Ἂν λάβουμε τὰ κατάλληλα μέτρα, ὥστε μονομαχώντας νὰ μὴν ὑπάρχει κίνδυνος θανάτου, ἡ ποινὴ μειώνεται στὸν ἕνα χρόνο. Οἱ μάρτυρες ποὺ θὰ ἔχουμε καὶ οἱ λοιποὶ βοηθοὶ τιμωροῦνται ὡς συνεργοί, ἐξαιρουμένων τῶν γιατρῶν ποὺ τυχὸν θὰ παρίστανται καὶ θὰ πιάσουν δουλειὰ ἀμέσως μετά (σ.σ. γιὰ τυχὸν παριστάμενους ὑπευθύνους γραφείου κηδειῶν δὲν προβλέπεται ἐξαίρεση· θὰ θεωρηθοῦν συνεργοί).

(Ἀπὸ ἔρευνα τοῦ περιοδικοῦ *Ταχυδρόμος*)



Εἶναι προτιμότερο νὰ σερβίρουμε ἐμεῖς τὰ παιδιά, ἰδίως ἐὰν εἶναι μικρῆς ἡλικίας, παρὰ νὰ τὰ ἀφήσουμε νὰ σερβιρισθοῦν μόνα τους ἀπὸ τὸν μπουφέ.

10 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10
ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τὰ παιδιὰ πρέπει στὸ σπίτι νὰ σέβονται τοὺς γονεῖς τους,
στὸν δρόμο ἐκείνους ποὺ συναντοῦν καὶ στὴ μοναξιὰ τὸν ἑαυτό τους.
Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς

Δὲν ὑπάρχει ἕνας ἑνιαῖος τρόπος ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν, διότι κάθε παιδὶ εἶναι μοναδικὸ καὶ κάθε γονεὺς ἐπίσης. Μποροῦμε ὅμως νὰ συγκεντρώσουμε μιὰ σειρὰ ἀπὸ κοινῶς ἀποδεκτοὺς κανόνες.

Ὅλοι οἱ ψυχολόγοι συμφωνοῦν: τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς μας καθορίζουν σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ἐὰν ἀπὸ μικρὴ ἡλικία ἔχουμε μυηθεῖ στὴν καλὴ συμπεριφορά, ἡ εὐγένεια θὰ γίνει δεύτερη φύση μας. Κι ὅταν ἀργότερα κατὰ τὴν ἐφηβεία ἀπορρίψουμε τοὺς καλοὺς τρόπους –ὅπως συμβαίνει σ' αὐτὴν τὴν περίοδο– θὰ τοὺς ξαναβροῦμε μὲ ἀνακούφιση μετὰ τὸ πέρας τῆς κρίσεως.

— Οἱ πρῶτοι ὁδηγοὶ *savoir-vivre* καὶ καλῶν τρόπων ἕως τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἀπευθύνοντο ἀποκλειστικῶς στὰ παιδιά.

— **Τὰ** παιδιὰ καλὸ εἶναι νὰ μάθουν ἕνα καὶ μοναδικὸ πρότυπο συμπεριφορᾶς κι αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὑψηλὸ καὶ ὄχι τὸ χαμηλό.

— Οἱ καλοὶ τρόποι πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας εἶναι σημαντικοί, ἀλλὰ στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶναι ἀπαραίτητοι.

— ***Ἐπανάληψις μήτηρ μαθήσεως.*** Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιὰ νὰ μάθουν καλοὺς τρόπους τὰ παιδιά μας εἶναι νὰ τοὺς ἐπαναλαμβάνουμε

ἀκόμη καὶ δέκα φορὲς τὴν ἡμέρα: «Πὲς *εὐχαριστῶ, παρακαλῶ, συγγνώμη*, μὴ βάζεις τοὺς ἀγκῶνες στὸ τραπέζι, κ.ἄ.»

— Ἡ ἀνατροφὴ ἑνὸς παιδιοῦ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴ γέννησή του.

— Στὴ συνέχεια καὶ ἀναλόγως τοῦ χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ εἴμεθα προετοιμασμένοι γιὰ τὶς ἀντιδράσεις του, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἕναν χείμαρρο ἐρωτήσεων.

— Ἡ πιὸ συνηθισμένη ἐρώτηση εἶναι γιὰ ποιὸ λόγο πρέπει νὰ φερόμεθα ἔτσι κι ὄχι ἀλλιῶς. Τὰ παιδιὰ λατρεύουν νὰ ἀκοῦν ἱστορίες. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς ποὺ μποροῦμε νὰ τοὺς διηγηθοῦμε σχετίζεται μὲ τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ παραδείγματι, «Τὰ παλιὰ τὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν στὰ σπήλαια σὲ ἄγρια κατάσταση καὶ διετρέφοντο μὲ τὸ κυνήγι, μετακινούμενοι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Στὴ συνέχεια ἀνακάλυψαν πὼς καλλιεργώντας τὴ γῆ μποροῦσαν νὰ ζοῦν μὲ ἀσφάλεια χωρὶς νὰ μετακινοῦνται. Τότε ἔμαθαν νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους ἤρεμα καὶ νὰ τρῶνε παρέα. Σ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ἀνάγεται ἡ ἀφετηρία τῶν καλῶν τρόπων, οἱ ὁποῖοι ἔκτοτε ἔχουν ἐξελιχθεῖ, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη ποὺ τοὺς δημιούργησε παραμένει ἡ ἴδια: νὰ ζοῦν οἱ ἄνθρωποι καλύτερα».

— Στὴν ἐρώτηση τί θὰ κερδίσουν ἐὰν φερθοῦν ὅπως τοὺς λέμε, ἡ ἀπάντηση εἶναι ἁπλή: τὴν αὐτοεκτίμησή τους, ἀλλὰ καὶ τὸν σεβασμὸ τῶν ἄλλων.

— Τέλος, στὴν ἀντίδραση «κι ἂν δὲν μάθω τοὺς καλοὺς τρόπους, τί θὰ γίνει;», ἡ ἀλήθεια δὲν βλάπτει: ὅπως μάθαμε ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας καλοὺς τρόπους καὶ δὲν τοὺς στενοχωρήσαμε, ἔτσι τὸ παιδὶ δὲν πρέπει μὲ τὴ σειρά του νὰ μᾶς στενοχωρήσει.

— Ἐὰν ἔχουμε διαφωνία μὲ τὸ ἢ τὰ παιδιά μας, δὲν ἀντιδροῦμε σπασμωδικῶς. Προσπαθοῦμε νὰ συζητήσουμε καὶ νὰ βροῦμε μιὰ λύση μὲ τὸν διάλογο.

— Ὁ καθηγητὴς Μανόλης Καίσαρης ἐξήγησε μὲ γλαφυρὸ τρόπο στὰ παιδιά του γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκουμπᾶνε τὰ μαχαιροπίρουνα τους στὸ πιάτο: γιατὶ τὰ μυρμηγκάκια θὰ ἀνεβοῦν καὶ θὰ φᾶνε τὸ φαγητό τους.

— **Τὸ** παιδὶ πρέπει νὰ συμφιλιωθεῖ ἀπὸ νωρὶς μὲ τὸ καζανάκι τῆς τουαλέτας. Ὡς γνωστὸν ἡ σχέση τῶν παιδιῶν μὲ τὴ συγκεκριμένη συσκευὴ θυμίζει τὴ σχέση τοῦ Κόμη Δράκουλα μὲ τὸν σταυρὸ –δὲν τὸ ἀγγίζουν καὶ οἱ δύο. Τοῦ μαθαίνουμε ὅτι ὁ λόγος ποὺ τραβοῦμε τὸ καζανάκι εἶναι γιατὶ ἔτσι θὰ ἔχουν νὰ φᾶνε τὰ ψάρια.

— **Ἡ** ὑπακοὴ δὲν διδάσκεται μὲ τὸ μαστίγιο. Πολλοὶ βέβαια γονεῖς ἔχουν φθάσει στὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο ἄκρο, νὰ ἀποφεύγουν τὴν τιμωρία γιὰ νὰ μὴν πληγώσουν τὰ παιδιά τους. Ὅσο «δημοκρατικῶν» ὅμως ἀντιλήψεων κι ἂν εἴμεθα, στὰ θέματα ὑγιεινῆς καὶ καθαριότητος πρέπει νὰ ὑπάρχει στρατιωτικὴ πειθαρχία.

— **Θεωροῦμε** ὅτι ὅταν τὰ παιδιὰ μιλοῦν ἄσχημα στοὺς μεγάλους πρόκειται γιὰ αὐθάδεια κι ὅταν οἱ μεγάλοι μιλοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο στοὺς μικροὺς πρόκειται γιὰ πειθαρχία. Τοῦτο εἶναι λανθασμένο.

— **Οἱ** νέες ἔρευνες στὴν παιδοψυχολογία ἔχουν ἀνατρέψει τὴν παλαιότερη πεποίθηση ὅτι τὰ παιδιὰ προηγοῦνται τῶν ἐνηλίκων. Ἕνα παιδὶ δὲν πρέπει νὰ κάνει ὅ,τι θέλει. Οἱ σύγχρονοι γονεῖς ἐξασκοῦν κοινωνικῶς τὰ παιδιά τους καὶ συμπεριφερόμενοι σ᾽ αὐτὰ ὡσὰν νὰ ἦταν ἐνήλικοι καὶ ὄχι παιδιαρίζοντας.

— **Ἡ** ἄλογη χρήση τῆς τηλεοράσεως μπορεῖ νὰ εἶναι καταστροφικὴ γιὰ τὴ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη τῶν παιδιῶν. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι νὰ ὑπάρχει σὲ κάθε οἰκογένεια ἐσωτερικὴ ρύθμιση ὡραρίων παρακολουθήσεως τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων. Δηλαδὴ ἡ συσκευὴ νὰ παραμένει κλειστὴ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑβδομάδος καὶ νὰ ἐπιτρέπονται τὰ παιδικὰ προγράμματα τὸ Σαββατοκύριακο.

— **Ἀρκετοὶ** γονεῖς ἀφήνουν τὰ παιδιά τους νὰ βλέπουν τηλεόραση μὲ τὶς ὧρες ἢ νὰ παίζουν ἠλεκτρονικὰ παιχνίδια, γιὰ νὰ κάθονται μέσα στὸ σπίτι καὶ νὰ μὴν τρέχουν στοὺς δρόμους ἢ γιὰ νὰ ἔχουν οἱ ἴδιοι τὴν ἡσυχία τους. Αὐτὸ εἶναι λάθος.

— **Λάθος** ἐπίσης εἶναι νὰ μάθει τὸ παιδί μας νὰ τρώει βλέποντας τηλεόραση.

— Ἡ παιδίατρος Ἐντὶθ Ἀντιὲ ὑποστηρίζει ὅτι ὅσο περισσότερο βλέπει ἕνα παιδὶ εἰκόνες βίας στὴν τηλεόραση, τόσο ἐπιθετικότερο γίνεται. Φέρνοντας ὡς παράδειγμα τὴν ταινία *Scream* ποὺ ἔγινε ἡ ἀφορμὴ ἕνας ἔφηβος νὰ στραγγαλίσει μιὰ συμμαθήτριά του, ἀναφέρει ὅτι δημιουργεῖται σύγχυση ἀνάμεσα στὴν πραγματικότητα καὶ τὴν εἰκονικὴ πραγματικότητα.

— Τὰ παιδιὰ εἶναι ὠμὰ καὶ δὲν τὸ ἔχουν σὲ τίποτε νὰ πληγώσουν ἄλλα παιδιά. Πρέπει νὰ μάθουμε τὸ παιδί μας νὰ μὴ φέρεται ἐχθρικά, νὰ μὴ βρίζει οὔτε νὰ κτυπᾶ τοὺς συνομηλίκους του, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἀποδέχεται ἄσχημα ἀστεῖα, πειράγματα ἢ ἀπειλητικὴ συμπεριφορὰ εἰς βάρος του.

— Τὰ παιδιὰ συνηθίζουν νὰ ἐπαίρονται –σὲ ἕνα εἶδος πρόωρου σνομπισμοῦ– γιὰ τὴν καταγωγή τους, τὴ γειτονιά τους ἢ τὸ σχολεῖο στὸ ὁποῖο φοιτοῦν. Διδακτικὴ εἶναι ἡ ἱστορία ποὺ περιγράφει ὁ Τάκης Ναστούλης στὸ βιβλίο του *Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα*: «Κάποιος καυχιόταν μπροστὰ στὸν Ἀριστοτέλη ὅτι καταγόταν ἀπὸ μεγάλη πόλη. Ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ εἶπε: "Ἄραγε ἡ πατρίδα σου καυχιέται γιὰ σένα;"». Ἠθικὸ δίδαγμα: Σημασία δὲν ἔχει τόσο ἐὰν μένει κανεὶς στὴν Ἑκάλη ἢ ἐὰν κατάγεται ἀπὸ τὸ Βυζάντιο ἢ ἐὰν φοιτᾶ σὲ κολλέγιο, ὅσο ἐὰν εἶναι ἀντάξιος ὅλων αὐτῶν.

— Στὴ χώρα μας ἔχουμε τὴ συνήθεια νὰ πιάνουμε τὰ μάγουλα τῶν παιδιῶν καὶ ἐνίοτε νὰ τὰ τσιμποῦμε μὲ δύναμη. Ἐὰν δὲν μᾶς ἀρέσει αὐτὸ ἢ κυρίως ἐὰν δὲν ἀρέσει στὸ ἴδιο τὸ παιδί, τοῦ μαθαίνουμε πῶς νὰ ἁπλώνει ἀποφασιστικὰ τὸ χέρι γιὰ χειραψία καὶ νὰ τὸ ἀποφεύγει.

— Ἐὰν μᾶς καλέσουν σ' ἕνα φιλικὸ σπίτι, δὲν θεωροῦμε δεδομένο ὅτι πρέπει νὰ πάρουμε μαζί μας καὶ τὰ παιδιά μας.

— Μιλοῦμε στὰ παιδιά μας σωστὰ ἑλληνικά, σὰν νὰ μιλούσαμε σὲ ἐνηλίκους, καὶ ὄχι τὰ μωρουδίστικα (π.χ. «πρῶτα *μὰμ* καὶ μετὰ *νάνι* καὶ *αὔριο τουτού*»). Παραλλήλως, δὲν υἱοθετοῦμε τὶς παρεφθαρμένες λέξεις ποὺ μεταχειρίζονται τὰ ἴδια (π.χ. *ζῶσε μου* ἀντὶ γιὰ *δῶσε μου*).

— Πολλὰ παιδιὰ μαθαίνουν σήμερα ξένες γλῶσσες ἀπὸ μικρὴ ἡλικία. Πρέπει νὰ μάθουν νὰ μὴν ἀναμειγνύουν τὶς γλῶσσες στὴν ἐπικοινωνία τους (π.χ. «*πλὴζ μαμά, ἄι γουάντ παγωτό*»).

— Ἡ ἐρώτηση «ποιὸν ἀγαπᾶς περισσότερο, τὸν μπαμπά σου ἢ τὴ μαμά σου» εἶναι ἐπιεικῶς ἀπαράδεκτη. Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι διχαστική.

— Ἀποφεύγουμε, ἐὰν ἔχουμε δώσει στὸ παιδί μας ἕνα ὑποκοριστικό, νὰ τὸ προσφωνοῦμε ἔτσι δημοσίᾳ (π.χ. «*ζουζουνάκι μου*, ἔλα ἐδῶ»).

— Τὸ παγωτὸ γιὰ τὰ παιδιὰ εἶναι ὅ,τι ἡ κατάκτηση τοῦ *Champions League* γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ποδοσφαιρικὲς ὁμάδες: ἕνα ὄνειρο. Δὲν ὑπάρχει παιδὶ ποὺ νὰ τὸ ρωτήσεις «Θέλεις παγωτό;» καὶ νὰ ἀπαντήσει ἀρνητικῶς. Ἡ χρήση του ὅμως ἀπαιτεῖ σύνεση καὶ πρέπει νὰ συνδέεται μὲ ἐπιβράβευση.

— Δὲν κάνουμε ὅλα τὰ χατίρια στὰ παιδιά μας. Τοὺς μαθαίνουμε τὴν ἔννοια τοῦ «ὄχι» καὶ τῶν ὁρίων σ' αὐτὰ ποὺ ζητοῦν.

— Ὁ κόσμος μας δὲν εἶναι πάντοτε «ὄμορφος, ἀγγελικὰ πλασμένος». Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι τὰ παιδιὰ μας πρέπει νὰ μᾶς ἀκοῦν ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βράδυ νὰ γκρινιάζουμε γιὰ τὴν «κακούργα κοινωνία» ἢ νὰ οἰκτίρουμε τὴν «κακή μας μοίρα».

— Πρέπει νὰ ὑπάρχει ἑνότης στὴ συμπεριφορὰ τῆς μητέρας καὶ τοῦ πατέρα. Δὲν εἶναι δυνατόν, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ πατέρας νὰ ἀπαγορεύει στὸ παιδὶ νὰ πιεῖ *Κόκα-Κόλα* καὶ ἡ μητέρα νὰ τοῦ τὴν προσφέρει ἀφειδῶς.

— Οἱ γονεῖς δὲν προσπαθοῦν νὰ κάνουν τὰ παιδιὰ τους μινιατοῦρες ἐνηλίκων, ἀλλὰ νὰ τοὺς δίνουν καὶ νὰ τοὺς ζητοῦν αὐτὰ ποὺ εἶναι ἕτοιμα νὰ ἀφομοιώσουν.

— Τὸ ψέμα ὑπογραμμίζει μιὰ ρήξη καὶ μιὰ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης τοῦ παιδιοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς.

— Πολλοὶ γονεῖς πιστεύουν λανθασμένα ὅτι ὁ χρόνος γιατρεύει ὅλες τὶς πληγές. Ἰδιαιτέρως σὲ περιπτώσεις διαζυγίου, ἀκολουθοῦν μιὰ τάση

φυγῆς πρὸς τὰ ἐμπρός καὶ ἀποφυγῆς ἀναλήψεως εὐθυνῶν.

— Χειροδικοῦμε εἰς βάρος τῶν παιδιῶν; Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ πυθαγόρειου Ἀρχύτα, ποὺ ὅταν ἕνας νεαρός του μαθητὴς διαμαρτυρήθηκε ὅτι τὸν χτύπησε ὁ πατέρας του τοῦ ἀπάντησε «Παιδί μου, ἂν δὲν χτυπηθεῖ ὁ πηλός, κεραμίδι δὲν γίνεται», πολλὰ ἔχουν ἀλλάξει. Σήμερα, συμφώνως μὲ τὴν παιδοψυχολογία, οἱ γονεῖς εἶναι φρόνιμο νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν βία, ἀλλὰ νὰ νουθετοῦν προφορικῶς.

— Ὑπάρχουν πολλὲς ἀπόψεις γιὰ τὸ χαρτζιλίκι τῶν παιδιῶν. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι πρέπει ἀπὸ νωρὶς νὰ τοὺς δίνουμε ἕναν προκαθορισμένο ἑβδομαδιαῖο μισθὸ ποὺ θὰ αὐξάνεται ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, καὶ ἄλλοι ἐπιμένουν ὅτι ὅσο πιὸ ἀργὰ γίνει αὐτὸ τόσο τὸ καλύτερο. Τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν στὴν Ἀμερικὴ ποὺ κάνουν μικροδουλειές τὸ καλοκαίρι εἴτε ὡς μπέιμπι-σίτερ εἴτε πηγαίνοντας βόλτα τὰ σκυλιά, εἶναι ἡ καλύτερη εἰσαγωγὴ στὸ θέμα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀμοιβῆς της.

— Ὅταν χαιρετοῦμε ἕνα παιδί, σκύβουμε γιὰ νὰ εἴμεθα στὸ ὕψος του.

— Δὲν ὑπάρχει χειρότερη εἰκόνα ἀπὸ αὐτὴν τοῦ κακομαθημένου παιδιοῦ. Ὅσο εὐφυὲς ἢ ὄμορφο κι ἂν εἶναι, οἱ ἀρετές του ἐξαφανίζονται, ἐὰν δὲν γνωρίζει νὰ φερθεῖ σωστά.

— Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει καὶ χειρότερη εἰκόνα ἀπὸ αὐτὴν τοῦ κακομαθημένου –ὡς πρὸς τὸ παιδὶ– γονέως. Σπαρταριστὴ εἶναι ἡ ἀτάκα τοῦ Κώστα Βουτσᾶ (γιοῦ) πρὸς τὸν Λάμπρο Κωνσταντάρα (πατέρα) στὴν ταινία *Ἡ χαρτοπαίχτρα*: «Τί γονεῖς ἔχουμε νὰ ἀναθρέψουμε!»

Ὁ καλὸς γονέας

— Προσέχουμε τὸ παιδί μας νὰ ἔχει πάντοτε καθαρὴ ἐμφάνιση εἴτε εἶναι μέσα στὸ σπίτι εἴτε ἔξω. Ἐὰν γυρίσει ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ βρώμικα ροῦχα, τοῦ μαθαίνουμε νὰ τὰ ἀλλάζει καὶ εἰ δυνατὸν νὰ τὰ τοποθετεῖ μόνο του στὰ ἄπλυτα ἢ κατευθείαν στὸ πλυντήριο.

— Φροντίζουμε νὰ γνωρίζουμε τοὺς φίλους καὶ συμμαθητὲς τῶν παιδιῶν μας. Ὅταν τοὺς καλοῦμε στὸ σπίτι, ἡ πρόσκληση ἀπευθύνεται πάντοτε στοὺς γονεῖς καὶ ποτὲ ἀπευθείας στὰ παιδιά.

— Δὲν προδίδουμε τὴν ἐμπιστοσύνη τους. Δὲν ψάχνουμε τὶς τσέπες τους, δὲν κρυφακοῦμε τὰ τηλεφωνήματά τους, δὲν διαβάζουμε τὴν ἀλληλογραφία τους.

— Ἀποφεύγουμε νὰ ἀφήνουμε ἕνα παιδὶ μόνο στὸ σπίτι. Πρέπει νὰ εἴμεθα δίπλα του στὴν παραμικρὴ ἀνάγκη.

— Τοῦ ἀφήνουμε ζωτικὸ χῶρο καὶ προσπαθοῦμε νὰ γίνει ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο αὐτόνομο. Δὲν παρεμβαίνουμε αὐταρχικῶς στὶς δραστηριότητές του καὶ τοῦ ἐπιτρέπουμε νὰ ἀναπτύξει τὶς δικές του σκέψεις καὶ ὄνειρα.

— Ἀποφεύγουμε νὰ τοῦ ἐπιβάλλουμε τὸ δικό μας γοῦστο στὰ ροῦχα καὶ σεβόμεθα τὶς ἀντιρρήσεις του, ἐὰν δὲν θέλει νὰ φορέσει ἕνα συγκεκριμένο ροῦχο, δίνοντάς του ἐπιλογές.

— Δὲν παριστάνουμε ὅτι τὰ ξέρουμε ὅλα. Ἡ ἀπογοήτευση τοῦ παιδιοῦ, ὅταν ἀντιληφθεῖ ὅτι τὸ κοροϊδέψαμε ἢ εἴπαμε ψέματα σὲ μιὰ ἐρώτηση ποὺ μᾶς ἔθεσε, θὰ εἶναι μεγάλη.

— Ἡ τιμωρία τοῦ παιδιοῦ μας δὲν πρέπει νὰ γίνεται δημοσίᾳ, ἰδιαιτέρως μπροστὰ σὲ ἄλλα παιδιά. Εἶναι ἀνεπίτρεπτο νὰ τραβοῦμε τὸν κανακάρη μας ἀπὸ τὸ ἀφτὶ στὴ μέση τοῦ δρόμου, στολίζοντάς τον μὲ κοσμητικὰ ἐπίθετα. Κάθε γονεὺς πρέπει νὰ ἐπινοήσει ἕναν κώδικα νευμάτων γιὰ νὰ ἐπαναφέρει τὸ παιδὶ σιωπηλῶς στὴν τάξη. Ἐπίσης δὲν μαλώνουμε, δὲν προσβάλλουμε, οὔτε τιμωροῦμε παιδιὰ ἄλλων, ὅταν εἶναι μαζὶ οἱ γονεῖς τους.

— Πρέπει νὰ μάθουμε νὰ μαντεύουμε τὶς ἐπιθυμίες ἢ τὶς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν. Νὰ τοὺς δίνουμε τρυφερότητα, ἀκόμη καὶ ἂν δείχνουν πὼς δὲν τὴν θέλουν.

— Ὁρισμένοι γονεῖς θεωροῦν ὅτι τὰ παιδιά τους εἶναι ἀκαταμάχητα, ἀξιολάτρευτα καὶ τὸ μοναδικὸ θέμα συζητήσεως ὅπου κι ἂν βρίσκονται. Ὅμως «τὸ πολὺ τὸ Κύριε Ἐλέησον τὸ βαριέται κι ὁ παππάς». Ἐπίσης ὁρισμένες μητέρες κυρίως εἶναι ὑπερπροστατευτικές, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ παιδὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ πάει μόνο του οὔτε... φαντάρος. Ἂς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι μ' αὐτὴ τὴ στάση συνήθως «εὐνουχίζουν» τὰ παιδιά τους.

— Συμφώνως μὲ τοὺς παιδαγωγοὺς οἱ γονεῖς πρέπει:

Α. Νὰ συνδυάζουν τρυφερότητα καὶ αὐστηρότητα. Ἡ πρώτη δίδεται ἁπλόχερα, ἀκόμη κι ἂν τὸ παιδὶ δείχνει ὅτι τὴν ἀρνεῖται. Ἡ δεύτερη εἶναι ἀπαραίτητη, γιατὶ τὴν ἔχει ἀνάγκη.

Β. Νὰ γνωρίζουν νὰ τιμωροῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνταμείβουν: ἡ τιμωρία δὲν ἔχει σκοπὸ τὴν ταπείνωση, ἀλλὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ὑπευθυνότητος.

Γ. Νὰ συμφιλιώνουν ἐξάρτηση καὶ ἐλευθερία, διότι δὲν ὑπάρχει ἀνάληψη εὐθύνης χωρὶς τὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας.

Δ. Νὰ συνδυάζουν τὸν διάλογο μὲ τὸ μυστικό. Ὁ διάλογος μεταξὺ γονέων καὶ παιδιῶν εἶναι ἡ πιὸ στιβαρὴ βάση γιὰ νὰ κτισθοῦν σχέσεις ἐμπιστοσύνης. Τὰ παιδιὰ ὅμως, ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔχουν ἀνάγκη νὰ ἔχουν τὰ δικά τους μυστικά.

Ε. Νὰ ὁμνύουν ὄχι μόνον στὰ δικαιώματά τους, ἀλλὰ καὶ στὶς ὑποχρεώσεις τους. Πόσοι γονεῖς λησμονοῦν νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν τους, τοὺς βαθμούς στὸ σχολεῖο ἢ τοὺς φίλους τους; Πόσοι γονεῖς περνοῦν τὰ βράδια τους μπροστὰ στὴν τηλεόραση ἢ στὰ κέντρα διασκεδάσεως παραμελώντας τὰ παιδιά τους; Πῶς μετὰ θὰ τοὺς ζητήσουν νὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ τοὺς συνανθρώπους τους;

Τὸ καλὸ παιδί

1. Ἡ καθαριότης εἶναι μισὴ ἀρχοντιά. Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ μάθει νὰ πλένει τὰ χέρια του πρὶν ἀπὸ κάθε γεῦμα, νὰ κάνει μπάνιο τουλάχιστον μιὰ φορὰ τὴν ἡμέρα, νὰ βουρτσίζει τὰ δόντια του πρωὶ καὶ βράδυ, νὰ ἔχει περιποιημένα νύχια καὶ μαλλιὰ καὶ νὰ φορᾶ καθαρὰ ροῦχα. Ἕνα παιδὶ ποὺ ἔμαθε νὰ εἶναι καθαρὸ ἀπὸ μικρό, θὰ εἶναι καθαρὸ γιὰ ὅλη του τὴ ζωή.

2. Ἕνα παιδὶ πρέπει νὰ μάθει ἀπὸ νωρὶς τὴν τάξη. Ἀκόμη κι ἂν ὑπάρχει οἰκιακὴ βοηθὸς στὸ σπίτι, ὀφείλει νὰ τακτοποιεῖ μόνο του τὸ δωμάτιό του, στὴν ἀρχὴ βάζοντας τὰ παιχνίδια στὴ θέση ἀπ' ὅπου τὰ πῆρε καὶ στὴ συνέχεια φτιάχνοντας τὸ κρεβάτι του.

3. Ἐπίσης, πρέπει νὰ μάθει ἀπὸ νωρὶς νὰ μοιράζεται τὰ παιχνίδια του, τὶς καραμέλες του, τὰ βιβλία του. Εἶναι ἡ καλύτερη ὑποθήκη γιὰ τὴ μελλοντική του γενναιοδωρία.

4. Οἱ Ἀγγλίδες παραμάνες πρεσβεύουν ὅτι τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε καὶ ὄχι νὰ τὰ ἀκοῦμε. Ἂν καὶ στὴ χώρα μᾶς θεωρεῖται «προσόν» τὸ παιδὶ νὰ εἶναι ζωηρό, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ φωνασκεῖ καὶ νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία του μὲ φωνές, τσιρίδες ἢ κλάματα.

5. Ἡ στάση τοῦ σώματος τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὀρθή. Παρ' ὅτι τὰ παιδιὰ σήμερα περνοῦν τὸν περισσότερο καιρὸ μπροστὰ στὴν τηλεόραση ἢ κυρτωμένα ἐπάνω στὰ μαθήματά τους, καλὸ εἶναι νὰ μάθουν νὰ κάθονται ὄρθια. Γι' αὐτὸ ἰδεώδης εἶναι ἡ φυσικὴ ἄσκηση (χορός, γυμναστική, κολύμβηση, κλπ.).

6. Ὅταν τὸ παιδὶ συναντᾶ γιὰ πρώτη φορὰ ἕναν ἐνήλικο, πρέπει νὰ σηκώνεται, νὰ δίνει τὸ χέρι του γιὰ χειραψία, νὰ κοιτᾶ τὸν συνομιλητὴ στὰ μάτια καὶ νὰ ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν μόνον στὸν πληθυντικό, χρησιμοποιώντας τὸ ἐπίθετό του.

7. Στὸ τραπέζι δὲν πρέπει νὰ ἐπιπίπτει λαίμαργα στὸ φαγητὸ πρὶν ἀρχίσει ἡ οἰκοδέσποινα, νὰ μιλᾶ μὲ γεμάτο τὸ στόμα, νὰ διακόπτει τὴ συζήτηση τῶν ἐνηλίκων, νὰ τοποθετεῖ τοὺς ἀγκῶνες του ἐπάνω στὸ τραπέζι, νὰ βάζει τὸ χέρι στὴ μύτη ἢ νὰ διαμαρύρεται ἰδιότροπα γιὰ τὸ φαγητό.

8. Ὀφείλει νὰ εὐχαριστεῖ ὅταν λαμβάνει ἕνα δῶρο, ἀκόμη κι ἂν δὲν τοῦ ἀρέσει. Ἐὰν ἀρνεῖται, ὑπάρχει μιὰ μέθοδος: νὰ τοῦ ἐξηγήσουμε ὅτι ἂν δὲν λέει «εὐχαριστῶ», ἴσως τὰ ἑπόμενα δῶρα ποὺ τοῦ ἀποσταλοῦν νὰ χαθοῦν στὸ Ταχυδρομεῖο.

9. Μαθαίνει νὰ κτυπᾶ τὴν πόρτα πρὶν εἰσέλθει σὲ ἕναν χῶρο. Πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι ἡ κλειστὴ πόρτα ὁριοθετεῖ ἕναν ἰδιωτικὸ χῶρο ποὺ ἀπαιτεῖ σεβασμό. Γιὰ νὰ δώσουμε τὸ καλὸ παράδειγμα, κτυποῦμε τὴν πόρτα τοῦ δωματίου του πρὶν εἰσέλθουμε.

10. ***Κ**αλημέρα, ἀντίο, παρακαλῶ, εὐχαριστῶ, συγγνώμη.* Ἡ κοινωνικοποίηση τοῦ παιδιοῦ ξεκινᾶ μὲ τὴν ἐπανάληψη τῶν πέντε αὐτῶν λέξεων.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Οἱ ρίζες τῆς παιδείας εἶναι πικρές, ἀλλὰ οἱ καρποί της εἶναι γλυκύτατοι.
Ἀριστοτέλης

— **Ε**ἴκοσι περίπου χρόνια μετὰ τὴν κατάργηση τῆς σχολικῆς ποδιᾶς, ἡ εὐπρεπὴς ἀμφίεση καὶ μιὰ σειρὰ κανόνων καλῆς συμπεριφορᾶς ἐπιστρέφουν μὲ τὶς *Βασικές ἀρχὲς κανονισμοῦ λειτουργίας τῶν σχολείων* τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἀπὸ τὸ διδακτικὸ ἔτος 2002-2003 εἰσάγεται οὐσιαστικῶς στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τὸ *savoir-vivre*, κάτι ποὺ δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε μὲ αἰσθήματα ἀνακουφίσεως καί... ἀναγνωρίσεως.

— Σταχυολογοῦμε ἐνδεικτικῶς:

Οἱ μαθητὲς

1. **Ἡ** χρήση κινητῶν τηλεφώνων πρέπει νὰ ἀποφεύγεται, καθ' ὅσον ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐπικοινωνία καλύπτεται ἐπαρκῶς μὲ τὰ τηλεπικοινωνιακὰ μέσα ποὺ διαθέτει τὸ σχολεῖο. Ἡ χρήση τῶν κινητῶν μέσα στὸ σχολεῖο δὲν συμβάλλει στὸ ἤρεμο κλίμα, διαλύει τὴν τάξη, ἀποσπᾶ τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν καὶ κατὰ τὴν περίοδο τῶν ἐξετάσεων δημιουργεῖ προϋποθέσεις καὶ ὑποψίες γιὰ καταδολίευσή τους.

2. **Ἕ**να εὐαίσθητο ζήτημα εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀφορᾶ τὴν κόσμια καὶ εὐπρεπῆ ἐμφάνιση τῶν μαθητῶν, τὰ ὅρια τῆς ὁποίας εἶναι δυσδιάκριτα. Ὑπάρχουν βέβαια ἀκραῖες περιπτώσεις ποὺ εἶναι προφανεῖς. Σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις οἱ μαθητὲς μὲ τὸν σύμβουλο καθηγητὴ καὶ σὲ συνεργασία μὲ τοὺς γονεῖς μποροῦν νὰ ἐπιχειρήσουν παρέμβαση. Ἂν αὐτὸ δὲν ἀποδώσει, ἡ εὐθύνη μεταφέρεται στὸ 15μελὲς μαθητικὸ συμβούλιο καὶ τέλος στὸν σύλλογο διδασκόντων.

3. **Τὸ** κάπνισμα τῶν μαθητῶν στὸ σχολεῖο δὲν εἶναι παιδαγωγικῶς ὀρθὸ νὰ νομιμοποιηθεῖ μὲ τὴν ἀνοχὴ τοῦ σχολείου. Ἀπαγορεύσεις καὶ πε-

ριορισμοὶ στοὺς καπνιστὲς γίνονται ἀποδεκτὲς γιὰ τοὺς δημόσιους χώρους σὲ κάθε περίπτωση. Τὸ σχολεῖο πρέπει νὰ ἀποδοκιμάσει αὐτὴν τὴν ἐπιβλαβῆ καὶ ἐπικίνδυνη συνήθεια ποὺ ἑδραιώνεται σὲ αὐτὴν τὴν ἡλικία.

4. Συνέπεια: τὸ σχολεῖο ἔχει ὑποχρέωση νὰ ρυθμίσει τὸ θέμα τῆς καθυστερημένης προσελεύσεως τῶν μαθητῶν. Τὸ μάθημα δὲν πρέπει νὰ διακόπτεται ἐξαιτίας αὐτῶν ποὺ καθυστεροῦν, οὔτε νὰ ἐνθαρρύνεται ἡ ἄποψη ὅτι μπορεῖ κάποιος νὰ καθυστερεῖ χωρὶς συνέπειες καὶ εὐθύνες. Τὸ κάθε σχολεῖο ξεχωριστὰ πρέπει νὰ βρίσκει τρόπους νὰ ἀντιμετωπίζει τὸ θέμα αὐτό.

5. Οἱ ἀλλόθρησκοι μαθητὲς ἔχουν δικαίωμα νὰ μὴ μετέχουν στὴν πρωινὴ προσευχή. Ὅλοι ὅμως οἱ μαθητὲς καὶ οἱ καθηγητὲς ποὺ ἔχουν μάθημα τὴν πρώτη ὥρα πρέπει νὰ παρευρίσκονται στὴν πρωινὴ συγκέντρωση τοῦ σχολείου. Αὐτὴ εἶναι μοναδικὴ εὐκαιρία ἐπαφῆς, ἐνημερώσεως καὶ ψυχολογικῆς προετοιμασίας γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἔργο ποὺ θὰ ἀκολουθήσει.

6. Ἡ φοίτηση τῶν μαθητῶν πρέπει νὰ εἶναι τακτικὴ καὶ ἡ παρακολούθηση ἀνελλιπὴς καὶ ὄχι ἐπιλεκτική. Οἱ ἀπουσίες εἶναι σοβαρότατο θέμα καὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν οἰκογένεια. Τὸ ἔλλειμα στὴν παρακολούθηση παγιώνει στὴ συνείδηση τοῦ μαθητῆ τὴν ἀντίληψη ὅτι ἡ ἐργασία καὶ ἡ συνέπεια στὶς ὑποχρεώσεις δὲν συγκαταλέγονται στὶς ἀρετὲς τῶν ἀνθρώπων.

7. Τὸ σχολικὸ βιβλίο παρέχεται δωρεάν. Ἡ κακοποίηση καὶ τὸ κάψιμο ἔχουν συνέπεια τὸν εὐτελισμὸ τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖο ἀνήκει στὴν πολιτεία, ἡ ὁποία δαπάνησε ἀπὸ τὸ ὑστέρημα τοῦ λαοῦ. Ἑπομένως δὲν ἐπιτρέπεται οἱ μαθητὲς νὰ τὸ ἀπαξιώνουν καὶ νὰ τὸ εὐτελίζουν.

8. Σεβασμὸς ἀπαιτεῖται στὴ σχολικὴ περιουσία, δηλαδὴ στὰ ἐποπτικὰ μέσα καὶ στὴ λοιπὴ ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομή. Οἱ φθορὲς ἐθίζουν τὸν μαθητὴ στὴν ἀντίληψη τῆς ἀπαξιώσεως τῆς δημόσιας περιουσίας.

9. Ἡ τάξη, ἡ ἡσυχία καὶ τὸ ἤρεμο κλίμα μέσα στὴν αἴθουσα διδασκαλίας εἶναι προϋποθέσεις ἁρμονικῆς συνεργασίας ὅλων τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος.

10. Ἀποβολή: Ὅταν ἕνας μαθητὴς τιμωρεῖται μὲ ἀποβολὴ ἀπὸ τὰ μαθήματα, εἶναι σκόπιμο νὰ παραμένει στὸ σχολεῖο ὅλες τὶς ὧρες λειτουργίας του καὶ νὰ ἀπασχολεῖται σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ ὑποδιευθυντῆ ἢ ἄλλου ἐκπαιδευτικοῦ.

11. Ἀποκλίσεις τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὴ δημοκρατικὴ συμπεριφορά, τοὺς κανόνες τοῦ σχολείου, τὸν ὀφειλόμενο σεβασμὸ στοὺς ἐκπαιδευτικούς, στὴ σχολικὴ περιουσία, στὸν συμμαθητή, θεωροῦνται σχολικὰ παραπτώματα. Ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τὸ σχολεῖο σύμφωνα μὲ τὴν ἰσχύουσα νομοθεσία καὶ μὲ γνώμονα τὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ κατασταλτικὴ ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν φαινομένων πρέπει νὰ εἶναι ἡ τελευταία ἐπιλογή, ὅμως δὲν ἀποκλείεται ὡς παιδαγωγικὸ μέτρο.

Ἡ ἐπιείκεια χωρὶς ὅρια νομιμοποιεῖ τὶς ἀποκλίσεις καὶ καλλιεργεῖ τὴν ἀντίληψη τῆς ἀτιμωρισίας.

Οἱ διευθυντὲς

1. Ὁ διευθυντὴς βρίσκεται στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας καὶ γι' αὐτὸ ἔχει τὶς περισσότερες εὐθύνες. Πρέπει νὰ διαθέτει κύρος, πειθώ, νὰ εἶναι κοινῶς ἀποδεκτός.

2. Ὅταν ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς μαθητές, πρέπει νὰ δείχνει ἀγάπη, ἐνδιαφέρον καὶ φροντίδα. Ἀκραία συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς μαθητές, μὲ αὐταρχικὸ πνεῦμα καὶ ἀπαξιωτικοὺς χαρακτηρισμούς, θεωροῦνται ἀρνητικὰ στοιχεῖα. Πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ κυρίως τὸν ἔπαινο, τὶς παραινέσεις, τὶς συμβουλὲς καὶ γενικότερα θετικὰ κίνητρα.

3. Κάνει τὶς ἀναγκαῖες ὑποδείξεις στοὺς μαθητὲς ποὺ διέπραξαν παραπτώματα καὶ ἂν χρειασθεῖ τοὺς τιμωρεῖ.

4. Ὀφείλει νὰ μὴ διαφοροποιεῖ κατὰ περίπτωση τὴ συμπεριφορά του πρὸς τοὺς μαθητές, γιατὶ θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτηση τὴ δικαιολογημένη ἀπαίτηση γιὰ ἰσότιμη καὶ δίκαιη συμπεριφορὰ πρὸς ὅλους.

5. Πρέπει νὰ ἔχει τακτικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς γονεῖς, ἐπιδιώκοντας τὴν ἀνάπτυξη πνεύματος συνεργασίας ἀνάμεσα στὸ σχολεῖο καὶ τὴν οἰκογένεια.

6 Πρέπει νὰ δίνει τὴ δυνατότητα στοὺς ἐκπαιδευτικοὺς νὰ ἱκανοποιοῦν

τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀναγνώριση τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἀξίας τους ἀπὸ τὸ περιβάλλον.

Οἱ γονεῖς

1. **Φυσικοὶ** κηδεμόνες τοῦ μαθητῆ εἶναι ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα. Διαφορετικά, ὁρίζουν οἱ ἴδιοι τὸν κηδεμόνα τοῦ μαθητῆ.
2. **Δικαιοῦνται** νὰ ἔχουν πλήρη καὶ ὑπεύθυνη ἐνημέρωση γιὰ τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ ὀφείλουν νὰ ἐνημερώνουν τὸ σχολεῖο γιὰ θέματα ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπηρεάζουν τὴν ἀπόδοσή του ἢ τὴ συμπεριφορά του.
3. **Τὰ** θέματα τῆς παιδαγωγικῆς λειτουργίας, τῶν ἐνδοσχολικῶν καὶ ἐξωσχολικῶν ἐκδηλώσεων καὶ τὸ γενικότερο κλίμα στὸν σχολικὸ χῶρο ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν καλὴ συνεργασία τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τοῦ συλλόγου γονέων καὶ κηδεμόνων.
4. **Οἱ** γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες ἐγγράφουν τὸν μαθητὴ στὸ σχολεῖο, ἐπικοινωνοῦν συχνὰ μὲ τὸν διευθυντὴ καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς τῆς τάξεως, παρακολουθοῦν μὲ ἐνδιαφέρον τὴ φοίτηση, τὸ ἦθος καὶ τὴ σχολικὴ ἐπίδοση καὶ ἐνημερώνουν ὑπευθύνως τὸ σχολεῖο γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ τὸν μαθητὴ καὶ ἐπηρεάζουν τὴ συμπεριφορά του στὸ σχολεῖο.

Οἱ καθηγητὲς

1. **Ἡ** μορφὴ καὶ τὸ ὕφος τῆς γλώσσας τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἡ κοινωνική τους ζωὴ καὶ ἡ γενικότερη παρουσία τους δημιουργοῦν πρότυπα ἀναφορᾶς γιὰ τοὺς μαθητές, ἰδίως τῶν μικρότερων ἡλικιῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς πολίτες τῶν μικρότερων κοινωνιῶν. Ἑπομένως, εἶναι ἀνάγκη νὰ δίνουν ἰδιαίτερη βαρύτητα σὲ θέματα ποὺ διαμορφώνουν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.
2. **Ἡ** ἐνημέρωση τῶν γονέων εἶναι ὑποχρέωσή τους καὶ πρέπει νὰ τὸ πράττουν λεπτομερῶς καὶ ὑπευθύνως σὲ συγκεκριμένες ὧρες τῆς ἑβδομάδας.
3. **Πρέπει** νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν μαθητῶν στὸ σχολεῖο καὶ νὰ καταβάλλουν ἰδιαίτερη φροντίδα κατὰ τὴν εἴσοδο καὶ τὴν ἀποχώρηση τῶν μαθητῶν.

4. Ἐχεμύθεια: Πρέπει νὰ τηροῦν ἐχεμύθεια γιὰ τὶς ἀποφάσεις τοῦ συλλόγου διδασκόντων, τὴ σχολικὴ ἐπίδοση καὶ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν, τὴ βαθμολογία καὶ τὶς ἐξετάσεις.

5. **Νὰ** κρατοῦν σταθερὴ στάση καὶ ἐπιμονὴ σὲ κανόνες κοινῶς ἀποδεκτούς, μὲ τὴν ἀπαίτηση νὰ τηροῦν αὐτοὺς τοὺς κανόνες καὶ οἱ μαθητές.

6. **Νὰ** ἔχουν δίκαιη συμπεριφορὰ ἀπέναντι στοὺς μαθητὲς ὡς πρὸς τὸν τρόπο ποὺ ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις, ποὺ βαθμολογοῦν καὶ ἀξιολογοῦν.

7. **Νὰ** ἔχουν εἰλικρινῆ συνεργασία, ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν μαθητή. Ἡ γνώση τῆς οἰκογενειακῆς καταστάσεως τοῦ μαθητῆ εἶναι χρήσιμη, γιατὶ ἔτσι ὁ καθηγητὴς μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει μὲ εὐαισθησία τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα τῶν παιδιῶν.

8. Ταλέντα: Νὰ ἐνθαρρύνουν τοὺς μαθητὲς σὲ δραστηριότητες καὶ νὰ ἀξιοποιοῦν τὴ φαντασία καὶ τὴ δημιουργικότητά τους. Νὰ ἀξιοποιοῦν τὶς κλίσεις καὶ τὰ ταλέντα τῶν μαθητῶν.

9. **Οἱ** ἐκπαιδευτικοὶ ποὺ διδάσκουν στὸ ἴδιο τμῆμα πρέπει νὰ συζητοῦν μεταξύ τους γιὰ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν μέσα στὴν τάξη καὶ νὰ ἐπιλέγουν κοινοὺς τρόπους ἀντιμετωπίσεως φαινομένων ἐπιλήψιμης συμπεριφορᾶς μαθητῶν ἢ ὁρισμένων εἰδικῶν περιπτώσεων ποὺ ἀπαιτοῦν φροντίδα καὶ λεπτοὺς χειρισμούς.

10. **Δὲν** εἶναι ἐπιτρεπτὸ νὰ ὑποστηρίζουν ἀντιλήψεις ὅτι ὁ ρόλος κάποιων τομέων ἐπιστήμης ἢ μαθημάτων εἶναι σημαντικότερος γιὰ τὴν παιδεία μας. Τὸ σχολεῖο παρέχει γενικὴ παιδεία, ἡ ὁποία εἶναι κοινὴ συνισταμένη ὅλων τῶν μαθημάτων.

— Ὁ Ἀριστοτέλης ἔλεγε ὅτι «Ἡ παιδεία στὴν εὐτυχία εἶναι στόλισμα καὶ στὴ δυστυχία καταφύγιο. Περισσότερο ἀπὸ τοὺς γονεῖς πρέπει νὰ τιμῶνται οἱ δάσκαλοι, γιατὶ οἱ μὲν γονεῖς μόνο μᾶς γέννησαν, οἱ ἄλλοι ὅμως μᾶς ἀνέδειξαν στὸν κόσμο. Οἱ γονεῖς μᾶς ἔδωσαν τὸ ζῆν καὶ οἱ δάσκαλοι τὸ εὖ ζῆν».

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΡΤΥ

— Εἴθισται ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γενεθλίων ἢ τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς τοῦ παιδιοῦ τους οἱ γονεῖς νὰ καλοῦν συμμαθητές του, ξαδέλφια του ἢ ἁπλῶς παιδιὰ φίλων ἢ γειτόνων.

— Ἡ ὥρα προσκλήσεως στὰ παιδικὰ πάρτυ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταξὺ 6ης καὶ 7ης ἀπογευματινῆς. Ἡ διάρκειά τους δὲν ὑπερβαίνει τὶς δύο μὲ τρεῖς ὧρες. Εἶναι ὁ σωστὸς χρόνος γιὰ νὰ ἐκτονωθοῦν τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μὴν πάθουν ὑπερκόπωση οἱ γονεῖς!

— Δὲν πιέζουμε τὸ παιδί μας νὰ καλέσει παιδιὰ ποὺ δὲν θέλει ἢ ἁπλῶς ἀντιπαθεῖ. Τὸ ἀποτέλεσμα, ἐὰν τελικῶς περάσει τὸ δικό μας, εἶναι τὸ συγκεκριμένο παιδὶ νὰ βρεθεῖ ἀπομονωμένο στὸ πάρτυ.

— Ἀποφεύγουμε νὰ καλέσουμε παιδιὰ κάτω τῶν τεσσάρων ἐτῶν.

— Φροντίζουμε νὰ συμμετέχει τὸ παιδί μας ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερο στὴν προετοιμασία τοῦ πάρτυ: νὰ γράφει καὶ νὰ στείλει τὶς προσκλήσεις, νὰ διαλέξει τὰ γλυκὰ ἢ τὰ ποτά, νὰ διακοσμήσει εἰδικὰ τὸ δωμάτιό του ἢ τὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ.

— Ὁρισμένες μητέρες ἐπιμένουν νὰ ντύνουν τὰ παιδιά τους μὲ ἕναν ὑπερβάλλοντα ζῆλο ποὺ φέρνει σὲ δύσκολη θέση τὰ ἴδια τὰ παιδιά, κυρίως ἀπὸ τὰ σχόλια τῶν συνομιλήκων τους, ποὺ εἶναι ὅπως πάντα ἀνελέητα.

— Προβλέπουμε παιχνίδια ἤ, ἐὰν ἔχουμε τὴ δυνατότητα, ἕναν κλόουν ἢ ἕναν καραγκιοζοπαίκτη, ποὺ εἶναι οἱ ἐγγυημένες λύσεις γιὰ τὴν ψυχαγωγία.

— Ὁρισμένα παιδικὰ πάρτυ καταλήγουν σὲ κλάματα, τσιρίδες καὶ δράματα. Ἀποφεύγουμε νὰ παρεμβαίνουμε ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου παιδιοῦ, ἀλλὰ ἔχουμε τὸν νοῦ μας γιὰ νὰ σταματοῦμε ἐν τῇ γενέσει τους τὶς παιδικὲς φιλονικίες.

— Ἐὰν τὸ παιδί μας εἶναι καλεσμένο στὸ σπίτι ἑνὸς φίλου του, ἐνδείκνυται νὰ πάει μὲ ἕνα δῶρο, εἴτε σοκολάτες εἴτε λουλούδια γιὰ τὴ μητέρα εἴτε ἕνα παιχνίδι γιὰ τὸ παιδί.

— Θὰ πρέπει τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ νωρὶς νὰ μὴν σκουπίζονται στὸ τραπεζομάντιλο ἢ στὰ ροῦχα τους, νὰ μὴν χοροπηδᾶνε στοὺς καναπέδες, νὰ μὴ γλείφουν τὰ δάκτυλά τους ἢ τὸ μαχαίρι, νὰ μὴν τσιμπᾶνε στὸ τραπέζι μὲ τὰ χρησιμοποιημένα μαχαιροπίρουνα, νὰ μὴ σηκώνονται ἀπὸ τὸ τραπέζι χωρὶς νὰ λένε «συγγνώμη», νὰ μὴν οὐρλιάζουν.

— Ἀπαντοῦμε πάντοτε ἂν θὰ παρευρεθεῖ τὸ παιδί μας στὸ παιδικὸ πάρτυ ὅπου προσεκλήθη. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀπαντήσουμε γραπτῶς, ἐφ' ὅσον στὴν πρόσκληση ἀναγράφεται τηλέφωνο γιὰ ἐπικοινωνία. Ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ παρευρεθοῦμε ἐμεῖς ἢ τὸ παιδί μας, προβάλλουμε μιὰ δικαιολογία. Ἂν ἀπαντήσουμε θετικῶς, δείχνουμε πόσο χαρήκαμε.

— Στὰ παιδικὰ πάρτυ συνηθίζεται τὰ κορίτσια νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὰ ἀγόρια νὰ χορέψουν.

— Ἐὰν τὸ παιδί μας ντρέπεται, τὸ συνοδεύουμε, παραμένουμε γιὰ λίγο μαζί του στὸ πάρτυ μέχρι νὰ ἀρχίσει νὰ συμμετέχει στὰ παιχνίδια, ἀλλὰ οὕτως ἢ ἄλλως φροντίζουμε νὰ τοῦ τονώσουμε τὴν αὐτοπεποίθηση λέγοντας ὅτι εἶναι καλεσμένο ἐπειδὴ ὁ φίλος του τὸν ἤθελε στὴν παρέα του.

— Φροντίζουμε νὰ κάνουμε δῶρα στὰ παιδιὰ ποὺ εἶναι προσκεκλημένα στὸ πάρτυ. Μιὰ ὡραία ἰδέα εἶναι τὰ «χούλα-χούπ».

— Ἐὰν τὸ παιδί μας παίζει πιάνο ἢ βιολὶ δὲν χρειάζεται νὰ ὑποβάλουμε τοὺς προσκεκλημένους του καὶ τὸ ἴδιο σὲ δοκιμασία ἐπιδείξεως δεξιοτεχνίας. Καλύτερα νὰ τὸ ἀφήσουμε νὰ διασκεδάσει χωρὶς ἔγνοιες.

— Εἴθισται οἱ χῶροι τῶν παιδικῶν πάρτυ νὰ διακοσμοῦνται μὲ χρωματιστὰ μπαλόνια, στὰ ὁποῖα, ἂν θέλουμε, μποροῦμε νὰ προσδώσουμε προσωπικὸ χαρακτήρα.

— Ἐὰν δὲν θέλουμε νὰ διοργανώσουμε τὸ πάρτυ στὸ σπίτι μας, μποροῦμε νὰ ἀπευθυνθοῦμε στοὺς εἰδικοὺς παιδότοπους ἢ σὲ ἁλυσίδες ταχυφαγείων ποὺ ἐνοικιάζουν τὶς κατάλληλες αἴθουσες. Διαθέτουν δὲ ἕνα συγκριτικὸ πλεονέκτημα: ἀναλαμβάνουν τὰ πάντα!

Η ΕΦΗΒΕΙΑ

— Σὲ μιὰ τέτοια μεταβατικὴ περίοδο, σὰν αὐτὴν ποὺ περνοῦν τὰ παιδιά μας ὅταν εἰσέλθουν στὴν ἐφηβεία, εἶναι σημαντικό, ὅσο κι ἂν ἀντιδροῦν, νὰ νοιώθουν ὅτι ὑπάρχουν νόμοι καὶ κανόνες καὶ νὰ ξέρουν τὸν τρόπο νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν. Αὐτὸ τοὺς δίνει μιὰ αἴσθηση ἀσφάλειας καὶ αὐτοπεποίθησης.

— Ὅταν καταλαβαίνουμε ὅτι τὰ παιδιά μας ἔχουν ἕνα φλέρτ, πρέπει νὰ εἴμεθα διακριτικοὶ καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ γνωρίσουμε τὸν φίλο ἢ τὴ φίλη τους καὶ τὴν οἰκογένειά τους.

— Ἡ συζήτηση ποὺ θὰ κάνουμε ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ διαφέρει ἀπὸ κορίτσι σὲ ἀγόρι. Πρέπει ὅμως καὶ στὰ δύο φύλα νὰ ἐξηγήσουμε πόσο σημαντικὸ θέμα εἶναι τὸ σὲξ καὶ πόσο ριζικὲς ἀλλαγὲς μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει στὰ ἄτομα ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν, καθὼς καὶ τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει στὴ ζωή τους.

— Ἐν συνεχείᾳ πρέπει νὰ συζητήσουμε μὲ τὰ παιδιά μας τὸ θέμα τῆς ἀντισυλλήψεως καὶ τὶς μεθόδους ποὺ ὑπάρχουν.

— Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐξηγήσουμε στὰ παιδιά μας ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη ὁρισμένοι ἄνθρωποι, ποὺ γιὰ λόγους θρησκευτικοὺς καὶ ἠθικοὺς δὲν συμφωνοῦν μὲ τὴ ὕπαρξη σεξουαλικῆς ζωῆς πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο ἢ ἔστω ἂν δὲν ὑπάρχει μιὰ πάρα πολὺ σοβαρὴ σχέση.

— Τὰ κορίτσια πρέπει νὰ εἶναι ἐφοδιασμένα μὲ πολλὰ καλὰ ἐπιχειρήματα ἀπορριπτικὰ τῶν προτάσεων ποὺ θὰ δέχονται σ' αὐτὸ τὸ θέμα, χωρὶς ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦν ὑβριστικὴ ἢ σαρκαστικὴ γλώσσα, γιατὶ ἄνδρες ποὺ ἀπορρίφθηκαν μὲ ὡραῖο τρόπο καμιὰ φορὰ καταλήγουν νὰ γίνουν πολὺ καλοὶ φίλοι.

— Τὰ κορίτσια μποροῦν νὰ ποῦν, ἐπὶ παραδείγματι, «Δὲν εἶμαι ἀκόμα ἕτοιμη γιὰ τέτοιου εἴδους σχέση, θὰ τὸ ἤθελα πολὺ νὰ συνεχίσουμε νὰ βλεπόμεθα, χωρίς ὅμως νὰ εἶμαι ἀκόμα ἕτοιμη νὰ κάνω σὲξ μαζί σου».

— Ἡ κόρη μας πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι παρ' ὅλα τὰ λεγόμενα τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ἀρέσουν στὴν πραγματικότητα οἱ γυναῖκες ποὺ ἔχουν ἠθικὲς ἀξίες, αὐτοσεβασμὸ καὶ αὐτοέλεγχο.

— Ἐξηγοῦμε στὴν κόρη μας ὅτι ἅπαξ καὶ ἡ κοπέλα μείνει ἔγκυος, τελειώνει ὄχι μόνον ἡ ἐφηβεία, ἀλλὰ ἀλλάζει ριζικῶς καὶ ἡ ζωή της.

— Ἐνημερώνουμε τὰ παιδιά μας γιὰ τὶς καταστροφικὲς ἐπιπτώσεις τοῦ AIDS.

— Διδάσκουμε τὸν γιό μας ὅτι ὁ ἀληθινὸς ἄνδρας καὶ κύριος εἶναι αὐτὸς ποὺ διαθέτει αὐτοέλεγχο καὶ ἠθικὸ κύρος καὶ σέβεται τὶς γυναῖκες, στὶς ὁποῖες συμπεριφέρεται ὡς συναισθηματικὸς καὶ πνευματικὸς σύντροφος καὶ τὶς ἀντιμετωπίζει ὡς ἴσες.

— Ὁ πατέρας ποὺ ἐπιθυμεῖ ὁ γιός του νὰ μεγαλώσει καὶ νὰ ἔχει μιὰ ὡραία σχέση μὲ μιὰ κοπέλα, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ χρησιμοποιεῖ χυδαῖες ἐκφράσεις ποὺ μειώνουν τὴ γυναίκα, νὰ θίγει σεξουαλικὰ στερεότυπα, οὔτε νὰ δείχνει κανένα δεῖγμα σεξουαλικοῦ ρατσισμοῦ.

— Πρέπει νὰ μάθει στὸν γιό του ὅτι ὑπεράνω τῶν σεξουαλικῶν ὀρέξεων καὶ ἀναγκῶν εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἡ λογική.

— Ἐν συνεχείᾳ ἔρχεται ἡ ἐρώτηση «Εἶσαι πραγματικὰ ἐρωτευμένος; Βρῆκες τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη;»

— Δὲν ὑπάρχει ἀπάντηση, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἐρωτήσεις ποὺ μποροῦμε νὰ κάνουμε.

— Μὲ τὰ παιδιὰ ποὺ δὲν εἶναι δικά μας ἀλλὰ τοῦ/τῆς συζύγου μας ἀπὸ προηγούμενο γάμο, πρέπει νὰ ζοῦμε μὲ διακριτικότητα καὶ νὰ μὴν προσπαθοῦμε νὰ ἀναλάβουμε τὸν ρόλο τοῦ φυσικοῦ γονέως. Ἰδιαιτέρως στὴν περίοδο τῆς ἐφηβείας τους χρειάζονται εἰδικὴ μεταχείριση, μιᾶς καὶ ἡ ἰδέα τοῦ διαζυγίου καὶ μόνο μπορεῖ νὰ τὰ κάνει ἀντιδραστικά.

— Ἀποδεχόμεθα τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ παιδιὰ δικαιοῦνται καὶ πρέπει νὰ ἔχουν τὸν πρωταρχικὸ ρόλο καὶ ὅλη τὴν προσοχὴ τοῦ/τῆς συζύγου μας, εἰδικῶς ὅταν ἔρχονται γιὰ λίγες ἡμέρες.

— Δὲν προβαίνουμε σὲ καμία κριτικὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ παιδιοῦ, δὲν τὸ πιέζουμε γιὰ νὰ μάθουμε τὰ μυστικά του ἢ ἀκόμα καὶ τὰ προβλήματά του, ἀλλὰ προσπαθοῦμε πάντα νὰ διαλεχθοῦμε μαζί του.

— Καλὸ εἶναι νὰ προτείνουμε ὁμαδικὲς δραστηριότητες, ὅπως σινεμά,

παιχνίδια, ἔξοδο γιὰ φαγητό, ὥστε νὰ δημιουργοῦμε ἐπαφή.

— Πρέπει νὰ δεχόμεθα μὲ ὑπομονὴ καὶ κατανόηση τὰ «μοῦτρα» τους ἢ τὰ νεῦρα τους, τὰ κακά τους λόγια.

— Εἶναι στὸ χέρι τῶν γονέων νὰ δείξουν καὶ νὰ μάθουν καὶ νὰ ποῦν στὸ παιδί τους νὰ σέβεται καὶ νὰ μὴν εἶναι ἀγενής.

— Γιὰ τὸ θέμα τῶν ναρκωτικῶν πρέπει νὰ ἐνημερώσουμε τὰ παιδιά μας πολὺ πρὶν ἀρχίσουμε νὰ θίγουμε τὸ θέμα τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων.

— Δὲν εἶναι πολὺ νωρὶς γιὰ νὰ τὰ μάθουμε πὼς τὰ ναρκωτικὰ κάνουν πάρα πολὺ κακὸ στὸ σῶμα, βλάπτουν τὸ πνεῦμα καὶ πὼς πρέπει νὰ λυπούμεθα ὅσους κάνουν χρήση.

— Τὰ πείθουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ τὰ προσεγγίσουν γιὰ νὰ τοὺς δώσουν ναρκωτικὰ εἶναι ἔμποροι τοῦ θανάτου.

— Τὸ σύνθημα μιᾶς καμπάνιας κατὰ τῶν ναρκωτικῶν, «Ὅλοι μοῦ ἔλεγαν πὼς θὰ μὲ ἀνεβάσουν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μοῦ εἶπε πὼς θὰ μὲ κατεβάσουν» εἶναι ἀρκούντως πειστικό.

— Παρ' ὅλες τὶς προκλήσεις, ὁ πιὸ εὔκολος δρόμος εἶναι αὐτὸς τῆς ψύχραιμης φυγῆς.

— Ἂν κάποτε τὰ παιδιά μας βρεθοῦν σὲ μιὰ περίσταση ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ νὰ πιοῦν λίγο, νὰ ξέρουν ὅτι πρέπει νὰ πίνουν σιγά-σιγά, νὰ μὴν ανακατεύουν τὰ ποτά, νὰ φᾶνε πολὺ πρὶν πιοῦν καὶ νὰ πίνουν ἐνδιαμέσως νερό, ὥστε νὰ ἐλαχιστοποιήσουν τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀλκοόλ.

— Πρέπει νὰ τοὺς μάθουμε πὼς ὁ κόσμος τῶν ναρκωτικῶν, τοῦ τσιγάρου καὶ τοῦ ἀλκοὸλ ὁδηγεῖ μαθηματικῶς σὲ διαφόρων εἰδῶν προβλήματα.

— Γιὰ νὰ τὰ πείσουμε βέβαια, ἡ καλύτερη ἀπόδειξη εἶναι νὰ ἀπέχουμε κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία κακά.



Ἕνα κύριος ἐγείρεται ὡς ἔλασμα, ὅταν τὸν συστήνουν σὲ μιὰ κυρία.

11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΓΝΩΡΙΜΙΑ - ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

— **Παρουσιάζουμε** ἕναν ἄνδρα σὲ μιὰ γυναίκα, ἕναν νεότερο σ' ἕναν μεγαλύτερο, ἕναν ἱεραρχικῶς κατώτερο σ' ἕναν ἀνώτερο, ἕναν γνωστὸ σ' ἕναν ἄγνωστο, ἕναν συμπατριώτη μας σ' ἕναν ξένο.

— **Στὶς** κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις ἢ στὰ δεῖπνα παρουσιάζουμε μὲ τὴ σειρὰ τοὺς λιγότερο σημαντικοὺς στοὺς ἀνώτερους μὲ σειρὰ προβαδίσματος, μέχρι νὰ καταλήξουμε στοὺς πιὸ σημαντικούς.

— **Ὁ** τρόπος παρουσιάσεως εἶναι ἁπλός: «Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς συστήσω...» Ἀκολουθεῖ τὸ «κύριος» ἢ «κυρία» μὲ μόνον τὸ ἐπίθετο, ἐὰν πρόκειται γιὰ ἐνηλίκους, καὶ τὰ βαπτιστικά, ἐὰν εἶναι νεαροὶ στὴν ἡλικία.

— **Ὅταν** εἴμεθα τυπικοὶ μὲ ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ συστήνουμε, τότε εἴμεθα μὲ ὅλους. Π.χ. δὲν λέμε «Κύριε Παλληκάρη, νὰ σᾶς συστήσω τὴν Ἀντουανέτα».

— **Ὅταν** συστήνουμε τὴ σύζυγό μας, ἀποφεύγουμε τὸ «Ἡ κυρία μου» ἢ «Ἡ κυρία Πιστή», λέμε ἁπλῶς «Ἡ σύζυγός μου».

— **Ὅταν** παρουσιάζουμε τὰ παιδιά μας, λέμε «Ὁ γιός μου» ἢ «Ἡ κόρη μου» καὶ ὄχι «Ἰδοὺ ὁ Παπαδόπουλος υἱὸς» ἢ «ὁ νεότερος».

— **Τοὺς** γονεῖς μας τοὺς συστήνουμε ὡς «Ὁ πατέρας μου, ἡ μητέρα μου».

— **Ἐπίσης**, δὲν ἀναφερόμεθα ποτὲ στὸν σύζυγό μας μὲ τὸ ἐπίθετό του,

π.χ. «Νὰ σᾶς συστήσω τὸν Βαγιωνῆ» ἤ, ἀκόμη χειρότερα, «τὸν κύριο Βαγιωνῆ». Τὸ σωστὸ εἶναι «Νὰ σᾶς συστήσω τὸν σύζυγό μου».

— Ἔχει συμβεῖ σὲ ὅλους μας: νὰ συστήνουμε δύο ἀνθρώπους καὶ νὰ λησμονήσουμε τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Δὲν εἶναι δὰ καὶ τὸ τέλος τοῦ κόσμου. Ἕνας ἐνδεδειγμένος τρόπος εἶναι νὰ ποῦμε: «Θυμᾶμαι πολὺ καλὰ ποῦ γνωριστήκαμε, ἀλλὰ δυσκολεύομαι νὰ θυμηθῶ τὸ ὄνομά σας. Μπορεῖτε νὰ μοῦ τὸ ξαναπεῖτε;».

— Εἶναι ἄσκοπο νὰ δώσουμε μεγαλύτερη συνέχεια στὸ θέμα καὶ νὰ ἀπολογηθοῦμε πάνω ἀπὸ μιὰ φορά.

— Ἐὰν ἀντιληφθοῦμε ὅτι αὐτὸς ποὺ μᾶς συστήνει ξέχασε τὸ ὄνομά μας, τὸν βγάζουμε γρήγορα ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση τείνοντας τὸ χέρι μας καὶ λέγοντας τὸ ὄνομά μας.

— Φροντίζουμε νὰ προφέρουμε σωστὰ καὶ καθαρὰ τὰ ὀνόματα ὅταν συστήνουμε.

— Ἐὰν κατὰ τὴ σύσταση προφέρουν λάθος τὸ ὄνομά μας, δὲν διακόπτουμε, ἀλλὰ περιμένουμε μέχρι νὰ τελειώσει ἡ σύσταση γιὰ νὰ κάνουμε τὴν ἀπαραίτητη διόρθωση.

— Μιὰ κυρία δὲν σηκώνεται ποτέ, ἐκτὸς ἐὰν τῆς παρουσιάσουν μιὰ ἡλικιωμένη κυρία, ἕνα μέλος βασιλικῆς οἰκογενείας, ἕναν ἱερωμένο, ἕναν ὑπουργὸ ἢ ἕναν πολὺ ἡλικιωμένο κύριο.

— Οἱ συστάσεις γίνονται συνήθως ὄρθια. Ἐὰν ὅμως συμβαίνει νὰ γίνουν σ' ἕνα τραπέζι, πρέπει ὅλοι νὰ σηκωθοῦν. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ ἡλικιωμένοι.

— Ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ σηκωθοῦμε, τότε ἡ ἐναλλακτικὴ λύση εἶναι νὰ ἀνασηκωθοῦμε ἐλαφρῶς τείνοντας τὸν κορμό μας πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ποὺ μᾶς συστήνουν.

— Ὅταν εἴμεθα καλεσμένοι σὲ ἕνα δεῖπνο ἢ μιὰ κοινωνικὴ ἐκδήλωση, τὶς συστάσεις κάνουν οἱ οἰκοδεσπότες. Ἀποφεύγουμε νὰ τοὺς ὑποκαταστήσουμε.

— Ὅταν αὐτὸς ποὺ συστήνουμε ἔχει τίτλο, τὸν ἀναφέρουμε, π.χ. ὁ πρίγκηψ Νικόλαος, ὁ στρατηγὸς Σπυρίδων, ὁ καθηγητὴς Γερουλάνος.

— Οἱ συστάσεις εἶναι καλὸ νὰ συνοδεύονται ἀπὸ λίγες πληροφορίες ποὺ θὰ βοηθήσουν νὰ σπάσει ὁ πάγος καὶ νὰ ὑπάρξει ἕνα ἔναυσμα γιὰ συζήτηση. Π.χ. «Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς συστήσω τὴν κυρία Φιλαδελφέως, σπουδάζαμε μαζὶ στὴν Ἀμερική».

— Ὅταν μᾶς συστήνουν, λέμε ἁπλῶς: «Χαίρω πολὺ» ἢ «Χάρηκα». Ἐκφράσεις ὅπως «Βαθύτατα συγκινημένος» ἢ «Εἶναι μεγάλη μου τιμὴ ποὺ σᾶς γνωρίζω» πρέπει νὰ τὶς κρατοῦμε γιὰ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, π.χ. ὅταν γνωρίζουμε ἕναν διάσημο ἐπιστήμονα ἢ συγγραφέα.

— Στὸν δρόμο συστήνουμε πάντοτε ὅταν συναντοῦμε συνοδευόμενοι ἕνα τρίτο πρόσωπο ποὺ ἐμεῖς γνωρίζουμε ἀλλὰ ὄχι ὁ ἢ ἡ συνοδός μας.

— Ἐὰν αὐτὸς ποὺ μᾶς συνοδεύει φανεῖ ἀγενὴς καὶ δὲν μᾶς συστήσει, παίρνουμε μόνοι μας τὴν πρωτοβουλία καὶ ἀφοῦ δώσουμε τὸ χέρι, παρουσιαζόμεθα πλήρως.

— Ἐπίσης, μιὰ ἄλλη περίπτωση ὅπου παρουσιαζόμεθα πλήρως μόνοι μας εἶναι στὸ τηλέφωνο, ὅταν τηλεφωνοῦμε σὲ ἕνα γραφεῖο ἢ σὲ ἀγνώστους.

— Ὅταν ἕνας ἄνδρας συστήνεται, δὲν χρησιμοποιεῖ τὸ «κύριος» πρὶν ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Ἀντιθέτως, στὶς παντρεμένες γυναῖκες ὁ τίτλος «κυρία» ἐπιβάλλεται.

— Ὅταν γνωρίζουμε νέους ἀνθρώπους, εἶναι πιὸ κομψὸ νὰ ρωτήσουμε «Ποιοὶ εἶναι οἱ γονεῖς σου» ἀπὸ τὸ «Τί δουλειὰ κάνουν οἱ γονεῖς σου».

— Ἀποφεύγουμε νὰ συστήνουμε κάποιον ποὺ ἔχει περάσει τὴν ἡλικία τῆς ἐφηβείας μὲ τὴ λέξη «ἀγόρι» ἢ «κορίτσι».

— Ὡς ποιὰ ἡλικία ἀποκαλοῦμε μιὰ γυναίκα «δεσποινίδα»; Στὴ Γαλλία τὸ ὅριο εἶναι τὰ 25 χρόνια, στὴ χώρα μας ποικίλλει, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων. Ὑπάρχουν γυναῖκες ἡλικίας 40 ἐτῶν ποὺ ἐπιμένουν νὰ τὶς ἀποκαλοῦν «δεσποινίδες» –ἂς θυμηθοῦμε τὴν ἑλληνικὴ ταινία *Δεσποινίς, ἐτῶν 39*–, ἀλλὰ καὶ 20 ἐτῶν ποὺ θέλουν νὰ τὶς προσφωνοῦν

«κυρίες». Ἡ χρυσὴ τομὴ εἶναι γύρω στὰ 25-30 χρόνια, γιὰ τὶς ἀνύπανδρες πάντοτε.

— Παρ' ὅτι ὁρισμένοι τὸ θεωροῦν παλιομοδίτικο, ὁ σωστὸς τρόπος ὅταν συστήνουμε μιὰ νυμφευμένη κυρία εἶναι μὲ τὸ βαπτιστικὸ καὶ τὸ ἐπίθετο τοῦ συζύγου της, δηλαδὴ «ἡ κυρία Γεωργίου Παπαδοπούλου».

— Οἱ νυμφευμένες κυρίες χάνουν τὸ προβάδισμα ὅταν παρουσιάζονται σὲ βασιλεῖς, ἀρχηγοὺς κρατῶν, ὑπουργούς, πρέσβεις, νομάρχες, ἀξιωματικούς, ἱερωμένους, ἀκαδημαϊκοὺς ἢ διάσημους καλλιτέχνες καὶ συγγραφεῖς.

— Τί γίνεται ὅμως ὅταν συστήνουμε μιὰ νεαρὴ κυρία σ' ἕναν ἡλικιωμένο κύριο; Θεωρητικῶς, τὸ φύλο ὑπερισχύει τῆς ἡλικίας, στὴ συγκεκριμένη ὅμως περίπτωση παρουσιάζουμε τὴ νεαρὴ κυρία στὸν ἡλικιωμένο κύριο.

— Ὅταν συστήνουμε δύο κυρίες ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἡλικία καὶ θέση, λέμε «Ἡ κυρία Καλημέρη, ἡ κυρία Καλησπέρη».

— Ἐὰν θέλουμε νὰ τιμήσουμε αὐτὸν ποὺ συστήνουμε, μποροῦμε νὰ προσθέσουμε μπροστὰ ἀπὸ τὸ ὄνομά του τὸ «φίλος»: «Ὁ φίλος κύριος Φίνος» ἢ «Ἡ φίλη μου κυρία Φίνου».

— Ὅταν παρουσιάζουμε ἕνα ζευγάρι σ' ἕνα ἄλλο ζευγάρι, ἀκολουθοῦμε τὴ σειρὰ ἄνδρας, γυναίκα, ἄνδρας, γυναίκα. Δὲν λέμε, ἐπὶ παραδείγματι, «Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Καλημέρη, ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Καλησπέρη», ἀλλὰ «Ὁ κύριος Καλημέρης, ἡ κυρία Καλησπέρη, ὁ κύριος Καλησπέρης, ἡ κυρία Καλημέρη».

— Κατ' ἐξαίρεσιν, στὶς προσωπικότητες τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἐὰν χρησιμοποιήσουμε καὶ τὸ βαπτιστικό, δὲν χρειάζεται νὰ προτάξουμε τὸ «κύριος» ἢ «κυρία», π.χ. «ὁ Μένης Κουμανταρέας», «ἡ Ἑλένη Χατζηαργύρη». Αλλιῶς ἰσχύει τὸ «ὁ κύριος Κουμανταρέας», «ἡ κυρία Χατζηαργύρη».

— Ἐὰν τὸ ὄνομά μας εἶναι δύσκολο στὴν προφορά, βοηθοῦμε αὐτὸν ποὺ προσπαθεῖ νὰ τὸ προφέρει συμπληρώνοντας «Δύσκολο ὄνομα, ἔτσι;»

— Ἀποφεύγουμε νὰ παρουσιάζουμε ἢ νὰ προσφωνοῦμε χρησιμοποιώντας τὶς λέξεις «κοπελιά», «κολλητός».

— Δὲν συστήνουμε τὸν ἑαυτό μας λέγοντας «Καλημέρα, εἶμαι ὁ κύριος Σπουδαιοφανίδης». Τὸ «κύριος» εἶναι χαρακτηρισμὸς ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἄλλοι γιὰ μᾶς καὶ ὄχι ἐμεῖς γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

— Ἐὰν ἕνα ζευγάρι συζεῖ, ἀποφεύγουμε νὰ τοὺς παρουσιάσουμε μὲ τὸ εἶδος τῆς σχέσεώς τους, ἐπὶ παραδείγματι «Ὁ κύριος Μανόλης Ἀνετόπουλος καὶ ἡ σύντροφός του ἢ ἡ μητέρα τοῦ παιδιοῦ του Γεωργία Πολυφερνίδη». Ἡ σωστὴ σύσταση εἶναι: «Νὰ σᾶς παρουσιάσω τοὺς φίλους μου, κύριο Ἀνετόπουλο Μανόλη καὶ κυρία Πολυφερνίδη Γεωργία».

— Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ ὅταν συστήνουμε ἕνα ὁμοφυλόφιλο ζευγάρι. Λέμε «Ὁ κύριος ἢ ἡ κυρία Α.Μ. καὶ ὁ κύριος ἢ ἡ κυρία Μ.Α.».

— Ὅταν γνωρίζουμε ἕναν ἄνθρωπο γιὰ πρώτη φορά, τὸν προσφωνοῦμε μὲ τὸ «κύριος» ἢ τὸ «κυρία» ἀκολουθούμενο μόνο ἀπὸ τὸ ἐπίθετό του καὶ ὄχι τὸ βαπτιστικό του. Ἐὰν μᾶς πεῖ ὅμως «Παρακαλῶ, λέγε με Ἀλέξανδρο», ἀνταποκρινόμεθα στὸ αἴτημα του.

— Ἐὰν ἕνας συνομιλητής μας μᾶς ἀπευθύνει τὸν λόγο προσφωνώντας μας «κύριε», ἀπαντοῦμε καὶ ἐμεῖς παρομοίως.

— Στοὺς τιτλούχους δὲν προσθέτουμε τὸ ὄνομά τους ὅταν τοὺς προσφωνοῦμε. Λέμε, ἐπὶ παραδείγματι, «Κύριε καθηγητά, νὰ σᾶς παρουσιάσω...» καὶ ὄχι «Κύριε καθηγητὰ Γερουλάνε...»

Τὸ κοινωνικὸ φιλὶ

— Τὸ κοινωνικὸ φιλὶ δὲν εἶναι ἐρωτικὴ ἐμπειρία οὔτε διαβατήριο γιὰ κάθε νέα γνωριμία. Συνήθως φιλιοῦνται ἄνθρωποι ποὺ εἶναι ἤδη γνωστοὶ ἢ φίλοι. Εἶναι δεῖγμα οἰκειότητος, ἕνα στάδιο πάνω ἀπὸ μιὰ θερμὴ χειραψία, διαδεδομένο στὶς προσωπικὲς σχέσεις.

— Στοὺς ἐπαγγελματικοὺς χώρους ἢ συναντήσεις ἡ ἐφαρμογή του εἶναι μᾶλλον ἄτοπη.

— Συνήθως περιμένει ὁ ἄνδρας νὰ τὸν φιλήσει ἡ γυναίκα. Τὸ φιλὶ περιορίζεται στὸ μάγουλο, στὸ κέντρο τῶν κύκλων ποὺ δημιουργοῦν οἱ παρειές.

— Τὰ κοινωνικὰ φιλιὰ μεταξὺ ἀνδρῶν ἐπιτρέπονται στὶς ἑξῆς περιπτώσεις:

Α. Ὁ γαμπρὸς στὸν κουμπάρο.

Β. Στὸ γήπεδο, μόλις ἡ ὁμάδα μας σημειώσει γκόλ.

Γ. Ὅταν φεύγει ἕνας φίλος μας γιὰ νὰ καταταγεῖ στὸν στρατό.

Δ. Στὴν ἀναγγελία μιᾶς σπουδαίας εἴδησης (πατρότητα, προαγωγή, πρῶτος λαχνὸς τοῦ *Λόττο*, κ.ἄ.)

Ε. Στὸν καλλιτεχνικὸ χῶρο.

ΣΤ. Ἐὰν ἀνήκουμε στὴν Κόζα Νόστρα.

— Τὸ κοινωνικὸ φιλὶ δὲν διαρκεῖ περισσότερο ἀπὸ 2-3 δευτερόλεπτα. Κάθε καθυστέρηση προσδίδει ἄλλες διαστάσεις.

— Ἐὰν μετὰ τὸ φιλὶ ἔχουμε σημάδια ἀπὸ τὸ κραγιὸν τῆς κυρίας στὸ μάγουλό μας, δὲν τὸ ἀφαιροῦμε παρουσίᾳ της. Τὸ πράττουμε μόνοι μας ἀργότερα.

— Ὁ ἀριθμὸς τῶν φιλιῶν ποικίλλει ἀνὰ χώρα. Οἱ Βρετανοὶ φιλοῦν μόνο μιὰ φορὰ καὶ στὸ ἀριστερὸ μάγουλο. Οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ρῶσοι τρεῖς φορές. Στὴν Ἑλλάδα φιλοῦμε δύο φορές.

— Ἡ σωστὴ σειρὰ εἶναι πρῶτα στὸ ἀριστερὸ μάγουλο καὶ μετὰ στὸ δεξί.

— Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ φιλιοῦ ἀπαιτεῖται ἡ ἐλάχιστη σωματικὴ ἐπαφὴ καὶ προσέγγιση τῶν σωμάτων.

— Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ αἰσθησιακὸ φιλί, τὸ κοινωνικὸ δὲν χρειάζεται σίελο οὔτε ἐκδηλωτικοὺς ἤχους (π.χ. «σβουριχτὸ» φιλί).

Χαιρετισμὸς

— Ποτὲ δὲν χαιρετοῦμε λέγοντας «Καλημέρα κύριε Πολυξερόπουλε» –ἀρκεῖ τὸ «Καλημέρα κύριε ἢ κυρία»– ἀλλὰ οὔτε καὶ μὲ ἕνα σκέτο «καλημέρα». Τὸ σωστὸ εἶναι τὸ «καλημέρα» νὰ συνοδεύεται ἀπὸ μιὰ φράση, ἐπὶ παραδείγματι «Καλημέρα σας, πῶς εἶσθε;»

— Ἀντενδείκνυται ἐπίσης τὸ προπετὲς «Καλημέρα κυρίες καὶ κύριοι». Ἀρκεῖ νὰ ποῦμε «Καλημέρα σας».

— Σὲ κάθε χαιρετισμὸ κοιτοῦμε στὰ μάτια αὐτὸν ποὺ χαιρετοῦμε. Δὲν χαιρετοῦμε κλείνοντας τὸ ἕνα μάτι.

— Οἱ χαιρετισμοὶ συνοδεύονται ἀπὸ κινήσεις εἴτε τῆς κεφαλῆς εἴτε τῶν χεριῶν, ἀλλὰ πάντοτε μὲ χαμόγελο.

— Ὁ κύριος χαιρετᾶ τὴν κυρία, ὁ ὑπάλληλος τὸν ἀνώτερό του, ὁ πολίτης τὸν ἀξιωματοῦχο.

— Τὸ νὰ μὴν ἀπαντήσει κανεὶς σ' ἕναν χαιρετισμὸ ἢ τὸ νὰ ἀποφύγει ἕναν χαιρετισμὸ εἶναι ἀγένεια.

— Ἐὰν μιὰ κυρία μᾶς χαιρετήσει μὲ μιὰ ἁπλὴ κλίση τῆς κεφαλῆς, περιοριζόμεθα νὰ τὴν μιμηθοῦμε καὶ ὄχι νὰ σπεύσουμε γιὰ χειραψία.

— Στὸ «Πῶς εἶσθε;» ἀπαντοῦμε «Πολὺ καλά, εὐχαριστῶ» καὶ ὄχι μὲ τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μας. Ἡ ἐρώτηση εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τυπική.

— Ἐὰν χαιρετήσουμε κάποιον καὶ διαπιστώσουμε ὅτι δὲν μᾶς ἀνεγνώρισε, δὲν ἀντιδροῦμε σπασμωδικῶς, σὰν νὰ προσβληθήκαμε. Ἁπλῶς τὸν βοηθοῦμε νὰ μᾶς θυμηθεῖ.

— Δὲν χαιρετοῦμε τὸν ἴδιο ἄνθρωπο πολλὲς φορές, ἂν ἐπὶ παραδείγματι τὸν συναντοῦμε τὴν ἴδια ἡμέρα σὲ διαφορετικὰ μέρη.

Χειραψία

— Δίνουμε χειραψία ὅταν πρωτογνωρίζουμε κάποιον, μᾶς τείνουν τὸ χέρι, καλωσορίζουμε καλεσμένους, χαιρετοῦμε τοὺς οἰκοδεσπότες, συναντοῦμε ἕναν γνωστό μας, φεύγουμε ἀπὸ ἕνα μέρος καὶ ἀποχαιρετοῦμε.

— Ἡ ἰδανικὴ χειραψία περιλαμβάνει ἐπαφὴ μὲ τὰ μάτια, εἶναι δυνατὴ ἀλλὰ ἀνώδυνη, διαρκεῖ λίγα δευτερόλεπτα, ξεκινᾶ καὶ σταματᾶ ἀποφασιστικῶς. Συνιστᾶται νὰ συνοδεύεται μὲ ἕνα χαμόγελο.

— Ὁ τρόπος ποὺ κάνουμε χειραψία ἀντικατοπτρίζει τὴν προσωπικότητά μας. Μιὰ μαλθακὴ χειραψία προδίδει μαλθακὸ ἄνθρωπο καὶ ἀντιστοίχως μιὰ σφιχτὴ χειραψία δείχνει δυναμικὸ ἄνθρωπο.

— Ἐὰν τὸ χέρι μας εἶναι ἱδρωμένο, φροντίζουμε νὰ τὸ σκουπίσουμε διακριτικῶς μὲ ἕνα μαντίλι, τὸ ὁποῖο ἐπιβάλλεται νὰ ἔχουμε μαζί μας, ἐὰν τὸ πρόβλημα εἶναι χρόνιο. Ἐὰν δὲν ἔχουμε, ἀναγκαστικῶς –ἀλλὰ πάντα διακριτικῶς– στὴν τσέπη μας, στὸ παντελόνι ἢ στὴ φούστα.

— Ὁ Βασιλεὺς ἢ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἢ ὁ Πρωθυπουργὸς δίνει πρῶτος τὸ χέρι στὸν πολίτη, ὁ οἰκοδεσπότης στὸν προσκεκλημένο, ἡ γυναίκα στὸν ἄνδρα, ὁ πρεσβύτερος στὸν νεότερο, ὁ ἀνώτερος ὑπάλληλος στὸν κατώτερο.

— Σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἐκδήλωση κρατοῦμε τὸ ποτὸ στὸ ἀριστερὸ χέρι, ὥστε ἐὰν χρειασθεῖ νὰ κάνουμε χειραψία, νὰ μὴν εἶναι βρεγμένο οὔτε νὰ κολλᾶ τὸ δεξί μας χέρι.

— Ἡ χειραψία δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διαρκεῖ καθ' ὅλη τὴ σύσταση ἑνὸς προσώπου σ' ἕνα ἄλλο.

— Ποτὲ δὲν προσφέρουμε μόνον τὴν ἄκρη τοῦ δακτύλου μας, ἀλλὰ ὅλον τὸν καρπό τοῦ χεριοῦ.

— Ἐὰν εἴμεθα ἀριστερόχειρες, κάνουμε χειραψία μὲ τὸ δεξὶ χέρι.

— Ἀποφεύγουμε τὶς χειραψίες μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι.

— Εἶναι ἀγένεια ἕως προσβολὴ νὰ μᾶς τείνουν τὸ χέρι καὶ ἐμεῖς νὰ μὴν ἀντιτείνουμε τὸ δικό μας.

— Ἡ συνήθεια τῆς χειραψίας διαφέρει ἀπὸ χώρα σὲ χώρα. Οἱ Ἄγγλοι τὴν ἀποφεύγουν, οἱ Ἄραβες προτιμοῦν τοὺς ἐναγκαλισμούς, ἐνῶ οἱ Ἰάπωνες τὶς ὑποκλίσεις.

— Βγάζουμε τὰ γάντια μας γιὰ τὴ χειραψία, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κυρίες στὸν δρόμο, ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ τὰ φοροῦν.

— Ὅσο ἐνθουσιασμένοι κι ἂν εἴμεθα ἀπὸ μιὰ γνωριμία, δὲν μιμούμεθα τὸν Σουγκλάκο στὴ χειραψία.

Τὸ χειροφίλημα

— Στὴ χώρα μας τὸ χειροφίλημα δὲν ἔχει ἰδιαίτερη ἐφαρμογὴ πέραν τῶν ἱερωμένων.

— Πολλοὶ «κομψευόμενοι» ὅμως προσπαθοῦν νὰ τὸ ἐφαρμόσουν ἀγνοώντας τὶς βασικές του ἀρχές. Ἂς τὶς θυμηθοῦμε:

Α. Τὸ χειροφίλημα συνοδεύεται ἀπὸ ἐλαφρὰ ὑπόκλιση.

Β. Δὲν ἐφαρμόζεται στὸν δρόμο.

Γ. Ἀπευθύνεται μόνο στὶς κυρίες καὶ κυρίως στὶς οἰκοδέσποινες.

Δ. Δὲν γίνεται βεβιασμένα.

Ε. Ὁ κύριος φέρει τὸ χέρι τῆς κυρίας ἕως τὰ χείλη του, χωρὶς νὰ ἀγγίζει ποτὲ μὲ αὐτὰ τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ.

Στ. Ποτὲ δὲν χειροφιλοῦμε μιὰ κυρία ποὺ φορᾶ γάντια.

Ζ. Ἐὰν σ' ἕνα σαλόνι ὑπάρχουν πολλὲς κυρίες, περιοριζόμεθα στὴν οἰκοδέσποινα.

Η. Τέλος, πάντοτε θὰ ξεχωρίζει αὐτὸς ποὺ ἔμαθε τὸ χειροφίλημα στὰ 15 του ἀπ' αὐτὸν ποὺ τὸ ἔμαθε στὰ 35 του.

Οἱ χειρονομίες

— Ὅταν δείχνουμε κάτι, δὲν χρησιμοποιοῦμε ποτὲ τὸν δείκτη τοῦ χεριοῦ μας, ἀλλὰ μὲ λέξεις δίνουμε νὰ καταλάβει ὁ ἄλλος πρὸς τὰ ποῦ νὰ κοιτάξει.

— Ὅταν μιλοῦμε, δὲν χρησιμοποιοῦμε τὰ χέρια μας πολύ, δὲν ἀπαντοῦμε μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ ἢ τῶν ὤμων, ἀλλὰ μὲ λόγια.

— Δὲν κάνουμε ἄσχημες ἢ χυδαῖες χειρονομίες, δὲν πετοῦμε πράγματα (κλειδιά, σταχτοδοχεῖα, κτλ.) γιὰ νὰ δείξουμε τὸν θυμό μας, δὲν παίζουμε μὲ τὰ κλειδιά μας ἢ τὰ κέρματα στὴν τσέπη μας, δὲν χτυποῦμε ρυθμικὰ τὰ δάκτυλά μας στὸ τραπέζι καὶ δὲν κουνᾶμε τὸ πόδι μας νευρικὰ στὸ σταυροπόδι.

— Δὲν βάζουμε τὸ χέρι μέσα ἀπὸ τὴ μπλούζα γιὰ νὰ διορθώσουμε τὰ ἐσώρουχα (ἢ ἀπὸ τὸ παντελόνι, οἱ ἄνδρες), οὔτε τὸ χέρι στὴ μύτη. Προσέχουμε νὰ διορθώσουμε ὅ,τι «τὶκ» ἔχουμε.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Μιὰ φορὰ καὶ ἕναν καιρό, οἱ κανόνες τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἐπέβαλλαν νὰ προηγεῖται τοῦ ὀνόματος τῶν ἀρρένων ἐνηλίκων ἡ λέξη «κύριος». Ἐλέγαμε ὁ «κύριος Καραμανλῆς», ὁ «κύριος Παπανδρέου», ὁ «κύριος Μητσοτάκης», «ὁ κύριος Ἔβερτ». Τὸ προνόμιο αὐτὸ δὲν περιοριζόταν μόνο στὰ πολιτικὰ πρόσωπα, ἀλλὰ σὲ ὅλους γενικὰ ἐπισήμους καὶ ἀσήμους ἀπὸ ὁποιονδήποτε χῶρο καὶ ἂν προήρχοντο. Ἐπίσης, στὸν γραπτὸ λόγο τῶν ὀνομάτων προηγεῖτο ἕνα μικρὸ κάπα μὲ μιὰ τελεία.

Αὐτὰ συνέβαιναν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ «κυβέρνηση» στὴν γενικὴ πτώση γινόταν «τῆς κυβερνήσεως» καὶ «ἡ ἄνοιξις», «τῆς ἀνοίξεως».

Μιὰ μέρα ὅμως, ἔπνευσε ἄνεμος προοδευτικῆς ἀναδομήσεως στὰ ἤθη μας καὶ οἱ κύριοι ἐξαφανίσθηκαν. Τὴ θέση τους ἀνέλαβαν νὰ ἀναπληρώσουν τὰ μικρὰ ὀνόματα τῶν ἄλλων κυρίων. Σήμερα λοιπόν, ἔχει ἐπικρατήσει νὰ λέμε καὶ νὰ γράφουμε «ὁ Κώστας Καραμανλῆς», «ὁ Κώστας Σημίτης», «ὁ Γιῶργος Παπανδρέου»... καὶ φυσικὰ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἀναφέρονται καὶ οἱ καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ Ἀκαδημαϊκοί, οἱ δικαστικοί, ὅλοι οἱ διάσημοι καὶ οἱ ἄσημοι, σὰν νὰ μὴν μιλᾶμε πλέον γιὰ ζωντανοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ γιὰ ὅσους ἔχουν ἀποδημήσει εἰς Κύριον!

Καὶ ἐνῶ αὐτοὶ οἱ κανόνες «σαβουὰρ βίβρ» ἰσχύουν πλέον στὴν ἐποχή μας, εἴδαμε αἰφνιδίως νὰ κάνει καὶ πάλι τὴν ἐμφάνισή του ὁ παλαιὸς «κύριος»! Τὸ γεγονὸς αὐτὸ συνδέθηκε μὲ τὴν ἱστορία τῆς τρομοκρατίας. Κάποιος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κόπτονται γιὰ τὸν σεβασμὸ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐν Εὐαγγελισμῷ πολυτραυματία, μίλησε γιὰ τὸν «κύριο Ξηρό». Ἐνῶ δὲ μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμὴ ὅλα τὰ μέσα ἐνημερώσεως μιλοῦσαν γιὰ τὸν «Σάββα Ξηρό», ἄρχισαν αἰφνιδίως νὰ προσθέτουν τὴν λέξη «κύριος» πρὸ τοῦ ἐπωνύμου του! «Ὁ κύριος Ξηρὸς εἶδε τὸν πατέρα του», «ἡ ὑγεία τοῦ κυρίου Ξηροῦ βελτιώνεται», «ὁ κύριος Ξηρὸς θὰ μεταφερθεῖ στὸ Γενικὸ Κρατικό»...

Ἐνῶ ὅμως ὁ «κύριος» ἐπέστρεψε στὸ «σαβουὰρ βίβρ» μας γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ Σάββα Ξηροῦ, ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ἰσχύει γιὰ τὶς περιπτώσεις ὑπουργῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ πρωθυπουργοῦ, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναφέρεται ὡς «Κώστας Σημίτης». Σήμερα δηλαδὴ ἔχουμε ἕναν «κύριο» ποὺ ἔβαζε βόμβες, συμμετεῖχε σὲ ληστεῖες τραπεζῶν καὶ σὲ δολοφονίες καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν εἶναι «κύριοι», συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ εἰσαγγελέως, ποὺ καταγράφει τὶς ὁμολογίες τοῦ κυρίου Σάββα Ξηροῦ!

Ἀφοῦ ὁ Σάββας Ξηρὸς ἔχει γίνει «κύριος», κανονικὰ θὰ πρέπει νὰ εἶναι «κύριοι» καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι καταζητούμενοι ἀπὸ τὴν ἀστυνομία γιὰ τὴν συμμετοχή τους σὲ τρομοκρατικὲς ὀργανώσεις, ἀλλὰ τὸ μέτρο πρέπει νὰ ἰσχύσει καὶ γιὰ τοὺς νονοὺς ποὺ συνελήφθησαν κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες καὶ ποὺ βαρύνονται ἐπίσης ἀπὸ σοβαρὰ ἐγκλήματα. Ἐξ ἄλλου ὡς «κύριος» θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρεται καὶ ὁ Πάσαρης, ποὺ βρίσκεται στὶς φυλακὲς τῆς Ρουμανίας.

Ποῦ νὰ φανταζόταν κανεὶς ποιὰ ἐξέλιξη θὰ εἶχε ὁ «κύριος» ἐν Ἑλλάδι! Ἔτσι ὅμως ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα σήμερα, οὐδεὶς πλέον ἐπίσημος ἢ ἀνεπίσημος θὰ ἦταν εὐτυχής, ἐὰν ἔβλεπε νὰ προηγεῖται τοῦ ὀνόματός του ἡ λέξη «κύριος», ποὺ συνδέει τὴν ἐπιστροφή της στὸ λεξιλόγιό μας μὲ τὶς γιάφκες τῆς Πανόρμου ἢ τῆς Δαμάρεως...

Ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα Στεφανοπούλου, ἐφημερίδα *ΕΣΤΙΑ*, 15/7/2002

12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ

— Σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι θὰ πίστευε κανείς, ὁ καλὸς συζητητὴς δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ λάμπει μὲ τὴν εὐφυία του καὶ τὶς γνώσεις του, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς συνομιλητές του ἀναδεικνύοντας τὶς ἀρετές τους.

— Τὴν ἱστορία τὴν ἀναφέρει ὁ Τάκης Ναστούλης στὸ διδακτικὸ βιβλίο του *Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα*: «Κάποτε οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν τὸ τραπέζι σὲ ξένους πρεσβευτές. Στὸ τραπέζι αὐτὸ εἶχαν καλέσει καὶ τὸν Ζήνωνα, ποὺ ἔτρωγε χωρὶς νὰ μιλάει (...). Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ ἀρχηγὸς τῆς πρεσβείας τὸν ρώτησε: "Ζήνωνα, δὲν σὲ ἀκούσαμε. Τὶ νὰ ποῦμε γιὰ σένα στὸν ἡγεμόνα μας ὅταν μᾶς ρωτήσει;" "Θὰ τοῦ πεῖτε, ἀπάντησε ἐκεῖνος μὲ χαμόγελο, ὅτι συναντήσαμε στὴν Ἀθήνα ἕναν ἄνθρωπο, ποὺ ἂν καὶ ἦταν γέρος, ἤξερε νὰ ἀκούει σιωπῶν"». Ἴσως αὐτὸς εἶναι ὁ σπουδαιότερος κανόνας μιᾶς συζητήσεως: νὰ ξέρουμε νὰ ἀκοῦμε.

— Προτιμοῦμε εὐχάριστα θέματα γιὰ νὰ ἀρχίσουμε μιὰ συζήτηση καὶ ὄχι δυσάρεστα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι «Χθὲς μπῆκαν διαρρῆκτες στὸ σπίτι» ἢ «Ἡ μητέρα μου εἶναι στὸ νοσοκομεῖο».

— Δὲν μιλοῦμε μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

— Τὰ προνομιοῦχα θέματα γιὰ συζήτηση εἶναι τὰ ταξίδια, ἡ μόδα, ὁ κινηματογράφος, τὰ βιβλία, τὸ θέατρο, ἡ τέχνη. Τὰ ἐπικίνδυνα θέ-

ματα, στὰ ὁποῖα ἐλλοχεύουν παρεξηγήσεις, εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ πολιτική, ἡ ἠθική.

— Κοσμητικὰ ἐπίθετα ὅπως ὡραῖος, ἔξυπνος, ἐνδιαφέρων, πνευματώδης, ἀφήνουμε τοὺς ἄλλους νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ μᾶς. Δὲν τὰ χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς γιὰ τὸν ἑαυτό μας.

— Ἡ ἀπευθείας ἐρώτηση «Εἶσθε ὁμοφυλόφιλος;» εἶναι μᾶλλον ἄκομψη, ὅπως καὶ τὸ νὰ κάνουμε δηλώσεις τοῦ τύπου «Ἄ, ἐγὼ σιχαίνομαι τοὺς *gay*». Ὅταν μιὰ Ἀμερικανίδα ρώτησε κάποτε ἕναν εἰδήμονα τοῦ *savoir vivre* πῶς πρέπει νὰ χαιρετοῦμε ἕνα *gay* ζευγάρι, ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Μὲ ἕνα *How do you do*».

— Ὅταν ἕνας φίλος μας μᾶς ἀνακοινώσει ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά του εἶναι *gay*, δὲν λέμε «Συγγνώμη, ἤξερα πόσο πολὺ ἤθελες νὰ ἔχεις ἐγγόνια», ἀλλὰ «Τὸ παιδί σου εἶναι ἕνας πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Αὐτὸ εἶναι ποὺ ἔχει σημασία».

— Ἢ λέμε ἱστορίες ἢ ὀνόματα. Ποτὲ καὶ τὰ δύο.

— Δὲν διστάζουμε νὰ ὁμολογήσουμε τὴν ἄγνοιά μας γιὰ ἕνα θέμα καὶ δὲν μιλοῦμε γιὰ κάτι ὅταν δὲν εἴμεθα σίγουροι.

— Δὲν εἴμεθα ἀδιάκριτοι οὔτε ἐπίμονοι, ἐὰν οἱ συνομιλητές μας δὲν θέλουν νὰ ἀπαντήσουν σὲ ἕνα ἐρώτημά μας. Εἴμεθα διακριτικοὶ καὶ μὲ τὸν ἑαυτό μας. Δὲν ἀποκαλύπτουμε γιὰ τὴν ἰδιωτική μας ζωὴ λεπτομέρειες ποὺ δὲν χρειάζεται νὰ γνωρίζουν τρίτοι.

— Ὁ τόνος τῆς φωνῆς μας ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Πρέπει νὰ εἶναι χαμηλὸς –ὄχι τσυριχτός– ζεστὸς καὶ φιλικός.

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε νεανικὲς ἐκφράσεις ἢ ἀργκὸ συζητώντας μὲ ἡλικιωμένους ἀνθρώπους. Εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ μὴν καταλάβουν τί ἐννοοῦμε.

— Δὲν λέμε «ἔ;» ὅταν δὲν ἀκούσουμε τὴν ἐρώτηση, ἀλλὰ «ὁρίστε;»

— Ἀποφεύγουμε νὰ κομπιάζουμε (ἔεε, μμμ) καὶ φροντίζουμε νὰ μιλοῦμε εὐκρινῶς προφέροντας καθαρὰ τὶς λέξεις, ὥστε νὰ γινόμεθα κατανοητοί.

— Δὲν ἐπαναλαμβάνουμε σὲ κάθε φράση τὴν ἴδια λέξη (π.χ. «ἁπλά»). Δείχνει ἔνδεια λεξιλογίου.

— Δὲν ὑπάρχει πιὸ ἐνοχλητικὸς συνομιλητὴς ἀπὸ τὸν «ξερόλα» ποὺ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὴ μόρφωση καὶ τὶς γνωριμίες του. Τὸ *name dropping*, ἡ παράθεση δηλαδὴ γνωστῶν ὀνομάτων πρὸς ἐντυπωσιασμόν, εἶναι ὅ,τι πιὸ ἄκομψο.

— Δὲν διορθώνουμε τὰ λάθη τοῦ συνομιλητῆ μας οὔτε τοῦ ὑποδεικνύουμε τὴν ἄγνοιά του γιὰ θέματα ἢ πληροφορίες. Ἡ ἀντίδρασή μας δὲν ἐκδηλώνεται λεκτικῶς, ἀλλὰ μὲ νεύματα ἢ κινήσεις τῆς κεφαλῆς.

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε ξένες λέξεις, ἐὰν δὲν γνωρίζουμε τὸ πραγματικό τους νόημα, οὔτε ξένες ἐκφράσεις τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμε τὴν ὀρθὴ προφορά. (Ἐπὶ παραδείγματι, τὸ γαλλικὸ *mot à mot* ὁρισμένοι τὸ προφέρουν «μὸ ἃ μό» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ «μὸτ ἃ μό»).

— Ὑπάρχουν ὁρισμένοι συμπατριῶτες μας ποὺ ἐπειδὴ σπούδασαν λίγα χρόνια στὸ ἐξωτερικό, μιλοῦν τὰ λεγόμενα «φραγκολεβαντίνικα», δηλαδὴ ἕνα μεῖγμα ἑλληνικῶν καὶ ξένων λέξεων. Πρόκειται γιὰ ἕναν παρωχημένο τύπο σνομπισμοῦ. Ὁ σωστὸς τρόπος συνομιλίας εἶναι τὰ σωστὰ ἑλληνικά.

— Προσέχουμε τὰ ἀστεῖα, ὥστε νὰ μὴν εἶναι προκλητικὰ ἢ προσβλητικά (ἐπὶ παραδείγματι, ρατσιστικὰ ἀνέκδοτα γιὰ Πόντιους τῇ παρουσίᾳ τους. Μόνον ἕνας Πόντιος ἐπιτρέπεται νὰ διακωμωδεῖ τὴν καταγωγή του, αὐτοσαρκαζόμενος).

— Ὅταν λέμε ἕνα ἀστεῖο, περιμένουμε νὰ γελάσουν πρῶτα οἱ ἄλλοι καὶ μετὰ γελοῦμε κι ἐμεῖς.

— ***Τὸ** σαφὲς ἐστὶ σοφόν*. Δὲν ἀναλύουμε δέκα φορὲς κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ μὲ δέκα λέξεις.

— Μοιράζουμε τὸ ἐνδιαφέρον μας στὸ σύνολο τῶν συνομιλητῶν μας, ἀποφεύγοντας νὰ μονοπωλοῦμε ἕναν.

— Ἀποφεύγουμε νὰ κριτικάρουμε ἢ νὰ κουτσομπολεύουμε ἀπόντες.

— Δὲν ἀποκαλύπτουμε μυστικὰ ἄλλων.

— Δὲν διαψεύδουμε δημοσίᾳ.

— Ἂν κάνουμε ἐρώτηση, περιμένουμε τὴν ἀπάντηση.

— Ὅσο κι ἂν διαφωνοῦμε μὲ τὸν συνομιλητή μας, δὲν φανατιζόμεθα οὔτε ξεκινοῦμε «ἀνένδοτο ἀγώνα» γιὰ νὰ τὸν πείσουμε. Συνδιαλεγόμεθα ἤρεμα καὶ πολιτισμένα. Μειώνουμε τὶς συγκρούσεις. Συγκαλύπτουμε τοὺς ἀνταγωνισμούς.

— Σκεπτόμεθα πρὶν μιλήσουμε καὶ μιλοῦμε ἀφοῦ σκεφθοῦμε.

— Γιὰ νὰ ἀνακοινώσουμε κάποιο ἄσχημο νέο, πρέπει νὰ ἔχουμε προετοιμασθεῖ γι' αὐτὰ ποὺ θὰ ποῦμε καὶ τὸ πῶς θὰ τὰ ποῦμε. Προσέχουμε τὰ λόγια μας νὰ μὴν εἶναι ἀπότομα ἢ σκληρά, καὶ φροντίζουμε νὰ παρηγορήσουμε τὸν ἄλλον καὶ νὰ τοῦ κάνουμε παρέα.

— Ἂν καθισμένοι στὸ τραπέζι ἀκούσουμε καλὰ νέα γιὰ τὴν εὐτυχία ἢ ἐπιτυχία κάποιου, σηκώνουμε τὸ ποτήρι μας καὶ λέμε: «Νὰ σηκώσουμε ὅλοι τὰ ποτήρια μας, γιὰ νὰ εὐχηθοῦμε στόν... συγχαρητήρια ἢ καλὴ ἐπιτυχία» κτλ.

— Ὅταν μιὰ συζήτηση ὁδηγεῖται σὲ σύρραξη ἢ σὲ ἀδιέξοδο, ἔχουμε τὴν εὐελιξία νὰ ἀλλάζουμε θέμα.

— Σὲ περίπτωση διαφωνίας σὲ μιὰ συζήτηση, δὲν ρίχνουμε «λάδι στὴ φωτιά», ἀλλὰ λειτουργοῦμε «πυροσβεστικῶς».

— Ἡ ψῆφος εἶναι ἀπόρρητη καὶ δὲν ἔχουμε καμία ὑποχρέωση νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα «Τί ψηφίσατε;»

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε ἐπαγγελματικὸ λεξιλόγιο, ὅταν βρισκόμεθα ἔξω ἀπὸ τὸν ἐργασιακό μας χῶρο.

— Οἱ χυδαιότητες καὶ οἱ ὕβρεις δέον νὰ ἀπουσιάζουν ἀπὸ μιὰ κομψὴ συζήτηση.

— Δὲν ἀλλάζουμε ἀπόψεις ἀναλόγως τοῦ συνομιλητῆ. Διατηροῦμε τὶς ἰδέες μας, ἀνεξαρτήτως ἐὰν διαφέρουν ἀπὸ αὐτὲς τῶν συνομιλητῶν μας.

— Ἡ ἐρώτηση «Καλημέρα, πῶς εἶσαι;» εἶναι ἴσως ἀπὸ τὶς λίγες ποὺ δὲν χρειάζονται ἄλλη ἀπάντηση πέραν τοῦ «Καλά, ἐσύ;»

— Ἀπαριθμοῦμε τὰ προβλήματά μας ἢ κάνουμε ἀπολογισμὸ τῆς ζωῆς μας μόνον ἐὰν ἐρωτηθοῦμε γι' αὐτά.

— **Δὲν** δίνουμε «δωρεὰν» συμβουλές, παρὰ μόνον ἐὰν μᾶς ζητηθεῖ.

— **Ἂν** κάνουμε μιὰ γκάφα, ζητοῦμε κατευθείαν συγγνώμη ἀντὶ νὰ προσπαθήσουμε νὰ τὴ διορθώσουμε κάνοντάς την χειρότερη. Ἐὰν ὁ συνομιλητής μας κάνει μιὰ γκάφα, δὲν τὸ κάνουμε θέμα. Συνεχίζουμε τὴ συζήτηση χωρὶς νὰ δείξουμε ὅτι μᾶς πειράζει.

— **Γιὰ** νὰ γίνει μιὰ φιλοφρόνηση πιστευτή, δὲν τὴν ἐκφράζουμε μὲ τρόπο ὑπερβολικὸ καὶ δὲν τὴν ἐπαναλαμβάνουμε συνεχῶς, γιατὶ χάνει τὴ βαρύτητά της καὶ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ψεύτικη ἤ, τὸ χειρότερο, χαμερπὴς κολακεία.

— **Δὲν** ἀνταποδίδουμε φιλοφρονήσεις. Ἐὰν μᾶς γίνει μιὰ φιλοφρόνηση, χαμογελοῦμε καὶ λέμε ἁπλῶς «εὐχαριστῶ». Ἂν μᾶς φανεῖ ὑπερβολική, λέμε «Ὑπερβάλλετε!»

— **Ἂν** κάποιος μὲ τὸν ὁποῖο ἔχουμε σχετικὴ ἄνεση μᾶς ἐπαναλαμβάνει τὴν ἴδια φιλοφρόνηση, μποροῦμε νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε μὲ λίγο χιοῦμορ ρωτώντας: «Μήπως θέλετε νὰ μοῦ ζητήσετε κάποια χάρη;»

— **Σὲ** μιὰ ἀδιάκριτη ἐρώτηση ἀπαντοῦμε: «Αὐτὴ ἡ ἐρώτηση εἶναι προσωπική. Θὰ σᾶς πείραζε νὰ μὴν ἀπαντήσω;»

— **Προσαρμοζόμεθα** στὸ ὕφος καὶ τὴ γλώσσα τῆς συζητήσεως. Δὲν χρησιμοποιοῦμε ὑψηλὸ ὕφος καὶ ἐξεζητημένο λεξιλόγιο σὲ μιὰ συζήτηση μὲ ἁπλοὺς ἀνθρώπους.

— **Ὅσο** βαρετὴ κι ἂν μᾶς φαίνεται μιὰ συζήτηση, δὲν δείχνουμε ὅτι πλήττουμε. «Ξεγλιστρᾶμε» λέγοντας «Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ πάω νὰ χαιρετήσω τὴν κυρία Περιμένη» ἢ «Χάρηκα πολὺ ποὺ συζητήσαμε. Ἦταν πολὺ ἐνδιαφέροντα αὐτὰ ποὺ μοῦ εἴπατε».

— **Δὲν** διακόπτουμε ποτὲ τὸν συνομιλητή μας καὶ ἐὰν τὸ κάνουμε κατὰ λάθος, ζητοῦμε πάντοτε συγγνώμη.

— **Ἂν** κάποιος μονοπωλεῖ σὲ κάποιο κάλεσμα τὴ συζήτηση, μπορεῖ νὰ ρωτήσει ἡ οἰκοδέσποινα: «Ἐσεῖς τί νομίζετε, κ. ...», ὥστε νὰ περάσει ὁ λόγος σὲ κάποιον ἄλλον.

— Ἐὰν ὁ συνομιλητής μας ἐπιμένει νὰ μάθει τὴν ἡλικία μας καὶ δὲν τὸ ἐπιθυμοῦμε, χωρὶς νὰ δημιουργήσουμε ἔνταση ἀπαντοῦμε μὲ χιοῦμορ ὅτι τὰ προσωπικά μας δεδομένα εἶναι ἀπόρρητα.

— Ἐὰν θέλουμε νὰ κλείσουμε μιὰ συζήτηση λέμε: «Θὰ θέλατε νὰ συνεχίσουμε τὴ συζήτησή μας τὴν ἑπόμενη φορά;»

— Εἶναι πάντως σημαντικὸ νὰ τελειώνουμε ὁποιαδήποτε συζήτηση μὲ εὐγένεια καὶ ἀξιοπρέπεια. Ἀκόμη καὶ ἂν τὴν ἔχουμε βαρεθεῖ πολλὴ ὥρα πρίν, μποροῦμε νὰ κλείσουμε τὴν κουβέντα ὡς ἑξῆς:
Α. Νομίζω πὼς πρέπει νὰ πάω νὰ χαιρετήσω τὸν...
Β. Τὸ φαγητὸ φαίνεται πολὺ νόστιμο. Νομίζω πὼς θὰ πάω νὰ δοκιμάσω. Μὲ συγχωρεῖτε.
Γ. Πάω στὸ μπὰρ γιὰ νὰ πάρω κι ἄλλο ποτό. (Μὴν τὸ πεῖτε ὅμως κρατώντας στὸ χέρι γεμάτο ποτήρι).
Δ. Χάρηκα πολὺ ποὺ τὰ εἴπαμε. Ἦταν ἐνδιαφέροντα αὐτὰ ποὺ μοῦ εἶπες γιὰ τὴν Ἰταλία.

— Ἐὰν μᾶς προσβάλουν σὲ μιὰ συζήτηση, δὲν ἀπαντοῦμε στὸν ἴδιο τόνο. Δείχνουμε ἀνωτερότητα καὶ χαμογελοῦμε μὲ νόημα.

— Χαμόγελο: εἴμεθα ἀγαπητοὶ καὶ εὐχάριστοι ἀκόμα καὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἔχουν ἐνοχλήσει.

— Κάποτε κλώτσησε τὸν Σωκράτη ἕνας ἀκροατής του. Αὐτὸς ἔδειξε ἀταραξία λέγοντας: «Ἂν ἕνας γάιδαρος σὲ κλωτσήσει, πρέπει νὰ τοῦ ἀνταποδώσεις τὴν κλωτσιά;»

— Δὲν μιλοῦμε ποτὲ ἄσχημα, κυρίως σὲ ἀγνώστους. Κανεὶς δὲν ξέρει πῶς τὰ φέρνει ἡ ζωή. Μπορεῖ κάποτε νὰ χρειασθοῦμε αὐτὸν ποὺ κακομεταχειρισθήκαμε ἢ νὰ τὸν γνωρίσουμε καὶ νὰ αἰσθανθοῦμε ἄσχημα.

— Ἀντὶ νὰ ποῦμε ψέματα, ὅταν χρειάζεται νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ σκληρὴ πραγματικότητα, προτιμοῦμε νὰ μὴν ποῦμε τὴν ἀλήθεια. Γενικῶς πάντως προκρίνουμε τὴν ἀλήθεια, γιατὶ πάντοτε θριαμβεύει.

— Ὑπάρχουν ὡστόσο μερικὲς φορὲς ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ εἰπωθοῦν «λευκὰ ψέματα», ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν ἄσχημα συναισθήματα (λύπης,

ντροπῆς ἢ πληγωμένου ἐγωισμοῦ). Βέβαια δὲν τὸ κάνουμε συνεχῶς, γιατὶ θὰ βγάλουμε τὴ φήμη τοῦ ψεύτη καὶ οἱ ἄλλοι θὰ χάσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τους σὲ μᾶς. Γενικῶς, γλυτώνουμε πολλὰ ὅταν παραδεχόμεθα καὶ λέμε τὴν ἀλήθεια.

— Ψέμα: δὲν δείχνουμε τὰ συναισθήματά μας. Μειώνουμε τὶς συγκρούσεις. Συγκαλύπτουμε τοὺς ἀνταγωνισμούς. Τὸ *savoir-vivre* ἐπιβάλλει στὸ ἄτομο τὸν ρόλο τοῦ τέλειου χαμαιλέοντος.

— Ὁ Πιττακὸς ἔλεγε: «Μὴ λὲς αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ κάνεις, διότι ἂν δὲν μπορέσεις νὰ τὸ κάνεις, θὰ γελοιοποιηθεῖς».

— Διηγοῦνται τὸν διάλογο ποὺ εἶχε ἕνας φλύαρος μὲ τὸν φιλόσοφο Ἀριστοτέλη:
–Γιατὶ μὲ ἀκοῦς, Ἀριστοτέλη, μὲ τόσο θαυμασμό;
–Θαυμάζω πράγματι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος, τὸ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ κάθεται νὰ σὲ ἀκούει ἄνθρωπος ποὺ ἔχει πόδια.

Ὁ ἀπαραίτητος πληθυντικὸς

Παρακαλῶ, μιλᾶτε μου στὸν πληθυντικό.
Θὰ μὲ ὑποχρεώσετε. Εἶμαι κόρη ναυάρχου.
Ἑλένη Χαλκούση, στὴν ταινία *Ἡ βίλα τῶν ὀργίων*.

Ὁ πληθυντικὸς ἐκφράζει σεβασμό, ἐκτίμηση καὶ ἀπόσταση. Τὸν χρησιμοποιοῦμε ἀπευθυνόμενοι σὲ πρεσβύτερους, ἀγνώστους καὶ ἀνώτερους στὴν ἐπαγγελματικὴ ἱεραρχία. Ὁ ἑνικός, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἐκφράζει τρυφερότητα, οἰκειότητα, φιλία, συναίσθημα. Χρησιμοποιεῖται μεταξὺ φίλων καὶ γνωστῶν.

— Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἴδιας οἰκογένειας καὶ συνομήλικων νέων, ὁ πληθυντικὸς δὲν εἶναι διαδεδομένος. Ὑπάρχουν ὅμως παραδοσιακὲς οἰκογένειες ποὺ τὰ παιδιὰ ἀπευθύνονται στὸν πληθυντικὸ στοὺς γονεῖς τους ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στοὺς παπποῦδες καὶ τὶς γιαγιάδες τους. Παλαιότερα μάλιστα ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ πληθυντικὸς καὶ μεταξὺ ζευγαριῶν. Ἄλλη ἐποχή, ἄλλα ἤθη.

— Σπανίως ἀπευθυνόμεθα σ᾽ ἕνα παιδὶ στὸν πληθυντικὸ καὶ πάντως μετὰ τὴν ἡλικία τῶν δώδεκα ἐτῶν.

— Ἐὰν ἕνας ξένος ποὺ δὲν γνωρίζει καλὰ τὴ γλώσσα μας χρησιμοποιήσει ἑνικὸ ἀντὶ πληθυντικοῦ, ἐπὶ παραδείγματι μόλις συστηθοῦμε, δὲν τὸν ἀποπαίρνουμε οὔτε τὸν διορθώνουμε.

— Περνοῦμε ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ στὸν ἑνικὸ ὅταν τὸ ζητήσει ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τὸν νεότερο, ἡ γυναίκα ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ὁ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν κατώτερο ἱεραρχικῶς.

— Στὶς ἐπαγγελματικὲς σχέσεις ἡ χρήση τοῦ πληθυντικοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ἐργασιακῆς σχέσεως ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὸν χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων. Ὑπάρχουν γραμματεῖς ποὺ ὁμιλοῦν στοὺς διευθυντές τους στὸν ἑνικό, ὅπως καὶ ὑπάρχουν διευθυντὲς ποὺ ὁμιλοῦν στὶς γραμματεῖς τους στὸν πληθυντικό. (Ἐπὶ παραδείγματι «Παρακαλῶ, κυρία Γρηγοριάδου, νὰ δακτυλογραφήσετε αὐτὴν τὴν ἐπιστολή»).

— Ἀκόμα καὶ ἂν ἐργαζόμεθα μὲ τὴν/τὸν σύζυγό μας, πρέπει νὰ σεβόμεθα τοὺς κανόνες τῆς ἑταιρείας. Ἂν ἡ τελευταία ἐπιθυμεῖ νὰ μιλοῦν οἱ ὑπάλληλοι μεταξύ τους στὸν πληθυντικό, κατὰ συνέπεια πρέπει νὰ ἀπευθυνόμεθα στὸν/στὴν σύζυγό μας στὸν πληθυντικό.

— Γιὰ νὰ κάνουμε παρατήρηση σὲ κάποιον ὑπάλληλό μας, λέμε εὐγενικά: «Σᾶς εἶχα ζητήσει νά... Παρακαλῶ, θὰ ἤθελα νὰ μὲ προσέχετε, ὅταν σᾶς ζητῶ κάτι».

— Στὴ χώρα μας πάντως ὁ ἑνικὸς εἶναι πιὸ δημοφιλὴς ἀπ' ὅτι στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ λεγόμενου βορειοδυτικοῦ ἡμισφαιρίου. Μάλιστα, ἔχουμε ἐπινοήσει μιὰ εὑρηματικὴ μέση λύση χρησιμοποιώντας τὸ πρῶτο πληθυντικὸ πρόσωπο: «Τί κάνουμε;», «Πῶς πᾶμε;»

— Ἂς ἔχουμε ὅμως ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἀρκετοὶ συνάνθρωποί μας προσβάλλονται καὶ τὸ θεωροῦν δεῖγμα ἀγένειας ὅταν τοὺς ἀπευθυνθοῦμε, καὶ μάλιστα χωρὶς τὴν ἄδειά τους, στὸν ἑνικό, ἰδίως ἂν αὐτὸς διανθίζεται μὲ λεξιλόγιο παλαιοῦ καραγωγέως.

— Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὑπάρχουν ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι προσβάλλονται ὅταν τοὺς ἀπευθυνθοῦμε στὸν πληθυντικό, ὅπως ὁ κ. Ἀργύρης Τσακαλίας, ποὺ σὲ τηλεοπτικὴ συζήτηση μὲ τὸν κ. Μ. Καψῆ εἶπε: «Ἕνας εἶμαι· γιατὶ μοῦ μιλᾶς στὸν πληθυντικό;»

13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

ΛΑΘΗ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Υπῆρξε στὴν Ἑλλάδα μιὰ ἐποχή, ὄχι πολὺ μακρινὴ –τὸν 19ο αἰώνα– ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἔχαναν τὴ ζωή τους γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Σήμερα ὁ διχασμὸς μεταξὺ καθαρεύουσας καὶ δημοτικῆς ἔχει κοπάσει, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ἡ γλώσσα δὲν ἔχει νέους... ἐχθρούς: Μᾶλλον ὁ πλέον ἐπικίνδυνος εἶναι ὁ λαϊκισμός, ποὺ χρησιμοποιεῖ ἕνα ξύλινο κατασκευασμένο γλωσσικὸ ἰδίωμα. Φρονοῦμε, καὶ θὰ συμφωνήσουμε μὲ τὸν κύριο Γιάννη Τζαννετάκο, ὅτι μιὰ γλώσσα χωρὶς ἀκρότητες, ποὺ χρησιμοποιεῖ τὴ σύνταξη τῆς δημοτικῆς καὶ τὸν πλοῦτο λεξιλογίου τῆς καθαρεύουσας εἶναι ἡ ἰδεώδης, τουλάχιστον γιὰ μᾶς. Λάθη πάντοτε ἐλέγοντο καὶ ἐγράφοντο. Ποιὸς δὲν θυμᾶται ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς ταινίες τὴ Δέσποινα Στυλιανοπούλου νὰ λέει τὰ ἀμίμητα *τὴν ὁδός, τὴν δεσποινίς*; Ἢ ποιὸς δὲν ἀνασηκώνεται ἀπὸ τὴν πολυθρόνα του μὲ τὰ σημερινὰ γλωσσικὰ μαργαριτάρια τῶν ρεπόρτερ τῆς τηλεοράσεως καὶ τοῦ ραδιοφώνου; Ὅπως ὅμως συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ λάθη, διορθώνονται. Ἀκολουθοῦν ὁρισμένοι βασικοὶ κανόνες γιὰ νὰ ἀποφεύγουμε τυχὸν γλωσσικὲς κακοτοπιές.

— **Π**ροσέχουμε τὸν τόνο στὴ γενικὴ τοῦ ἑνικοῦ. Π.χ. *ὁ κίνδυνος-τοῦ κινδύνου, τὸ ἄσυλο-τοῦ ἀσύλου, τὸ ἄτομο-τοῦ ἀτόμου.*

— **Κ**ρατοῦν τὸν τόνο στὴν προπαραλήγουσα ὅλες οἱ λαϊκὲς καὶ οἱ σύνθετες πολυσύλλαβες λέξεις. Π.χ. *τὸ λάστιχο-τοῦ λάστιχου-τῶν λάστιχων, ὁ ἀμμόλοφος-τοῦ ἀμμόλοφου-τῶν ἀμμόλοφων.*

— Κρατοῦν ἐπίσης τὸν τόνο στὴν προπαραλήγουσα τὰ κύρια ὀνόματα προσώπων, τὰ οἰκογενειακὰ καὶ πολλὰ τοπωνύμια, ἰδίως σύνθετα: *τοῦ Ἀλέξανδρου, τοῦ Ἀνδρόνικου, τοῦ Γοργοπόταμου, τοῦ Ἀσπρόπυργου.*

— Προσέχουμε ἐπίσης τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ. Τὰ ἐπίθετα σὲ -ος καὶ οἱ ἐπιθετικὲς μετοχὲς τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα δὲν κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα, ἐκτὸς ἂν λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά: *ἡ ὥρα τῶν ἐπίσημων ἀκροάσεων, ἡ πολιτική τῶν ἰσχυρότερων κρατῶν*, ἀλλὰ *οἱ θέσεις τῶν ἐπισήμων, τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου.*

— Μερικὰ οὐσιαστικὰ δὲν σχηματίζουν τὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ. Δὲν λέμε *οἱ χορωδίες τῶν σπουδαιότερων ὄπερων, τὰ σουβλάκια-τῶν σουβλακίων*! Στὴν περίπτωση αὐτὴ χρησιμοποιοῦμε τὸ ἐμπρόθετο *ἀπὸ* + *αἰτιατική*: *τὰ χορωδιακὰ μέρη ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ὄπερες.*

— Πρέπει νὰ γίνεται σωστὴ χρήση τῶν παροξύτονων ἀρχαϊστικῶν ἐπιθέτων σὲ *-ης -ες*. Τὸ οὐδέτερο τονίζεται στὴν προπαραλήγουσα (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λήγοντα σὲ *-ώδης, -ήρης*). Λέμε *ἡ διεθνὴς συνθήκη, τῆς διεθνοῦς συνθήκης, τὸ ἀσύνηθες θέαμα*, ἀλλὰ *τὸ στοιχειῶδες καθῆκον, τὸ ποδῆρες ἔνδυμα.*

— Προσοχὴ μὲ τὶς μετοχὲς σὲ *-ων -ουσα -ον*. Εἶναι λάθος νὰ λέμε *οἱ ἰσχύοντες διατάξεις*. Τὸ σωστὸ εἶναι *οἱ ἰσχύουσες διατάξεις.*

— Συχνὰ γίνεται λανθασμένη χρήση τῶν ἀποθετικῶν ρημάτων ὡς παθητικῶν. Τὰ ρήματα αὐτὰ (π.χ. *ἐργάζομαι, δέχομαι, ἐκμεταλλεύομαι, διαπραγματεύομαι*) σχηματίζονται κατὰ τὴν παθητικὴ φωνή, ἔχουν ὅμως ἐνεργητικὴ διάθεση. Εἶναι λάθος τὸ *οἱ μετοχὲς διαπραγματεύονται ἀπὸ τοὺς ἐπενδυτές*. Τὸ σωστὸ εἶναι *οἱ ἐπενδυτὲς διαπραγματεύονται τὶς μετοχές.*

— Ἐπίσης, δὲν λέμε *ὁ χειροῦργος*, ἀλλὰ *ὁ χειρουργός*. Ἡ ἐνέργεια τονίζεται στὴ λήγουσα, ὅπως καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ποὺ περιέχουν τὴ λέξη *ἔργο*, γιὰ παράδειγμα *ξυλουργός, δημιουργός*, κλπ.

— Δὲν λέμε *πιὸ καλύτερη, πιὸ σωστότερο, πιὸ ἀργότερα*. Τὸ *πιὸ* ἐδῶ πλεονάζει. Λέμε *πιὸ καλὴ* ἢ *καλύτερη, πιὸ σωστὸ* ἢ *σωστότερο, πιὸ δεξιὰ* ἢ *δεξιότερα, πιὸ νωρὶς* ἢ *νωρίτερα*. Πλεονασμὸς ἐπίσης εἶναι τὸ νὰ λέμε *ἐγώ, προσωπικῶς.*

— Δὲν λέμε *πολὺ ἐξαιρετικὸς κύριος*, *πολὺ ἔξοχη παράσταση*, *πολὺ μοναδικὴ ἑρμηνεία*, *πολὺ τέλεια ἔργα* ἤ, ὅπως διαβάσαμε σὲ περιοδικό, *ἡ σοῦπερ ὑπερπαραγωγή*. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι ἤδη ὑπερθετικῆς σημασίας. Θὰ ποῦμε: *ἐξαίρετη ὑγεία*, *θεσπέσια ὀμορφιά*, *ὑπέροχες ἑρμηνεῖες*, κτλ.

— Προσέχουμε τὴ χρήση τῶν ἐπιρρημάτων ποὺ ἀπαντοῦν σὲ δύο τύπους, *-α* καὶ *-ως*, καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι ταυτόσημοι. *Ἁπλὰ* σημαίνει «μὲ ἁπλότητα», *ἁπλῶς* σημαίνει «μόνο»· *ἄμεσα* σημαίνει «ἀπευθείας, χωρὶς μεσολάβηση», *ἀμέσως* σημαίνει «παρευθύς»· *ἀδιάκριτα* σημαίνει «χωρὶς διακριτικότητα», *ἀδιακρίτως* σημαίνει «ἀνεξαιρέτως»· *τέλεια* σημαίνει «μὲ τελειότητα», *τελείως* σημαίνει «ὁλότελα»· *εὐχάριστα* σημαίνει «κατὰ τρόπο ποὺ προκαλεῖ χαρά», *εὐχαρίστως* σημαίνει «μὲ προθυμία»· *ἔκτακτα* σημαίνει «ἔξοχα», *ἐκτάκτως* σημαίνει «ἀπροσδόκητα».

— Γίνεται συχνὰ λανθασμένη χρήση τοῦ *σὰν* καὶ τοῦ *ὡς*. Τὸ *σὰν* εἰσάγει παρομοίωση, τὸ *ὡς* συνοδεύει κατηγορούμενο. Εἶναι λάθος νὰ ποῦμε *ὁ κ. Τάδε μίλησε σὰν ἐκπρόσωπος τῶν ἐργαζομένων*, γιατὶ σημαίνει ὅτι μίλησε *σὰν νὰ ἦταν* ἐκπρόσωπος, ἐνῶ δὲν εἶναι. Τὸ σωστό εἶναι *μίλησε ὡς ἐκπρόσωπος*, δηλαδὴ μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκπροσώπου.

— Ἡ προστακτικὴ ἀορίστου δὲν παίρνει αὔξηση. Δὲν λέμε *ἀπήντησέ μου*, *ὑπέγραψε ἐδῶ*, *μετέφερέ το*, ἀλλὰ *ἀπάντησέ μου*, *ὑπόγραψε ἐδῶ*, *μετάφερέ το*.

— Τὰ οὐσιαστικὰ *ἐμπειρία* καὶ *πεῖρα* δὲν εἶναι ταυτόσημα. Τὸ πρῶτο ἔχει πληθυντικό *–ἐμπειρίες–* τὸ δεύτερο ὄχι. *Ἐμπειρία* εἶναι πολλὲς φορὲς αὐτὸ ποὺ λέγεται *βίωμα*. *Πεῖρα* εἶναι γενικὴ ἔννοια. Σημαίνει τὴ γνώση ποὺ ἀποκτᾶ κανεὶς ἀπὸ πολλὲς ἐμπειρίες, εἶναι ἡ σύνθεση καὶ τὸ καταστάλαγμα τῶν ἐπιμέρους ἐμπειριῶν. Ὅποιος εἶδε καὶ ἔπαθε πολλά, ἔχει τὴν *πεῖρα* τῆς ζωῆς καὶ ὄχι τὴν *ἐμπειρία* της.

— ***Ἡ*** *ὕπαιθρος*, *τὸ ὕπαιθρο*: Ἡ καθεμία ἀπὸ τὶς δύο λέξεις ἔχει τὴ δική της σημασία. *Ὕπαιθρο* εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ κλειστοῦ χώρου καὶ σημαίνει *ἀνοιχτὸς χῶρος* καὶ ὄχι στεγασμένος. *Ὕπαιθρος* (ἐνν. *χώρα*) εἶναι τὸ ἀντίθετο τῆς πόλης καὶ σημαίνει *ἐξοχή*, *ἀγροί*, *χωριά*.

— ***Εὐθύνη καὶ ὑπευθυνότητα***: Εἶναι λάθος νὰ ποῦμε *Ὅλες αὐτὲς οἱ ὑπευθυνότητες δὲν ἐμπόδιζαν τὸν Μπὰχ νὰ ταξιδεύει* – *Στὴν ὑπηρεσία ποὺ ἐργάζεται ἔχει πολλὲς ὑπευθυνότητες. Ὑπευθυνότητα* εἶναι τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης. *Εὐθύνες* ἔχει ὅποιος εἶναι ὑπεύθυνος πολλῶν τομέων καὶ ὑπόλογος γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τους. *Ὑπεύθυνος* εἶναι α) ἐκεῖνος ποὺ ἀνέλαβε κάποια ὑποχρέωση καὶ εἶναι ὑπόλογος γιὰ ὅ,τι συμβεῖ, καὶ β) ἐκεῖνος ποὺ γενικὰ ἔχει ἀνεπτυγμένο τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης καὶ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τὶς ἠθικὲς ὑποχρεώσεις του. *Ἀνεύθυνος* εἶναι α) ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀνέλαβε καμία εὐθύνη καὶ ἐπομένως δὲν φταίει αὐτὸς ἂν κάτι δὲν πάει καλά, καὶ β) ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει συναίσθηση τῆς εὐθύνης, ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις, σὰν νὰ ἔχει ἄγνοια αὐτῶν τῶν ἐννοιῶν ἢ σὰν νὰ μὴ συνειδητοποίησε τί σημαίνουν.

— ***Βρόγχος, βρόχος***: Ἡ λέξη *βρόχος* σημαίνει θηλιά. *Βρόγχοι* εἶναι οἱ ἀεραγωγοὶ σωλῆνες τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, ποὺ διακλαδώνονται μέσα στοὺς πνεύμονες. Ἄρα εἶναι λάθος νὰ ποῦμε *Τὸ σκοινὶ ἔγινε βρόγχος* ἢ *Τὸ χρέος τῶν 382 δις ἔγινε βρόγχος γιὰ τὴ Λατινικὴ Ἀμερική*.

— **Δὲν** χρησιμοποιοῦμε ποτὲ στὸν πληθυντικὸ λέξεις ὅπως *πρακτικές, συμπεριφορές, ἐντάσεις, διάκοσμους, ἀνθρωπότητες* καὶ ἄλλες τέτοιες ἀνούσιες καὶ ἄτοπες ἐπινοήσεις. Τὸ σύνολο τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων ἢ διακοσμήσεων ἀποτελοῦν τὸν *διάκοσμο* ἑνὸς κτηρίου. Διάκοσμοι δὲν ὑπάρχουν. Ἐπίσης, ὁρισμένες λέξεις, ἂν τὶς χρησιμοποιήσουμε στὸν πληθυντικό, ἀλλάζουν τὴ σημασία τους. Π.χ. ἡ λέξη *περιβάλλον* ὡς οὐσιαστικὸ δὲν ἔχει σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις πληθυντικὸ ἀριθμό. Εἶναι λάθος νὰ ποῦμε *ἀσφυκτικὰ περιβάλλοντα* ἀντὶ γιὰ τὸ σωστὸ *ἀσφυκτικὸ περιβάλλον* ἢ *Χειρίζεται ἐπιδέξια τὶς πολιτικὲς ἀτμόσφαιρες*. Μὲ τὶς ἀτμόσφαιρες μετροῦμε τὴν πίεση τοῦ ἀτμοῦ καὶ τῶν ἀερίων.

— **Στὸν** ἑνικὸ ἡ λέξη *διατύπωση* σημαίνει *ἔκφραση*, ἐνῶ στὸν πληθυντικὸ ἀλλάζει σημασία: οἱ τυπικὲς ἐνέργειες ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ διεκπεραίωση κάποιας ὑποθέσεως εἶναι οἱ *διατυπώσεις*.

— Εἶναι λάθος: *Οἱ αἰτήσεις δανείων γιὰ στέγη συσσωρεύονται μὲ ταχύτατους ρυθμούς. Ρυθμοί, δηλ. τεχνοτροπίες ὑπάρχουν μόνο στὶς καλὲς τέχνες.*

— Τὴ λέξη *ἐμπόριο* δὲν τὴν χρησιμοποιοῦμε στὸν πληθυντικό. Δὲν λέμε *Αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἐμπόρια ἡ κοινὴ γνώμη δὲν τοὺς ἔβλεπε μὲ καλὸ μάτι.* Ἡ ἀγοραπωλησία ἐμπορευμάτων ὀνομάζεται *ἐμπόριο*.

— Πολλὲς φορὲς λέμε: «Ἡ σημερινὴ μέρα ἀποτελεῖ *ἕναν* σταθμὸ μεγάλης σημασίας – Τὰ ἔργα του βρῆκαν *μιὰ* παγκόσμια ἀπήχηση καὶ τοῦ χάρισαν *μιὰ* παγκόσμια δόξα – Ἡ ἐμφάνιση τοῦ τάδε, *ἑνὸς* μεγάλου συγγραφέα καὶ οὐμανιστὴ – Αὔριο θὰ ἔχουμε *μιὰ* πτώση τῆς θερμοκρασίας». Σὲ ὅλες αὐτὲς καὶ σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις τὸ ἀόριστο ἄρθρο δὲν εἶναι ἀναγκαῖο. Σὲ μερικὲς ἄλλες περιπτώσεις τὸ βρίσκουμε (κακῶς) ἀντὶ τοῦ ὁριστικοῦ ἄρθρου: «Εἶχαν τεθεῖ σὲ ἐπιφυλακὴ σὲ *μία προσπάθεια* (= *στὴν προσπάθεια*)... – Οἱ τάδε, διέκοψαν τὴ βομβιστικὴ ἐκστρατεία τους, γιὰ νὰ δώσουν *μιὰ* εὐκαιρία (= τὴν εὐκαιρία) στὸν πρόεδρο τῆς χώρας...»

— Δὲν λέμε «Ὁ ἔνοχος ποὺ *διαρρέει πληροφορίες* στὸ περιοδικό», ἀλλὰ «Οἱ πληροφορίες *διαρρέουν* στὸ περιοδικό...»

— Τὸ ρῆμα *ἄγω* (πάντοτε σύνθετο μὲ πρόθεση) σχηματίζει τοὺς ἐξακολουθητικοὺς χρόνους ἀπὸ τὸ θέμα *αγ-* καὶ τοὺς στιγμιαίους καὶ συντελεσμένους ἀπὸ τὸ θέμα *αγαγ-*: *θὰ εἰσάγει* (συνεχῶς), *θὰ εἰσαγάγει* (μία φορά).

— Τὸ ρῆμα *βάλλω* σχηματίζει τοὺς ἐξακολουθητικοὺς χρόνους ἀπὸ τὸ θέμα *βαλλ-* καὶ τοὺς στιγμιαίους καὶ συντελεσμένους ἀπὸ τὸ θέμα *βαλ-*: *θὰ καταβάλλω* (συνεχῶς), *θὰ καταβάλω* (μία φορά).

— Δὲν λέμε *πολὺ τὸ ἀμφιβάλλω*, ἀλλὰ *πολὺ τὸ ἀμφισβητῶ*. Ἀμφιβάλλω *γιὰ κάτι* – ἀμφισβητῶ *κάτι*.

— *Ἀσκῶ* καὶ *ἐξασκῶ*: ἂν καὶ εἶναι συνώνυμα, τὸ *ἀσκῶ* ἔχει εὐρύτερη δικαιοδοσία ἀπὸ τὸ *ἐξασκῶ*. Χρησιμοποιεῖται σὲ πολλὲς φράσεις, ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθεῖ ἀπὸ τὸ *ἐξασκῶ*: *ἀσκῶ* ἐπάγγελμα, καθήκοντα, ἐξουσία, πολιτική, πίεση, βία, γοητεία, ἐπίδραση, κριτική.

— *Μετοικίζω* καὶ *μετοικῶ*: *Μετοικίζω* σημαίνει «παίρνω, μεταφέρω ἀνθρώπους ἀπὸ ἕναν τόπο καὶ τοὺς ἐγκαθιστῶ σὲ ἄλλον». *Μετοικῶ* σημαίνει «ἀλλάζω κατοικία ἢ τόπο διαμονῆς», ἀκόμη καὶ «μεταναστεύω σὲ ξένη χώρα».

— *Κληροδοτῶ* καὶ *κληρονομῶ*: Τὰ ρήματα συγχέονται, ἂν καὶ ἔχουν ἀντίθετη σημασία. *Κληροδοτῶ* σημαίνει «ἀφήνω μὲ διαθήκη σὲ κάποιον ἕνα περιουσιακό μου στοιχεῖο». Ὁ κληρονόμος γίνεται κύριος ἑνὸς πράγματος μετὰ τὸν θάνατο τοῦ κληροδότη. Ὁ διαθέτης *κληροδοτεῖ*, ὁ ἄλλος *κληρονομεῖ*. Κληροδοσία εἶναι αὐτὸ ποὺ δίνει ὁ πρῶτος, κληρονομιὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ παίρνει ὁ δεύτερος.

— *Δηλώνω* καὶ *ὑποδηλώνω*: Τὸ *δηλώνω* σημαίνει «φανερώνω, δείχνω», ἀκόμη καὶ «σημαίνω». Τὸ *ὑποδηλώνω* χρησιμοποιεῖται μόνο ὅταν τὸ νόημα ἐκφράζεται ἔμμεσα καὶ συγκεκαλυμμένα.

— Ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία *κάθε* εἶναι ἄκλιτη καὶ χρησιμοποιεῖται μαζὶ μὲ οὐσιαστικό, δηλ. ὡς ἐπίθετο, μὲ ἄρθρο ἢ χωρὶς ἄρθρο. Τὰ *καθένας*, *καθεμία* καὶ *καθετὶ* χρησιμοποιοῦνται μόνο ὡς οὐσιαστικά, ἐπίσης μὲ ἄρθρο ἢ χωρὶς ἄρθρο. Ἑπομένως τὰ παρακάτω παραδείγματα εἶναι λανθασμένα: *ὁ καθένας ὑπάλληλος*, *τῆς καθεμιᾶς νοικοκυρᾶς*, *τὸ καθένα μωρό*, ἐπειδὴ ἡ ἀντωνυμία *καθένας* χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπιθετικὸς προσδιορισμός. Τὸ σωστὸ εἶναι: *κάθε ὑπάλληλος*, *κάθε νοικοκυρά*, κτλ.

— *Καταρχήν*: δὲν σημαίνει «στὴν ἀρχή», ἀλλὰ «στὰ βασικὰ σημεῖα, κατὰ βάση». Ἄρα εἶναι λάθος νὰ ποῦμε: «*Καταρχὴν* πῆγα στὴ Μύκονο...»· ἐδῶ ταιριάζει τὸ *πρῶτα*, *ἀρχικὰ* ἢ τὸ *κατ᾽ ἀρχάς*.

— *Κάπου*: σημαίνει «σὲ κάποιο μέρος», «σὲ κάποιο σημεῖο»: «*Κάπου* πῆγε καὶ θὰ ἐπιστρέψει». Σημαίνει καὶ «περίπου»: «*Κάπου* 5 μῆνες εἶναι ἄνεργος». Δὲν θὰ ποῦμε ὅμως: «Δὲν δέχομαι, *κάπου* δὲν μὲ συμφέρει – *Κάπου* μὲ ἀνησυχεῖ βαθύτατα ἡ ἐξασθένηση τῆς μνήμης», κτλ.

— Δὲν θὰ ποῦμε: «Ὁ θάνατος ἦταν *στιγμιαῖος*», ἀλλὰ *ἀκαριαῖος*. «Οἱ βράχοι οἱ *διαβόητοι* τοῦ Σουλίου»: εἶναι λάθος. Τὸ σωστὸ εἶναι *περίφημοι*, *φημισμένοι*. Τὸ ἐπίθετο *διαβόητος* σημαίνει ἐκεῖνον ποὺ ἔχει

κακὴ φήμη: «*διαβόητος ληστής*». Ἀντίθετα τὸ *περιβόητος* ἔχει διπλὴ σημασία, καὶ καλὴ καὶ κακή.

— Δὲν λέμε «τὸ *Κολοσσιαῖο* τῆς Ρώμης» ἀλλὰ «τὸ *Κολοσσαῖο*».

— Δὲν θὰ ποῦμε: «*ἐπισύρω* τὸ ἐνδιαφέρον, *ἐπισύρω* τὴν προσοχή», ἀλλὰ *προκαλῶ* τὸ ἐνδιαφέρον, *προσελκύω*, *τραβῶ* τὴν προσοχή. Τὸ *ἐπισύρω* ἔχει κακὴ σημασία: *ἐπισύρω* τὴν ἔχθρα, τὴν ὀργή.

— Δὲν λέμε: «γείτονες μὲ *ὑποχθόνιους σκοπούς*», ἀλλά « μὲ *καταχθόνιους σκοπούς*». *Ὑποχθόνιος* σημαίνει ὑπόγειος καὶ *καταχθόνιος* σημαίνει ὕπουλος.

— Τὰ ἀριθμητικὰ ἀπὸ τὸ δεκατρία ὡς τὸ δεκαεννιὰ γράφονται μὲ μία λέξη, τὰ μετὰ τὸ εἴκοσι γράφονται μὲ δύο.

— Ὅταν ἀναφερόμεθα στὶς ὧρες μία πρὸς μία «ὡρολογιακῶς», τότε εἴκοσι τρεῖς φορὲς θὰ χρησιμοποιήσουμε πληθυντικὸ ἀριθμὸ καὶ μόνο μία ἑνικό. Ἑνικός, λοιπόν, ὅταν ἡ ὥρα γίνεται μία, καὶ ἕως τὴ μία, πενηνταεννέα πρῶτα καὶ πενήντα ἐννέα δεύτερα λεπτά.

— Οἱ ἀγγλικὲς καὶ ὅσες λέξεις προέρχονται ἀπὸ ξένες γλῶσσες καὶ εἶναι ἀπροσάρμοστες στὴ ἑλληνικὴ ἢ δὲν ἔχουν ἀκόμη προσαρμοσθεῖ, μένουν ἀμετάβλητες. Π.χ. τὰ *στάρς*, *φίλμς*, *ἄλμπουμς*, *κομπιοῦτερς* εἶναι ἀπαράδεκτα στὴ γλώσσα μας. Οἱ περισσότερες ξένες λέξεις εἶναι ἄκλιτες: *οἱ γκάνγκστερ*, *οἱ καρτποστάλ*, *τὰ μαγιό*, *τὰ μπιμπερό*, *τὰ βίντεο* κτλ. Ἡ τάση νὰ ἐξελληνισθοῦν κάποιες ξένες λέξεις ὑπῆρχε ἀνέκαθεν. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε, πολλὰ οὐδέτερα σε -ι προέρχονται ἀπὸ λατινογενεῖς γλῶσσες καὶ προσαρμόσθηκαν ἀπὸ παλιά: *τὸ κανάλι*, *τὸ μπαλκόνι*, *τὸ παρτέρι*, *τὸ καμιόνι*, *τὰ κανελόνια*, *τὰ μακαρόνια*. Γενικῶς ὅμως ἀποφεύγουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε ξένες λέξεις καὶ προσπαθοῦμε νὰ βροῦμε τὶς ἀντίστοιχες ἑλληνικές. Γιὰ παράδειγμα, ἀντὶ «ἀσανσέρ», «ἀνελκυστήρας».

— Ἡ προφορὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ξένων λέξεων πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸν σωστὸ τρόπο: π.χ. *φεγγάρι* καὶ ὄχι *φενγκάρι*, *Τσάμπιονς λήγκ* καὶ ὄχι *λήνγκ*, κ.ο.κ.

— ***Πρέσβυς*** *κατὰ τὸν βαθμό*, *πρεσβευτὴς* κατὰ τὴν ἰδιότητα καὶ τὴν ἀποστολή. Ὁ *πρεσβευτὴς* εἶναι ὁ διαπιστευμένος σὲ μιὰ χώρα διπλωματικὸς ἐκπρόσωπος μιᾶς ἄλλης χώρας. *Πρέσβυς* εἶναι ὁ ἀνώτατος, ὁ καταληκτικὸς βαθμὸς τῶν μόνιμων διπλωματικῶν ὑπαλλήλων. Ἀντιστοιχεῖ στὸν βαθμὸ τοῦ διευθυντῆ σὲ ἄλλα ὑπουργεῖα. Οἱ *πρέσβεις* ὑπηρετοῦν ὡς *πρεσβευτές*, ἐνῶ οἱ *πρεσβευτὲς* δὲν εἶναι πάντοτε *πρέσβεις*.

— **Τὰ ὀνόματα κλίνονται.** Γιὰ παράδειγμα, «πῆγα νὰ δῶ τὴ *Θέμιδα*» καὶ ὄχι τὴ *Θέμις*, «Φώναξε τὸν *Κίμωνα*» καὶ ὄχι τὸν *Κίμων*.

— **Οἱ** *μετριόφρονες* δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην *μετριοπαθεῖς* καὶ τούμπαλιν. *Μετριοπαθὴς σημαίνει διαλλακτικός, συμβιβαστικός. Μετριόφρων σημαίνει ὁ μὴ ἀρεσκόμενος σὲ ἐπίδειξη τῆς ἀξίας του.*

Σωστὸ	**Λάθος**
ἀλλεπάλληλος	ἀπανωτὸς
ἀνδριάντες	ἀδριάντες
ἀνεξαρτητοποίηση	ἀνεξαρτοποίηση
ἀντεπεξέρχομαι	ἀνταπεξέρχομαι
ἀποκαθίσταμαι	ἀποκαθιστῶμαι
ἀποτάθηκα	ἀποτάνθηκα
ἀσκὸς τοῦ Αἰόλου	ἀσκοὶ τοῦ Αἰόλου
αὐτοκινητικό (δυστύχημα)	αὐτοκινητιστικὸ
Δῆμος Ἀθηναίων	Δῆμος Ἀθήνας
Δῆμος Πειραιῶς	Δῆμος Πειραιὰ
δικαιότερος	πιὸ δικαιότερος
πιὸ δίκαιος	πλέον δικαιότερος, πλέον δίκαιος
ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ	ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνοις
καλύτερος, κατὰ πολὺ καλύτερος	πολὺ καλύτερος
κοινοτοπία	κοινοτυπία
κυκλοφοριακό (στοὺς δρόμους)	κυκλοφορικὸ στοὺς δρόμους
κυκλοφορικό (στὸ σῶμα)	κυκλοφοριακὸ στὸ σῶμα
ὁδὸς Μάρνη	ὁδὸς Μάρνης

Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν	Πανεπιστήμιο Ἀθήνας
περιβαλλοντικὴ ἢ	
περιβαλλοντολογικὴ	περιβαντολογικὴ
(ἀπο)στρατιωτικοποίηση	(ἀπο)στρατικοποίηση
δαπανᾶ τὸν χρόνο του	δαπανεῖ
ἀποκτῶνται καὶ δαπανῶνται	ἀποκτοῦνται καὶ δαπανοῦνται.
ἐντρυφᾶ	ἐντρυφεῖ.
περιπλανιέται	περιπλανεῖται
ἀποκαθίστανται ἢ ἀποκατασταίνονται	ἀποκαθιστῶνται.
καταπατοῦνται	καταπατῶνται
συνιστᾶται	συνίσταται
ἀποκατέστησε	ἀπεκατέστησε
προηγοῦνταν	προηγγόταν
διατίθενται	διατίθονται
ἐγερθεῖτε	ἐγέρθειτε.
παρεξηγῶ	παραξηγῶ
ἀντεπεξέρχομαι	ἀνταπεξέρχομαι
ἀπαθανατίζω	ἀποθανατίζω
ἀπογοητεύω	ἀπαγοητεύω
ἀκατονόμαστος	ἀκατανόμαστος
μεγέθυνση - μεγεθυντικὸς φακὸς	μεγένθυση - μεγενθυντικὸς φακὸς
κοινοτοπία	κοινοτυπία
σταγονόμετρο	σταγανόμετρο
τὶ τέξεται ἡ ἐπιοῦσα	τί τεύξεται ἡ ἐπιοῦσα
περὶ πολλὰ τυρβάζει	περὶ πολλῶν τυρβάζει
ἀπεκδύομαι τὴν εὐθύνη	ἀπεκδύομαι τῆς εὐθύνης
δὲν ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνη	δὲν ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι
ὑπὲρ τὸ δέον	ὑπὲρ τοῦ δέοντος

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΕΥΧΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ

Σάββατο 1η Ἰανουαρίου 2000

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
κύριος **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ** θὰ δεχθεῖ στὸ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΜΕΓΑΡΟ, εὐχὲς γιὰ τὴν Ἑορτὴ τοῦ Νέου Ἔτους:

Προσέλευση 11.45΄ - 11.55΄
(Εἴσοδος Ἡρώδου Ἀττικοῦ)

Τοῦ Πρωθυπουργοῦ
Τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς
Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς Ἀντιπολιτεύσεως
Τῶν πρώην Προέδρων τῆς Δημοκρατίας
Τῶν Ἀρχηγῶν τῶν Πολιτικῶν Κομμάτων
Τῶν Ὑπουργῶν, Ἀναπληρωτῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν
Τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας
Τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου
Τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου
Τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου
Τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας στὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο
Τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Τακτικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων
Τοῦ Γενικοῦ Εἰσαγγελέως στὸ Δικαστήριο τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων
Τῶν πρώην Πρωθυπουργῶν Πολιτικῶν καὶ Ὑπηρεσιακῶν Κυβερνήσεων Κοινοβουλευτικῶν Περιόδων
Τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς Βουλῆς
Τῆς Ἑλληνίδος Ἐπιτρόπου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως

Σειρὰ προβαδίσματος στὴν ὑποβολὴ εὐχῶν.

14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

ΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ καλοὶ τρόποι γίνονται ὅλο καὶ πιὸ σπάνιοι. Τὸ πρωτόκολλο εἶναι ἕνα ἀποτελεσματικὸ ὁδόφραγμα ἐναντίον κάθε εἴδους ἐπιθέσεων ποὺ προκαλοῦν ἡ αὐθάδεια, ἡ οἰκειότητα καὶ ἡ κακὴ ἀγωγή.

Βασίλισσα Ἐλισάβετ τῆς Μεγάλης Βρετανίας

Τὸ πρωτόκολλο εἶναι τὸ σύνολο τῶν κανόνων τῆς ἐθιμοτυπίας ποὺ διέπουν τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐπίσημων ἀρχῶν καὶ κρατῶν. Ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, γνώρισε ἄνθηση στὸ Βυζάντιο καὶ ἔζησε τὴν ἀκμὴ στὶς βασιλικὲς αὐλὲς τῆς Εὐρώπης μετὰ τὸν Μεσαίωνα. Ὑπάρχουν δύο κατηγορίες ἐθιμοτυπίας: ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἐπίσημη. Ἡ πρώτη μᾶς ἀφορᾶ ὅλους καὶ ἀναφέρεται στὶς σχέσεις μεταξὺ ἰδιωτῶν, ἐνῶ ἡ δεύτερη ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ τῆς διπλωματικῆς ἐθιμοτυπίας.

ΠΩΣ ΑΠΕΥΘΥΝΟΜΕΘΑ:

1) Μέλη βασιλικῶν οἰκογενειῶν

α. Σὲ ἕναν βασιλέα:
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα (σύντμηση Α.Μ.), τὸν Βασιλέα...
Προφορικῶς: Μεγαλειότατε

β. Σὲ μιὰ βασίλισσα:
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτῆς Μεγαλειότητα, (σύντμηση Α.Μ.), τὴ Βασίλισσα...
Προφορικῶς: Μεγαλειοτάτη

γ. Σὲ ἕναν πρίγκιπα:
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Βασιλικὴ Ὑψηλότητα (σύντμηση Α.Β.Υ.), τὸν Πρίγκιπα...
Προφορικῶς: Ὑψηλότατε

δ. Σὲ μιὰ πριγκίπισσα:
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτῆς Βασιλικὴ Ὑψηλότητα, (σύντμηση Α.Β.Υ.), τὴν Πριγκίπισσα...
Προφορικῶς: Ὑψηλοτάτη

ε. Σὲ μιὰ κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν:
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Εὐγενεστάτη, κυρία...
Προφορικῶς: Εὐγενεστάτη...

2) Πρόεδρος Δημοκρατίας

Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα, τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε Πρόεδρε...

Ὑπάρχουν ὁρισμένες ἐνδιαφέρουσες λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἐθιμοτυπία στὴν Προεδρία τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας.

Α. Ἡ εἴσοδος ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς Ἡρώδου Ἀττικοῦ ἐπιτρέπεται μόνον σὲ 32 συνολικῶς ἀξιώματα (πρωθυπουργό, πρώην προέδρους, κλπ.).

Β. Τὸ 70 μέτρων κόκκινο χαλὶ ποὺ στρώνεται στὴν Ἡρώδου Ἀττικοῦ χρησιμοποιεῖται μόνο στὶς ἐπίσημες ὑποδοχές.

Γ. Ὁ πρόεδρος δὲν ὑπογράφει συμφωνίες μεταξὺ ἀντιπροσώπων.

Δ. Ἐὰν προσκληθοῦμε σὲ δεξίωση στὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας, ἀναμένουμε κατ' ἀρχὴν στὴν Αἴθουσα Συσκέψεων. Στὴ συνέχεια, μόλις μᾶς εἰδοποιήσουν ὅτι ἔφθασε ὁ Πρόεδρος, προχωροῦμε στὴν Αἴθουσα Διαπιστευτηρίων. Ἐκεῖ, ἀφοῦ τὸν χαιρετήσουμε, τὸν ἀκολουθοῦμε στὴ Αἴθουσα Δεξιώσεων.

Ε. Μιὰ συνομιλία μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας δὲν ὑπερβαίνει ποτὲ τὰ 40 λεπτὰ τῆς ὥρας.

3) Πρωθυπουργὸς

Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα, τὸν Πρωθυπουργό, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε Πρωθυπουργέ...

4) Πρόεδρος Ἀρείου Πάγου

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Πρόεδρε...

5) Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Πρόεδρε...

6) Ὑπουργὸς

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐσωτερικῶν, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Ὑπουργέ...

7) Νομάρχης

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν Νομάρχη Ἠμαθίας, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Νομάρχα...

8) Δήμαρχος

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν Δήμαρχο Βεροίας, κύριον...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Δήμαρχε...

9) Πρέσβης (εὑρισκόμενος στὸ ἐξωτερικό)

Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα, τὸν Πρέσβη τῆς Ἑλλάδος, κύριο...
Προφορικῶς: Κύριε ἢ κυρία Πρέσβη...

10) Στρατιωτικοὶ

Γραπτῶς: Πρὸς τὸν στρατηγὸ Δημήτριο Σπυρίδωνα...
Προφορικῶς: Στρατηγὲ (μου)...
(Σ.Σ. Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ στρατιωτικοὶ δὲν φέρουν, πέραν τοῦ τίτλου τους, τὸ «κύριε»).

11) Κληρικοὶ

Οἱ προκαθήμενοι των τεσσάρων πρεσβυγενῶν Πατριαρχείων (Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων) προσαγορεύονται καὶ «Θειότατοι».

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προσαγορεύεται «Παναγιώτατος».
Γραπτῶς: Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότητα (σύντμηση Α.Θ.Π.), τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως...

Οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι Ἀρχηγοὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, «Μακαριώτατος», π.χ. ἡ Αὐτοῦ Μακαριότητα, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, κύριος Χριστόδουλος.

Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ὄχι Ἀρχηγοὶ Ἐκκλησιῶν, «Σεβασμιώτατος».

Οἱ ἐπαρχιοῦχοι Μητροπολίτες γενικῶς, «Σεβασμιώτατος».

Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας του, κατὰ ἱστορικὸ προνόμιο προσαγορεύεται «Παναγιώτατος».

Οἱ τιτουλάριοι Μητροπολίτες, «Πανιερώτατος». (Δὲν ἔχουν «φήμη»).

Οἱ Ἐπίσκοποι γενικῶς, «Θεοφιλέστατος». (Δὲν ἔχουν «φήμη»).

Οἱ θεολόγοι καὶ λόγιοι Ἀρχιμανδρίτες, «Πανοσιολογιώτατος».

Οἱ Ἀρχιμανδρίτες ἁπλῶς, «Πανοσιώτατος».

Οἱ λόγιοι Ἱερομόναχοι καὶ Μοναχοί, ἁπλῶς «Ὁσιώτατος».

Οἱ ἔγγαμοι λόγιοι Πρεσβύτεροι «Αἰδεσιμολογιώτατος».

Οἱ ἔγγαμοι Πρεσβύτεροι, ἁπλῶς «Αἰδεσιμώτατος».

Οἱ λόγιοι Διάκονοι «Ἱερολογιώτατος».

Οἱ Διάκονοι, ἁπλῶς «Εὐλαβέστατος».

ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑΤΟΣ

Ἡ σειρὰ προβαδίσματος, ποὺ ἀναδημοσιεύουμε ἀπὸ τὴν *Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως* (τεῦχος δεύτερο, ἀρ. φύλλου 41, 27 Ἰανουαρίου 1998) εἶναι ὁ ὁδηγὸς γιὰ τὶς προσκλήσεις καὶ τὴν τοποθέτηση τῶν ἐπισήμων στὶς τελετὲς καὶ τὶς ἑορτές.

Καθορίζουμε τὴ σειρὰ προβαδίσματος τῶν κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετὲς καὶ ἑορτὲς προσκαλούμενων ἀπὸ τὶς δημόσιες ἀρχές, ὀργανισμούς καὶ ἱδρύματα ὡς ἑξῆς:

Στὴν Ἀθήνα

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας

Πρωθυπουργός, Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος, Ἀρχηγὸς τῆς Μείζονος Ἀντιπολίτευσης, Πρώην Πρόεδροι τῆς Δημοκρατίας, Ἀντιπρόεδροι τῆς Κυβέρνησης, Ἀρχηγοὶ τῶν ἀναγνωριζομένων ἀπὸ τὸν Κανονισμὸ τῆς Βουλῆς Κομμάτων καὶ τῶν Κομμάτων ποὺ μετέχουν στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο, Μέλη τῆς Κυβέρνησης, Πρόεδροι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Εἰσαγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου, Γενικοὶ Ἐπίτροποι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν Τακτικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων, Διαπιστευμένοι στὴν Ἑλλάδα Ξένοι Πρέσβεις, Πρώην Πρωθυπουργοὶ Πολιτικῶν καὶ Ὑπηρεσιακῶν Κυβερνήσεων Κοινοβουλευτικῶν Περιόδων, Ἀντιπρόεδροι τῆς Βουλῆς, Ἕλληνας Ἐπίτροπος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἕνωσης, Ἕλληνες Ἀντιπρόεδροι Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου, Βουλευτές, Ἕλληνες Εὐρωβουλευτές, Ἀντιπρόεδροι τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Πρόεδρος Νομαρχιακῆς Αὐτοδιοίκησης Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, Νομάρχης Ἀθηνῶν, Δήμαρχος Ἀθηναίων, Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀποκρισάριοι καὶ Ἔξαρχοι, Ἀρχηγοὶ ἄλλων Δογμάτων, Μεγαλόσταυροι.

Ἀρχηγὸς ΓΕΕΘΑ, Ἐπίτιμοι ἀρχηγοὶ ΓΕΕΘΑ μὲ στολή,
Ἀρχηγοὶ ΓΕΣ, ΓΕΝ, ΓΕΑ,
Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας,
Λιμενικοῦ καὶ Πυροσβεστικοῦ Σώματος,
Ἐπίτιμοι Ἀρχηγοὶ ΓΕΣ, ΓΕΝ, ΓΕΑ μὲ στολή,
Ἀντιστράτηγοι, Ἀντιναύαρχοι, Ἀντιπτέραρχοι,
Ἀντιστράτηγοι Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας,
Ἀντιστράτηγοι, Ἀντιναύαρχοι,
Ἀντιπτέραρχοι ἐν ἀποστρατείᾳ μὲ στολή,
Ὑποστράτηγοι, Ὑποναύαρχοι, Ὑποπτέραρχοι
Ὑποστράτηγοι Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας,

Ὑποναύαρχος Λ.Σ., Ὑποστράτηγος Π.Σ.
Ὑποστράτηγοι, Ὑποναύαρχοι
Ὑποπτέραρχοι ἐν Ἀποστρατείᾳ μὲ στολή,
Ταξίαρχοι, Ἀρχιπλοίαρχοι Π.Ν.,
Ταξίαρχοι Π.Α.,
Ταξίαρχοι Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας,
Ἀρχιπλοίαρχοι Λ.Σ., Ἀρχιπύραρχοι,
Ἀντιπροσωπίες Ἀξιωματικῶν Στρατοῦ Ξηρᾶς,
Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, Πολεμικῆς Ἀεροπορίας,
Ἀντιπροσωπεῖες Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας, Λιμενικοῦ καὶ
Πυροσβεστικοῦ Σώματος.

Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδρος Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν,
Πρόεδρος Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους,
Πρυτάνεις ἢ Πρόεδροι Διοικουσῶν Ἐπιτροπῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων,
Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου

Διοικητὲς Τράπεζας Ἑλλάδος, Ἐθνικῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδος, Ἑλληνικῆς Τράπεζας Βιομηχανικῆς Ἀνάπτυξης,
Ἀγροτικῆς Τράπεζας Ἑλλάδος,
Κτηματικῆς Τράπεζας Ἑλλάδος,
Γενικοὶ Γραμματεῖς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας, Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου,
Βουλῆς καὶ Ὑπουργείων,
Γενικὸς Γραμματέας Περιφέρειας Ἀττικῆς,
Εἰδικοὶ Γραμματεῖς Ὑπουργείων.
Πρέσβεις, Πρεσβευτές,
Πρόεδρος τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου,
Νομαρχιακοὶ Σύμβουλοι,
Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸ
Δημοτικὸ Συμβούλιο Δήμου Ἀθηναίων,
Ἀνώτεροι Ταξίαρχοι Ταγμάτων.

Πρόεδρος Ἀνώτατου Συμβουλίου Ἐπιλογῆς Προσωπικοῦ ΑΣΕΠ, Πρόεδρος Ραδιοτηλεοπτικοῦ Συμβουλίου, Διοικητὲς τοῦ Ἱδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων ΙΚΑ, τοῦ Ὀργανισμοῦ Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων ΟΓΑ, τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἑλληνικῶν Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων καὶ τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἀπασχόλησης Ἐργατικοῦ Δυναμικοῦ ΟΑΕΔ, Πρόεδρος Δ.Σ. Ταμείου Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, Πρόεδρος Δ.Σ. Ἑλληνικῆς Ραδιοφωνίας καὶ Τηλεόρασης ΕΡΤ, Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Πρόεδρος τῆς Δημόσιας Ἐπιχείρησης Ἠλεκτρισμοῦ ΔΕΗ, Πρόεδρος Δ.Σ. Ὀργανισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος ΟΣΕ, Πρόεδρος Δ.Σ. Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας, Πρόεδροι τῶν Ἀντιπροσωπευτικῶν Συνελεύσεων Κοινωνικοῦ Ἐλέγχου ΑΣΚΕ, Πρόεδρος Οἰκονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἐπιτροπῆς ΟΚΕ, Πρόεδρος Δ.Σ. Ἑλληνικῶν Ταχυδρομείων ΕΛΤΑ, Πρόεδροι Ἑτέρων Ἀσφαλιστικῶν Ταμείων, Ὀργανισμῶν, Ἱδρυμάτων καὶ Τραπεζῶν, Πρόεδρος καὶ Ἀντιπρόεδροι Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἀνώτατης Διοίκησης Ἑνώσεων Δημοσίων Ὑπαλλήλων ΑΔΕΔΥ, Πρόεδροι Δ.Σ. Πανελληνίων Ἐπιστημονικῶν Ὀργανώσεων Ἀθηνῶν, Πρόεδροι Ἐπιμελητηρίων, Πρόεδρος Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργατῶν Ἑλλάδος ΓΣΕΕ, Πρόεδρος Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐπαγγελματιῶν καὶ Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος ΓΣΕΒΕ, Πρόεδρος Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν ΠΑΣΕΓΕΣ, Πρόεδρος Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, Πρόεδρος Ἐργατοϋπαλληλικοῦ Κέντρου Ἀθήνας ΕΚΑ, Πρόεδρος Χρηματιστηρίου Ἀθηνῶν, Πρόεδρος Ἑνώσεων Ἀπόστρατων Ἀξιωματικῶν, Πρόεδρος Συλλόγου Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν καὶ Ἀνθυπασπιστῶν, Πρόεδρος Ἐθνικῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἀναπήρων καὶ Θυμάτων Πολέμου, Ἐκπρόσωποι Ἑνώσεων Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, Πρόεδροι Διοικητικῶν Συμβουλίων Σώματος Ἑλλήνων Προσκόπων καὶ Ἑλληνίδων Ὁδηγῶν μὲ τοὺς Ἀντιπροέδρους, τοὺς Γενικοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Γενικοὺς Ἐφόρους αὐτῶν, Πρόεδροι Ὀργανώσεων Παλαιῶν Πολεμιστῶν, Ἀξιωματικῶν, Ὑπαξιωματικῶν καὶ Ὁπλιτῶν, Ἐκπρόσωποι Σώματος Ἀδελφῶν Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Πρόεδροι ἄλλων Σωματείων καὶ Συλλόγων.

Κάθε φορὰ ποὺ παρίσταται ἀντὶ τοῦ προσκαλούμενου ὁ νόμιμος αὐτοῦ ἀναπληρωτὴς λόγῳ ἀπουσίας ἢ κωλύματος τοῦ προσκαλούμενου, ὁ νόμιμος ἀναπληρωτὴς καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ ἀναπληρούμενου.

Κάθε φορὰ ποὺ δὲν δύναται νὰ παραστεῖ ὁ προσκαλούμενος, ἀλλὰ ὁρίζεται ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, τότε αὐτὸς δὲν θὰ καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ προσκαλούμενου, ἀλλὰ τὴ θέση ποὺ ἀνήκει στὸν ἴδιο.

Στὴ Θεσσαλονίκη:

Ὑπουργὸς Μακεδονίας καὶ Θράκης, Μητροπολίτης, οἱ διαπιστευμένοι Γενικοὶ Πρόξενοι, Βουλευτές, Πρόεδρος καὶ Εἰσαγγελέας Ἐφετῶν, Πρόεδρος Ἐφετῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων, Ἐκπρόσωπος Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, Στρατηγὸς Διοικητὴς Γ΄ Σώματος Στρατοῦ, Γενικὸς Γραμματέας Ὑπουργείου Βορείου Ἑλλάδος, Γενικὸς Γραμματέας Παλιννοστούντων Ὁμογενῶν, Γενικὸς Γραμματέας τῆς Περιφέρειας, Νομάρχης, Δήμαρχος, Πρώην Ὑπουργοὶ Πολιτικῶν καὶ Ὑπηρεσιακῶν Κυβερνήσεων Κοινοβουλευτικῶν περιόδων, Ἀρχηγοὶ ἄλλων Δογμάτων, Πρυτάνεις ἢ Πρόεδροι Διοικουσῶν Ἐπιτροπῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων, Πρόεδρος τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου, Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, Νομικὸς Σύμβουλος τοῦ Κράτους, Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου, Νομαρχιακὸ Συμβούλιο, Δημοτικὸ Συμβούλιο, Πρόεδροι Λιμενικῶν Ταμείων, Πρόεδρος Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἀξιωματικοὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τῶν Σωμάτων Ἀσφάλειας καὶ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀποστρατείᾳ μὲ στολὴ κατὰ ἱεραρχικὴ τάξη, Πρόεδροι Ἐπιστημονικῶν Ὀργανώσεων, Πρόεδροι Ἐπιμελητηρίων, Πρόεδροι Παραρτημάτων Ἑνώσεων Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν, Πρόεδροι Ἀναπηρικῶν καὶ Ἐφεδροπολεμιστικῶν Ὀργανώσεων, Ἐκπρόσωποι Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, Περιφερειακοὶ Ἔφοροι Προσκόπων καὶ Ὁδηγῶν μὲ στολή, Πρόεδροι Ἐργατικῶν Ὀργανώσεων, Πρόεδροι Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, Πρόεδροι ἄλλων Σωματείων καὶ Συλλόγων.

Κάθε φορὰ ποὺ παρίσταται ἀντὶ τοῦ προσκαλούμενου ὁ νόμιμος αὐτοῦ ἀναπληρωτὴς λόγῳ ἀπουσίας ἢ κωλύματος τοῦ προσκαλούμε-

νου, ὁ νόμιμος ἀναπληρωτὴς καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ ἀναπληρούμενου.

Κάθε φορὰ ποὺ δὲν δύναται νὰ παραστεῖ ὁ προσκαλούμενος, ἀλλὰ ὁρίζεται ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, τότε αὐτὸς δὲν θὰ καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ προσκαλούμενου, ἀλλὰ τὴ θέση ποὺ ἀνήκει στὸν ἴδιο.

Ὅταν παρίστανται ἐκτὸς Ἀθηνῶν Ὑπουργοὶ ἢ Ὑφυπουργοὶ ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Κυβέρνησης ἢ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀναγνωριζομένων ἀπὸ τὸν κανονισμό τῆς Βουλῆς Κομμάτων καὶ τῶν Κομμάτων ποὺ μετέχουν στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο ἢ οἱ νόμιμοι ἀναπληρωτές τους ἢ Βουλευτὲς ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Βουλῆς ἢ οἱ Ξένοι Πρέσβεις, τοποθετοῦνται σύμφωνα μὲ τὴ σειρὰ προβαδίσματος ποὺ ἰσχύει στὴν Ἀθήνα.

Πρωτεύουσες Νομῶν ἢ Ἕδρες Νομαρχιῶν

Μητροπολίτης-Γενικὸς Γραμματέας Περιφέρειας, Βουλευτές, Πρόεδρος καὶ Εἰσαγγελέας Ἐφετῶν, Πρόεδρος Ἐφετῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων, Στρατηγὸς ἢ Ἀνώτερος Διοικητὴς Φρουρᾶς, Πρόεδρος Διευρυμένης Νομαρχιακῆς Αὐτοδιοίκησης, Νομάρχης, Δήμαρχος, Πρώην Ὑπουργοὶ Πολιτικῶν καὶ Ὑπηρεσιακῶν Κυβερνήσεων Κοινοβουλευτικῶν Περιόδων, Πρυτάνεις ἢ Πρόεδροι Διοικουσῶν Ἐπιτροπῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἱδρυμάτων, Πρόεδρος Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου, Πρόεδρος Δημοτικοῦ Συμβουλίου, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ὀργανισμοῦ Λιμένος Πειραιῶς ΟΛΠ (γιὰ τὴν πόλη τοῦ Πειραιᾶ), Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου, Προϊστάμενος Δικαστικοῦ Γραφείου, Νομαρχιακὸ Συμβούλιο, Δημοτικὸ Συμβούλιο, Πρόεδροι Δ.Σ. Ν.Π.Δ.Δ., Πρόεδροι Λιμενικῶν Ταμείων, Ἀξιωματικοὶ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καὶ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀποστρατείᾳ μὲ στολὴ κατὰ ἱεραρχικὴ τάξη, Πρόεδροι Ἐπιστημονικῶν Ὀργανώσεων, Πρόεδροι Παραρτημάτων Ἑνώσεων Ἀποστράτων Ἀξιωματικῶν, Πρόεδροι Ἀναπηρικῶν καὶ Ἐφεδροπολεμιστικῶν Ὀργανώσεων, Ἐκπρόσωποι Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, Περιφερειακοὶ Ἔφοροι Προσκόπων καὶ Ὁδηγῶν μὲ στολή, Πρόεδροι Ἐπιμελητηρίων, Πρόεδροι Ἐπαγγελματικῶν Ὀργανώσεων, Πρόεδροι Ἐργατικῶν Ὀργα-

νώσεων, Πρόεδροι Ἑνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, Πρόεδροι ἄλλων Σωματείων καὶ Συλλόγων.

Κάθε φορὰ ποὺ παρίσταται ἀντὶ τοῦ προσκαλούμενου ὁ νόμιμος αὐτοῦ ἀναπληρωτὴς λόγῳ ἀπουσίας ἢ κωλύματος τοῦ προσκαλούμενου, ὁ νόμιμος ἀναπληρωτὴς καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ ἀναπληρούμενου.

Κάθε φορὰ ποὺ δὲν δύναται νὰ παραστεῖ ὁ προσκαλούμενος, ἀλλὰ ὁρίζεται ἐκπρόσωπος αὐτοῦ, τότε αὐτὸς δὲν θὰ καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ προσκαλούμενου, ἀλλὰ τὴ θέση ποὺ ἀνήκει στὸν ἴδιο.

Ὅταν παρίστανται ἐκτὸς Ἀθηνῶν Ὑπουργοὶ ἢ Ὑφυπουργοὶ ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Κυβέρνησης ἢ Ἀρχηγοὶ τῶν ἀναγνωριζομένων ἀπὸ τὸν κανονισμὸ τῆς Βουλῆς Κομμάτων καὶ τῶν Κομμάτων ποὺ μετέχουν στὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο ἢ οἱ νόμιμοι ἀναπληρωτές τους ἢ Βουλευτὲς ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Βουλῆς ἢ οἱ Ξένοι Πρέσβεις, τοποθετοῦνται σύμφωνα μὲ τὴ σειρὰ προβαδίσματος ποὺ ἰσχύει στὴν Ἀθήνα.

Ὅταν στὶς ἕδρες Νομαρχιῶν καὶ πρωτεύουσες Νομῶν παρίστανται Ὑπουργοὶ ἢ Ὑφυπουργοί, ἕπονται αὐτῶν ὁ Γενικὸς Γραμματέας Περιφέρειας καὶ μετὰ ἀκολουθοῦν οἱ Βουλευτές.

Σὲ περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς Φρουρᾶς εἶναι κατώτερος κατὰ βαθμό τῶν Διοικητῶν τῶν Διοικήσεων τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας καὶ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος ποὺ ἑδρεύουν στὴν πόλη, οἱ Διοικητὲς αὐτοὶ τίθενται μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν καθιερωμένη ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς κανονισμοὺς τάξη, βάσει τῆς ἱεραρχίας τῶν βαθμῶν.

Στὶς πόλεις ἕδρες μόνο Πρωτοδικείων μετὰ τοὺς Βουλευτὲς τοποθετοῦνται ὁ Πρόεδρος καὶ Εἰσαγγελέας Πρωτοδικῶν καὶ ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων.

Στὶς τοπικὲς ἑορτὲς τὸ προβάδισμα ἔχει ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ ἔκφραση τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων διὰ τῆς ἀλληλογραφίας ὑπῆρξε ἐπὶ αἰῶνες ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀποτελεσματικότερους τρόπους ἐπικοινωνίας. Σήμερα τὸ «θὰ γράψω» ἔχει ἀντικατασταθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ «θὰ τηλεφωνήσω» ἢ «θὰ στείλω *e-mail*». Ἡ κλασικὴ ἀλληλογραφία ἔχει πλέον περιορισθεῖ στὶς εὐχαριστήριες ἢ συλλυπητήριες κάρτες, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ νεότερες γενιὲς νὰ ἔχουν τελείως ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὴ χρήση της.

— **Ἀ**κόμη καὶ τὰ κλασικὰ ραβασάκια τῶν ἐρωτευμένων ἔχουν δώσει τὴ θέση τους στὰ μηνύματα ἀπὸ τὸ κινητό! Παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἀλληλογραφία θεωρεῖται τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς κομψότητος καὶ τῆς εὐγένειας.

— **Οἱ** Ρωμαῖοι ἔλεγαν: *Verba volant scripta manent*. Τὰ λόγια πετοῦν, τὰ γραπτὰ μένουν. Ἀποφεύγουμε νὰ κάνουμε σημαντικὲς ἀποκαλύψεις ἢ νὰ διατυπώσουμε κρίσεις –ἰδίως ἀρνητικές– γραπτῶς.

— **Μιὰ** σελίδα θεωρεῖται γράμμα, ἐὰν εἶναι γραμμένη τουλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ.

— **Οἱ** ἰδιωτικὲς ἐπιστολὲς εἶναι συνήθως χειρόγραφες μὲ μπλὲ ἢ μαῦρο στιλὸ ἢ πένα. Μόνον ἕνας μὴ εὐανάγνωστος γραφικὸς χαρακτήρας μπορεῖ νὰ δικαιολογήσει δακτυλογράφηση. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση παραμένουν χειρόγραφα τὰ «Ἀγαπητὲ κύριε/κυρία» καὶ ἡ ὑπογραφή μας.

— **Ἀ**ποφεύγουμε τὰ μουτζουρώματα καὶ τὰ ὀρνιθοσκαλίσματα.

— Τὸ νὰ γράφεις καλὰ δὲν μαθαίνεται. Γι' αὐτό, ἐὰν δὲν ἔχουμε τὸ ταλέντο, περιοριζόμεθα σὲ μικρῆς ἐκτάσεως ἐπιστολές.

— Ἡ ἡμερομηνία τίθεται ἄνω δεξιά εἴτε μόνον μὲ ἀριθμούς (π.χ. 29.11.2002) εἴτε ἀναγράφοντας τὸ ὄνομα τοῦ μηνός (π.χ. 29 Νοεμβρίου 2002). Συνήθως προηγεῖται ὁ τόπος ἀπ' ὅπου ἀποστέλλουμε τὴν ἐπιστολή.

— Ἀκολουθεῖ ἡ προσφώνηση μετὰ ἀπὸ ἕνα σχετικὸ περιθώριο. Τὰ γράμματα συνήθως ἀρχίζουν –γιὰ τοὺς ἀγνώστους– μὲ τὸ «Ἀγαπητὲ κύριε Παπαδόπουλε» καὶ ποικίλλουν ἕως τὸ «Περικλῆ μου» γιὰ τοὺς οἰκείους. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὶς κυρίες.

— Γράφουμε τὸ «κύριε» ὁλογράφως μόνο στὴν προσφώνηση καὶ συνεχίζουμε μὲ σύντμησή του σὲ «κ.». Ἡ σύντμηση τοῦ «δεσποινὶς» εἶναι «δίς», ἐνῶ του δόκτορος «δρ.» Ποτὲ δὲν βάζουμε τὸ «κυρία» πρὶν ἀπὸ τὸ «κύριος» στὴν ἀρχὴ μιᾶς ἐπιστολῆς.

— Σὲ παλαιότερα χρόνια ὑπῆρχαν τὰ ἐπιστολάρια, βοηθητικὰ ἐγχειρίδια μὲ πρακτικὲς ὁδηγίες καὶ ὑποδείγματα ἐπιστολῶν. Ἰδοὺ ἕνα παράδειγμα γιὰ τὴν ἔναρξη ἐπιστολῆς: «Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὴν καλήν σας ὑγείαν καὶ δεύτερον σᾶς φανερώνω ὅτι καὶ ἡμεῖς, δόξα τῷ Θεῷ, καλῶς ὑγιαίνομεν». Σήμερα ἔχουν περιπέσει σὲ ἀχρηστία.

— Δὲν ἀρχίζουμε μιὰ ἐπιστολὴ μὲ τὸ «ἐγώ».

— Δὲν ἐξαντλοῦμε μιὰ ἐπιστολὴ μιλώντας μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό μας. Ρωτοῦμε πρῶτα τὰ νέα τοῦ παραλήπτη.

— Στὶς ἐπίσημες ἐπιστολές, ἕνας κομψὸς τρόπος ἀποφωνήσεως εἶναι: «Σᾶς παρακαλῶ, δεχθεῖτε τὴν ἔκφραση τοῦ σεβασμοῦ μου (ἢ τῆς ἐκτιμήσεως μου)».

— Ἕνας ἄλλος σοφιστικὲ τρόπος εἶναι: «Τελειώνω τὸ γράμμα μου μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δοκιμάσετε ἕνα ἐλάχιστο μέρος τῆς χαρᾶς ποὺ δοκίμασα γράφοντάς το».

— Στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς γράφουμε «μὲ ἐκτίμηση» ἢ «μὲ ὑπόληψη», ἐὰν πρόκειται γιὰ πρόσωπο μὲ τὸ ὁποῖο δὲν ἔχουμε οἰκειότητα. Ἀπευθυνόμενοι σὲ πρόσωπα οἰκεία, γράφουμε «φιλικὰ» ἢ «μὲ φιλικοὺς χαιρετισμούς». Ἕνας ἄνδρας δὲν τελειώνει ποτὲ μιὰ ἐπιστολὴ πρὸς ἕναν ἄλλο ἄνδρα μέ... φιλιά!

— Ἐπίσης, δὲν τελειώνουμε ποτὲ μιὰ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὑπογραφὴ «Κύριος τάδε».

— Ἐὰν δὲν γνωρίζουμε τὴν ὀρθογραφία μιᾶς λέξεως, ἀνατρέχουμε στὸ λεξικό. Εἶναι ἀγενὲς νὰ ἀποστέλλουμε ἀνορθόγραφες ἢ ἀσύντακτες ἐπιστολές.

— Ἐπιλέγουμε τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς ἀναλόγως τοῦ παραλήπτη. Ἐπὶ παραδείγματι, ἀποφεύγουμε τὶς λογοτεχνικὲς ἀναφορὲς ὅταν γράφουμε στὸν οἰκονομικὸ ἔφορο, ἀλλὰ δὲν υἱοθετοῦμε στεγνὸ καὶ ξηρὸ ὕφος ὅταν γράφουμε σ' ἕναν φίλο μας.

— Διπλώνουμε τὰ γράμματα κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ πρώτη σελίδα νὰ εἶναι στὸ ἐσωτερικὸ μέρος.

— Προσέχουμε νὰ μὴν κάνουμε λάθη ὅταν γράφουμε τὸ ὄνομα τοῦ παραλήπτη. Γιὰ ὁρισμένους ἀνθρώπους, ἡ παραφθορὰ τοῦ ὀνόματός τους εἶναι προσβλητική.

— Δὲν ἀποστέλλουμε τὰ προσωπικά μας γράμματα σὲ πολὺ μεγάλους φακέλους. Τὸ μικρὸ σχῆμα ταιριάζει καλύτερα στὴν ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία.

— Ὅσο ἐρωτευμένοι κι ἂν εἴμεθα, ἀποφεύγουμε τὶς ἀρωματισμένες ἐπιστολές.

— Κρύβουμε τὰ ἐρωτικὰ γράμματα ἢ τὰ καταστρέφουμε, ἐὰν δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν πιά.

— Δὲν στέλνουμε ἀνώνυμες ἐπιστολές.

— Δὲν ἀνοίγουμε οὔτε διαβάζουμε ξένα γράμματα, ἰδίως ἐὰν εἶναι τῶν παιδιῶν μας.

— Ὅταν ἀποστέλλουμε μιὰ ἐπιστολὴ σὲ ἕναν γνωστό μας ἀλλὰ στὴ διεύθυνση τρίτου, γράφουμε «Κύριος Φιλοξενούμενος *c/o* κυρίου Φιλοξενοῦντος». Τὸ *c/o* σημαίνει *care of* (δηλ. νὰ παραδοθεῖ μὲ φροντίδα τοῦ...).

— Ἡ σύντμηση Ι.Α.Χ. σημαίνει Ἰδίοις Αὐτοῦ Χερσίν, στὰ χέρια τοῦ ἰδίου. Πρόκειται γιὰ συνήθεια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ τὰ γράμματα τὰ παρέδιδαν οἱ ὑπηρέτες.

— Ὑπογραμμίζουμε ἢ ὄχι ὁρισμένες λέξεις στὸ γράμμα; Κατ᾽ ἄλλους θεωρεῖται ἀγένεια, διότι ὑπονοεῖ ὅτι ὁ παραλήπτης δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ ἀπὸ μόνος του τί εἶναι σημαντικό, κατ᾽ ἄλλους ὅμως θεωρεῖται ἐπιτρεπτό, γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἀποστέλλει τὴν ἐπιστολὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σημειώσει αὐτὸ ποὺ ἐπιθυμεῖ.

— Ἡ ἀναγραφὴ τῆς διευθύνσεως γίνεται ὡς ἑξῆς: χωρίζουμε τὸν φάκελο κάνοντας ἕναν (νοητὸ) σταυρὸ στὸ μέσον τῶν δυὸ πλευρῶν καὶ γράφουμε στὸ κάτω δεξιὰ μέρος τὴ διεύθυνση τοῦ παραλήπτη.

— Ἀπευθυνόμενοι σ᾽ ἕνα παντρεμένο ζευγάρι, γράφουμε «Κύριον καὶ κυρίαν» καὶ προσθέτουμε τὸ βαπτιστικὸ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου, π.χ. «Κύριον καὶ κυρίαν Ἐπαμεινώνδα Ἀρεστοῦ».

— Ὅταν ἀλληλογραφοῦμε μὲ ἕνα ζευγάρι ποὺ δὲν εἶναι παντρεμένο ἢ μὲ ἕνα *gay* ζευγάρι, ἀναγράφουμε καὶ τὰ δύο ὀνόματα μὲ ἀλφαβητικὴ σειρά.

— Ὅταν ἀποστέλλουμε εἰκονογραφημένα ταχυδρομικὰ δελτάρια (*cartes postales*), χωρὶς φάκελο, ἀποφεύγουμε νὰ ἀναγράφουμε προσωπικὲς ἐξομολογήσεις ἢ ἐμπιστευτικὲς πληροφορίες, διότι θὰ διαβασθοῦν ἀπὸ ὅλη τὴν πολυκατοικία!

— Ἐὰν ἔχουμε γράψει μιὰ ἐπιστολὴ στὴ γραφομηχανὴ ἢ στὸν ὑπολογιστὴ καὶ μᾶς φαίνεται ψυχρή, τότε προσθέτουμε δυό-τρεῖς γραμμὲς χειρόγραφες, πρὶν ὑπογράψουμε.

— Ἐὰν ξεχάσουμε κάτι, τὸ συμπληρώνουμε στὸ ὑστερόγραφο, τὸ ὁποῖο –προσοχή!– δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει σὲ ἔκταση τὴν κυρίως ἐπιστολή...

— Ὅταν παραδίδουμε ἕνα γράμμα σὲ *courrier*, φροντίζουμε ὁ φάκελος νὰ εἶναι ἀνοικτός, γιατὶ συμφώνως μὲ τοὺς κανονισμοὺς πρέπει νὰ ἐλέγχεται τὸ περιεχόμενό του.

— Ἀποφεύγουμε νὰ βάζουμε οἰκόσημα, μονογράμματα ἢ σχέδια στοὺς φακέλους τῆς προσωπικῆς μας ἀλληλογραφίας.

— Εἶναι ἄκομψο νὰ σαλιώνουμε τοὺς φακέλους πρὶν τοὺς κλείσουμε.

— Ἐπίσης δὲν εἶναι πολὺ *chic* οἱ αὐτοκόλλητες διευθύνσεις.

— Στὶς πολυσέλιδες ἐπιστολές, μόνο ἡ πρώτη σελίδα περιλαμβάνει τὰ στοιχεῖα μας.

— Τὰ μονογράμματα ἐπινοήθηκαν κατὰ τὸν Μεσαίωνα γιὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τοὺς ἀγράμματους βασιλεῖς. Ὁ Καρλομάγνος ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ τὸ χρησιμοποίησε γιὰ νὰ ὑπογράφει ἐπίσημα ἔγγραφα. Σήμερα εἶναι δημοφιλῆ καὶ χρησιμοποιοῦνται σὲ κάρτες ἢ σημειώματα καὶ ἐπιστολόχαρτα.

— Ἡ σωστὴ σειρὰ γιὰ νὰ χρησιμοποιήσει μιὰ κυρία τὸ μονόγραμμα εἶναι: τὸ μικρό της ὄνομα, τὸ πατρικό της καὶ μετὰ τὸ ἐπίθετο τοῦ ἀνδρός της.

— Μέχρι τὰ πρόσφατα χρόνια, ὑπῆρχε μάθημα καλλιγραφίας στὰ σχολεῖα. Σήμερα ἐλάχιστοι συμπατριῶτες μας –κυρίως στὰ μοναστήρια, συνεχίζοντας μακραίωνη παράδοση– γνωρίζουν αὐτὴν τὴν τέχνη. Μποροῦμε ὅμως νὰ διαλέξουμε ἔντυπους καλλιγραφικοὺς χαρακτῆρες γιὰ τὴ γραφικὴ πανοπλία μας.

— Τέλος, ὁ ἀπαράβατος κανόνας τῆς ἀλληλογραφίας εἶναι νὰ ἀπαντοῦμε σὲ κάθε ἐπιστολὴ ποὺ λαμβάνουμε.

Οἱ κανόνες τῆς ἠλεκτρονικῆς ἀλληλογραφίας (e-mail)

— Παρ' ὅλο ποὺ τὸ ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο εἶναι ἕνα σχετικὰ καινούργιο τεχνολογικὸ ἐπίτευγμα, ἔχει διαμορφωθεῖ ἕνας κώδικας καλῆς συμπεριφορᾶς κατὰ τὴ χρήση του. Ὁ κώδικας αὐτὸς καθίσταται σπουδαιότερος, ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ἡ χρήση τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου συνεχῶς διευρύνεται, μὲ τάση μάλιστα νὰ ἐκτοπίσει τὴν παραδοσιακὴ γραπτὴ ἀλληλογραφία.

— Ἐὰν εἶναι προσωπικὰ τὰ *e-mails* τὰ ἀποστέλλουμε ἀπὸ προσωπικὴ διεύθυνση, ἐὰν εἶναι ἐπαγγελματικά, ἀπὸ τὴ διεύθυνση τῆς ἑταιρείας, ἀλλιῶς προκαλεῖται σύγχυση.

— Χρησιμοποιοῦμε σημεῖα στίξεως.

— Δὲν γράφουμε ποτὲ μόνο μὲ κεφαλαία γράμματα.

— Ὅταν ἀλλάζουμε θέμα, ἀλλάζουμε παράγραφο.

— Προτιμοῦμε τὶς σύντομες φράσεις καὶ διατυπώνουμε μιὰ ἰδέα σὲ κάθε φράση.

— Ὅταν λαμβάνουμε ἕνα μήνυμα, ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀπαντήσουμε. Ἐὰν ὁ ἀποστολέας εἶναι ἄγνωστος καὶ δὲν ἐπιθυμοῦμε ἀλληλογραφία μαζί του, τοῦ τὸ ξεκαθαρίζουμε εὐγενικά.

— Δὲν στέλνουμε μὲ ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο κάτι ποὺ δὲν θέλουμε νὰ τὸ δοῦμε δημοσιευμένο στὸ Διαδίκτυο.

— Δὲν στεκόμεθα ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὀθόνη ὁποιουδήποτε λαθραναγιγνώσκοντας τὰ μηνύματά του.

— Ἀποφεύγουμε νὰ στέλνουμε εὐχὲς Χριστουγέννων, γενεθλίων ἢ εὐχαριστήρια δώρων γάμου μὲ ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο. Προτιμοῦμε τὶς παραδοσιακὲς κάρτες. Βεβαίως, ἕνα «εὐχαριστῶ» μέσῳ *e-mail* εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ τίποτε.

— Ἡ χειρόγραφη κάρτα ἀπαιτεῖ πολὺ περισσότερη προσπάθεια καὶ χρόνο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὴ στέλνει, γι' αὐτὸ καὶ ἐκτιμᾶται περισσότερο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὴ δέχεται.

— Δὲν φορτώνουμε τοὺς ὑπολογιστὲς τῶν φίλων μας μὲ συνταγὲς μαγειρικῆς, ἀνόητες καὶ κακόγουστες ἠλεκτρονικὲς κάρτες, ἄρθρα τοῦ Διαδικτύου ἢ ἀνούσια χιουμοριστικὰ κείμενα τοῦ τύπου «Γιατὶ ἡ μπύρα εἶναι καλύτερη ἀπὸ μιὰ γυναίκα».

— Ἐπειδὴ τὸ ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο εἶναι εὔκολο στὴ χρήση του καὶ εὐχάριστο, πέφτουμε στὴν παγίδα νὰ γινόμεθα ὑπερβολικῶς αὐθόρμητοι. Αὐτὴ ὅμως ἡ συμπεριφορὰ ἀντενδείκνυται γιὰ τὸν χῶρο ἐργασίας.

— Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πὼς ὅ,τι ἀποστέλλουμε μὲ ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο δὲν ἐξαφανίζεται πατώντας τὸ πλῆκτρο *delete*, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνακτηθεῖ ἀνὰ πᾶσα στιγμή.

— Ἀποφεύγουμε τὰ *greeklish*, δηλαδὴ τὰ ἑλληνικὰ μὲ λατινικὴ γραμματοσειρά. Εἶναι περιφρονητικὸ γιὰ τὴ μητρική μας γλώσσα. Δόξα τῷ Θεῷ, ἡ σύγχρονη τεχνολογία μᾶς προσφέρει τὴ δυνατότητα τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου στὰ ἑλληνικά.

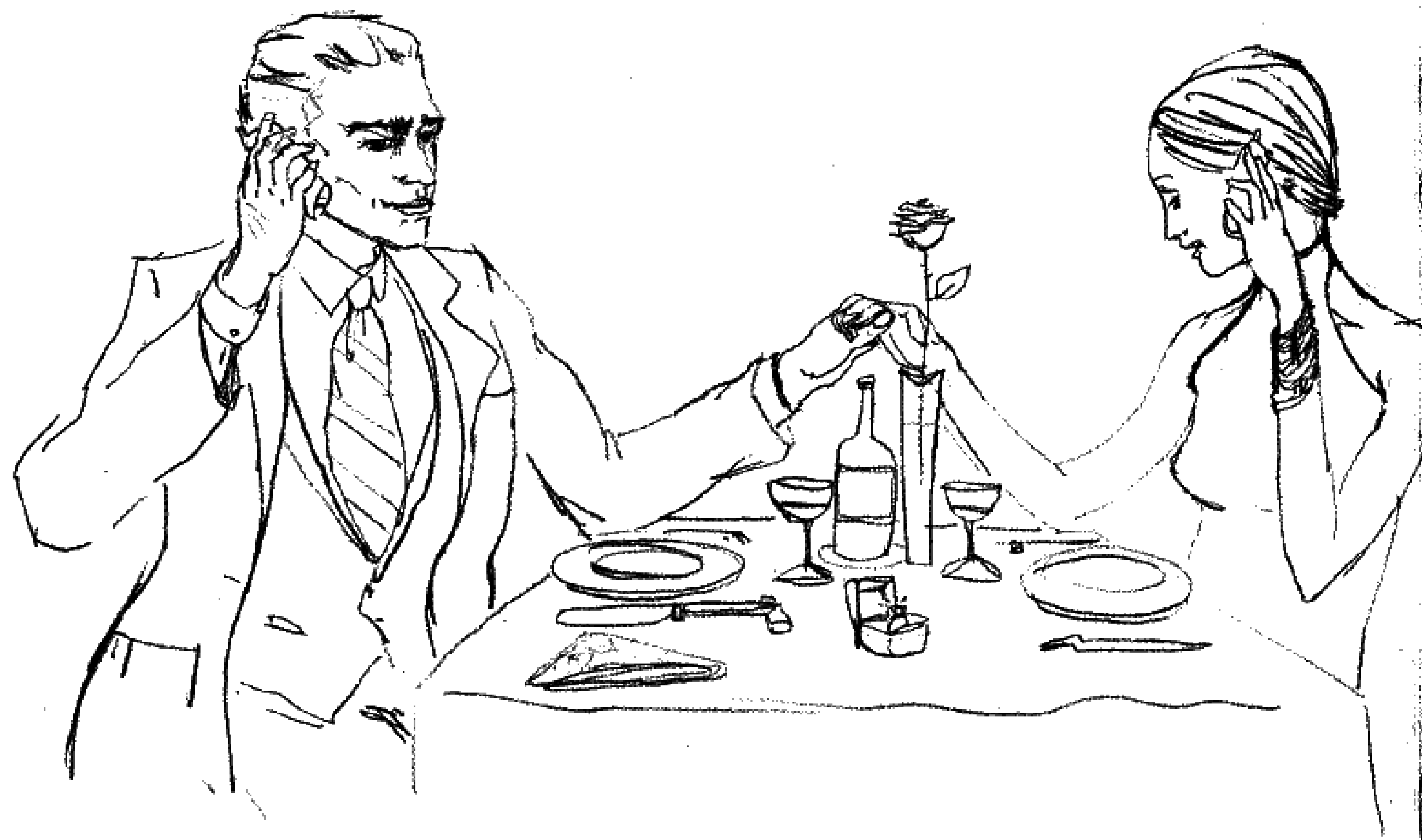
ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΖΑΜΠΟΥΝΗΣ

SAVOIR VIVRE

ΤΟΜΟΣ 2

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΕΡΕΝΙΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ



Ὅταν συνοδευόμεθα, εἶναι ἀγενὲς νὰ κτυπᾶ τὸ κινητό μας καὶ νὰ ἀπαντοῦμε χωρὶς νὰ ζητήσουμε συγγνώμη ἀπὸ τὸν/τὴν συνοδό μας, χωρὶς νὰ ἐξηγήσουμε ὅτι περιμένουμε ἕνα ἐπεῖγον τηλεφώνημα ἢ χωρὶς νὰ προβάλουμε μιὰ ἄλλη πρέπουσα δικαιολογία.

16 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

ΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ - ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ

— Ὅταν τὸν $19^{ο}$ αἰώνα ἐφευρέθη τὸ σταθερὸ τηλέφωνο, οἱ Κασσάνδρες τῆς ἐποχῆς προέβλεπαν τὸ τέλος τοῦ κοινωνικοῦ διαλόγου. Ἡ συνέχεια τοὺς διέψευσε. Τὸ τηλέφωνο σήμερα ἀποτελεῖ τὸ σημαντικότερο ἀνθρώπινο μέσο ἐπικοινωνίας καὶ ἴσως τὸ πιὸ διαδεδομένο σύγχρονο ἀγαθὸ μαζὶ μὲ τὴν τηλεόραση καὶ τὸ αὐτοκίνητο. Ἡ ἀλόγιστη χρήση του ὅμως ἐνοχλεῖ καὶ δημιουργεῖ παραφωνίες στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις.

— Τὸ τηλέφωνο ἀποτελεῖ γιὰ πολλὲς οἰκογένειες τὸ σημεῖο τριβῆς καὶ ἐρίδων: Ποιὸς θὰ πάρει πρῶτος; Προηγοῦνται σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις τὰ ἐπαγγελματικὰ τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας καὶ τὰ θέματα τοῦ σχολείου τῶν παιδιῶν. Μιὰ λύση εἶναι νὰ ἐγκαταστήσουμε καὶ δεύτερη γραμμή, ἐὰν ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά μας ἔχει φθάσει στὴν ἐφηβεία.

— Οἱ ἐνδεδειγμένες ὧρες γιὰ νὰ τηλεφωνοῦμε στὰ σπίτια εἶναι μεταξὺ $9^{ης}$ καὶ $10^{ης}$ βραδινῆς. Ἐὰν γνωρίζουμε ὅτι ὁ παραλήπτης τοῦ τηλεφωνήματος ξυπνᾶ ἀργὰ ἢ κοιμᾶται νωρίς, προσαρμόζουμε τὰ ὡράρια ἀναλόγως. Ἐπίσης, δείχνουμε ἕναν δισταγμὸ στὴν ὥρα τῶν γευμάτων ἢ τοῦ μεσημβρινοῦ ὕπνου, ἐὰν τὸ τηλεφώνημά μας εἶναι ἰδιωτικῆς φύσεως. Τὸ Σαββατοκύριακο ἢ στὶς διακοπὲς ὑπάρχει μεγαλύτερη χαλαρότης.

— Ἐὰν χρειασθεῖ νὰ τηλεφωνήσουμε ἐκτὸς τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ὡρα-

ρίου –ἐπὶ παραδείγματι τὰ μεσάνυκτα– ζητοῦμε πρῶτα συγγνώμη καὶ μετὰ συνομιλοῦμε.

— Συνήθως, ὅταν τηλεφωνοῦμε, ἀφήνουμε νὰ κτυπήσει ἡ συσκευὴ 6-7 φορὲς τὸ πολύ. Κλείνουμε καὶ καλοῦμε ἀκόμη μιὰ φορά, ὥστε νὰ δώσουμε τὴ δυνατότητα στὸν συνομιλητή μας, ἐὰν εἶναι ἐκεῖ, νὰ τὸ προλάβει. Ἐὰν καὶ πάλι δὲν ἔχουμε ἀπόκριση, ἐγκαταλείπουμε τὴν προσπάθεια.

— Θεωρεῖται ἐπιτηδευμένο στὶς ἡμέρες μας νὰ τηλεφωνοῦμε σ' ἕνα σπίτι καὶ νὰ μᾶς ἀπαντοῦν: «Οἰκία Ροδόλφου Φαντασμενίδη».

— Τὸ τηλεμάρκετινγκ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σύγχρονες μορφὲς ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας. Ἐὰν μᾶς τηλεφωνήσουν γιὰ νὰ μᾶς προτείνουν ἕνα προϊὸν ἢ μιὰ ὑπηρεσία, ἀποφεύγουμε νὰ ἐπιτεθοῦμε λεκτικῶς μὲ τὴ φράση «Μὰ ποιὸς σᾶς ἔδωσε τὸ τηλέφωνό μου;» ἢ νὰ καθυβρίζουμε τὸν δύσμοιρο ὑπάλληλο. Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ κάνει αὐτὴ τὴν ἐργασία γιὰ νὰ ζήσει καὶ ἂς ἐξηγήσουμε εὐγενικῶς ὅτι δὲν ἐνδιαφερόμεθα.

— Ὅταν τηλεφωνοῦμε, παρουσιαζόμεθα πλήρως. Δὲν λέμε «Ἔλα, ἐγὼ εἶμαι» ἢ ἔστω «Ἔλα, ὁ Γιῶργος», ἀλλὰ «Καλημέρα, εἶμαι ὁ Ἀγησίλαος Εὐδιάθετος. Θὰ μποροῦσα νὰ μιλήσω μὲ τὴν κυρία Εὐλαμπία Ποθητοῦ;»

— Σὲ περίπτωση ἐπαγγελματικοῦ τηλεφωνήματος, ἀναφέρουμε πλὴν τοῦ ὀνοματεπωνύμου μας καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἑταιρείας γιὰ τὴν ὁποία ἐργαζόμεθα.

— Εἶναι ἀνάγωγο νὰ ρωτοῦμε ξερὰ «Ποιὸς εἶναι;», ἐὰν δὲν ἀναγνωρίζουμε τὴ φωνὴ τοῦ συνομιλητῆ μας. Προτιμοῦμε τὸ «Συγγνώμη, δὲν ἀναγνώρισα τὴ φωνή σας. Θὰ μποροῦσα νὰ μάθω ποιὸς τηλεφωνεῖ;»

— Ὅταν σπουδάζουμε ἢ ἐργαζόμεθα στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἐπιστρέφουμε στὴν πατρίδα, εἶναι ὑποχρέωση ὅσων ἔχουν ἐνημερωθεῖ

γιὰ τὴν ἄφιξή μας νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί μας. Εἶναι ὅμως καθῆκον μας νὰ τηλεφωνήσουμε ἐμεῖς, γιὰ νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσουμε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή μας.

— Ἡ χροιὰ καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς μας ὁρισμένες φορὲς ἔχουν μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν λόγων μας. Τὸ χαμόγελο μπορεῖ νὰ μὴν ἀκούγεται, ἀλλὰ γίνεται ἀντιληπτό. Προσπαθοῦμε νὰ εἴμεθα ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ εὐχάριστοι καὶ προσηνεῖς στὸ τηλέφωνο.

— Ὅταν κάνουμε λάθος στὸν ἀριθμό, δὲν κλείνουμε τὸ τηλέφωνο ἀπότομα. Ζητοῦμε συγγνώμη γιὰ τὴν ἐνόχληση ὅσο γίνεται πιὸ εὐγενικά.

— Εἶναι ἀνάγωγο νὰ τηλεφωνοῦμε ἀπὸ ξένα σπίτια ἢ σὲ κινητὸ ἢ στὸ ἐξωτερικό. Πάντως μὲ τὴν εὐρεία χρήση τοῦ κινητοῦ, τὸ ἀνωτέρω ὀλίσθημα ἔχει σχεδὸν ἐξαλειφθεῖ.

— Δὲν ἐνοχλοῦμε τηλεφωνικῶς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μας γιὰ ψύλλου πήδημα κάθε λίγο καὶ λιγάκι στὸ γραφεῖο τους.

— Ὑπάρχουν πολλὲς φορὲς ποὺ οἱ συνομιλητές μας στὸ τηλέφωνο μιλοῦν ἀκατάπαυστα. Χωρὶς νὰ τοὺς προσβάλουμε δείχνοντας ὅτι ἔχουμε κάτι σοβαρότερο νὰ κάνουμε ἢ νὰ τοὺς μιλήσουμε ἀπότομα λέγοντας «Ἄσε με τώρα, ἔχω δουλειά», προτιμοῦμε τὴν ἐξήγηση «Μὲ συγχωρεῖς, ἀλλὰ ἔχω μιὰ συνάντηση. Θέλεις νὰ τὰ ποῦμε πιὸ ἥσυχα τὸ βράδυ;»

— Ἡ χρονοχρέωση στὰ σταθερὰ τηλέφωνα ἔχει ἐφευρεθεῖ μεταξὺ ἄλλων καὶ γιὰ τοὺς φλύαρους.

— Ὅσον ἀφορᾶ τὰ γραπτὰ τηλεφωνικὰ μηνύματα, θὰ πρέπει νὰ βροῦμε μιὰ χρυσὴ τομὴ ἀνάμεσα στὴν ἰδιότητά μας καὶ τὴν προσωπικότητά μας. Ὅσο χιοῦμορ καὶ ἂν διαθέτουμε, ἐὰν εἴμεθα π.χ. δικαστικοί, ἀποφεύγουμε τὰ ἀστεῖα μηνύματα.

— Ἂν θέλουμε νὰ ὑπάρχει μουσικὴ ὑπόκρουση στὸ μήνυμά μας, ἐλέγχουμε ὥστε νὰ μὴν καλύπτει τὴ φωνή μας.

— Καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια: δὲν ἀφήνουμε στὸν τηλεφωνητὴ σημαντικὲς πληροφορίες, ἐπὶ παραδείγματι πότε θὰ ἐπιστρέψουμε ἀπὸ τὶς διακοπές, διότι ἔχει τύχει νὰ τὶς ἀκούσουν διαρρῆκτες.

— Εἶναι ἀγένεια νὰ ἀγνοοῦμε μηνύματα –ὅποια κι ἂν εἶναι αὐτὰ– ποὺ μᾶς ἀφήνουν στὸν τηλεφωνητή. Ἐὰν ἀδυνατοῦμε νὰ ἀπαντήσουμε, τότε καλύτερα νὰ καταργήσουμε τὸν τηλεφωνητή!

— Ἐὰν χρειασθοῦμε τηλεφωνικὲς πληροφορίες ἀπὸ μιὰ ὑπηρεσία, φροντίζουμε νὰ εἴμεθα καταλλήλως προετοιμασμένοι, ὥστε νὰ μὴν καθυστεροῦμε τὸν ὑπάλληλο. Ἐπὶ παραδείγματι, ὅταν τηλεφωνοῦμε σὲ μιὰ τράπεζα γιὰ ὑπόθεσή μας, πρέπει νὰ ἔχουμε ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα ἕτοιμα.

— Μπορεῖ νὰ συμβεῖ σὲ ὅλους: νὰ προσπαθοῦμε ἐπανειλημμένως νὰ ἐπικοινωνήσουμε μὲ κάποιον τηλεφωνικῶς κι αὐτὸς νὰ ἀρνεῖται νὰ βγεῖ στὸ τηλέφωνο ἢ νὰ μὴν ἀπαντᾶ στὰ μηνύματά μας. Ἐὰν εἶναι σημαντικὸ γιὰ μᾶς, ὑπάρχει μιὰ ἀξιοπρεπὴς ἐναλλακτικὴ λύση: νὰ γράψουμε ἕνα γράμμα ἢ νὰ στείλουμε ἕνα φὰξ ἢ *e-mail* ἐξηγώντας ὅτι ἔχουμε προσπαθήσει ἐπανειλημμένως καὶ θέλουμε ὁπωσδήποτε νὰ ἐπικοινωνήσουμε.

— Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀπαντήσουμε σὲ τηλεφωνήματα ἀγνώστων.

— Ὅταν τηλεφωνεῖ κάποιος καὶ ζητᾶ π.χ. τὸν σύζυγό μας, πρῶτα λέμε ὅτι ἀπουσιάζει καὶ μετὰ ρωτοῦμε ποιὸς τὸν ζητεῖ. Ἡ ἀντίθετη σειρὰ πιθανὸν νὰ προκαλέσει παρεξηγήσεις, γιατὶ αὐτὸς ποὺ τηλεφωνεῖ θὰ νομίσει ὅτι εἶναι ἀνεπιθύμητος.

— Εἴθισται νὰ ὁλοκληρώνει τὴ συνομιλία αὐτὸς ποὺ τηλεφώνησε.

— Στὰ ἐπαγγελματικὰ τηλέφωνα ἡ γραμματεὺς ἢ ἡ τηλεφωνήτρια δέον νὰ ἀπαντοῦν μὲ τὴν πιὸ ἀνώδυνη φράση: «Μισὸ λεπτό, παρακαλῶ, νὰ δῶ ἂν μπορῶ νὰ τὸν/τὴν διακόψω».

— Ὁ συνομιλητής μας δὲν πρέπει νὰ πασχίζει νὰ μᾶς ἀκούσει. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο πρέπει νὰ μιλοῦμε δυνατὰ καὶ εὐκρινῶς χωρὶς συγχρόνως νὰ μασουλᾶμε ἢ νὰ πίνουμε κάτι.

— Εἶναι παλαιομοδίτικο ἀλλὰ *chic*: νὰ προτιμοῦμε τὴ γραπτὴ ἔκφραση τῶν αἰσθημάτων μας, παρὰ νὰ τηλεφωνοῦμε γιὰ νὰ εὐχαριστήσουμε, νὰ συγχαροῦμε καὶ κυρίως νὰ συλλυπηθοῦμε.

Τὸ κινητὸ τηλέφωνο

Ἀπὸ τὸ καυσαέριο μπορεῖ νὰ γλυτώσεις. Τὸ ἴδιο καὶ ἀπὸ τὴν ἠχορύπανση, τὸ Χρηματιστήριο ἢ τὴν τηλεόραση. Ποτὲ ὅμως ἀπὸ τὸ κινητό. Δὲν εἶναι μόνον ὅτι ἡ ἐμβέλειά του καλύπτει πλέον ὅλη τὴ χώρα. Εἶναι ὅτι τὸ χρησιμοποιοῦν ὅλοι ὁπουδήποτε, ὁποτεδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε, λένε οἱ ἐνοχλημένοι. Οἱ ὑποστηρικτές του, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, παρουσιάζουν τὸν τεράστιο καὶ συνεχῶς διογκούμενο ἀριθμὸ τῶν συνδρομητῶν του ἀνὰ τὴν ἐπικράτεια, θέλοντας νὰ ἀποδείξουν τὸ προφανές: ὅτι τὸ κινητὸ εἶναι πλέον ἀπαραίτητο βοήθημα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Λαὸς κατ' ἐξοχὴν ἐκφραστικός, μὲ ἔμφυτη τὴν τάση τῆς ἐπικοινωνίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιδείξεως καὶ τῆς ὑπερβολῆς ἐνίοτε, οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μετατρέψει τὸ κινητὸ σὲ προέκταση τοῦ χεριοῦ μας, τῶν αὐτιῶν μας καὶ τῶν χειλιῶν μας. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ κινητὸ μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει πολὺ ἀγενεῖς, μπορεῖ ὅμως καὶ νὰ μᾶς βοηθήσει νὰ γίνουμε πολὺ εὐγενεῖς (ἂν ἐπὶ παραδείγματι ἔχουμε ἀργήσει κάπου), τὸ σύγχρονο *savoir-vivre* προτείνει μιὰ σειρὰ κανόνων, ὥστε ἀπὸ πηγὴ ἐνοχλήσεως νὰ γίνει τὸ κινητὸ ἕνα ἀκόμα πεδίο εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς.

— Ἡ *ὀξεία τηλεφωνίτιδα* εἶναι μιὰ ἀσθένεια ὅμοια μὲ τὴν ὀξεία σκω-

ληκοειδίτιδα, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι στὴ θέση τῆς ἀποφύσεως ἔχουμε τὸ κινητό.

— **Εἶναι** ἀγενές, ὅταν μᾶς καλοῦν σ' ἕνα σπίτι, νὰ ἔχουμε τὸ κινητό μας ἐνεργοποιημένο. Εἶναι δὲ ἀπρεπές, ἐὰν τὸ ἔχουμε ἀνοικτό, νὰ βυθιζόμεθα σὲ ἀτέρμονες συζητήσεις μὲ ὕφος δῆθεν σοβαρό, ξαπλωμένοι σὲ μιὰ πολυθρόνα. Ἐὰν περιμένουμε ἕνα σημαντικὸ τηλεφώνημα, ἐξηγοῦμε τὸ γεγονὸς στὸν οἰκοδεσπότη μας ἅμα τῇ ἀφίξει μας, ζητώντας του προκαταβολικῶς συγγνώμη. Ὅταν τὸ κινητὸ κτυπήσει, πηγαίνουμε σ' ἕνα διπλανὸ δωμάτιο καὶ ὁλοκληρώνουμε γρήγορα τὴ συνομιλία μας.

— Γενικῶς, προτιμοῦμε νὰ ἔχουμε ἀπενεργοποιημένο τὸ κινητὸ σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀκόμα καὶ στὸ σπίτι μας. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον λόγῳ ἐπαγγέλματος (ἰατροί, στρατιωτικοί, δικηγόροι, δημοσιογράφοι) ἢ καταστάσεων, τότε, ὅταν κτυπήσει, ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸν τόπο της κοινωνικῆς συναναστροφῆς γιὰ νὰ συνομιλήσουμε.

— Στὸ ἑστιατόριο οἱ σύγχρονοι τζέντλμεν ἐμπιστεύονται τὸ κινητό τους στὸν μέτρ! Ἐὰν ἔχουν τηλεφώνημα, αὐτὸς θὰ ἔλθει νὰ τοὺς εἰδοποιήσει. Ἐὰν θέλουν νὰ τηλεφωνήσουν, θὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴ συντροφιά τους καὶ θὰ τὸ πράξουν.

— Ἐὰν εἴμεθα σὲ ἕνα καλὸ ἑστιατόριο καὶ ὁ πελάτης στὸ διπλανὸ τραπέζι δὲν ἔχει σταματήσει νὰ μιλᾶ στὸ κινητό του, τὸ ὁποῖο συνέχεια κτυπᾶ ἐνοχλητικά, καλὸ θὰ ἦταν νὰ μὴν τοῦ κάνουμε ἐμεῖς ἄμεσα παρατήρηση.

— **Προσπαθοῦμε** νὰ πείσουμε τὸν ὑπεύθυνο ἢ κάποιον σερβιτόρο νὰ τὸν παρακαλέσει ὁ ἴδιος, ὥστε νὰ τὸ ἀποσύρει ἀπενεργοποιώντας το ἢ ἔστω χαμηλώνοντας τὴν ἔντασή του.

— **Εἶναι** ἀσυγχώρητο νὰ ἔχουμε τὸ κινητὸ ἀνοικτὸ στὸν κινηματογράφο, τὸ θέατρο, τὴν ἐκκλησία. Ἐὰν σὲ δημόσιους χώρους ἔχει ἀπαιτηθεῖ μὲ ἀνακοίνωση ἡ ἀπενεργοποίηση τῶν συσκευῶν (ὅπως

γίνεται τὸ καλοκαίρι στὸ Ἡρώδειο ἀπὸ τὴν εὐγενικὰ αὐστηρὴ φωνὴ τοῦ Ἀλέξη Κωστάλα) καὶ κτυπήσει τὸ κινητό μας, τότε ἔχουμε θέσει ὑποψηφιότητα γιὰ τὸ βραβεῖο γελοιότητος. Στὸ Μέγαρο Μουσικῆς, ἐπειδὴ ἔχουν σημειωθεῖ ἐπανειλημμένως παραβάσεις, ἀπαιτεῖται ἡ κατάθεση τῶν κινητῶν στὸ βεστιάριο ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ φονικὰ ὅπλα.

— **Εἶναι** προσβλητικὸ νὰ ἀπαντοῦμε ἐπιλεκτικῶς στὰ τηλεφωνήματα ποὺ λαμβάνουμε. Ἡ εὐρεία χρήση τῆς ὑπηρεσίας ἀναγνωρίσεως κλήσεων δημιουργεῖ ἀμέσως τὴν ὑποψία τῆς ἀπορρίψεως.

— Δείχνει τουλάχιστον ἔλλειψη ἀγωγῆς τὸ νὰ ξεκινοῦμε μακρὲς καὶ θορυβώδεις συζητήσεις διὰ τοῦ κινητοῦ σὲ δημόσιους χώρους καὶ ἰδιαιτέρως στὸ τραπέζι ἑστιατορίου, στὸ λεωφορεῖο ἢ στὸ τρένο, σὲ μπάρ, σὲ αἴθουσες ἀναμονῆς γραφείων ἢ ἰατρείων, στὸ κουρεῖο.

— Ὅταν συνοδευόμεθα, εἶναι ἀγενὲς νὰ κτυπᾶ τὸ κινητό μας καὶ νὰ ἀπαντοῦμε χωρὶς νὰ ζητήσουμε συγγνώμη ἀπὸ τὸν/τὴν συνοδό μας, χωρὶς νὰ ἐξηγήσουμε ὅτι περιμένουμε ἕνα ἐπεῖγον τηλεφώνημα ἢ χωρὶς νὰ προβάλουμε μιὰ ἄλλη πρέπουσα δικαιολογία.

— Ὁ ἀριθμός τοῦ κινητοῦ μας δὲν εἶναι φέιγ-βολάν. Ἀποφεύγουμε νὰ τὸν δίνουμε ἀφειδῶς ἢ νὰ τὸν ἀναγράφουμε στὴν *carte de visite* μας, μὲ τὴν ἐξαίρεση ὁρισμένων ἐπαγγελμάτων. Ὅταν κάνουμε μιὰ νέα γνωριμία, δίνουμε τὸν ἐπαγγελματικό μας ἀριθμό, ἐὰν εἶναι ἐπαγγελματική, τῆς οἰκίας, ἐὰν εἶναι κοινωνική, καὶ σπανίως τὸν ἀριθμό τοῦ κινητοῦ μας, ἐκτὸς ἂν πρόκειται νὰ εἶναι ἢ ὄντως εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐπικοινωνία μὲ ἄλλον τρόπο. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι νὰ ἔχουμε ἕναν ἀριθμὸ γιὰ τὰ προσωπικὰ τηλεφωνήματα καὶ ἕναν γιὰ τὰ ἐπαγγελματικά.

— Ὅταν ἔχουμε στὴ διάθεσή μας τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κινητῶν τηλεφώνων σπουδαίων προσώπων, δὲν τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ ψύλ-

λου πήδημα. Προτιμοῦμε νὰ τηλεφωνήσουμε στὸ γραφεῖο τους καὶ νὰ ἐξηγήσουμε στὶς γραμματεῖς τους τὸν λόγο τοῦ τηλεφωνήματός μας. Ἐξάλλου καὶ οἱ ἴδιοι πολλὲς φορὲς προτιμοῦν νὰ απαντοῦν οἱ συνεργάτες τους ἀντ' αὐτῶν.

— Οἱ καλοὶ τρόποι μὲ τὰ μηνύματα στὸν τηλεφωνητὴ τοῦ κινητοῦ μας μοιάζουν μὲ τὸ τένις: ἡ μπάλα πρέπει νὰ πηγαίνει ἀπὸ μιὰ φορὰ στὴν κάθε πλευρά. Ὅταν λαμβάνουμε ἕνα μήνυμα, ὀφείλουμε νὰ ἀπαντήσουμε σὲ εὔθετο χρόνο.

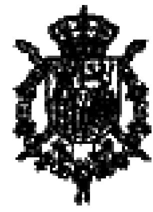
— Ἡ ἀναγραφὴ τοῦ ἀριθμοῦ μας στὴν ὀθόνη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ καλοῦμε εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος παρουσιάσεώς μας. Ὁ τζέντλμαν ἀποφεύγει τὴν ἀπόκρυψη τοῦ ἀριθμοῦ, γιατὶ ἁπλῶς δὲν ἔχει τίποτε νὰ κρύψει.

— Οἱ ὧρες ποὺ ἐπιτρέπεται νὰ τηλεφωνοῦμε εἶναι ἀπὸ τὶς 9 τὸ πρωὶ ἕως τὶς 10 τὸ βράδυ καὶ τὸ Σαββατοκύριακο λίγο πιὸ ἀργά, ἐκτὸς ἐὰν μᾶς ζητηθεῖ σαφῶς νὰ τηλεφωνήσουμε ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ ὡραρίου.

— Ἐὰν ἀπαντήσουμε στὸ κινητὸ ἑνὸς γνωστοῦ μας ποὺ εἶναι ἀπασχολημένος, ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος εἶναι νὰ ζητήσουμε τὰ στοιχεῖα τοῦ τηλεφωνοῦντος, ὥστε ὁ γνωστός μας νὰ τηλεφωνήσει ὅποτε εὐκαιρεῖ, καὶ ὄχι νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ ξαναπάρει σὲ λίγο.

— Ὅταν ἀποστέλλουμε γραπτὸ μήνυμα, ὑπογράφουμε πάντοτε μετὰ τὸ τέλος τοῦ κειμένου. Ἐὰν δὲν ὑπογράψουμε, θὰ φέρουμε σὲ δύσκολη θέση τὸν ἀποδέκτη, ὁ ὁποῖος θὰ ἀναγκαστεῖ νὰ ἀναζητήσει στὴν ἀτζέντα του τὸν ἀριθμό μας εἴτε νὰ μᾶς τηλεφωνήσει γιὰ νὰ διακριβώσει τὴν ταυτότητα μας.

— Ἐν κατακλεῖδι, στὸ χέρι μας εἶναι νὰ ἀνατρέψουμε τὴν παρομοίωση ποὺ θέλει τὸ κινητὸ τηλέφωνο νὰ εἶναι σὰν τὴ γλώσσα τοῦ Αἰσώπου: τόσο θελκτικὴ ἀλλὰ καὶ τόσο μισητὴ συνάμα!



Su Majestad el Rey
(q. D. g.)
y en Su nombre:
El Embajador de España
tiene el honor de invitar

Sr. Christos Zabounis

a la recepción que ofrecerán Sus Majestades los Reyes en el Zappio Megaro,
el martes día 26 de mayo de 1998, a las 20'00 horas en honor de
Su Excelencia el Presidente de la República Helénica,
Señor Constantinos Stephanopoulos

Πρόσκληση σὲ δεξίωση



Η πρόεδρος του συλλόγου "Οι Φίλοι του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης",
κυρία Αναστασία Λεβέντη και ο κύριος Γιώργος Λεβέντης,
έχουν την ευχαρίστηση να προσκαλέσουν

....

σε δείπνο στο σπίτι τους, την Τρίτη 26 Σεπτεμβρίου, ώρα 9.00 μ.μ.
με σκοπό την ενίσχυση του "Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης".
Θα μας τιμήσουν με την παρουσία τους,
ο κύριος Franco Zeffirelli και ο Υπουργός Πολιτισμού κύριος Ευάγγελος Βενιζέλος

Πρόσκληση σὲ δεῖπνο

17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17

ΟΙ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ

— Μιὰ πρόσκληση πρέπει νὰ περιέχει τὶς ἀπαραίτητες πληροφορίες: ποιὸς προσκαλεῖ, σὲ τὶ γεγονός, μὲ ποιὰ ἀφορμή, ποιὰ ἡμερομηνία, σὲ τὶ διεύθυνση καὶ σὲ ποιὰ ὥρα.

— Ὅσο πιὸ ἀνεπίσημο εἶναι τὸ συμβάν, τόσο μεγαλύτερη ἐλευθερία ἔχουμε ὅσον ἀφορᾶ τὸ ὕφος καὶ τὸ σχέδιο τῆς προσκλήσεως.

— Ὑπάρχουν ἕτοιμες τυπωμένες προσκλήσεις, στὶς ὁποῖες ἐμεῖς ἀρκεῖ νὰ συμπληρώνουμε τὴν ἡμερομηνία, τὸ γεγονὸς καὶ τὴν ὥρα.

— Στὴν Ἑλλάδα οἱ προσκλήσεις γιὰ δεξίωση ἢ πάρτυ μποροῦν νὰ σταλοῦν ἕως καὶ δύο ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὴν καθορισμένη ἡμερομηνία. Στὸ Παρίσι ἢ τὸ Λονδίνο ἕναν μήνα πρίν. Στὴν Ἀμερικὴ ἕως καὶ δύο.

— Σὲ καθιστὰ δεῖπνα ἢ ἐπίσημες ἐκδηλώσεις εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ προσθέσουμε στὴν κάτω ἀριστερὴ πλευρὰ τῆς προσκλήσεως ἕνα *Π.Α.* (*Παρακαλῶ Ἀπαντῆστε*), μ' ἕνα τηλέφωνο γραμματείας.

— Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀπάντηση εἶναι κι αὐτὴ ὑποχρεωτική.

— Ἐπειδὴ ὅμως ζοῦμε –ἂς τὸ ποῦμε κομψὰ– σὲ μιὰ «χαλαρὴ» χώ-

ρα, ἂς μὴν περιμένουμε τὴν τήρηση αὐτοῦ τοῦ κανόνος. Γι' αὐτὸ εἶναι φρόνιμο, ὅταν καλοῦμε, νὰ τηλεφωνοῦμε γιὰ τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς παρουσίας τῶν προσκεκλημένων μας.

— Ὅσο σημαντικὴ κι ἂν εἶναι ἡ κυρία, ἡ ἀναγραφόμενη στὸν φάκελο σειρὰ εἶναι *κύριος καὶ κυρία*. Ποτὲ *κυρία καὶ κύριος*.

— Ὁ τίτλος ἀναφέρεται πάντοτε στὸν φάκελο μιᾶς προσκλήσεως, π.χ. Α.Β.Υ. Πρίγκηψ Μιχαήλ, καθηγητὴς Κ. Ζουράρις.

— Ἐὰν δύο γνωστοί μας ἀρραβωνιασθοῦν, θεωροῦνται ζευγάρι, ὁπότε ὅλες οἱ προσκλήσεις ἀποστέλλονται γιὰ δύο.

— Ἐὰν ἡ πρόσκληση εἶναι γιὰ τὴν ἐξοχὴ ἢ γιὰ δύσκολα προβάσιμο χῶρο, τυπώνουμε ἢ φωτοτυποῦμε ἕναν χάρτη τῆς περιοχῆς καὶ τὸν ἐπισυνάπτουμε.

— Εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀναγράφουμε στὴν πρόσκληση πῶς πρέπει νὰ εἶναι ἐνδεδυμένοι οἱ καλεσμένοι μας. «Ἔνδυμα περιπάτου» σημαίνει ὅτι δὲν χρειάζεται βραδινὸ φόρεμα γιὰ τὶς κυρίες καὶ σκοῦρο σμόκιν γιὰ τοὺς κυρίους. «Ἔνδυμα ἐπίσημο» σημαίνει σμόκιν. Ἀποφεύγουμε νὰ ἀναγράφουμε «σμόκιν» ἢ «*Black tie*».

— Ἐὰν δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ ὁ τρόπος ἐνδύσεως, τοῦτο σημαίνει ὅτι μποροῦμε νὰ πᾶμε ντυμένοι ὅπως θέλουμε, λαμβάνοντας βεβαίως ὑπ' ὄψιν μας τὸ ποιὸς καὶ ποῦ καλεῖ.

— Δὲν ἀναφέρουμε ποτὲ στὴν πρόσκληση τὴ λέξη «χορός». Ἡ λέξη «πάρτυ» τὸ ἐννοεῖ.

— Ἐπίσης δὲν συγχέουμε τὰ εἴδη. Ἐὰν καλέσουμε γιὰ δεῖπνο καὶ διοργανώσουμε ἕνα ἁπλὸ κοκτέιλ, κινδυνεύουμε οἱ προσκελημένοι μας νὰ μᾶς ἐγκαταλείψουν γιατί... θὰ ἔχουν πεινάσει.

— Ἀποφεύγουμε, ὅταν κάνουμε ἕνα πάρτυ, νὰ ἀναφέρουμε ὅτι γίνεται ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν γενεθλίων μας. Ὑποχρεώνουμε ἔτσι τοὺς προσκεκλημένους μας νὰ μᾶς φέρουν δῶρα.

— Ἐὰν γνωρίζουμε ὅτι πηγαίνουμε σ' ἕνα πάρτυ γενεθλίων, εἶναι προτιμότερο νὰ στείλουμε τὸ δῶρο μας τὴν προηγουμένη ἢ τὴν ἑπομένη, ἀπὸ τὸ νὰ τὸ πάρουμε μαζί μας.

— Εἶναι πιὸ ἐνδιαφέρον ὅταν διοργανώνουμε ἕνα πάρτυ, νὰ ἔχει θέμα ἢ νὰ γίνεται μὲ μιὰ εὐκαιρία, π.χ. τὴν ἔκδοση ἑνὸς βιβλίου.

— Προσέχουμε τὴ σύνταξη τῶν κειμένων καὶ ἀποφεύγουμε *mot à mot* μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ἀγγλική, π.χ. τὸ «*We are pleased to announce*» σὲ «Εἴμεθα χαρούμενοι νὰ σᾶς ἀναγγείλουμε».

— Πάντοτε προσκαλοῦμε περισσότερους ἀπ' ὅσους μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε, διότι ὑπολογίζουμε ἕνα 20-30% ἀπουσιῶν.

— Ἐὰν ὑπάρχει ἡ ἔνδειξη *Regrets only*, τοῦτο σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐνημερώσουμε μόνο ἐὰν δὲν πᾶμε.

— Τὸ *R.S.V.P.* σημαίνει γαλλιστὶ *Repondez s' il vous plait*. Μετάφραση: *Ἀπαντῆστε παρακαλῶ*.

— Εἶναι αὐτονόητο ὅτι φέρνουμε σὲ δύσκολη θέση τὸν οἰκοδεσπότη μας, ἐὰν δὲν τὸν εἰδοποιήσουμε.

— Ἐὰν ἀρνηθοῦμε μιὰ πρόσκληση καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων διαπιστώσουμε ὅτι μποροῦμε νὰ πᾶμε, τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ εἰδοποιήσουμε ὅτι θὰ πᾶμε.

— Οἱ προσκλήσεις πρέπει νὰ ἀπαντηθοῦν μέσα σὲ δύο ἡμέρες γραπτῶς. Οἱ ἀπαντήσεις γράφονται σὲ τρίτο πρόσωπο (π. χ.« Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Χαριλάου Τρικούπη μὲ χαρὰ θὰ παρευρεθοῦν στὸ δεῖπνο...») καὶ ἐπαναλαμβάνουμε ὅλα τὰ στοιχεῖα, ἡμέρα καὶ ὥρα.

— Ὅταν δὲν μποροῦμε νὰ παρευρεθοῦμε, ἐπαναλαμβάνουμε ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ παραθέτουμε ἐν συντομίᾳ τὸν λόγο. Οἱ μόνες δεκτὲς δικαιολογίες, ἰδιαιτέρως ἐὰν εἶναι πολὺ ἐπίσημο τὸ δεῖπνο

(π. χ. στὸ Προεδρικὸ Μέγαρο), εἶναι ἀσθένεια, θάνατος στὴν οἰκογένεια καὶ ἄρα πένθος, γάμος ἢ ἀπουσία σὲ ταξίδι.

— Ὅταν ἀποδεχόμεθα μιὰ πρόσκληση, εἶναι σὰν νὰ ὑπογράφουμε ἕνα ἐπαγγελματικὸ συμβόλαιο. Πρέπει νὰ τὸ τηρήσουμε.

— Στὶς κοινωνικὲς προσκλήσεις (π.χ. ἐγκαίνια γκαλερί, καταστημάτων, κοκτέιλ) ὑπάρχει στὴ χώρα μας ἡ συνήθεια νὰ φθάνουμε μία μὲ δύο ὧρες μετὰ τὴν ἀναγραφόμενη ὥρα. Τοῦτο εἶναι καθαρὴ ἀγένεια πρὸς τοὺς προσκαλοῦντες.

— Δὲν ἀποστέλλουμε μιὰ πρόσκληση ἀναγράφοντας τὴ λέξη «οἰκογένεια».

— Ποτὲ ἐπάνω στὶς προσκλήσεις δὲν ὑπάρχει τυπωμένη ἡ λέξη «πρόσκληση».

Ἡ γραφικὴ πανοπλία

— Γιὰ τὴν ἰδιωτικὴ ἀλληλογραφία συνηθίζεται τὸ προσωπικὸ ἐπιστολόχαρτο. Τὸ ἰδεῶδες βάρος του εἶναι 90 γραμμαρίων, ὥστε ἡ γραφὴ νὰ μὴ διαπερνᾶ τὸ χαρτί. Ἐπιλέγουμε χαρτιὰ ἀπὸ 100% ἴνες βαμβακιοῦ. Ἔχουν τὸ πλεονέκτημα νὰ διατηροῦνται καινούργια ἐπὶ πολλὰ χρόνια, σὲ ἀντίθεση μὲ αὐτὰ ποὺ φτιάχνονται ἀπὸ πολτὸ ξύλου, ποὺ ἐξαιτίας τῶν ὀξέων φθείρονται.

— Μετὰ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ ἐπιστολόχαρτου προχωροῦμε στὴν ἀναγραφὴ τῶν προσωπικῶν μας στοιχείων. Ὑπάρχουν δύο μέθοδοι: ἡ χαρακτικὴ καὶ ἡ θερμογραφία. Ἡ χαρακτικὴ εἶναι ἡ πιὸ ἀκριβὴ λύση, ἀλλὰ οἱ γραμμὲς εἶναι πιὸ εὐδιάκριτες καὶ καθαρὲς ἀπὸ αὐτὲς τῆς θερμογραφίας.

— Συνήθως τυπώνουμε τὸ ὄνομά μας στὸ μέσον τοῦ ἐπάνω μέρους τοῦ ἐπιστολόχαρτου.

— Τὸ μέγεθος τοῦ ἐπιστολόχαρτου εἶναι συνήθως 21Χ29,7 ἑκατοστά. Τὸ χρῶμα τους ποικίλλει σὲ ἀποχρώσεις τοῦ λευκοῦ, τοῦ μπὲζ καὶ τοῦ γαλάζιου.

— Οἱ φάκελοι δέον νὰ εἶναι ἐπενδεδυμένοι, τῆς ἴδιας ποιότητος χαρτιοῦ μὲ τὰ ἐπιστολόχαρτα. Τὸ μέγεθός τους πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τοῦ ἐπιστολόχαρτου, ὅταν αὐτὸ διπλωθεῖ δύο φορές.

— Ἡ διεύθυνση τοῦ ἀποστολέως εἶναι τυπωμένη στὸ πίσω μέρος τοῦ φακέλου. Πιὸ κομψὸ εἶναι νὰ μὴν ἀναγράφεται τὸ ὄνομά του.

— Ὑπάρχουν καὶ τὰ *half sheets* γιὰ τοὺς λάτρεις τῶν μικρότερων σχημάτων, τὰ ὁποῖα διπλώνουν στὰ δύο γιὰ νὰ χωρέσουν στὸν φάκελό τους.

Οἰκιακὴ γραφικὴ ὕλη

Ἡ οἰκιακὴ γραφικὴ ὕλη χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ὁποιονδήποτε ζεῖ στὸ σπίτι ἢ ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἐπισκέπτη ποὺ μένει στὸ σπίτι μας γιὰ ἕνα διάστημα. Συνήθως παραγγέλλουμε τέτοια γραφικὴ ὕλη γιὰ τὸ ἐξοχικό μας, ὅπου ἔχουμε περισσότερους φιλοξενουμένους, οἱ ὁποῖοι μπορεῖ νὰ χρειάζονται χαρτὶ ἀλληλογραφίας γιὰ νὰ στείλουν κάποιο γράμμα στὸ σπίτι τους. Στὸ χαρτὶ μπορεῖ νὰ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ σπιτιοῦ ἢ τοῦ κτήματος ἢ ἁπλῶς ἡ διεύθυνση.

Ἐπισκεπτήριες κάρτες

— Οἱ ἐπισκεπτήριες κάρτες (*cartes de visite*) χρησιμεύουν γιὰ νὰ συνοδεύουν ἕνα δῶρο ἢ γιὰ νὰ ἀπαντοῦμε σὲ μιὰ πρόσκληση.

— Τὸ σχῆμα τους εἶναι συνήθως 15Χ9 ἑκατοστά. Τὸ χρῶμα τους εἶναι λευκὸ καὶ τὰ γράμματα τυπωμένα ἢ ἀκόμη καλύτερα ἀνάγλυφα, μὲ μαῦρο ἢ μπλὲ μελάνι.

— Ἐὰν εἴμεθα ζευγάρι, ἀναγράφουμε στὸ ἐπάνω μέρος τῆς κάρ-

τας τὸ ὄνομά μας, τὴ διεύθυνσή μας κάτω ἀριστερὰ καὶ τὸ τηλέφωνο κάτω δεξιά:

Κύριος καὶ κυρία Ἐπαμεινώνδα Ἀρεστοῦ

Ἀναγνωστοπούλου 5

106 72 Ἀθῆναι τηλ. 010 86748473

— Ἕνας ἄνδρας ἢ μιὰ γυναίκα μόνοι τους δὲν χρησιμοποιοῦν τὸ «κύριος» ἢ «κυρία», ἐκτὸς ἐὰν ἔχουν τίτλο, π.χ. καθηγητής. Ὅταν ἀλληλογραφεῖ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο, διαγράφει ἀναλόγως τὸ «κύριος» ἢ «κυρία». Ποτὲ δὲν χρησιμοποιοῦμε τὸ «δεσποινὶς» ἢ «χήρα» μπροστὰ ἀπὸ τὸ ὄνομά μας.

— **Τὰ** παιδιὰ μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὶς ἐπισκεπτήριες κάρτες τῶν γονέων τους, διαγράφοντας τὰ μικρά τους ὀνόματα καὶ προσθέτοντας τὸ δικό τους.

— **Οἱ** κάρτες αὐτὲς χρησιμοποιοῦνται μόνο στὸ τρίτο πρόσωπο.

Π.χ. «Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἐπαμεινώνδα Ἀρεστοῦ προσκαλοῦν τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία Ἀγησιλάου Ποθητοῦ σὲ δεῖπνο τὴν Τετάρτη 20 Νοεμβρίου στὶς 8:30 στὸ σπίτι τους».

— Δὲν ὑπογράφουμε μιὰ *carte de visite*, ἐκτὸς ἐὰν τὴ χρησιμοποιήσουμε γιὰ ἀλληλογραφία. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση διαγράφουμε τὸ ὄνομα διαγωνίως, γράφουμε στὸ πρῶτο πρόσωπο καὶ ὑπογράφουμε μόνο μὲ τὸ βαπτιστικό μας ἢ μὲ τὰ ἀρχικά μας.

— **Οἱ** ἐπισκεπτήριες κάρτες χρησιμεύουν ἐπίσης γιὰ νὰ συνοδεύουμε μιὰ ἐπιταγὴ ἢ μιὰ πληρωμή, καθὼς καὶ ὡς εἰδοποιητήριο μετακομίσεως.

— Δὲν ἀποστέλλουμε συλλυπητήρια ἢ εὐχαριστήρια γιὰ τὴ συμπαράσταση στὸ πένθος μας μὲ μιὰ *carte de visite*. Προτιμοῦμε τὸ πένθιμο χαρτὶ μὲ μιὰ μαύρη λεπτὴ διαγώνιο σὲ μιὰ γωνία ἢ μαύρη μπορντούρα γύρω-γύρω.

— Διπλώνουμε τὸν φάκελο κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ φαίνεται ἡ ὑπογραφή μας ὅταν ὁ παραλήπτης τὸν ἀνοίγει.

Κάρτες ὑπενθυμίσεως

— **Οἱ** κάρτες ὑπενθυμίσεως (*reminder cards*) ἀποστέλλονται γιὰ νὰ θυμηθεῖ ὁ καλεσμένος εἴτε μιὰ πρόσκληση ποὺ τοῦ ἔχει σταλεῖ ἀρκετὸ καιρὸ πρίν, εἴτε ἔχει εἰδοποιηθεῖ μόνον τηλεφωνικῶς.

— **Τὸ** κείμενο λέει: «Αὐτὴ ἡ κάρτα εἶναι γιὰ νὰ σᾶς θυμίσουμε ὅτι ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Γεωργίου Παπανδρέου σᾶς περιμένουν γιὰ δεῖπνο, τὴν Πέμπτη 14 Ἰουνίου, στὶς 19.30,

Λυκαβηττοῦ 9, Κολωνάκι, Ἀθῆναι.

Τὰ εὐχαριστήρια

— **Τὸ** ἄκρον ἄωτον τῆς εὐγένειας εἶναι νὰ γράψουμε μετὰ ἀπὸ μιὰ πρόσκληση μιὰ εὐχαριστήρια κάρτα. Προσοχὴ ὅμως: ἐφόσον θὰ μποῦμε στὸν κόπο, καλὸ εἶναι νὰ ἀποφύγουμε τὶς κοινοτοπίες.

— **Τὰ** κείμενα πρέπει νὰ εἶναι οἰκεῖα καὶ θερμά. Παράδειγμα: «Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀλησμόνητη βραδιά. Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσω τόσο ἐνδιαφέροντες ἀνθρώπους. Διασκέδασα πραγματικά».

18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18

ΤΑ ΔΩΡΑ

Ἡ μεγαλύτερη ἀδιακρισία εἶναι νὰ ζητᾶς
κάτι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ σοῦ ἀρνηθοῦν.
Ἀγάθων

Τὸ νὰ προσφέρει κάποιος δῶρα εἶναι μιὰ ἔκφραση αἰσθημάτων, μιὰ ἔνδειξη φιλίας, μιὰ πράξη συμπάθειας. Τὸ δίχως ἄλλο πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Προσοχὴ ὅμως! Ὁρισμένοι προσφέρουν δῶρα ποὺ θὰ ἤθελαν οἱ ἴδιοι νὰ λάβουν, χωρὶς νὰ νοιάζονται γι' αὐτὸ ποὺ ἐπιθυμοῦν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

— **Τὰ** δῶρα πρέπει νὰ δίνονται χωρὶς ἐμφανῆ διάθεση ἀνταλλαγμάτων ἢ ὡς προκαταβολικὴ μορφὴ ἐπιτεύξεώς των.

— **Τὰ** δῶρα δὲν εἶναι τουρνουὰ τένις μὲ ἔπαθλο ποιὸς θὰ κάνει τὸ ἀκριβότερο, τὸ σπανιότερο, τὸ καλύτερο. Ὅταν προσφέρονται δῶρα, ὅλοι κερδίζουν.

— **Οἱ** παραγγελίες δὲν εἶναι δῶρα. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ζητήσουμε ἀπὸ ἕνα φίλο μας νὰ μᾶς φέρει ἕνα κουτὶ ποῦρα ἀπὸ τὴν Κούβα, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ μᾶς τὸ κάνει δῶρο οὔτε ἐμεῖς νὰ τὸ δεχθοῦμε, ἐὰν μᾶς τὸ προτείνει.

— **Εἶναι** παράτολμο νὰ ρωτοῦμε «Τί θέλεις γιὰ τὰ γενέθλια, τὴ

γιορτή σου ἢ τὰ Χριστούγεννα;» σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν μᾶς εἶναι οἰκεῖοι. Κινδυνεύουμε νὰ λάβουμε ὡς ἀπάντηση στὴν καλύτερη περίπτωση ἕνα «δὲν ξέρω» καὶ στὴ χειρότερη κάτι στὸ ὁποῖο δὲν μποροῦμε νὰ ἀνταποκριθοῦμε.

— Ἡ μόνη ἀντίδραση ὅταν μᾶς προσφέρουν ἕνα δῶρο εἶναι τὸ «εὐχαριστῶ». Τὰ «μὰ δὲν ἔπρεπε», «δὲν εἶναι σωστὸ» κλπ. ἀντενδείκνυνται.

— Ἡ ἀμηχανία ἀνάμεσα σ' ἕνα δῶρο πολὺ ἀκριβὸ ποὺ θεωρεῖται ταμποὺ καὶ «κάτι πολὺ μικρὸ» ποὺ δὲν εἶναι ἀρκετό, καλύπτεται ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ προσφέρονται. Τότε ἡ τιμὴ ἔρχεται σὲ δεύτερη μοίρα.

— Τὰ δῶρα δέον νὰ συνοδεύονται ἀπὸ χειρόγραφα σημειώματα ἢ κάρτες.

— Δὲν προσφέρουμε γλυκὰ σὲ κάποιον ποὺ κάνει δίαιτα.

— Οἱ καλύτεροι ἀποδέκτες τῶν δώρων εἶναι τὰ παιδιά. Προσέχουμε ὅμως νὰ μὴν τοὺς προσφέρουμε δῶρα ποὺ θὰ προκαλέσουν ἐνδοοικογενειακὲς ἔριδες, π.χ. κατοικίδια ζῶα.

— Ἐπίσης προτιμοῦμε νὰ μὴν ἀγοράζουμε πολεμικὰ παιχνίδια στὰ παιδιά, διότι ἀναπτύσσουν βίαια ἔνστικτα.

— Μαθαίνουμε στὸ παιδί μας, ἐὰν δὲν τοῦ ἀρέσει ἕνα δῶρο ποὺ τοῦ κάνουν, νὰ μὴν ἐκδηλώνει δημόσια τὴ δυσαρέσκεια καὶ νὰ ἀρκεῖται σ' ἕνα ἁπλὸ «εὐχαριστῶ».

— Τὸ ἴδιο συμβαίνει ἐὰν εἴμεθα ἐνήλικες. Εἶναι προσβλητικὴ πρὸς αὐτὸν ποὺ κάνει δῶρο ἡ ἀρνητικὴ ἀντίδραση ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τὸ λαμβάνει.

— Τὰ πολιτιστικὰ ἀγαθά, ὅπως βιβλία, *CD*, συνδρομὲς σὲ περιοδικά, ἐπιτραπέζια παιχνίδια, εἶναι καλοδεχούμενα ἀπὸ ὅλους.

— Στὰ πάρτυ καὶ τὶς δεξιώσεις τὰ δῶρα δὲν ἀνοίγονται ποτὲ ἐπιτόπου. Μόνες ἐξαιρέσεις ἀποτελοῦν τὰ παιδικὰ πάρτυ γενεθλίων καὶ οἱ οἰκογενειακὲς χριστουγεννιάτικες συγκεντρώσεις. Ὅταν ὅμως μᾶς φέρουν προσωπικῶς ἕνα δῶρο στὸ γραφεῖο ἢ στὸ σπίτι, τὸ ἀνοίγουμε παρουσίᾳ αὐτοῦ ποὺ μᾶς τὸ προσφέρει.

— Ὅταν πηγαίνουμε ἕνα δῶρο σὲ σπίτι καὶ μᾶς ἀνοίγει ἡ οἰκιακὴ βοηθός, δὲν τῆς τὸ ἀφήνουμε ποτέ. Τὰ δῶρα δίδονται προσωπικῶς στὸν οἰκοδεσπότη ἢ τὴν οἰκοδέσποινα.

— Ἐὰν δὲν ἔχουμε καλὴ μνήμη, σημειώνουμε τὰ δῶρα ποὺ ἔχουμε πάρει σὲ κάποιον καὶ πότε, ὥστε νὰ μὴν βρεθοῦμε στὴν ἀστεία θέση τῆς ἐπαναλήψεως.

— Εἶναι χονδροειδὲς νὰ ἀναφέρουμε τὴν τιμὴ τοῦ δώρου ποὺ προσφέραμε ἢ νὰ καμαρώνουμε δημοσίᾳ γι' αὐτό.

— Ἕνας ὑφιστάμενος δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος ποτὲ νὰ κάνει δῶρο στὸν προϊστάμενό του, γιατὶ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ ἐκληφθεῖ ὡς χειρονομία ποὺ ὑπαγορεύεται ἀπὸ συμφέρον.

— Ὑπάρχουν στιγμὲς ποὺ τὰ δῶρα, ἐὰν προσφέρονται ἀδέξια ἢ ἀπὸ ὑπολογισμό, φέρνουν σὲ δύσκολη θέση ἕως καὶ προσβάλλουν αὐτὸν ποὺ τὰ λαμβάνει, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὰ δῶρα στὸν οἰκονομικὸ ἔφορό μας.

— Ἀποφεύγουμε νὰ προσφέρουμε ὡς δῶρο χρήματα τοῖς μετρητοῖς, ἐκτὸς ἂν ὁ ἀποδέκτης εἶναι παιδί.

— Ἐὰν διστάζουμε γιὰ τὸ τί δῶρο πρέπει νὰ κάνουμε, δὲν ἀντενδείκνυται νὰ ρωτήσουμε τὴ σύζυγο, τὴ γραμματέα ἢ κοινοὺς φίλους τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος.

— Τὰ καλύτερα δῶρα εἶναι αὐτὰ ποὺ ἔχουν προσωπικὸ χαρακτήρα, ἐπὶ παραδείγματι λουλούδια ἀπὸ τὸν κῆπο μας, λαχανικὰ ἀπὸ τὸ περιβόλι μας, δικό μας κρασί, τσίπουρο, κ.ἄ.

— Δὲν εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποὺ συνηθίζουν, λόγῳ ἀποστάσεων στὶς μεγάλες πόλεις, νὰ στέλνουν τὰ δῶρα τους. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος τρόπος εἶναι νὰ τὰ προσφέρουμε αὐτοπροσώπως.

— Ὁρισμένες φορὲς ἡ συσκευασία, ἰδίως ἐὰν εἶναι πρωτότυπη, ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὸ περιεχόμενο.

— Τὰ ἐπαγγελματικὰ δῶρα δὲν πρέπει νὰ ἀφήνουν ὑποψίες ἐξαγορᾶς ἢ δωροδοκίας.

— Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν χόμπυ ἢ εἶναι συλλέκτες εἶναι οἱ εὐκολότεροι ἀποδέκτες δώρων. Ἐπὶ παραδείγματι, προσφέρουμε σ' ἕναν βιβλιόφιλο μιὰ παλαιὰ ἔκδοση, σ' ἕναν οἰνολάτρη ἕνα σπάνιο κρασί, σ' ἕναν ψαρὰ ἕνα ψαροτούφεκο.

— Ἕνας ἀπὸ τοὺς σύγχρονους τρόπους παραγγελίας δώρων εἶναι μέσῳ Διαδικτύου. Ἐπιλέγουμε ἂν θέλουμε τὸ δῶρο νὰ σταλεῖ πρῶτα σ' ἐμᾶς γιὰ νὰ ἐπιμεληθοῦμε τὸ περιτύλιγμα ἢ ἀλλιῶς νὰ συσκευασθεῖ καὶ νὰ σταλεῖ κατευθείαν στὸν ἀποδέκτη. Στὴν τελευταία περίπτωση συνοδεύουμε τὸ δῶρο μὲ ἕνα *e-mail*.

— Γιὰ τά... σοκολατάκια τοῦ κύριου πρέσβη δὲν ὑπάρχει πρόβλημα, ὅμως ἄλλα δῶρα καὶ τιμὲς ἀπὸ ξένη χώρα, χωρὶς κυβερνητικὴ συγκατάθεση, ὁδηγοῦν στὸ κρατητήριο. Τὸ λέει κι αὐτὸ ὁ νόμος (ἄρθρο 413 Π.Κ.): «Ἡμεδαπὸς ποὺ δέχεται ἀπὸ ξένη δύναμη μισθό, σύνταξη, τίτλο, παράσημο ἢ ἄλλο διακριτικὸ σημεῖο χωρὶς ρητὴ ἄδεια τῆς κυβέρνησης, τιμωρεῖται μὲ κράτηση μέχρι τριῶν μηνῶν ἢ μὲ πρόστιμο ἢ καὶ μὲ τὰ δύο». (Ἔρευνα τοῦ περιοδικοῦ *Ταχυδρόμος*).

ΓΙΑ ΔΩΡΑ

ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ:

Βιβλία, παιχνίδια, τηλεσκόπιο, μαγικὰ κόλπα, *computer games*, καλειδοσκόπια, συνδρομὴ σὲ περιοδικὰ ὅπως τὸ *Γαιόραμα* ἢ τὸ *National Geographic*, κιάλια, ἕνα ἠλεκτρονικὸ λεξικὸ ἢ ἐγκυκλοπαίδεια, φανέλα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου του ποδοσφαιριστῆ γραμμένο στὴν πλάτη, ἕνα σκέιτμπορντ ἢ πατίνια.

ΣΕ ΕΦΗΒΟΥΣ:

Πάντα εἶναι καλοδεχούμενα τὰ μετρητά! Ἐπίσης, εἰσιτήρια γιὰ συναυλίες, φωτογραφικὴ μηχανὴ ἢ βιντεοκάμερα, εἰσιτήρια γιὰ ἀθλητικὰ γεγονότα ἢ ἀγώνα, ἀθλητικὸς ἐξοπλισμὸς ἢ φορητὸ *CD player*.

ΣΕ ΑΠΟΦΟΙΤΟΥΣ ΛΥΚΕΙΟΥ:

Ἕνα ρολόι, μιὰ δερμάτινη θήκη γιὰ πιστωτικὲς ἢ προσωπικὲς κάρτες, δῶρα γιὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν στὶς σπουδές του, ὅπως βαλίτσα ἢ ἠλεκτρονικὸ *organizer*, χρήματα, εἰσιτήρια γιὰ διάφορα γεγονότα.

ΣΤΟ ΜΑΙΕΥΤΗΡΙΟ:

Λουλούδια, γλυκά, βιβλία, δῶρα γιὰ τὸ μωρὸ (σταυρουδάκια, παραμάνες, βραχιόλια ἢ ματάκια), φωτογραφικὸ ἄλμπουμ.

ΣΤΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ:

Λουλούδια, σοκολατάκια.

ΣΕ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟ:

Παντόφλες, *robe de chambre*, ἕνα κουτὶ «Κάντο μόνος σου» γιὰ τὶς ἐπιδιορθώσεις, πνευματικὰ παιχνίδια.



Τὰ λουλούδια τοῦ χωρισμοῦ: ἐὰν θέλουμε ὁ χωρισμὸς νὰ εἶναι ὁριστικὸς καὶ ἀμετάκλητος, προσφέρουμε ἕναν μεγάλο κάκτο σὲ πλαστικὴ γλάστρα!!

19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19

ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Στὴν ἑλληνικὴ μυθολογία συναντοῦμε πληθώρα ἱστοριῶν ποὺ ἀναφέρονται στὰ λουλούδια, μὲ σκοπὸ τὶς περισσότερες φορὲς νὰ δικαιολογηθεῖ ἡ ὀνομασία ἢ ἡ χρήση τους. Ἕνα τέτοιο παράδειγμα εἶναι ἡ Δάφνη, ἡ ὁποία προσπαθώντας νὰ ἀποφύγει τὸν ἐρωτευμένο Ἀπόλλωνα ζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα της, τὸν θεὸ Πηνειό, νὰ τὴ μεταμορφώσει σὲ φυτό. Ὁ Ἀπόλλωνας, ἀπελπισμένος, ἀποφάσισε ἔκτοτε ὅτι τὸ δέντρο αὐτὸ θὰ συνδέεται πάντα μὲ τὸ ὄνομά του καὶ γι' αὐτὸ καὶ σὲ ὅλους τοὺς νικητὲς τῆς ἀρχαιότητος προσέφεραν στεφάνια ἀπὸ κλαδιὰ δάφνης. Ἡ πασίγνωστη ἱστορία τοῦ Νάρκισσου μᾶς ἐξηγεῖ πῶς ὁ ἡμίθεος αὐτὸς ἐρωτεύθηκε τὸ εἴδωλό του ὅταν τὸ ἀντίκρισε ἀντικατοπτριζόμενο στὸ ποτάμι. Πέθανε ἀπὸ ἔρωτα, καὶ ὅταν οἱ νύμφες πῆγαν νὰ τὸν βροῦν γιὰ νὰ τὸν θάψουν, ἀντὶ γιὰ τὸ σῶμα του βρῆκαν ἕνα λουλούδι, τὸν γνωστό μας νάρκισσο. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ ἱστορία του Ὑάκινθου, τὸν ὁποῖον τόσο τὸν ἐρωτεύθηκαν, ποὺ λέγεται πὼς ἀπὸ ζήλια ὁ Ζέφυρος τοῦ πέταξε ἕναν δίσκο στὸ κεφάλι, τραυματίζοντάς τον θανάσιμα. Ὁ θεὸς Ἀπόλλωνας προσπάθησε ἀλλὰ ἀπέτυχε νὰ τὸν σώσει, καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυα τοῦ θεοῦ φύτρωσε ἕνα λουλούδι, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα τοῦ πανέμορφου ἄνδρα.

Ἡ γλώσσα τῶν λουλουδιῶν δημιουργήθηκε τὸν 19ο αἰώνα ἀπὸ δύο γοητευτικὲς κυρίες τῆς καλῆς κοινωνίας, μιὰ Γαλλίδα, τὴ Mathilde de Latour, καὶ μιὰ Ἀμερικανίδα, τὴ Dorothea Lynde Dix.

Ἡ σημειολογία τῶν λουλουδιῶν ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχει διαχρονικὴ ἀξία. Κανένας ὅμως συμβολισμός τῶν λουλουδιῶν δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὶς δικές μας προθέσεις καὶ τὴν ἑρμηνεία ποὺ ἐμεῖς ἐπιθυμοῦμε νὰ δώσουμε σὲ κάθε περίσταση.

Σὲ ποιὲς περιστάσεις τὰ προσφέρουμε:

— Στέλνουμε λουλούδια γιὰ νὰ γιορτάσουμε γενέθλια, ἐπέτειο, προαγωγή, γέννηση, βάπτιση ἢ ἄλλα εὐχάριστα γεγονότα τῆς ζωῆς.

— Εἶναι ἕνας ἰδεώδης τρόπος γιὰ νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν οἰκοδεσπότη ἢ τὴν οἰκοδέσποινα γιὰ ἕνα δεῖπνο, καὶ συνήθως ἀποστέλλονται πρὶν ἢ μετά.

— Ἀποστέλλουμε ἐπίσης σὲ δυσάρεστα γεγονότα: γιὰ νὰ ζητήσουμε συγγνώμη γιὰ μιὰ ἄστοχη κίνηση ἢ φράση, στὸν ἀσθενῆ στὸ νοσοκομεῖο. Προσφέρουμε στεφάνια καὶ λουλούδια στὶς κηδεῖες.

— Ἐὰν μιὰ πενθοῦσα οἰκογένεια ζήτησε νὰ μὴ σταλοῦν λουλούδια, δὲν στέλνουμε.

— Ὅταν ἕνας φίλος μας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ φθάνει στὴ χώρα μας, δὲν ξεχνοῦμε νὰ στείλουμε λουλούδια στὸ ξενοδοχεῖο του, μαζὶ μὲ μιὰ κάρτα μὲ καλωσορίσματα.

— Δὲν ἀποστέλλουμε λουλούδια σὲ συναδέλφους μας στὸ γραφεῖο καὶ κυρίως ὄχι στὴ γραμματέα μας. Τὰ στέλνουμε μόνο στὸ σπίτι.

— Σ' ἕναν καλλιτέχνη ἢ ἠθοποιό, στὰ καμαρίνια, γιὰ νὰ τὸν συγχαροῦμε γιὰ τὴν ἑρμηνεία του.

Ἐν κατακλεῖδι, δὲν χρειάζεται εἰδικὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ στείλουμε λουλούδια. Εἶναι πάντοτε καλοδεχούμενα.

Σὲ ποιοὺς τὰ προσφέρουμε:

— Στὰ παλιά, ρομαντικὰ χρόνια οἱ ἐρωτευμένοι ἔστελναν στὴ γυναίκα τῶν ὀνείρων τους λουλούδια, τὰ ὁποῖα εἶχαν τὸν ἑξῆς συμβολισμό: τριαντάφυλλα = σὲ ἀγαπῶ, γαζίες = σὲ ζηλεύω, γαρύφαλλα = πότε θὰ σὲ συναντήσω;

— Ἕνα παιδὶ προσφέρει λουλούδια σὲ ὅλες τὶς γυναῖκες τῆς οἰκογενείας του συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς δασκάλας του καὶ τῆς γκουβερνάντας του.

— Μιὰ γυναίκα μπορεῖ νὰ τὰ προσφέρει σὲ ἄλλες παντρεμένες ἢ μὴ γυναῖκες. Ποτὲ σὲ ἕναν ἄνδρα, ἐκτὸς κι ἂν αὐτὸς ἔχει κάποιο ὑψηλὸ ἀξίωμα ἢ ἂν νοσηλεύεται στὸ νοσοκομεῖο. Φυσικά, μιὰ γυναίκα μπορεῖ νὰ προσφέρει λουλούδια στὸν πατέρα της ἢ στὸν ἐργοδότη της ἢ στὸν ὑπάλληλό της.

— Ἕνα ἄνδρας προσφέρει λουλούδια σὲ μιὰ νεαρὴ κοπέλα (καλύτερα νὰ τὰ προσφέρει ὁ ἴδιος παρὰ νὰ τὰ στείλει), καὶ ἀκόμη καὶ σὲ μιὰ παντρεμένη γυναίκα. Ποτὲ σὲ ἕναν ἄνδρα, ἐκτὸς κι ἂν εἶναι ὑπάλληλος ἢ ἀφεντικό του ἢ ἂν εἶναι ὁ πατέρας του ἢ ὁ γιός του.

— Ἐπίσης, τὰ μπουκέτα τυχαίνει νὰ ἔχουν καὶ συγκεκριμένους συμβολισμοὺς σὲ τελετές, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ στρογγυλὸ μπουκέτο τῆς νύφης καὶ τὰ στεφάνια λουλουδιῶν. Εἶναι ἐπίσης σημαντικὸ νὰ ἐπιλέξουμε τὰ σωστὰ χρώματα. Ὁ ἄνδρας θὰ στείλει στὴν ἀρραβωνιαστικιά του ἕνα ὄμορφο μπουκέτο μὲ ἄσπρα λουλούδια τὸ πρωὶ τοῦ ἀρραβῶνος. Ἄσπρο εἶναι συνήθως καὶ τὸ χρῶμα τῶν λουλουδιῶν γιὰ τὶς βαπτίσεις.

— Εἶναι ἀφελὲς νὰ προσφέρουμε λουλούδια σ' αὐτοὺς ποὺ μένουν στὴν ἐξοχή.

Πῶς τὰ στέλνουμε:

— Τὴ βικτωριανὴ ἐποχή, οἱ Βρετανοὶ εἶχαν δημιουργήσει τὴ δική τους σημειολογία τῶν λουλουδιῶν. Ἐπὶ παραδείγματι, ἂν κάποιος προσέφερε τὰ λουλούδια ἀνάποδα, αὐτὸ ἔδειχνε τὸν ἀντίθετο τοῦ συνήθους συμβολισμό. Ἔτσι, ὅταν προσέφεραν κόκκινα τριαντάφυλλα γυρισμένα ἀνάποδα, ἤθελαν νὰ δηλώσουν τὸ τέλος ἑνὸς πάθους.

— Τὰ λουλούδια μποροῦμε εἴτε νὰ τὰ στείλουμε εἴτε νὰ τὰ προσκομίσουμε αὐτοπροσώπως.

— Προσοχὴ ὅταν στέλνουμε λουλούδια. Οἱ συμβολισμοὶ τῶν χρωμάτων δὲν εἶναι ἴδιοι γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ ὅλες τὶς χῶρες. Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ἄσπρα λουλούδια στὴν Κίνα σημαίνουν πένθος, ἐνῶ τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα στὴν Εὐρώπη δηλώνουν ρομαντικὲς προθέσεις.

— Ὅταν προσφέρουμε ἕνα μόνο εἶδος λουλουδιῶν, προσέχουμε νὰ εἶναι πάντα σὲ μονὸ ἀριθμό, ἐκτὸς ἀπὸ δεκατρία. Τὸ μήνυμα πίσω ἀπὸ αὐτὴ τὴ χειρονομία εἶναι ὅτι ἀντὶ νὰ ἀγοράσουμε μιὰ ἁπλὴ ντουζίνα τριαντάφυλλα, χωρὶς νὰ ἔχουμε δώσει ἰδιαίτερη προσοχὴ στὸ μπουκέτο, τὰ διαλέξαμε ἕνα πρὸς ἕνα.

— Εἶναι μᾶλλον ἄτοπο νὰ ἀποστείλουμε ἀνωνύμως ἄνθη τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Βαλεντίνου.

— Ἡ πριγκίπισσα Ἑρμὶν ντὲ Κλερμὸν-Τοννὲρ ἀναφέρει στὸ βιβλίο της: «Μιὰ φίλη μοῦ τηλεφώνησε μιὰ μέρα, γιὰ νὰ μάθει τί ἀποχρώσεις ἔχει τὸ σαλόνι μου, ὅπου ὑποδέχομαι τοὺς καλεσμένους μου. Ὅταν ἔφθασε στὸ σπίτι μου, τὸ χρῶμα τῶν λουλουδιῶν ταίριαζε ὑπέροχα μὲ τὰ ἔπιπλα καὶ τοὺς τοίχους. Ἕνας Ἰταλὸς φίλος μου μοῦ προσέφερε ἕνα μπουκέτο ἡλιοτρόπια, τῶν ὁποίων τὰ κοτσάνια ἦταν πάνω ἀπὸ ἕνα μέτρο. Τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ἐκλεπτυσμοῦ του ἦταν ὅτι μοῦ προσέφερε καὶ ἕνα ὑπέροχο μεγάλο βάζο, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τὰ τοποθετήσω.

— Στὶς βόρειες χῶρες συνηθίζεται νὰ προσφέρουμε τὰ λουλούδια χωρὶς τὸ περιτύλιγμά τους.

Πότε τὰ στέλνουμε:

— Τὰ στέλνουμε τὴν ἡμέρα τῆς τελετῆς στὴν ὁποία εἴμεθα καλεσμένοι, στὸ ὄνομα πάντα τῆς κυρίας τοῦ σπιτιοῦ καὶ ποτὲ στὸ ζευγάρι. Ἐπισυνάπτουμε τὴν *carte de visite* μας μὲ κάποια εὐχαριστήρια λόγια. Στὰ γεύματα ἢ στὰ δεῖπνα ἔχουμε μεγαλύτερη ἐλευθερία, ἀφοῦ μποροῦμε νὰ τὰ στείλουμε εἴτε τὴν προηγουμένη εἴτε τὴν ἑπομένη.

— Στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε τὴ συνήθεια νὰ τὰ πηγαίνουμε αὐτοπροσώπως στὰ σπίτια ποὺ μᾶς καλοῦν. Εἶναι πιὸ πρακτικὸ ὅμως γιὰ τὴν οἰκοδέσποινα νὰ τὰ λάβει τὴν προηγουμένη ἢ τὸ πρωὶ τῆς ἴδιας ἡμέρας, ὥστε νὰ ἔχει χρόνο νὰ τὰ τοποθετήσει σωστά. Μποροῦμε, ἂν θέλουμε, νὰ τὰ στείλουμε τὴν ἑπόμενη ἡμέρα, ὡς δεῖγμα εὐχαρίστησης καὶ εὐγνωμοσύνης. Καλὸ εἶναι νὰ ἐπισυνάψουμε καὶ μιὰ κάρτα μὲ τὶς εὐχαριστίες μας.

— Γιὰ κάποιον ποὺ πέθανε, στέλνουμε τὰ λουλούδια τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας στὸ νεκροταφεῖο μαζὶ μὲ μιὰ *carte de visite*. Μόνο σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ἀφήνουμε τὴν ἐπιλογὴ τῶν λουλουδιῶν στὴν κρίση τοῦ ἀνθοπώλη.

— Ἂν μᾶς ἔχει καλέσει ἡ οἰκογένειά μας ἢ κοντινοί μας φίλοι, μποροῦμε νὰ προσφέρουμε τὰ λουλούδια μὲ τὴν εἴσοδό μας στὸ σπίτι, χωρὶς τὴ συνοδεία μιᾶς *carte de visite*. Ἐὰν ἔχουμε δικό μας κῆπο, θὰ ἦταν ἀκόμη καλύτερο νὰ προσφέρουμε τὰ δικά μας λουλούδια.

— Ἐὰν ξεχάσουμε νὰ στείλουμε σὲ κάποιον λουλούδια, π.χ. μετὰ ἀπὸ τὴ γιορτή του, μποροῦμε νὰ τὰ στείλουμε δύο ἡμέρες με-

τά, γράφοντας σὲ ἕνα σημείωμα «Τώρα ποὺ μαράθηκαν ὅλα τὰ ἄλλα λουλούδια, δέξου τὰ δικά μου».

Ἡ ἐπιλογὴ τῶν λουλουδιῶν:

Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν περίσταση καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπο στὸ ὁποῖο τὰ προσφέρουμε.

Ἕνας ἄνδρας προσφέρει στὴν κοπέλα μὲ τὴν ὁποία φλερτάρει:

— Ἕνα ἢ περισσότερα τριαντάφυλλα, σὲ καμία περίπτωση κόκκινα.
— Ἕνα στρογγυλὸ μπουκέτο σὲ παστὲλ χρώματα.
— Ἕνα μπουκέτο ἀπὸ βιολέτες.
— Λευκὲς γαρδένιες.
— Μιὰ γλαστρούλα μὲ μαργαρίτες ἢ ἀζαλέες. Ἡ γλάστρα πρέπει νὰ εἶναι πήλινη, ὄχι πλαστική.
— Ἕνα ὄμορφο κουτὶ μὲ διάφορα λουλούδια.
— Δὲν προσφέρουμε ποτὲ κάκτους ἢ μπονζάϊ, παρὰ μόνο σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ συλλέγουν ἢ ποὺ γνωρίζουμε ὅτι θὰ τὰ ἐκτιμήσουν.
— Ἐὰν ἕνας ἄνδρας δὲν μπορεῖ νὰ ἀντισταθεῖ καὶ θέλει νὰ ἐκφράσει τὰ βαθύτερα αἰσθήματά του σὲ μιὰ παντρεμένη γυναίκα, μπορεῖ νὰ τὸ κάνει βάζοντας ἕνα κόκκινο τριαντάφυλλο μόνο του στὸ κέντρο τοῦ μπουκέτου.
— Γιὰ μιὰ τελετὴ (γέννηση, βάπτιση, ἀρραβώνα, γάμο) ἐνδείκνυνται λουλούδια λευκὰ καὶ σὲ παστὲλ χρώματα.
— Μιὰ γυναίκα σὲ μιὰ ἄλλη γυναίκα: τὰ πάντα ἐκτὸς ἀπὸ κόκκινα τριαντάφυλλα.
— Τὰ λουλούδια ποὺ δὲν θὰ θέλαμε ποτὲ νὰ λάβουμε: τὰ χρυσάνθεμα, μιᾶς καὶ συνηθίζονται σὲ κηδεῖες.
— Σὲ ἕναν ἠθοποιὸ δὲν προσφέρουμε ποτὲ γαρύφαλλα (θεωρεῖται γρουσουζιά).

Τὰ λουλούδια τοῦ χωρισμοῦ: ἐὰν θέλουμε ὁ χωρισμὸς νὰ εἶναι ὁριστικὸς καὶ ἀμετάκλητος, προσφέρουμε ἕναν μεγάλο κάκτο σὲ πλαστικὴ γλάστρα!!

Πῶς δεχόμεθα τὰ λουλούδια:

— Ὅταν οἱ φίλοι μας ἔρχονται στὸ σπίτι καὶ μᾶς προσφέρουν λουλούδια, τὸ *savoir-vivre* λέει ὅτι δὲν τὰ ἐγκαταλείπουμε στὴν κουζίνα. Τὰ βάζουμε ἀμέσως σὲ ἕνα βάζο καὶ τὸ τοποθετοῦμε στὸ σαλόνι.
— Ἐὰν λάβουμε λουλούδια τὴν προηγουμένη ἢ τὸ πρωὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δεξίωση, εὐχαριστοῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς τὰ ἔστειλαν τὴ στιγμὴ ποὺ τὰ λαμβάνουμε. Τὰ λουλούδια τους τὰ τοποθετοῦμε πάλι σὲ κεντρικὸ σημεῖο, στὴν εἴσοδο ἢ στὸ σαλόνι.
— Ἐὰν λάβουμε λουλούδια τὴν ἑπομένη τῆς προσκλήσεως, τηλεφωνοῦμε ἢ στέλνουμε ἕνα μικρὸ σημείωμα μὲ τὶς εὐχαριστίες μας.

Ποῦ τὰ τοποθετοῦμε:

Ἕνα μπουκέτο εἶναι πάντα ὄμορφο νὰ ἐναρμονίζεται μὲ τὴν ἐποχὴ τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὸ σερβίτσιο τοῦ τραπεζιοῦ. Τὸ κάθε μπουκέτο ἔχει τὸ μέρος του στὸ σπίτι μας:

— Γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ, ἕνα ἁπλὸ μπουκέτο, τοποθετημένο σὲ κάποιο ἔπιπλο.
— Στὸ τραπέζι τῆς τραπεζαρίας, ἕνα κομψὸ μπουκέτο, χωρὶς νὰ εἶναι μεγάλο ἢ μὲ ἔντονη μυρωδιά.
— Ὅπως τὸ τραπέζι, ἔτσι καὶ ὁ μπουφὲς χρειάζεται στόλισμα μὲ λουλούδια. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ δίνεται ἡ ἐντύπωση τῆς χαρᾶς καὶ τῆς φρεσκάδας.

— Στὸ σαλόνι, ἕνα μπουκέτο ποὺ νὰ ταιριάζει μὲ τὶς ἀποχρώσεις καὶ τὸ στύλ τοῦ χώρου.

— Στὰ ὑπνοδωμάτια, λίγα λουλούδια, λίγο ἀρωματικά.

— Στὴν κουζίνα προτιμοῦμε ἕνα στὺλ ρουστὶκ καὶ μποροῦμε νὰ ἀναμείξουμε φροῦτα καὶ λαχανικὰ στὸ μπουκέτο.

— Ἀποφεύγουμε νὰ τοποθετήσουμε λουλούδια μὲ ἔντονο ἄρωμα στὸ κέντρο τοῦ τραπεζιοῦ ὅπου πρόκειται νὰ φᾶμε.

— Εἶναι πάντοτε *chic* ἕνας κύριος νὰ φορᾶ λουλούδι στὸ πέτο του.

Ἡ γλώσσα τῶν λουλουδιῶν

1. Ἀζαλέα: μετριοφροσύνη
2. Ἀμάραντα: σᾶς ἀγαπῶ γιὰ μιὰ ζωή.
3. Ἀνεμώνη: μὴ μὲ ἐγκαταλείπεις, ἀπάρνηση.
4. Ἄνθεμις: σὲ σκέφτομαι, ἂς εἴμεθα εὐτυχισμένοι.
5. Βιολέτα: σᾶς θαυμάζω γιὰ τὴ γοητεία σας, μετριοφροσύνη, ξύπνημα κρυφῶν εἰδυλλίων.
6. Γαρύφαλλο: «πρόσεξε, ρισκάρω νὰ σ' ἀγαπήσω λιγότερο», ἔχετε ἕναν ἀντίζηλο.
7. Γεράνι: μὲ κάνετε καὶ βαριέμαι. Κίτρινο Γεράνι: μὲ τυραννᾶτε. Ρὸζ γεράνι: μαραίνομαι μακριά σας.
8. Γιασεμὶ: χάδια. Ζεῖτε μέσα στὶς αἰσθήσεις μου.
9. Γλαδιόλα: ἀδιαφορία ἢ ψυχρότητα.
10. Δάφνη: γιὰ νὰ τιμήσει τοὺς νικητὲς καὶ τὴν ἐπιτυχία.
11. Ἴρις: ἐπιπολαιότητα, εἴστε ἀσυνεπής.
12. Καμέλια: θὰ πεθάνω στὰ πόδια σας.
13. Κισσός: συμβολίζει τὰ ἔντονα δεσμὰ ἀγάπης.
14. Κλαδὶ ἐλιᾶς: τὸ σύμβολο τῆς εἰρήνης.

15. Κρίνος: ἡ ἁγνότητά σας γοητεύει. Λευκὸς κρίνος: ἀθωότητα, εὐαισθησία, σεμνότητα.
16. Κύανος: θά σοῦ εἶμαι γιὰ πάντα πιστός.
17. Κυκλάμινο: δείχνει τρυφερότητα ἢ *manque de confiance en soi.*
18. Λεβάντα: ἀπαντῆστε μου.
19. Λείριον: ἡ ἀγάπη σας εἶναι τυραννία. Λευκὸ λείριον: νεότητα.
20. Μαργαρίτα: σᾶς ἀγαπᾶ, ἀθωότητα, ἀντίο.
21. Μὴ μὲ λησμόνει: τὸ δηλώνει μὲ τὸ ἴδιο τὸ ὄνομά του.
22. Μιμόζα: εὐαισθησία.
23. Μπιγκόνια: σκοτεινὲς σκέψεις.
24. Μύρτιλος (μυρσίνη): μὲ ἔχετε προδώσει.
25. Μύρτος: σύμβολο ἁγνότητος τῶν νέων κοριτσιῶν.
26. Νάρκισσος: δὲν ἀγαπᾶτε κανέναν παρὰ μόνο τὸν ἑαυτό σας.
27. Νάρκισος κίτρινος: σᾶς ἐπιθυμῶ, ἀνταποκριθεῖτε στὰ αἰσθήματά μου.
28. Νούφαρο: ἀδιαφορία καὶ ψυχρότητα.
29. Ὀρτανσία: εἶστε ὄμορφη ἀλλὰ ἀδιάφορη.
30. Ὀρχιδέες: σύμβολο τοῦ πάθους καὶ τοῦ ἔρωτα.
31. Παιωνία: ὁρκίζεται σεμνότητα, μετριοφροσύνη. Εἶμαι μπερδεμένος.
32. Πανσέδες: ἡ τελευταία μου σκέψη εἶναι σὲ σένα, σκέφτομαι μόνον ἐσένα.
33. Παπαρούνα: μοῦ ξυπνᾶτε τὶς ὑποψίες.
34. Πριμαβέρα: προτείνει «ἂς ἀγαπήσουμε τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοίξεως».
35. Τουλίπα: ὑπόσχεται εἰλικρινῆ, ἀλλὰ ἀστικὴ ἀγάπη
    Κίτρινη τουλίπα: ἀπελπισμένη ἀγάπη. Κόκκινη τουλίπα: σᾶς ἀγαπῶ.
36. Τριαντάφυλλο λευκό: ἁγνότητα, φιλικὴ ἀγάπη.
37. Τριαντάφυλλο κίτρινο: ἀπιστία, μοιχεία.
38. Τριαντάφυλλο κόκκινο: σᾶς ὁρκίζεται πάθος καὶ ἔρωτα.
39. Τριαντάφυλλο ρόζ: τιμᾶ τὴν ὀμορφιά σας.
40. Τροπαίολον: φλέγομαι ἀπὸ ἔρωτα.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20

ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ

— Παίρνουμε τὸ πρωινὸ κατὰ βάσιν στὸ σπίτι μας, μόνοι ἢ οἰκογενειακῶς, στὸ σαλόνι ἢ τὴν κουζίνα, νωρὶς τὸ πρωὶ ἢ ἀκόμη καὶ τὸ μεσημέρι.

— Ὁ καλοαναθρεμμένος δὲν ἐμφανίζεται στὸ οἰκογενειακὸ πρωινὸ μὲ πιτζάμα ἢ ἐσώρουχα. Ἀκολουθεῖ τὴν ἑξῆς διαδικασία: ξύπνημα, πλύσιμο, ἔνδυση καὶ πρωινό.

— Στὴ χώρα μας δὲν εἶναι διαδεδομένα τὰ ραντεβοὺ γιὰ πρωινό.

— Ἐὰν τὰ πρωινὰ εἶναι ἐπαγγελματικά, λαμβάνουν χώρα συνήθως σὲ ξενοδοχεῖα πολυτελείας.

— Συνηθίζουμε ὅμως νὰ παίρνουμε κοινὸ πρωινὸ στὶς διακοπὲς ἢ ὅταν μᾶς φιλοξενοῦν ἢ φιλοξενοῦμε.

— Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, ἐὰν εἴμεθα οἱ οἰκοδεσπότες, διαλέγουμε κατ' ἀρχὴν τὸν χῶρο τῆς οἰκίας μας ὅπου θὰ σερβιρισθεῖ τὸ πρωινό. Συνήθως εἶναι ἡ τραπεζαρία, ἀλλὰ ἐὰν ἔχουμε εὐρύχωρη κουζίνα ἢ βεράντα τὸ καλοκαίρι, ἐπίσης ἐνδείκνυνται.

— Στρώνουμε τὸ τραπέζι. Τοποθετοῦμε τὰ σουπλὰ –ὑπάρχουν εἰδικὰ γιὰ πρωινό–, τὶς πετσέτες –ἀπὸ λινὲς ἕως χαρτοπετσέτες–, τὰ φλιτζάνια τοῦ καφὲ μὲ τὰ πιατάκια τους, τὰ ποτήρια

γιὰ τοὺς χυμοὺς ἢ τὸ νερὸ καὶ τὰ μικρὰ πιατάκια ὅπου ἀκουμπᾶμε τὸ μαχαίρι, τὸ πιρούνι καὶ τὸ κουτάλι.

— Στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ τοποθετοῦμε ἕναν δίσκο μὲ μιὰ κανάτα χυμό, ἕνα καλάθι μὲ διάφορα εἴδη ψωμιοῦ (φρυγανιές, κρουασάν, κ.ἄ.), τὸ βούτυρο, τὰ κορνφλέικς σὲ μπόλ, σ' ἕνα μικρὸ πιατάκι τὶς μαρμελάδες καὶ τὸ μέλι, τὴ ζαχαριέρα, σ' ἕνα ἄλλο πιάτο, ἐὰν θέλουμε, τὰ ἀλλαντικὰ ἢ τὰ τυριά, ἁλατοπίπερο, τὶς αὐγοθῆκες, κλπ.

— Τὸ τσάι καὶ τὸν καφὲ τὰ ἑτοιμάζουμε ἐκείνη τὴ στιγμή.

— Ἀκόμη κι ἂν ὑπάρχει προσωπικό, τὸ πρωινὸ τὸ σερβίρει πάντοτε ἡ οἰκοδέσποινα. Ὁ καφές, τὸ τσάι καὶ οἱ χυμοὶ δὲν ἐμφανίζονται ποτὲ στὸ τραπέζι σερβιρισμένα. Σερβίρονται μόνο ἐπιτοπίως.

— Ὁ ἑλληνικὸς καφὲς μπορεῖ νὰ παρουσιασθεῖ ὡραιότατα μὲ τὸ μπρίκι του.

— Εἶναι ἀπολύτως ἀποδεκτὸ νὰ πάρει κανεὶς τὸ πρωινό του στὸ κρεβάτι του, ἐπάνω σ' ἕναν δίσκο, καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ὅταν εἶναι ἀσθενής!

— Ὁ δίσκος μὲ τὸ πρωινὸ διευθετεῖται ὡς ἑξῆς: ἀριστερὰ ἐμπρός, ὅπως βλέπουμε τὸν δίσκο, τοποθετεῖται τὸ φλιτζάνι τοῦ καφὲ ἢ τοῦ τσαγιοῦ μὲ τὸ χερούλι στραμμένο πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ τὸ κουταλάκι ἀκουμπισμένο μέσα στὸ πιατάκι τοῦ φλιτζανιοῦ δεξιά. Δεξιὰ τοῦ δίσκου τοποθετεῖται ἕνα μεγαλύτερο πιατάκι μὲ τὶς φρυγανιὲς καὶ τὸ ψωμί. Ἀνάμεσά τους ἐμπρὸς βάζουμε τὸ ποτήρι μὲ τὸν χυμὸ ἢ τὸ πιάτο μὲ τὴ φρουτοσαλάτα. Στὸ πίσω μέρος τοῦ δίσκου δεξιὰ βάζουμε τὸ βούτυρο, τὶς μαρμελάδες ἢ τὸ μέλι. Στὴ μέση τὴ ζαχαριέρα καὶ ἀριστερὰ στὴν ἄκρη τὴν τσαγιέρα ἢ τὴν καφετιέρα μὲ τὴ λαβή της γυρισμένη πρὸς τὰ ἀριστερά.

Ο ΚΑΦΕΣ

— Ὁ καφὲς στὴ χώρα μας ἔχει ὑποκαταστήσει τὸ πρωινὸ ἢ μᾶλλον ταυτίζεται μὲ αὐτό.

— Ἀρκετοὶ ἄνθρωποι χρειάζονται δύο μὲ τρεῖς καφέδες γιὰ νὰ ξυπνήσουν, ἐνῶ γιὰ ἀκόμη πιὸ πολλοὺς ὁ καφὲς εἶναι τὸ μοναδικὸ συστατικὸ τοῦ πρωινοῦ τους.

— Ὅλοι οἱ γιατροὶ συμφωνοῦν: τὸ πλούσιο πρωινὸ εἶναι τὸ πιὸ σημαντικὸ καὶ ἴσως τὸ πιὸ ἀπαραίτητο γεῦμα τῆς ἡμέρας. Φροντίζουμε λοιπὸν νὰ ἐμπλουτίζουμε τὸ πρωινὸ καφεδάκι μὲ στερεὰ τροφὴ (κουλουράκια, ψωμί, κορνφλέικς).

— Εἶναι ἀγενές, ἐὰν συμβιώνουμε, νὰ ξυπνοῦμε, νὰ ἑτοιμάζουμε τὸν καφέ μας καὶ νὰ «στρογγυλοκαθόμαστε». Φροντίζουμε καὶ γιὰ τὸν καφὲ τῶν ἄλλων.

— Ἀκόμη κι ἂν γνωρίζουμε τὶς συνήθειες αὐτοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο ἑτοιμάζουμε τὸν καφέ, δὲν προσθέτουμε τίποτε (ζάχαρη, γάλα), ἐκτὸς κι ἂν μᾶς ζητηθεῖ.

— Ὁ καφὲς σερβίρεται μόνον ἐκεῖ ὅπου θὰ καταναλωθεῖ.

— Συνήθως στὰ δεῖπνα ὁ καφὲς σερβίρεται σὲ μικρὰ φλιτζάνια καὶ μὲ ἕνα κουταλάκι μόκας.

— Ὁ καφές, ἐὰν εἶναι ζεστός, πίνεται ὑψώνοντας τὸ φλιτζάνι καὶ τὸ πιατάκι του. Φέρνουμε μόνον τὸ φλιτζάνι στὰ χείλη μας μὲ τὸ δεξὶ χέρι, κρατώντας σὲ ἕνα ἐνδιάμεσο ἐπίπεδο τὴ βάση του μὲ τὸ ἀριστερό.

— Ἀνακατεύουμε τὴ ζάχαρη καὶ μετὰ ἀφήνουμε τὸ κουτάλι στὸ πιατάκι καὶ ὄχι στὸ φλιτζάνι.

— Ἐὰν ὁ καφὲς εἶναι κρύος, ὅπως ἡ τελευταία μόδα ἐπιτάσσει, πίνεται μὲ τὸ ποτήρι. Ἕνας τζέντλμαν δὲν πίνει ποτὲ τὸν καφέ

του ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο ρόφημα μὲ τὸ καλαμάκι. Ἀλλοιώνεται τὸ πρόσωπό του.

— Τὸ καφενεῖο, παραδοσιακὸς τόπος συναντήσεως τῶν Ἑλλήνων, ἔχει ἀντικατασταθεῖ σήμερα ἀπὸ τὴν καφετερία ἢ τὰ ἰταλικοῦ τύπου «καφέ». Οἱ κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους συναναστροφῆς εἶναι οἱ ἴδιοι ποὺ ἀναπτύσσονται στὰ κεφάλαια *Στὸ τραπέζι* καὶ *Ἡ συζήτηση*.

ΤΟ ΤΣΑΪ

Εἶναι μιὰ ἀμιγῶς βρετανικὴ συνήθεια. Ὅπως σημειώνει ὁ Nat Segaloff στὸ *The Everything Etiquette Book*, «Γιὰ τὴ μισὴ ὑφήλιο τὸ τσάι εἶναι ἕνα ἀφέψημα ἀπὸ βρασμένα φύλλα. Γιὰ τὴν ἄλλη μισή (τὴν πρώην Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία), εἶναι ζήτημα πολιτισμοῦ, μιὰ πνευματικὴ διαδικασία ποὺ τελεῖται μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια».

— Οἱ προσκλήσεις γιὰ τσάι εἶναι συνήθως ἀπογευματινὲς καὶ μᾶλλον μιὰ γυναικεία ὑπόθεση.

— Ὁ τρόπος προετοιμασίας του εἶναι ὁ ἑξῆς: τὰ φύλλα τοῦ τσαγιοῦ –οἱ φανατικοὶ ἀποφεύγουν τὰ φακελάκια– τοποθετοῦνται μέσα σ' ἕνα ζεστὸ τσαγερὸ στὸ ὁποῖο προστίθεται βραστὸ νερό. Τὸ ἀφήνουμε γιὰ 3-5 λεπτά. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ ρωτήσουμε τοὺς καλεσμένους μας ἂν τὸ θέλουν ἐλαφρὺ ἢ δυνατό, τὸ σερβίρουμε τοποθετώντας ἕνα εἰδικὸ σουρωτήρι πάνω ἀπὸ κάθε φλιτζάνι.

— Ἡ σειρὰ σερβιρίσματος εἶναι ἡ ἴδια μὲ αὐτὴν τῶν γευμάτων (πρῶτα ὁ πιὸ ἡλικιωμένος, κ.ο.κ).

— Προτείνουμε τὸ φλιτζάνι μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ σερβίρουμε τὸ τσάι μὲ τὸ δεξί.

— Μόλις τὸ σερβίρουμε, ρωτοῦμε ἂν προτιμοῦν λεμόνι ἢ γάλα.

— Τὸ σερβίρισμα τοῦ τσαγιοῦ προϋποθέτει τὸ δικό του σερβίτσιο, ποὺ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ τοῦ καφέ.

— Τὸ τσάι σερβίρεται κατ' ἐξοχὴν στὸ σαλόνι καὶ συνοδεύεται ἀπὸ μπισκότα, κέικ, γλυκὰ ἢ σάντουιτς.

— Γιὰ νὰ πιοῦμε τὸ τσάι, ὑψώνουμε καὶ τὸ φλιτζάνι καὶ τὴ βάση του. Φέρνουμε στὰ χείλη μας μόνο τὸ φλιτζάνι μὲ τὸ δεξὶ χέρι, κρατώντας σὲ ἕνα ἐνδιάμεσο ἐπίπεδο τὴ βάση του μὲ τὸ ἀριστερό.

— Ἀφήνουμε πρῶτα τὸ φλυτζάνι καὶ μετὰ παίρνουμε τὸ πιάτο μὲ τὰ γλυκά.

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΕΚΙΟΥ

— Προβλέπουμε γιὰ τὴν ψησταριὰ εἴτε κρέατα (σουβλάκια, παϊδάκια, λουκάνικα, μπριζόλες, μπιφτέκια) εἴτε ψάρια. Ἐπίσης καλὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει ἕνα τυρὶ γιὰ τὴ γεύση (π.χ. *brie* ἢ γραβιέρα ἢ κασέρι), σαλάτες λαχανικῶν, ταραμοσαλάτα, τζατζίκι, μελιτζανοσαλάτα καὶ γιὰ ἐπιδόρπιο φρουτοσαλάτες ἢ παγωτὰ ἢ κέικ.

— Σὲ ἕνα μπουφὲ θὰ ὑπάρχουν οἱ σός, τὸ τυρί, οἱ σαλάτες καὶ τὰ γλυκά.

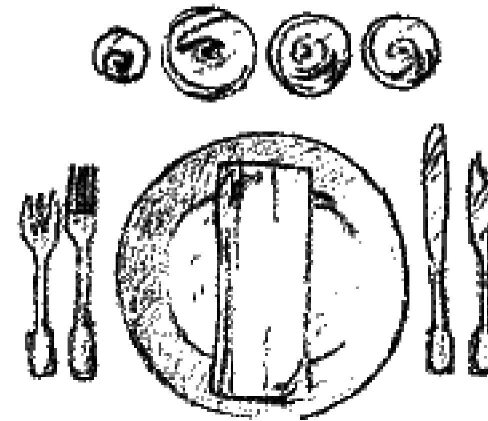
— Κρατοῦμε τὰ φαγητὰ στὴν κουζίνα, μέχρι νὰ εἶναι ἕτοιμη ἡ ψησταριὰ μὲ τὰ κρέατα.

— Οἱ οἰκοδεσπότες ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψήσιμο. Ἡ οἰκοδέσποινα μοιράζει τὸ κρέας στοὺς καλεσμένους, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι σερβίρονται τὶς σαλάτες καὶ τὰ ὑπόλοιπα.

— Γιὰ νὰ εἶναι κρύο τὸ κρασί, ἔχουμε προβλέψει γιὰ κρύες σαμπανιέρες. Ἐπίσης, πρέπει σίγουρα νὰ ὑπάρχουν κρύο νερὸ καὶ ἀναψυκτικά.

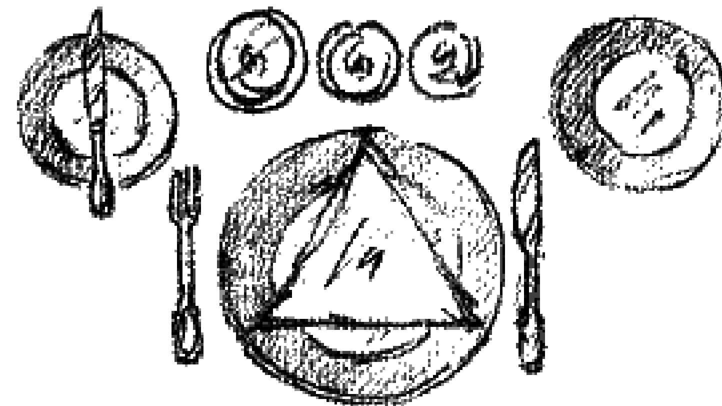
— Ἂν ἔχει ἀέρα, τοποθετοῦμε τὴν ψησταριὰ μακριὰ ἀπὸ τοὺς καλεσμένους ἢ ἀπὸ τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλεῖ ἡ κνίσα.

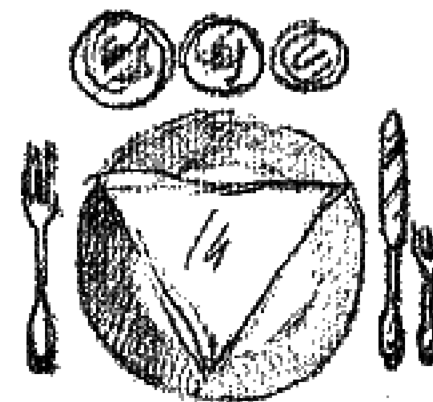
Η ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΥΒΕΡ



Τέσσερα ποτήρια: σαμπάνιας, νεροῦ, κόκκινου κρασιοῦ, λευκοῦ κρασιοῦ.

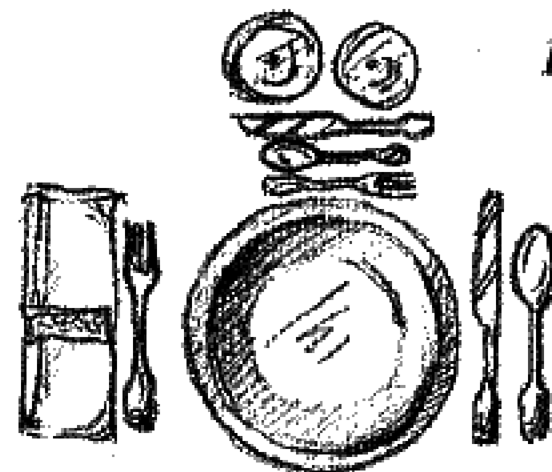
Πιάτο ψωμιοῦ





Κουβὲρ ἐπιδορπίου

Πετσέτα



— Εἰδικῶς γιὰ τὸ μπάρμπεκιου δὲν χρειάζεται νὰ ντυθοῦμε καλὰ οὔτε νὰ καλέσουμε πολλὲς μέρες πρίν.

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΔΕΙΠΝΟ

Τὸ δεῖπνο ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς πλέον ἐκλεπτυσμένες μορφὲς κοινωνικῆς συνευρέσεως. Γιὰ ἀρκετοὺς ἀνθρώπους ὅμως εἶναι πρόξενος ἄγχους, διότι νοιώθουν ἀμηχανία γιὰ τὸ τί εἶναι σωστὸ καὶ τί ὄχι. Τὸ *savoir-vivre* βοηθᾶ ὥστε κάθε δεῖπνο νὰ ἀποτελεῖ μιὰ χαλαρὴ καὶ εὐχάριστη διαδικασία.

Οἱ οἰκοδεσπότες

Στὴν ἐποχή μας οἱ περισσότερες προσκλήσεις γιὰ δεῖπνο γίνονται εἴτε κατ' ἰδίαν προφορικῶς εἴτε τηλεφωνικῶς. Μιὰ γραπτὴ ὅμως πρόσκληση προσδίδει κομψότητα. Συνήθως τὴν ἀποστέλλουμε δύο μὲ τρεῖς ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὸ γεγονός. Τὸ κείμενο, μὲ ἀνάγλυφα εἰ δυνατὸν γράμματα σὲ μαῦρο μελάνι καὶ σὲ ἐκροὺ ἢ ἄσπρη κάρτα, πρέπει νὰ ἔχει ὅλες τὶς πληροφορίες.

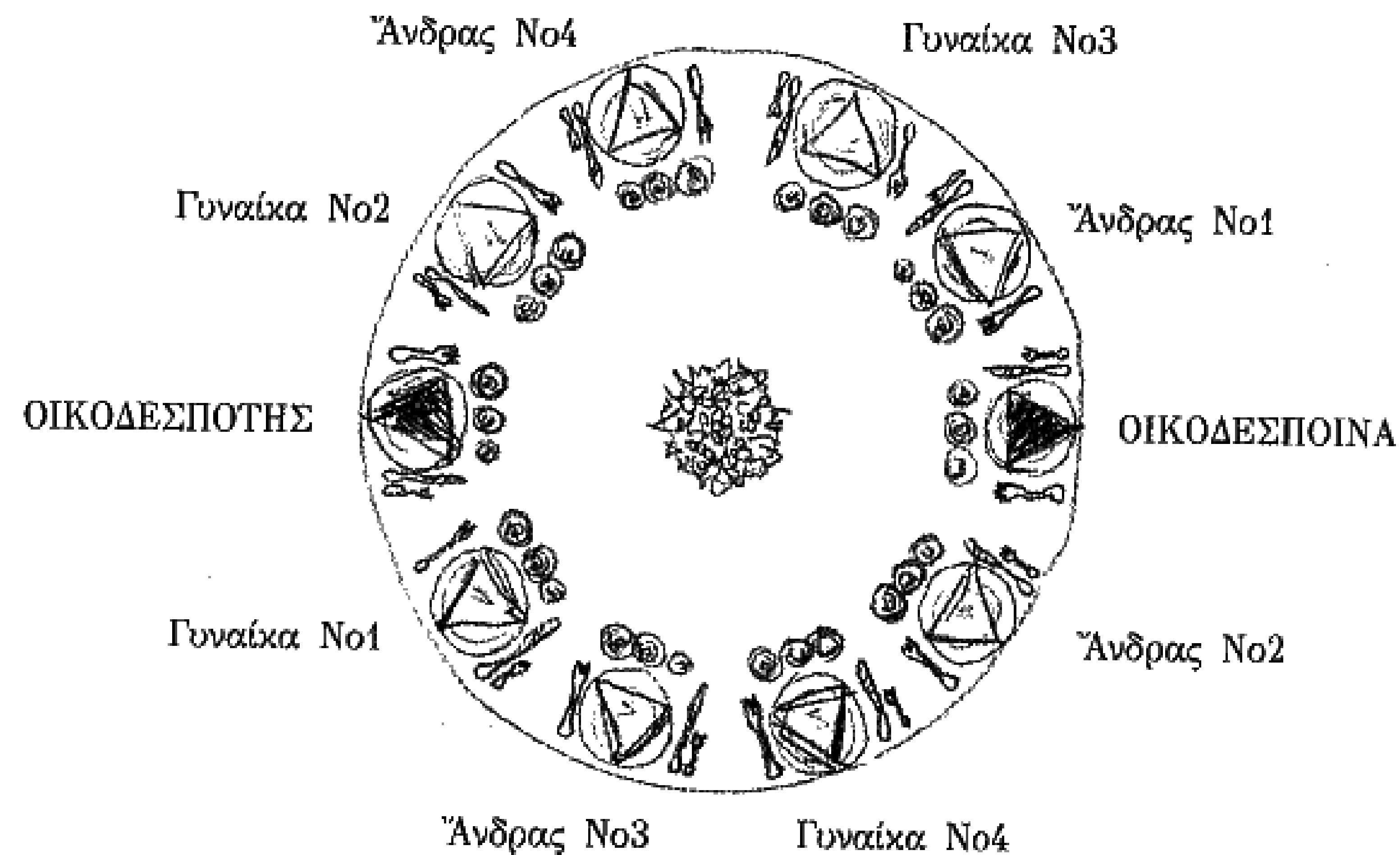
— Οἱ ὧρες προσκλήσεως γιὰ δεῖπνο διαφέρουν ἀπὸ χώρα σὲ χώρα καὶ ἀπὸ ἡλικία σὲ ἡλικία. Στὴν Ἑλλάδα ἡ πιὸ ἐνδεδειγμένη ὥρα γιὰ πρόσκληση σὲ δεῖπνο εἶναι μεταξὺ 9ης καὶ 10ης βραδινῆς.

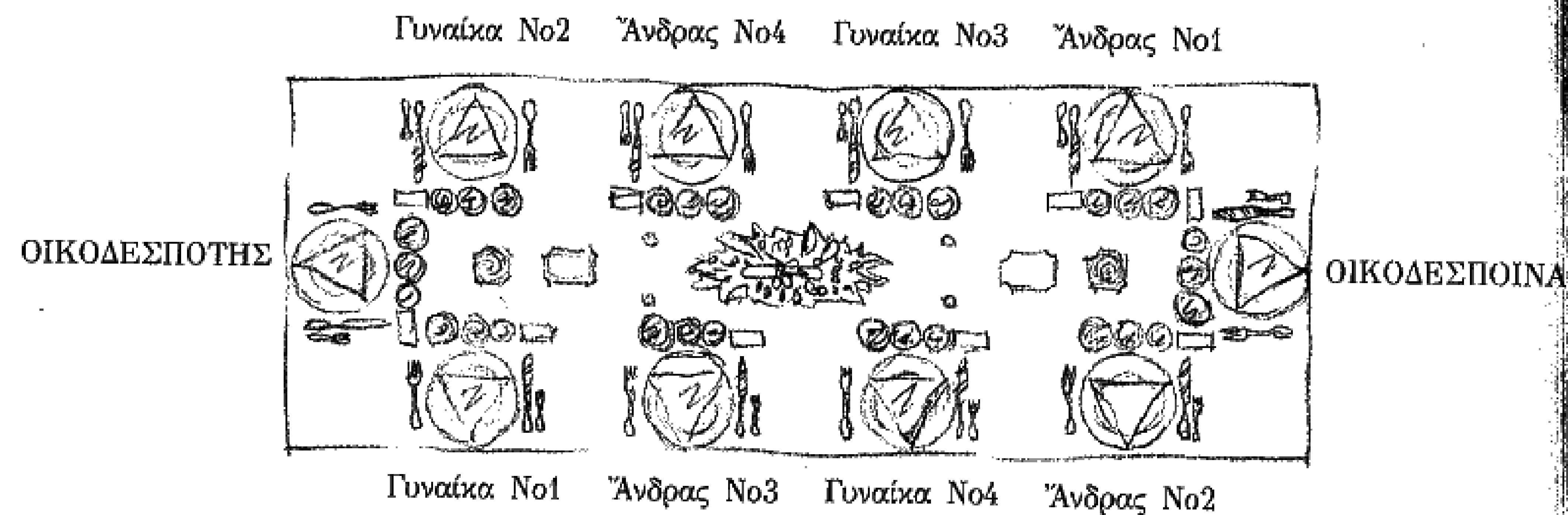
Παράδειγμα: Ὁ κ. καὶ ἡ κα Προσκαλοῦντος
προσκαλοῦν σὲ δεῖπνο
τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία Προσκεκλημένου
τὴν Πέμπτη 14 Ἰουλίου, στὶς ἐννέα ἡ ὥρα
Ἐμμανουὴλ Μπενάκη 122,
Παλαιὸ Ψυχικό, Ἀθῆναι.

Π. Α. τηλ: 010 00292928

— Ἡ γραπτὴ πρόσκληση –συνήθως μὲ τὸ ἐπισκεπτήριό μας– ἀποστέλλεται εἴτε μὲ τὸ ταχυδρομεῖο εἴτε μὲ *courrier* εἴτε μὲ φάξ.

ΤΟ ΚΑΘΙΣΜΑ





Γι' αὐτοὺς ποὺ καλοῦν τακτικά, ὑπάρχουν εἰδικὰ προσκλητήρια, στὰ ὁποῖα συμπληρώνουμε κάθε φορὰ τὴν ἡμερομηνία καὶ τὴν ὥρα.

— Ἐὰν τὸ μέρος ὅπου προσκαλοῦμε εἶναι στὴν ἐξοχὴ ἢ εἶναι δύσκολη ἡ πρόσβαση, τότε ἐπισυνάπτουμε ἕναν λεπτομερῆ χάρτη.

— Ἐὰν ἐπιθυμοῦμε οἱ προσκεκλημένοι μας νὰ ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη ἀμφίεση, πρέπει νὰ εἰδοποιοῦμε εἴτε τηλεφωνικῶς εἴτε γραπτῶς.

— Ἡ περιβολὴ καθορίζεται ἀπὸ τὸ εἶδος καὶ τὸν τόπο τῆς προσκλήσεως. Ἀποφεύγουμε νὰ πηγαίνουμε μὲ τζὴν σὲ μιὰ δεξίωση *black tie* (στὴ ὁποία δηλαδὴ τὸ σμόκιν ἐπιβάλλεται) καὶ δὲν φοροῦμε βραδινὸ ἔνδυμα γιὰ ἕνα γεῦμα στὴν ἐξοχή. Τὸ ὕψος τοῦ τακουνιοῦ, ὅπως καὶ τὸ ἂν θὰ φορέσουμε ταγιὲρ ἢ παντελόνι σ' ἕνα γεῦμα, ἐξαρτῶνται τόσο ἀπὸ τὴν ἄνεση τοῦ οἰκοδεσπότη ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ προσωπικό μας στύλ.

— Ἐὰν ἕνας προσκεκλημένος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει συνοδευόμενος, ἐνημερώνει ὅτι θὰ ἔρθει μόνος, ἡ πρόσκληση ἰσχύει.

— Ἐὰν ἕνας προσκεκλημένος μας ἀρνηθεῖ χωρὶς νὰ ἐξηγήσει τὸν λόγο, εἶναι ἀγενὲς νὰ τὸν βομβαρδίσουμε μὲ ἐρωτήσεις γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεώς του. Ὅπως ἐπίσης ἐὰν ἀρνηθεῖ κάποιος προσκεκλημένος μας συνεχόμενα πάνω ἀπὸ τρεῖς φορές, χάνουμε τὸν χρόνο μας ἐπιμένοντας νὰ τὸν προσκαλέσουμε.

— Μία ἐπιτυχημένη λίστα καλεσμένων περιλαμβάνει συνήθως: α) ἐκπροσώπους τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν, διότι εἶναι ἕνας τομέας μὲ ἐνδιαφέρον, β) ἕναν πολιτικό, γ) ἕναν τραπεζίτη ἢ ἕναν χρηματιστή, διότι μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνημερώνει γιὰ τὸ τί γίνεται στὴν οἰκονομία, δ) ἕναν δημοσιογράφο, διότι εἶναι ἐνήμερος γιὰ ὅλα ὅσα συμβαίνουν, ε) ἕναν ἑστιάτορα, διότι ὅλοι ἐνδιαφερόμεθα γιὰ τὸ καλὸ φαγητό, καὶ ε) ἕναν ἰατρό, διότι ὅλοι ἔχουμε κάτι νὰ τὸν ρωτήσουμε.

— Δὲν καλοῦμε ἕναν δικαστὴ μαζὶ μὲ ἕναν δικηγόρο ἢ ἕναν στρατηγὸ μὲ ἕναν λοχαγό. Κινδυνεύουμε νὰ τοὺς φέρουμε σὲ δύσκολη θέση.

— Εἶναι φρόνιμο, ὅταν προσκαλοῦμε, νὰ ἀναφέρουμε –μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι δέχθηκαν– ποιοὶ θὰ εἶναι οἱ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

— Ὅταν καλοῦμε, δὲν θεωροῦμε δεδομένο ὅτι τὰ ἐδέσματα ποὺ θὰ ἑτοιμάσουμε ἀνταποκρίνονται ἀπαραιτήτως στὶς διαιτητικές, θρησκευτικὲς καὶ διατροφικὲς συνήθειες τῶν προσκεκλημένων μας. Ἡ πείρα διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ ρωτοῦμε τηλεφωνικῶς τοὺς προσκεκλημένους μας ἐκ τῶν προτέρων.

— Ὅταν ἡ πρόσκληση εἶναι ἐπὶ παραδείγματι γιὰ τὶς 9.00 μ.μ., οἱ καλεσμένοι πρέπει νὰ φθάνουν τὸ πολὺ ἕνα τέταρτο ἀργότερα, ἰδιαιτέρως στὰ καθιστὰ δεῖπνα. Τὸ κοκτέιλ ἄλλωστε ἔχει προβλεφθεῖ γιὰ νὰ καλύπτονται οἱ ἀργοπορημένοι. Ἐὰν εἴμεθα προσκεκλημένοι καὶ καθυστερήσουμε πάνω ἀπὸ μισὴ ὥρα, πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ τηλεφωνήσουμε στὴν οἰκοδέσποινα. Ὁ δημαγωγὸς Κλέων συνήθιζε νὰ καυχᾶται γιὰ τὸ προτέρημα τῆς συνέπειάς του λέγοντας: *Οὐδέ ποτε ἐπὶ δείπνοις ὕστατος ἀφικνούμην*, δηλαδή: *Ποτὲ δὲν ἔφθανα τελευταῖος στὰ δεῖπνα.*

— Ἐὰν τὸ δεῖπνο εἶναι ἐπὶ παραδείγματι γιὰ τὶς 10.00 μ.μ. καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους δὲν ἔχει φθάσει ἀκόμα, βγάζουμε τὸ κουβὲρ στὴν ἄκρη μέχρι νὰ ἔρθει, καὶ ξεκινοῦμε οἱ ὑπόλοιποι, γιὰ νὰ μὴν κρυώσει τὸ φαγητό.

— Ἐὰν ἔρθει ἕνας καλεσμένος συνοδευόμενος ἀπὸ ἕνα ἄλλο πρόσωπο ποὺ δὲν περιμέναμε, δὲν τὸν φέρνουμε σὲ δύσκολη θέση, ἁπλῶς προσθέτουμε διακριτικῶς ἕνα παραπάνω κουβέρ.

— Σήμερα θὰ ἦταν ἄτοπο νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν προσέλευση μιᾶς ἀσυνόδευτης κυρίας σὲ ἕνα δεῖπνο.

Προβλέπουμε ἕναν χῶρο γιὰ τὰ πανωφόρια. Δὲν ὑπάρχει χειρότερο πράγμα ἀπὸ τὸ ἀνακάτεμα τῶν παλτό, ποὺ ἔχει προκαλέσει στὸ παρελθὸν πολλὲς παρεξηγήσεις.

Ὅταν ἡ οἰκοδέσποινα λαμβάνει λουλούδια, φροντίζει νὰ τὰ τοποθετεῖ σὲ ἐμφανὲς σημεῖο καὶ σερβίρει τὰ γλυκὰ ποὺ ἔχουν προσφερθεῖ.

Τὸ σωστὸ εἶναι, ἐὰν καλοῦμε ἕνα *gay* ζευγάρι μαζί, νὰ ἀποδεχόμεθα τὴ σχέση τους. Ἂν γιὰ λόγους διακριτικότητος θέλουμε νὰ διατηρήσουμε ἴσο τὸν ἀριθμὸ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν στὸ τραπέζι, φροντίζουμε νὰ προσκαλέσουμε κι ἄλλους, προκειμένου νὰ πετύχουμε τὴν ἰσορροπία αὐτή. Εἶναι ὑποκριτικὸ νὰ ἀφήνουμε νὰ ἐννοηθεῖ «Καλύτερα νὰ συνοδεύεσαι ἀπὸ ἕνα ἄτομο τοῦ ἀντίθετου φύλου».

— Πολλοὶ ὁμοφυλόφιλοι φροντίζουν ἐκ τῶν προτέρων, καὶ γιὰ χάρη τῶν οἰκοδεσποτῶν τους, νὰ συνοδεύονται ἀπὸ μιὰ φίλη ἢ ἕναν φίλο τους τοῦ ἀντίθετου φύλου.

— Τὰ παιδιά, ἐὰν εἶναι κάτω τῶν 15 ἐτῶν, συνήθως ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὰ ἐπίσημα δεῖπνα. Ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ ἔρθουν νὰ χαιρετήσουν λίγο πρὶν καθίσουν οἱ συνδαιτυμόνες στὸ τραπέζι.

— Ἡ οἰκοδέσποινα ποὺ δὲν εἶναι πεπειραμένη μαγείρισσα ἀποφεύγει νέα πιάτα ἢ πολύπλοκες συνταγές.

— Ἂν δὲν ἔχουμε βοήθεια, δὲν κάνουμε κάτι πολὺ δύσκολο, γιὰ νὰ μὴν κλεισθοῦμε στὴν κουζίνα. Ἡ οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ βρίσκεται μὲ τοὺς καλεσμένους της, γιατὶ δὲν θὰ αἰσθάνονται ἄνετα νὰ τὴ βλέπουν νὰ πηγαινοέρχεται.

— Ἐὰν δὲν ἔχουμε χρόνο, μποροῦμε νὰ παραγγείλουμε ἀπὸ τὸ *catering* μόνο τὰ ὀρεκτικά. Πάντως, τὸ κυρίως πιάτο καλὸ εἶναι νὰ τὸ μαγειρεύει ἡ οἰκοδέσποινα.

— Προσαρμόζουμε τὸ μενοὺ στὴν ἐποχή, τὸν τόπο καὶ τὰ γοῦστα τῶν καλεσμένων.

— **Ἂν** δὲν ὑπάρχει βοήθεια ἀπὸ προσωπικό, τὸ σερβίρισμα τὸ κάνουν οἱ οἰκοδεσπότες. Ὁ ἄνδρας ἔχει τὴν εὐθύνη τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ ψωμιοῦ καὶ ἡ οἰκοδέσποινα φέρνει τὶς πιατέλες μὲ τὸ φαγητὸ μαζὶ μὲ τὴν πιρούνα καὶ τὴν κουτάλα (ἡ πιρούνα ἀνάποδα, μὲ τὰ δόντια πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἡ κουτάλα ἀνάποδα, μὲ τὴν «πλάτη» πρὸς τὰ ἐπάνω). Τὰ πηγαίνει πρῶτα στὴ γυναίκα ποὺ κάθεται δίπλα στὸν οἰκοδεσπότη, ἀλλιῶς τὰ ἀφήνει στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ, γιὰ νὰ σερβιρισθεῖ ὁ καθένας μόνος του.

— Ἐὰν δὲν ἔχουμε ἀρκετοὺς σερβιτόρους γιὰ νὰ σερβίρουν τὸ κρασί, εἶναι προτιμότερο, ἀπὸ τὸ νὰ περιμένουν οἱ προσκεκλημένοι μας μὲ ἄδεια ποτήρια, νὰ βάλουμε τὰ μπουκάλια τοῦ κρασιοῦ στὸ τραπέζι. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπουσίας μπουκαλιῶν στὸ τραπέζι μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν βασιλέων τοῦ Μεσαίωνος, ποὺ εἶχαν ἕναν ὑπηρέτη γιὰ κάθε προσκεκλημένο στὸ τραπέζι τους, γιὰ νὰ τοὺς σερβίρουν.

— **Ποτὲ** δὲν φέρνουμε σὲ δύσκολη θέση τὸ προσωπικό μας καὶ δὲν κάνουμε παρατηρήσεις μπροστὰ σὲ τρίτους.

— **Τὰ** ὀρεκτικὰ ἢ τὴ σούπα τὰ σερβίρουμε ἀκριβῶς πρὶν περάσουν οἱ καλεσμένοι στὴν τραπεζαρία, κι αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ συνεχισθεῖ ἡ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἔχει ξεκινήσει ἀπὸ πρὶν καὶ νὰ μὴν διακόπτονται ἀπὸ τὸ σερβίρισμα.

— **Πρὶν** σερβιρισθεῖ τὸ φαγητό, ὑπάρχει τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς μισῆς ὥρας μέχρι τρία τέταρτα γιὰ νὰ ἀπολαύσουν οἱ καλεσμένοι τὸ ἀπεριτίφ τους, δίνοντας ἔτσι τὴν εὐκαιρία σὲ ὅσους καθυστέρησαν νὰ προφθάσουν γιὰ τὸ δεῖπνο. Σερβίρεται στὸ σαλόνι, ὅπου ὑπάρχει ἕνα τραπεζάκι μὲ ὅλα τὰ ποτὰ καὶ ἕνα ἄλλο τραπεζάκι μὲ ὅλα τὰ ποτήρια. Ξεκινοῦμε σερβίροντας τὴν πιὸ ἡλικιωμένη κυρία ἢ τὴν καλεσμένη ποὺ δεχόμεθα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ σπίτι μας. Ὅταν οἱ καλεσμένοι μας περάσουν στὴν τραπεζαρία γιὰ τὸ δεῖπνο, πρέπει νὰ φροντίσουμε ὥστε τὰ τραπεζάκια νὰ καθαρισθοῦν καὶ ὅλα τὰ βρώμικα ποτήρια καὶ πιάτα νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Ἔτσι, ὅταν οἱ καλεσμένοι γυρίσουν στὸ σαλόνι γιὰ τὸν καφέ, θὰ τὰ βροῦν ὅλα καθαρά. Μποροῦμε νὰ ἔχουμε στὸ μεταξὺ ἀερίσει τὸ σαλόνι ἤ, ἂν δὲν ἔχουμε χρόνο νὰ τὸ ἀερίσουμε, νὰ ἀνάψουμε ἀρωματικὰ κεράκια γιὰ νὰ διώξουμε τὸν καπνό.

— Ἡ οἰκοδέσποινα κάθεται πάντα πρώτη στὸ τραπέζι γιὰ νὰ δώσει τὸ σύνθημα. Ἂν ὑπάρχει ἱερωμένος, τοῦ προτείνουμε πάντα νὰ κάνει τὴν προσευχὴ καὶ νὰ καθίσει στὴν κεφαλὴ τοῦ τραπεζιοῦ.

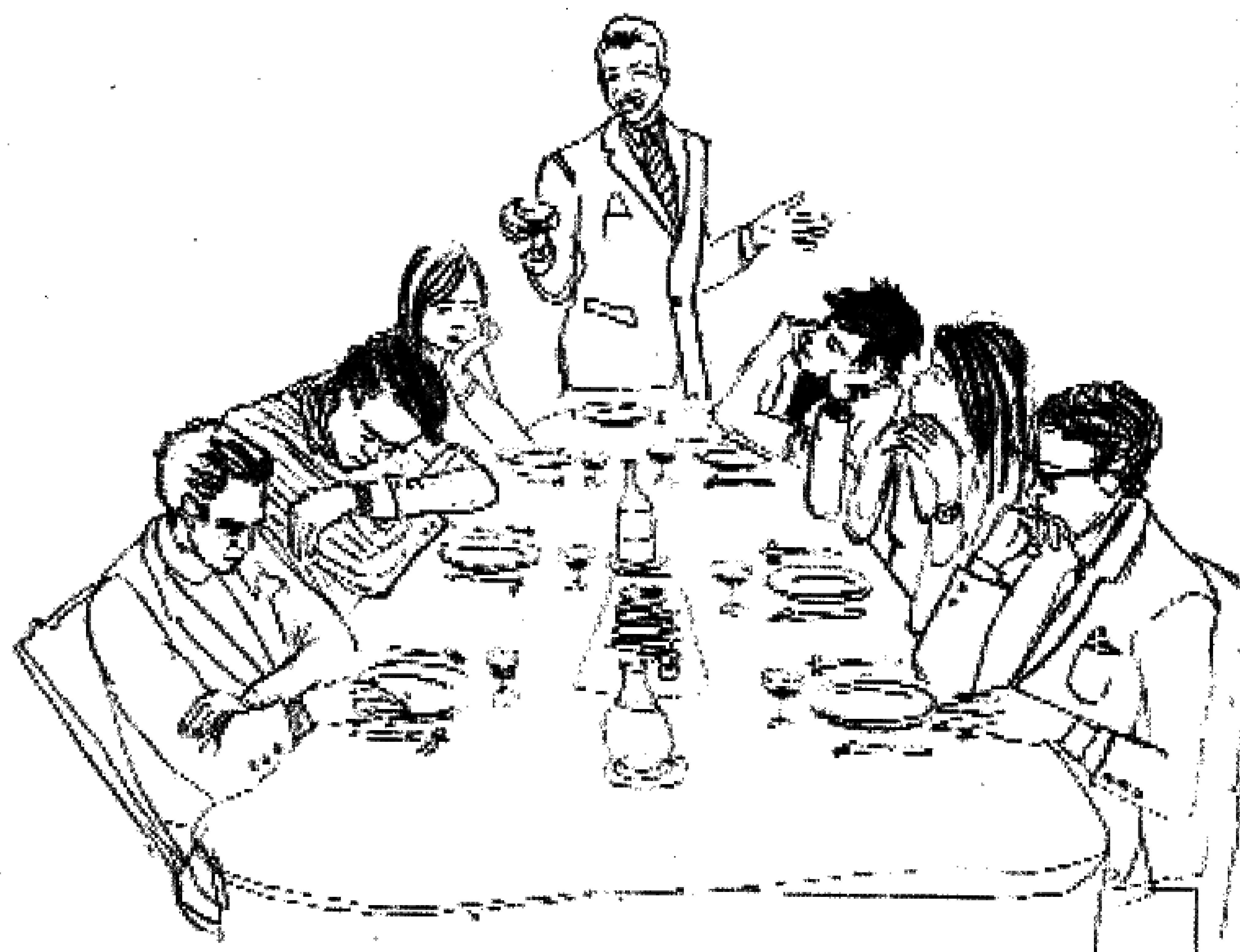
— Ἐὰν ἕνας καλεσμένος ἀργήσει, ἡ οἰκοδέσποινα δίνει τὸ σῆμα νὰ ἀρχίσει τὸ δεῖπνο καὶ ἀφαιρεῖ τὸ κουβέρ. Ὅταν ἔλθει, τὸ κουβὲρ ξαναπροστίθεται.

— Ὁ καλοαναθρεμμένος ἄνθρωπος ἔχει τοὺς ἴδιους τρόπους στὸ τραπέζι εἴτε εἶναι μόνος στὸ σπίτι του εἴτε σὲ δεξίωση στὸ Μπάκιγχαμ, μὲ τὴ μόνη διαφορὰ ὅτι τὰ καθημερινά του σκεύη εἶναι λιγότερο πολυτελῆ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα.

— Ἐὰν οἱ καλεσμένοι εἶναι φίλοι καὶ δὲν εἶναι πολὺ ἐπίσημο τὸ δεῖπνο, τότε κάθε καλεσμένος μπορεῖ νὰ περνᾶ τὴν πιατέλα στὸν διπλανό του.

— **Δὲν** ὑπάρχει πλέον ἡ τάση τὰ σερβίτσια νὰ εἶναι ἀσορτὶ μὲ τὰ ποτήρια καὶ τὰ μαχαιροπίρουνα. Τὰ σημερινὰ τραπέζια εἶναι περισσότερο θεατρικὰ ἀπὸ ποτέ. Ἀναμειγνύουμε λοιπὸν μὲ φαντασία τὰ *chopsticks* μὲ τὴν πορσελάνη καὶ τὰ κρύσταλλα. Ἀκόμη καὶ τὰ πιάτα ἐπιτρέπεται νὰ μὴ μοιάζουν μεταξύ τους. Πρέπει ὅμως νὰ ταιριάζουν. Προσέχουμε ἐπίσης νὰ μὴν κάνουμε ἀτυχεῖς συνδυασμούς, ὅπως ἀσημένια πιατέλα μὲ πήλινα σκεύη. Τὰ ἀσημικὰ εἶναι ἡ ἐπιτομὴ τῆς κομψότητος σ' ἕνα δεῖπνο.

— **Τὸ** δεῖπνο δὲν πρέπει νὰ ἔχει πολλὰ πιάτα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τριῶν πιάτων εἶναι ἰδεώδης, δηλαδὴ τὸ πρῶτο πιάτο γιὰ ψάρι ἢ ὀρε-



Οἱ προπόσεις, ὅταν γίνονται, πρέπει νὰ μοιάζουν μέ... τὴ γυναικεία φούστα. Νὰ εἶναι δηλαδὴ τόσο «μακριὲς» ὥστε νὰ καλύπτουν τὸ θέμα, καὶ τόσο «κοντὲς» ὥστε νὰ παραμένουν εὐχάριστες.

κτικό, τὸ δεύτερο πιάτο γιὰ κύριο φαγητὸ καὶ τὸ τρίτο γιὰ ἐπιδόρπιο. Πολλοὶ προσκεκλημένοι πλήττουν καθήμενοι μὲ τὶς ὧρες σ' ἕνα τραπέζι.

— **Μόνο** στὰ μέσα τοῦ 17^ου^ αἰῶνος θὰ ἀρχίσουν οἱ Γάλλοι νὰ χρησιμοποιοῦν πιάτα καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀποκτοῦν τὴ συνήθεια νὰ ἀλλάζουν πιάτο γιὰ τὸ κάθε φαγητό.

— **Τὸ** πιρούνι εἶναι ἀπόκτημα τοῦ τέλους τοῦ 16^ου^ αἰῶνος, κι αὐτὸ

χάρη στὸν Ἐρρίκο ΙΙΙ, γιὸ τῆς Αἰκατερίνης τῶν Μεδίκων, ἡ ὁποία ἔφερε στὴ γαλλικὴ κουζίνα τὰ μακαρόνια ἀπὸ τὴν πατρίδα της τὴν Ἰταλία.

— **Τὰ** μαχαίρια καὶ τὰ κουτάλια τοποθετοῦνται ἐκ δεξιῶν τοῦ πιάτου. Τὰ πιρούνια καὶ ἡ πετσέτα στὰ ἀριστερά. Τὸ πιάτο τῆς σαλάτας καὶ τοῦ ψωμιοῦ ἐπίσης στὰ ἀριστερά. Τὰ μαχαιροπίρουνα τοποθετοῦνται σύμφωνα μὲ τὴ σειρὰ σερβιρίσματος τῶν ἐδεσμάτων ἀπὸ ἔξω πρὸς τὰ μέσα. Τὰ ποτήρια ἔξω δεξιά, μὲ πιὸ κοντὰ στὸ πιάτο αὐτὸ τοῦ κρασιοῦ. Ἡ κόψη τοῦ μαχαιριοῦ κοιτᾶ πρὸς τὰ μέσα. Τὰ δόντια τοῦ πιρουνιοῦ σύμφωνα μὲ τοὺς Ἄγγλους κοιτοῦν τὸν οὐρανὸ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς Γάλλους τὴ γῆ. Ἡ συνήθεια αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν Λουδοβίκο 14^ο^, ποὺ χτυποῦσε τὰ χέρια του στὸ τραπέζι μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τραυματίζεται.

— **Ἂν** δὲν ὑπάρχει προσωπικό, τὸ κρασὶ τοποθετεῖται ἐπάνω στὸ τραπέζι. Τὸ σερβίρει πάντοτε ὁ οἰκοδεσπότης, ἀφοῦ σερβιρισθεῖ πρῶτος, καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴν ποιότητά του. Τὸ λευκὸ κρασὶ σερβίρεται γενικὰ σὲ μπουκάλι καὶ τὸ κόκκινο σὲ καράφα. Γεμίζουμε τὰ ποτήρια λίγο παραπάνω ἀπὸ τὴ μέση. Ἂν τὸ κρασὶ σερβίρεται ἀπὸ σερβιτόρο, δὲν ἀνασηκώνουμε τὸ ποτήρι μας, ἂν ὄχι, τὸ κάνουμε ἐλαφρῶς. Πρὶν καὶ ἀφοῦ πιοῦμε, καθαρίζουμε τὰ χείλη μας μὲ τὴν πετσέτα. Ἔτσι ἀποφεύγουμε νὰ λερώσουμε τὸ ποτήρι μας ἢ νὰ χρωματίσουμε τὰ χείλη μας.

— **Οἱ** ἀγκῶνες στὸ τραπέζι ἀποτελοῦν ἐμπόδιο γιὰ τὴ συζήτηση, διότι γέρνοντας μπροστὰ κλείνουμε τὸ ὀπτικὸ πεδίο τῶν συνδαιτυμόνων μας.

— **Τὸ** ἔθιμο νὰ τσουγκρίζουμε τὰ ποτήρια ἔρχεται ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα, ὅταν οἱ βασιλεῖς, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν ὅτι τὸ ποτήρι τους δὲν περιεῖχε δηλητήριο, τὸ κτυποῦσαν μὲ δύναμη, καὶ τὰ ποτήρια ἦταν ἀπὸ μέταλλο γιὰ νὰ μὴ σπάζουν.

— Ἐὰν θέλουμε νὰ τσουγκρίσουμε, σηκώνουμε τὸ ποτήρι μας πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ ἀτόμου γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ πρόποση, καὶ ἂν μᾶς ζητηθεῖ νὰ κάνουμε ἐμεῖς μιὰ πρόποση, εἴμεθα ἀκριβεῖς, εἰλικρινεῖς, σύντομοι καὶ καθήμενοι.

— Γιὰ νὰ γίνει μιὰ πρόποση, δὲν χρειάζεται τὸ ποτὸ νὰ εἶναι ἀλκοολοῦχο.

— Ὁ οἰκοδεσπότης δὲν ρωτᾶ ποτὲ ἂν τὸ φαγητὸ ἢ τὸ κρασὶ ἄρεσαν στοὺς προσκεκλημένους του.

— Στὴν περίπτωση ποὺ καεῖ τὸ φαγητὸ καὶ ἁπλῶς δὲν τρώγεται, ὁ οἰκοδεσπότης πρέπει νὰ δείξει γρήγορα ἀντανακλαστικὰ καὶ νὰ καλέσει τοὺς προσκεκλημένους σὲ ἕνα καλὸ ἑστιατόριο.

— Μόνο στὴν περίπτωση πολὺ φιλικοῦ δείπνου μπορεῖ νὰ παραγγείλει φαγητὸ ἀπ' ἔξω, ἀφοῦ πρῶτα συνεννοηθεῖ μὲ τοὺς προσκεκλημένους του.

— Οἱ σερβιτόροι σκύβουν ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ τοῦ κάθε καλεσμένου, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀκουμποῦν τὴν πιατέλα στὸ τραπέζι. Ἂν ἀκολουθεῖ σάλτσα, ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὰ δεξιά. Ὁ σερβιτόρος ξεκινᾶ πάντα ἀπὸ τὴν κυρία δεξιὰ τοῦ οἰκοδεσπότη. Μετὰ σερβίρει τὴν κυρία στὰ ἀριστερά του καὶ συνεχίζει μὲ τὶς ὑπόλοιπες κυρίες μέχρι –τελευταία– νὰ σερβίρει τὴν οἰκοδέσποινα. Ἀμέσως μετὰ συνεχίζει μὲ τὸν κύριο στὰ δεξιὰ τῆς οἰκοδέσποινας, μετὰ μὲ τὸν κύριο ἀριστερὰ καὶ τελειώνει μὲ τὸν οἰκοδεσπότη.

— **Ἂν** σερβίρουμε σούπα, σερβίρουμε μία μόνο φορά. Ἀντιστοίχως, δὲν ζητοῦμε ποτὲ ὡς καλεσμένοι δεύτερη φορά. Τὸ *chic* εἶναι νὰ εἶναι ἤδη σερβιρισμένη στὸ τραπέζι.

— **Ἂν** ἕνας μόνο καλεσμένος θέλει νὰ σερβιρισθεῖ ξανὰ καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν θέλει, πρέπει οἱ οἰκοδεσπότες νὰ σερβιρισθοῦν ξανὰ καὶ αὐτοί, καὶ ἂς μὴν πεινοῦν. Τὸ πράττουν ἁπλῶς γιὰ νὰ μὴν τρώει ὁ καλεσμένος μόνος του.

— **Τὸ** κρέας καὶ ἡ γαρνιτούρα του σερβίρονται ὅσες φορὲς θέλουμε. Ἡ σαλάτα, τὸ τυρὶ καὶ τὸ γλυκὸ σερβίρονται κι αὐτὰ μία φορά.

— **Μαζὶ** μὲ τὸ τυρὶ σερβίρονται κράκερς ἢ ξεροψημένες μπαγκέτες. Τὸ τυρὶ εἶναι χωνευτικὸ καὶ κακῶς παραλείπεται σὲ πολλὰ γεύματα.

— **Συνήθως** ἀποφεύγουμε νὰ προσφέρουμε τὰ φροῦτα ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ καθαρισθοῦν: τὰ ρόδια, τὰ σύκα, τὰ μούσμουλα.

— **Μόλις** ὁ καλεσμένος τελειώσει τὸ φαγητό του, τοποθετεῖ μέσα στὸ ἄδειο πιάτο τὰ μαχαιροπίρουνα μὲ τὰ ὁποῖα ἔτρωγε καὶ ὁ σερβιτόρος ἀφαιρεῖ τὸ πιάτο ἀπὸ δεξιά.

— **Ἂν** τὸ κατοικίδιό μας λερώσει ἕναν καλεσμένο μας, πρέπει, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι θὰ ἀναλάβουμε τὰ ἔξοδα τοῦ καθαριστηρίου, νὰ τοῦ προσφέρουμε καθαρὰ ροῦχα γιὰ νὰ ἀλλάξει. Τὴν ἑπόμενη ἡμέρα θὰ στείλουμε λουλούδια μὲ κάρτα ἀπολογίας.

— **Ἂν** ἕνας καλεσμένος μας πιεῖ κάτι παραπάνω, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ φύγει μεθυσμένος, ἀλλὰ ἢ νὰ τὸν μεταφέρουμε ἐμεῖς στὸ σπίτι του ἢ νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ κοιμηθεῖ γιὰ λίγο στὸ σπίτι μας.

— **Ἂν** δύο καλεσμένοι μας ἀρχίσουν νὰ τσακώνονται, πρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ τοὺς ἠρεμήσουμε εὐγενικά, ἂν ὅμως συνεχίσουν πιὸ πολύ, τότε νὰ τοὺς ὑπενθυμίσουμε –εὐγενικὰ καὶ πάλι– ὅτι δὲν βρίσκονται στὸ σπίτι τους οὔτε εἶναι μόνοι τους.

— **Ὁ** καφές, τὰ λικέρ, τὰ χωνευτικὰ πίνονται στὸ σαλόνι μετὰ τὸ φαγητό. Ἐπειδὴ ὅμως μερικὲς φορὲς οἱ καλεσμένοι ἔχουν ἀναπτύξει σοβαρὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα συζήτηση, μπορεῖ ἡ οἰκοδέσποινα νὰ τοὺς ρωτήσει ἂν προτιμοῦν νὰ τὰ πιοῦν στὸ τραπέζι.

— Στοὺς περισσότερους διεθνεῖς ὁδηγοὺς *savoir-vivre* συνιστᾶται νὰ ἀποφεύγονται στὸ τραπέζι συζητήσεις μὲ θέματα τὴν πολιτικὴ καὶ τὴ θρησκεία, καθὼς καὶ προσωπικὲς ἢ φυλετικὲς κρίσεις. Ἔχει παρατηρηθεῖ ὅτι προκαλοῦν πάμπολλες παρεξηγήσεις καὶ ἐντάσεις. Στὴ χώρα μας εἶναι μᾶλλον σπάνιο νὰ μὴν ὑπάρχει πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ κριτικὴ σὲ τραπέζι.

— Χρέος τῆς οἰκοδέσποινας ἢ τοῦ οἰκοδεσπότη εἶναι νὰ κρατοῦν σὲ χαμηλοὺς τόνους τὶς ἀντιπαραθέσεις καὶ νὰ διακόπτουν, ἐὰν χρειάζεται, ἀλλάζοντας θέμα, τοὺς εὐέξαπτους συνδαιτυμόνες. Οἱ συνήθεις γκάφες εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ ἐκφρασθοῦμε ἀρνητικῶς γιὰ ἕνα πρόσωπο καὶ στὸ τραπέζι νὰ παρευρίσκεται ἕνας φίλος του ἢ νὰ κατακρίνουμε τὸ Ἰσλὰμ ἢ τοὺς Ἑβραίους καὶ ἕνας ἐκ τῶν προσκεκλημένων νὰ ἔχει μουσουλμανικὸ ἢ ἑβραϊκὸ θρήσκευμα.

— Πρὶν ὁ οἰκοδεσπότης κεράσει ποῦρα καὶ τσιγάρα, πρέπει νὰ ρωτήσει ἂν ἐνοχλοῦν τοὺς ὑπόλοιπους καὶ ἂν τοῦ τὸ ἐπιτρέπουν.

— Συνήθως τὰ δεῖπνα διαρκοῦν δύο μὲ τρεῖς ὧρες. Ἐὰν ἡ συζήτηση εἶναι ἐνδιαφέρουσα, ἡ οἰκοδέσποινα ρωτᾶ ἂν οἱ καλεσμένοι προτιμοῦν νὰ πιοῦν τὸν καφὲ ἢ τὸ κονιὰκ στὸ τραπέζι ἢ νὰ πᾶνε στὸ σαλόνι, τὸ ὁποῖο ἔχει φροντίσει νὰ καθαρίσει ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ ἀπεριτίφ.

— Τὰ παλιὰ χρόνια, ὅταν ὁ βασιλιὰς ἐναπόθετε τὸ πιρούνι καὶ τὸ μαχαίρι του στὸ πιάτο, ὁ ὑπηρέτης ποὺ ἔστεκε πίσω του μάζευε τὸ πιάτο. Ἦταν τὸ σῆμα γιὰ νὰ μαζευθοῦν ὅλα τὰ πιάτα. Σήμερα οἱ οἰκοδεσπότες περιμένουν νὰ τελειώσει τὸ φαγητό του καὶ ὁ πιὸ ἀργοπορημένος συνδαιτυμόνας καὶ τότε ζητοῦν μ' ἕνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τὸν σερβιτόρο νὰ τὰ μαζέψει. Τὸ δεῖπνο τελειώνει ὅταν ὁ οἰκοδεσπότης, ἀφοῦ πρῶτα ἔχει προσέξει πὼς ἔχει τελειώσει καὶ ὁ τελευταῖος καλεσμένος τὸ φαγητό του, ἀφήνει τὴν πετσέτα στὸ τραπέζι. Τὸ σῆμα γιὰ νὰ ἀποχωρήσουν οἱ καλεσμένοι ἀπὸ ἕνα γεῦμα δίνεται ὅταν σερβίρεται ὁ καφές. Συνήθως τὸ ἐπιτρεπτὸ ὅριο εἶναι δέκα λεπτὰ μὲ μία ὥρα μετά. Ὑπάρχουν ὡστόσο συγκεντρώσεις μὲ πολὺ κέφι, στὶς ὁποῖες τὰ ὅρια εἶναι ἐλαστικά.

— Ὅταν σηκωθοῦν οἱ καλεσμένοι, τοὺς συνοδεύει ἡ οἰκοδέσποινα μέχρι τὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τοὺς συνοδεύει ὁ οἰκοδεσπότης μέχρι τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ τοὺς ξεπροβοδίσει.

Οἱ προσκεκλημένοι

— Ἐὰν μᾶς προσκαλέσει σὲ δεῖπνο κάποιος ποὺ δὲν συμπαθοῦμε, πρέπει νὰ ἀρνηθοῦμε ἀμέσως, ἀλλιῶς, ἐὰν ὑποχρεωθοῦμε νὰ πᾶμε, πρέπει νὰ ἀνταποδώσουμε τὴν πρόσκληση.

— Ἐὰν χρειασθεῖ ἐμεῖς νὰ ἀκυρώσουμε τὴν παρουσία μας τὴν τελευταία στιγμή, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ζητήσουμε συγγνώμη, νὰ ἐξηγήσουμε τὸν λόγο καὶ νὰ ἀποστείλουμε τὴν ἴδια μέρα ἕνα μπουκέτο λουλούδια ζητώντας καὶ γραπτῶς συγγνώμη.

— Δὲν καλοῦμε ποτὲ ἀγνώστους ἐκεῖ ὅπου εἴμεθα καλεσμένοι, ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ κάποιο στενὸ συγγενικὸ ἢ φιλικό μας πρόσωπο, καὶ τοῦτο σὲ ἔκτακτες μόνο περιπτώσεις καὶ ἀφοῦ ἔχουμε ἐνημερώσει ἐκ τῶν προτέρων τὴν οἰκοδέσποινα.

— Ἐὰν εἴμεθα χορτοφάγοι ἢ ἔχουμε κάποιες διατροφικὲς προτιμήσεις (ἐπὶ παραδείγματι λόγῳ θρησκείας) τὸ καθιστοῦμε σαφὲς ἐξ ἀρχῆς, ἰδιαιτέρως ὅταν ἀποδεχόμεθα μιὰ πρόσκληση.

— Ποτὲ δὲν φθάνουμε πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ μᾶς προσκαλοῦν.

— Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ μᾶς ἔρχεται ἡ συνήθεια νὰ προσφέρουμε πάντοτε κάτι στὴν οἰκοδέσποινα. Τοῦτο εἶναι εὐκταῖο ὅταν πρόκειται γιὰ καθιστὸ δεῖπνο σὲ σπίτι. Στὶς δεξιώσεις φαντάζει

μᾶλλον ἄκομψο νὰ ἀφιχθοῦμε μὲ μιὰ ἀνθοδέσμη ἢ ἕνα πακέτο. Ἐνδείκνυται ἐπίσης νὰ ἀποστέλλουμε τὸ δῶρο μας πρὶν ἀπὸ τὸ δεῖπνο ἢ καὶ τὴν ἑπόμενη μέρα.

— Ὅπως ὅταν πηγαίνουμε σὲ μιὰ ἐπίσκεψη, ἔτσι καὶ στὸ δεῖπνο δὲν τοποθετοῦμε ποτὲ τὴν τσάντα μας ἐπάνω στὸ τραπέζι, ἀλλὰ δίπλα μας ἢ στὸ πάτωμα.

— **Ἂν** ρίξουμε κάτι στὸ ροῦχο μας καὶ τὸ λεκιάσουμε, τὸ σκουπίζουμε μὲ τὴν πετσέτα μας. Ἂν ρίξουμε κάτι στὸ τραπεζομάντιλο, ἁπλώνουμε τὴν πετσέτα μας γιὰ νὰ τὸ καλύψουμε, ὥστε νὰ μὴ λερωθεῖ κανείς. Ἂν κατὰ λάθος ρίξουμε κάτι ἐπάνω σὲ κάποιον ἄλλο, ζητοῦμε συγγνώμη καὶ προσφερόμεθα νὰ πληρώσουμε τὰ ἔξοδα του καθαριστηρίου, ἀφήνουμε ὅμως τὸν ἴδιο νὰ σκουπίσει τὸν λεκέ.

— Ἐὰν σπάσουμε ἕνα πορσελάνινο πιάτο ἢ ἕνα κρυστάλλινο ποτήρι σ' ἕνα σπίτι ὅπου εἴμεθα καλεσμένοι, ζητοῦμε συγγνώμη. Ὅταν προσφερθοῦμε νὰ πληρώσουμε τὴν ἀξία, οἱ οἰκοδεσπότες πρέπει νὰ ἀρνηθοῦν.

— **Τὰ** χέρια μας τὰ ἔχουμε καὶ τὰ δύο ἐπάνω στὸ τραπέζι, ποτὲ ἀπὸ κάτω.

— Σπρώχνουμε τὴν καρέκλα κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἐάν σηκωθοῦμε.

— **Ἡ** στάση τοῦ σώματος εἶναι ὀρθὴ χωρὶς νὰ στηρίζουμε τοὺς ἀγκῶνες στὸ τραπέζι. Ἂν δὲν ξέρουμε τί νὰ κάνουμε τὰ χέρια μας, τὰ ἀκουμπᾶμε στὰ γόνατα μας, στὰ πόδια μας.

— Ἀκουμπᾶμε τοὺς καρποὺς τῶν χεριῶν μας ἐπάνω στὸ τραπέζι, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ τοῦ πιάτου. Μποροῦμε ἐπίσης νὰ τὰ «δέσουμε» ἐπάνω στὸ τραπέζι διακριτικά. Ἐπίσης ἀντενδείκνυται νὰ κρέμονται τὰ χέρια μας στὰ πλάγια ξεκρέμαστα.

— **Ὁ** κανόνας μὲ τοὺς ἀγκῶνες βασίζεται στὴ θεωρία ὅτι κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχει γύρω του «προσωπικὸ χῶρο».

— Μόλις καθίσουμε στὸ τραπέζι, ἡ πρώτη κίνηση εἶναι νὰ βάλουμε τὴν πετσέτα στὰ πόδια μας. Δὲν τὴν στηρίζουμε μέσα ἀπὸ τὴ ζώνη μας οὔτε μέσα ἀπὸ τὸ ὑποκάμισο. Ὅταν ἡ πετσέτα εἶναι τοποθετημένη στὰ γόνατα μας, ἡ τσάκιση πρέπει νὰ κοιτάζει πρὸς ἐμᾶς.

— Ἐὰν σηκωθοῦμε, ἀφήνουμε τὴν πετσέτα ἐλαφρῶς διπλωμένη στὴν καρέκλα μας καὶ ὄχι στὸ τραπέζι. Γενικῶς, ἐὰν σηκωθοῦμε ἀπὸ τὸ τραπέζι, λέμε ἁπλῶς «συγγνώμη» χωρὶς νὰ ἐξηγήσουμε τὸν λόγο. Δὲν ἔχουμε καμία ὑποχρέωση νὰ ἐξηγήσουμε τὴ σύντομη ἀπουσία μας.

— Ἐὰν θελήσουμε νὰ πᾶμε στὴν τουαλέτα, ζητοῦμε ἁπλῶς συγγνώμη καὶ σηκωνόμαστε. Ἡ παλαιότερη ἔκφραση «πάω νὰ πουδραριστῶ» ἔχει γεννηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους χοροὺς ποὺ ἐγίνοντο στὴν Ἀγγλία πρὶν ἀπὸ αἰῶνες καὶ τὴν χρησιμοποιοῦσαν οἱ καλεσμένοι γιὰ νὰ δηλώσουν ὅτι πηγαίνουν στὸ εἰδικὸ δωμάτιο ὅπου τοὺς περίμεναν οἱ ὑπηρέτες τους γιὰ νὰ τοὺς πουδράρουν τὶς περοῦκες τους, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχουν συνέχεια πούδρα γιὰ νὰ εἶναι ἄσπρες.

— Ὅταν τελειώσουμε, ἀφήνουμε τὴν πετσέτα δίπλα στὸ πιάτο μας. Ποτὲ δὲν τὸ κάνουμε πρῶτοι, ἀλλὰ περιμένουμε τοὺς οἰκοδεσπότες μας: εἶναι τὸ σημάδι ὅτι τὸ δεῖπνο τελείωσε.

— **Ποτὲ** δὲν ξαναδιπλώνουμε τὴν πετσέτα γιὰ νὰ τὴν ἀφήσουμε στὸ τραπέζι στὸ τέλος. Ἁπλῶς τὴ σηκώνουμε ἀπὸ τὴ μέση καὶ μαλακὰ τὴν ἀφήνουμε στὰ ἀριστερὰ τοῦ πιάτου μας.

— Ἐὰν ὑπάρχει μπουφές, δὲν παραγεμίζουμε τὸ πιάτο μας ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ ξανασερβιρισθοῦμε ὅσες φορὲς θέλουμε.

— **Γιὰ** τὸ ἐπιδόρπιο χρησιμοποιοῦμε πιρούνι. Τὸ κουτάλι χρησιμοποιεῖται σπανίως, ὅπως γιὰ παράδειγμα γιὰ τὸ παγωτό.

— **Φέρνουμε** *rince doigt* (*finger bowl*) στὸ τέλος τοῦ δείπνου καὶ τὸ τοποθετοῦμε ἐπάνω στὸ πιάτο τοῦ γλυκοῦ. Αὐτὸ εἶναι ἕνα μπο-

λάκι μὲ λίγα φύλλα λουλουδιῶν ἢ μιὰ μικρὴ φέτα λεμονιοῦ γιὰ νὰ καθαρίζονται οἱ ἄκρες τῶν δακτύλων.

— Ὅταν σερβιριζόμεθα, προσέχουμε νὰ μὴ λερώσουμε τὸ σερβίτσιο ἀπὸ τὸ ὁποῖο σερβιριζόμεθα, τὸ τραπεζομάντιλο καὶ τὸ πιρούνι καὶ τὸ κουτάλι τοῦ σερβιρίσματος. Τὸ πιρούνι τὸ ἀφήνουμε μὲ τὰ δοντάκια πρὸς τὰ κάτω καὶ τὸ κουτάλι μὲ τὴ «ράχη» πρὸς τὰ ἐπάνω.

— Μετὰ τὸ τυρὶ σερβιριζόμεθα τὰ φροῦτα.

— Ὁ χρυσοῦς κανὼν εἶναι ὅτι δὲν πηγαίνουμε σ' ἕνα δεῖπνο γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουμε τὴν πείνα μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ γνωρίσουμε ἀνθρώπους. Ἐὰν πεινᾶμε, πρέπει νὰ «τσιμπήσουμε» κάτι ἐκ τῶν προτέρων. Εἶναι ἀκαλαίσθητο σ' ἕνα δεῖπνο νὰ ἐπιπίπτουμε στὸν μπουφὲ ἢ στὰ πιάτα ὡσὰν νὰ εἴχαμε ἡμέρες νὰ φᾶμε.

— Στὰ δεῖπνα γενικῶς ἀποφεύγουμε νὰ καθαρίζουμε τὸ πιάτο μὲ τὸ ψωμί.

— Οἱ σωστοὶ τρόποι θέλουν νὰ κόβουμε τὸ ψωμὶ σὲ κομματάκια πρὶν τὸ φᾶμε καὶ νὰ μὴν τὸ δαγκώνουμε ὁλόκληρο ἢ νὰ ἀλείφουμε βούτυρο. Αὐτὸ ἔχει ρίζες στὰ χρόνια ὅπου τὸ ψωμὶ ποὺ περίσσευε τὸ ἔδιναν στοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους.

— Πρέπει νὰ τρῶμε στὸν ἴδιο ρυθμὸ μὲ τοὺς ὑπολοίπους καὶ νὰ μὴν σερβιριζόμεθα δύο φορὲς ἂν κανένας δὲν τὸ κάνει.

— Ἂν ἕνας καλεσμένος ρίξει τὸ ποτήρι του μὲ τὸ κρασὶ στὴ μοκέτα ἢ κάψει λίγο τὸ τραπεζομάντιλο μὲ τὸ τσιγάρο του, ζητᾶ συγγνώμη.

— Τὴν ἑπόμενη ἡμέρα στέλνει λουλούδια μὲ μιὰ κάρτα συγγνώμης.

— Ἀφιερώνουμε τὸ 1/3 τοῦ χρόνου τῆς συνομιλίας μας στὸν ἐξ ἀριστερῶν, τὸ 1/3 στὸν ἐκ δεξιῶν προσκεκλημένο καὶ τὸ 1/3 στὴν ὑπόλοιπη ὁμήγυρη. Ἔχει συμβεῖ ὁ βαρετὸς συνδαιτυμόνας τὸν ὁποῖο ἀποφεύγαμε ὅλη τὴ βραδιὰ νὰ εἶναι ὁ διευθυντὴς

τῆς τράπεζας ἀπὸ τὴν ὁποία ζητήσαμε δάνειο λίγες ἡμέρες ἀργότερα!

— Ἀποφεύγουμε νὰ μιλοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας και γιὰ τὶς δουλειές μας.

— Ἀποφεύγουμε νὰ ἐκδηλώνουμε τρυφερότητα πρὸς τὸ ἕτερον ἥμισύ μας σὲ καθιστὰ δεῖπνα.

— Ἐὰν δὲν βρίσκουμε ἐνδιαφέρον θέμα νὰ συζητήσουμε μὲ τὸν διπλανό μας σ' ἕνα δεῖπνο, μποροῦμε πάντοτε νὰ ξεκινήσουμε μιὰ ἀνώδυνη συζήτηση σχολιάζοντας τὴν ἀμφίεση –θετικά!– τῆς οἰκοδέσποινας ἢ τὴ διακόσμηση τοῦ σπιτιοῦ.

— Ὅσο θεριακλῆδες καπνιστὲς κι ἂν εἴμεθα, ἀποφεύγουμε νὰ καπνίσουμε στὸ τραπέζι. Μόνον μόλις τελειώσει τὸ γλυκὸ μποροῦμε νὰ ρωτήσουμε ἂν ἐνοχλοῦνται οἱ προσκεκλημένοι καὶ νὰ ἀνάψουμε τσιγάρο ἢ ποῦρο.

— Εἶναι ὡραῖο νὰ προτείνουμε νὰ βοηθήσουμε στὸ μάζεμα τῶν φαγητῶν καὶ τῶν πιάτων, ὅταν εἴμεθα κάπου καλεσμένοι (ὄχι ἐπίσημα, ἐννοεῖται). Δὲν ἐπιμένουμε ὅμως ἂν ἡ οἰκοδέσποινα ἀρνηθεῖ. Τὸ σημαντικὸ εἶναι νὰ προσφερθοῦμε.

— Οἱ εὐχαριστίες στοὺς οἰκοδεσπότες ἑνὸς ὡραίου γεύματος, μὲ ἕνα εὐχαριστήριο γράμμα ἢ τηλεφώνημα, εἶναι *conditio sine qua non* (δηλαδὴ ἀπαραίτητη προϋπόθεση) τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς.

Ἡ διάταξη τῶν προσκεκλημένων

— Ὑπάρχουν δύο σχολὲς γιὰ νὰ καθίζουμε τοὺς προσκεκλημένους μας: σύμφωνα μὲ τὸ πρωτόκολλο καὶ σύμφωνα μὲ τὴν προσωπικότητά τους.

— Ἡ τιμητικὴ θέση εἶναι ἡ ἐκ τῶν δεξιῶν τῆς οἰκοδέσποινας. Συνήθως τιμώμενο πρόσωπο εἶναι ὁ πιὸ ἡλικιωμένος ἢ αὐτὸς ποὺ φέρει τὸν μεγαλύτερο τίτλο. Οἱ κληρικοὶ προηγοῦνται τῶν πο-

λιτικῶν. Ἡ ἀνώτερη τιμὴ ὅταν φιλοξενοῦμε ἐπὶ παραδείγματι ἕναν ἀρχηγὸ κράτους, εἶναι νὰ τὸν τοποθετήσουμε στὴ θέση τοῦ οἰκοδεσπότη. Ἀριστερὰ τῆς οἰκοδέσποινας κάθεται ὁ ἀμέσως ἑπόμενος στὴν ἱεραρχία. Στὴν Ἀγγλία οἱ οἰκοδεσπότες καταλαμβάνουν τὶς δύο ἄκρες τοῦ τραπεζιοῦ, ἐνῶ στὴ Γαλλία τὸ κέντρο του. Σ' ἕνα φιλικὸ δεῖπνο ὅπου ὅλοι ἔχουν τὴν ἴδια ἡλικία καὶ κοινωνικὴ προέλευση τιμώμενος εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖο δεχόμεθα γιὰ πρώτη φορά.

— Ἡ παράδοση ποὺ θέλει τὸν πιὸ σημαντικὸ ἄνθρωπο νὰ κάθεται δίπλα στὸν οἰκοδεσπότη, μᾶς πηγαίνει αἰῶνες πίσω, ὅταν ὁ βασιλιὰς ἔβαζε τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἐχθρούς του στὰ ἀριστερά του, ὥστε νὰ ἐλέγχει τὸ δεξί του χέρι, ποὺ ἦταν καὶ τὸ χέρι ποὺ κρατοῦσε τὸ σπαθί, καὶ στὰ δεξιά του τὸν πιὸ ἔμπιστό του σύμμαχο, ὥστε νὰ ἔχει καὶ αὐτὸς τὸν ἔλεγχο τοῦ χεριοῦ ποὺ κρατοῦσε τὸ σπαθί.

— Συνήθως χωρίζουμε τὰ παντρεμένα ζευγάρια –μὲ ἐξαίρεση ὅσους εἶναι νυμφευμένοι λιγότερο ἀπὸ ἕνα χρόνο. Θὰ μᾶς εἶναι εὐγνώμονες ὄχι μόνο γιατὶ θὰ κάνουν νέες γνωριμίες, ἀλλὰ κυρίως γιατὶ θὰ ἔχουν τὴν εὐχαρίστηση νὰ ξαναβρεθοῦν ἀνανεωμένοι.

— Οἱ δύο πεθερὲς κάθονται στὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ οἰκοδεσπότη καὶ οἱ πεθεροὶ ἀντιστοίχως δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς οἰκοδέσποινας. Ὁ πεθερὸς Νο 1 θὰ καθίσει ἀπέναντι στὴν πεθερὰ Νο2 καὶ ἀντιστοίχως ὁ πεθερὸς Νο 2 ἀπέναντι στὴν πεθερὰ Νο1. Τὰ ζευγάρια κάθονται ὁ ἕνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο. Μποροῦμε ὅμως νὰ καθίσουμε καὶ ὅπου θέλουμε, ἂν εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα ἀρκετὰ χαλαρή.

— Ἐὰν ἕνας σύζυγος εἶναι ζηλιάρης, ἀποφεύγουμε νὰ καθίσουμε τὴν κυρία του δίπλα σ' ἕναν ὡραῖο καὶ ἐλεύθερο κύριο καὶ τἀνάπαλιν.

— Μιὰ χήρα κρατᾶ τὴ θέση ποὺ θὰ ἀντιστοιχοῦσε στὸν σύζυγό

της. Οἱ παντρεμένες γυναῖκες ἔχουν προτεραιότητα ἔναντι τῶν διαζευγμένων καὶ οἱ ἀνύπανδρες ἔρχονται τελευταῖες.

— Ἐὰν μᾶς καθίσουν σὲ ἄσχημη θέση, δὲν τὴν ἀλλάζουμε μόνοι μας. Τὸ γνωστοποιοῦμε στὸν οἰκοδεσπότη μόλις τὸν δοῦμε. Παλαιότερα, ἂν κάποιος δὲν ἐτοποθετεῖτο σὲ θέση τῆς ἀρεσκείας του, γιὰ νὰ μὴ φύγει ἀπὸ τὸ τραπέζι θεωρῶν ἑαυτὸν προσβεβλημένο, σταύρωνε τὰ μαχαιροπίρουνα ἐπάνω στὸ πιάτο καὶ ἠρνεῖτο νὰ σερβιρισθεῖ.

— Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἔχουμε μιὰ διδακτικὴ ἱστορία. Ὅταν ἔβαλαν τὸν μέλλοντα βασιλιὰ τῆς Σπάρτης Ἀγησίλαο νὰ καθίσει σὲ μιὰ ὄχι καὶ τόσο τιμητικὴ θέση, σχολίασε: «Δὲν εἶναι οἱ θέσεις ποὺ τιμοῦν τοὺς ἄνδρες, ἀλλὰ οἱ ἄνδρες τὶς θέσεις».

Η Διοικούσα Επιτροπή του "Μαζί για το Παιδί"
έχει την ευχαρίστηση να προσκαλέσει

....

σε δείπνο, που θα παραθέσει προς τιμή
της Κας Άννας Βίσση και των Χορηγών της Συναυλίας
"Μαζί για το Παιδί",
τη Δευτέρα 22 Απριλίου 2002 και ώρα 21:00,
στην "Αίγλη" Ζαππείου.

Πρόσκληση σὲ δεῖπνο

— Οἱ ἄνδρες περιμένουν πρῶτα νὰ καθίσουν οἱ γυναῖκες, πρὶν καθίσουν οἱ ἴδιοι.

— Περιμένουμε νὰ καθίσει ἡ οἰκοδέσποινα πρὶν καταλάβουμε τὴ θέση μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρχίσει νὰ τρώει γιὰ νὰ ξεκινήσουμε καὶ ἐμεῖς.

ΔΕΙΠΝΟ ΜΕ ΥΨΗΛΟ ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΟ

Δὲν ἔχουμε κάθε μέρα ἕναν πρίγκιπα, ἕναν ὑπουργὸ ἢ ἕναν μεγάλο καλλιτέχνη στὸ σπίτι μας. Στὴν περίπτωση ὅμως ποὺ κάτι παρόμοιο συμβεῖ, ἰδοὺ οἱ κανόνες ποὺ πρέπει νὰ τηρήσει ἡ σωστὴ οἰκοδέσποινα:

— Ὅσο ἐνθουσιασμένοι κι ἂν εἴμεθα μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ ἔχουμε ἕναν ὑψηλὸ προσκεκλημένο στὸ σπίτι μας, δὲν χρειάζεται νὰ φθάσουμε σὲ ὑπερβολές, π.χ. νὰ ξαναβάψουμε τὸ σαλόνι. Ἡ συμπεριφορά μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὰ φιλικὰ δεῖπνα σὺν μιὰ προστιθέμενη νότα ἐπισημότητος. Φροντίζουμε πάντως τὸ σπίτι μας νὰ εἶναι τακτοποιημένο καὶ προνοοῦμε π.χ. νὰ ἔχουμε ἕνα δωμάτιο διαθέσιμο, ἐὰν ἕνας ἐπισκέπτης αἰσθανθεῖ ἀδιαθεσία. Καθαρίζουμε τὸ μπάνιο.

— Ἡ οἰκοδέσποινα δὲν χρειάζεται νὰ στολισθεῖ σὰν χριστουγεννιάτικο δένδρο οὔτε ὁ οἰκοδεσπότης νὰ ντυθεῖ σὰν γαμπρός. Δέον λοιπὸν νὰ ἀποφεύγονται τὰ φορέματα *haute couture* καὶ τὰ πολλὰ κοσμήματα, μὲ μιὰ λέξη τὸ *overdressed* κατὰ τοὺς Ἀγγλοσάξονες. Ἀντιθέτως, ἐὰν ὁ καλεσμένος μας ἔλθει π.χ. χωρὶς γραβάτα, τότε ὁ οἰκοδεσπότης βγάζει τὴ γραβάτα του κι αὐτός, γιὰ νὰ τὸν κάνει νὰ αἰσθανθεῖ ἄνετα.

— Κατ' ἐξαίρεσιν ἐνημερώνουμε τὸν ἐπίσημο προσκεκλημένο μας γι' αὐτοὺς ποὺ προτιθέμεθα νὰ προσκαλέσουμε.

— Ὁ οἰκοδεσπότης ὑποδέχεται τὸν ἐπίσημο καλεσμένο στὴν εἴσοδο λέγοντας: «Εὐχαριστῶ πολὺ ποὺ ἤλθατε».

— Στὰ ἐπίσημα δεῖπνα συνηθίζεται νὰ τυπώνεται καὶ τὸ μενού. Ὁ κατάλογος τῶν ἐδεσμάτων, ἐὰν εἶναι δίφυλλο, τυπώνεται στὸ μέσον τῆς κάρτας καὶ τὰ κρασιὰ στὰ ἀριστερά. Τὸ μενοὺ τοποθετεῖται ἐπάνω στὰ πιάτα.

— Ἐπίσης, εἴθισται νὰ τυπώνουμε μικρὲς καρτοῦλες, ἄσπρες ἢ ἐκρού, διακοσμημένες στὴν ἄκρη μὲ χρυσὸ ἢ ἀσήμι ἢ ἄλλο χρῶμα, ὅπου ἀναγράφουμε μὲ πένα τὰ ὀνόματα τῶν προσκεκλημένων. Αὐτὲς τὶς κάρτες τὶς τοποθετοῦμε μπροστὰ ἀπὸ τὰ πιάτα.

— Οἱ κάρτες συνοδείας (μαζὶ μὲ τὸν φάκελό τους) εἶναι τοποθετημένες σὲ ἕνα τραπέζι ἔξω ἀπὸ τὸν χῶρο τοῦ δείπνου. Ἐξωτερικῶς ἔχουν γραμμένο μόνο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Τὸ ὄνομα τῆς κυρίας, τὴν ὁποία θὰ συνοδεύσει στὸ δεῖπνο, εἶναι γραμμένο ἐπάνω στὴν κάρτα ἡ ὁποία εἶναι μέσα στὸν φάκελο.

— Οἱ κάρτες τοῦ τραπεζιοῦ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὶς μεγάλες δεξιώσεις. Στὸν φάκελο εἶναι γραμμένο τὸ ὄνομα τοῦ καλεσμένου καὶ μέσα στὸν φάκελο βρίσκεται ἡ κάρτα μὲ τὸν ἀριθμὸ τοῦ τραπεζιοῦ.

— Προσέχουμε τὸ προσωπικὸ νὰ εἶναι περιποιημένο καὶ καθαρό (νύχια καὶ μαλλιά). Ἡ ἐμφάνιση –ἐνδυμασία– τοῦ προσωπικοῦ πρέπει νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ μαῦρο παντελόνι καὶ λευκὸ σακάκι (ἢ ὑποκάμισο) γιὰ τοὺς ἄνδρες καὶ ἀπὸ μαύρη φούστα, λευκὸ ὑποκάμισο καὶ μιὰ μικρὴ λευκὴ ποδιὰ γιὰ τὶς γυναῖκες.

— Ἐὰν ὑπάρχει ἕνα τραπέζι, ἡ τιμητικὴ θέση γιὰ τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο εἶναι ἐκ δεξιῶν τῆς οἰκοδέσποινας. Ὁ οἰκοδεσπότης παραχωρεῖ τὴ θέση του μόνον σὲ βασιλεῖς, πρίγκιπες, Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, Πρωθυπουργό, Πατριάρχη ἢ Ἀρχιεπίσκοπο. Ἡ σύζυγος τοῦ ὑψηλοῦ προσκεκλημένου κάθεται ἐκ δεξιῶν τοῦ οἰκοδεσπότη. Ἐὰν ὑπάρχουν δύο τραπέζια, ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα διαμοιράζονται. Στὴν Ἀγγλία οἱ

οἰκοδεσπότες καταλαμβάνουν τὶς δύο ἄκρες του τραπεζιοῦ, ἐνῶ στὴ Γαλλία τὸ κέντρο του.

— Τοποθετοῦμε τοὺς κληρικοὺς πρὶν ἀπὸ τοὺς στρατιωτικούς, οἱ ὁποῖοι τοποθετοῦνται πρὶν ἀπὸ τοὺς πολιτικούς, οἱ ὁποῖοι προηγοῦνται τῶν ἀκαδημαϊκῶν. Τὰ μέλη βασιλικῶν οἰκογενειῶν ἔχουν προτεραιότητα ἔναντι ὅλων τῶν προσκεκλημένων. Ἕνας ξένος προσκεκλημένος προηγεῖται τοῦ ὁμότιτλού του Ἕλληνα. Τοὺς ὑπόλοιπους καλεσμένους τοὺς τοποθετοῦμε ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς κοινωνικῆς τους θέσεως καὶ ποτὲ σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομική τους κατάσταση. Τὸ κῦρος παίζει σημαντικὸ ρόλο. Ἕνας ἀκαδημαϊκὸς ἢ ἕνας καλλιτέχνης ὑπερισχύουν ἑνὸς τραπεζίτη ἢ ἑνὸς δικηγόρου.

— Μιὰ γυναίκα ἔχει τὴν ἴδια θέση μὲ τὸν σύζυγό της. Δὲν ἰσχύει ὅμως τὸ ἀντίθετο, δηλαδὴ ὁ σύζυγος μιᾶς πρέσβειρας δὲν κατέχει τὴν ἴδια τιμητικὴ θέση μὲ τὴ σύζυγό του.

— Μόλις φθάσει ὁ ὑψηλὸς προσκεκλημένος, φροντίζουμε νὰ κάνουμε τὶς συστάσεις μὲ τοὺς ὑπόλοιπους καλεσμένους. Ὁ οἰκοδεσπότης ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωση νὰ συστήσει τοὺς καλεσμένους. Ἀναφέρουμε πάντοτε τοὺς τίτλους τῶν συνδαιτυμόνων, ἰδίως ὅταν τοὺς προσφωνοῦμε, π.χ. «Μεγαλειότατε» ἐὰν εἶναι βασιλιάς, «Ὑψηλότατε» ἐὰν εἶναι πρίγκιπας, «κύριε Πρόεδρε» ἐὰν εἶναι Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, «κύριε Πρωθυπουργέ» ἐὰν εἶναι Πρωθυπουργός, «Σεβασμιώτατε» ἐὰν εἶναι μητροπολίτης, «κύριε Ὑπουργέ», «στρατηγέ» –χωρὶς τὸ «κύριε»– «κύριε Νομάρχα», «κύριε Δήμαρχε», «κύριε Διευθυντά» καὶ οὕτω καθεξῆς.

— Δὲν προσφωνοῦμε ποτὲ μιὰ γυναίκα μὲ τὸν τίτλο τοῦ συζύγου της, δηλαδὴ δὲν λέμε «ἡ κυρία στρατηγοῦ» ἢ «ἡ κυρία Δημάρχου».

— Θεωρεῖται ἀγένεια νὰ ρωτήσουμε τὴ συμβουλὴ ἢ τὴ βοήθεια

(κοινῶς ρουσφέτι) ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους προσκεκλημένους μας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου.

— Παρ' ὅτι ἡ ἐποχή μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ διατροφικὸ μινιμαλισμὸ καὶ λιτότητα, ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος τρόπος γιὰ νὰ τιμήσουμε τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο μας εἶναι μὲ ἕνα πλούσιο δεῖπνο. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνο σὲ θερμίδες, ἀλλὰ κυρίως σὲ ἐμφάνιση τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ποικιλία ἐδεσμάτων.

— Σὲ ὁρισμένες βασιλικὲς αὐλὲς τὸ ἐπίσημο δεῖπνο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ πιάτα. Θὰ ἦταν προπετὲς νὰ τὸ μιμηθοῦμε, διότι μᾶλλον δὲν θὰ ἔχουμε χῶρο στὸ τραπέζι γιὰ τὰ μαχαιροπίρουνα! Ὁ ἀριθμός τῶν τριῶν πιάτων εἶναι ἰδεώδης.

— Ἐὰν ἡ οἰκοδέσποινα δὲν διακρίνεται στὴν μαγειρικὴ τέχνη, εἶναι προτιμότερο νὰ ζητήσει βοήθεια ἀπὸ μιὰ πιὸ ταλαντοῦχο συγγενῆ ἢ φίλη της ἢ ἀκόμη νὰ ἀπευθυνθεῖ σὲ *catering* γιὰ τὸ μενού. Τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τιμῆς ὅμως εἶναι νὰ μαγειρέψει μὲ τὰ χεράκια της.

— Ἀποφεύγουμε νὰ πειραματισθοῦμε μὲ ἕνα νέο πιάτο ἢ μιὰ εὐφάνταστη συνταγή. Προτιμοῦμε τὰ δοκιμασμένα πιάτα.

— Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀπαγορεύει στὰ ἐπίσημα δεῖπνα τὰ φαγητὰ ποὺ ἔχουν βάση τὸ σκόρδο, γιὰ νὰ μὴ φέρει σὲ δύσκολη θέση τοὺς συνδαιτυμόνες της, τὰ ὄστρακα γιατὶ ἐλλοχεύει κίνδυνος τροφικῆς δηλητηριάσεως, καὶ τὰ σπαγγέτι διότι μπορεῖ κανεὶς νὰ λεκιασθεῖ εὔκολα.

— Στρώνουμε τὸ τραπέζι μὲ τὸ καλύτερο τραπεζομάντιλό μας, κατὰ κανόνα λευκὸ λινό, προσέχοντας τὴν τσάκιση ποὺ ἀφήνει τὸ δίπλωμα. Τὸ κέντρο τοῦ τραπεζομάντιλου πρέπει νὰ συμπέσει ἀκριβῶς μὲ τὸ κέντρο τοῦ τραπεζιοῦ, νὰ εἶναι ἰσοζυγισμένο καὶ καλὰ τεντωμένο. Ἀπὸ κάτω ἁπλώνουμε μιὰ λευκὴ μαλακὴ φανέλα ποὺ προστατεύει τὸ ἔπιπλο ἀπὸ τὰ πολὺ ζεστὰ πιάτα. Ἂν τὸ τραπεζομάντιλο ἔχει πολλὲς δαντέλες καὶ τρυ-

πητὰ κεντήματα, ἀποφεύγουμε τὴ φανέλα γιὰ νὰ διακρίνεται τὸ ξύλο τοῦ τραπεζιοῦ.

— Μέχρι νὰ φτάσουμε τὰ τέσσερα ποτήρια ποὺ στολίζουν τὰ πιάτα μας σὲ κάθε γεῦμα, πέρασαν περίοδοι ὅπου ἔπιναν ὅλοι ἀπὸ ἕνα ποτήρι! Τὸν 16ο αἰώνα τὸ ἀντικατέστησαν μὲ μιὰ μεγάλη κούπα μὲ πολλὲς κοῖλες προεξοχὲς ἀπ᾽ ὅπου ἔπιναν ὅλοι. Τὸ μόνο χρέος τοῦ κάθε συνδαιτυμόνος ἦταν νὰ τὴν ἀφήνει κάθε φορὰ ἐντελῶς ἄδεια, γιὰ νὰ τὴ βρίσκει καθαρὴ ὁ ἑπόμενος.

— Τὸ σῆμα γιὰ νὰ ἀρχίσει τὸ δεῖπνο τὸ δίνει εἴτε ὁ σερβιτόρος μὲ τὴ φράση «Κυρία, τὸ δεῖπνο εἶναι ἕτοιμο» εἴτε ἡ ἴδια ἡ οἰκοδέσποινα μὲ τὴν ἴδια φράση (ἐννοεῖται, χωρὶς τὸ «κυρία»).

— Εἶναι προτιμότερο νὰ ζητήσουμε βοήθεια γιὰ τὸ σερβίρισμα, διότι οἱ καλεσμένοι δὲν θὰ αἰσθάνονται ἄνετα βλέποντας τὴν οἰκοδέσποινα νὰ πηγαινοέρχεται στήν κουζίνα. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχει βοήθεια ἀπὸ προσωπικό, τὸ σερβίρισμα τὸ κάνουν οἱ οἰκοδεσπότες. Ὁ ἄνδρας ἔχει τὴν εὐθύνη τοῦ κρασιοῦ. Σερβίρεται πρῶτος μιὰ μικρὴ ποσότητα γιὰ νὰ ἐλέγξει τὴν ποιότητά του καὶ ἀκολούθως σερβίρει τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο. Ἐὰν δὲν σερβίρει ὁ ἴδιος ἀλλὰ ὁ σερβιτόρος, τότε σερβίρει πρῶτα τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο. Τὸ λευκὸ κρασὶ σερβίρεται συνήθως σὲ μπουκάλι καὶ τὸ κόκκινο σὲ καράφα. Τὰ μπουκάλια τοποθετοῦνται ἐπάνω στὸ τραπέζι μόνον ὅταν δὲν ὑπάρχει σερβιτόρος. Τὰ ποτήρια γεμίζουν, τὸ μὲν ἄσπρο λίγο ἐπάνω ἀπὸ τὸ μισό, τὸ δὲ κόκκινο λίγο κάτω ἀπὸ τὸ μισό. Ἂν τὸ κρασὶ σερβίρεται ἀπὸ σερβιτόρο, δὲν ἀνασηκώνουμε τὸ ποτήρι μας, ἐὰν ὄχι, τὸ σηκώνουμε ἐλαφρῶς.

— Στὰ ἐπίσημα δεῖπνα δὲν εὐχόμεθα ποτὲ «καλὴ ὄρεξη».

— Ἡ σειρὰ προτεραιότητος στὸ σερβίρισμα εἶναι: πρῶτα ὁ ἐπίσημος προσκεκλημένος καὶ μετὰ ἡ σύζυγός του καὶ ὅλες οἱ κυρίες κατὰ σειρὰν σπουδαιότητος καὶ ἡλικίας. Τὸ σερβίρισμα τελειώνει μὲ τοὺς ἄνδρες καὶ τελευταῖος σερβίρεται ὁ κύριος τοῦ σπιτιοῦ.

— Ἐὰν ὁ ὑψηλὸς προσκεκλημένος θέλει νὰ σερβιρισθεῖ ξανά, οἱ οἰκοδεσπότες τὸν μιμοῦνται καὶ ἂς μὴ πεινοῦν, ἁπλῶς γιὰ νὰ μὴν τρώει μόνος του.

— Ἡ ἱστορία ποὺ ἀκολουθεῖ ἔχει πολλὲς παραλλαγές, ἀλλὰ τὴν ἴδια πάντα κατάληξη. Προσκεκλημένος τῆς βασίλισσας Ἐλισάβετ στὸ Μπάκιγχαμ ὁ Πρόεδρος τῆς Φιλανδίας, θεωρώντας ὅτι τὸ *finger bowl* περιεῖχε ρόφημα, τὸ δοκίμασε μὲ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση. Ἡ βασίλισσα ὄχι ἁπλῶς δὲν ἔκανε παρατήρηση, ἀλλὰ ἔσπευσε νὰ τὸν μιμηθεῖ. Τὸ ἴδιο ἔπραξε καὶ ἡ ὁμήγυρη. Ἡ πεμπτουσία τοῦ *savoir-vivre* εἶναι νὰ μὴν αἰσθανθεῖ ποτὲ ἄσχημα ὁ προσκεκλημένος μας.

— Ἀπὸ παλαιὰ συνιστᾶται στὰ ἐπίσημα δεῖπνα νὰ ἀποφεύγονται θέματα ποὺ ἅπτονται τῆς πολιτικῆς, τῆς θρησκείας καὶ τῆς κριτικῆς προσώπων (κοινῶς κουτσομπολιό). Εἶναι πηγὴ παρεξηγήσεων. Προτιμοῦμε αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴ θεματολογία σὲ πιὸ φιλικὲς συντροφιές.

— Σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ φιλικὰ δεῖπνα, ὅταν ἔχουμε ἐπίσημο προσκεκλημένο, δὲν δίνουν ποτὲ οἱ οἰκοδεσπότες τὸ σῆμα γιὰ τὴν ἀποχώρηση. Εἶναι προνόμιο τοῦ προσκεκλημένου.

— Συνοδεύουμε τὸν ὑψηλὸ προσκεκλημένο μέχρι τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸν ξεπροβοδίζουμε.

ΣΤΟ ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ

— Ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι γιὰ νὰ καλέσουμε στὸ ἑστιατόριο, ἀπὸ τὴν ἔξοδο φίλων μετὰ τὴ δουλειὰ ὡς ἕναν ἐπίσημο ἑορτασμό. Ἐπίσης, ὁρισμένους ἀνθρώπους τοὺς καλοῦμε ἔξω, διότι δὲν θεωροῦμε τὸ σπίτι μας ἀντάξιό τους.

— **Πρῶτα-πρῶτα** κλείνουμε τραπέζι. Ὅσο ἄνετος κι ἂν εἶναι ὁ καλεσμένος μας, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ κάνει περιοδεία μαζί μας ἀναζητώντας ἐλεύθερο τραπέζι στὰ ἑστιατόρια τῆς εὐρύτερης περιοχῆς τῆς πρωτεύουσας.

— Ἐὰν δὲν ἔχουμε προνοήσει νὰ κλείσουμε ἐγκαίρως τραπέζι, τότε ἀποδεχόμεθα τὴν ἀναμονὴ στὸ μπάρ, μέχρι νὰ ἀδειάσει κάποιο.

— Ὅταν ἔχουμε κάνει κράτηση σὲ ἕνα ἑστιατόριο καὶ κάτι τὸ ἀπρόβλεπτο συμβεῖ ἐν τῷ μεταξύ, τηλεφωνοῦμε πάντοτε καὶ ἀκυρώνουμε.

— Ἐνημερώνουμε ἐπίσης τὸ ἑστιατόριο ἐγκαίρως γιὰ κάθε ἀλλαγή, ἰδιαιτέρως τοῦ μεγέθους τοῦ τραπεζιοῦ.

— Δὲν θεωροῦμε προσβλητικὸ ἂν ἕνα ἑστιατόριο δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὰ αἰτήματά μας γιὰ κράτηση, οὔτε κάνουμε ὁλόκληρη φασαρία μὲ ἐπιχειρήματα τοῦ τύπου «ἀφοῦ εἶμαι τόσο καλὸς πελάτης», γιατὶ φέρνουμε τὸν ἑστιάτορα σὲ δύσκολη θέση. Ὑπάρχουν κι ἄλλα ἑστιατόρια.

— Ἐὰν δοῦμε γνωστοὺς ἢ φίλους στὸ ἑστιατόριο, πηγαίνουμε νὰ τοὺς χαιρετήσουμε. Δὲν διακόπτουμε ὅμως ἐπὶ μακρὸν τὸ γεῦμα τους ἢ τὴ συζήτησή τους.

— Στὸ ἑστιατόριο μπαίνει πρῶτος αὐτὸς ποὺ καλεῖ, δηλαδὴ καλύτερο εἶναι νὰ φθάνουμε πρὶν ἀπὸ τὴν προκαθορισμένη ὥρα.

— Σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἰσχύοντα κανόνα, δηλαδὴ ὁ κύριος νὰ ἀνοίγει τὴν πόρτα γιὰ νὰ περάσει πρώτη ἡ κυρία, στὸ ἑστιατόριο εἰσέρχεται πρῶτος ὁ κύριος καὶ κρατᾶ τὴν πόρτα ὥστε νὰ περάσει στὴ συνέχεια ἡ κυρία.

— **Ποτὲ** δὲν φωνασκοῦμε μὲ τὴν εἴσοδό μας λέγοντας «πιάσε καὶ βρές μας ἕνα καλὸ τραπέζι». (Ἡ κίνηση αὐτὴ θὰ πρέπει νὰ γίνει διακριτικῶς).

— **Δὲν** πίνουμε οὔτε τσιμπολογοῦμε πρὶν φθάσουν οἱ προσκεκλημένοι μας.

— Ἐγειρόμεθα γιὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦμε.

— **Οἱ** κυρίες καὶ οἱ πιὸ σπουδαῖοι προσκεκλημένοι κάθονται μὲ τὴν πλάτη στὸν τοῖχο τῆς ἐσωτερικῆς αἴθουσας, ὥστε νὰ ἀγκαλιάζουν μὲ τὸ βλέμμα τους ὅλον τόν χῶρο.

— **Ἂν** ἔχουμε πάρει ποτά, ρωτοῦμε τὸν προσκεκλημένο μας ἂν θέλει καὶ δεύτερο. Ἐὰν δὲν θέλει, ζητοῦμε τοὺς καταλόγους, ἂν ὅμως θέλει, ζητοῦμε τοὺς καταλόγους ὅταν φθάσει τὸ δεύτερο ποτό του.

— Ἀφήνουμε τὸν σερβιτόρο νὰ πάρει παραγγελίες πρῶτα ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους μας. Φροντίζουμε νὰ παραγγείλουμε ὅσα πιάτα παραγγείλουν καὶ οἱ προσκεκλημένοι μας, ἀκόμη κι ἂν δὲν πεινᾶμε πολύ. Ἐπίσης, τοὺς κατατοπίζουμε σχετικῶς μὲ τὶς σπεσιαλιτὲ τοῦ ἑστιατορίου.

— Ὅταν διαβάζουμε τοὺς καταλόγους, δὲν τοὺς ὑψώνουμε τόσο, ὥστε νὰ χάνουμε τὴν ὀπτικὴ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀπέναντί μας.

— Ὡς καλεσμένοι δὲν ντρεπόμεθα νὰ ρωτήσουμε τὸν οἰκοδεσπότη μας τί προτείνει νὰ παραγγείλουμε, ἐὰν εἴμεθα ἀναποφάσιστοι.

— Στὸν σερβιτόρο ἢ τὸν μὲτρ ἀπευθυνόμεθα στὸν πληθυντικό, ἐκτὸς ἐὰν ἔχουμε οἰκειότητα.

— Ἀποφεύγουμε τὰ πολύπλοκα καὶ δυσμεταχείριστα φαγητὰ ὅπως σπαγγέτι, μεγάλα σάντουιτς, σαλάτες κλπ., ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς προκαλέσουν πρόβλημα στὸ μάσημα ἢ νὰ μᾶς κάνουν νὰ γεμίσουμε σάλτσες.

— **Προτείνουμε** τὰ πιάτα ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι ἐνδιαφέροντα.

— **Ἐ**ὰν τὸ φαγητὸ εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους, ἐρωτοῦμε ἂν κάποιος θέλει νὰ ἀλλάξει.

— **Τ**ὴν ὥρα τῆς παραγγελίας, εἴτε τὰ παραγγέλλουμε ὅλα ἐμεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχουμε ρωτήσει τοὺς προσκεκλημένους μας ἕναν πρὸς ἕναν, εἴτε ὁ καθένας παραγγέλλει μόνος του, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὶς κυρίες.

— **Δ**ὲν ὑπάρχει πιὸ ἐκνευριστικὴ κατάσταση ἀπὸ τὸ νὰ διστάζει κανεὶς ἐπὶ μακρὸν νὰ παραγγείλει. Οἱ *chic* ἄνθρωποι ἀποφασίζουν σὲ λίγα δευτερόλεπτα.

— **Ἡ** ἐπιλογὴ τῶν κρασιῶν γίνεται ἀπὸ τὸν προσκαλοῦντα. Οἱ προσκεκλημένοι ἐρωτῶνται ἁπλῶς ἂν θέλουν λευκὸ ἢ κόκκινο.

— **Ὡ**ς προσκεκλημένοι, ἐὰν δὲν ἐρωτηθοῦμε τί κρασὶ θέλουμε νὰ πιοῦμε, δὲν λέμε «Ἐδῶ ἔχει πολὺ ὡραῖα γαλλικὰ κρασιά, γιατὶ δὲν παραγγέλλουμε ἕνα *Chateau Lafitte*;» Πίνουμε τὸ κρασὶ ποὺ διαλέγει ὁ οἰκοδεσπότης μας.

— **Ὅ**ταν καλοῦμε φίλους σὲ ἕνα ἑστιατόριο καὶ ἕνας ἐκ τῶν προσκεκλημένων ἐπιμένει νὰ παραγγείλουμε τὸ ἀκριβότερο κρασί, ἐνεργητικῶς καὶ ἀποφασιστικῶς ἐξηγοῦμε –πρὶν ὑπάρξει παρεξήγηση– ὅτι προτιμοῦμε ἕνα ἄλλο.

— **Τὸ** ἑστιατόριο εἶναι τὸ μόνο μέρος ὅπου ὁ προσκαλὼν μπορεῖ νὰ ρωτήσει τοὺς προσκεκλημένους του ἂν τὸ φαγητὸ εἶναι καλό, διότι δὲν εἶναι δική του ἡ εὐθύνη.

— Ἐὰν ἡ ἔξοδός μας ἔχει σχέση μὲ ἕνα σημαντικὸ γεγονός (ἐπέτειο, γενέθλια), συνήθως κάνουμε πρόποση.

— **Οἱ** ζεστὲς πετσέτες ποὺ μᾶς σερβίρουν στὰ ἑστιατόρια εἶναι μόνο γιὰ τὰ χέρια καὶ γιὰ καμία ἄλλη χρήση (μέτωπο, λαιμός, αὐχένας, κτλ.). Ἐνίοτε μποροῦμε καὶ ἁπαλὰ νὰ τὶς ἀκουμπήσουμε στὰ χείλη. Ἐπίσης, δὲν τὶς κρατοῦμε γιὰ πολλὴ ὥρα.

— **Δ**ὲν ἐκδηλώνουμε τὴν ἀντίθεσή μας οὔτε κάνουμε εἰρωνικὰ σχόλια, ἐὰν ἕνας προσκεκλημένος ἔχει διαλέξει ἕνα πολὺ ἀκριβὸ πιάτο.

— **Δ**ὲν ξαναζητοῦμε κρασί, ἐνῶ τὸ δεῖπνο ἔχει τελειώσει.

— **Ἐ**ὰν δὲν εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ τὸ σέρβις ἢ τὰ πράγματα δὲν πᾶνε πολὺ καλά, δὲν λοιδωροῦμε τὸν σερβιτόρο οὔτε προβαίνουμε σὲ φιλονικίες μὲ τὸ προσωπικὸ ἢ τὸν μέτρ μπροστὰ στοὺς προσκεκλημένους μας· περιμένουμε νὰ τὸ κάνουμε προσωπικῶς, ὅταν τελειώσει τὸ δεῖπνο.

— **Κ**αλοῦμε τὸν μέτρ ἢ τὸν ἰδιοκτήτη καὶ ἐκφράζουμε τὰ παράπονά μας. Ἐὰν δὲν γίνουν ἀποδεκτά, δὲν ξαναπηγαίνουμε ποτὲ στὸ συγκεκριμένο ἑστιατόριο.

— **Ἂν** κάτι φαίνεται ὅτι δὲν πάει καλά, ρωτοῦμε τὸν προσκεκλημένο μας τὶ συμβαίνει. Ἂν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, καλοῦμε τὸν μέτρ γιὰ νὰ ἀντικαταστήσει τὸ πιάτο ἢ ὅ,τι χρειάζεται.

— **Τ**ὴν ὥρα ἐκείνη ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους μας καὶ προσθέτουμε ὅτι μᾶλλον πρέπει νὰ ὑπάρχει φόρτος ἐργασίας στὸ ἑστιατόριο τὴ συγκεκριμένη ἡμέρα.

— **Ἐ**ὰν στὸ ἑστιατόριο ποὺ πᾶμε (π.χ. φάστ φοὺντ) τρῶνε μὲ τὰ χέρια τὶς πατάτες, τότε εἶναι παγκοίνως ἀποδεκτό.

— Ἐὰν τὸ πιάτο μας ἀργήσει νὰ φθάσει, ἐνῶ ἔχουν ἤδη σερβιρισθεῖ τὰ πιάτα τῶν ἄλλων συνδαιτυμόνων, τότε ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη φράση εἶναι «Παρακαλῶ, ξεκινῆστε».

— **Ὁ** ἑστιάτορας ἀποφεύγει νὰ κάθεται στὸ τραπέζι τῶν πελατῶν καὶ νὰ ἀρχίζει μακροσκελεῖς συζητήσεις μαζί τους.

— **Δ**ὲν διακόπτουμε τὴ συζήτησή μας ὅταν μᾶς σερβίρουν.

— **Ἂν** θέλουμε νὰ περιποιηθοῦμε προσκαλώντας σὲ ἑστιατόριο ἕναν φίλο μας, ὁ ὁποῖος εἶναι μεγάλος ἐραστὴς τοῦ πατσᾶ ἢ τῆς φασολάδας καὶ ζητᾶ καὶ κέτσαπ καὶ μαγιονέζες ὡς συνοδευτικὰ τοῦ πιάτου του, τὸν ἀφήνουμε νὰ φάει ὅπως θέλει. Ἀκόμη καὶ

οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἄνθρωποι ἔχουν μερικὲς φορὲς τὰ πιὸ ἰδιότροπα γοῦστα στὸ φαγητό.

— Ὅσο γιὰ τὸ ἂν ἡ πίτσα ἢ τὸ ψάρι τρώγονται μὲ τὰ χέρια, ἐδῶ ἀπαντοῦμε «ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ ἑστιατορίου». Τὸ καλύτερο πάντως εἶναι νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὰ ἄλλα τραπέζια γιὰ τὸ τί συνηθίζεται.

— Εὐθύνη μας εἶναι νὰ ἀπολαύουν οἱ καλεσμένοι μας τέλειας περιποιήσεως καὶ νὰ τοὺς ἀρέσει ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ τραπεζιοῦ καὶ τὸ φαγητό.

— Τελειώνοντας τὸ γεῦμα, ἐνθαρρύνουμε τοὺς προσκεκλημένους μας νὰ παραγγείλουν καφὲ ἢ γλυκό. Ἐὰν δὲν θέλουν, τότε δὲν παραγγέλλουμε οὔτε ἐμεῖς, ἂν ὅμως θέλουν, παραγγέλλουμε καὶ γιὰ μᾶς.

— Τὴ στιγμὴ τοῦ ἐπιδορπίου ὁ προσκαλῶν σηκώνεται καὶ πηγαίνει νὰ πληρώσει. Τὸ κάνει διακριτικὰ καὶ ἥσυχα, μὲ πιστωτικὴ κάρτα ἢ μετρητά. Δὲν κάνει παζάρια οὔτε ζήτημα γιὰ λίγα ψιλά.

— Ὑπάρχουν πολλὲς περιπτώσεις ποὺ βγαίνουμε μὲ καλοὺς φίλους καὶ μοιραζόμεθα τὸν λογαριασμό. Στὴν Ἑλλάδα συνήθως κοροϊδεύουμε τοὺς Βορειοευρωπαίους, ποὺ ζητοῦν ξεχωριστοὺς λογαριασμοὺς ἀναλόγως μὲ τὸ τί παρήγγειλαν. Τί γίνεται ὅμως στὴν περίπτωση ποὺ ἕνας ἀπὸ μᾶς παρήγγειλε μόνο σαλάτα καὶ ὁ ἄλλος ἀστακούς; Χωρὶς νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν ἑστιάτορα νὰ τυπώσει διαφορετικοὺς λογαριασμούς, ἀποδίδουμε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, δηλαδὴ στὸν καθένα τὴν παραγγελία του. Ἐὰν οἱ διαφορὲς εἶναι μικρές, τότε αὐτὸς ποὺ παρήγγειλε τὸ ἀκριβότερο πιάτο ἀναλαμβάνει τὸ φιλοδώρημα.

— Ἐὰν ἡ πιστωτική μας κάρτα δὲν γίνεται δεκτὴ καὶ δὲν ἔχουμε μετρητά, ζητοῦμε βοήθεια ἀπὸ ἕναν ἀπὸ τοὺς συνδαιτυμόνες μας καὶ φροντίζουμε νὰ τὸν ἐξοφλήσουμε ἐγκαίρως. Δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτε σχόλια τοῦ τύπου «Ἡ μηχανή σας εἶναι χαλασμένη, ἐσεῖς φταῖτε». Ἀπὸ τὴν πλευρά τους, οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἑστιατορίου πρέπει νὰ δείξουν διακριτικότητα καὶ νὰ μὴν ἐκθέσουν τὸν προσκαλοῦντα στὸ τραπέζι.

— Ἂν θέλουμε, μποροῦμε νὰ κάνουμε ἕναν μικρὸ ἔλεγχο στὸν λογαριασμό, ἂν καὶ θὰ ἔπρεπε οὕτως ἢ ἄλλως νὰ ἔχουμε μιὰ γενικὴ ἰδέα γιὰ τὸ ποσὸν πρὶν τὸ δοῦμε.

— Ἂν παρατηρήσουμε κάποιο λάθος, περιμένουμε νὰ τὸ συζητήσουμε μὲ τὸν μέτρ, ἀφοῦ ἔχουμε ἀποχαιρετήσει τοὺς καλεσμένους μας.

— Ἀφήνουμε πάντα ἕνα καλὸ φιλοδώρημα μέσα στὸν λογαριασμὸ καὶ ὄχι ἐπάνω στὸ τραπέζι ἢ στὴν τσέπη τοῦ μέτρ καὶ μάλιστα μπροστὰ σὲ κόσμο. Ποτὲ δὲν συζητοῦμε μὲ τοὺς προσκεκλημένους μας γιὰ τὸ ὕψος τοῦ φιλοδωρήματος.

— Στὸ τέλος, πρὶν σηκωθοῦμε ἀπὸ τὸ τραπέζι, μαζεύουμε τὰ χαρτάκια τῶν πανωφοριῶν τῶν προσκεκλημένων μας, ὥστε νὰ δώσουμε ἐμεῖς φιλοδώρημα στὴ γκαρνταρόμπα βγαίνοντας.

— Συνοδεύουμε τοὺς καλεσμένους μας μέχρι τὴν ἔξοδο, τοὺς χαιρετοῦμε μὲ χειραψία καὶ τοὺς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἦρθαν.

— Ὁ προσκεκλημένος πρέπει νὰ εὐχαριστήσει τὸν οἰκοδεσπότη ἐπιτοπίως καὶ ἐκ νέου τηλεφωνικῶς μέσα σὲ δύο ἡμέρες.

Ὅταν μᾶς καλοῦν:

— Δὲν διαλέγουμε τὰ ἀκριβότερα πιάτα.

— Ἐὰν ὑπάρχει καθορισμένο μενού, δὲν ζητοῦμε ἀλλαγές.

— Δὲν κάνουμε τοὺς ἔξυπνους, λέγοντας ὅτι τὸ ἀγαπημένο μας ἑστιατόριο ἔχει καλύτερο φαγητό.

— Ἐὰν κάνουμε δίαιτα, δὲν τὸ κάνουμε θέμα στὸ τραπέζι.

– Ἐνημερωνόμεθα γιὰ τὸ εἶδος τοῦ ἑστιατορίου ὅπου εἴμεθα προσκεκλημένοι καὶ φοροῦμε τὰ ἀνάλογα ροῦχα. Δηλαδή, σὲ ἕνα *chic* ἑστιατόριο δὲν καταφθάνουμε μὲ τζὴν οὔτε σὲ μιὰ ταβέρνα μὲ βραδινὸ φόρεμα.

– Δὲν ρωτοῦμε πόσος ἦταν ὁ λογαριασμός.

– Δὲν κάνουμε ὁλόκληρη ἱστορία λέγοντας πὼς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδεχθοῦμε τὸ νὰ πληρώσει ἄλλος καὶ ὅτι θὰ πληρώσουμε ἐμεῖς, ἐνῶ μᾶς κατέστη σαφὲς ἐξ ἀρχῆς ὅτι μᾶς καλοῦν.

– Ἀποφεύγουμε νὰ ἀνταποδώσουμε προσκαλώντας σ' ἕνα ἑστιατόριο πολὺ ἀκριβότερο ἀπὸ αὐτὸ στὸ ὁποῖο μᾶς κάλεσαν. Εἶναι ταπεινωτικὸ γι' αὐτὸν ποὺ μᾶς προσκάλεσε πρῶτος.

– Παρ' ὅτι τὸ ἑστιατόριο ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ὀχυρά του παλαιοῦ ἀνδροκρατικοῦ *savoir-vivre*, τὸ φαινόμενο νὰ πληρώνουν τὸν λογαριασμὸ γυναῖκες ἐξαπλοῦται.

– Ἔχει σημασία ποιὸς καλεῖ. Ἐὰν καλέσει ἡ κυρία, εἶναι ἀνώφελο γιὰ τὸν κύριο νὰ κάνει ὁποιαδήποτε κίνηση. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἀντίστροφο.

– Θεωρεῖται κομψὸ πάντως, ὅταν ἔρχεται ὁ λογαριασμός, νὰ κάνουμε τὴ σχετικὴ κίνηση πρὸς τὸ πορτοφόλι μας.

ΣΤΗΝ ΤΑΒΕΡΝΑ

Ἡ ἀντίληψη ποὺ ὑποστηρίζει ὅτι στὴν ταβέρνα ἐπιτρέπονται σχεδὸν τὰ πάντα εἶναι ἐσφαλμένη –οἱ καλοὶ τρόποι εἶναι οἱ ἴδιοι παντοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει μιὰ σχετικὴ χαλαρότης ποὺ ἐπιτρέπει:

– **Νὰ** ἀπευθυνθοῦμε στὸν σερβιτόρο ἢ τὸν ἰδιοκτήτη τῆς ταβέρνας, ἐὰν τοὺς γνωρίζουμε, στὸν ἑνικό.

– **Νὰ** ἀνοίξουμε συζήτηση μὲ τὸν ἰδιοκτήτη τῆς ταβέρνας ἢ τὸν σερβιτόρο. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἂν καὶ στὸ ἑστιατόριο εἶναι

ἀδιανόητο, ἀκόμη καὶ στὴν ταβέρνα ἔχει παρέλθει ἀνεπιστρεπτὶ ἡ ἐποχὴ ποὺ κτυπούσαμε παλαμάκια καὶ φωνάζαμε «ψίτ, μικρὲ» στὸν σερβιτόρο.

– **Νὰ** τσιμπᾶμε μὲ τὸ χέρι, π.χ. πατάτες τηγανητές.

– **Νὰ** βουτᾶμε τὸ ψωμὶ στὴ σάλτσα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμε ψωμὶ γιὰ νὰ καθαρίσουμε τὸ πιάτο μας. Ὁ κομψὸς τρόπος γιὰ νὰ δοκιμάζουμε μιὰ σάλτσα εἶναι μὲ μικρὲς μπουκιές ψωμιοῦ καρφωμένες στὸ πιρούνι καὶ ὄχι μὲ τὸ χέρι. Στὰ ἐπίσημα δεῖπνα ἢ στὰ καλὰ ἑστιατόρια οὕτως ἢ ἄλλως ἀντενδείκνυται.

– **Νὰ** δοκιμάζουμε ἀπὸ τὸ πιάτο τοῦ διπλανοῦ.

Ἐπίσης, ὅταν παραγγέλλουμε ρετσίνα σὲ μιὰ ταβέρνα, δὲν εἶναι ἄσκοπο νὰ ρωτήσουμε τὴν προέλευση της, ἢ ἀκόμη καλύτερα νὰ ζητήσουμε νὰ δοκιμάσουμε ἕνα ποτηράκι, πρὶν παραγγείλουμε ὁλόκληρη καράφα.

ΤΑ ΛΑΘΗ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

Οἱ καλοὶ τρόποι στὸ τραπέζι πλάθουν τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς «ἐτικέτας». Οὐσιαστικῶς, εἶναι οἱ πρακτικὲς μέθοδοι ὥστε νὰ τρῶμε εὔκολα καὶ διακριτικά.

– Δὲν εἶναι τόσο καταστροφικὸ νὰ μὴν πᾶμε σ' ἕνα πάρτυ ἢ σ' ἕνα κοκτέιλ, ὅσο νὰ ἀκυρώσουμε τελευταία στιγμὴ ἕνα δεῖπνο. Μιὰ ἄδεια θέση σ' ἕνα τραπέζι δέν συγχωρεῖται καὶ μπορεῖ νὰ κάνουμε ἐχθροὺς γιὰ μιὰ ζωή.

– Ἡ οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ ἀποφεύγει νὰ εἶναι ὑπερστολισμένη (διαμάντια, λαμὲ φορέματα). Οἱ Ἀγγλοσάξονες τὸ λένε *overdressed*. Οἱ στὰρ τῆς βραδιᾶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ προσκεκλημένοι.

– **Ὁ** Νιάρχος εἶχε τὴ σνὸμπ συνήθεια νὰ φθάνει μετὰ τὴν ἄφιξη τῶν προσκεκλημένων του. Τὸ σωστὸ εἶναι ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα νὰ εἶναι ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς ὑποδέχεται.

— **Μποροῦμε** νὰ συζητοῦμε μὲ τὸ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ γιὰ λίγο, ἐὰν εἶναι γνωστοί μας ἀπὸ παλιά.

— **Δὲν** βουτᾶμε τὰ κουλουράκια στὸν καφέ. Τρῶμε μιὰ μπουκιὰ καὶ μετὰ πίνουμε λίγες γουλιὲς ἀπὸ πάνω.

— **Δὲν** εἶναι ἀπρέπεια, ἀλλὰ εἶναι ἀκαταστασία νὰ τρέχουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ζουμιὰ ἀπὸ τὰ μουσκεμένα ντόνατς καὶ οἱ μαρμελάδες νὰ πέφτουν μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ φλιτζάνι. Ὁ Ἀλέξανδρος Ἰόλας ἦταν λάτρης τοῦ βουτήματος, ἔτρωγε μάλιστα μὲ τὸ κουταλάκι ὅσα ψίχουλα ἀπέμεναν στὸ φλιτζάνι του. Τὸ γεγονός, ὅμως, ὅτι μόνο στὸ σπίτι του ἐπέτρεπε στὸν ἑαυτό του αὐτὴν τὴν ἀπόλαυση, σημαίνει πὼς ἤξερε ὅτι ἔκανε «ἀταξίες».

— **Σὲ** ἕνα γεῦμα ἢ δεῖπνο, ὅταν τελειώσει τὸ κυρίως πιάτο, πρὶν βγάλουμε τὸ ἐπιδόρπιο δὲν ξεχνοῦμε νὰ μαζέψουμε καὶ τὰ ἁλατοπίπερα.

— **Ποτὲ** δὲν ἀφήνουμε τὰ τυριὰ ἔξω (πάντα στὴν κουζίνα), γιατὶ μυρίζουν. Τὰ ἀφήνουμε ἔξω ἀπὸ τὸ ψυγεῖο τοὐλάχιστον μιάμιση ὥρα, γιὰ νὰ βγάλουν τὴ γεύση τους.

— **Ποτὲ** δὲν ἀφήνουμε ἀχρησιμοποίητα κουβὲρ στὸ τραπέζι.

— **Ἀπαγορεύεται** νὰ ἀνοίγουμε τὴν πετσέτα μας τινάζοντάς την καὶ νὰ τὴν ἀκουμπᾶμε στὸ τραπέζι πρὶν τελειώσει τὸ γεῦμα.

— **Δὲν** ξεδιπλώνουμε τελείως τὴν πετσέτα μας, ἐκτὸς ἂν εἶναι πολὺ μικροῦ σχήματος. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ δείπνου δὲν τὴν ξαναδιπλώνουμε ὅπως ἦταν, διότι θὰ ὑπονοοῦμε ὅτι... θέλουμε νὰ μᾶς ξανακαλέσουν, κάτι ποὺ δὲν εἶναι βέβαιο. Τὴν ἀφήνουμε ἁπλῶς ἀριστερά του πιάτου μας.

— **Φέρνουμε** τὴν πετσέτα στὰ χείλη μας καὶ δὲν σκύβουμε ἐμεῖς πρὸς τὴν πετσέτα.

— **Ἐὰν** εἴμεθα συναχωμένοι, δὲν χρησιμοποιοῦμε ποτὲ τὴν πετσέτα μας, ἀλλὰ ζητοῦμε χαρτομάντιλο.

— **Ἂν** κατὰ λάθος ρευτοῦμε, ἀκουμπᾶμε διακριτικῶς τὰ χείλη μας μὲ τὴν πετσέτα καὶ ἀορίστως λέμε «συγγνώμη» ἢ «μὲ συγχωρεῖτε» (χωρὶς νὰ ἀπευθυνθοῦμε σὲ κάποιον συγκεκριμένα).

— **Δὲν** γεμίζουμε ὑπερβολικῶς τὸ πιάτο μας. Σὲ καθιστὸ τραπέζι σερβιριζόμεθα μόνον ἕως καὶ δύο φορές, ποτὲ παραπάνω.

— **Ὅταν** τρῶμε σούπα, τὸ κουτάλι πρέπει νὰ πηγαίνει ἀπὸ μᾶς πρὸς τὰ ἔξω καὶ ποτὲ ἀπὸ ἔξω πρὸς τὰ μᾶς. Ἐπίσης, δὲ γέρνουμε τὸ πιάτο τῆς σούπας γιὰ νὰ τὴν τελειώσουμε.

— **Δὲν** χρησιμοποιοῦμε τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ φέρουμε μιὰ τροφὴ στὸ στόμα (τὸ λάθος συμβαίνει συνήθως μὲ τὸ τυρί). Δὲ χρησιμοποιοῦμε σχεδὸν ποτὲ μαχαίρι γιὰ τὴ σαλάτα, τὰ αὐγά, τὰ γλυκὰ καὶ τὸ ψωμί.

— **Ἀποφεύγουμε** νὰ τρῶμε μὲ τὰ χέρια! Ἐξαιροῦνται τὸ ψωμὶ –τὸ ὁποῖο κόβουμε μὲ τὸ χέρι καὶ ὄχι μὲ τὸ μαχαίρι– οἱ δαγκάνες τοῦ ἀστακοῦ, τὰ τάκος, τὸ καλαμπόκι καὶ τὰ σπαράγγια.

— **Ἐὰν** διαπιστώσουμε ὅτι κάτι ἐνοχλητικὸ ἔχει σφηνωθεῖ ἀνάμεσα στὰ δόντια μας, ζητοῦμε συγγνώμη καὶ πηγαίνουμε στὴν τουαλέτα γιὰ νὰ τὸ βγάλουμε, μακριὰ ἀπὸ τὴν κοινὴ θέα. Ποτὲ δὲν χρησιμοποιοῦμε τὶς ὀδοντογλυφίδες δημοσίως καὶ ποτὲ δὲν βάζουμε τὰ δάχτυλα μας στὸ στόμα γιὰ νὰ καθαρίσουμε τὰ δόντια μας.

— **Ἐὰν** δοῦμε ἕναν συνδαιτυμόνα μας νὰ ἔχει ὑπόλειμμα τροφῆς ἀνάμεσα στὰ δόντια, εἰδοποιοῦμε σιγὰ καὶ διακριτικὰ τὸν ἐνδιαφερόμενο. Κανείς μας δὲν θέλει νὰ παρίσταται σ' ἕνα γεῦμα μὲ ἕνα κομμάτι μαρούλι ἀνάμεσα στὰ δόντια του.

— **Δὲν** κρατοῦμε τὸ μαχαίρι σὰν πιρούνι καὶ τὸ πιρούνι σὰν φτυάρι, ὅπως καὶ δὲν ξανακουμπᾶμε τὰ μαχαιροπίρουνα πίσω στὸ τραπέζι, ἐφόσον τὰ ἔχουμε χρησιμοποιήσει.

— Ἡ συνήθεια νά χρησιμοποιοῦμε μόνον πιρούνι καὶ ὄχι μαχαίρι στὴ σαλάτα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐποχή ποὺ συνήθιζαν νὰ κάνουν ἐνέσεις δηλητηρίου στὶς φλέβες τοῦ μαρουλιοῦ. Τὸ νὰ τὶς κόβει ὁ καλεσμένος μὲ μαχαίρι φανέρωνε ὑποψίες πρὸς τὸν οἰκοδεσπότη.

— Δὲν ἀκουμπᾶμε ἐπάνω στὸ τραπέζι τὴν τσάντα μας, τὰ κλειδιά μας, τὰ γάντια μας, κτλ.

— Δὲν τελειώνουμε τὸ φαγητό μας πολὺ πρὶν ἢ πολὺ μετὰ ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους συνδαιτυμόνες.

— Δὲν καμπουριάζουμε, δὲν ξαπλώνουμε καὶ δὲν παίρνουμε ἄσχημη θέση στὴν καρέκλα μας.

— Ἐὰν πάλι καταπιοῦμε κάτι ποὺ μᾶς εἶναι δυσάρεστο, μὲ γρήγορες κινήσεις τὸ βγάζουμε ἀπὸ τὸ στόμα μας, χρησιμοποιώντας εἴτε τὸ πιρούνι μας εἴτε τὰ χέρια. Δὲν χρειάζεται νὰ τὸ κρύψουμε πίσω ἀπὸ τὴν πετσέτα μας.

— Δὲν ἀφήνουμε στὸ ποτήρι μας σημάδια ἀπὸ κραγιὸν ἢ ἀπὸ φαγητό.

— Δὲν ἀλείφουμε μονομιᾶς τὸ ψωμὶ μὲ βούτυρο. Πρέπει νὰ ἀκουμπᾶμε τὸ βούτυρο ἀφοῦ ἔχουμε κόψει τὸ ψωμὶ πρῶτα σὲ μικρὰ κομμάτια.

— Ἂν πέσει κάτι στὸ τραπεζομάντιλο καὶ τὸ λεκιάσουμε, δὲν τὸ κάνουμε ὁλόκληρο θέμα. Ἁπλώνουμε τὴν πετσέτα μας γιὰ νὰ τὸ καλύψουμε, ὥστε νὰ μὴ λερωθεῖ κάποιος ἄλλος, καὶ ζητοῦμε ἄλλη πετσέτα.

— Κατὰ βάσιν δὲν ἐγειρόμεθα ἀπὸ τὸ τραπέζι πρὶν σηκωθεῖ ὁ οἰκοδεσπότης.

— Ἂν κατὰ λάθος ρίξουμε κάτι ἐπάνω σὲ κάποιον ἄλλον, ἀπολογούμεθα καὶ προσφερόμαστε νὰ πληρώσουμε τὰ ἔξοδα τοῦ καθαριστηρίου, ἀφήνουμε ὅμως τὸν ἴδιο νὰ ἀναλάβει τὸ σκούπισμα τοῦ λεκὲ ἐπάνω του.

— Δὲν ρίχνουμε ἁλάτι ἢ πιπέρι στὸ φαγητό μας πρὶν τὸ δοκιμάσουμε, εἰδικὰ ὅταν εἶναι μπροστὰ ὁ μάγειρας ἢ ἡ μαγείρισσα. Ἐπίσης, ὅταν ἀποφασίσουμε νὰ προσθέσουμε ἁλάτι στὸ φαγητό, τὸ ρίχνουμε κατευθείαν στὸ φαγητὸ καὶ ὄχι πρῶτα στὸ χέρι μας (ἐννοεῖται ὅτι τὸ φιαλίδιο μὲ τὶς πολλὲς τρύπες εἶναι γιὰ τὸ ἁλάτι, τὸ ἄλλο μὲ τὶς λιγότερες εἶναι γιὰ τὸ πιπέρι).

— Ἐὰν τὸ φαγητὸ «δὲν τρώγεται», δὲν ὑπερβαίνουμε ἑαυτὸν προσπαθώντας φιλοτίμως νὰ τελειώσουμε τὸ πιάτο μας. Χωρὶς νὰ κάνουμε κανένα σχόλιο, σταματοῦμε νὰ τρῶμε περιμένοντας οἱ οἰκοδεσπότες νὰ θίξουν τὸ θέμα πρῶτοι.

— Παρακαλοῦμε κάποιον νὰ μᾶς δώσει τὸ ἁλάτι ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο. Δὲν ἁπλώνουμε τὸ χέρι μας ἐπάνω ἀπὸ τὰ φαγητά.

— Ἐὰν δοῦμε κάποιον στὸ τραπέζι νὰ παίρνει ἕνα χαπάκι, δὲν ρωτοῦμε ποτὲ γιατὶ τὸ παίρνει. Ἐπίσης, ἂν χρειασθεῖ νὰ πάρουμε ἐμεῖς κάποιο φάρμακο στὸ τραπέζι, δὲν χρειάζεται νὰ δώσουμε ἐξηγήσεις.

— Δὲν σπρώχνουμε τὸ πιάτο μας μακριά, ὅταν τελειώσουμε τὸ φαγητό μας, ἢ τὴν καρέκλα μας πρὸς τὰ πίσω, ἐκτὸς ἂν ἔχουμε τελειώσει καὶ σηκωνόμαστε γιὰ νὰ φύγουμε.

— Δὲν γέρνουμε τὴν καρέκλα μας πρὸς τὰ πίσω σὰν νὰ κάνουμε κούνια.

— Δὲν ρωτοῦμε τοὺς συνδαιτυμόνες μας ποῦ πηγαίνουν, ὅταν σηκώνονται ἀπὸ τὸ τραπέζι.

— Δὲν σπάζουμε κρακεράκια καὶ δὲν πετοῦμε ψωμὶ μέσα στὴ σούπα μας οὔτε τὴ φυσᾶμε γιὰ νὰ κρυώσει. Δὲν φυσᾶμε κανένα φαγητὸ ὅταν καίει, ἀλλὰ περιμένουμε νὰ κρυώσει ἀπὸ μόνο του.

— Στὰ κομψὰ δεῖπνα ἀντενδείκνυται νὰ βουτᾶμε ψωμὶ στὴ σάλτσα ποὺ ἔχει περισσέψει ἀπὸ τὸ φαγητὸ στὸ πιάτο μας.

— Δὲν δαγκώνουμε τὸ ψωμὶ ὁλόκληρο, ἀλλὰ τὸ κόβουμε κομματάκια μὲ τὸ χέρι πρὶν τὸ φᾶμε. Ἡ συνήθεια αὐτὴ ἔχει ρίζες στὰ χρόνια ποὺ τὸ ψωμὶ ποὺ περίσσευε τὸ ἔδιναν στοὺς φτωχούς.

— Ξεκινοῦμε μὲ τὸ ἐξωτερικῶς τοποθετημένο πιρούνι καὶ μαχαίρι καὶ μετὰ συνεχίζουμε μὲ τὸ δεύτερο καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε μαχαίρι ἀλλὰ μόνο πιρούνι σὲ ἐδέσματα ὅπως ὀμελέτες, λαχανικά, λαδερά, σουφλέ, πιλάφι, μακαρόνια, σαλάτες.

— Δὲν μιλοῦμε καὶ δὲν ἔχουμε ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ὅταν τρῶμε.

— Δὲν περνοῦμε τὸ φαγητὸ πρὸς τὰ ἀριστερά. Μόνο πρὸς τὰ δεξιά.

— Ἐὰν ἕνας καλεσμένος θέλει νὰ ξανασερβιρισθεῖ, τὸ κρέας καὶ τὸ ψάρι σερβίρονται ὅσες φορὲς θέλει, ἡ σαλάτα, τὸ τυρὶ ἀπὸ μιά. Ἂν εἴμεθα οἰκοδεσπότες, ξανασερβιριζόμεθα καὶ ἐμεῖς, γιὰ νὰ μὴν τρώει μόνος του ὁ καλεσμένος.

— Δὲν κάνουμε ποτὲ παρατήρηση σὲ ἕναν ἄγνωστό μας ἢ ὅτι δὲν ἔχει καλοὺς τρόπους ἢ ὅτι ἔτσι εἶναι ἡ σωστὴ συμπεριφορά. Μποροῦμε ὅμως νὰ τὸ πράξουμε σ' ἕναν καλὸ φίλο, στὸ αὐτὶ ὅμως γιὰ νὰ μήν μᾶς ἀκούσει κανείς. Ψέγουμε ἰδιωτικῶς, ἐπαινοῦμε δημοσίως.

— Δὲν ἀρνούμεθα τὸ φαγητὸ ποὺ μπορεῖ νὰ μὴ μᾶς ἀρέσει. Ζητοῦμε νὰ μᾶς σερβίρουν λίγο καὶ ἁπλῶς δοκιμάζουμε.

— Δὲν κουνᾶμε δεξιὰ-ἀριστερὰ τὰ μαχαιροπίρουνα ὅταν μιλοῦμε, χρησιμοποιώντας τα σὰν προέκταση τοῦ χεριοῦ μας.

— Τὸ πιρούνι καὶ τὸ κουτάλι τὸ φτάνουμε μέχρι τὸ στόμα μας. Δὲν σκύβουμε ἐμεῖς, ἀλλὰ τὰ φέρνουμε πρὸς ἐμᾶς προσπαθώντας νὰ μὴν ἀπομακρύνονται οἱ ἀγκῶνες ἀπὸ τὰ πλευρά μας.

— Δὲν βυθίζουμε ὅλο τὸ κουτάλι στὸ στόμα μας, ἀδειάζουμε τὸ περιεχόμενο τοῦ κουταλιοῦ ἀπὸ τὸ πλάι καὶ μὲ μιὰ κίνηση, γι' αὐτὸ καὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ γεμίζουμε ὑπερβολικά. Δὲν ρουφᾶμε, δὲν φυσᾶμε.

— Οἱ Ἄγγλοι φέρνουν τὸ πλαϊνὸ μέρος τοῦ κουταλιοῦ στὸ στόμα, οἱ Γάλλοι τὴ μύτη του.

— Ὅσο γιὰ τὸ κουτάλι τοῦ γλυκοῦ, ὅλοι εἶναι σύμφωνοι ὅτι τὸ γλυκὸ τρώγεται μὲ τὴ μύτη τοῦ κουταλιοῦ.

— Ποτὲ δὲν ἀφήνουμε τὸ κουτάλι μέσα στὸ φλιτζάνι ἢ τὸ ποτήρι.

— Ποτὲ δὲν βάζουμε τὸ μαχαίρι στὸ στόμα.

— Μεταξὺ δύο μπουκιῶν ἀφήνουμε τὰ μαχαιροπίρουνα μας ἀντίθετα στὰ πλάγια τοῦ πιάτου καὶ ὄχι σταυρωτά.

— Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ νὰ μὴ γίνεται θόρυβος, ὥστε νὰ μὴ διακόπτεται ἡ συζήτηση ἢ γιὰ νὰ ἀκούγεται ἡ μουσική, κτλ. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπαγορεύεται νὰ ἀκουμποῦν τὰ μαχαιροπίρουνα μεταξύ τους ἢ στὸ τραπέζι.

— Δὲν χρησιμοποιοῦμε τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ κόψουμε (ἂν θέλουμε μποροῦμε νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε γιὰ νὰ βοηθήσει τὴ μπουκιά, ὄχι ὅμως γιὰ νὰ κόψουμε): σαλάτα, ζυμαρικά, αὐγά, φουάγκρά, ψωμί, πατάτες φούρνου ἢ βραστές. Στὸ τυρί, ἀντιθέτως, χρησιμοποιοῦμε μόνο τὸ μαχαίρι, ὄχι τὸ πιρούνι.

— Ἀφήνουμε πάντα μιὰ τελευταία μπουκιὰ στὸ πιάτο μας.

— Δὲν ἀρνούμεθα νὰ μᾶς σερβίρουν ἕνα φαγητὸ ποὺ μπορεῖ νὰ μὴ μᾶς ἀρέσει. Τὸ βάζουμε στὸ πιάτο μας καὶ τρῶμε τὰ ὑπόλοιπα.

— Ἂν θέλουμε νὰ φυσήξουμε τὴ μύτη μας ἢ κάτι παρόμοιο, ζητοῦμε συγγνώμη καὶ σηκωνόμαστε ἀπὸ τὸ τραπέζι.

— **Ἂν** τὸ ψάρι μᾶς σερβιρισθεῖ χωρὶς κόκαλα, ἀφήνουμε τὸ μαχαίρι στὸ τραπέζι καὶ χρησιμοποιοῦμε μόνο τὸ πιρούνι.

— **Ποτὲ** δὲν κόβει ἡ οἰκοδέσποινα τὸ γλυκό. Ὁ καθένας σερβίρεται κατὰ τὸ δοκοῦν.

— Δὲν τινάζουμε ποτὲ τὴν πετσέτα μας γιὰ νὰ τὴν ἀνοίξουμε, ἁπλῶς τὴν ξεδιπλώνουμε καὶ τὴν ἀκουμπᾶμε στὰ πόδια μας.

— Δὲν τρῶμε ποτὲ τὸ ψωμὶ ἂν δὲν ἔχει ἤδη σερβιρισθεῖ σὲ ὅλους τὸ φαγητὸ (τὰ ὀρεκτικά), καὶ δὲν πίνουμε τὸ κρασί μας ἂν δὲν ἔχουν γεμίσει ὅλοι τὰ ποτήρια τους.

— Ἐπίσης ἀποφεύγουμε νὰ διαλέγουμε κομμάτια ἀπὸ τὴν πιατέλα, ἁπλῶς παίρνουμε αὐτὸ ποὺ εἶναι ἡ σειρά του, δηλαδὴ τὸ πιὸ κοντινὸ σὲ μᾶς.

— **Ἂν** τὸ κομμάτι εἶναι μεγάλο, δὲν μποροῦμε νὰ τὸ κόψουμε καὶ νὰ ἀφήσουμε τὸ μισὸ στὴν πιατέλα, οὔτε νὰ πάρουμε δύο κομμάτια, ἐκτὸς καὶ ἂν τὸ ἔχει ἤδη προτείνει ἡ οἰκοδέσποινα σὲ ὅλους (π.χ. «παρακαλῶ, σερβιρισθεῖτε μὲ δύο κομμάτια).

— **Στὰ** φροῦτα, ἐπίσης, δὲν διαλέγουμε τὸ καλύτερο ἢ τὸ πιὸ μεγάλο, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ εἶναι πιὸ κοντά μας.

— Δὲν κάνουμε θόρυβο πίνοντας τὸν καφέ, τὸ τσάι, τὸ ἀναψυκτικὸ ἢ ρουφώντας τὴ σούπα.

— **Πρὶν** χρησιμοποιήσουμε τὸ ποτήρι μας, πάντα σκουπιζόμεθα καὶ τὸ ἴδιο κάνουμε καὶ ἀφοῦ πιοῦμε.

— Ἐὰν μιὰ κυρία λερώσει μὲ τὸ κραγιόν της τὴν ἄκρη τοῦ ποτηριοῦ, δὲν κάνει τίποτε.

— **Γιὰ** νὰ πιοῦμε στὴν ὑγεία κάποιου δὲν σηκώνουμε πολὺ ψηλὰ τὸ ποτήρι· τὸ κάνουμε μὲ μέτρο.

— **Δὲν** ἀδειάζουμε τὸ ποτήρι μας ποτὲ μὲ τὴν πρώτη γουλιά· τὸ πίνουμε σιγά-σιγά.

— **Ἀκόμα** καὶ ἂν δὲν μᾶς ἀρέσει τὸ κρασὶ γενικῶς, οἱ καλοὶ τρόποι ἐπιβάλλουν νὰ πιοῦμε λίγο, ὥστε νὰ μὴ μείνει τὸ ποτήρι ἀνέπαφο.

— **Ὅταν** κρατοῦμε τὴ λαβὴ τοῦ φλιτζανιοῦ στὸν καφὲ ἢ στὸ τσάι εἶναι μᾶλλον ἄκομψο νὰ ἐξέχει τὸ μικρό μας δάκτυλο, ἐκτὸς κι ἂν ἔχουμε ἀριστοκρατικὴ καταγωγὴ καὶ θέλουμε νὰ δείξουμε τὸ δακτυλίδι μὲ τὸ οἰκόσημό μας.

— **Ἂν** ἡ σούπα σερβίρεται μὲ δεύτερο πιάτο ἀπὸ κάτω, ἀφήνουμε τὸ κουτάλι στὸ πιάτο τῆς σούπας, μὲ τὴν καμπύλη πρὸς τὰ κάτω.

— **Ἂν** δὲν θέλουμε ἕναν ὁλόκληρο κύβο ζάχαρης, τὸν παίρνουμε καὶ διακριτικὰ τὸν σπάζουμε καὶ βάζουμε στὸ φλιτζάνι ὅσο χρειαζόμεθα. Τὸ ὑπόλοιπο κομμάτι τὸ ἀφήνουμε στὸ πιατάκι τοῦ φλιτζανιοῦ.

— **Οἱ** καλοὶ τρόποι φαίνονται. Κάθε λάθος λοιπόν, ἐὰν γίνεται μὲ προσωπικὸ στύλ, παύει νὰ εἶναι λάθος. Ἐπὶ παραδείγματι, ὑπάρχουν κυρίες ποὺ βουτᾶνε τὸ ψωμὶ στὴ σάλτσα μὲ τόση χάρη, ποὺ θὰ τὶς ζήλευε ὁ... Προύστ!

ΠΩΣ ΤΡΩΜΕ ΤΙ

— Τὸ **κρέας** τὸ κόβουμε μὲ τὸ μαχαίρι, ἕνα κομμάτι κάθε φορά.

— Ἂν μᾶς σερβίρουν **σουβλάκι**, πρέπει πρῶτα νὰ βγάλουμε ὅλα τὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ καλαμάκι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πιρουνιοῦ καὶ μετὰ νὰ ἀρχίσουμε νὰ τὰ τρῶμε.

— Τὸ **κοτόπουλο** καὶ γενικῶς τὰ **πουλερικὰ** τὰ τρῶμε μὲ μαχαιροπίρουνα καὶ ποτὲ μὲ τὰ δάκτυλα, ἐκτὸς καὶ ἂν εἴμεθα σὲ πικνίκ.

— Τὰ **παϊδάκια** μποροῦμε νὰ τὰ φᾶμε μὲ τὸ χέρι, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχει κοντὰ κάποιο μπὸλ μὲ νερὸ (*finger bowl*) ἢ ὑγρὲς πετσέτες, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ καθαρίσουμε τὰ χέρια μας.

— Τὸ **μπέικον**, ἂν εἶναι πολὺ τραγανιστό, ἐπιτρέπεται νὰ τὸ φᾶμε μὲ τὰ χέρια.

— Τὸ **βραστὸ αὐγὸ** τὸ σπάζουμε στὸ ἐπάνω μέρος μὲ τὸ κουταλάκι καὶ προσεκτικὰ τὸ ξεφλουδίζουμε μὲ τὸ χέρι μας. Συνεχίζουμε τρώγοντάς το μὲ τὸ κουταλάκι.

— Τὴν **πίτσα** –ὅπως καὶ γενικότερα τὰ φάστ-φοὺντ– τὴν τρῶμε κατὰ κύριο λόγο μὲ τὰ χέρια (μὲ ἐξαίρεση τὰ πολὺ ἐπίσημα γεύματα, ὅπου δύσκολα θὰ σερβίρουν πίτσα ἔτσι κι ἀλλιῶς).

— Τὸ **ψωμὶ** τὸ κόβουμε κάθε φορὰ σὲ ἕνα κομμάτι δύο ἢ τριῶν μπουκιῶν. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τρῶμε καὶ τὰ **κρουασάν**. Ὅταν τὸ εἶδος τοῦ ψωμιοῦ εἶναι πολὺ σκληρό, ὅπως τὸ κρητικὸ παξιμάδι, τότε θὰ πρέπει –καὶ μποροῦμε– νὰ τὸ μαλακώσουμε βουτώντας το στὸ νερό.

— Ποτὲ δὲν βουτᾶμε ψωμὶ στὴ σάλτσα ποὺ ἔχει περισσέψει ἀπὸ τὸ φαγητὸ στὸ πιάτο μας.

— Τὸ **τυρὶ** καὶ τὸ **βούτυρο** τὰ τοποθετοῦμε μὲ τὸ μαχαίρι ἐπάνω στὴ μπουκιὰ τοῦ ψωμιοῦ ποὺ ἔχουμε κόψει μὲ τὰ χέρια μας.

— Τὸ **σπαγγέτι** τὸ τρῶμε μόνο μὲ τὸ πιρούνι. Οἱ Γάλλοι χρησιμοποιοῦν καὶ τὸ κουτάλι, ἀλλὰ οἱ Ἰταλοὶ κάτι ξέρουν παραπάνω καὶ τὸ ἀποφεύγουν. Ἂν δὲν καταφέρουμε νὰ βάλουμε ὅλη τὴ μπουκιὰ στὸ στόμα, ρουφᾶμε τὸ ὑπόλοιπο μέχρι νὰ τὸ τελειώσουμε. Ποτὲ δὲν ἐπιστρέφουμε τὸ πιρούνι μας μὲ τροφὴ στὸ πιάτο.

— Γιὰ τὰ **λαζάνια** καὶ τὰ λοιπὰ φαγητὰ ποὺ ἔχουν λειωμένο τυρί, ἀποφεύγουμε νὰ τυλίγουμε τὸ τυρὶ γύρω ἀπὸ τὸ πιρούνι (ἤ, τὸ χειρότερο, γύρω ἀπὸ τὸ μαχαίρι), ἀλλὰ κόβουμε τὴν ἴνα τοῦ τυριοῦ ἐπάνω στὸ πιάτο μὲ τὸ πιρούνι μας.

— Τὸ **κέικ**, ἂν εἶναι ἤδη κομμένο σὲ μικρὰ κομματάκια, μποροῦμε νὰ τὸ φᾶμε μὲ τὰ χέρια μας. Ἂν εἶναι ὁλόκληρο κομμάτι ἢ μὲ

σάλτσα, δὲν χρησιμοποιοῦμε μαχαίρι, ἀλλὰ μόνο πιρούνι καὶ κουτάλι, ἂν χρειασθεῖ. Ἂν τὸ **γλυκὸ** εἶναι σὲ μορφὴ κρέμας ἢ παγωτοῦ, χρησιμοποιοῦμε κουτάλι.

— Τρῶμε μόνο μὲ πιρούνι, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσουμε μαχαίρι, τὶς **ὀμελέτες**, τὸ **παστίτσιο**, τὰ **λαχανικά**, τὰ **λαδερά**, τὸ **σουφλέ**, τὸ **πιλάφι**, τὰ **μακαρόνια**, τὶς **σαλάτες**.

— Τὸ **καλαμπόκι** τὸ τρῶμε μὲ τὰ χέρια, ἂν παρατίθεται ὁλόκληρο μὲ τὸν κῶνο του.

— Ὅταν τρῶμε **μπιζέλια**, εἶναι σὰν νὰ παίζουμε τὸ «πιάσε με ἂν μπορεῖς», ἀλλὰ δὲν τὰ λειώνουμε ποτὲ μὲ τὸ πιρούνι. Ὅταν τρῶμε **χόρτα**, παίζουμε τὸ «θὰ τὰ ποῦμε ἀργότερα», καὶ καλύτερα νὰ μὴν μιλήσουμε γιὰ τὰ **φασόλια**...Γενικότερα, τὰ **λαχανικὰ** τρώγονται μόνο μὲ τὸ πιρούνι, ἐκτὸς καὶ ἂν προτιμοῦμε νὰ τὰ σηκώσουμε μαζὶ μὲ ἕνα κομμάτι κρέας ποὺ μόλις ἔχουμε κόψει.

— Ὅταν θέλουμε νὰ φᾶμε τὰ φύλλα τῆς **ἀγκινάρας**, βγάζουμε τὸ κάθε φύλλο μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ τραβοῦμε μὲ τὰ δόντια, προσέχοντας νὰ μὴν κάνουμε θορύβους. Ὅταν ἔχουμε τελειώσει μὲ τὰ φύλλα καὶ ἔχει μείνει ἡ καρδιά, τὴν καθαρίζουμε ἀπὸ τὰ ὑπολειπόμενα φλούδια μὲ μαχαίρι καὶ πιρούνι καὶ στὴν συνέχεια τὴν τρῶμε.

— Ὅταν τὰ **σπαράγγια** εἶναι μαγειρεμένα, τὰ τρῶμε μὲ πιρούνι, ἐνῶ ὅταν εἶναι φρέσκα, μὲ τὰ χέρια.

— Ἡ συνήθεια νὰ τρώγοντα τὰ σπαράγγια μὲ τὸ χέρι ὀφείλεται στὴν ὑπερβολικὴ εὐγένεια τοῦ Ἐδουάρδου VI τῆς Ἀγγλίας. Ὅταν ἦταν ἀκόμη πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας, φιλοξενοῦσε ἕναν Πέρση πρίγκιπα καὶ στὸ πριγκιπικὸ πρόγευμα τοῦ παρέθεσε μεταξὺ ἄλλων καὶ σπαράγγια. Ὁ Ἀσιάτης θεώρησε περιττὴ τὴ χρήση μαχαιροπίρουνων καὶ ὁ εὐγενικὸς Ἀμφιτρύων ἔφαγε κι

αὐτὸς τὰ σπαράγγια μὲ τὰ χέρια, γιὰ νὰ μὴν προσβάλει τὸν καλεσμένο του.

— Ὅταν οἱ **ἐλιὲς** σερβίρονται ὡς μεζὲς μαζὶ μὲ κομμένα λαχανικά, μποροῦμε νὰ τὶς πιάσουμε μὲ τὸ χέρι. Δὲν ἰσχύει τὸ ἴδιο ὅμως ἂν βρίσκονται μέσα σὲ μιὰ σαλάτα. Ὅταν θέλουμε νὰ ἀπομακρύνουμε τὸ κουκούτσι, ἀνοίγουμε λίγο καὶ διακριτικῶς τὸ στόμα μας καὶ τὸ βγάζουμε ἐπάνω στὸ πιρούνι. Ἂν ἡ ἐλιὰ βρίσκεται μέσα σὲ ἀλκοολοῦχο ποτό, πίνουμε πρῶτα ὅλο τὸ ποτὸ καὶ στὴ συνέχεια τρῶμε τὴν ἐλιά, ἀφοῦ πρῶτα γείρουμε τὸ ποτήρι πρὸς τὸ μέρος μας καὶ ἡ ἐλιὰ κυλήσει στὸ στόμα μας.

— Τὰ **τσὶπς** τρώγονται μὲ τὰ χέρια καὶ οἱ **τηγανητὲς πατάτες** μὲ τὸ πιρούνι. Ἀποφεύγουμε νὰ τσιμπᾶμε πολλὲς μαζί.

— Γενικότερα, τὶς πατάτες δὲν τὶς κόβουμε ποτὲ μὲ τὸ μαχαίρι παρὰ μόνο μὲ τὸ πιρούνι.

— Τὸ **ἀβοκάντο** τὸ τρῶμε μὲ κουτάλι, ἂν μᾶς σερβιρισθεῖ τὸ μισό του στὴν ἀρχὴ ὡς ὀρεκτικό.

— Τὰ **βερίκοκα** μποροῦμε νὰ τὰ ἀνοίξουμε στὴ μέση μὲ τὰ χέρια μας καὶ νὰ φᾶμε τὸ κάθε κομμάτι.

— Τὴ **μπανάνα** τὴν κρατοῦμε μὲ τὸ πιρούνι ἀκίνητη καὶ μὲ τὸ μαχαίρι κόβουμε τὴ φλούδα κατὰ μῆκος καὶ τὴν ἀνοίγουμε. Συνεχίζουμε τρώγοντας τὸ ἐσωτερικό, ἀφοῦ πρῶτα τὸ κόψουμε σὲ ροδέλες.

— Στὰ **κεράσια**, τοποθετοῦμε πάντα τὸ κουκούτσι στὸ χέρι μας ὅσο πιὸ διακριτικὰ μποροῦμε καὶ τὸ ἀφήνουμε στὸ πιάτο.

— Τὰ **μανταρίνια** τὰ ξεφλουδίζουμε μὲ τὰ χέρια.

— Τὸ **πορτοκάλι** τὸ τσιμπᾶμε μὲ τὸ πιρούνι καὶ μὲ τὸ μαχαίρι κόβουμε τὴ φλούδα γύρω-γύρω σὰν μερίδες, τὶς ἀνοίγουμε καὶ τρῶμε τὸ ἐσωτερικὸ κανονικὰ μὲ τὰ μαχαιροπίρουνα μας.

— Τὸ **γκρέιπ φροὺτ** τὸ τρῶμε μὲ ἕνα μικρὸ κουτάλι, ἐφόσον μᾶς ἔχει σερβιρισθεῖ ὅπως συνηθίζεται, κομμένο στὰ δύο.

— Τὰ **σύκα** τὰ κόβουμε στὰ τέσσερα μὲ τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ τὰ ξεφλουδίσουμε. Ἀφοῦ γίνει αὐτό, παίρνουμε τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ φρούτου προσεκτικὰ μὲ τὸ πιρούνι.

— Τὸ **σταφύλι** τὸ τρῶμε μὲ τὰ χέρια καὶ δὲν ἀπομακρύνουμε ποτὲ τὰ κουκούτσια οὔτε τὴ φλούδα. Ἂν δὲν μᾶς ἀρέσουν γιατὶ ἔχουν πολλὰ κουκούτσια ἢ σκληρὴ φλούδα, τρῶμε ἕνα-δύο ἀπὸ εὐγένεια καὶ τὰ ἀφήνουμε.

— Οἱ **φράουλες**, τὰ **βατόμουρα** καὶ τὰ **φραγκοστάφυλα** τρώγονται μὲ τὸ κουτάλι.

— Τὰ **ροδάκινα** ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ πιάσουμε μὲ τὸ χέρι μας καὶ νὰ τὰ ξεφλουδίσουμε μὲ τὸ μαχαίρι. Στὴ συνέχεια τὰ τρῶμε μὲ μαχαίρι καὶ πιρούνι.

— Τὰ **μῆλα** καὶ τὰ **ἀχλάδια** τὰ τσιμπᾶμε μὲ τὸ πιρούνι καὶ τὰ κόβουμε μὲ τὸ μαχαίρι στὴ μέση. Παίρνουμε τὸ ἕνα μισὸ καὶ τὸ ξανακόβουμε στὴ μέση καὶ προσπαθοῦμε νὰ ξεφλουδίσουμε μὲ τὸ μαχαίρι συνεχίζοντας νὰ κρατᾶμε μὲ τὸ πιρούνι.

— Ὁ καλύτερος καὶ πιὸ *chic* τρόπος νὰ καθαρίσουμε ἕνα ἀχλάδι εἶναι μὲ τὸ κουταλάκι τοῦ γλυκοῦ. Ἡ τεχνικὴ εἶναι ἡ ἑξῆς: διαλέγουμε ἕνα μεγάλο καὶ γινωμένο ἀχλάδι καὶ ἕνα πολὺ μικρὸ κουταλάκι τοῦ γλυκοῦ ἢ τοῦ τσαγιοῦ. Κόβουμε μὲ ἕνα μαχαίρι τὸ ἀχλάδι στὴ μέση ὄχι ὁριζοντίως (ὅπως τὸ ἀβοκάντο), ἀλλὰ καθέτως. Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ κάτω, τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀχλαδιοῦ, χρησιμοποιοῦμε τὸ κουτάλι καὶ προσεκτικὰ ξεφλουδίζουμε λίγο καὶ τρῶμε τὸ ἐσωτερικό. Στὸ τέλος θὰ μείνουμε μὲ

δύο ἄδειες φλοῦδες, τὰ κουκούτσια (τὴν καρδιὰ τοῦ φρούτου) καὶ φυσικὰ τὸν θαυμασμὸ τῶν γύρω μας.

— Τὰ **ἀκτινίδια** τὰ κόβουμε κατ' ἀρχὰς στὴν ἄκρη καὶ κατόπιν τὰ ξεφλουδίζουμε προσεκτικὰ μὲ τὸ μαχαίρι κρατώντας τα μὲ τὸ πιρούνι. Ἐν συνεχείᾳ κόβουμε σὲ ροδέλες τὶς μπουκιές.

— Τὸ **πεπόνι**, ἂν μᾶς ἔχει σερβιρισθεῖ κομμένο στὴ μέση, ὅπως πρέπει, τὸ τρῶμε μὲ τὸ κουτάλι. Ἂν εἶναι κομμένο σὲ φέτες, χρησιμοποιοῦμε τὰ μαχαιροπίρουνα μας.

— Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τρῶμε καὶ τὶς φέτες τοῦ **καρπουζιοῦ.**

— Γιὰ τὰ φροῦτα τὰ ὁποῖα εἶναι γαρνιρισμένα μὲ ποτό, κρατᾶμε τὸ ποτήρι στὸ ἕνα χέρι καὶ τὸ κομμάτι τοῦ φρούτου στὸ ἄλλο. Πίνουμε μιὰ γουλιὰ ἀπὸ τὸ ποτὸ καὶ στὴ συνέχεια ρίχνουμε τὸ φροῦτο πίσω στὸ ποτήρι. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ Ἀρχιμήδη, θὰ ὑπάρχει ἀρκετὸς χῶρος γιὰ νὰ μπεῖ τὸ φροῦτο στὸ ποτήρι, χωρὶς νὰ ὑπερχειλίσει τὸ ποτό.

— Τὰ **σαλιγκάρια** τὰ κρατοῦμε μὲ μιὰ εἰδικὴ τσιμπίδα ἀπὸ τὸ ὄστρακο καὶ βγάζουμε τὸ σαλιγκάρι ἀπὸ μέσα μὲ ἕνα εἰδικὸ πιρουνάκι μὲ δύο δόντια. Ἂν θέλουμε νὰ δοκιμάσουμε τὴ σάλτσα, κόβουμε μὲ τὰ χέρια μας ἕνα μικρὸ κομματάκι ψωμὶ καὶ τὸ βουτᾶμε μετὰ στὸ κοχύλι. Αὐτὸ γίνεται μόνο μιὰ φορά, γιὰ νὰ τιμήσουμε τὴ σάλτσα. Ποτὲ δὲν ἀδειάζουμε τὴ σάλτσα ἀπὸ τὸ κοχύλι ἐπάνω στὸ πιάτο, γιὰ νὰ βουτήξουμε τὸ ψωμὶ ἐκεῖ.

— Τὰ **βατραχοπόδαρα** μποροῦμε νὰ τὰ φᾶμε μὲ τὸ χέρι. Σὲ περίπτωση ὅμως ποὺ πιστεύουμε ὅτι στοὺς ἄλλους θὰ φανοῦν σὰν κομμάτια ἀπὸ κοτόπουλο, μποροῦμε νὰ ἀφαιρέσουμε τὸ κρέας μὲ ἕνα μαχαίρι καὶ ἕνα πιρούνι.

— Στὶς **γαρίδες** καὶ τὶς **καραβίδες** κόβουμε τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ σῶμα μὲ τὸ μαχαίρι καὶ τὸ πιρούνι, μετὰ κόβουμε τὰ πόδια τους καὶ

προσπαθοῦμε νὰ βγάλουμε τὸ κέλυφος μὲ τὸ μαχαίρι κρατώντας τὸ σῶμα μὲ τὸ πιρούνι.

- Ἂν δὲν καταφέρνουμε νὰ καθαρίσουμε μὲ τὰ μαχαιροπίρουνα τὶς καραβίδες καὶ τὶς γαρίδες, μποροῦμε νὰ ζητήσουμε τὴν ἄδεια ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους νὰ φᾶμε μὲ τὰ χέρια.

- Στὰ **στρείδια**, ὅταν τρώγονται ὠμά, ὅπως συνήθως, ρίχνουμε λεμόνι, ἂν ἐπιθυμοῦμε, τὰ παίρνουμε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ μὲ τὸ δεξὶ κρατοῦμε τὸ εἰδικὸ πιρούνι καὶ ξεχωρίζουμε τὸ μαλάκιο ἀπὸ τὸ κοχύλι. (Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς σπάνιες σπάνιες περιπτώσεις ποὺ κρατοῦμε τὸ πιρούνι μὲ τὸ δεξὶ χέρι). Ἀπαγορεύεται νὰ φέρουμε τὸ κοχύλι στὸ στόμα μας καὶ νὰ τὸ ρουφήξουμε.

— Ἂν ὑπάρχει ὑγρὸ στὸ κοχύλι, τὸ πίνουμε διακριτικῶς. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὰ **μύδια.**

— Τὸ **φάρι** τὸ κόβουμε κατὰ μῆκος μὲ τὸ εἰδικὸ μαχαίρι τοῦ ψαριοῦ, βαθιὰ ἀπὸ τὴν οὐρὰ μέχρι τὸ κεφάλι. Κατόπιν σηκώνουμε τὸ φιλέτο, τὸ τοποθετοῦμε στὸ πλάι τοῦ πιάτου καὶ τὸ τρῶμε. Γιὰ νὰ φᾶμε τὸ ἄλλο κομμάτι, πρέπει νὰ γυρίσουμε τὸ ψάρι μὲ τὴ ραχοκοκκαλιὰ πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ πιάτου καὶ νὰ βγάλουμε μὲ προσοχὴ τὴν ἐξωτερικὴ πέτσα.

— Παρ' ὅλα αὐτά, εἶναι συνηθισμένο πιὰ νὰ προσπαθοῦμε προσεκτικὰ νὰ σηκώσουμε μὲ τὰ μαχαιροπίρουνα μας τὴ ραχοκοκαλιὰ τοῦ ψαριοῦ καὶ νὰ συνεχίζουμε μὲ τὸ δεύτερο φιλέτο ὡς ἔχει.

— Πῶς βγάζουμε ἀπὸ τὸ στόμα τὰ μικρὰ κοκκαλάκια τοῦ ψαριοῦ; Πλησιάζουμε τὸ ἄδειο πιρούνι καὶ τὰ μεταφέρουμε ἔτσι στὸ πιάτο. Οὔτε τὰ φτύνουμε, οὔτε τὰ βγάζουμε μὲ τὰ δάκτυλα μας. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ κουκούτσια των φρούτων (κεράσια, σταφύλια, κτλ.)· κλείνουμε τὴν παλάμη μας σὰν κουτάλι ἢ χρησι-

μοποιοῦμε ἕνα κουτάλι, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουμε στὸ πιάτο μας.

— Τὸ **χαβιάρι** τὸ τρῶμε μὲ μικρὸ κουταλάκι, ἐνῶ τὸ **φουὰ-γκρὰ** μὲ μικρὸ πιρουνάκι, ἂν ὑπάρχει, ἀλλιῶς μὲ τὸ κανονικὸ πιρούνι.

ΤΟ ΚΡΑΣΙ

Ἕνα βράδυ ἡ ψυχὴ τοῦ κρασιοῦ τραγουδοῦσε μέσα στὰ μπουκάλια.
Σὰρλ Μπωντλέρ

— Ἐὰν καλοῦμε στὸ σπίτι, ἀναλαμβάνουμε συνήθως τὸν ρόλο τοῦ οἰνοχόου. Σερβίρει πάντοτε ὁ οἰκοδεσπότης, ἀφοῦ σερβιρισθεῖ πρῶτος.

— Τὰ λευκὰ καὶ τὰ ροζὲ κρασιὰ ἔρχονται σὲ σαμπανιέρα (1/2 νερὸ καὶ 1/2 πάγος). Τὰ κόκκινα κρασιὰ τὰ κρατᾶ ὁ οἰνοχόος στὸ χέρι, ἐκτὸς τῶν παλαιῶν, ποὺ τὰ φέρνει μὲ εἰδικὸ καλάθι.

— Ἡ φιάλη δὲν βγαίνει ποτὲ ἀπὸ τὸ καλάθι.

— Στὶς πεπαλαιωμένες φιάλες δὲν ἀφαιροῦμε τὴ σκόνη. Θεωρεῖται τρόπαιο. Καθαρίζουμε μόνο τὸ στόμιο καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ φελλοῦ μὲ μιὰ πετσέτα.

— Ἡ σαμπανιέρα δὲν εἶναι ἀπορριματοδοχεῖο. Συνεπῶς εἶναι ἄστοχο νὰ πετάξουμε μέσα σ' αὐτὴν ὁτιδήποτε.

— Ἡ σειρὰ σερβιρίσματος εἶναι ἡ ἑξῆς: πρῶτα οἱ κυρίες κατὰ ἡλικία, μετὰ οἱ κύριοι καὶ τέλος αὐτὸς ποὺ παρήγγειλε τὸ κρασί.

— Ἐὰν τὸ κρασὶ σερβίρεται ἀπὸ σερβιτόρο, δὲν σηκώνουμε τὸ ποτήρι. Ἐὰν ὄχι τότε τὸ κάνουμε ἐλαφρῶς.

— Πίνουμε μικρὲς γουλιές, χωρὶς νὰ κτυπᾶμε ἑπτὰ φορὲς στὴ γλῶσσα μας τὸ κρασί, ὅπως κάνουν οἱ ἐπαγγελματίες δοκιμαστές.

— Στὸ σερβίρισμα τῆς σαμπάνιας ὁ οἰνοχόος προσέχει νὰ ἀποφεύγει τοὺς κραδασμοὺς κατὰ τὴ μεταφορὰ καὶ τὸ ἄνοιγμα τῆς φιάλης. Εἶναι συνήθως ἐκρηκτικὴ ἡ ἔξοδος τοῦ φελλοῦ καὶ ἔχει ὡς ἐπακόλουθο τὴν ἀπώλεια πολύτιμου ὑγροῦ.

— Ὁ τρόπος ποὺ ἀνοίγουμε μιὰ φιάλη σαμπάνιας εἶναι ὁ ἑξῆς: ἀφαιροῦμε τὸ ἄνω μέρος τοῦ καψυλίου καὶ ἀπομακρύνουμε τὸ ἐπικάλλυμα. Κρατοῦμε μὲ τὸ ἕνα χέρι τὸ πῶμα, ἀγκαλιάζοντάς το σταθερὰ μὲ τὸν ἀντίχειρα καὶ περιστρέφουμε τὴ φιάλη μὲ τὸ ἄλλο χέρι, διατηρώντας τη σὲ πλάγια θέση. Φροντίζουμε νὰ μὴ σημαδεύουμε μὲ τὸ πῶμα ἕναν ἀπὸ τοὺς συνδαιτυμόνες. Ὁ φελλός, ἐὰν ἡ διαδικασία γίνει σωστά, ἐξέρχεται μαλακά. Σκουπίζουμε τὸ στόμιο μὲ μιὰ πετσέτα καὶ σερβίρουμε σὲ δύο ἢ τρεῖς χρόνους κάνοντας διάλειμμα μέχρι νὰ καθίσει ὁ ἀφρός.

— Ἡ σαμπάνια σερβίρεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σὲ κολονάτο ποτήρι, σχήματος τουλίπας ἢ στὴν περίφημη *flute*, ἕνα ψηλόλιγνο ποτήρι ποὺ ἀναδεικνύει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὸ μονοπάτι ποὺ ἀκολουθοῦν οἱ φυσαλίδες καθὼς δραπετεύουν.

— Ἡ σαμπάνια διατηρεῖται μέσα σὲ μιὰ σαμπανιέρα, γεμάτη κατὰ τὸ 1/2 μὲ νερὸ καὶ κατὰ τὸ 1/2 μὲ παγάκια. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση προβλέπουμε μιὰ πετσέτα.

— Εἶναι ἀνώφελο νὰ προσπαθήσουμε νὰ διατηρήσουμε πάνω ἀπὸ 2-3 ὧρες μιὰ σαμπάνια ποὺ ἔχει ἀνοίξει. Ξεθυμαίνει.

— Ἡ θερμοκρασία σερβιρίσματος τοῦ κρασιοῦ εἶναι καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἀπόλαυση τοῦ γευστικοῦ του πλούτου. Ἀναλόγως τοῦ τύπου, ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται ἀπὸ 6 ἕως καὶ 20 βαθμοὺς Κελσίου. Τὰ ἡμίγλυκα, τὰ γλυκὰ κρασιὰ καθὼς καὶ οἱ σαμπάνιες σερβίρονται σὲ 6-10 βαθμούς. Τὰ ξηρά, ἡμίξηρα, λευκὰ καὶ ροζὲ γλυκὰ καὶ πεπαλαιωμένα κόκκι-

να ἀπὸ 10-12 βαθμούς. Τὰ λευκὰ πεπαλαιωμένα ἀπὸ 12-14. Τὰ ἐλαφρὰ καὶ νεαρὰ κόκκινα ἀπὸ 14-16 καὶ τὰ γεμάτα καὶ πεπαλαιωμένα κόκκινα ἀπὸ 16-18. Τὰ κόκκινα κρασιὰ γενικῶς ἀναδεικνύουν τὰ χαρίσματά τους σὲ ὑψηλότερες θερμοκρασίες, ἐνῶ στὶς χαμηλὲς θερμοκρασίες ἡ ὑψηλὴ ὀξύτητα τῶν λευκῶν καὶ ροζὲ γίνεται πιὸ ἀντιληπτή.

— Προσοχή! Τὸ κρασὶ πρέπει νὰ ἀποκτήσει τὴν κατάλληλη θερμοκρασία σταδιακῶς. Συνεπῶς δὲν ἀφήνουμε φιάλες γιὰ πολὺ χρόνο στὸ ψυγεῖο καὶ κυρίως δὲν χρησιμοποιοῦμε ποτὲ τὴν κατάψυξη, οὔτε τοποθετοῦμε τὴ φιάλη ἐπάνω στὸ καλοριφέρ. Εἰδικῶς γιὰ τὰ κόκκινα, πρέπει νὰ τὰ ἀφήνουμε νὰ φθάσουν σταδιακῶς στὴ θερμοκρασία δωματίου.

— Ἡ ἔκφραση «θερμοκρασία δωματίου» πρέρχεται ἀπὸ τὴ Γαλλία. Τὸν 18ο αἰώνα στὸ ἐσωτερικὸ τῶν γαλλικῶν οἰκιῶν δὲν ὑπῆρχε κεντρικὴ θέρμανση καὶ ἡ θερμοκρασία κυμαινόταν ἀπὸ 16-18 βαθμούς. Ὅταν ἀνέβαζαν τὶς φιάλες κρασιῶν ἀπὸ τὴν κάβα, ὅπου ἡ θερμοκρασία ἦταν ἀπὸ 10-12 βαθμούς, τὶς ἄφηναν νὰ ζεσταθοῦν μέχρι νὰ προσαρμοσθοῦν στὴ θερμοκρασία δωματίου.

— Στὴν χώρα μας, ἰδίως τὸ καλοκαίρι, ἔχουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι τὰ λευκὰ κρασιὰ ποὺ μᾶς σερβίρονται στὰ ἑστιατόρια δὲν εἶναι ἀρκετὰ δροσερά, ἀκόμη καὶ ἂν ὁ οἰνοχόος ἐπιμένει ὅτι ἡ θερμοκρασία εἶναι ἡ σωστή. Ὁ λόγος εἶναι ἁπλός. Ἡ μικρὴ ποσότητα τοῦ κρασιοῦ ποὺ σερβίρεται στοὺς 6-7 βαθμούς, γρήγορα περνᾶ στοὺς 10-12, ἐὰν ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία εἶναι περίπου 20 βαθμοί.

— Ἡ σειρὰ σερβιρίσματος τῶν κρασιῶν εἶναι: λευκό, ροζέ, ἐρυθρό. Νεαρό, πεπαλαιωμένο. Ξηρό, γλυκό. Μαλακό, τανικό. Δροσερό, σὲ θερμοκρασία δωματίου.

— Ὁ λόγος ποὺ σερβίρουμε ἕνα κόκκινο κρασὶ σὲ καράφα εἶναι

γιὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν τὰ κατακάθια του. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποιοῦμε σουρωτήρι.

— Δὲν ἀποτελεῖ ἱεροσυλία ἡ χρήση σαμπανιέρας σὲ κόκκινα κρασιά, ἰδίως ὅταν οἱ φιάλες ἀποθηκεύονται σὲ ζεστὸ μέρος ἢ ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία εἶναι πολὺ ὑψηλή.

— Στὸ ἑστιατόριο παραγγέλλει κρασιὰ αὐτὸς ποὺ καλεῖ. Τοῦτο τὸ κάνει ἀφοῦ συμβουλευθεῖ τοὺς προσκεκλημένους του. Ἄλλοι προτιμοῦν τὸ λευκὸ καὶ ἄλλοι τὸ κόκκινο. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι νὰ παραγγείλουμε καὶ τὰ δύο εἴδη κρασιῶν.

— Κατὰ τὴν παράδοση, μιὰ κυρία δὲν σερβίρει οὔτε σερβίρεται. Ἐὰν ἐπιθυμεῖ νὰ πιεῖ, τὸ ζητᾶ ἀπὸ τὸν διπλανό της, ὁ ὁποῖος εἶναι ὑπεύθυνος νὰ ξαναγεμίσει τὸ ποτήρι της. Σήμερα ὅμως ὑπάρχουν ὑπερβάσεις αὐτῆς τῆς παραδόσεως.

— Ἐὰν προσκαλεῖ μιὰ κυρία, κάτι τὸ ὁποῖο εἶναι ὅλο καὶ περισσότερο διαδεδομένο, ἡ παράδοση θέλει τὸν ἄνδρα νὰ ἐπιλέγει τὸ κρασί. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἀποκλείει, ἐὰν εἶναι ἡ ἴδια γνώστης ἢ ἰδιαιτέρως ἰσχυρὴ προσωπικότητα, νὰ τὸ κάνει ἡ ἴδια.

— Τὰ ποτήρια τοῦ κόκκινου κρασιοῦ τὰ πιάνουμε ἀπὸ τὴν κοιλότητα τοῦ ποτηριοῦ, ὥστε ἡ θερμότητα τοῦ χεριοῦ μας νὰ ἀπελευθερώσει τὴ μυρωδιὰ καὶ τὴ γεύση τοῦ κρασιοῦ.

— Ἀντιθέτως, τὰ ποτήρια τοῦ λευκοῦ κρασιοῦ καὶ τῆς σαμπάνιας τὰ πιάνουμε πάντα ἀπὸ τὸ στήριγμα, ὥστε νὰ μὴ θερμάνουμε τὸ ποτό, ἐφόσον πίνονται πάντα κρύα.

— Περιμένουμε τὸν οἰκοδεσπότη νὰ σηκώσει τὸ ποτήρι γιὰ νὰ πιοῦμε.

— Ὁ οἰνοχόος (*sommelier*) ἢ ὁ σερβιτόρος παρουσιάζει τὴ φιάλη τοῦ κρασιοῦ κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ φαίνεται ἡ ἐτικέτα. Ἀκολούθως ἀνοίγει τὴ φιάλη καὶ εἴτε τὸ δοκιμάζει ὁ ἴδιος εἴτε σερβίρει αὐτὸν ποὺ τὸ παρήγγειλε, γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσει. Στὰ

γαστρονομικὰ ἑστιατόρια ἰσχύει αὐστηρῶς ὁ πρῶτος κανόνας.

— Μόλις ἀνοίξει τὴ φιάλη ὁ οἰνοχόος, μυρίζει τὸν φελλὸ καὶ τὸν ἐπιδεικνύει σ' αὐτὸν ποὺ παρήγγειλε τὸ κρασί.

— Δοκιμάζουμε ἀμέσως ἀποφεύγοντας ἐπιδείξεις τοῦ τύπου «στριφογυρίζουμε δέκα φορὲς τὸ ποτήρι ἢ κτυπᾶμε εἴκοσι φορὲς τὴ γλώσσα», ὅπως κάνουν οἱ ἐπαγγελματίες γευσιγνῶστες.

— Ἐὰν τὸ κρασὶ δὲν μᾶς ἀρέσει, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἀρνηθοῦμε καὶ ὁ ἑστιάτωρ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ ἀλλάξει.

— Ἐὰν τὸ κρασὶ εἶναι λευκό, ὁ σερβιτόρος φροντίζει νὰ τὸ τοποθετήσει σὲ μιὰ σαμπανιέρα δίπλα στὸ τραπέζι.

— Ἐὰν ὁ σερβιτόρος ἀργεῖ νὰ σερβίρει τὸ κρασί, ἀναλαμβάνουμε τὸ σερβίρισμα οἱ ἴδιοι.

— Ἐὰν δὲν θέλουμε νὰ πιοῦμε, βάζουμε τὸ χέρι ἐπάνω στὸ ποτήρι. Ψιθυρίζουμε ἁπλῶς ἕνα «Ὄχι, εὐχαριστῶ».

— Γεμίζουμε λίγο παραπάνω ἀπὸ τὸ μισὸ τοῦ ποτηριοῦ, τὸ ἀνώτερο τὰ 2/3.

— Συνήθως τὸ κρασὶ δὲν ἐμφανίζεται ἐπάνω στὸ τραπέζι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ γεύματος. Μοναδικὴ ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ καράφα.

— Τὸ λευκὸ σερβίρεται γενικῶς σὲ φιάλη. Τὸ κόκκινο σὲ καράφα.

— Ἐὰν τὸ κρασὶ εἶναι παλιό, τὸ ἀνοίγουμε δύο μὲ τρεῖς ὧρες πρὶν τὸ σερβίρουμε, γιὰ νὰ ἀναπνεύσει. Αὐτὴ ἡ ὀξυγόνωση ἀναδεικνύει τὸ ἄρωμά του.

— Τὸ κρασὶ σερβίρεται πάντα ἀπὸ δεξιά.

— Ἐὰν κατὰ λάθος χύσουμε πάνω στὸ τραπεζομάντιλο λίγο κρασὶ

δὲν κάνουμε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ζητήσουμε συγγνώμη γιὰ τὴν ἀδεξιότητά μας.

— Μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες κινήσεις σερβιρίσματος εἶναι, μόλις τελειώσουμε, νὰ γυρίσουμε τὴ φιάλη, ὥστε νὰ μὴν πέσει ἄλλη σταγόνα καὶ λερώσουμε τὸ τραπεζομάντιλο. Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο σὲ πολλὰ ἑστιατόρια βάζουν γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸ τῆς φιάλης μιὰ δεμένη πετσέτα.

— Δὲν θεωρεῖται ἄτοπο νὰ βάζουμε κόκκινο κρασὶ στὸ ψυγεῖο, ἀλλὰ μόνον ὅταν εἶναι ἐλαφρὺ καὶ νέο.

Οἱ συνδυασμοὶ κρασιῶν-ἐδεσμάτων

— Μὲ τὰ μακαρόνια: ἕνα ἐλαφρὺ κόκκινο.

— Μὲ τὰ καπνιστὰ ψάρια: ἕνα ξηρὸ λευκό.

— Μὲ τὸ κυνήγι: ἕνα κόκκινο μὲ ἔντονο χαρακτήρα.

— Μὲ τὸ ψητὸ κοτόπουλο: ἕνα ἐλαφρὺ λευκὸ ἢ ἐλαφρὺ κόκκινο.

— Μὲ τὰ ψάρια: ἕνα λευκὸ ξηρό.

— Μὲ τὴ σαλάτα ἀποφεύγουμε τὸ κρασί, διότι τὸ ξύδι σκοτώνει τὸ κρασί.

— Μὲ τὴ σούπα: ἕνα ἐλαφρὺ κόκκινο καὶ μὲ τὴν ψαρόσουπα ἕνα ἐλαφρὺ λευκό.

— Μὲ τὰ στρείδια καὶ τὰ ὀστρακοειδῆ: ἕνα ἀρωματικὸ λευκό.

— Μὲ τὰ καυτερά: ἕνα ροζέ.

— Μὲ τὰ κρασάτα: τὸ ἴδιο κρασὶ ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ σάλτσα.

— Μὲ τὰ τυριά: ὅλα τὰ δυνατὰ κόκκινα. Τὰ κατσικίσια τυριὰ ταιριάζουν καὶ μὲ λευκό, ἐνῶ τὸ ροκφὸρ μὲ λευκὸ γλυκὸ (Σάμου).

— Μὲ τὰ γλυκά: σαμπάνια ἢ γλυκὸ λευκό.

— Μὲ τὸ χαβιάρι: σαμπάνια ἢ ξηρὸ λευκὸ δυνατό.

— Μὲ καπνιστὰ ψάρια (σολομό, πέστροφα): ἕνα λευκὸ ξηρὸ δυνατό.

— Μὲ φουὰ γκρά: *Sauternes* γλυκὸ ἢ σαμπάνια.

— Πάπια ἢ χῆνα: δυνατὸ κόκκινο.

— Κακαβιά: ξηρὸ λευκὸ.

— Ἀλλαντικά: κόκκινο ἐλαφρύ.

— Στρείδια καὶ ὀστρακοειδῆ: ξηρὸ λευκὸ μυρωδάτο.

Loukia Tsapari Skjelmose
requests the pleasure of your company
to celebrate Manoli Mavroleon's return to Athens
on Thursday, 25 January 2001
at
Central
Plateia Filikis Etaireias 14, Kolonaki

R.S.V.P.
By January 19th
Loukia Tsapari

9.30 p.m.
Buffet Dinner & Dancing
Dress: Decadent Splendour

Πρόσκληση σὲ πάρτυ

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΗΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΩΝ SOTHEBY'S INTERNATIONAL REALTY
ΚΥΡΙΟΥ STUART SIEGEL
Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΛΟΥΜΗΣ
ΠΡΟΣΚΑΛΕΙ
τον Κύριο Χρήστο Ζαμπούνη
ΣΕ COCKTAILS
ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ 21 ΙΟΥΝΙΟΥ 2001 ΚΑΙ ΩΡΑ 20,00

ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ 3
ΚΟΛΩΝΑΚΙ

Π.Λ. Κα ΒΑΜΒΑΤΣΙΚΟΥ

Πρόσκληση σὲ κοκτέιλ

21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21

ΤΟ ΠΑΡΤΥ

— Εἴτε καλοῦμε ἀπὸ τὸ τηλέφωνο εἴτε ταχυδρομικῶς, βεβαιωνόμεθα ὅτι ἀναφέρεται τὸ ποιὸς κάνει τὸ κάλεσμα, ποὺ γίνεται, γιατί, πότε καὶ τὶ εἴδους κάλεσμα εἶναι. Ὡς καλεσμένοι ποτὲ δὲν ὑποθέτουμε ὅτι ἡ πρόσκληση εἶναι καὶ γιὰ φίλους μας.

— Πρῶτα ἀπαντοῦμε ἂν θὰ πᾶμε καὶ μετὰ ρωτοῦμε ποιοὶ ἄλλοι θὰ εἶναι.

— Οἱ προσκλήσεις μας ἀντανακλοῦν τὴν προσωπικότητά μας. Δὲν χρειάζεται νὰ προσπαθήσουμε στὸ πάρτυ μας νὰ ἀποδείξουμε κάτι ποὺ δὲν εἴμεθα. Κινδυνεύουμε νὰ γελοιοποιηθοῦμε. Ἡ σπουδαιότερη μεγαλοπρέπεια εἶναι τῆς ἁπλότητος.

— Ὅταν πρόκειται νὰ διοργανώσουμε ἕνα θορυβῶδες πάρτυ, ἐνημερώνουμε ἐγκαίρως τοὺς γείτονες, ζητώντας προκαταβολικῶς συγγνώμη γιὰ τὴν ἐνόχληση ποὺ θὰ προξενήσουμε.

— Ἐὰν μιὰ ἥσυχη βραδιὰ πάρει θορυβώδη τροπή, φροντίζουμε ἡ ἔνταση τοῦ ἥχου νὰ μὴν ὑπερβαίνει τὰ λογικὰ ὅρια.

— Τὰ κοκτέιλ πάρτυ γίνονται συνήθως μεταξὺ ἕκτης καὶ ὀγδόης ἀπογευματινῆς καὶ εἶναι περιορισμένης διάρκειας, δύο μὲ τρεῖς ὧρες τὸ πολύ.

— Στέλνουμε τὶς προσκλήσεις τρεῖς ἑβδομάδες πρίν.

— Συνήθως λαμβάνουν χώρα Πέμπτη ἢ Παρασκευὴ ἢ Δευτέρα, ἂν δὲν βολεύουν ἡ Πέμπτη ἢ ἡ Παρασκευή.

— Μπορεῖ τὸ κοκτέιλ νὰ γίνει καὶ στὸ σπίτι μας, θὰ πρέπει ὅμως νὰ ἔχουμε τὸν νοῦ μας στὸ μπάρ, γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν οἱ καλεσμένοι μας.

— Ὑπάρχει καὶ ἡ λύσις νὰ δοθεῖ τὸ κοκτέιλ σὲ αἴθουσα κεντρικοῦ ξενοδοχείου ἢ ἑστιατορίου.

— Γενικῶς, στὰ κοκτέιλ κυκλοφοροῦμε καὶ εἴμεθα ὄρθιοι.

— Ἂν ἔχουμε καλέσει περισσότερα ἀπό εἴκοσι ἄτομα, κανονίζουμε νὰ ὑπάρχουν δύο μπουφέ.

— Ἐπειδὴ ἀπαιτοῦν ὀργάνωση, ἀπευθυνόμεθα, ἐὰν διοργανώνονται στὸ σπίτι μας, σὲ εἰδικευμένο γι' αὐτὴν τὴν περίσταση προσωπικὸ ποὺ θὰ ἑτοιμάσει καὶ θὰ σερβίρει, ἐκτός ἀπὸ τὰ ποτά, καὶ τὰ ὀρεκτικά.

— Τὰ ποτήρια πρέπει πάντα νὰ ὑπερτεροῦν ἀριθμητικῶς τῶν καλεσμένων μας (π.χ. καλεσμένοι 20-ποτήρια 40).

— Πρέπει νὰ ἔχουμε ὁπωσδήποτε προβλέψει γιὰ τὰ παγάκια, γιὰ τὰ ποτά μας, καὶ νὰ εἶναι σὲ σωστὴ θερμοκρασία τὰ κρασιὰ καὶ ἡ σαμπάνια.

— Ἐπίσης, φροντίζουμε νὰ ὑπάρχουν ἀρκετὰ σταχτοδοχεῖα.

— Γιὰ ἕνα κοκτέιλ 50 ἀτόμων, ἡ ποσότητα τοῦ φαγητοῦ εἶναι 500 καναπεδάκια κρύα, 250 σνὰκ ζεστὰ (τυροπιτάκια, σπανακοπιτάκια, κτλ.) 250 *petits fours sucres* (κουλουράκια, μπισκοτάκια, ταρτάκια), 5 μπουκάλια οὐίσκι, 24 μπουκάλια σαμπάνιας, 8 μεγάλα μπουκάλια *Perrier*, 6 μεγάλα μπουκάλια νερὸ τῶν 2 λίτρων, 10 λίτρα χυμὸς φρούτων, 100 παγάκια.

— Οἱ οἰκοδεσπότες πρέπει νὰ κάθονται στὴν εἴσοδο, γιὰ νὰ ὑποδέχονται τοὺς καλεσμένους τους.

— Ὅταν ἔρθουν οἱ καλεσμένοι, τοὺς συστήνουμε σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι κοντά μας, τοὺς συνοδεύουμε στὸ μπάρ, τοὺς κερνᾶμε ἕνα ποτὸ καὶ τοὺς λέμε νὰ διαλέξουν κάτι νὰ φᾶνε, φροντίζουμε νὰ τοὺς βροῦμε κάποιον γνωστό τους καὶ μετὰ ἐπιστρέφουμε στὴν εἴσοδο γιὰ τὸν ἑπόμενο.

— Ἐὰν κάποιος καλεσμένος εἶναι ἡλικιωμένος, τὸν πηγαίνουμε νὰ καθίσει καὶ τοῦ σερβίρουμε ἐμεῖς τὸ ποτό του ἢ τὸ σνάκ.

— Ἡ οἰκοδέσποινα καὶ ὁ οἰκοδεσπότης (εἴτε μαζὶ εἴτε χωριστὰ) εἶναι εὐγενικὸ νὰ περιέρχονται τὶς ὁμάδες τῶν καλεσμένων, γιὰ νὰ ρωτᾶνε πῶς περνοῦν, κτλ.

— Πρέπει νὰ φροντίζουμε νὰ εἶναι πάντα γεμάτος ὁ μπουφές.

— Ἂν παρατηρήσουμε ὅτι ἕνας καλεσμένος κάθεται μόνος, φροντίζουμε νὰ τὸν φέρουμε σὲ μιὰ παρέα ἢ νὰ τοῦ κρατήσουμε λίγη συντροφιὰ ἐμεῖς.

— Τέλος, νὰ μὴν λησμονοῦμε νὰ καθαρίζονται τὰ σταχτοδοχεῖα καὶ νὰ μαζεύονται τὰ ἄδεια ποτήρια.

— Ἐὰν σ' ἕνα πάρτυ δὲν γνωρίζουμε κανέναν, ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος ἐπικοινωνίας εἶναι νὰ τὸ ποῦμε στὸν οἰκοδεσπότη μας, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἀναλάβει νὰ μᾶς συστήσει σ' αὐτοὺς ποὺ ὁ ἴδιος θὰ κρίνει ἐνδιαφέροντες γιὰ μᾶς.

— Ἐὰν μᾶς πλησιάσει κάποιος εὐγενικὰ καὶ μᾶς χαιρετήσει λέγοντας ὅτι μᾶς γνωρίζει, χαμογελοῦμε λέγοντας: «Θυμᾶμαι τὸ πρόσωπό σας ἀλλὰ δὲν θυμᾶμαι τὸ ὄνομά σας».

— Ὅταν βρεθοῦμε σὲ μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων ποὺ συζητᾶ σ' ἕνα πάρτυ, δὲν μποροῦμε νὰ φύγουμε ἀπότομα. Διαλέγουμε τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν μᾶς ἀπευθύνουν τὸν λόγο και ζητώντας συγγνώμη ἀποχωροῦμε χωρὶς ἀπαραιτήτως νὰ ἐξηγήσουμε τὸν λόγο.

— **Τὰ** πάρτυ εἶναι ἕνας πολὺ ὡραῖος τρόπος νὰ μοιραζόμεθα χαρὰ μὲ φίλους μας. Κάνουν καλὸ στὴν ψυχολογία μας. Μερικοὶ ἄνθρωποι ὅμως πανικοβάλλονται στὴν ἰδέα τοῦ νὰ καλέσουν φίλους τους στὸ σπίτι, γιατὶ αἰσθάνονται πολὺ μεγάλη τὴν εὐθύνη καὶ δὲν αἰσθάνονται ἱκανοὶ νὰ ψυχαγωγήσουν τοὺς καλεσμένους τους. Αἰσθάνονται ὅτι θὰ δοκιμασθοῦν ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους καὶ δὲν θὰ δεχθοῦν καλὴ κριτική, ὅτι ὅλα θὰ εἶναι ἀνοργάνωτα καὶ τίποτα δὲν θὰ πηγαίνει σωστά, ἀλλὰ ἐκεῖ σφάλλουν. Ἔτσι, στεροῦνται μιὰ τόσο μεγάλη ἱκανοποίηση σὰν αὐτὴν ποὺ δοκιμάζουμε ὅταν χάρις σὲ μᾶς οἱ φίλοι μας περνοῦν πολὺ ὡραῖα.

— **Εἴμεθα** εὐχάριστοι οἰκοδεσπότες, τὸ σπίτι μας εἶναι καθαρὸ καὶ τακτοποιημένο καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι χαλαρὴ καὶ ἀνεπιτήδευτη. Ἡ διακόσμηση τοῦ σπιτιοῦ μας, εἶναι τὸ τελευταῖο ποὺ ἀφορᾶ τοὺς καλεσμένους μας, καὶ σίγουρα δὲν εἶναι παράγοντας κεφιοῦ. Τὸ κέφι προέρχεται ἀπὸ μᾶς, ὁπότε προσπαθοῦμε νὰ εἴμεθα ὅσο πιὸ εὐχάριστοι γίνεται.

— **Δὲν** εἶναι ντροπὴ νὰ ζητήσουμε βοήθεια ἀπὸ συγγενεῖς καὶ πολὺ καλοὺς φίλους γιὰ προμήθειες ὅπως μαχαιροπίρουνα, καρέκλες, πιάτα.

— **Ἂν** δὲν εἴμεθα καλοὶ μάγειρες μποροῦμε νὰ πληρώσουμε *catering* ἢ νὰ παραγγείλουμε ἀπὸ ἔξω φαγητό. Ἀρκεῖ νὰ εἶναι καθαρό, φρέσκο καὶ γευστικό, αὐτὰ ἔχουν σημασία. Μποροῦμε νὰ βροῦμε δυὸ σπεσιαλιτέ μας ποὺ θὰ μάθουμε νὰ φτιάχνουμε τέλεια καὶ νὰ τοὺς δώσουμε ἀστεῖα ὀνόματα ὅπως π.χ. «κοτόπουλο ψητὸ Μαριάνα», καὶ νὰ τὰ φτιάχνουμε σὲ ὅλα μας τὰ πάρτυ καὶ παραλλήλως μ' αὐτὰ νὰ ἔχουμε καὶ φαγητὰ ποὺ παραγγείλαμε.

— **Ἂν** πιστεύουμε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ διοργανώσουμε μόνοι μας ἕνα πάρτυ, μποροῦμε εἴτε νὰ προσλάβουμε κάποιον νὰ μᾶς βοηθήσει εἴτε νὰ τὸ μοιρασθοῦμε μὲ κάποιον φίλο μας.

— **Ποτὲ** δὲν χρειάζεται νὰ ἀπολογούμεθα γι' αὐτὰ ποὺ δὲν ἔχουμε, ἰδιαιτέρως γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ σπιτιοῦ μας, ἐπὶ παραδείγματι, ἢ γιὰ τὰ ἐλλιπῆ σερβίτσια μας.

— **Δὲν** καλοῦμε μόνο ἕναν τύπο ἀνθρώπων. Ἕνα δωμάτιο γεμάτο μὲ ἰατροὺς δὲν ἀκούγεται ὡς τὸ καταλληλότερο πάρτυ γιὰ διασκέδαση καὶ χαλάρωση.

— **Προσπαθοῦμε** νὰ ἀποφεύγουμε νὰ καλοῦμε ἄτομα ποὺ δὲν ταιριάζουν καθόλου μὲ τοὺς ὑπόλοιπους, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ βγάλουμε μιὰ ὑποχρέωση. Ἐπίσης, δὲν καλοῦμε ἄτομα τῆς περιπέτειας μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ζωντανέψουν τὸ πάρτυ: μπορεῖ νὰ τὸ ζωντανέψουν περισσότερο ἀπὸ ὅσο περιμέναμε καὶ θέλαμε.

— **Καλοῦμε** γιά:
  — νὰ ἀνταποδώσουμε μιὰ πρόσκληση,
  — νὰ δείξουμε τὸ καινούργιο μας σπίτι, ἔπιπλα, πίνακες,
  — νὰ τιμήσουμε κάποιον,
  — νὰ εὐχαριστήσουμε ἄτομα ποὺ μᾶς βοήθησαν,
  — νὰ γνωριστοῦμε μὲ τοὺς γείτονες ἢ τοὺς νέους συναδέλφους μας.

— **Δὲν** ντρεπόμεθα νὰ δηλώσουμε σὲ φίλους μας ὅτι θὰ κάνουμε ἕνα πάρτυ τὸ ὁποῖο δὲν θὰ τοὺς συμπεριλαμβάνει. Δὲν εἶναι κακό.

— **Δὲν** εἶναι πλέον ἀπαραίτητο νὰ εἶναι ἴσος ὁ ἀριθμός τῶν γυναικῶν μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνδρῶν. Κυριαρχεῖ ἡ ἰσότητα τῶν φύλων καὶ δὲν θέλουμε ἐξάλλου οἱ καλεσμένοι μας νὰ αἰσθάνονται λογοδοσμένοι ἢ ἀναγκασμένοι νὰ βροῦν τὸ ταίρι τους στὸ πάρτυ μας.

— **Σὲ** περίπτωση ποὺ κάποιος θέλει νὰ ἔρθει ἀπρόσκλητος ἢ τὴν τελευταία στιγμή, αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πόσο προετοιμα-

σμένοι εἴμεθα καὶ πόσο ἐπιπλέον φαγητὸ ἔχουμε. Ἂν θέλουμε πάντως, μποροῦμε εὐγενικὰ καὶ μὲ χιοῦμορ νὰ τὸ ἀποφύγουμε.

— Μποροῦμε νὰ ρωτήσουμε τοὺς καλεσμένους μας ἐκ τῶν προτέρων ἂν τρῶνε κάποιο παράξενο φαγητὸ ποὺ θέλουμε νὰ σερβίρουμε στὸ κάλεσμα. Αὐτοὶ θὰ παραδεχθοῦν ὅτι δὲν τοὺς ἀρέσει, γιατὶ εἶναι λιγότερο ντροπὴ ἀπὸ τὸ νὰ μὴν τὸ φᾶνε τὴν ὥρα ποὺ θὰ τοὺς τὸ προσφέρουμε στὸ πιάτο τους.

— Ἡ ἰσορροπία εἶναι ἀναγκαία. Μετὰ ἀπὸ ἕνα ἐλαφρὺ γεῦμα μποροῦμε νὰ προσφέρουμε ἕνα λίγο πιὸ βαρὺ γλυκὸ καὶ τὸ ἀντίθετο. Ἂν εἴμεθα χορτοφάγοι ἢ ἔχουμε ἀλλεργίες, πρέπει νὰ εἰδοποιήσουμε ἐκ τῶν προτέρων τοὺς οἰκοδεσπότες.

— Οἱ ἐπιλογὲς τῶν ποτῶν μποροῦν νὰ εἶναι ἁπλές, ὅπως τζίν, βότκα, σόδα, νερό, ἀναψυκτικὰ ἢ φρουτοχυμοί. Ἔχουμε φροντίσει γιὰ μὴ ἀλκοολοῦχα ποτά, χυμοὺς καὶ ἀναψυκτικά.

— Τοποθετοῦμε τὰ ἔπιπλα μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ δημιουργήσουμε μικρὲς ὁμάδες ἀνθρώπων καὶ ὄχι μιὰ μεγάλη παρέα γύρω-γύρω στὸ δωμάτιο.

— Ὁ φωτισμὸς πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὸς στὴν ἀρχὴ καὶ καθὼς περνᾶ ἡ ὥρα νὰ τὸν λιγοστεύουμε.

— Φροντίζουμε νὰ καλωσορίζουμε τοὺς καλεσμένους μας προσωπικῶς, ἐκτὸς κι ἂν τὸ πάρτυ μας εἶναι τεράστιο.

— Κάνουμε μιὰ προσπάθεια, ὅταν τὸ πάρτυ εἶναι μεταμφιεσμένων ἢ μὲ θέμα, νὰ ἀνταποκριθοῦμε ἐνδυματολογικῶς στὴν πρόσκληση. Εἶναι ἄλλωστε εὐρέως γνωστὸ ὅτι τὰ μασκὲ πάρτυ ἐμπνέουν μεγαλύτερο ἐρωτισμὸ ἀπ' ὅτι τὰ ὑπόλοιπα πάρτυ.

22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ

Πηγὴ ἀπολαύσεως ἀλλὰ καὶ πρόξενος βλαβῶν στὴν ὑγεία, τὸ κάπνισμα διχάζει ὅσο καὶ ἕνα ντέρμπυ Παναθηναϊκοῦ-Ὀλυμπιακοῦ. Ἐνῶ παλαιότερα οἱ καπνιστὲς εἶχαν σχεδὸν ὅλα τὰ δικαιώματα, σήμερα εὑρίσκονται στὸ ἑδώλιο τοῦ κατηγορουμένου. Ἡ σχετικὴ ἐπιθετικότητα τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ ὁδηγεῖ σὲ ἀρκετὲς παρεξηγήσεις. Ἡ λύση τους, ὅπως καὶ σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις τριβῶν, εὑρίσκεται στὴν κατανόηση καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἐνοχλήσεως τοῦ ἄλλου.

— Ἐφαρμόζεται στὴ χώρα μας ἀπὸ 1/1/2003 ἡ ὑπουργικὴ ἀπόφαση 3051/80, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα σὲ ὅλους τοὺς κλειστοὺς δημόσιους χώρους (ἐργασίας, αἴθουσες ἀναμονῆς τοῦ κοινοῦ, συναλλαγῆς, συνεδριάσεων, συνελεύσεων, κλπ.). Ἐπίσης, ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα καὶ στοὺς χώρους μακρᾶς ἀναμονῆς (ἀεροδρόμια, σιδηροδρομικοὶ σταθμοί, σταθμοὶ λεωφορείων, κλπ.), ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς εἰδικῶς διαμορφωμένους γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ χώρους. Τέλος, ἀπαγορεύεται σὲ ὅλους τοὺς χώρους ὅπου παρέχονται ὑπηρεσίες ὑγείας (δημόσια νοσοκομεῖα, κοινοτικοὶ ἢ δημοτικοὶ ὑγειονομικοὶ σταθμοί, ἰδιωτικὲς κλινικές, στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα, κέντρα ὑγείας, κέντρα αἱμοδοσίας, διαγνωστικὰ ἐρευνητικὰ ἐργαστήρια, προνοιακὰ ἱδρύματα).

— Οὕτως ἢ ἄλλως τὸ κάπνισμα ἀπαγορεύεται στὴν ἐκκλησία, τὰ θέατρα, τοὺς κινηματογράφους καὶ τὰ κοιμητήρια. Ἐπίσης, στὰ μέσα μαζικῆς μεταφορᾶς, τὰ ταξὶ καὶ τοὺς ἀνελκυστῆρες.

— Γιὰ τὰ ἑστιατόρια, καφετερίες, ζαχαροπλαστεῖα, κλπ., ἀπὸ τὴν 1/10/02 ἀπαιτεῖται ἡ δημιουργία χωριστῶν χώρων ἢ καὶ τμημάτων αὐτῶν γιὰ μὴ καπνιστὲς σὲ ποσοστὸ τουλάχιστον 50% τοῦ συνολικοῦ χώρου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς παραπάνω διάταξεως δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὴ γιὰ κέντρα διασκεδάσεως καὶ μπὰρ ποὺ λειτουργοῦν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνο τὶς νυχτερινὲς ὧρες, καθὼς καὶ γιὰ τὰ καφενεῖα παραδοσιακοῦ τύπου.

— Στὸ τραπέζι δὲν ἀνάβουμε τσιγάρο μόλις καθίσουμε. Συνήθως τὸ κάπνισμα ἐπιτρέπεται μετὰ ἢ πρὶν ἀπὸ τὸ ἐπιδόρπιο. Δὲν καπνίζουμε ὅταν οἱ ἄλλοι τρῶνε, ἀλλὰ περιμένουμε μέχρι νὰ τελειώσουν ὅλοι τὸ φαγητό τους. Οἱ καλοὶ τρόποι διεθνῶς ἐπιβάλλουν νὰ περιμένουμε τὴν ἄδεια ἢ τὴν προτροπὴ τῆς οἰκοδέσποινας γιὰ νὰ καπνίσουμε. Εἶναι ὅμως τέτοια ἡ διάδοση του καπνίσματος –ἀκόμη καὶ στὶς ἐπίσημες δεξιώσεις– στὴ χώρα μας, ὥστε νὰ ἀρκεῖ νὰ ρωτήσουμε τοὺς διπλανούς μας ἂν τοὺς ἐνοχλεῖ. Σὲ περίπτωση ποὺ ἡ ἀπάντησή τους εἶναι καταφατική, περιμένουμε μέχρι νὰ τελειώσει τὸ τραπέζι, καὶ ἀφοῦ σηκωθοῦμε, πηγαίνουμε εἴτε στὴ βεράντα, ἐὰν εἶναι καλοκαίρι, εἴτε σὲ μιὰ γωνία, ὥστε νὰ ἐνοχλοῦμε ὅσο γίνεται λιγότερο τοὺς μὴ καπνιστές.

— Ὅταν ὑποδεχόμεθα φίλους ποὺ καπνίζουν, ἐκτὸς ἀπὸ σταχτοδοχεῖα βάζουμε καὶ κεράκια ποὺ ἀπωθοῦν τὸν καπνό, γιὰ τοὺς καλεσμένους μας ποὺ δὲν εἶναι καπνιστὲς καὶ συνεπῶς τοὺς ἐνοχλεῖ ὁ καπνός.

— Ἐὰν εἴμεθα ἀντικαπνιστὲς (*smoke-free* κατὰ τοὺς Ἀγγλοσάξωνες) καὶ καλοῦμε στὸ σπίτι μας, εἶναι μᾶλλον ἀπόλυτο νὰ τοὺς ἀπαγορεύσουμε νὰ καπνίσουν. Ἂς τὸ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας, γιὰ νὰ ἔχουμε πρόχειρα ἕνα-δύο σταχτοδοχεῖα.

— Δὲν παρουσιαζόμεθα σ' ἕνα ραντεβού, σ' ἕνα σπίτι, ἀλλὰ οὔτε εἰσερχόμεθα ἢ ἐξερχόμεθα ἀπὸ ἕνα ἑστιατόριο καὶ κυρίως δὲν χορεύουμε μὲ τὸ τσιγάρο στὸ στόμα.

— Ὅταν συναντήσουμε μιὰ κυρία ἢ ἕναν ἡλικιωμένο κύριο, εἴθισται ἢ νὰ σβήνουμε ἀμέσως τὸ τσιγάρο μας ἢ νὰ τὸ κρατοῦμε ἀναμμένο στὸ χέρι, χωρὶς νὰ τὸ φέρουμε στὰ χείλη μας.

— Ἂν ἔχουμε καλέσει κάποιον σὲ ἕνα ἑστιατόριο, εἶναι εὐγενικὸ νὰ ζητήσουμε τραπέζι σὲ χῶρο ὅπου ἐπιτρέπεται τὸ κάπνισμα, ἂν ὁ καλεσμένος μας καπνίζει, ἀκόμα κι ἂν ἐμᾶς μᾶς ἐνοχλεῖ τὸ κάπνισμα, ἐκτὸς καὶ ἂν ἔχουμε σοβαρὸ πρόβλημα ὑγείας.

— Στὸ γραφεῖο μας μποροῦμε νὰ καπνίζουμε, ἂν ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὴν ἑταιρεία ἢ γενικῶς ἀπὸ τὸν ἐργοδότη. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅτι ἀφήνει μυρωδιὰ πίσω μας καὶ γύρω μας.

— Προσέχουμε ποῦ σβήνουμε τὸ τσιγάρο μας, ὥστε νὰ μὴν προκαλέσουμε ζημιά, ἰδίως σὲ ὑφάσματα ἐπιπλώσεων, καὶ δὲν πετοῦμε τὰ ἀποτσίγαρά μας σὲ περιοχὲς μὲ δάση ἢ ξερὰ χόρτα, γιατὶ ἐλλοχεύει κίνδυνος πυρκαϊᾶς.

— Δὲν ἀδειάζουμε τὸ σταχτοδοχεῖο τοῦ αὐτοκινήτου μας στὸν δρόμο, ἰδίως ὅταν περιμένουμε νὰ ἀνάψει ὁ πράσινος σηματοδότης ἢ εἴμεθα ἐγκλωβισμένοι σὲ κυκλοφοριακὴ συμφόρηση.

— Θεωρεῖται ἄκομψο γιὰ μιὰ κυρία νὰ καπνίζει στὸν δρόμο, ὅπως καὶ γιὰ ἕναν κύριο νὰ μιλᾶ μὲ τὸ τσιγάρο (ἢ τὴν πίπα ἢ τὸ ποῦρο) στὸ στόμα. Ἡ ἐποχὴ τῶν ταινιῶν τῆς δεκαετίας τοῦ '40, ὅπου ὁ Χάμφρεϋ Μπόγκαρτ ἢ ὁ Κάρυ Γκρὰντ τὸ ἔπρατταν, ἔχει περάσει ἀνεπιστρεπτί.

— Προσοχὴ μὲ τὴ στάκτη! Τὰ χαλιὰ ἢ τὸ δάπεδο ἑνὸς σπιτιοῦ ἢ ἑνὸς ἑστιατορίου δὲν εἶναι ἕνα ἀπέραντο σταχτοδοχεῖο. Οὔτε τὰ φλιτζάνια τοῦ καφὲ κατασκευάσθηκαν γι' αὐτὸν τὸν σκοπό.

— Δὲν ἀνάβουμε ποτὲ τσιγάρο, ἐὰν δὲν βεβαιωθοῦμε ὅτι ὑπάρχει δίπλα μας διαθέσιμο σταχτοδοχεῖο.

— Ἡ ἀπουσία σταχτοδοχείων σὲ ἕνα τραπέζι εἶναι σαφὴς ἔνδειξη ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ καπνίσουν οἱ προσκεκλημένοι της.

— Ὅταν προσφέρουμε τσιγάρο, τὸ βγάζουμε ἀπὸ τὸ πακέτο ὥστε νὰ ἐξέχει λίγο παραπάνω ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ φίλτρου, ἀλλὰ ποτὲ ὁλόκληρο μὲ τὸ χέρι μας.

— Ὅταν μιὰ κυρία βγάζει τὸ πακέτο της μὲ τὰ σπίρτα ἢ τὸν ἀναπτήρα καὶ εἶναι ἕτοιμη νὰ ἀνάψει τὸ τσιγάρο της, ὁ κύριος σπεύδει νά τῆς προτείνει φωτιά. Ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν ἔχει, τῆς ζητᾶ τὴν ἄδεια νὰ χρησιμοποιήσει τὴ δική της. Ἐὰν ἡ κυρία ἔχει ἤδη ἀνάψει τὴ φωτιά της, τὴ σβήνει γιὰ νὰ τῆς τὴν προσφέρουν.

— Ὁ κύριος δὲν περιμένει νά τοῦ ζητήσει μιὰ κυρία φωτιά. Ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ τὴν προλαβαίνει στὴν κατάλληλη στιγμή, ὅταν δηλαδὴ βγάζει τὸ τσιγάρο ἀπὸ τὸ πακέτο της.

— Δὲν εἶναι σπάνιο, ἰδιαιτέρως σὲ ζευγάρια, νὰ ἀνάβει ἡ κυρία τὸ τσιγάρο τοῦ ἀνδρός της.

— Ὅταν ἀνάβουμε ἕνα τσιγάρο ἢ τὸ τσιγάρο ἄλλων μὲ σπίρτο, δὲν τὸ κουνᾶμε πάνω-κάτω γιὰ νὰ σβήσει. Ἁπλῶς τὸ φυσᾶμε ἐλαφρῶς. Μιὰ κυρία δὲν φυσᾶ ποτὲ τὴ φλόγα ποὺ τῆς προσφέρει ἕνας ἄνδρας.

— Τὸ νὰ ἀνάβουμε τὸ τσιγάρο μας μὲ τὴν κάφτρα ἄλλου ἀποφεύγεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς περιπτώσεις ποὺ δὲν γίνεται ἀλλιῶς.

— Δὲν φυσᾶμε τὸν καπνὸ ἐπάνω στὸν διπλανό μας ἢ στὸν ἀπέναντί μας.

— Ὅταν δὲν θέλουμε ἄλλο, τὸ σβήνουμε καλὰ καὶ δὲν τὸ ἀφήνουμε νὰ καίει στὸ σταχτοδοχεῖο.

— Ὑπάρχει μιὰ ἀρνητικὴ προκατάληψη ποὺ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅταν ἀνάβουμε τρία τσιγάρα μὲ τὴν ἴδια φωτιά. Προέρχεται ἀπὸ τὸν πόλεμο τῶν Μπόερς, ὅταν τρεῖς Ἄγγλοι στρατιῶτες ἀνεπαύοντο καπνίζοντας τσιγάρο. Ὁ ἐχθρὸς εἶδε τὴ λάμψη τῶν δύο πρώτων τσιγάρων, σημάδεψε καὶ σκότωσε τὸν τρίτο καπνιστή.

ΤΑ ΠΟΥΡΑ

Τὸ ποῦρο εἶναι φύλλα καπνοῦ τυλιγμένα γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους, ποὺ δημιουργοῦν ἕναν κύλινδρο μέγιστου μήκους 24 ἑκατοστῶν. Ὑφίσταται πληθώρα τόπων προελεύσεως, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀπαιτητικοὺς ὑπάρχει μόνον ἕνας: ἡ Κούβα. Ἀνοικτὸ στὴ μιὰ πλευρά του καὶ κλειστὸ στὴν κεφαλή του –ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνάγκη κοπῆς του– τὸ ποῦρο διακρίνεται ἀπὸ ποικιλία χρωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκτείνονται ἀπὸ τὸ *oscuro* (σκοῦρο) ἕως τὸ *claro* (ἀνοιχτό), περνώντας ἀπὸ τὸ *maduro* (ὥριμο), τὸ *colorado* (καφέ-κόκκινο) καὶ τὸ *amarillo* ποὺ κιτρινίζει.

— Φτιαγμένο συνήθως στὸ χέρι –καὶ ὄχι στοὺς μηροὺς τῶν ὡραίων Κουβανέζων, ὅπως λέει ὁ μῦθος– εἶναι ἕνα 100% φυσικὸ προϊὸν μὲ σύγχρονη οἰκολογικὴ διάσταση. Τὸ ποῦρο καταργεῖ τὸν χρόνο. Ἀπευθυνόμενο στὰ ἐγκεφαλικὰ κύτταρα, ἐρεθίζει τὸ πνεῦμα καὶ θέλγει τὴν ψυχή. Οἱ μυημένοι καπνιστὲς δὲν τὸ καπνίζουν, τὸ γεύονται. Σπανίως καταφεύγουμε σ' ἕνα ποῦρο ἀπὸ ρεφλέξ. Τὸ διαλέγουμε μετὰ ἀπὸ σκέψη.

— Τὸ ποῦρο δὲν καπνίζεται ὅπως τὸ τσιγάρο. Χρειάζεται προσοχή, ἐνδιαφέρον καί, τὸ κυριότερο, ἀνάπαυση. Οἱ γνῶστες ἀποφεύγουν ὁποιαδήποτε ἄλλη δραστηριότητα –γράψιμο, περπάτημα, ἐργασία– ὅταν καπνίζουν. Σὰν τὴν ἀπαιτητικὴ ἐρωμένη, τὸ ποῦρο ἀπαιτεῖ 100% τὴ συγκέντρωσή μας. Ἀλλιῶς ἡ ἀπόλαυση τῆς γεύσεώς του μειοῦται, ἐξατμίζεται.

— Ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τοῦ πούρου εἶναι ὁ ἀέρας, γι' αὐτὸ ἀποφεύγουμε τὸ κάπνισμα στὸ ὕπαιθρο. Ἀντιθέτως, προτιμοῦμε τὴ θαλπωρὴ ἑνὸς σαλονιοῦ ἢ ἑνὸς γραφείου. Ἀναλόγως τοῦ μεγέ-

θους, τὸ κάπνισμα ἑνὸς πούρου διαρκεῖ ἀπὸ 20 λεπτά (*petit coronas*) ἕως 3 ὧρες (*Montecristo A*). Βεβαίως, δὲν κρατοῦμε καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ καπνίσματος τὸ ποῦρο στὸ στόμα. Ἐὰν κατὰ μέσον ὅρον τὸ κάπνισμα διαρκεῖ γύρω στὴ μία ὥρα, τότε στὸ στόμα μας δὲν πρέπει νὰ μένει πάνω ἀπὸ τέσσερα λεπτά.

— Ὅσο νευρικοὶ κι ἂν εἴμεθα, καλὸ εἶναι νὰ ἀποφεύγουμε τὶς γρήγορες καὶ ἀλλεπάλληλες ρουφηξιές, γιατὶ ἡ ἐσωτερικὴ θερμοκρασία τοῦ πούρου θὰ αὐξηθεῖ καὶ ἡ γεύση του θὰ ἀλλοιωθεῖ. Ἡ διαδικασία εἶναι ἡ ἑξῆς: ρουφᾶμε γιὰ 6-7 δευτερόλεπτα καὶ μετὰ τὸ ἀφήνουμε νὰ ξεκουρασθεῖ ἀνάμεσα στὰ δάκτυλά μας.

— Ὁ γνώστης δὲν τινάζει ποτὲ νευρικὰ τὴ στάκτη. Τὴν ἀφήνει ἥσυχα νὰ πέσει ἀπὸ μόνη της. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ κομψὲς πτώσεις. Τὸ τέλος τοῦ πούρου εἶναι ἐξίσου *elegant*. Ποτὲ δὲν τὸ τσακίζουμε τρίβοντάς το στὸ τασάκι. Τὸ ἀφήνουμε στὸ σταχτοδοχεῖο ὅσο πιὸ τρυφερὰ γίνεται, γιὰ νὰ σβήσει μόνο του.

— Γιὰ νὰ θεωρηθεῖ ἕνα ποῦρο ἀνοικτό, πρέπει νὰ κοπεῖ ἡ κεφαλή του, δηλαδὴ ἕνα ἀπὸ τὰ ἄκρα του, κατὰ προτίμηση τὸ τυφλό. Τοῦτο γίνεται συνήθως μὲ τὴν βοήθεια ἑνὸς κόπτη. Ὁ πουροκόπτης εἶναι ἕνα ἀπαραίτητο ἀξεσουὰρ γιὰ τὸν καπνιστή.

— Προσοχὴ ὅμως! Ἐὰν ἡ ὀπὴ ποὺ ἀνοίξουμε εἶναι μεγάλη, ἕνα μέρος τοῦ δεσίματος καὶ τοῦ περιτυλίγματος θὰ χαλαρώσει, μὲ ἀποτέλεσμα μέρος τοῦ πούρου νὰ χυθεῖ ἔξω. Ἐὰν ἡ ὀπὴ εἶναι μικρή, τότε ὁ καπνὸς θὰ ἀσφυκτιᾶ καὶ σύντομα ὁ καπνιστὴς θὰ νοιώσει τὴν πικρὴ γεύση τῆς νικοτίνης στὸ στόμα του.

— Ἐπειδὴ οἱ τραυματισμοὶ εἶναι συνήθεις, καλὸ εἶναι νὰ ἀποφεύγονται οἱ ἐπιδείξεις τύπου Κλὶντ Ἤστγουντ ἢ Τζὰκ Πάλανς, ὅπου δαγκώνουμε ὀργισμένα τὴν ἄκρη τοῦ πούρου καὶ τὴν πτύουμε διαγωνίως στὸ ἔδαφος.

— Τὸ ἄναμμα τοῦ πούρου εἶναι μιὰ αὐστηρῶς προσωπικὴ ὑπόθεση. Ἐὰν ὅμως δὲν γίνει σωστά, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ γεύση του. Ὑπάρχουν περισσότεροι ἀπὸ ἕνας τρόποι ἀνάμματος (σπίρτα, ἀναπτῆρας, κερί...). Σὲ ἀντίθεση μὲ μιὰ γενικευμένη προκατάληψη ποὺ περιορίζει τὸ ἄναμμα τοῦ πούρου στὰ εἰδικὰ 7 ἑκατοστῶν σπίρτα, ὁποιαδήποτε φωτιὰ εἶναι εὐπρόσδεκτη. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν οἱ ἀναπτῆρες βενζίνης, διότι ἡ μυρωδιά τους σκοτώνει τὸ ἄρωμα τοῦ πούρου.

— Σύμφωνα μὲ τὸν Ἄλφρεντ Ντάνχιλ, ἕνα ποῦρο σὲ καλὴ κατάσταση δὲν πρέπει νὰ σβήνει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καπνίσματος. Ἐὰν σβήσει, τρίβουμε τὴν καρβουνιασμένη ἄκρη μ' ἕνα σπίρτο (σβηστὸ) ὥσπου νὰ ἰσιώσει, κι ἔπειτα ἀνάβουμε τὸ σπίρτο καὶ ξανανάβουμε τὸ νεκρὸ ποῦρο.

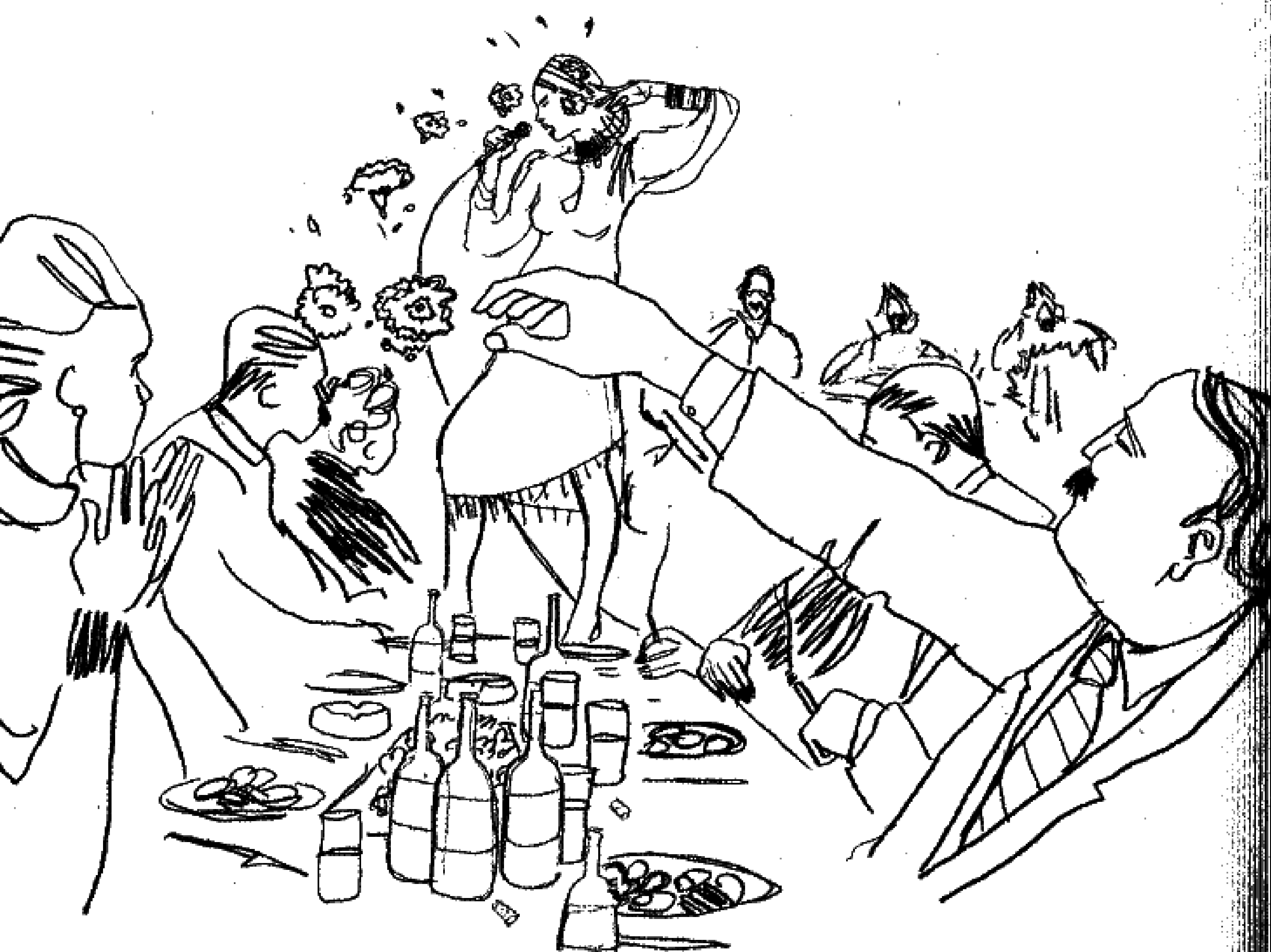
— Δὲν ὑπάρχει πιὸ φρικτὴ γεύση στὸ στόμα ἀπὸ τὴ γεύση τῆς στάκτης. Γι' αὐτό, ποτὲ δὲν ξανανάβουμε ἕνα ποῦρο στὸ στόμα. Τὸ κρατᾶμε μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ γυρίζουμε πάνω ἀπὸ τὴ φλόγα γιὰ ἀρκετὰ δευτερόλεπτα, μέχρι νὰ ξανανάψει. Ἡ διαδικασία πρέπει νὰ γίνει ἀμέσως μετὰ τὸ σβήσιμο: ὑποχρεωτικῶς στὴν περίπτωση ποὺ δέν ἔχουμε καπνίσει τὸ μισὸ τοῦ πούρου. Μὲ δισταγμό, ἐὰν βρισκόμεθα μεταξὺ τοῦ μισοῦ καὶ τοῦ τέλους τῶν 2/3. Ἕνα καλὸς καπνιστὴς δὲν προχωρᾶ ποτὲ πέραν τῶν 2/3 τοῦ κορμοῦ. Ἡ ἰδέα βεβαίως τοῦ νὰ καπνίσουμε τὸ ὑπόλοιπο τοῦ πούρου τὴν ἑπόμενη ἡμέρα πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ.

— Στὸ ἐρώτημα ἐὰν ἀφαιροῦμε τὸ δακτυλίδι ἢ ὄχι, αὐτὸ εἶναι μιὰ προσωπικὴ ἐπιλογή. Στὴ Γερμανία τὸ κρατοῦν, στὴν Ἀγγλία τὸ ἀφαιροῦν. Ἄλλοι τὸ βγάζουν πρὶν καπνίσουν τὸ ποῦρο καὶ ἄλλοι ἀφοῦ ἔχει ζεσταθεῖ ἀρκετά. *Οὕτως ἢ ἄλλως*, ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητής, *τὸ ποῦρο εἶναι πιὸ ἑλκυστικὸ στὴ γύμνια του.*

— Κατ' ἐξοχὴν τροπικὰ προϊόντα, τὰ ποῦρα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ συγκεκριμένες συνθῆκες ὑγρασίας καὶ θερμοκρασίας. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ὑπάρχουν εἰδικὰ κουτιά (ὑγραντῆρες - *humidificateurs*), ποὺ

διατηροῦν τὰ πούρα στὰ ἀνεκτὰ ὅρια (67-72% τῆς σχετικῆς ὑγρασίας καὶ 16-18 βαθμοὶ Κελσίου). Ἕνα πούρο ζεῖ δεκαπέντε, τὸ ἀνώτερο, χρόνια.

— **Κονιάκ**, ρούμι, πόρτο, μὰλτ οὐίσκι, τσέρι: αὐτοὶ εἶναι οἱ παραδοσιακοὶ σύντροφοι τοῦ καπνιστὴ πούρων. Ἄλλοι, πιὸ εὐφάνταστοι, τὰ συνδυάζουν μὲ μπύρα καὶ μὲ καφὲ ἢ φρέσκο χυμὸ φρούτων. Ὅπως καὶ στὴν ἁρμονία κρασιῶν-φαγητῶν, ἔτσι καὶ στὰ πούρα μὲ τὸ ἀλκοὸλ ψάχνουμε γιὰ ὁμοιότητα καὶ συμπληρωματικότητα. Ἔχει καταδειχθεῖ ὅτι τὰ ἀποστάγματα ποὺ ἔχουν παλαιωθεῖ σὲ δρύινα βαρέλια γιὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα συμπληρώνουν τὴ γεύση καὶ τὰ ἀρώματα ποὺ ἔχουν συνήθως τὰ καλὰ πούρα: ξύλο, βανίλια, σοκολάτα, φρουτώδεις νότες.



Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ νὰ πετοῦμε λουλούδια. Α) Κόβουμε τὸν μίσχο καὶ τὰ ρίχνουμε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω. Β) Μαδᾶμε τὰ λουλούδια καὶ φυσοῦμε ἢ πετοῦμε τὰ πέταλα ἢ τὰ δίνουμε στὸ χέρι. Σὲ κάθε περίπτωση, δὲν σημαδεύουμε τὸ κεφάλι οὔτε ἄλλα μέρη τοῦ σώματος (π.χ. τὸ ντεκολτέ). Ἐὰν θέλουμε νὰ ἐκφράσουμε πιὸ γενναιόδωρα τὴν ἱκανοποίηση μας, φωνάζουμε τὴ λουλουδοῦ καὶ τῆς παραγγέλλουμε δίσκους μὲ λουλούδια. Αὐτὴ θὰ ἀνεβεῖ στὴν πίστα καὶ θὰ τοὺς ἀδειάσει στὰ πόδια τοῦ τραγουδιστῆ. Εἴθισται ἐπίσης σὲ ἀρκετὰ μέρη νὰ ἀνοίγουν μπουκάλια μὲ σαμπάνια καὶ ὁ τραγουδιστὴς ἢ ἡ τραγουδίστρια νὰ πίνουν μιὰ γουλιὰ εἰς ὑγείαν τοῦ προσφέροντος. Δὲν συνηθίζεται νὰ πίνουμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ μπουκάλι.

23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

Η ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ - ΘΕΑΤΡΟ - ΣΥΝΑΥΛΙΕΣ

— Φθάνουμε στὴν ὥρα μας. Ἐὰν ἀργοπορήσουμε στὸν κινηματογράφο, ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θὰ ἐνοχλήσουμε, ὅταν πᾶμε νὰ καθίσουμε. Στὸ θέατρο καὶ τὶς συναυλίες ἀκολουθοῦμε τὶς ὑποδείξεις τῶν ταξιθετριῶν καὶ τοὺς δίνουμε πάντα φιλοδώρημα. Ἐὰν ἔχουμε θέσεις στὶς πρῶτες σειρές, συνήθως περιμένουμε μέχρι νὰ γίνει διάλειμμα γιὰ νὰ τὶς καταλάβουμε. Στὸν κινηματογράφο δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ φθάνουμε στὴν ἀκριβῆ ὥρα ἐνάρξεως τῆς ταινίας. Ὅμως εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνοχλητικὸ νὰ καθυστεροῦμε νὰ καθίσουμε ἐμποδίζοντας τοὺς ἄλλους θεατὲς νὰ παρακολουθήσουν τὸ ἔργο.

— Ἀποφεύγουμε νὰ πηγαίνουμε σὲ θεάματα ἐὰν εἴμεθα ἀσθενεῖς, ἰδιαιτέρως ἐὰν ἔχουμε βήχα.

— Ἐὰν πάντως μᾶς πιάσει βήχας, βγάζουμε τὸ μαντήλι μας ἤ, ἐλλείψει του, κλείνουμε μὲ τὸ χέρι τὸ στόμα μας. Ἐὰν ὁ βήχας εἶναι ἐπίμονος, ἐγκαταλείπουμε τὸν χῶρο.

— Ἡ παρακολούθηση ἑνὸς ζωντανοῦ θεάματος ἢ μιᾶς ταινίας στὸν κινηματογράφο διαφέρει σὲ πολλὰ ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τοῦ ἴδιου θεάματος ἢ ταινίας στὴν τηλεόραση. Κατὰ πρῶτον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συζητοῦμε καὶ νὰ σχολιάζουμε. Κατὰ δεύτερον

ἀντενδείκνυται νὰ ἁπλώνουμε τὰ πόδια μας καὶ τὰ χέρια μας σὰν νὰ ἤμεθα στὸ σαλόνι τοῦ σπιτιοῦ μας. Τέλος, εἶναι ἀγενὲς νὰ κάνουμε ἐνοχλητικοὺς θορύβους τρώγοντας (π.χ. πατατάκια) καὶ πίνοντας.

— Στὴν περίπτωση ποὺ ὁ διπλανός μας κάνει αὐτοὺς τοὺς ἐνοχλητικοὺς θορύβους, ἀποφεύγουμε τὰ «σσσς» ἢ χειρότερα τὰ «σκασμὸς» ἢ «βούλωσέ το». Χειροτερεύουμε τὴν κατάσταση. Προτιμοῦμε νὰ ποῦμε: «Συγγνώμη, μπορεῖτε, παρακαλῶ, νὰ σταματήσετε, διότι ἀδυνατῶ νὰ παρακολουθήσω τὸ ἔργο;»

— Ἀφήνουμε τὰ κινητὰ τηλέφωνα στὸ σπίτι ἢ τὰ ἀπενεργοποιοῦμε πρὶν εἰσέλθουμε στὸν χῶρο τοῦ θεάματος. Ἤδη στὸ Ἡρώδειο λειτουργεῖ σύστημα ἀπενεργοποιήσεως κινητῶν, ἐνῶ στὸ Μέγαρο Μουσικῆς ὑποχρεοῦνται οἱ θεατὲς νὰ τὰ καταθέσουν στὴ γκαρνταρόμπα.

— Γενικῶς, δὲν φεύγουμε στὴ μέση τοῦ θεάματος καὶ ἰδιαιτέρως στὸ θέατρο ἢ σὲ συναυλία. Εἶναι προσβλητικὸ γιὰ τοὺς καλλιτέχνες. Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ παραστεῖ ἔκτακτη ἀνάγκη, διαλέγουμε τὴν κατάλληλη στιγμή, π.χ. στὸ διάλειμμα.

— Ἐὰν χρειασθεῖ νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ τὴ θέση μας, ζητοῦμε συγγνώμη ἀπ' ὅλους ὅσους ἐνοχλήσουμε στὸ πέρασμά μας.

— Τί γίνεται ἐὰν μᾶς πάρει ὁ ὕπνος τὴν ὥρα ποὺ παρακολουθοῦμε μιὰ παράσταση ἢ μιὰ συναυλία; Οἱ σωστοὶ τρόποι θέλουν αὐτὸν ποὺ ἔχει ἀγοράσει ἕνα εἰσιτήριο γιὰ ἕνα θέαμα νὰ θεωρεῖται κάτι σὰν ἐνοικιαστὴς τοῦ καθίσματός του. Συνεπῶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάνει πάνω-κάτω ὅ,τι τὸν εὐχαριστεῖ, χωρὶς φυσικὰ νὰ ὑπερβαίνει τὰ πολιτισμένα ὅρια.

— Ἡ μόνη περίπτωση ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ξυπνήσουν ἢ νὰ ξυπνήσουμε ἐμεῖς τὸν διπλανό μας, εἶναι ἐξαιτίας τοῦ ροχαλητοῦ.

— Τὸ χειροκρότημα σὲ ἕνα ζωντανὸ θέαμα ἐνδείκνυται στὸ τέλος τοῦ μέρους μιᾶς παραστάσεως ἢ ὅλης τῆς παραστάσεως. Ἐὰν

κάποιοι θεατὲς χειροκροτήσουν σὲ λάθος σημεῖο, εἶναι ἀγενὲς νὰ τοὺς διορθώνουμε κάνοντας «σσσς».

— Παλαιότερα ἦταν ἀδιανόητο νὰ μὴν ντυθεῖ κανεὶς καλὰ γιὰ νὰ πάει σ' ἕνα θέαμα. Σήμερα ἡ συνήθεια ἔχει μᾶλλον ἐκλείψει, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι σωστή, ἰδίως στὶς συναυλίες κλασικῆς μουσικῆς ἢ στὸ Ἡρώδειο. Ὁ τζέντλμαν, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν πηγαίνει ποτὲ μὲ «πουκαμισάκι» στὸ Ἡρώδειο.

— Στὴν ὀπίσθια ὄψη τῶν εἰσιτηρίων τοῦ Ἡρωδείου ὑπάρχει ἡ ρητὴ ἐπισήμανση: «Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται... ἡ χρήση ὑποδημάτων μὲ μυτερὰ τακούνια».

— Ὅταν πηγαίνουν δύο ζευγάρια σὲ μιὰ παράσταση, οἱ κύριοι πλαισιώνουν τὶς κυρίες. Ὅταν εἶναι δύο κύριοι καὶ μιὰ κυρία, ἡ κυρία κάθεται στὴ μέση. Ὅταν εἶναι δύο κυρίες καὶ ἕνας κύριος, ὁ κύριος κάθεται στὴ μέση. Σ' ἕνα θεωρεῖο οἱ κυρίες κάθονται μπροστά. Οἱ κύριοι κάθονται πάντα στὶς ἐξωτερικὲς θέσεις πρὸς τὸν διάδρομο.

— Εἶναι ἀνώφελο νὰ καταπιέζουμε τὸ παιδί μας, ἐὰν δὲν θέλει νὰ μᾶς συνοδεύσει σὲ ἕνα θέαμα. Αὐτὴ ἡ καταπίεση μπορεῖ νὰ τοῦ δημιουργήσει ἀπωθημένο, εἰδικῶς γιὰ τὴν κλασικὴ μουσικὴ ἢ τὸ ἀρχαῖο θέατρο, γιὰ ὅλη του τὴ ζωή.

— Στὶς συναυλίες ρὸκ μουσικῆς, ὅπου ὅλοι χορεύουν ὄρθιοι, ὁ κανόνας εἶναι νὰ μὴν σπρώχνουμε οὔτε νὰ πιέζουμε αὐτοὺς ποὺ διασκεδάζουν μαζί μας.

— Ἕνας ἀπὸ τοὺς προσφιλεῖς τόπους συναντήσεων τῶν ἐρωτευμένων εἶναι οἱ κινηματογράφοι. Ἂς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι οἱ δημόσιες ἐρωτοτροπίες ἀντενδείκνυνται. Ὑπάρχουν ἰδιωτικοὶ χῶροι γι' αὐτό.

— Εἶναι μιὰ σύγχρονη καὶ εὐφυὴς τάση: σὲ ὁρισμένους θερινοὺς κινηματογράφους ἔχουν τοποθετηθεῖ τραπέζια ἀνάμεσα στὶς θέσεις καὶ προσφέρεται φαγητό. Ἐδῶ ἰσχύουν ὅλοι οἱ κανό-

νες τοῦ τραπεζιοῦ μὲ πρῶτον ὅτι δὲν κάνουμε θόρυβο μασουλῶντας.

— Σύμφωνα μ' ἕναν παλαιὸ κανόνα, ὁ κύριος δὲν σηκώνεται στὸ διάλειμμα γιὰ νὰ πάει μόνος του στὸ μπάρ, γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο ὅτι δὲν πρέπει μιὰ κυρία νὰ μένει μόνη της. Ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος εἶναι ὁ περιποιητικὸς κύριος νὰ τῆς προτείνει νὰ τὸν συνοδεύσει στὸ φουαγιέ. Ἐκεῖ περιμένει ὁ ἴδιος στὴν οὐρὰ γιὰ νὰ παραγγείλει τὰ ποτά.

— Στὶς συναυλίες κλασικῆς μουσικῆς ἡ ἀπόλυτη σιγὴ ἐπιβάλλεται. Δὲν ἀκολουθοῦμε τὸν ρυθμὸ κτυπῶντας τὰ δάκτυλά μας στὴν καρέκλα οὔτε τὰ τακούνια μας. Ἐπίσης, ὅσο κι ἂν γνωρίζουμε τὸ λιμπρέτο ἀπ' ἔξω, δὲν τὸ τραγουδοῦμε μαζὶ μὲ τὸν τενόρο!

— Ἐὰν διοργανώνουμε μιὰ παράσταση, φροντίζουμε νὰ προσφέρουμε λουλούδια στοὺς ἑρμηνευτές. Τὸ ἴδιο καὶ ἐὰν ἔχουμε γνωστοὺς καλλιτέχνες: στέλνουμε λουλούδια –ἰδίως στὶς πρεμιέρες– μὲ μιὰ θερμὴ ἐπισκεπτήρια κάρτα.

— Ἐὰν δὲν εἴμεθα εὐχαριστημένοι ἀπὸ μιὰ παράσταση ἢ συναυλία, δὲν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ χειροκροτήσουμε.

— Ὅταν τελειώσει ἡ παράσταση, πολλοὶ θεατὲς συμπεριφέρονται σπασμωδικῶς σὲ μιὰ ἀγωνιώδη προσπάθεια νὰ ἐξέλθουν πρῶτοι ἀπὸ τὴν αἴθουσα. Ἡ ἀντίδρασή τους αὐτὴ εἶναι ἀδικαιολόγητη καὶ δείχνει ἔλλειψη σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ὑπόλοιπους θεατές. Ἡ ἐνδεδειγμένη στάση εἶναι νὰ περιμένουμε ὑπομονετικὰ νὰ προχωρήσουν ὅσοι εἶναι μπροστά μας, ἀφήνοντας στὸν διάδρομο πάντοτε τὴ θέση μας στὶς κυρίες καὶ τοὺς ἡλικιωμένους.

ΣΤΑ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙΑ

— **Π**ηγαίνουμε στὰ μπουζούκια ὅπως πηγαίνουμε καὶ στὴν ὄπερα: πρὸς τέρψιν καὶ ἀπόλαυσιν. Γνωρίζουμε ὅτι τὰ σύγχρονα αὐτὰ «πολιτιστικὰ κέντρα» ἀποτελοῦν ναοὺς διασκεδάσεως καὶ συμ-

μετέχουμε σὲ ὅλη τὴ διαδικασία ἐν πλήρει συνειδήσει καὶ μὲς στὴν καλὴ χαρά. Σνομπισμοὶ τοῦ τύπου «Ἂ πὰ πά, δὲν πηγαίνω ἐγὼ σὲ τέτοια μέρη» ἁπλῶς δὲν μᾶς ἁρμόζουν, διότι δείχνουν ὅτι εἴμεθα ἀπροσάρμοστοι στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα.

— **Ὅ**ταν καλοῦμε, οἱ ἴδιοι κλείνουμε τραπέζι. Δὲν ἀπαιτοῦμε τὸ πρῶτο τραπέζι, παρὰ μόνο ἐὰν πηγαίνουμε συχνὰ στὸ συγκεκριμένο κέντρο ἢ ἔχουμε παράδοση στοὺς μεγάλους λογαριασμούς. Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ θέλουμε ἕνα καλὸ τραπέζι καὶ δὲν τὸ καταφέρνουμε στὶς διαπραγματεύσεις, ζητοῦμε ἀπὸ φίλο μας μὲ προϊστορία στὰ μπουζούκια νὰ διαμεσολαβήσει. Ἐννοεῖται πὼς μιὰ τέτοια κίνηση ἔχει τὸ κόστος της: πρέπει ὁ λογαριασμὸς νὰ εἶναι ἀντίστοιχος τῆς θέσεως τοῦ τραπεζιοῦ. Εἶναι ἐπίσης σαφὲς ὅτι πληρώνουμε μόνον ἐμεῖς.

— **Ἐ**ὰν βγαίνουμε μὲ παρέα, ὁ λογαριασμὸς διαιρεῖται πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνδρῶν. Ἀποφεύγουμε νὰ συμμετέχουμε σὲ παλληκαρισμοὺς στὶς 5 τὸ πρωί, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ ἀλκοόλ, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ πληρώσει. Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ κάποιος ἐπιμείνει καὶ εἶναι σαφεῖς οἱ λόγοι τῆς ἐπιμονῆς του –ἐπὶ παραδείγματι, πῆρε προαγωγὴ– τότε ὑποκλινόμεθα στὴν ἰσχυρότερη ἐπιθυμία. Σὲ παρόμοια περίπτωση τηλεφωνοῦμε τὴν ἑπομένη γιὰ νὰ εὐχαριστήσουμε ἢ στέλνουμε ἕνα δῶρο μὲ μιὰ εὐχαριστήρια κάρτα.

— **Π**αρ' ὅτι τὰ μπουζούκια εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ὀχυρὰ τῆς ἀνδροκρατίας, ὅταν οἱ κυρίες ἐπιμένουν ἐκ τῶν προτέρων νὰ πληρώσουν τὸ μερίδιό τους, τὸ αἴτημά τους γίνεται ἀποδεκτό. Ἕνας κύριος δὲν στέκεται ποτὲ ἐμπόδιο στὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων.

— **Ε**ἴτε καλοῦμε ἐμεῖς εἴτε ὄχι, φροντίζουμε οἱ κυρίες νὰ καθίσουν στὴν καλύτερη θέση δίπλα στὴν πίστα, μὲ τὴν καλύτερη θέα. Ἕνας κύριος προτιμᾶ νὰ στριμωχθεῖ ὁ ἴδιος, ὥστε νὰ κάθεται ἄνετα ἡ συνοδός του ἢ οἱ ὑπόλοιπες κυρίες τοῦ τραπεζιοῦ. Ἐὰν

τὸ τραπέζι εἶναι μικρὸ καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὲς θέσεις γιὰ ὅλους, εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ παραμείνει ὄρθιος μέχρι νὰ διευθετηθεῖ τὸ θέμα.

— **Οἱ** ἑρμηνευτὲς τῶν τραγουδιῶν ἀξίζουν τῆς προσοχῆς μας. Δὲν τοὺς διακόπτουμε φωνάζοντας οὔτε τραβοῦμε τὸ μικρόφωνο γιὰ νὰ τραγουδήσουμε ἐμεῖς. Ἐπίσης, ὅσο ἐνθουσιασμένοι κι ἂν εἴμεθα ἀπὸ τὸ ἄσμα ἢ τὴν ἑρμηνεία, δὲν σηκωνόμαστε στὴν πίστα γιὰ νὰ ἀκουμπήσουμε τὸν ἑρμηνευτὴ ἢ νὰ τὸν φιλήσουμε, οὔτε γιὰ νὰ τὸν ἀγκαλιάσουμε καὶ νὰ βγοῦμε μαζὶ μιὰ φωτογραφία.

— **Περιμένουμε** νὰ τελειώσουν οἱ ἑρμηνευτὲς τὸ πρόγραμμά τους γιὰ νὰ σηκωθοῦμε νὰ φύγουμε. Ἐὰν εἶναι γνωστοί μας, πηγαίνουμε στὰ καμαρίνια γιὰ νὰ τοὺς συγχαροῦμε προσωπικῶς.

— **Ἀποφεύγουμε** νὰ πετοῦμε λουλούδια ὅταν ὁ τραγουδιστὴς ἢ τὸ μπαλέτο χορεύουν. Ὑπάρχει κίνδυνος νὰ τὰ πατήσουν καὶ νὰ προκληθεῖ ἀτύχημα.

— **Ὁρισμένοι** τακτικοὶ πελάτες, πρὶν ἔλθει ὁ λογαριασμὸς γιὰ τὰ λουλούδια –μόνον ὅταν εἶναι πολλὰ τὰ πανέρια– κάνουν διαπραγματεύσεις. Ὄχι ὅμως γιὰ τὰ ποτά.

— **Ἀφήνουμε** πάντα ἕνα φιλοδώρημα στὴν κυρία ποὺ καθαρίζει τὶς τουαλέτες καὶ στὸν κύριο ποὺ μᾶς παρκάρει τὸ αὐτοκίνητο.

— **Τὸ** σπάσιμο τῶν πιάτων ἀπαγορεύεται ρητῶς ἀπὸ τὸν νόμο. Ὑπάρχουν ὅμως μέρη ὅπου τοῦτο ἐπιτρέπεται. Ἐναπόκειται στὰ «λαγωνικὰ» νὰ τὰ ἀνακαλύψουν.

— **Ἡ** «παραγγελιὰ» σημαίνει ὅτι τὸ συγκεκριμένο τραγούδι θὰ τὸ χορέψει αὐτὸς ποὺ τὸ παρήγγειλε. Ἀποφεύγουμε λοιπὸν νὰ σηκωθοῦμε νὰ χορέψουμε σὲ παραγγελιά, διότι ὑπάρχουν κακὰ προηγούμενα, π.χ. ἡ ὑπόθεση Νίκου Κοεμτζῆ.

— **Δὲν** σηκωνόμεθα συνέχεια ὄρθιοι ἐμποδίζοντας τὴ θέα στοὺς θαμῶνες τῶν πίσω τραπεζιῶν.

— **Ἐπειδὴ** ὁ χῶρος εἶναι κλειστός, ρωτοῦμε ἂν ἐνοχλεῖ τὸ τσιγάρο ἢ τὸ ποῦρο μας. Σὲ κάθε περίπτωση πάντως, σεβόμεθα τοὺς διπλανοὺς καὶ προσπαθοῦμε νὰ μὴν ἀφήνουμε τὸν καπνό μας νὰ πηγαίνει συνέχεια πρὸς τὰ πάνω τους.

— **Τὰ** μπουζούκια εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν χῶρος φιλονικιῶν καὶ παρεξηγήσεων. Ἀποφεύγουμε νὰ ἁρπαχθοῦμε μὲ τὸ παραμικρὸ καὶ δὲν συνεριζόμεθα ὅσους μᾶς προκαλοῦν. Παραμένουμε καλοπροαίρετοι καὶ εὐγενικοί. Καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἀπολογηθοῦμε, ἂν δοῦμε ὅτι ἐνοχλήσαμε ἕναν ἄλλο θαμώνα μὲ τὴ συμπεριφορά μας.

— **Λαὸς** κατὰ κόρον ἐπιδειξιομανής, θεωροῦμε ὅτι τὰ μπουζούκια εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς τρόπος νὰ κάνουμε τὴ φιγούρα μας. Ἕνας κύριος δὲν χρειάζεται νὰ ἀποδείξει στὰ μπουζούκια τὴν οἰκονομική του εὐρωστία οὔτε καὶ τὸ πόσο σπάταλος εἶναι. Ὅπως καὶ στὶς ὑπόλοιπες ἐκφάνσεις τοῦ βίου του, διασκεδάζει μέν, διακριτικῶς δέ. Οὔτε ντύνεται σὰν γαμπρὸς οὔτε καὶ συνοδεύεται ἀπὸ κυρίες ποὺ φοροῦν μακριὲς (λαμὲ) τουαλέτες σὰν νὰ πηγαίνουν σὲ δεξίωση στὸ Μπάκιγχαμ! Προτιμοῦμε τὰ ἄνετα ροῦχα.

— **Ὅταν** συνοδευόμεθα, δὲν κοιτοῦμε δεξιὰ-ἀριστερὰ σὰν φάρος περιπολικοῦ μήπως βροῦμε κάτι καλύτερο.

— **Τὰ** τελευταῖα χρόνια, λεγεῶνες γυναικῶν ὅλων τῶν ἡλικιῶν ἀνεβαίνουν στὰ τραπέζια τῶν μπουζουκιῶν καὶ λικνίζονται μὲ περισσότερη ἢ λιγότερη χάρη. Ὁ τζέντλμαν δὲν θεωρεῖ ὅτι τὰ μπουζούκια καὶ εἰδικότερα τὰ τραπέζια τους εἶναι τὸ ἐνδεδειγμένο μέρος γιὰ τὴν ἐπίδειξη τῶν χορευτικῶν του ἱκανοτήτων. Χωρὶς νὰ τὸ κάνει θέμα, δείχνει τὴ δυσφορία του μὲ τὸ νὰ μὴν ξανακαλέσει τὴ συνοδό του ποὺ ζήλωσε τὴ Ζοζεφὶν Μπέηκερ! Ἴσως γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἄλλωστε οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν μπουζουκιῶν καθιέρωσαν χορευτικὲς ζῶνες, ὅπου ὅλοι οἱ θαμῶνες μποροῦν νὰ ἀνεβοῦν στὴν πίστα καὶ νὰ χορέψουν μέχρι τελικῆς πτώσεως.

— Μιὰ κυρία δὲν χορεύει ζεϊμπέκικο, ἐνῶ ἕνας κύριος γνωρίζει νὰ χορεύει ζεϊμπέκικο. Τὸ τσιφτετέλι εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν γυναικεῖος χορός.

— Ἐπειδὴ ὑπάρχει στενότης χώρου, δὲν προσκαλοῦμε περισσότερους ἀπὸ ὅσους χωρᾶ τὸ τραπέζι χωρὶς νὰ ρωτήσουμε τὸν προσκαλοῦντα.

— Σ' ἕνα τραπέζι προσφέρουμε ἢ πετοῦμε λουλούδια σὲ ὅλες τὶς κυρίες, ὄχι μόνον στὴ συνοδό μας.

— Ἐὰν ἡ συμπεριφορὰ ἑνὸς γνωστοῦ μας σ' ἕνα νυχτερινὸ κέντρο ἐκτραπεῖ, τοῦ κάνουμε ἰδιωτικῶς παρατήρηση. Ἐὰν δὲν συμμορφωθεῖ, διαχωρίζουμε τὴ θέση μας παίρνοντας ἀποστάσεις.

— Ὅλο καὶ περισσότεροι συνάνθρωποί μας δὲν πίνουν ἀλκοὸλ εἴτε γιὰ λόγους ὑγείας εἴτε θρησκείας εἴτε πεποιθήσεως. Συνεπῶς, σχόλια τοῦ τύπου «ἔλα βρὲ ξενέρωτε, δὲν θὰ καταλάβεις τίποτε ἀπὸ τὴ βραδιὰ» θεωροῦνται ἐξ ὁρισμοῦ ἄτοπα.

— Ἐὰν ἕνας γνωστός μας ἢ φίλος μας ἔχει μεθύσει καὶ ἐπιμένει νὰ ὁδηγήσει μετὰ τὴ νυκτερινὴ διασκέδαση, ἐπιστρατεύουμε ὅση αὐστηρότητα διαθέτουμε καὶ τοῦ τὸ ἀπαγορεύουμε ρητῶς. Μπορεῖ νὰ σώσουμε μιὰ ζωή.

— Βεβαίως τὸ κέφι ἀρκετὲς φορὲς ὑπερβαίνει τοὺς κανόνες τοῦ *savoir-vivre*.



Ἂν περάσουμε μπροστὰ ἀπὸ τὴν τηλεόραση, σκύβουμε γιὰ νὰ περάσουμε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ἀπαρατήρητοι καὶ ζητοῦμε συγγνώμη.

24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Ἕνα γεγονὸς δὲν ἔχει συμβεῖ, ἐὰν δὲν τὸ ἔχει δείξει ἡ τηλεόραση.

— **Ἀπὸ** τὴν ἀνακάλυψή της ἡ τηλεόραση ἔχει εἰσβάλει στὸν καθημερινὸ βίο κατὰ ὁλοκληρωτικὸ τρόπο ἀνατρέποντας προαιώνιες συνήθειες καὶ ἔθιμα. Προσέφερε μὲν δωρεὰν ἐνημέρωση καὶ ψυχαγωγία σὲ εὐρύτατα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη διέρρηξε τὴν ἐπικοινωνία. Πάντως, ὅσο κι ἂν εἴμεθα μαγεμένοι ἀπὸ τὸ «μικρὸ κουτί», καλὸ εἶναι νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὑπάρχει ζωὴ καὶ ἐκτὸς τηλεοράσεως.

— **Στὴν** Ἑλλάδα ἔχουμε ἕναν ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερους δεῖκτες τηλεθεάσεως παγκοσμίως (σχεδὸν τέσσερεις ὧρες ἡμερησίως). Πολλοὶ συμπατριῶτες μας ἔχουν ἀνοικτὴ τὴν τηλεόραση ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ξυπνοῦν μέχρι τὴν ὥρα ποὺ θὰ κοιμηθοῦν. Τοῦτο εἶναι ὑπερβολικό, γιατὶ ἡ τηλεόραση δὲν πρέπει νὰ ἀντικαθιστᾶ τὴν οἰκογενειακὴ ζωή. Ὁ διάλογος καὶ ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὴν οἰκογένεια ἢ τοὺς φίλους μας φρονοῦμε ὅτι πρέπει νὰ προέχουν.

— **Τὸ** ἐλάχιστον τῆς εὐγένειας εἶναι νὰ κλείνουμε τὴν τηλεόραση ὅταν δεχόμεθα ἐπισκέψεις στὸ σπίτι, ἀκόμη κι ἂν τὸ πρόγραμμα ποὺ παρακολουθούσαμε εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρον. Προτιμοῦμε νὰ τὸ μαγνητοσκοπήσουμε στὸ βίντεο.

— **Ὅταν** πᾶμε ἐπίσκεψη, δὲν ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς οἰκοδεσπότες μας νὰ ἀνοίξουν τὴν τηλεόραση γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε ἕναν πο-

δοσφαιρικὸ ἀγώνα ἢ μιὰ πολιτικὴ ἐκπομπή. Ὅσο εὐγενικῶς κι ἂν γίνει αὐτό, θὰ τοὺς φέρουμε σὲ δύσκολη θέση, διότι ἴσως δὲν ἔχουν τὰ ἴδια ἐνδιαφέροντα μὲ μᾶς.

— Ἡ συνήθεια πολλῶν ἀνθρώπων νὰ τρῶνε μπροστὰ στὴν τηλεόραση εἶναι καταστροφικὴ γιὰ κάθε οἰκογενειακὴ ἢ φιλικὴ συζήτηση. Ἡ καλύτερη προστασία εἶναι νὰ μὴν ὑπάρχει τηλεοπτικὴ συσκευὴ στὴν τραπεζαρία.

— Ἕνας ἀπὸ τοὺς συνήθεις λόγους ἐρίδων στὸ σπίτι εἶναι ἡ ἐπιλογὴ τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων. Φροντίζουμε νὰ δείχνουμε κατανόηση καὶ νὰ λύνουμε τὶς διαφορὲς μὲ διάλογο.

— Τὸ ζάπινγκ εἶναι πρόξενος νευρικότητος. Ἐὰν εἴμεθα μὲ παρέα καὶ ἔχουμε τὸ τηλεχειριστήριο ἀνὰ χεῖρας, καλὸ εἶναι νὰ ρωτοῦμε πρὶν τὸ χρησιμοποιήσουμε.

— Ἐὰν κάποιος κοιμᾶται ἢ ἐργάζεται δίπλα μας, χαμηλώνουμε τὴν ἔνταση τοῦ ἤχου.

— Ἐὰν ἔχουμε παιδιά, ἀποφεύγουμε νὰ παρακολουθοῦμε ἀκατάλληλα γι' αὐτὰ προγράμματα. Τοὺς ἐξηγοῦμε ὑπομονετικῶς γιατὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ παρακολουθήσουν.

— Πολλὲς συζητήσεις γίνονται γιὰ τὸ ποῦ πρέπει νὰ τοποθετεῖται ἡ τηλεοπτικὴ συσκευή. Τὸ ἰδεῶδες, ποὺ ὅμως λίγοι μποροῦν νὰ τὸ προσφέρουν στὸν ἑαυτό τους, εἶναι τὸ *T.V. room*, ἕνα εἰδικὸ δωμάτιο γιὰ τὴν τηλεόραση. Πάντως, ἐὰν εἴμεθα νυμφευμένοι ἢ ζοῦμε μὲ τὸ ταίρι μας, φρόνιμο εἶναι νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν ἰδέα τῆς κρεβατοκάμαρας, ἐὰν θέλουμε νὰ ἔχουμε ἐρωτικὴ ζωή!

— Ἐπίσης ἀντενδείκνυται ἡ τηλεοπτικὴ συσκευὴ στὰ παιδικὰ δωμάτια, γιατὶ τὰ παιδιὰ θὰ ξενυχτοῦν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μείνουν πίσω στὰ μαθήματά τους. Ἰσχύει αὐτὸ ποὺ ἔγραψε ἡ Ἑλένη Χαλκούση: «Χείριστη ἐπίσης ἡ συνήθεια τῶν μαθητῶν νὰ διαβάζουν τὰ μαθήματά τους μὲ ἀνοικτὸ ραδιόφωνο. Σὰν νὰ εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ διχάζεται ἡ προσοχή!»

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΤΗΛΕΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗ

Καλοχαιρέτα τοὺς πεζοὺς ὅταν καβαλικέψεις,
γιὰ νὰ σὲ χαιρετοῦν κι αὐτοὶ ὅταν θὰ ξεπεζέψεις.

1. Ἡ τηλεόραση τρελαίνει! Ἡ ἔκθεση στὸ «γυαλὶ» δημιουργεῖ, κυρίως σὲ νεαρὰ ἄτομα ποὺ δὲν ἔχουν προετοιμασθεῖ ψυχολογικῶς, ἔντονα συναισθήματα σνομπισμοῦ. Θεωροῦν ὅτι ἔχουν εἰσέλθει σ' ἕναν ἄλλο ἀστερισμό, ἀνώτερο, λαμπρότερο, ἀποκλειστικό, προνομιοῦχο. Περπατοῦν καὶ νοιώθουν ὅτι δὲν πατοῦν στὴ γῆ! Ἡ πραγματικότητα θὰ τοὺς προσγειώσει ἀργὰ ἢ γρήγορα, συνήθως μὲ ἐπώδυνες ψυχολογικὲς συνέπειες.

2. Ὅπως κάθε ἐξουσία, ἔτσι καὶ ἡ τηλεοπτικὴ πρέπει νὰ ἀσκεῖται μὲ μέτρο, σύνεση καὶ σοβαρότητα. Τὸ ὕφος δέκα καρδιναλίων ἢ ὁ παραγοντισμὸς ὁρισμένων τηλεπαρουσιαστῶν δὲν εἶναι παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

3. Ἡ ἀμφίεση ὅσων ἀνθρώπων ἐμφανίζονται στὴν τηλεόραση πρέπει νὰ εἶναι εὐπρεπής, προσεγμένη, καθαρὴ ἢ ἴδια μ' αὐτὴν ποὺ θὰ εἴχαμε, ἐὰν ἐπισκεπτόμεθα ἕνα σπίτι ἀγνώστων μας.

4. Ἡ συνήθεια ποὺ ἔχουν ὁρισμένοι τηλεπαρουσιαστὲς νὰ μιλοῦν σὲ ὅλους τοὺς προσκεκλημένους τους στὸν ἑνικὸ προξενεῖ ἕνα αἴσθημα ἀποκλεισμοῦ σὲ πολλοὺς τηλεθεατές. Ὁ δημοσιογράφος ἐξ ὁρισμοῦ λειτουργεῖ ὄχι ὡς φίλος τοῦ συνεντευξιαζόμενου, ἀλλὰ ὡς ἐνδιάμεσος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ κοινοῦ. Οἱ ἐπιδείξεις οἰκειότητος (γνωστὲς καὶ ὡς «κολλητηλίκια») δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση δύο διαφορετικῶν κόσμων: αὐτοῦ ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ προνομιοῦχα «φιλαράκια» ποὺ βγαίνουν στὸ «γυαλὶ» καὶ τῶν ἀλλοτριωμένων περιθωριακῶν ποὺ τοὺς παρακολουθοῦν.

5. Στὶς τηλεοπτικὲς ἐκπομπὲς ὅπου ὑπάρχουν προσκεκλημένοι, πρῶτα παρουσιάζονται οἱ κυρίες καὶ στὴ συνέχεια οἱ κύριοι, κατὰ σειρὰν ἡλικίας (πρῶτα οἱ πρεσβύτεροι), ἀναφέροντας πάντοτε τὸν τίτλο τους. Σὲ κάθε περίπτωση προηγοῦνται τὰ ἑξῆς ἀξιώματα: βασιλεύς, πρόεδρος δημοκρατίας, πρωθυπουργός, πατριάρχης καὶ ἀρχιεπίσκοπος.

6. Στὶς τηλεοπτικὲς συζητήσεις ἰσχύουν οἱ ἑξῆς κανόνες:
 Α. Δὲν διακόπτουμε τὸν συνομιλητὴ πρὶν ὁλοκληρώσει τὴ σκέψη του.
 Β. Δὲν δείχνουμε βαριεστημένοι ὅταν τὸν ἀκοῦμε.
 Γ. Ὁμολογοῦμε τὴν ἄγνοιά μας ὅταν δὲν γνωρίζουμε ἕνα θέμα.
 Δ. Δὲν κριτικάρουμε καὶ δὲν κουτσομπολεύουμε ἀπόντες.
 Ε. Ὅταν κρίνουμε ὅτι ἡ συζήτηση ἔχει ἐκτραχυνθεῖ, μποροῦμε νὰ ἐπέμβουμε ἀλλάζοντας θέμα.
 ΣΤ. Δὲν εἴμεθα ἀδιάκριτοι μὲ προσωπικὰ δεδομένα.
 Ζ. Διαχωρίζουμε τὴν ἐπιθετικότητα, τὸ ὕφος εἰσαγγελέως, ἀπὸ τὴν ἐπίμονη ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας.
7. **Εἶναι** ἀντιτηλεοπτικὸ νὰ κομπιάζουμε ὅταν μιλοῦμε (ἔεε, μμμ), νὰ λέμε «ἕ;» ὅταν δὲν ἀκούσουμε τὴν ἐρώτηση ἢ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε τὴ λέξη «ἐγώ».
8. **Προσπαθοῦμε** νὰ μιλοῦμε ἁπλά, κατανοητὰ καὶ καθαρά, γιατὶ ἀπευθυνόμεθα σὲ ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ τηλεθεατῶν μὲ διαφορετικὰ μορφωτικὰ ἐπίπεδα. Ἀποφεύγουμε τὸν ἐντυπωσιασμὸ μὲ δυσνόητες λέξεις· ἐὰν τὶς χρησιμοποιοῦμε, ἐξηγοῦμε τὸ νόημά τους. Τέλος, προσέχουμε ὅταν χρησιμοποιοῦμε ξένες γλῶσσες, ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι ἔχουμε ξένο προσκεκλημένο. Ἐὰν δὲν τὶς γνωρίζουμε καλά, κινδυνεύουμε νὰ γελοιοποιηθοῦμε.
9. **Ἡ** διάθεση τῶν τηλεπαρουσιαστῶν πρέπει νὰ εἶναι εὐχάριστη, ἀνεξαρτήτως τῶν ψυχολογικῶν ἢ ὁποιων ἄλλων προβλημάτων ἀντιμετωπίζουν στὴν προσωπική τους ζωή. Αὐτὸ εἶναι ὅρος ἀπαράβατος, ἰδίως στὶς ψυχαγωγικὲς ἐκπομπές.
10. **Οἱ** τηλεπαρουσιαστὲς ὀφείλουν νὰ εἶναι φιλικοὶ καὶ νὰ κρατοῦν τὴ φωνή τους σὲ χαμηλοὺς τόνους. Δὲν πρέπει νὰ τσυρίζουν, οὔτε ὁ τόνος τους νὰ διακρίνεται ἀπὸ ἀλαζονεία ἢ σνομπισμό.

— **Καὶ** μιὰ παρατήρηση πρὸς τοὺς ἐνθουσιώδεις τηλεθεατές: Ἐπειδὴ τὰ τηλεοπτικὰ πρόσωπα εἰσέρχονται στὸ σπίτι μας μέσῳ τῆς τηλεοπτικῆς ὀθόνης, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅταν τοὺς συναντοῦμε, ὅτι εἶναι φίλοι μας. Ἄρα ἀποφεύγουμε, πέραν τῶν χαιρετισμῶν ἤ, ἐὰν θέλουμε, τῶν συγχαρητηρίων, τὶς ὑπερβολικὲς οἰκειότητες.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25

Η ΑΘΛΗΣΗ

ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟ

Εἶναι τάση. Τὰ γυμνασμένα σώματα ἀντικατέστησαν στὸ συλλογικὸ ὑποσυνείδητο ὡς σύμβολο ἐπιτυχίας τοὺς εὐτραφεῖς κυρίους μὲ τὴν προτεταμένη κοιλιά. Ὅλοι σπεύδουν στὰ γυμναστήρια γιὰ νὰ βελτιώσουν τοὺς μηριαίους, τοὺς τετρακέφαλους, τοὺς κοιλιακοὺς καὶ ἄλλους μῦς. Ἄλλοι καταφεύγουν ἐκεῖ γιὰ νὰ ἐκτονωθοῦν ἐπωφελῶς ἀπὸ τὸ ἄγχος τῆς ἡμέρας, ἄλλοι ἀπὸ μοναξιά. Ὅπως σὲ κάθε χῶρο κοινωνικῆς συναναστροφῆς, ὑπάρχουν καὶ ἐδῶ εὐδιάκριτοι κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς.

— **Τὸ** γυμναστήριο εἶναι ἕνας χῶρος γυμναστικῆς καὶ ὄχι κοινωνικῆς ἢ ἄλλης ἐπιδείξεως. Ἐπίσης, οἱ κανόνες εἶναι ἴδιοι γιὰ ὅλους ἀνεξαρτήτως οἰκονομικῆς ἐπιφανείας ἢ καταταγωγῆς. Ἂς τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους οἱ ἐπίδοξοι Σβαρτσενέγκερ.

— **Γιὰ** ἀρκετοὺς ὅμως τὸ γυμναστήριο εἶναι, πέραν τῆς ἀθλήσεως, ἕνας προνομιοῦχος τόπος γνωριμιῶν καὶ πλοκῆς ἐρωτικῶν εἰδυλλίων. Στὴν περίπτωση αὐτὴ ἰσχύουν ὅσα ἀναφέρουμε στὸ κεφάλαιο γιὰ τὸ φλέρτ.

— **Ἡ** ἀμφίεσή μας, πέραν ἀπὸ εὐπρεπής, πρέπει νὰ εἶναι καὶ καθαρή, κατάλληλη γιὰ τέτοιου εἴδους δραστηριότητα. Ἀποφεύγουμε δηλαδὴ τὴ γυμναστικὴ μὲ λουστρίνια καὶ λευκὰ ὑποκάμισα μὲ μανικετόκουμπα. Ὑπάρχουν οἱ εἰδικὲς ἀθλητικὲς φόρμες καὶ ὑποδήματα.

— Ἡ πρώτη κίνηση φθάνοντας στὸ γυμναστήριο εἶναι νὰ κατευθυνθοῦμε στὰ ἀποδυτήρια, ὅπου θὰ ἀλλάξουμε. Τοποθετοῦμε μὲ τάξη τὰ πράγματά μας μέσα στὸν φοριαμὸ καὶ ὄχι ἀτάκτως σὲ κοινόχρηστους χώρους.

— Ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ ἀξεσουὰρ γυμναστικῆς εἶναι ἡ πετσέτα. Χρησιμεύει ὄχι μόνον γιὰ νὰ σκουπίζουμε τὸ πρόσωπό μας, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ καθαρίζουμε τὰ ὄργανα γυμναστικῆς ἀπὸ τὸν ἱδρώτα μας, ὥστε νὰ τὰ παραδίδουμε καθαρὰ στὸν ἑπόμενο. Βεβαίως, δὲν τὴν ἀφήνουμε ὅπου νά 'ναι.

— Ἐὰν παρακολουθοῦμε μαθήματα π.χ. ἀεροβικῆς, φροντίζουμε νὰ μὴν φθάνουμε καθυστερημένοι, γιατὶ καὶ τοὺς ἄλλους θὰ ἀποσυντονίσουμε καὶ ἐμεῖς θὰ ἀργήσουμε νὰ συντονισθοῦμε.

— Προκαλεῖ τὸν γέλωτα τὸ φαινόμενο ὅσων γυμνάζονται θαυμάζοντας συνεχῶς τὸν ἑαυτό τους ναρκισσιστικῶς στὸν καθρέπτη. Βεβαίως, ὁ καθρέπτης εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς σωματικῆς μας διαπλάσεως.

— Δὲν καταλαμβάνουμε ἕνα ὄργανο γυμναστικῆς καὶ ρίχνουμε ἄγκυρα ἐπάνω του. Ἀπεναντίας, προτείνουμε σὲ ὅποιον περιμένει νὰ κάνουμε ἐναλλὰξ τὶς ἀσκήσεις, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ ξεκουρασθοῦμε.

— Ὅταν χρησιμοποιοῦμε τὸ ἴδιο μηχάνημα, τὸ ἐπαναφέρουμε στὴ θέση ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ παραλάβαμε.

— Ἐὰν τὸ ὄργανο ποὺ θέλουμε νὰ χρησιμοποιήσουμε εἶναι κατειλημμένο, περιμένουμε τὴ σειρά μας. Δὲν ἀγχώνουμε κανέναν ρωτώντας «πότε θὰ τελειώσει».

— Εἶναι ἀγενὲς νὰ ἀφήνουμε τὴν πετσέτα μας ἐπάνω σ' ἕνα ὄργανο, γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι εἶναι κατειλημμένο, ἰδίως ὅταν κάνουμε διάλειμμα.

— Δὲν βγάζουμε σπαρακτικὲς κραυγές, οὔτε ξεφυσᾶμε σὰν φάλαινες ἀπὸ τὴν ὑπερπροσπάθεια. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι αὐτοὶ οἱ θόρυβοι εἶναι ἐνοχλητικοὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, εἶναι καὶ ἐπικίνδυνοι, γιατὶ παρεμποδίζουν τὴ σωστὴ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐνδέχεται νὰ μᾶς ἀνεβεῖ ἡ πίεση.

— Ἐπιστρέφουμε ὅ,τι δανειζόμεθα (πετσέτα, σαπούνι, βαράκια).

— Δὲν μετροῦμε μεγαλοφώνως τὶς ἐπαναλήψεις μας, γιατὶ μπορεῖ νὰ χάσουν τὸ μέτρημα οἱ διπλανοί μας, ποὺ ἐνδέχεται νὰ μετροῦν καὶ αὐτοί.

— Δὲν διοχετεύουμε τὴν ἀπογοήτευση ἢ τὴν ὀργή μας π.χ. στὰ βαράκια, ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ τὰ σηκώσουμε.

— Ὅταν ἔχουμε δάσκαλο στὴ γυμναστική, δὲν ἐπιβάλλουμε ἐμεῖς τί ἀσκήσεις θὰ κάνουμε οὔτε τὸν διορθώνουμε συνεχῶς.

— Ὁ προσωπικὸς γυμναστὴς (*personal trainer*) δὲν εἶναι ὁ ψυχολόγος μας οὔτε ὁ ἐξομολογητής μας. Κρατοῦμε τὰ προσωπικά μας γιὰ τὴν οἰκογένειά μας καὶ τοὺς φίλους μας.

— Ἐὰν ἀποφασίσουμε νὰ ἀκυρώσουμε τὸ μάθημα, τὸ κάνουμε ἐγκαίρως. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, προθυμοποιούμεθα νὰ τοῦ πληρώσουμε τὴν ὥρα ποὺ ἔχασε.

ΣΤΟ ΓΗΠΕΔΟ

— Τὸ γήπεδο –κυρίως τοῦ ποδοσφαίρου– εἶναι ἕνας τόπος μαζικῆς συγκεντρώσεως, ἐκδηλώσεων καὶ ἐκτονώσεως. Λειτουργεῖ ψυχοθεραπευτικῶς, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ ἐκρηκτικῶς. Ἡ βία στὰ γήπεδα, ἀλλὰ καὶ ἡ τηλεοπτικὴ μετάδοση τῶν ἀγώνων ἔχουν ἀπομακρύνει μεγάλα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ αὐτά, ἰδίως τοὺς οἰκογενειάρχες. Παρ' ὅλα αὐτά, γιὰ πολλοὺς νέους ἀποτελοῦν διέξοδο καὶ ἴσως μιὰ ἀπὸ τὶς ἐλάχιστες μορφὲς ἐκφράσεώς τους.

— Ὑπάρχουν πάμπολλα παραδείγματα τοῦ *εὖ ἀγωνίζεσθαι* (*fair*

play) στὰ ἑλληνικὰ γήπεδα: παῖκτες ποὺ ζητοῦν συγγνώμη ἐὰν κτύπησαν κατὰ λάθος ἕναν παίκτη τῆς ἀντίπαλης ὁμάδος, φίλαθλοι μιᾶς ὁμάδος ποὺ χειροκροτοῦν τοὺς ἀντιπάλους τους ἐπειδὴ ἔπαιξαν καλύτερα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ δείγματα βαρβαροτήτων: παῖκτες ποὺ «κλαδεύουν» τοὺς ἀντιπάλους ἢ φίλαθλοι ποὺ ἐπιτίθενται σὲ ἄλλους φιλάθλους μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ ἡ ὁμάδα τους χάνει. Τὰ πρῶτα εἶναι πρὸς μίμησιν, τὰ δεύτερα πρὸς ἀποφυγήν.

— Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ ἐκδηλώσουμε τὰ αἰσθήματά μας στὸ γήπεδο. Οἱ ἐνδεδειγμένοι εἶναι: ὁ πανηγυρισμὸς ὅταν σημειώσει ἡ ὁμάδα μας γκόλ, ἡ ἀπογοήτευση ὅταν χάσει εὐκαιρία ἢ δεχθεῖ γκόλ, ἡ ἀντίδραση –κόσμια– ὅταν ἀδικηθεῖ ἀπὸ ἕνα σφύριγμα τοῦ διαιτητῆ. Οἱ μὴ ἐνδεδειγμένες εἶναι: τὸ πτύειν, ἡ ἐκσφενδόνιση κερμάτων, ἀναπτήρων, μπουκαλιῶν, φωτοβολίδων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων, ἡ εἴσοδος στὸν ἀγωνιστικὸ χῶρο, ἡ θραύση καθισμάτων καὶ τὰ σεξουαλικῆς ἐμπνεύσεως συνθήματα γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ διαιτητῆ, τῶν ποδοσφαιριστῶν ἢ τῶν παραγόντων τῆς ἀντίπαλης ὁμάδος.

— Εἶναι σαφὲς ὅτι ὅσο παθιασμένοι κι ἂν εἴμεθα, δὲν παρακολουθοῦμε ὄρθιοι τὸ παιχνίδι ἐμποδίζοντας τοὺς θεατὲς ποὺ κάθονται στὰ πίσω ἀκριβῶς καθίσματα νὰ τὸ δοῦν. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ὅταν ὅλη ἡ κερκίδα εἶναι ὄρθια.

— Δὲν θεωροῦμε αὐτοδικαίως ἑαυτοὺς προπονητές, ἐπειδὴ γνωρίζουμε τὸ 4-5-2 καὶ ἄλλα συστήματα παρατάξεως τῶν παικτῶν.

— Ὅταν ὁποιαδήποτε ἑλληνικὴ ὁμάδα παίζει μὲ ὁποιαδήποτε ξένη, πρέπει νὰ ὑποστηρίζουμε τὴν ἑλληνική.

— «Ἡ ἀξία τοῦ νικητῆ δίνει δόξα στὸν ἡττημένο». Ἐὰν ἡ ἀντίπαλη ὁμάδα κερδίσει δικαίως, παραδεχόμεθα τὴν ἀνωτερότητά της. Δὲν ὑβρίζουμε οὔτε κάνουμε χειρονομίες στοὺς ἀντίπαλους φιλάθλους ἢ παῖκτες μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ κέρδισαν.

— «Μοῦ ἀρέσει νὰ φωνάζουν μόνον ὑπέρ» τόνισε ὁ ποδοσφαιριστὴς Ντέμης Νικολαΐδης στὸ *BHMAgazino*, «δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ ἀσχολοῦνται ἢ νὰ βρίζουν τοὺς ἀντιπάλους» συμπληρώνει.

— Τὰ συνθήματα καὶ οἱ στίχοι τῶν τραγουδιῶν τῶν ὀργανωμένων φιλάθλων διακρίνονται συνήθως ἀπὸ εὑρηματικότητα. Δέον νὰ μὴν εἶναι ἀντεθνικά, ἐπὶ παραδείγματι «Βούλγαροι» γιὰ ὁμάδες τῆς Βορείου Ἑλλάδος, «Ἀλβανοὶ» γιὰ ὁμάδες τῆς Νοτίου ἢ «Ἑλλάδα εἶναι ὡς τὴ Λαμία, ἀπὸ κεῖ καὶ κάτω εἶναι ἡ Ἀλβανία».

— Σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ ἄλλα θεάματα, στὸ γήπεδο ὑπάρχει μιὰ μεγαλύτερη χαλαρότης ὅσον ἀφορᾶ τὴν ὥρα προσελεύσεως καὶ ἀναχωρήσεως. Σὲ κάθε περίπτωση ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐνοχλοῦμε στὸ διάβα μας.

— Ἐπίσης, στὸ γήπεδο μποροῦμε νὰ σχολιάζουμε μὲ τοὺς διπλανούς μας τὰ τεκταινόμενα στὸν ἀγωνιστικὸ χῶρο, νὰ ἀκοῦμε στὸ ραδιόφωνο τὴ μετάδοση ἄλλων ἀγώνων, νὰ τρῶμε πατατάκια ἢ νὰ πίνουμε ἀναψυκτικά.

— Παίρνουμε γυναῖκες στὸ γήπεδο; Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὁμάδα, τὴν κερκίδα καὶ τὴ γυναίκα. Ἐπὶ παραδείγματι, στὴν Τούμπα, ἕδρα του Π.Α.Ο.Κ., ἡ γυναικεία παρουσία θεωρεῖται προνόμιο τοῦ Χαριλάου, τῆς ἕδρας τοῦ ΑΡΕΩΣ.

— Καλὸ εἶναι πάντως ὅσες κυρίες ἐπιθυμοῦν νὰ πᾶνε στὸ γήπεδο νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι εἶναι χῶρος σεξουαλικῆς ἐκτονώσεως. Συνεπῶς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ντυμένες προκλητικῶς.

— Μιὰ ἔξυπνη κυρία ἀφήνει τὸν σύντροφό της νὰ «ἐκφρασθεῖ» τὴν Κυριακὴ στὸ γήπεδο μαζὶ μὲ τοὺς φίλους του. Νὰ εἶναι βεβαία ὅτι θὰ τὸν ξαναβρεῖ πιὸ πλήρη καὶ εὐτυχῆ ἀπ' ὅτι ἐὰν τὸν ἐμπόδιζε νὰ πάει.



Θεωρεῖται τουλάχιστον ἐκτὸς τόπου μιὰ κυρία νὰ περιφέρεται ἐπάνω σὲ ἕνα σκάφος φορώντας ὑποδήματα μὲ τακούνια.

26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

Σὲ ἕνα ταξίδι, τὸ πιὸ μακρὺ εἶναι νὰ διασχίσεις τὸ κατώφλι.

Βάρρων (116-27 π.Χ.)

«Τὶ παράξενοι ποὺ εἶναι οἱ τουρίστες! Φεύγουν γιὰ μιὰ ξένη χώρα οἰκειοθελῶς, ἀφήνουν πίσω τους ὅλες τὶς ἀνέσεις τῶν σπιτιῶν τους καὶ μετὰ ἀρχίζουν νὰ ξοδεύουν χρήματα καὶ χρόνο, ὥστε νὰ ξαναβροῦν αὐτὲς τὶς ἀνέσεις ποὺ ἄφησαν πίσω τους»

Μπὶλ Μπράισον

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΕΣ

— Ἑτοιμάζουμε τὸ πρόγραμμα τοῦ ταξιδιοῦ. Ἐπιλέγουμε τὰ μέρη ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦμε καὶ τὰ ξενοδοχεῖα ποὺ θὰ μείνουμε. Ζητοῦμε πληροφορίες ἀπὸ τοὺς φίλους μας ποὺ ἔχουν ἤδη ἐπισκεφθεῖ τὸν τόπο ὅπου θὰ ταξιδέψουμε.

— Ἀγοράζουμε ταξιδιωτικοὺς ὁδηγοὺς ποὺ μᾶς ἐνημερώνουν γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴ γεωγραφία τῶν τόπων ποὺ θὰ ἐπισκεφθοῦμε.

— Ἐλέγχουμε ὅτι τὸ διαβατήριό μας ἰσχύει. Προνοοῦμε νὰ κάνουμε ἐγκαίρως αἴτηση γιὰ βίζα, ἐὰν ἀπαιτεῖται. Παίρνουμε μαζί μας τὸ διεθνὲς δίπλωμα ὁδηγήσεως καὶ ἐὰν δὲν ἔχουμε, ἐκδίδουμε. Προμηθευόμεθα συνάλλαγμα ἐγκαίρως.

— Προβλέπουμε, ἐὰν ἔχουμε ζῶα ἢ φυτά, ἕναν τρόπο περιποιήσεώς τους γιὰ τὸ διάστημα ποὺ θὰ λείπουμε.

— Ἀφήνουμε τὰ κλειδιὰ τοῦ διαμερίσματος στὸν διαχειριστὴ ἢ σὲ φίλο μας γείτονα, μήπως ὑπάρξει περίπτωση ἀνάγκης.

— Προσπαθοῦμε νὰ μὴν ξεχάσουμε κάτι ποὺ θὰ μᾶς ἦταν ἀπαραίτητο στὸ ταξίδι (π.χ. τὸν φορτιστὴ τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου)

— Τὸ ταξίδι δὲν εἶναι μετακόμιση.

— Προμηθευόμεθα καλῆς ποιότητος, δηλαδὴ ἀνθεκτικὲς βαλίτσες, στὶς ὁποῖες προσπαθοῦμε νὰ χωρέσουμε ὅλα μας τὰ πράγματα. Ἀποφεύγουμε τὶς πλαστικὲς ἢ χάρτινες σακοῦλες.

— Καλύτερα ἡ ἀποσκευὴ νὰ μὴν κοστίζει περισσότερο ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της.

— Δὲν ξεχνοῦμε νὰ βάλουμε στὶς ἀποσκευὲς ἐτικέτες μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὰ στοιχεῖα μας γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ τὶς χάσουμε.

— Ἀποφεύγουμε νὰ βάζουμε μέσα στὴ βαλίτσα κλειδιά, κοσμήματα, χρήσιμα ἔγγραφα ἢ τὰ χρήματά μας. Προτιμοῦμε νὰ τὰ βάζουμε στὴν τσάντα χειρός.

— Ὁρισμένοι μεθοδικοὶ ταξιδιῶτες καταγράφουν ὅλα τὰ ροῦχα καὶ τὰ πράγματα ποὺ παίρνουν μαζί τους σὲ κάθε ταξίδι.

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΤΑΞΙΔΙΩΤΗ

1. Σέβεται τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ τόπου ποὺ ἐπισκέπτεται. Δὲν διηγεῖται ἱστορίες ἢ ἀνέκδοτα ποὺ μπορεῖ νὰ προσβάλουν τοὺς ἀνθρώπους ἢ τὴ χώρα ὅπου ταξιδεύει.
2. Δὲν διαμαρτύρεται συστηματικῶς γιὰ τὴν «ἄθλια κουζίνα» οὔτε ζητᾶ εἰδικὸ μενοὺ συνεχῶς ὅπου κι ἂν πάει, δὲν κριτικάρει τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα.

3. Προσέχει ὥστε ἡ ἐμφάνισή του νὰ μὴν εἶναι οὔτε προκλητικὴ οὔτε ἐκκεντρική. Μιά, ἐπὶ παραδείγματι, πολυτελὴς ἀμφίεση σ' ἕνα ἐρημικὸ μέρος μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ περιφρονητική, ἐξίσου μὲ μιὰ ἀτημέλητη σ' ἕνα πιὸ πολιτισμένο. Ἐπίσης, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐνδυματολογικοὺς κώδικες τῆς χώρας ποὺ θὰ ἐπισκεφθεῖ. Ἐπὶ παραδείγματι, σὲ πολλὲς μουσουλμανικὲς χῶρες οἱ γυναῖκες –ἀκόμη καὶ οἱ τουρίστριες– πρέπει νὰ ἔχουν καλυμμένο τὸ κεφάλι καὶ νὰ μὴ φοροῦν μίνι.
4. Ἔχει ἀντιληφθεῖ ὅτι τὸ φιλοδώρημα εἶναι ὁ μόνιμος σύντροφος τοῦ ταξιδιώτη.
5. Δὲν κάνει κήρυγμα γιὰ τὰ πάντα οὔτε ἐπίδειξη γνώσεων.
6. Προσπαθεῖ νὰ μάθει τὶς βασικὲς λέξεις, ἐὰν δὲν γνωρίζει τὴ γλώσσα τῆς χώρας ποὺ ἐπισκέπτεται. Ἡ φιλοτιμία αὐτὴ πάντα εὐχαριστεῖ τοὺς αὐτόχθονες.
7. Θυμᾶται ποῦ ἀφήνει τὰ πράγματά του καὶ δὲν περνᾶ ἄσκοπα ὧρες ψάχνοντάς τα καὶ καθυστερώντας τοὺς συνταξιδιῶτες του γι' αὐτὸν τὸν λόγο.
8. Δὲν θεωρεῖ κατώτερούς του τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ποὺ ἐπισκέπτεται οὔτε ἀντιθέτως ἔχει σύμπλεγμα κατωτερότητος ἀπέναντί τους. Ἀναγνωρίζει ἁπλῶς ὅτι εἶναι διαφορετικοί.
9. *Ρωτώντας πᾶς στὴν Πόλη*. Ὁ καλὸς ταξιδιώτης δὲν διστάζει νὰ ζητήσει πληροφορίες *in situ*, ἐπιτοπίως, γιὰ ὅ,τι τὸν ἐνδιαφέρει, ἐπὶ παραδείγματι γιὰ καλὰ ἑστιατόρια, ἐνδιαφέροντα μνημεῖα, φθηνὰ μαγαζιά, κ.ἄ.
10. Στὶς ὀργανωμένες ἐκδρομὲς ὑποκλίνεται στὶς ἐπιθυμίες τῆς πλειοψηφίας, σέβεται τὰ ὡράρια, εἶναι εὐχάριστος μὲ ὅλους, δὲν σχηματίζει κλίκες μέσα στὸ γκρούπ, δὲν σνομπάρει, δὲν κάνει τοῦ κεφαλιοῦ του, ἀποφεύγει τὴ γκρίνια καὶ τὴ μεμψιμοιρία, δὲν μεθᾶ καὶ κυρίως δὲν ἐπιβάλλει τὶς ἰδιοτροπίες του στοὺς ὑπολοίπους.

ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ

Ἡ παραλία εἶναι ἕνας τόπος συνευρέσεως ὅπου πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται κατὰ κόρον οἱ κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς, μὲ πρῶτο τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν διπλανό μας. Εἴτε εἶναι ἀπομακρυσμένες εἴτε κοσμικές, ἀποτελοῦν τὸ θέατρο πολλῶν συναντήσεων ὅπως καὶ εἰδυλλίων.

— Διαλέγουμε τὸ μαγιὸ ἀναλόγως τοῦ σωματότυπού μας. Οἱ εὔσωμες κυρίες ἀποφεύγουν τὰ στρίνγκ καὶ οἱ μὴ καλοσχηματισμένοι κύριοι τὰ ἀθλητικὰ μαγιό. Στήν παραλία ἰσχύει περισσότερο ἀπὸ παντοῦ τὸ «προσέχω τὸν ἑαυτό μου, διότι σέβομαι τὸ περιβάλλον».

— Μετὰ ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη ἡλικία οἱ κυρίες δέον νὰ φοροῦν ὁλόσωμα μαγιό. Τὸ ὅριο ἡλικίας ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ σώματος.

— Μιὰ κυρία δὲν εἶναι κομψὸ νὰ παίζει βόλεϋ στὴν παραλία γυμνόστηθη. Γενικῶς, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ τόπλες πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸ δοκοῦν.

— Μετὰ ἀπὸ μιὰ κουραστική, γεμάτη ἄγχος χρονιά, τὸ τελευταῖο πράγμα ποὺ ἐπιζητεῖ ἕνας παραθεριστὴς εἶναι νὰ ἀκούει κινητὰ τηλέφωνα νὰ κτυποῦν καὶ λουομένους νὰ διηγοῦνται λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τους φωνασκοῦντες.

— Ἡ στάση τοῦ σώματος ὅταν ξαπλώνουμε στὴν πετσέτα πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη. Ἐπὶ παραδείγματι, οἱ κυρίες νὰ μὴν ἔχουν ἀνοικτὰ ἕως ὀρθάνοικτα τὰ πόδια τους καὶ οἱ κύριοι νὰ μήν...ξύνουν τοὺς ἀδένες τους.

— «Γιωργάκη, πρόσεχε!», «Θὰ σὲ λιανίσω, βρὲ παλιόπαιδο»... Διερωτᾶται κανεὶς πόσες γενεὲς ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ εὐρωπαϊκῆς ὁλοκληρώσεως θὰ χρειασθοῦν, γιὰ νὰ ἐκλείψουν ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς παραλίες οἱ στριγγλιὲς τῶν μανάδων ποὺ ἀγωνιοῦν γιὰ τὰ παιδάκια τους.

— Ἐὰν ἔχουμε παιδιά, τὰ ἐκπαιδεύουμε ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ τὸ πῶς θὰ φερθοῦν στὴν παραλία. Ἐὰν πρόκειται γιὰ παιδιὰ ἄλλων, οἱ συστάσεις πρὸς τοὺς γονεῖς τους «Σιγὰ μαντάμ», κ.ἄ. εἶναι ἀνώφελες.

— Ὁ ἥλιος αὐξάνει τὸν ἐρωτισμό, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἐπιτρέπονται οἱ ἐρωτικὲς περιπτύξεις σὲ κοινὴ θέα. Οἱ ἰδιωτικὲς ὑποθέσεις εἶναι γιὰ ἰδιωτικὰ μέρη.

— Στὴν παραλία ἐπίσης ἀνθεῖ τὸ φλέρτ, ἢ ἐπὶ τὸ ἑλληνικότερον «καμάκι». Πρόκειται γιὰ μιὰ πιὸ γρήγορη καὶ πρόχειρη ἐκδοχή, ποὺ γιὰ ἄλλους εἶναι εὐχάριστη καὶ γιὰ ἄλλους ὄχι. Ἐὰν μιὰ κυρία δὲν ἐπιθυμεῖ περαιτέρω συνέχεια τῆς συζητήσεως, φρόνιμο εἶναι νὰ τὴν σταματήσει στὴν ἀρχὴ καὶ ὄχι μετὰ τὸ δέκατο σφηνάκι στὸ *beach bar*.

— Ἕνας κύριος γνωρίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι φορτικὸς καὶ πιεστικός, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι δὲν ἐπιμένει.

— Ἡ κριτικὴ γιὰ τοὺς ἄλλους λουομένους, ὅταν δὲν γίνεται διακριτικῶς, π.χ. «πώ πώ, κοίτα κυτταρίτιδα», ἀποτελεῖ καθαρὴ ἀγένεια.

— Ἔχει συμβεῖ καὶ αὐτό. Κυρία προσποιήθηκε ὅτι πνίγεται, γιὰ νὰ τὴ σώσει ὁ ναυαγοσώστης ποὺ ἤθελε νὰ γνωρίσει.

— Ἡ ὑπερβολικὴ ἔκθεση στὸν ἥλιο μπορεῖ νὰ βλάψει σοβαρὰ τὴν ὑγεία. Κι ἐδῶ πρόκειται γιὰ καλοὺς τρόπους προστασίας τοῦ ἑαυτοῦ μας. Βάζουμε τακτικὰ ἀντιηλιακό, πίνουμε συνεχῶς νερὰ καὶ ὑγρὰ καὶ μπαινοβγαίνουμε στὴ θάλασσα.

— Ἡ γῆ εἶναι τὸ σπίτι μας, συνεπῶς προσέχουμε τὸ περιβάλλον καὶ τὶς παραλίες σὰν τὸ σπίτι μας. Δὲν ἀφήνουμε ἀπορρίμματα φεύγοντας καὶ ἐὰν βροῦμε ἀπορρίμματα, φθάνοντας τὰ μαζεύουμε, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι δικά μας.

Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

— **Ἡ** φιλοξενία στὶς σύγχρονες κοινωνίες ἔχει μεταβληθεῖ χάνοντας τὸν ἱερὸ χαρακτήρα ποὺ εἶχε στὴν ἀρχαιότητα. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ προσωπικὴ ἄνεση ἀντικατέστησαν τὶς «ἀνοικτὲς πόρτες» στοὺς ξένους καὶ περιόρισαν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο στὸ «Σαββατοκύριακο στὴν ἐξοχή».

— **Ἡ** φιλοξενία γιὰ ὁρισμένους σταματᾶ ἐκεῖ ὅπου ἀρχίζει ὁ ρατσισμός. Κι ὅμως στοὺς μετανάστες εἶναι ποὺ χρειάζεται νὰ δείξουμε τὰ φιλόξενα αἰσθήματά μας. Ἂς σκεφθοῦμε ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ εἴμεθα στὴ θέση τους, ὅπως ἦταν ἐπὶ παραδείγματι χιλιάδες συμπατριωτῶν μας πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια στὴ Γερμανία ἢ πρὶν ἀπὸ ὀγδόντα στὴν Ἀμερική.

— **Πάντως** ἀρκετοὶ παλαιοὶ κανόνες ἔχουν ἐπιζήσει ἕως σήμερα. Οἱ φιλοξενούμενοι εἶναι τιμώμενα πρόσωπα. Κάθονται στὶς καλύτερες θέσεις στὸ τραπέζι, κοιμοῦνται στὸ καλύτερο δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Οἱ οἰκοδεσπότες χαίρονται νὰ ἱκανοποιοῦν κάθε τους ἐπιθυμία.

— **Δὲν** καλοῦμε γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα ἀνθρώπους ποὺ μόλις γνωρίσαμε. Ἕνα Σαββατοκύριακο εἶναι τὸ ἀνώτατο ἐπιτρεπτὸ διάστημα.

— **Ὁ** χρόνος τῆς φιλοξενίας πρέπει νὰ εἶναι σαφῶς προκαθορισμένος, δηλαδὴ ἡ ἡμέρα ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως.

— **Ὅταν** φθάνουμε στὸ σπίτι ὅπου εἴμεθα καλεσμένοι, προσφέρουμε ἕνα δῶρο. Μετὰ τὴν ἀναχώρησή μας ἀποστέλλουμε λουλούδια στὴν οἰκοδέσποινα.

— **Ὅταν** εἴμεθα φιλοξενούμενοι σ' ἕνα σπίτι στὴν ἐξοχή, ξυπνοῦμε καὶ κοιμόμαστε συμφώνως μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὰ γεύματα.

— **Οἱ** φιλοξενούμενοι δέον νὰ μὴν κάνουν τηλέφωνα ὑπεραστικὰ ἢ σὲ κινητὰ ἀπὸ τὸ σπίτι ὅπου φιλοξενοῦνται.

— **Ὅταν** προσκαλοῦμε, δὲν ἐπιβάλλουμε στρατιωτικὸ πρόγραμμα οὔτε κανονίζουμε κάθε δευτερόλεπτο τῆς ζωῆς τῶν καλεσμένων μας. Οἱ καλύτεροι οἰκοδεσπότες εἶναι αὐτοὶ ποὺ δίνουν μεγάλη ἐλευθερία στοὺς προσκεκλημένους τους.

— **Ὅταν** εἴμεθα οἰκοδεσπότες καὶ ἔχουμε καλέσει ἕναν φίλο μας νὰ παίξουμε τάβλι, σκάκι ἢ τένις, οἱ καλοὶ τρόποι δὲν μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ χάσουμε, γιὰ νὰ δείξουμε πόσο καλοὶ οἰκοδεσπότες εἴμεθα, παρὰ μόνο νὰ παίξουμε δίκαια καὶ σωστά, γιὰ νὰ εὐχαριστηθοῦμε καὶ οἱ δύο.

— **Ἂν** ὅμως ὁ συμπαίκτης μας εἶναι ἕνα παιδὶ ἢ ἡλικιωμένος ἄνθρωπος καὶ τὸ τίμημα γιὰ μᾶς δὲν εἶναι πολὺ μεγάλο, μποροῦμε, ἂν θέλουμε νὰ τοὺς ἀνεβάσουμε τὸ ἠθικό, νὰ χάσουμε.

— **Ἂν** οἱ φίλοι ποὺ καλοῦμε δὲν ἔχουν συμπεριφερθεῖ ὅπως πρέπει στὸ παρελθόν, ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ θέλουμε τὴ συντροφιά τους, ἡ πρόσκλησή μας θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάπως ἔτσι: «Πόσο χαίρομαι ποὺ μπορεῖτε νὰ ἔρθετε. Θὰ σᾶς κρατήσω δωμάτιο στὸ ξενοδοχεῖο, ἀλλὰ φυλάξτε πολὺ χρόνο γιὰ νὰ κάνουμε παρέα».

— **Ὅταν** φεύγουμε, βεβαιωνόμεθα ὅτι πήραμε ὅλα τὰ πράγματά μας.

— **Ἔγνοια** μας εἶναι νὰ μὴν ἀφήσουμε τίποτε πίσω μας παρὰ μόνον εὐχάριστες ἀναμνήσεις.

— **Κρατοῦμε** ἑρμητικῶς κλειστὸ τὸ στόμα μας ὅσον ἀφορᾶ τὰ μυστικὰ ἐκείνων ποὺ μᾶς φιλοξένησαν.

— **Δὲν** λησμονοῦμε νὰ στείλουμε ἕνα εὐχαριστήριο γράμμα γιὰ τὴ φιλοξενία. Εἶναι πολὺ πιὸ *chic* ἀπὸ τὸ τηλέφωνο.

Ὁ δωδεκάλογος τοῦ καλοῦ φιλοξενούμενου

1. Δὲν ἐπιμηκύνει τὸν χρόνο φιλοξενίας του: σύμφωνα μὲ μιὰ λαϊκὴ ρήση, «τὸ ψάρι καὶ ὁ ἐπισκέπτης βρωμᾶνε ἀπὸ τὴν τρίτη μέρα». Πρέπει νὰ φεύγει ἀφήνοντας τοὺς οἰκοδεσπότες μὲ τὴν ὄρεξη νὰ τὸν κρατήσουν κι ἄλλο.
2. Καλεῖ ὁπωσδήποτε τοὺς οἰκοδεσπότες του στὸ ἑστιατόριο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς φιλοξενίας του.
3. Δὲν ἔχει ὑπερβολικὲς ἰδιοτροπίες, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι χαβιάρι καὶ σαμπάνια γιὰ πρωινό.
4. Δὲν δείχνει ὅτι πλήττει.
5. Προσπαθεῖ νὰ φαίνεται χρήσιμος, προθυμοποιούμενος νὰ κάνει ψώνια, ἰδίως τρόφιμα, γιὰ τὸ σπίτι ἢ βοηθώντας σὲ δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ.
6. Δὲν παίρνει θέση σὲ φιλονικία μεταξὺ τῶν οἰκοδεσποτῶν.
7. Τοὺς ἀφήνει νὰ «ἀναπνεύσουν» ποῦ καὶ ποῦ, πηγαίνοντας, ἐπὶ παραδείγματι, μόνος του νὰ ἐπισκεφθεῖ ἕνα μουσεῖο.
8. Ἀποφεύγει τὴν ὑπερβολικὴ οἰκειότητα, π.χ. νὰ προσφωνεῖ τὴν ἡλικιωμένη κυρία «γιαγιά».
9. Δὲν κάνει ἀρνητικὰ σχόλια γιὰ ὅσους μένουν στὸ σπίτι.
10. Προσέχει τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ ὅπου φιλοξενεῖται σὰν νὰ εἶναι δικά του καὶ δὲν ἀλλάζει θέση στὰ πράγματα.
11. Δὲν δέχεται προσκλήσεις σὲ ἄλλα σπίτια ἢ μέρη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς φιλοξενίας, ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης δὲν εἶναι κι ὁ ἴδιος προσκεκλημένος.
12. Τὸ σκέφτεται δύο φορὲς πρὶν φέρει στὸ σπίτι ὅπου φιλοξενεῖται τὴν «περιπέτεια» ποὺ γνώρισε σὲ μιὰ ντισκοτέκ.

ΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ

— Ὅταν κάνουμε μιὰ κράτηση, φροντίζουμε νὰ δώσουμε ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα: ἡμέρα καὶ ὥρα ἀφίξεως, ἡμέρα καὶ ὥρα ἀναχωρήσεως, εἶδος διαμονῆς (ἡμιδιατροφή, διατροφὴ ἢ μόνο

πρωινό), εἶδος δωματίου ποὺ θὰ ἐπιθυμούσαμε (μὲ θέα ἢ ὄχι, σὲ ποιὸν ὄροφο, ἁπλὸ δωμάτιο ἢ σουίτα).

— Σὲ περίπτωση ἀκυρώσεως ἢ ἀλλαγῆς τῶν ἡμερομηνιῶν, εἰδοποιοῦμε ἐγκαίρως. Καλὸ εἶναι νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι οἱ κανονισμοὶ πολλῶν ξενοδοχείων προβλέπουν ἀκυρωτικὰ τέλη. Εἶναι ἄτοπο λοιπὸν νὰ διαμαρτυρηθοῦμε, ἐὰν μᾶς κρατηθεῖ ἡ προκαταβολὴ ποὺ δώσαμε ἢ ἕνα ποσὸν ἀπὸ τὴν πιστωτική μας κάρτα.

— Ὅταν φθάνουμε στὸ ξενοδοχεῖο, κατευθυνόμεθα στὴ ρεσεψιόν. Ἐὰν εἶναι πολυτελείας, τὶς ἀποσκευὲς παραλαμβάνει ὁ γκρούμ καὶ τὸ αὐτοκίνητό μας παρκάρει ὁ παρκαδόρος. Τοῦ τείνουμε ἁπλῶς τὰ κλειδιά.

— Εἶναι ἡλίου φαεινότερον ὅτι δὲν ἀφήνουμε ὅπου νά 'ναι χρήματα καὶ κοσμήματα. Ἐὰν δὲν ὑπάρχει χρηματοκιβώτιο στὸ δωμάτιο, ἐμπιστευόμεθα τὰ τιμαλφῆ στὴ ρεσεψιόν.

— Ἐὰν δὲν μᾶς ἀρέσει τὸ δωμάτιο, ζητοῦμε ἀπὸ τὸν γκρούμ ποὺ μᾶς συνόδευσε ἢ ἀπευθείας ἀπὸ τὴ ρεσεψιὸν νὰ πᾶμε σὲ ἄλλο.

— Οἱ κανόνες καλῆς συμπεριφορᾶς στὰ ξενοδοχεῖα εἶναι οἱ ἴδιοι μὲ αὐτοὺς ποὺ θὰ τηρούσαμε ἐὰν μέναμε στὸ σπίτι φίλων μας. Διατηροῦμε καθαρὸ τὸ δωμάτιο. Δὲν πετοῦμε ἀποτσίγαρα οὔτε σκουπίδια στὸ πάτωμα. Ἀδειάζουμε τὴ μπανιέρα. Δὲν λερώνουμε τὰ σεντόνια ἢ τὶς κουβέρτες. Δὲν προκαλοῦμε φθορὲς στὰ ἔπιπλα, τὰ πιάτα, τὰ βάζα ἢ τὰ ποτήρια. Δὲν στιλβώνουμε τὰ ὑποδήματά μας μὲ τὶς κουρτίνες. Δὲν ἀκοῦμε στὴ διαπασῶν τηλεόραση ἢ ραδιόφωνο. Δὲν τσυρίζουμε, οὔτε καβγαδίζουμε.

— Δίνουμε φιλοδώρημα στὸν γκρούμ ἀναλόγως τοῦ πόσες ἀποσκευὲς θὰ κουβαλήσει καὶ τοῦ πόσο μακριὰ εἶναι τὸ δωμάτιο.

— Στοὺς διαδρόμους χαιρετοῦμε τοὺς ἄλλους ἐνοίκους τοῦ ξενοδοχείου. Ἡ συνύπαρξη ὅμως στὸ ἴδιο μέρος δὲν σημαίνει αὐτομάτως καὶ ὑποχρεωτικῶς δημιουργία κοινωνικῆς σχέσεως.



Ἀποφεύγουμε νὰ ἐμφανισθοῦμε μὲ μαγιὸ στὴ ρεσεψιὸν ἢ στὸ ἑστιατόριο, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ ξενοδοχεῖο εἶναι παραλιακό. Φοροῦμε ἕνα παρεὸ ἢ ἕνα μακό.

— Προσέχουμε τὶς ἐνδυματολογικές μας ἐπιλογές. Διηγοῦνται τὴν ἱστορία δύο Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐποχὴ μιᾶς βασιλικῆς βαπτίσεως στὴν Κωνσταντινούπολη κυκλοφοροῦσαν μὲ τὰ μπουρνούζια στοὺς διαδρόμους τοῦ *Giragan Palace* ψάχνοντας τὸ χαμάμ. Στὸν διάδρομο συνάντησαν, οὕτως ἐνδεδυμένοι, τὴ βασίλισσα Σοφία τῆς Ἰσπανίας καὶ τὸν πρίγκιπα Κάρολο τῆς Οὐαλίας.

— Ἀποφεύγουμε νὰ ἐμφανισθοῦμε μὲ μαγιὸ στὴ ρεσεψιὸν ἢ στὸ ἑστιατόριο, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ ξενοδοχεῖο εἶναι παραλιακό. Φοροῦμε ἕνα παρεὸ ἢ ἕνα μακό. Στὸ δεῖπνο, ἐὰν τὸ ξενοδοχεῖο εἶναι πολυτελείας, ἐπιβάλλεται τὸ σακάκι μὲ ἢ χωρὶς γραβάτα.

— Ἐὰν παραγγείλουμε ἕνα ποτὸ στὸ μπάρ, αὐτὸ μᾶς ἀκολουθεῖ ὅταν πηγαίνουμε γιὰ φαγητό. Στὰ ξενοδοχεῖα πολυτελείας, τὴ δουλειὰ αὐτὴ ἀναλαμβάνουν σερβιτόροι.

— Δὲν προσφωνοῦμε ἕναν μπάρμαν «κύριο», ἀλλὰ μόνο «μπάρμαν». Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν μέτρ.

— Ἐὰν ζητήσουμε ἐπιπλέον ὑπηρεσίες (εἰσιτήρια γιὰ τὸ θέατρο, κρατήσεις σὲ ἑστιατόριο, *baby sitting*, κλπ.) ἀπὸ τὸν *concierge* τοῦ ξενοδοχείου, εἶναι αὐτονόητο ὅτι θὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀφήσουμε ἕνα φιλοδώρημα ἀνάλογο τῶν ὑπηρεσιῶν του. Ἐὰν ὁ πορτιέρης μᾶς καλέσει ταξί, ἐπίσης. Ἐὰν περιμένει στὴ βροχή, αὐξάνουμε τὸ ποσόν.

— Ἐπιτρέπεται νὰ δεχθοῦμε τὸν σερβιτόρο στὸ δωμάτιό μας φορώντας τὴ ρόμπα ἢ τὸ μπουρνούζι.

— Εἶναι προτιμότερο, ὅταν τελειώσουμε τὸ φαγητὸ ποὺ ἔχει ἔλθει στὸ δωμάτιο, νὰ καλέσουμε τὴν ὑπηρεσία δωματίων γιὰ νὰ απομακρύνει τὰ πιάτα, παρὰ νὰ τὰ βγάλουμε στὸν διάδρομο μόνοι μας. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση προβλέπεται φιλοδώρημα.

— Στὰ ξενοδοχεῖα δὲν χρειάζεται νὰ εἴμεθα συνεχῶς μὲ τὸ χέρι

στὴν τσέπη. Ὑπογράφουμε ἁπλῶς κάθε παραγγελία καὶ χρεώνεται στὸν λογαριασμὸ τοῦ δωματίου μας. Προσοχή! Ἐπειδὴ ἀρκετοὶ μπαίνουν στὸν πειρασμὸ νὰ δίνουν ψεύτικο ἀριθμὸ δωματίου, ἂς γνωρίζουν ὅτι οἱ σερβιτόροι ἔχουν τὴν ἐντολὴ νὰ διασταυρώνουν τὰ στοιχεῖα ποὺ τοὺς δίνουν.

— Ὁρισμένοι ταξιδιῶτες ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ παίρνουν μαζί τους φεύγοντας ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο πετσέτες, μπουρνούζια, σταχτοδοχεῖα, σεντόνια, κουβέρτες, βάζα καὶ ὅ,τι μπορεῖ νὰ φαντασθεῖ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Ἂς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅτι τὰ περισσότερα ξενοδοχεῖα κάνουν ἐπιθεώρηση πρὶν ἀπὸ τὶς ἀναχωρήσεις καὶ χρεώνουν τὰ ἀντικείμενα ποὺ λείπουν.

— Φεύγοντας εὐχαριστοῦμε τὸ προσωπικὸ προφορικῶς καὶ ἀφήνουμε φιλοδωρήματα στὶς καμαριέρες, στὴ ρεσεψιόν, τὸν γκρούμ, τὸν παρκαδόρο, τὸν μέτρ καὶ τοὺς σερβιτόρους. Στὸν διευθυντὴ τοῦ ξενοδοχείου ἢ τὸν ἰδιοκτήτη δὲν ἀφήνουμε τίποτε. Μιὰ εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ θὰ εἶναι ὅμως καλοδεχούμενη.

— Ἐὰν ἐπιθυμοῦμε νὰ κάνουμε ἀργοπορημένο *check out* –ἡ συνήθης ὥρα εἶναι ἡ δωδεκάτη μεσημβρινὴ– τὸ ζητοῦμε ὅσο πιὸ νωρὶς γίνεται, γιὰ νὰ ἔχει ἡ διεύθυνση τοῦ ξενοδοχείου τὴ δυνατότητα νὰ ὀργανωθεῖ καταλλήλως. Πάντως, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἱκανοποιήσει τὸ αἴτημά μας, καλὸ εἶναι σὲ περίπτωση ἀρνητικῆς ἀπαντήσεως νὰ μὴν διαμαρτυρηθοῦμε καὶ σὲ περίπτωση θετικῆς νὰ ἀφήσουμε ἕνα φιλοδώρημα.

— Ἐὰν ἀναχωροῦμε νωρὶς τὸ πρωί, φροντίζουμε νὰ κάνουμε *check out* ἀπὸ τὸ βράδυ καὶ νὰ πληρώσουμε τὸν λογαριασμό.

— Ὑπόμνηση πρὸς τοὺς ξενοδόχους: Τὰ καταλύματά τους δὲν εἶναι στρατόπεδα, ἄρα ἡ εἰσβολὴ τῆς καμαριέρας νωρὶς τὸ πρωὶ ἢ τὸ πέρας τοῦ πρωινοῦ στὶς 10:00 π.μ. ἀντενδείκνυνται.

ΣΤΟ ΣΚΑΦΟΣ

Δὲν γνωρίζουμε κάποιον,
ἐὰν δὲν ἔχουμε πάει ταξίδι στὴ θάλασσα μαζί του.
Γαλλικὴ παροιμία

Ἡ χώρα μας διαθέτει δύο ἀσύγκριτα πλεονεκτήματα, τὸ μῆκος τῶν ἀκτῶν της (15.000 χιλιόμετρα) καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει γεωγραφικὸ σημεῖο ποὺ νὰ ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ θαλάσσιες ἐκδρομὲς εἶναι ἰδιαιτέρως δημοφιλεῖς. Σκάφη ὑπάρχουν πολλῶν εἰδῶν, ἀπὸ τὰ πλοῖα-παλάτια ἕως τὶς βαρκοῦλες τοῦ ψαρᾶ. Οἱ κανόνες συμπεριφορᾶς ποὺ ἀναφέρουμε ἀπευθύνονται κυρίως σὲ ὅσους χρησιμοποιοῦν ἢ πρόκειται νὰ χρησιμοποιήσουν σκάφη ἀναψυχῆς, δηλαδὴ *motor yachts* καὶ ἱστιοπλοϊκά.

— Ἡ ζωὴ στὸ σκάφος θυμίζει συνήθως *Big Brother*. Ἡ ἀπομόνωση καὶ ἡ συνύπαρξη πολλῶν ἀνθρώπων σ' ἕναν περιορισμένο χῶρο δημιουργεῖ συχνὰ τριβὲς καὶ ἐντάσεις. Ἔχουμε πάμπολλα παραδείγματα γάμων καὶ φιλικῶν σχέσεων ποὺ διελύθησαν κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς εἰδυλλιακῆς, κατὰ τὰ ἄλλα, κρουαζιέρας.

— Ἡ ἱκανὴ καὶ ἀναγκαία συνθήκη γιὰ νὰ ξεκινήσουμε μιὰ κρουαζιέρα εἶναι νὰ μὴ μᾶς πειράζει ἢ νὰ μὴ φοβόμαστε τὴ θάλασσα. Διηγοῦνται τὴν ἱστορία τῆς Γαλλίδας δούκισσας τοῦ Μονμορανσὺ ποὺ διέσχισε τὸν 19ο αἰώνα τὴ Μάγχη πηγαίνοντας νὰ ἐπισκεφθεῖ μιὰ φίλη της γιὰ ἕναν μῆνα. Ἦταν τόσο ἄσχημος ὁ καιρός, ὥστε ἡ δούκισσα ἔμεινε μονίμως στὴν Ἀγγλία, ἀρνούμενη νὰ ξαναεπιβιβαστεῖ σὲ πλοῖο στὴ ζωή της.

— Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτά, θέλουμε νὰ τιμωρήσουμε τὸν ἑαυτό μας ἀποτολμώντας μιὰ θαλάσσια ἐκδρομή, ἐνῶ γνωρίζουμε ὅτι μᾶς πειράζει ἡ θάλασσα, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τιμωρήσουμε καὶ τοὺς συνταξιδιῶτες μας. Ἐὰν αἰσθανθοῦμε ναυτία, ἀποφεύγουμε τὶς

ὑστερικὲς σκηνὲς καὶ τὸ σύνδρομο «τέλους τοῦ κόσμου».

— Ἀποφεύγουμε νὰ ἐπιβάλλουμε τὰ κατοικίδια ζῶα μας στὸ σκάφος. Ἐνδέχεται νὰ κάνουν ζημιὲς καὶ νὰ γεμίζουν τρίχες καὶ γρατσουνιὲς ὅλο τὸ σκάφος. Ἔχει παρατηρηθεῖ πάντως καὶ τὸ φαινόμενο τοῦ σκύλου μὲ κάλτσες.

— **Προσοχή**: Ἂν εἰσέλθουμε σὲ ξένα χωρικὰ ὕδατα, ἐπὶ παραδείγματι στὴν Τουρκία, ἀναρτοῦμε τὴ σημαία αὐτῆς τῆς χώρας δεξιὰ στὸν ἱστό, πράγμα ποὺ δείχνει ὅτι εἴμεθα ἐπισκέπτες. Ἂν ἀρρωστήσει κάποιος ἢ γιὰ ὁποιονδήποτε λόγο θελήσουμε νὰ ποδίσουμε σὲ ξένη ἀκτή, ζητοῦμε ἄδεια ἀπὸ τὸ λιμεναρχεῖο καὶ ἀγκυροβολοῦμε στὸν πλησιέστερο ὅρμο. Κάνουμε κανονικὰ *check in* (πρέπει νὰ ἔχουμε διαβατήριο). Ἡ ἀσφάλεια στὸ Αἰγαῖο εἶναι πολὺ ἔντονη πλέον. Μπορεῖ νὰ μᾶς σταματήσει φουσκωτὸ τοῦ Λιμενικοῦ ἢ ἀκόμη καὶ ἀκταιωρός, ἂν πλέουμε βράδυ.

Ὁ ἰδανικὸς προσκεκλημένος:

— **Φθάνει** στὴν ὥρα ποὺ τοῦ ἔχουν ὑποδείξει καὶ ὄχι στὴν ὥρα ἀναχωρήσεως, διότι ὁ ἀπόπλους ἀπαιτεῖ ἀρκετὴ διαδικασία.

— **Δὲν** ἐμφανίζεται ποτὲ μὲ ἄδεια χέρια. Συνήθως προσφέρει κάτι ἀναλώσιμο (ἐδέσματα ἢ ποτὰ) ἢ διακοσμητικὸ γιὰ τὸ σκάφος. Ὅταν ὅμως τοῦ παραγγείλουν κάτι, δὲν εἶναι δῶρο.

— **Δὲν** ἐπιβιβάζεται ποτὲ σ' ἕνα σκάφος μὲ τὰ συμβατικὰ ὑποδήματα τῆς πόλεως. Συνήθως τὰ ἐναποθέτει σ' ἕνα εἰδικὸ κουτὶ καὶ κινεῖται ξυπόλυτος. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι μπορεῖ νὰ προκληθοῦν ζημιὲς στὰ εὐαίσθητα καὶ εἰδικῆς κατασκευῆς πατώματα.

— **Θεωρεῖται** τουλάχιστον ἐκτὸς τόπου μιὰ κυρία νὰ περιφέρεται ἐπάνω σὲ ἕνα σκάφος φορώντας ὑποδήματα μὲ τακούνια.

— **Ἐπειδὴ** ὁ χῶρος εἶναι περιορισμένος, προβλέπει τὴν ἀκριβῆ ποσότητα ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων ποὺ θὰ χρειασθεῖ καὶ ἀπο-

φεύγει νὰ ἐμφανισθεῖ ὅπως ἡ Τζίνα Λολομπρίτζιντα στὸ φεστιβὰλ Καννῶν τοῦ 1987, ποὺ κατέφθασε μὲ 23 τεράστιες *Louis Vuitton* γιὰ διαμονὴ μιᾶς ἑβδομάδος.

— **Σέβεται** τὸ σκάφος καὶ τὸν ἰδιοκτήτη του. Νοιώθει σὰν στὸ σπίτι του, ἀλλὰ καὶ συμπεριφέρεται σὰν στὸ σπίτι του. Δὲν πετᾶ τὰ ἀποτσίγαρα ὅπου νά 'ναι, δέν ἀλλάζει θέση στὰ πράγματα, δὲν ἀφήνει τὰ προσωπικά του εἴδη δεξιὰ κι ἀριστερά, οὔτε τὰ εἴδη γυναικείας ὑγιεινῆς στὸ μπάνιο...

— **Ἡ** εἰρωνεία, ἡ κριτική, τὸ κουτσομπολιό, ἡ διχόνοια, ἡ γκρίνια, τὸ παράπονο, ἡ μεμψιμοιρία ὅπως καὶ οἱ ἰδιοτροπίες εἶναι ἔννοιες ποὺ ὁ καλὸς ναυσιπλόος ἀφήνει αὐστηρῶς στὴν ξηρά. Γιὰ νὰ μὴν μετατραπεῖ τὸ σκάφος σὲ ψυχιατρικὸ ἄσυλο, ὑπάρχει μιὰ μόνο λύση: ἡ καλὴ διάθεση.

— **Τὸ** κάπνισμα συνήθως ἀπαγορεύεται στοὺς ἐσωτερικοὺς χώρους τῶν σκαφῶν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ πλοιοκτήτης ἢ ὁ καπετάνιος τὸ ἐπιτρέπει.

— **Ἐὰν** τοῦ ζητηθεῖ νὰ συμμετάσχει σὲ ναυτικὲς δουλειές, δὲν σφυρίζει ἀδιάφορα κάνοντας τὸν «μή μου ἅπτου». Ἀνταποκρίνεται προθύμως.

— **Ἡ** καθαριότητα εἶναι μισὴ ἀρχοντιά. Κάνει τακτικὰ μπάνιο, διότι ἡ ἔκθεση στὸν ἥλιο προκαλεῖ ἐφίδρωση καὶ ἡ ἐφίδρωση ἀνεπιθύμητες ὀσμές. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν σκαφῶν μὲ νερὸ εἶναι μιὰ ἐπίπονη διαδικασία, κάνει οἰκονομία στὴν κατανάλωσή του.

— **Τὰ** σύγχρονα σκάφη διαθέτουν *sanitary tank* (δεξαμενὴ ἀπορριμάτων), ἡ ὁποία ἐκκενώνεται μεσοπέλαγα. Ἐὰν ὅμως τὸ σκάφος ὅπου φιλοξενεῖται δὲν τὸ διαθέτει, ἀποφεύγει τὴ χρήση τοῦ μπάνιου γιὰ φυσικὴ ἀνάγκη, π.χ. στὸν ὅρμο ποὺ τὸ σκάφος ἀγκυροβόλησε γιὰ κολύμπι. Δὲν εἶναι εὐχάριστο τὸ θέαμα γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους λουομένους.

— Σέβεται τὸ περιβάλλον καὶ δὲν τὸ ἐπιβαρύνει πετώντας σκουπίδια στὴ θάλασσα ἢ στὶς ἀκτὲς ὅπου ἀποβιβάζεται.
— Ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του ὅτι στὰ σκάφη ἀκούγονται τὰ πάντα, ἀποφεύγει τοὺς συζυγικοὺς καβγάδες ἢ τὶς ἠχηρὲς ἐρωτικὲς περιπτύξεις.
— Τὸ πλήρωμα δὲν εἶναι ὑπηρέτες του, ἀλλὰ συνάνθρωποί του ποὺ κάνουν μιὰ ἐργασία. Συνεπῶς ὀφείλει νὰ εἶναι εὐγενικὸς μαζί τους.
— Ἐὰν δὲν βρίσκεται ἐντὸς τῆς ἐμβέλειας τοῦ κινητοῦ του, δὲν κάνει κατάχρηση τοῦ δορυφορικοῦ τηλεφώνου τοῦ σκάφους, ποὺ στοιχίζει μιὰ περιουσία (περίπου 8 εὐρὼ τὸ λεπτό).
— Οἱ κυρίες προσέχουν τὴν ἐμφάνισή τους, ἰδιαιτέρως ὅταν εἶναι στὸ ντὲκ καὶ μαυρίζουν, ὥστε νὰ μὴν «ἐρεθίζουν» τὸ πλήρωμα.
— Φεύγοντας, εὐχαριστοῦμε τὸν οἰκοδεσπότη, τὸν καπετάνιο καὶ τὸ πλήρωμα. Ἀφοῦ ζητήσουμε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότη, ἐγχειρίζουμε ἕναν φάκελο μὲ τὸ φιλοδώρημα στὸν καπετάνιο γιὰ νὰ τὸ διανείμει στὸ πλήρωμα.

Ὁ καλὸς οἰκοδεσπότης:

— Ὁ οἰκοδεσπότης «ὑποφέρει» περισσότερο ἀπὸ ὅλους, διότι πρέπει νὰ συντονίσει καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὶς ἀπαιτήσεις καὶ πολλὲς φορὲς τὰ καπρίτσια τῶν προσκεκλημένων του.
— Δὲν προσκαλεῖ ποτὲ περισσότερους ἀπ' ὅσους μπορεῖ νὰ φιλοξενήσει τὸ σκάφος του, προκαλώντας ἔριδες: «Γιατὶ αὐτὸς στὴν καμπίνα κι ἐγὼ στὸν καναπέ;»
— Ἐπιλέγει προσεκτικὰ τοὺς προσκεκλημένους του ὥστε νὰ ταιριάζουν ἢ νὰ μὴν ἔχει προηγηθεῖ παρεξήγηση μεταξύ τους.
— Πρὶν ἀποπλεύσει, ἐνημερώνεται γιὰ τὸν καιρὸ ἀπὸ ἔγκυρες πηγὲς καὶ κάνει τὸν ἀπαραίτητο ἔλεγχο τοῦ μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

— Ἐὰν ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὰ κατοικίδια ζῶα, φροντίζει νὰ τὸ καταστήσει σαφὲς τὴν ὥρα ποὺ προσκαλεῖ.
— Ἀποφεύγει νὰ βάζει τὴ μουσικὴ στὴ διαπασῶν στὰ ἀγκυροβόλια. Ὑπάρχουν στὰ γειτονικὰ σκάφη ἄνθρωποι ποὺ εἶναι καταπονημένοι –ἡ θάλασσα κουράζει– καὶ θέλουν νὰ ἀναπαυθοῦν.
— Δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ ζητήσει ἀπὸ τοὺς προσκεκλημένους του νὰ τὸν βοηθήσουν σὲ ναυτικὲς δουλειές.
— Βοηθᾶ τοὺς ἡλικιωμένους, τὶς κυρίες καὶ τὰ παιδιὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦν καὶ νὰ ἀποβιβασθοῦν ἀπὸ τὸ σκάφος.
— Χαιρετᾶ ὅταν συναντήσει ἄλλο σκάφος στὴ θάλασσα.



Δίνουμε φιλοδώρημα στὸν γκρούμ ἀναλόγως τοῦ πόσες ἀποσκευὲς θὰ κουβαλήσει καὶ τοῦ πόσο μακριὰ εἶναι τὸ δωμάτιο.

27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27

ΤΟ ΦΙΛΟΔΩΡΗΜΑ

— **Τὸ** φιλοδώρημα εἶναι ἔκφραση ἐπιβραβεύσεως ἰδιαίτερων ὑπηρεσιῶν καὶ ὄχι κεκτημένο δικαίωμα. Ὑπάρχουν ὅμως ὁρισμένες ἐπαγγελματικὲς κατηγορίες ὅπου θεωρεῖται ὑποχρεωτικό: κομμωτήρια, βεστιάρια, ἀχθοφόροι, ξεναγοί. Ὁ Ἀριστοτέλης Ὠνάσης συνήθιζε νὰ δίνει προκαταβολικῶς πουρμπουάρ, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ Ναστραντὶν Χότζας τὴν πρώτη φορὰ ποὺ πήγαινε στὸ χαμάμ.

— Ἐὰν τὸ φιλοδώρημα συμπεριλαμβάνεται, συνήθως δὲν χρειάζεται νὰ ἀφήσουμε κάτι παραπάνω. Ἐὰν ὅμως εἴμεθα ἰδιαιτέρως εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση, ἀφήνουμε ἕνα ἐπιπλέον 5-10% γιὰ νὰ δείξουμε τὴν ἱκανοποίησή μας.

— Ἐὰν τὸ σέρβις εἶναι κακό, ὑπάρχουν δύο σχολές. Ἡ πρώτη ὑποστηρίζει ὅτι δὲν ἀφήνουμε τίποτε καὶ ἡ δεύτερη ὅτι ἀφήνουμε λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ 10%, ποὺ εἶναι τὸ ἐλάχιστο, ὥστε τὸ μήνυμα νὰ ληφθεῖ ἀπὸ τὸν παραλήπτη. Ἐὰν τὸ σέρβις εἶναι ἄριστο, φθάνουμε ἕως καὶ τὸ 20%.

— **Οἱ** τιμὲς τῶν φιλοδωρημάτων ποικίλλουν. Ὑπάρχουν πάντως ὁρισμένα πλαφόν, τὰ ὁποῖα αὐξομειώνονται ἀναλόγως τοῦ μέρους καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν.

Α. Πορτιέρης: 2-3 €
Β. Ἀχθοφόρος: 1-2 € τὴ βαλίτσα.
Γ. Σερβιτόρος: 10-15% τοῦ λογαριασμοῦ.
Δ. *Room Service*: 3-5 €
Ε. Καμαριέρες: 2-3 € τὴν ἡμέρα.
Στ. *Concierge*: 10 €
Ζ. Παρκαδόρος: 3 €
Η. Γκαρνταρόμπα: 3 €

— Εἶναι ἀγενὲς νὰ μαζεύουμε ὅ,τι ψιλὰ μᾶς περισσεύουν, ἰδιαιτέρως μικρὰ κέρματα, γιὰ νὰ δώσουμε φιλοδώρημα.

— Ἐὰν πληρώνουμε μὲ πιστωτικὴ κάρτα, μποροῦμε νὰ χρεώσουμε σ' αὐτὴν τὸ φιλοδώρημα, ἂν καὶ ἡ λύση τῶν μετρητῶν ἀποτελεῖ μιὰ ἐγγύηση ὅτι τὰ χρήματα θὰ φθάσουν στὰ χέρια αὐτοῦ γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ δίνουμε.

— Τὸ ἂν δίνουμε φιλοδώρημα πρὶν ἢ μετὰ τὴν ἄφιξή μας σ' ἕνα ξενοδοχεῖο εἶναι θέμα χαρακτῆρος. Δὲν εἶναι λίγοι αὐτοὶ ποὺ προκρίνουν τὰ προκαταβολικὰ πουρμπουὰρ γιὰ νὰ τύχουν ἰδιαίτερης προσοχῆς καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς διαμονῆς τους, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἐπίσης λίγοι αὐτοὶ ποὺ τὸ θεωροῦν ἄκομψο.

— Στὸ ξενοδοχεῖο δὲν ἀφήνουμε φιλοδώρημα στοὺς ἰδιοκτῆτες ἢ τοὺς διευθυντές. Μιὰ εὐχαριστήρια ἐπιστολὴ ὅμως θὰ ἦταν καλοδεχούμενη.

— Συνήθως δείχνουμε γενναιοδωρία στοὺς νεαροὺς ποὺ κάνουν κατ' οἶκον διανομὲς πίτσας ἢ ἄλλου ἕτοιμου φαγητοῦ. Πρόκειται γιὰ νέους ποὺ τὸ ἔχουν ἀνάγκη.

— Στοὺς ὁδηγοὺς ταξὶ δίνουμε ἀπὸ 5 ἕως 10% τῆς κούρσας, ἐὰν ἦταν εὐχάριστοι καὶ ἐξυπηρετικοὶ (π.χ. νὰ πάρουν τὶς βαλίτσες) κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διαδρομῆς. Στοὺς φωνασκοῦντες, ὑβρίζοντες ἢ ἔχοντες τὸ ραδιόφωνο στὴ διαπασῶν, τὸ φιλοδώρημα, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀντενδείκνυται.

— Στοὺς ἱερεῖς δὲν δίνουμε φιλοδώρημα. Ἐὰν τὸ ἐπιθυμοῦμε, κάνουμε μιὰ δωρεὰ πρὸς τὴν ἐκκλησία.

— Δὲν δίνουμε ποτὲ φιλοδώρημα σ' ἕναν ἰατρὸ ἢ ἕναν δικηγόρο. Ἐὰν μείνουμε εὐχαριστημένοι, τοὺς ἀποστέλλουμε ἕνα δῶρο.

— Στὸν ταχυδρόμο ποὺ μᾶς ἐπιδίδει ἕνα τηλεγράφημα ἢ μιὰ συστημένη ἐπιστολή, ἀποφεύγουμε νὰ δώσουμε φιλοδώρημα.

— Στοὺς μεταφορεῖς ἐπίπλων ἢ βαρέων ἀντικειμένων ἀφήνουμε πάντοτε κάτι γιὰ τὸν κόπο τους.

— Στὸ κομμωτήριο δίνουμε σὲ ὅλους ὅσοι μᾶς περιποιοῦνται, ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτη του.

— Στὶς ἐκδρομές, ὅταν συνοδευόμεθα ἀπὸ καλὸν ξεναγὸ καὶ ὁδηγὸ εἶναι σύνηθες νὰ συγκεντρώνουμε, ὡς γκρούπ, ἕνα ἐπιπλέον ποσό.

— Ὅταν φιλοξενούμεθα σ' ἕνα σπίτι μὲ ὑπηρετικὸ προσωπικὸ ἢ σὲ ἕνα σκάφος μὲ πλήρωμα, ἀναλόγως τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς διαμονῆς, ἀφήνουμε ἕναν φάκελο μὲ χρήματα. Προϋπόθεση βεβαίως εἶναι νὰ ἐνημερώσουμε τοὺς οἰκοδεσπότες μας.

— Στὸ ἑστιατόριο τὸ φιλοδώρημα ἐπιβάλλεται, ἐὰν ἔχουμε ἰδιαίτερες ἀπαιτήσεις: νὰ ζητήσουμε δηλαδὴ νερὸ γιὰ τὸν σκύλο μας, μιὰ εἰδικὴ παραγγελία γιὰ ἕνα παιδί, κλπ.

— Στὰ κρουαζιερόπλοια εἶναι ἰδιαιτέρως διαδεδομένο τὸ φιλοδώρημα, ἴσως γιατὶ εἶναι ἕνας παραδοσιακὸς τρόπος ταξιδιοῦ, ὅπου ἔχουν ἐπιβιώσει ἔθιμα παλαιῶν ἐποχῶν. Δὲν ἀφήνουμε φιλοδώρημα στὸν πλοίαρχο ἢ στοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ πλοίου.

— Στὰ ἰδιωτικὰ ἀεροπλάνα ἀφήνουμε φιλοδώρημα στὸ πλήρωμα, αὐτὸ ὅμως δὲν ἰσχύει στὰ ἀεροπλάνα τῆς γραμμῆς.

— Στὶς καμαριέρες συνήθως ἀφήνουμε τὴν ἡμέρα ποὺ φεύγουμε

ἕνα ποσό, τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς διαμονῆς μας (π.χ. 7 ἡμέρες ἐπὶ 3 εὐρώ: 21 εὐρὼ γιὰ ἑβδομαδιαία διαμονή). Τὸ ἴδιο κάνουμε καὶ μὲ τὴ ρεσεψιόν, ἀφήνοντας ἕναν φάκελο μὲ χρήματα καὶ ζητώντας ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους νὰ τὸ μοιρασθοῦν.



Ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον χονδροειδεῖς τρόπους ἐπιδείξεως εἶναι νὰ πληρώνει κανεὶς βγάζοντας ἀπὸ τὸ πορτοφόλι μάτσο τὰ χαρτονομίσματα, ἰδίως σὲ μέρη ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28

ΤΟ ΧΡΗΜΑ

Οἱ φίλοι, τὸ ταλέντο καὶ οἱ καλοὶ τρόποι
μποροῦν νὰ σὲ πᾶνε λίγο πιὸ μακριὰ ἀπὸ ὅσο μπορεῖ τὸ χρῆμα.

Εἶναι ἕνα θέμα ταμπού: γενεὲς Ἑλλήνων μεγάλωσαν ἀποφεύγοντας νὰ συζητοῦν γιὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παρηγοριὰ ὅτι «τὸ χρῆμα δὲν φέρνει τὴν εὐτυχία». Σήμερα φθάσαμε στὸ ἄλλο ἄκρο: «τὸ χρῆμα ἀγοράζει τὰ πάντα». Βεβαίως ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στὴ μέση. Οὔτε μποροῦμε νὰ βασίσουμε τὴ ζωή μας μόνον στὰ χρήματα, οὔτε γίνεται νὰ ζήσουμε χωρὶς αὐτά.

— **Ἡ** ἐπίδειξη πλούτου ἦταν ἀνέκαθεν κακόγουστη, εἴτε μὲ τὶς κυρίες ποὺ εἶναι βαρυφορτωμένες μὲ κοσμήματα εἴτε μὲ τοὺς κυρίους ποὺ παίζουν νευρικὰ μὲ τὰ κλειδιὰ τῆς *Porsche* ἢ τῆς *Ferrari* τους.

— **Τὸ** ἄγχος τῆς ἐπιδείξεως καταλαμβάνει κυρίως τοὺς νεοαφιχθέντες στὸ βασίλειο τοῦ Μαμωνᾶ. Μετὰ τὴ δεύτερη γενιὰ τὸ χρῆμα γίνεται πιὸ διακριτικό, γιὰ νὰ καταλήξει ἀόρατο στὴν τρίτη γενιὰ πλούτου.

— **Δὲν** ἐπιδεικνύουμε αὐτὰ ποὺ ἀγοράσαμε οὔτε ἀποκαλύπτουμε ἐμφαντικῶς τὴν τιμή τους.

— **Τὸ** χρῆμα ἀγοράζει τὴν καλὴ συμπεριφορά; Ὁ δημοσιογράφος Γιῶργος Πανόπουλος, σ' ἕνα ἄρθρο του γιὰ τὶς νέες τάσεις τοῦ *life style*, στὸ κεφάλαιο *Νεοβαρβαρισμός*, σημειώνει χαρακτηριστικῶς: «Στὸ ἑστιατόριο ἕνα κινητὸ κουδουνίζει ἐνοχλητικά. Ὁ ὁδηγὸς ποὺ

σὲ ἀκολουθεῖ πίσω σου κορνάρει δαιμονισμένα γιατὶ βιάζεται. Ἡ *Wall Street Journal* ἔγραψε ὅτι ἡ "ἐπιδημία τῆς ἀγένειας ἀποτελεῖ ἴσως τὴν ἀθέατη πλευρὰ τῆς νέας οἰκονομίας. Ὁ ξαφνικὸς πλοῦτος ποὺ ἀπέκτησαν χιλιάδες ἀπροετοίμαστοι ἄνθρωποι, τοὺς κάνει νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτούς τους ὑπεράνω τῶν κανόνων τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς, στοὺς ὁποίους ὅμως θεωρητικὰ πιστεύουν"».

— Ὁ Μολλιέρος τὸ εἶπε εὐκρινῶς στὸν *Φιλάργυρο*: «Αὐτοὶ ποὺ δανείζονται εἶναι δυστυχεῖς». Ὄχι ὅμως μόνον αὐτοί, θὰ προσθέταμε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δανείζουν. Ὑπάρχει μιὰ λαϊκὴ ρήση ποὺ λέει: «Τὸ χρέος εἶναι σὰν τὸ μωρό. Ὅσο πιὸ μικρὸ εἶναι, τόσο περισσότερο φωνάζει». Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη ρήση, «Ὅταν χρωστᾶς λίγα, δὲν μπορεῖς νὰ κοιμηθεῖς. Ὅταν χρωστᾶς πολλά, χάνει τὸν ὕπνο του ὁ δανειστής».

— Προσπαθοῦμε νὰ ἀποφεύγουμε νὰ δανειζόμεθα καὶ ἰδίως ἀπὸ φίλους μας. Ἔχουν προκληθεῖ πάμπολλες παρεξηγήσεις. Ἐὰν δανεισθοῦμε, ἐπιστρέφουμε τὰ χρήματα ποὺ χρωστοῦμε στὴν ἡμερομηνία ποὺ συμφωνήσαμε, χωρὶς καθυστέρηση. Δὲν δανείζουμε δανεισθέντα ἀντικείμενα. Τὰ βιβλία, οἱ δίσκοι, τὸ κουτὶ μὲ τὸν καφὲ τοῦ γείτονα, ἐπιστρέφονται ἅμα τῇ χρήσει τους. Αὐτοκίνητα συνήθως δὲν δανείζονται. Σὲ περίπτωση ποὺ προκαλέσουμε ζημία σὲ δανεισθέντα εἴδη, τὴν ἀποκαθιστοῦμε.

— Σύμφωνα μὲ μιὰ ἀριστοκρατικὴ ἄποψη: «Ξεχνοῦμε ὅταν μᾶς χρωστοῦν, ἐνθυμούμεθα ὅταν χρωστοῦμε».

— Ἐὰν συναντήσουμε σὲ μιὰ κοινωνικὴ ἐκδήλωση ἕναν γνωστό μας ποὺ μᾶς χρωστᾶ χρήματα, τὸν χαιρετοῦμε χωρὶς περαιτέρω σχόλια, διότι δὲν εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος χῶρος γιὰ τέτοιου εἴδους συζητήσεις. Τὴν ἑπομένη ὅμως ἔχουμε κάθε δικαίωμα νὰ τοῦ τὸ ὑπενθυμίσουμε.

— **Τὰ** εἰσοδήματά μας εἶναι προσωπικὸ δεδομένο, ὁπότε ἀποφεύγουμε τὴν ἐρώτηση «πόσα κερδίζεις τὸν μῆνα», οὔτε κάνουμε συναλλαγὲς τοῦ τύπου «ἂν μοῦ πεῖς τὸν μισθό σου, θὰ σοῦ πῶ τὸν δικό

μου». Πάντοτε θὰ βρεθεῖ κάποιος νὰ αἰσθανθεῖ ἄσχημα γιατὶ κερδίζει λιγότερα.

— Ὑπάρχουν δύο προσεγγίσεις τοῦ φαινομένου τῆς ἐπαιτείας: ἡ πρώτη ὑποστηρίζει ὅτι πρόκειται γιὰ συνανθρώπους μας ποὺ ἔχουν πραγματικὴ ἀνάγκη. Ἡ δεύτερη ὁμιλεῖ γιὰ ἐκμετάλλευση, ἐπὶ παραδείγματι τῶν παιδιῶν τῶν φαναριῶν, ἀπὸ κυκλώματα. Δὲν ἔχουμε καμιὰ ὑποχρέωση νὰ δίνουμε χρήματα, ὅταν μᾶς τείνουν τὴν παλάμη. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὅταν τὸ κάνουμε, πρέπει νὰ γίνεται μὲ διακριτικὸ τρόπο.

— «**Πόσο** κάνει τὸ φόρεμά σου ἢ τὸ κοστούμι σου ἢ τὸ ρολόι σου ἢ ἡ τσάντα σου;» «Δὲν θυμᾶμαι» εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη ἀπάντηση στὴ μὴ ἐνδεδειγμένη ἐρώτηση.

— Ἔχουμε κάθε δικαίωμα νὰ κρατοῦμε ἢ νὰ σπαταλᾶμε, νὰ δανείζουμε ἢ ἀκόμη καὶ νὰ πετοῦμε τὰ χρήματά μας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, δείχνουμε εὐαισθησία στὶς οἰκονομικὲς ἀνάγκες τῶν οἰκείων μας.

— Ἐὰν δὲν θέλουμε νὰ δανείσουμε χρήματα σὲ ἕναν γνωστό μας ποὺ μᾶς τὸ ζητᾶ φορτικῶς, ἡ ἀπάντησή μας εἶναι: «Συγγνώμη, γνωρίζω ὅτι ἔχεις δυσκολίες, ἀλλὰ εἶναι θέμα ἀρχῆς νὰ μὴ δανείζω χρήματα».

— Ποτὲ δὲν λέμε ψέματα γιὰ τὴν οἰκονομική μας κατάσταση καὶ δὲν δίνουμε τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωση ὅτι ἔχουμε χρήματα.

— Δὲν χρειάζεται νὰ ἐπιμένουμε ὅτι εἴμεθα φτωχοί.

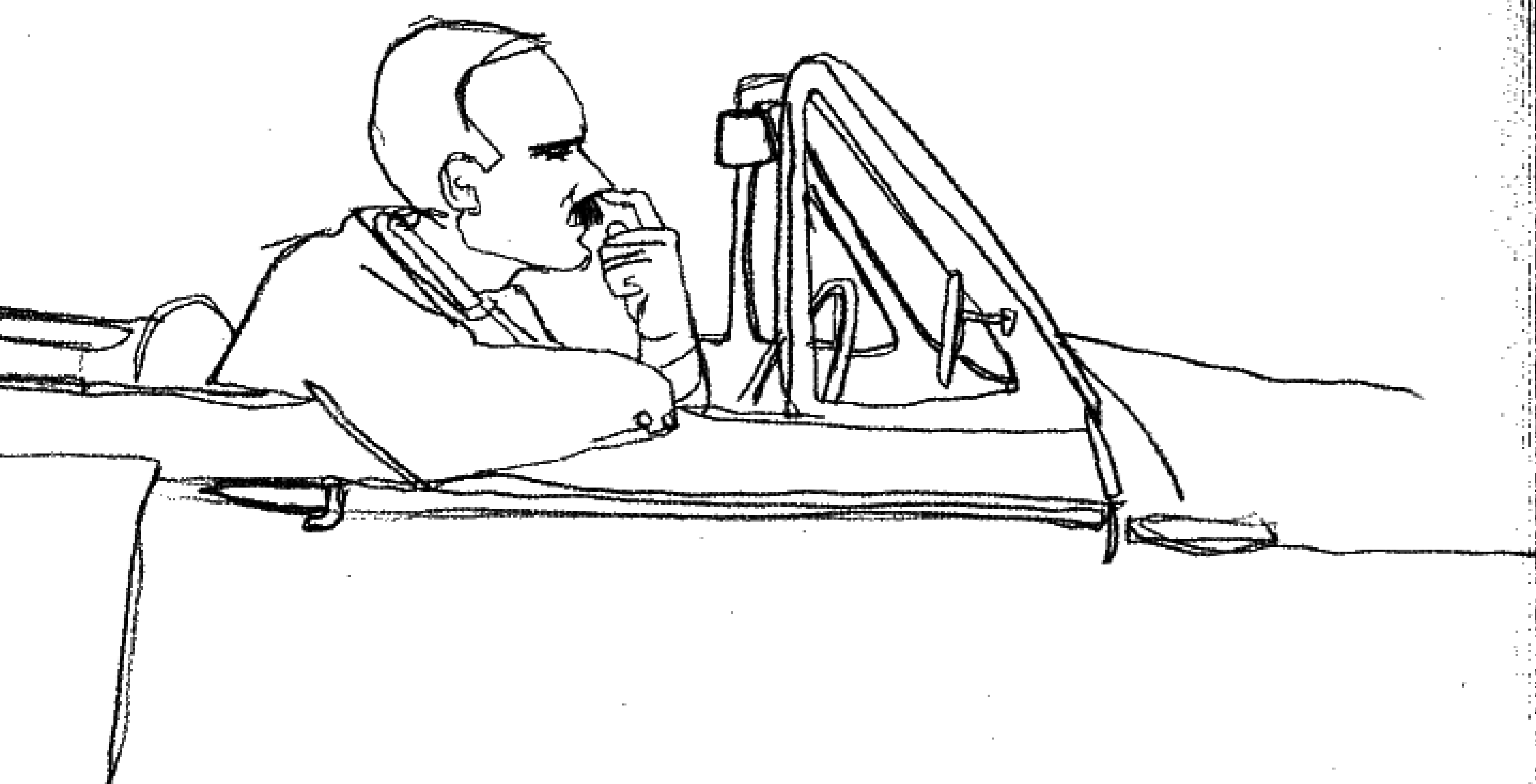
— **Τὸ** πρέπον, ἐὰν κανεὶς δὲν ἔχει μεγάλη περιουσία καὶ συναναστρέφεται ἀνατριχιαστικὰ πλουσίους, εἶναι νὰ παραμένει σιωπηλός, καὶ ἐὰν ἐρωτηθεῖ, νὰ ἀπαντήσει ὅτι «διαθέτει τόσα, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς τὴ βοήθεια ἄλλων».

— **Οἱ** ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν χρήματα δὲν μιλοῦν ποτὲ γι' αὐτά, τῇ ἐξαιρέσει ὁρισμένων νεόπλουτων.

— Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἐποχὴ τῶν παρασίτων, οἱ προνομιοῦχοι

μισοῦν νὰ τοὺς ἐκμεταλλεύονται. Ὅταν μᾶς κερνοῦν συνεχῶς, καλὸ εἶναι νὰ κάνουμε μιὰ κίνηση ἀνταποδόσεως ποῦ καὶ ποῦ, ἂν καὶ ὁ κανόνας εἶναι νὰ μὴν ἀποδεχόμεθα ποτὲ μιὰ πρόσκληση ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ἀνταποδώσουμε.

— Στὴν ἐρώτηση ποὺ ἔκαναν στὸν Θεμιστοκλῆ γιατί πάντρεψε τὴν κόρη του μὲ ἕναν φτωχὸ ἀντὶ γιὰ ἕναν πλούσιο, ἀπήντησε: «Προτιμῶ ἄνθρωπο ποὺ νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα, παρὰ χρήματα ποὺ νὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἄνθρωπο».
— Πολλὰ ζευγάρια ἀντιμετωπίζουν δυσκολίες διαχειρίσεως τῶν χρημάτων τους λόγῳ ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης. Τὸ ἰδεῶδες εἶναι νὰ ὑπάρχει κοινὸ ταμεῖο.
— Ἐπίσης, στὶς φιλικὲς σχέσεις δημιουργοῦνται τριβὲς λόγῳ οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων. Παράδειγμα: δὲν προτείνουμε σὲ ἕναν φίλο μας μὲ πενιχρὲς οἰκονομικὲς ἀπολαβὲς ἀκριβὰ ἑστιατόρια ἢ καταστήματα.
— Ἀπὸ τὸ παλαιὸ *savoir-vivre* ἔχει ἐπιζήσει ἡ συνήθεια μιὰ κυρία, ὅταν θέλει νὰ πληρώσει, νὰ δίνει τὰ χρήματα στὸν κύριο γιὰ νὰ τὸ πράξει.



Ἂν καὶ τὸ αὐτοκίνητο ἀποτελεῖ τὸν ἰδιωτικὸ χῶρο τοῦ ἰδιοκτήτη του, παρ' ὅλα αὐτὰ ἂς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὰ πάντα φαίνονται μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα. Ἔτσι, φροντίζουμε, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ μὴν σκαλίζουμε τὴ μύτη μας.

29 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29

ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΟ

Τὸ νὰ ἀγοράσουμε ἕνα πολυτελὲς αὐτοκίνητο εἶναι καθαρὴ περίπτωση ἀλτρουισμοῦ. Τὸ κάνουμε μόνο γιὰ τοὺς ἄλλους. Γιὰ νὰ τοὺς ἐντυπωσιάσουμε.

Στὴ χώρα μας ὑπάρχει ἕνα ἰδιότυπο *savoir-vivre* τῶν ὁδηγῶν αὐτοκινήτων: ὁρισμένοι ταυτίζουν τὴν ἱπποδύναμη μὲ τὴν ἀνθρώπινη δύναμη, ἐπιμένοντας ὅτι τὴν προτεραιότητα ἔχουν τὰ αὐτοκίνητα μὲ τὸν μεγαλύτερο κυβισμό. Τοῦτο εἶναι λανθασμένο καὶ ἀμετροεπές. Ὁ σωστὸς τρόπος συμπεριφορᾶς ἑνὸς ὁδηγοῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁ συνδυασμὸς κοινῆς λογικῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν Κώδικα Ὁδικῆς Κυκλοφορίας.

- **Τὸ** αὐτοκίνητο δὲν εἶναι μόνον μέσον φαντασιώσεως ἢ ἐπιδείξεως, ἀλλὰ τρόπος ζωῆς.
- Γιὰ πολλοὺς τὸ αὐτοκίνητο ἀποτελεῖ προέκταση τοῦ ἑαυτοῦ τους. Ὁ τρόπος ποὺ τὸ προφυλάσσουμε καὶ ὁ τρόπος ποὺ ὁδηγοῦμε ἔχουν σχέση μὲ τὴν προσωπικότητά μας.

— Ἐὰν ἕνας γνωστός μας ζητᾶ ἐπιμόνως νὰ τοῦ δανείσουμε τὸ αὐτοκίνητό μας γιὰ μιὰ βόλτα, ἡ ἀπάντηση εἶναι: «Συγγνώμη, ἀλλὰ εἶναι θέμα ἀρχῆς νὰ μὴν δανείζω τὸ αὐτοκίνητό μου».

— **Ἂν** καὶ τὸ αὐτοκίνητο ἀποτελεῖ τὸν ἰδιωτικὸ χῶρο τοῦ ἰδιοκτήτη του, παρ' ὅλα αὐτὰ ἂς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὰ πάντα φαίνονται μέσα ἀπὸ τὰ παράθυρα. Ἔτσι, φροντίζουμε, ἐπὶ παραδείγματι, νὰ μὴν σκαλίζουμε τὴ μύτη μας καὶ ἐπίσης δὲν ἐκδηλώνουμε τὸ ἐρωτικό μας πάθος πρὸς τὸν/τὴν συνεπιβάτη μας σταματημένοι στὸν σηματοδότη ἤ, τὸ χειρότερο, ἐν κινήσει.

— **Φροντίζουμε** πάντα τὸ αὐτοκίνητό μας νὰ μὴν ἔχει λεκέδες στὰ καθίσματα, χαρτιὰ καὶ σκουπίδια στὸ πάτωμα. Εἶναι ὅμως ὑπερβολικὸ νὰ περιποιούμεθα τὸ αὐτοκίνητό μας περισσότερο π.χ. ἀπὸ τὴ σύντροφό μας ἢ νὰ περνοῦμε ὧρες ἐπὶ ὡρῶν πλένοντας ἢ γυαλίζοντάς το.

— **Δὲν** πετοῦμε σκουπίδια καὶ κυρίως δὲν ἀδειάζουμε τὸ σταχτοδοχεῖο ἀπὸ τὸ παράθυρο.

— **Δὲν** ξεχνᾶμε νὰ συντηροῦμε τὸ αὐτοκίνητό μας σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ κατασκευαστῆ, διότι ἡ δυσλειτουργία τῆς μηχανῆς, τὰ ἐλαττωματικὰ φλάς, τὰ ξεφούσκωτα λάστιχα, οἱ χαλασμένοι ὑαλοκαθαριστῆρες μπορεῖ νὰ προκαλέσουν ἀτύχημα.

— **Ἐὰν** τρακάρουμε ἢ προκαλέσουμε ζημιὰ σὲ παρκαρισμένο αὐτοκίνητο, ἀφήνουμε ἕνα σημείωμα μὲ τὰ στοιχεῖα μας.

— **Ποτὲ** δὲν ἐγκαταλείπουμε ἕνα αὐτοκίνητο ἢ ἕναν πεζὸ ποὺ ἔχουμε χτυπήσει. Πάντα σταματοῦμε καὶ ἀνταλλάσσουμε στοιχεῖα ὅταν ἔχει προκληθεῖ ἀτύχημα. Σὲ περίπτωση τραυματισμοῦ, ἀναμένουμε τὸ ὄχημα τοῦ ΕΚΑΒ.

— **Ἂν** δοῦμε κάποιον νὰ χτυπᾶ ἕνα παρκαρισμένο αὐτοκίνητο καὶ νὰ τὸ ἐγκαταλείπει, προσφέρουμε τὴ μαρτυρία μας στὸν ὁδηγὸ τοῦ παρκαρισμένου αὐτοκινήτου.

— **Ὅταν** εἴμεθα μάρτυρες ἑνὸς ἀτυχήματος, προσφερόμεθα νὰ καταθέσουμε ἐπισήμως στὴ δίκη ὅσα ἔχουμε δεῖ.

— **Ἔχουμε** τὸν νοῦ μας ὅταν ὁδηγοῦμε ὑπὸ βροχὴν νὰ μὴ βρέξουμε τοὺς πεζούς.

— **Προσέχουμε** ποῦ σταθμεύουμε: ὄχι ἐκεῖ ποὺ ἀπαγορεύεται, στὶς διπλὲς κίτρινες γραμμὲς ἢ ἐκεῖ ποὺ δυσκολεύουμε τὴν κίνηση τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἄλλων αὐτοκινήτων (διπλοπαρκαρίσματα). Ἐπίσης, δὲν σταθμεύουμε ποτὲ σὲ εἴσοδο γκαρὰζ οὔτε τόσο κοντὰ στὸ διπλανὸ αὐτοκίνητο, ὥστε ὁ ὁδηγός του νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα.

— **Δὲν** σταθμεύουμε ἐπάνω στὸ πεζοδρόμιο. Τὸ πεζοδρόμιο ἀνήκει στοὺς πεζούς. Πολλοὶ ὁδηγοί, μὲ μοναδικὴ δικαιολογία ὅτι δὲν θέλουν νὰ ἐμποδίζουν τὴν κυκλοφορία τῶν ἄλλων ὀχημάτων, σταθμεύουν ἐπάνω στὸ πεζοδρόμιο. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση ὅμως εἶναι ἡ κυκλοφορία τῶν πεζῶν ποὺ ἐμποδίζεται, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμό, ὥστε πολλοὶ νὰ ἀναγκάζονται νὰ κατεβαίνουν μὲ τὰ παιδικὰ καροτσάκια στὸν δρόμο, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μετακινηθοῦν. Κάτι τέτοιο ὅμως εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνο.

— **Ἀφήνουμε** στοὺς ἄλλους τὸν χῶρο καὶ τὸν χρόνο νὰ κάνουν ἑλιγμοὺς σταθμεύσεως, χωρὶς νὰ τοὺς ἐκνευρίζουμε κορνάροντάς τους.

— **Δὲν** ἐκδικούμεθα προκαλῶντας ζημιὰ στὸ αὐτοκίνητο ποὺ ἔχει σταθμεύσει στὸ ἰδιωτικὸ πάρκινγκ μας. Ἀρκεῖ νὰ τηλεφωνήσουμε στὴν ἀστυνομία, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μόνη ἁρμόδια νὰ τιμωρήσει τὸν παραβάτη.

— **Δὲν** ὑπάρχει κανένας νόμος ποὺ νὰ ἀπαγορεύει τὸ νὰ καταλάβει κάποιος δύο θέσεις σταθμεύσεως, εἶναι ὅμως πολὺ ἐγωιστικὸ νὰ τὸ πράξουμε. Ἐπειδὴ λοιπὸν κάτι παρόμοιο μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ σὲ μᾶς, ὅ,τι ὁ νόμος ἀμελεῖ, οἱ καλοὶ τρόποι τὸ θυμοῦνται.

— Δὲν καταλαμβάνουμε τὴ θέση σταθμεύσεως αὐτοῦ πού, ὁλοφάνερα, προσπαθεῖ καὶ προσπαθοῦσε πρὶν ἀπὸ μᾶς νὰ σταθμεύσει ἐκεῖ.

— Χρησιμοποιοῦμε μὲ μέτρο τὴν κόρνα, προσπαθώντας νὰ μὴ σπέρνουμε τὸν τρόμο στοὺς πεζοὺς ἢ στοὺς ἀναποφάσιστους ποὺ πᾶνε ἀργὰ γιατὶ ἔχουν χαθεῖ. Εἰδικότερα ὅμως στὴ χώρα μας τὸ κλάξον δικαιολογεῖται, διότι πολλοὶ εἶναι ἀφηρημένοι καὶ καθυστεροῦν νὰ ξεκινήσουν ὅταν ἀνάβει ὁ πράσινος σηματοδότης. Προτιμοῦμε πάντως νὰ κάνουμε σῆμα μὲ τὰ φῶτα πορείας μας.

— Δὲν φρενάρουμε καὶ δὲν ξεκινοῦμε τὸ αὐτοκίνητο ἀπότομα.

— Δὲν χτυποῦμε μὲ δύναμη τὶς πόρτες, δὲν μαρσάρουμε καὶ δὲν κορνάρουμε, ἰδιαιτέρως σὲ κατοικημένες περιοχὲς καὶ σὲ ὧρες κοινῆς ἡσυχίας.

— Ὁ συναγερμὸς τῶν αὐτοκινήτων σὲ πολλὲς περιπτώσεις τείνει νὰ ἀκούγεται σὰν τὸν ἐθνικὸ ὕμνο τοῦ δρόμου. Ποῦ καὶ ποῦ ὁ συναγερμὸς μπορεῖ νὰ διώχνει καὶ κανέναν κλέφτη, ἀλλὰ τὶς περισσότερες φορὲς τὸ μόνο ποὺ κάνει εἶναι νὰ ἐνοχλεῖ τοὺς ὑπόλοιπους ποὺ ζοῦν καὶ περπατοῦν τριγύρω. Στὴν Ἀμερική, σὲ πολλὲς πολιτεῖες, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἡ κατάσταση, στέλνει ἡ ἀστυνομία γερανὸ ποὺ μαζεύει τὸ «φωνακλάδικο» αὐτοκίνητο.

— Πολλὲς φορές, ἀντὶ κάποιος νὰ σταματήσει στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου καὶ νὰ περιμένει νὰ κατεβεῖ ἀπὸ τὸ σπίτι του ὁ φίλος του, στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ τοῦ κορνάρει. Κάτι τέτοιο εἶναι δεῖγμα κακῆς συμπεριφορᾶς, μιᾶς καὶ ἐνοχλεῖ ὅλους τοὺς γείτονες, καὶ ταυτοχρόνως μειώνει καὶ τὴν ὑπόληψη αὐτοῦ ποὺ καλεῖται κατὰ τέτοιον τρόπο.

— Ἂν καὶ ὑπάρχουν κανόνες ποὺ διέπουν τὴ χρήση τῶν προβολέων τοῦ αὐτοκινήτου, φαίνεται πὼς οἱ ὁδηγοὶ μὲ τὴν πάροδο τῶν

ἐτῶν ἔχουν διαμορφώσει τὸν δικό τους κώδικα λειτουργίας τῶν φώτων. Γιὰ παράδειγμα, ἂν κάποιος μπροστά μας πηγαίνει ἀργὰ καὶ εἶναι στὴν ἀριστερὴ λωρίδα, τὸν τυφλώνουμε μὲ τοὺς προβολεῖς, γιὰ νὰ ἀλλάξει λωρίδα. Ὅταν θέλουμε νὰ ποῦμε στὸν ἄλλο ὅτι ἐμεῖς θὰ περάσουμε, πάλι ἡ ἴδια ἱστορία. Καλὸ εἶναι νὰ μὴν ξεχνοῦμε τοὺς προβολεῖς μας (σπόιλερ, ὁμίχλης, κλπ.) ἀναμμένους, γιατὶ τυφλώνουν τοὺς ἄλλους ὁδηγοὺς καὶ μπορεῖ κάτι τέτοιο νὰ ἀποβεῖ καὶ ἐπικίνδυνο.

— Θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἔχουμε στὸ αὐτοκίνητο ὁδικοὺς χάρτες, τρίγωνο, πυροσβεστήρα καὶ ἕνα κουτὶ μὲ εἴδη πρώτων βοηθειῶν. Τὰ τελευταῖα ἄλλωστε προβλέπονται ἀπὸ τὸν Κώδικα Ὁδικῆς Κυκλοφορίας.

— Ὅταν ἔχουμε χαθεῖ καὶ ζητοῦμε πληροφορίες ἀπὸ περαστικούς, τοὺς μιλοῦμε πάντα στὸν πληθυντικό, ἀνεξαρτήτως τῆς ἡλικίας τους.

— Ὅταν ὁδηγοῦμε, ἀποφεύγουμε νὰ βρίζουμε καὶ νὰ κάνουμε ἄσχημες χειρονομίες.

— Δὲν περνοῦμε πάνω ἀπὸ λακκοῦβες μὲ νερό, γιὰ νὰ καταβρέξουμε τοὺς περαστικούς.

— Ἂς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι τὸ αὐτοκίνητό μας δὲν εἶναι ἡ τουαλέτα μας. Ὅταν σταματοῦμε στὸν σηματοδότη, μποροῦμε νὰ φτιάχνουμε τὴ γραβάτα μας, τὰ μαλλιά μας, ἀλλὰ ὄχι νὰ κάνουμε μιὰ ὁλοκληρωμένη κούρα ὀμορφιᾶς.

— Στὶς διασταυρώσεις, ὅταν βρισκόμεθα στὰ δεξιὰ ἑνὸς ἄλλου αὐτοκινήτου, ἔχουμε προτεραιότητα, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχει διαφορετικὴ σήμανση.

— Ὁ πεζός, ὡς πιὸ εὐάλωτος, ἔχει προτεραιότητα πάντα, ἀκόμη κι ἂν ἐμεῖς ἔχουμε πράσινο.

— Πρὶν ἀνοίξουμε τὴν πόρτα, καλὸ θὰ ἦταν νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι

δὲν πλησιάζει κανεὶς οὔτε ἀπὸ τὰ δεξιὰ οὔτε ἀπὸ τὰ ἀριστερά μας.

— Δὲν τηλεφωνοῦμε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁδηγήσεως, γιατὶ μπορεῖ εὔκολα νὰ προκληθεῖ ἀτύχημα. Δὲν χρησιμοποιοῦμε τὸ κινητὸ σὲ χώρους ὅπου ἀπαγορεύεται, π.χ. στὸ βενζινάδικο.

— Ἕνας κύριος πρέπει πάντα νὰ προσφέρεται νὰ συνοδεύσει μιὰ κυρία στὸ σπίτι της, καὶ ὅταν ἐκείνη ἀποβιβασθεῖ, νὰ περιμένει μέχρι νὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της καὶ νὰ εἰσέλθει.

— Ἀνοίγουμε τὴν πόρτα στοὺς συνεπιβάτες μας, ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πλευρά. Ἕνας ἄνδρας βοηθᾶ πάντα μιὰ γυναίκα ἢ ἕνα ἄτομο μεγάλης ἡλικίας νὰ ἐπιβιβασθεῖ στὸ αὐτοκίνητο καὶ στὴ συνέχεια κλείνει τὴν πόρτα. Συνηθίζεται ὁ ἄνδρας νὰ ἀνοίγει τὴν πόρτα στὴ γυναίκα πρὶν ὁ ἴδιος μπεῖ στὸ αὐτοκίνητο, ὅπως καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο, νὰ ἀνοίγει τὴν πόρτα στὴν κυρία καὶ νὰ τὴ βοηθᾶ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο, ὅταν ἐκείνη φθάσει στὸν προορισμό της.

— **Ἂν** ἡ γυναίκα ὁδηγεῖ, ὁ ἄνδρας καὶ πάλι τὴ βοηθᾶ νὰ ἐπιβιβασθεῖ στὸ αὐτοκίνητο.

— **Μιὰ** γυναίκα, γιὰ νὰ μπεῖ στὸ αὐτοκίνητο μὲ χάρη, πρῶτα κάθεται καὶ ἐν συνεχείᾳ περιστρέφοντας τὸ σῶμα της βάζει τὰ πόδια της ἑνωμένα μέσα στὸ ὄχημα. Δὲν ἀνασηκώνει τὸ παλτὸ ἢ τὴ φούστα της.

— **Φερόμεθα** στοὺς συνεπιβάτες μας σὰν νὰ εἶναι καλεσμένοι στὸ σπίτι μας. Ἡ τιμητικὴ θέση εἶναι στὰ δεξιὰ τοῦ ὁδηγοῦ. Σὲ ἕνα αὐτοκίνητο ὅμως μὲ σοφέρ, ἡ τιμητικὴ θέση ποὺ προσφέρεται πρώτη εἶναι πίσω δεξιά.

— Ὑπάρχουν διάφοροι σωστοὶ τρόποι τοποθετήσεως τῶν ἐπιβαινόντων, κατὰ περίπτωση. Ἂν οἱ ἐπιβαίνοντες εἶναι ὁ ὁδηγὸς καὶ μιὰ γυναίκα, ἡ γυναίκα κάθεται δίπλα στὸν ὁδηγό, ἐκτὸς κι ἂν

αὐτὸς εἶναι σοφέρ, ὁπότε ἡ γυναίκα κάθεται πίσω δεξιά. Ἂν οἱ ἐπιβαίνοντες εἶναι ὁ ὁδηγός, μιὰ γυναίκα καὶ ἕνας ἄνδρας, ἡ γυναίκα κάθεται δίπλα στὸν ὁδηγό. Ἂν δυὸ ζευγάρια ταξιδεύουν μὲ τὸ ἴδιο αὐτοκίνητο, εἶναι δεῖγμα κακῶν τρόπων νὰ καθίσουν καὶ οἱ δύο γυναῖκες στὸ πίσω κάθισμα. Τὰ ζευγάρια πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιογενῶς μοιρασμένα.

— Δένουμε τὴ ζώνη ἀσφαλείας καὶ προσκαλοῦμε τοὺς συνεπιβάτες μας νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, σὲ ὅποια θέση κι ἂν κάθονται.

— Δὲν καπνίζουμε ποτέ, ἂν δὲν ἔχουμε ζητήσει πρῶτα τὴν ἄδεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἴτε ὁδηγοῦμε εἴτε εἴμεθα ἐπιβάτες.

— **Τὸ** ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ραδιόφωνο. Ρωτοῦμε τοὺς ἄλλους ἂν προτιμοῦν νὰ ἀκούσουν κάτι συγκεκριμένο.

— Δὲν ἀνοίγουμε τὸ παράθυρό μας, ἂν δὲν ρωτήσουμε πρῶτα τοὺς συνεπιβάτες μας.

— **Φροντίζουμε** πάντα νὰ ρωτοῦμε ἂν οἱ συνεπιβάτες μας κρυώνουν ἢ ζεσταίνονται καὶ πράττουμε ἀναλόγως.

— **Ἂν** τὸ ταξίδι πρόκειται νὰ διαρκέσει πολλὲς ὧρες, προτείνουμε στάσεις γιὰ ξεκούραση καὶ ἀνανέωση. Ἴσως οἱ συνεπιβάτες μας νὰ μὴν τολμοῦν νὰ μᾶς τὸ ζητήσουν.

— **Ἂν** καθόμαστε στὴ θέση δίπλα στὸν ὁδηγό, μετακινοῦμε τὸ κάθισμά μας πιὸ μπροστά, γιὰ νὰ μὴν ἐμποδίζουμε αὐτὸν ποὺ κάθεται ἀπὸ πίσω μας.

— Ἀποφεύγουμε τὰ σχόλια γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ὁδηγεῖ ὁ ὁδηγός, γιὰ τὸν δρόμο ποὺ ἔχει ἐπιλέξει νὰ ἀκολουθήσει, γιὰ τὴν ἄνεση ἢ τὶς ἐπιδόσεις του στὴν ὁδήγηση.

— Στὰ μακρινὰ ταξίδια, φροντίζουμε νὰ ἔχουμε μαζί μας μιὰ ἀδιάβροχη σακούλα γιὰ μικροσκουπίδια, τὰ ὁποῖα ἀδειάζουμε μόνο στοὺς ἐνδεδειγμένους κάδους.

— Ὅταν ἕνας ἀστυνομικὸς μᾶς κάνει σῆμα νὰ σταματήσουμε, ὑπακοῦμε καὶ προσπαθοῦμε νὰ εἴμεθα ὅσο πιὸ εὐγενικοὶ γίνεται. Δὲν ἀντιμετωπίζουμε τοὺς τροχονόμους σὰν νὰ εἶναι οἱ ἐχθροί μας.

— Δὲν ὁδηγοῦμε ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐπήρεια ἀλκοὸλ ἢ ναρκωτικῶν.

— Ἀπαγορεύεται νὰ κάνουμε σλάλομ ἀπὸ τὴ μία λωρίδα στὴν ἄλλη.

ΤΟ ΤΑΞΙ

Στὴ χώρα μας κυκλοφοροῦν περισσότερα ἀπὸ 35.000 ταξί. Τὸ ταξὶ γιὰ μᾶς εἶναι ὅπως σὲ ἄλλες χῶρες τὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ μετρό: ἕνα μαζικὸ μέσο μεταφορᾶς. Κατὰ συνέπεια, ἡ εὐρύτατη χρήση τους δημιουργεῖ ἕναν διαφορετικὸ κώδικα συμπεριφορᾶς ἀπ' ὅτι στὶς ἄλλες χῶρες.

Ὁ *Σύνδεσμος Ὁδηγῶν Ταξὶ Ἀθηνῶν* ἐξέδωσε ἕναν κανονισμὸ λειτουργίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀναδημοσιεύουμε ὁρισμένα σημαντικὰ στοιχεῖα *savoir-vivre*:

Ὑποχρεώσεις ὁδηγῶν

— Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου ταξὶ εἶναι ὑποχρεωμένος:

α) Νὰ μὴν ἀρνεῖται μίσθωση, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἐπιβάτης βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοξικῶν οὐσιῶν ἢ μέθης καὶ δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἄλλο νηφάλιο ἄτομο.
β) Νὰ μὴ διακόπτει τὴ μίσθωση γιὰ λόγους προσωπικοὺς ἢ γιὰ λόγους προμίσθωσης, χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ἐπιβάτη.
γ) Νὰ μὴν παρέχει ἐξυπηρέτηση μὲ πολλαπλὴ μίσθωση.
δ) Νὰ μὴν παρέχει ἐξυπηρέτηση μὲ εἴσπραξη κομίστρου κατὰ μεταφερόμενο ἐπιβάτη (εἰσιτήριο) παρὰ μόνο στὶς εἰδικὲς κατ' ἐξαίρεση περιπτώσεις ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὸν νόμο.

— Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάληψη ὑποχρέωσης προμίσθωσης. Κατ' ἐξαίρεση ἐπιτρέπεται ἡ προμίσθωση, ὅταν ὁ μισθωτὴς τοῦ ταξὶ εἶναι τὸ Δημόσιο καὶ ΟΤΑ, καθὼς καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ κοινωνικοὺς λόγους (κηδεῖες, γάμους).

— Στὶς παραπάνω, κατ' ἐξαίρεση περιπτώσεις, οἱ ὁδηγοὶ τῶν αὐτοκινήτων εἶναι ἀπαραίτητα ἐφοδιασμένοι μὲ βεβαίωση τοῦ μισθωτή, στὴν ὁποία ἀναφέρονται ἡ συγκεκριμένη ἡμέρα καὶ ὥρα τῆς μίσθωσης, ἡ διάρκειά της, καθὼς καὶ ἡ τοποθεσία παραλαβῆς τῶν ἐπιβατῶν ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν προμίσθωση.

— Εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωση προμίσθωσης ποὺ ἀφορᾶ παραλαβὴ ἐπιβατῶν ἀπὸ ἀεροδρόμια, λιμάνια, σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς καὶ σταθμοὺς ὑπεραστικῶν λεωφορείων, ἡ βεβαίωση τοῦ μισθωτῆ θὰ πρέπει ἀπαραίτητα νὰ περιέχει τὰ ὀνοματεπώνυμα τῶν ἐπιβατῶν καὶ στοιχεῖα τῆς ἄφιξής τους (ὅπως ἀριθμὸς πτήσης, ὄνομα πλοίου, πιθανὴ ὥρα ἄφιξης).

— Ἀπαγορεύεται ἡ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο ἐπιλογὴ ἐπιβατῶν. Ἐφόσον τὸ αὐτοκίνητο ταξὶ βρίσκεται σὲ εἰδικὰ ἐπιλεγμένο χῶρο (πιάτσα), ἡ μίσθωση πραγματοποιεῖται ὑποχρεωτικά, σύμφωνα μὲ τὴ σειρὰ ἀναμονῆς αὐτοκινήτων καὶ ἐπιβατῶν. Εἰδικὰ στὶς περιπτώσεις ποὺ μεταξὺ τῶν ἀναμενόντων ἐπιβατῶν ὑπάρχουν τυφλοὶ ἢ ἀνάπηροι ἢ ἔγκυες γυναῖκες, εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ προτίμησή τους ἀπὸ τοὺς ὁδηγοὺς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ σειρὰ ἀναμονῆς ἐπιβατῶν.

— Ὁ ὁδηγὸς μισθωμένου αὐτοκινήτου ταξὶ ὑποχρεοῦται, ἐφόσον τὸ ζητήσει ὁ ἐπιβάτης, νὰ διακόψει τὴν κίνηση τοῦ αὐτοκινήτου καὶ νὰ σταθμεύσει σὲ σημεῖο τῆς διαδρομῆς. Ἡ χρονικὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἀναμονῆς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλύτερη τῶν δεκαπέντε λεπτῶν τῆς ὥρας, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχει σοβαρὸς λόγος.

— Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνάληψη μίσθωσης, ἐφόσον τὸ ταξὶ βρίσκεται σὲ σημεῖο ἐκτὸς τῶν διοικητικῶν ὁρίων τῆς ἕδρας του. Κατ' ἐξαίρεση ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάληψη τέτοιας μίσθωσης σὲ περιπτώσεις



Οἱ ἐπιβάτες πρέπει νὰ ἀποφεύγουν κάθε ἐνέργεια ποὺ μπορεῖ νὰ προκαλέσει προβλήματα στὴν ἀσφάλεια τῆς κυκλοφορίας. Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ μὴν καπνίζουν χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ὁδηγοῦ.

ἀνωτέρας βίας ἢ ἐπείγουσας ἀνάγκης κατὰ τὶς ὁποῖες συντρέχουν ἐξαιρετικὰ ἔκτακτοι καὶ σοβαροὶ λόγοι (ὅπως πλημμύρες, πυρκαϊά, σεισμός, ἄλλες θεομηνίες) ἢ ὑπάρχει ἀνάγκη ἄμεσης ἰατρικῆς ἐπέμβασης (ὅπως τραυματίες, ἐπίτοκοι, βαριὰ ἀσθενεῖς) ἢ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση προσώπων ποὺ τὸ ὄχημά τους ἀκινητοποιήθηκε καὶ στεροῦνται ἄλλου πρόσφορου μέσου μεταφορᾶς τους.

— Στὶς παραπάνω περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάληψη μίσθωσης ταξὶ σὲ σημεῖα ἔξω ἀπὸ τὰ διοικητικὰ ὅρια τῆς ἕδρας του καὶ μὲ χρήση τοῦ τιμολογίου 1 (μονὴ ταρίφα), ἐφόσον τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς βρίσκεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἕδρας τους.

— Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου ταξὶ εἶναι ὑποχρεωμένος:

α) Νά εἶναι εὐγενικός, πρόθυμος καὶ ἐξυπηρετικὸς στὸν ἐπιβάτη.
β) Νὰ εἶναι εὐπρεπὴς στὴν ἐμφάνιση.
γ) Νὰ ἐκτελεῖ τὴν φορτοεκφόρτωση τῶν ἀποσκευῶν τοῦ ἐπιβάτη ἀπὸ καὶ πρὸς τὸ πεζοδρόμιο.
δ) Μόλις ἀναλαμβάνει μίσθωση, νὰ κατεβάζει τὴν πινακίδα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ ΕΛΕΥΘΕΡΟ καὶ νὰ θέτει σὲ λειτουργία τὸ ταξίμετρο. Μὲ τὸ τέλος τῆς διαδρομῆς καὶ τὸν μηδενισμὸ τοῦ ταξίμετρου, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀνεβάζει τὴν πινακίδα μὲ τὴν ἐπιγραφὴ ΕΛΕΥΘΕΡΟ.
ε) Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας νὰ ἔχει τὶς πινακίδες μὲ τὶς ἐπιγραφὲς ΕΛΕΥΘΕΡΟ καὶ ΤΑΞΙ σβηστὲς ὅταν τὸ αὐτοκίνητο εἶναι μισθωμένο καὶ φωτεινὲς ὅταν δέν εἶναι μισθωμένο.
στ) Νὰ χρησιμοποιεῖ τὴ συντομότερη διαδρομὴ γιὰ τὸν προορισμὸ τοῦ ἐπιβάτη, ἐκτὸς ἂν ὁ ἐπιβάτης ἐπιλέξει ἄλλη διαδρομή.
ζ) Νὰ μὴ θέτει σὲ λειτουργία μουσικὲς συσκευὲς οὔτε νὰ ἀνοίγει τὰ παράθυρα τοῦ αὐτοκινήτου, χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ἐπιβάτη. Γιὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ παραθύρου τοῦ ὁδηγοῦ δὲν ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεση τοῦ ἐπιβάτη.
θ) Νὰ διακόπτει τὴ λειτουργία τοῦ ταξίμετρου, ὅταν σταματήσει

γιὰ λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους εὐθύνεται ὁ ἴδιος (ὅπως μικροεπισκευές, ἀλλαγὴ ἐλαστικῶν, ἀνεφοδιασμὸς μὲ καύσιμα).

ι) Νὰ παραδίδει στὴν ἀστυνομία ἢ στὸν κάτοχό του ὁποιοδήποτε ἀντικείμενο ποὺ λησμονήθηκε στὸ αὐτοκίνητο.

ια) Νὰ διαθέτει ἀρκετὴ ποσότητα κερμάτων γιὰ ἀκριβῆ εἴσπραξη τοῦ κομίστρου καὶ νὰ δίνει ἀπόδειξη στὸν ἐπιβάτη, ὅταν τοῦ ζητηθεῖ.

ιβ) Νὰ παρέχει στὸν ἐπιβάτη ὁποιαδήποτε πληροφορία τοῦ ζητηθεῖ γιὰ τὴν παρεχόμενη ἐξυπηρέτηση (ὅπως κόμιστρο, διαδρομή).

ιγ) Νὰ μὴν παραλαμβάνει ἀριθμὸ ἐπιβατῶν μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἄδεια κυκλοφορίας τοῦ αὐτοκινήτου.

ιδ) Νὰ μεριμνᾶ γιὰ τὴν κατάσταση καθαριότητας τοῦ αὐτοκινήτου τόσο ἐσωτερικά, ὅσο καὶ ἐξωτερικά.

ιε) Νὰ μὴν ὁμιλεῖ στὸν ἐπιβάτη γιὰ θέματα ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν παρεχόμενη ἐξυπηρέτηση.

— **Σὲ** περιπτώσεις ποὺ ἐπιβάτες ζητοῦν διαδρομὴ σὲ μέρη ἀδιάβατα γιὰ τὸ αὐτοκίνητο ἢ σὲ μέρη ἐκτὸς κατοικημένων περιοχῶν τέτοια ποὺ κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ὁδηγοῦ δὲν παρέχουν αἴσθημα ἀσφάλειας, ἀλλὰ καὶ σὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη περίπτωση διένεξης ἢ διαμαρτυρίας τοῦ ἐπιβάτη, ὁ ὁδηγὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ζητήσει τὴν ἐπέμβαση τῆς πλησιέστερης ἀστυνομικῆς ἀρχῆς.

— **Σὲ** καμία περίπτωση δὲν ἐπιτρέπεται ἀπρεπὴς συμπεριφορὰ τοῦ ὁδηγοῦ πρὸς τοὺς ἐπιβάτες.

— **Σὲ** καμία περίπτωση δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ὁδηγὸς νὰ εἰσπράττει κόμιστρο μεγαλύτερο τοῦ προβλεπομένου καὶ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο.

— **Ὁ** ὁδηγὸς αὐτοκινήτου ταξὶ σὲ περίπτωση ὁδικοῦ ἀτυχήματος ὑποχρεοῦται νὰ σταματήσει ἀμέσως στὸν τόπο τοῦ ἀτυχήματος καὶ νὰ ἐνεργήσει σύμφωνα μὲ τὶς σχετικές διατάξεις τοῦ Κ.Ο.Κ.

— **Ἂν** ἀπὸ τὸ ὁδικὸ ἀτύχημα ἐπῆλθε θάνατος ἢ σωματικὴ βλάβη, ὁ ὁδηγὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ εἰδοποιήσει ἀμέσως τὴν πλησιέστερη ἀστυνομικὴ ἀρχὴ καὶ ἂν τὸ αὐτοκίνητο διαθέτει σύστημα τηλεπικοινωνίας, ὑποχρεοῦται νὰ ἐνημερώσει τὸ κέντρο ἐκπομπῆς μὲ σκοπὸ νὰ εἰδοποιηθεῖ ὁ σταθμὸς πρώτων βοηθειῶν καὶ ἡ τροχαία.

— **Ὁ** ὁδηγὸς αὐτοκινήτου ταξὶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μεταφέρει πρόσωπα ποὺ χρειάζονται βοήθεια (ὅπως τραυματίες) καὶ ἀπὸ ἀτυχήματα στὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος δὲν ἔχει ἀνάμιξη.

— **Μὲ** τὰ αὐτοκίνητα ταξὶ ἐπιτρέπεται ἡ μεταφορὰ κατοικίδιων ζώων μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι εἶναι καθαρά, ἤρεμα, ἔχουν περιλαίμιο, φίμωτρο (ἂν πρόκειται γιὰ σκύλους), ἔνδειξη κτηνιατρικοῦ ἐλέγχου, καταλαμβάνουν θέση μόνο στὸ δάπεδο τοῦ αὐτοκινήτου καὶ συνοδεύονται ἀπαραίτητα ἀπὸ ἄτομο. Ὁ ὁδηγὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ τὴ μίσθωση ἐφόσον δὲν συντρέχουν ταυτόχρονα οἱ παραπάνω προϋποθέσεις.

— **Οἱ** ἐπιβάτες πρέπει νὰ ἀποφεύγουν κάθε ἐνέργεια ποὺ μπορεῖ νὰ προκαλέσει προβλήματα στὴν ἀσφάλεια τῆς κυκλοφορίας. Ἰδιαίτερα πρέπει:

α) Νὰ μὴν ἐμποδίζουν τὸν ὁδηγὸ μὲ ἐνέργειές τους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁδήγησης.

β) Νὰ μὴν προσπαθοῦν νὰ κατεβοῦν ἢ νὰ ἀνεβοῦν στὸ αὐτοκίνητο ὅταν αὐτὸ κινεῖται.

γ) Νὰ μὴν καπνίζουν χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ὁδηγοῦ.

δ) Νὰ μὴν ἀνοίγουν τὰ παράθυρα χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ ὁδηγοῦ.

ε) Νὰ εἶναι εὐπρεπεῖς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μίσθωσης.

στ) Νὰ μὴν προβαίνουν σὲ ὁποιαδήποτε ἐνέργεια ποὺ μπορεῖ νὰ προξενήσει φθορὰ στὸ αὐτοκίνητο.

ζ) Νὰ μὴν ὁμιλοῦν στὸν ὁδηγὸ γιὰ θέματα ποὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν παρεχόμενη ἐξυπηρέτηση.

η) Νὰ μεριμνοῦν γιὰ τὰ μεταφερόμενα παιδιά, ζῶα, ἀντικείμενα.

— Στὶς περιπτώσεις ποὺ ρυπαίνεται τὸ αὐτοκίνητο ἀπὸ τὰ μεταφερόμενα ζῶα ἢ ἀντικείμενα ἢ ἀπὸ ὑπαιτιότητά του, ὁ ἐπιβάτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μεριμνήσει γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς καθαριότητας.

— Στὶς περιπτώσεις ποὺ οἱ ἐπιβάτες ἀναμένουν αὐτοκίνητο ταξὶ ἢ ἀγοραῖο γιὰ μίσθωση καὶ μεταξύ τῶν ἀναμενόντων ὑπάρχουν τυφλοὶ ἢ ἀνάπηροι ἢ ἔγκυες γυναῖκες, εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ παραχώρηση τῆς προτεραιότητας γιὰ μίσθωση σ' αὐτούς.

— Ὁ ἐπιβάτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσει ἀπὸ τὸν ὁδηγὸ μισθωμένου ἀπ' αὐτὸν αὐτοκινήτου ταξὶ ἢ ἀγοραίου νὰ διακόψει τὴν κίνησή του καὶ νὰ σταθμεύσει σὲ σημεῖο τῆς διαδρομῆς γιὰ χρονικὸ διάστημα μεγαλύτερο τοῦ δεκαπεντάλεπτου, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχει σοβαρὸς λόγος ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν παράταση τῆς ἀναμονῆς.

— Σὲ κάθε περίπτωση ποὺ ὁ ἐπιβάτης ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ μισθωμένο αὐτοκίνητο ταξὶ ὀφείλει νὰ ἐπιδείξει στὸν ὁδηγὸ τοῦ αὐτοκινήτου τὴν ἀστυνομική του ταυτότητα ἢ νὰ καταβάλει τὸ κόμιστρο προσαυξημένο κατὰ τὸ κόστος ἀναμονῆς 15 λεπτῶν τῆς ὥρας.

— Ὁ ὁδηγὸς δὲν πρέπει νὰ διαπληκτίζεται στὸν δρόμο γιὰ κανένα λόγο μὲ τοὺς ἄλλους ὁδηγοὺς καὶ ἰδιαίτερα μὲ τοὺς συναδέλφους του.

— Εἰδικὰ τὸ καλοκαίρι πρέπει νὰ εἶναι ντυμένος κανονικά. Σαγιονάρες, τσόκαρα, σορτσάκια καὶ φανελάκια ἐξωτερικὰ εἶναι ἀπαράδεκτα.

[Στοιχεῖα ἀπὸ τὸν *Κανονισμὸ Λειτουργίας Αὐτοκινήτων Δημοσίας Χρήσεως* (Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, περιχώρων)].

Τὸ *savoir-vivre* τοῦ ἐπιβάτη ταξὶ

— Ὅσο καὶ ἂν δὲν ταιριάζει στὴν ψυχοσύνθεσή μας ὡς λαοῦ, πρέπει νὰ σεβόμεθα τὴν οὐρὰ στὰ ταξί.

— Ὁ ἐπιβάτης προσέχει νὰ ἀνοίγει πάντοτε τὴν πόρτα ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ πεζοδρομίου.

— Στὸ ταξί, ἀνακοινώνουμε τὸν προορισμό μας στὸν ὁδηγὸ ἀπὸ τὸ μπροστινὸ παράθυρο καὶ μετὰ ἐπιβιβαζόμεθα.

— Ὅταν εἰσερχόμεθα σ' ἕνα ταξί, λέμε «καλημέρα» στὸν ὁδηγό, καὶ ὅταν βγαίνουμε «γειά σας».

— Ἂν ἕνας ἄνδρας ταξιδεύει μὲ μιὰ γυναίκα, εἶναι δεῖγμα καλῶν τρόπων νὰ τῆς κρατήσει τὴν πόρτα καὶ νὰ τὴν ἀφήσει νὰ εἰσέλθει πρώτη. Αὐτὴ τότε κάθεται στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ πίσω καθίσματος, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ καθίσει καὶ ὁ ἄνδρας. Ὅταν φθάσουν στὸν προορισμό τους, ἐκεῖνος βγαίνει πρῶτος ἀπὸ τὸ ταξί, ἀφήνει τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ γι' αὐτὴν καὶ πληρώνει τὸ ταξὶ ἀπὸ ἔξω, ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ἂν μοιράζονται τὸ ποσὸ τῆς διαδρομῆς, ἐκείνη δίνει στὸν ἄνδρα τὸ ποσὸ ποὺ τῆς ἀναλογεῖ ὅσο εἶναι ἀκόμη καὶ οἱ δυό τους μέσα στὸ ταξί.

— Ἐὰν ὁ ὁδηγὸς δὲν γνωρίζει τὴν περιοχὴ στὴν ὁποία θέλουμε νὰ μεταβοῦμε, ὀφείλει νὰ συμβουλευθεῖ τὸν χάρτη (κάθε ταξὶ ὑποχρεοῦται νὰ ἔχει ἕναν) ἢ νὰ ζητήσει ὁδηγίες διὰ τοῦ ραδιοτηλεφώνου.

— Σεβόμεθα τὸ ταξὶ ὡς κοινόχρηστο καὶ παραλλήλως ὡς ἰδιόχρηστο χῶρο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν πετοῦμε σκουπίδια, δὲν τρῶμε καὶ δὲν πίνουμε.

— Δὲν ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὸν ὁδηγὸ νὰ δεχθεῖ τὸ κατοικίδιό μας στὸ ὄχημά του, καὶ ἂν τὸ δεχθεῖ, ὀφείλουμε νὰ τὸ ἔχουμε μέσα σὲ κλουβί.

— Ἐὰν πιστεύουμε ὅτι ὁ ὁδηγὸς μᾶς ἔχει χρεώσει παραπάνω ἀπ' ὅσο πρέπει, ὀφείλουμε νὰ τοῦ τὸ ποῦμε. Ἐὰν ἀρνεῖται νὰ τὸ δεχθεῖ, ζητοῦμε τὰ στοιχεῖα του καὶ τὸν ἀναφέρουμε στὴν ἀστυνομία.

— Δὲν ἀπαιτοῦμε νὰ σταματήσει ὁ ὁδηγὸς στὴ μέση τοῦ δρόμου γιὰ νὰ μᾶς ἀφήσει. Σεβόμεθα τοὺς ὑπόλοιπους ὁδηγοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν.

— Δὲν σχολιάζουμε τὸν τρόπο ὁδηγήσεως, ἐκτὸς ἂν θεωροῦμε ὅτι θέτει σὲ κίνδυνο τὴν ἀσφάλειά μας. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση τοῦ ζητοῦμε εὐγενικὰ νὰ μειώσει τὴν ταχύτητά του καὶ νὰ ὁδηγεῖ προσεκτικά.

— Δὲν ἐνοχλοῦμε τὸν ὁδηγὸ καὶ τοῦ μιλοῦμε μόνο ἂν αὐτὸς τὸ θέλει. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἂν μᾶς μιλᾶ καὶ ἐμεῖς δὲν θέλουμε, μποροῦμε νὰ τοῦ τὸ ποῦμε εὐγενικά.

— Εἶναι δικαίωμά μας νὰ τοῦ ὑποδείξουμε νὰ χαμηλώσει τὴν ἔνταση τῆς μουσικῆς, ἂν μᾶς ἐνοχλεῖ.

ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ-ΜΕΤΡΟ

Παρακολουθώντας τὴ συμπεριφορὰ τῶν συνανθρώπων μας στὸ μετρό, τὸ τρόλεϋ ἢ τὸ λεωφορεῖο, διερωτᾶται κανεὶς γιὰ τὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, δηλαδὴ ἐάν, πῶς, καὶ πότε θὰ παύσουμε νὰ εἴμεθα ἀνάγωγοι. Ὁ συνωστισμὸς καὶ τὸ στρὲς τῶν ἐπιβατῶν εἶναι φυσικὸ νὰ προκαλοῦν ἐκνευρισμό, ἀλλὰ οἱ καλοὶ τρόποι στίς δύσκολες καταστάσεις φαίνονται.

— Ἀποφεύγουμε τὶς χυδαιότητες καὶ τὴ σεξουαλικὴ παρενόχληση ἢ ὁποιαδήποτε κίνηση μπορεῖ νὰ παρεξηγηθεῖ καὶ νὰ ἐκληφθεῖ ὡς σεξουαλικὴ παρενόχληση.

— Δὲν ἁπλώνουμε τὰ πόδια μας στὰ ἀπέναντι καθίσματα.

— Δὲν σπρώχνουμε τοὺς μπροστινούς μας, ἐὰν θέλουμε νὰ κατεβοῦμε.

Δὲν καπνίζουμε, ἐὰν ἀπαγορεύεται.

— Ἐὰν ἔχουμε παιδὶ καὶ ὑπάρχει ἔλλειψη θέσεων, τὸ καθίζουμε στὰ πόδια μας.

— Δὲν λαθραναγιγνώσκουμε τὴν ἐφημερίδα ἢ τὸ περιοδικό τῶν διπλανῶν μας.

— Προσέχουμε, ὅταν τὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ μετρὸ εἶναι ἀσφυκτικῶς γεμάτα, νὰ μὴν πατοῦμε τὰ πόδια τῶν συνεπιβατῶν μας μετακινούμενοι.

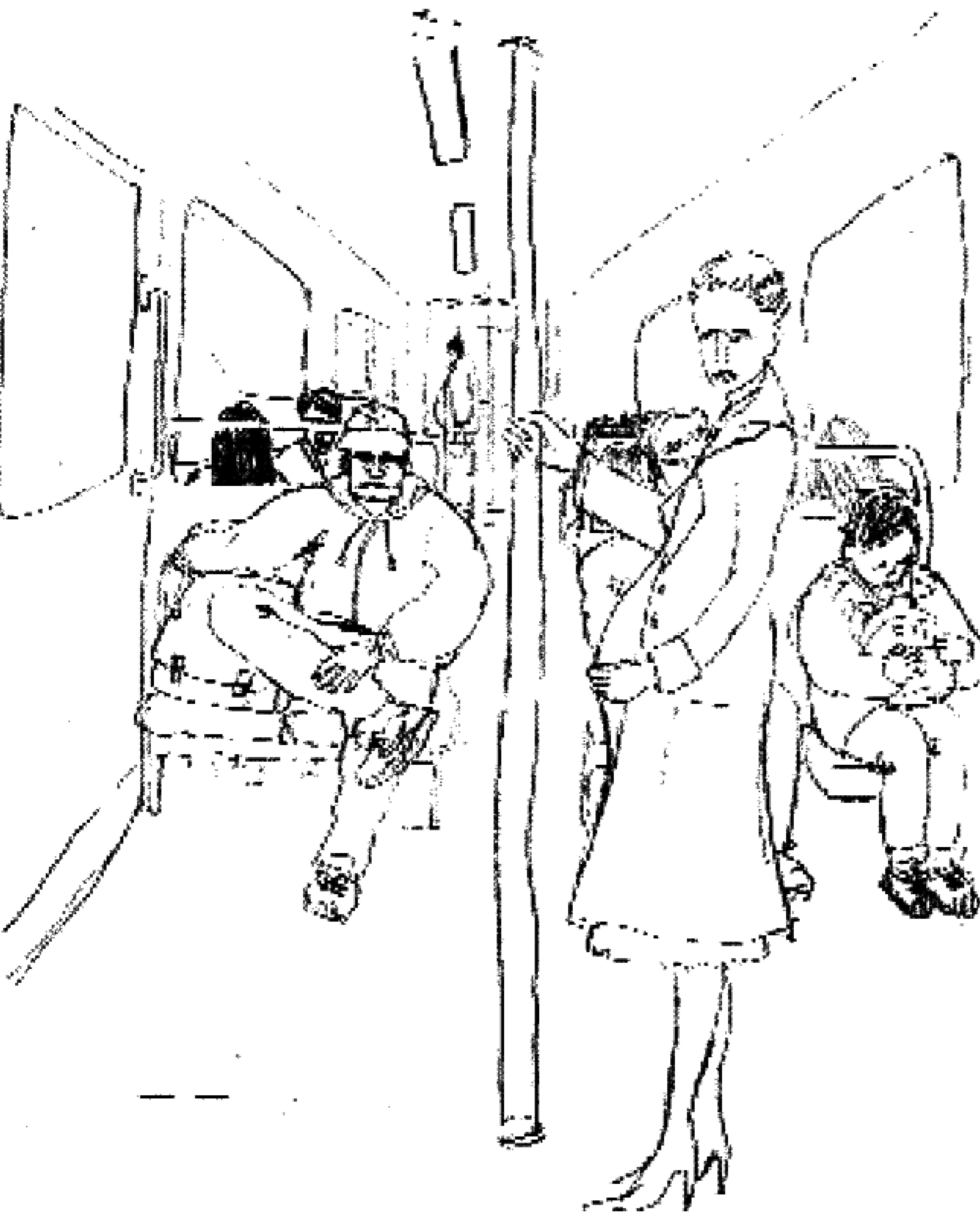
— Ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ ὅσους ἐνοχλοῦμε στὸ πέρασμά μας.

— Δὲν κοιτοῦμε μὲ ἐξονυχιστικὸ ἢ ἀνακριτικὸ ὕφος τοὺς συνεπιβάτες μας.

— Ἐνθυμούμεθα, ἐὰν εἶναι καλοκαίρι, νὰ βάλουμε ἀποσμητικὸ γιὰ τὸν ἱδρώτα.

— Δίνουμε πληροφορίες σὲ ὅσους μᾶς τὶς ζητήσουν.

— Δίνουμε τὴ θέση μας στοὺς ἡλικιωμένους, στὶς ἐγκύους καὶ στὶς κυρίες ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ παιδιά.



Δίνουμε τὴ θέση μας στοὺς ἡλικιωμένους, στὶς ἐγκύους καὶ στὶς κυρίες ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ παιδιά.

ΤΡΕΝΟ

— **Τὸ** ταξίδι μὲ τὸ τρένο ἀναπτύσσει τὴν κοινωνικότητα καὶ δίνει μιὰ μεγαλύτερη αἴσθηση ἐλευθερίας ἀπ' ὅτι τὸ ταξίδι μὲ τὸ λεωφορεῖο ἢ τὸ ἀεροπλάνο.

— **Παρ'** ὅτι τὸ μέρος ἐνδείκνυται, οἱ ἀποχωρισμοὶ στὶς ἀποβάθρες τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν δέον νὰ μὴν εἶναι σπαρακτικοὶ καὶ σπαραξικάρδιοι.

— **Εἰσερχόμενοι** στὸ διαμέρισμα (κουπέ), βοηθοῦμε τὶς κυρίες νὰ τακτοποιήσουν τὶς ἀποσκευές τους.

— **Δὲν** καπνίζουμε σὲ διαμερίσματα μὴ καπνιστῶν.

— **Δὲν** καθυστεροῦμε στὶς τουαλέτες πέραν ἑνὸς λογικοῦ ὁρίου.

— **Δὲν** φοροῦμε βαριὰ ἀρώματα καὶ κολόνιες.

— **Ἡ** μόνη λύση, ἐὰν ἕνα μωρὸ κλαίει στὸ διαμέρισμά μας καὶ δὲν ὑπάρχει ἀλλοῦ ἐλεύθερη θέση νὰ καθίσουμε, εἶναι ἡ ὑπομονή.

— **Σ'** ἕναν κλειστὸ χῶρο, ὅπως τὸ κουπὲ τοῦ τρένου, αὐτὸς ποὺ κρυώνει προηγεῖται αὐτοῦ ποὺ ζεσταίνεται.

— **Ἀποφεύγουμε** νὰ φέρνουμε δύσοσμα φαγητὰ μέσα σὲ τάπερ (ἰδίως κρύους κεφτέδες μὲ σκόρδο). Περιοριζόμεθα σὲ ἕνα σάντουιτς.

— **Εἶναι** ἀνεξήγητος ὁ συνωστισμὸς στὰ τρένα, ἐφόσον οἱ θέσεις εἶναι ἀριθμημένες. Σὲ κάθε περίπτωση πάντως, δὲν καταλαμβάνουμε θέση ποὺ δὲν μᾶς ἀνήκει.

— **Ἀποφεύγουμε** νὰ πετοῦμε ἀπὸ τὰ παράθυρα ἀποτσίγαρα ἢ σκουπίδια. Τὰ πρῶτα ἐνδέχεται νὰ προκαλέσουν πυρκαϊά, τὰ δεύτερα ρυπαίνουν τὸ περιβάλλον.

— **Ἐὰν** εἴμεθα μὲ παρέα μόνοι στὸ κουπέ, ἀποφεύγουμε νὰ φω-

νασκοῦμε, νὰ βάζουμε τὴ μουσικὴ στὴ διαπασῶν, νὰ φιλονικοῦμε ἢ νὰ μεθοκοπᾶμε.

— Δὲν κάνουμε σχόλια –ἰδίως δυσμενῆ– γι' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται στὸ ἴδιο κουπὲ μαζί μας ἢ γιὰ ἄλλους ταξιδιῶτες.

— Στὸ ἑστιατόριο τοῦ τρένου ἰσχύουν οἱ ἴδιοι κανόνες ποὺ ἰσχύουν γιὰ κάθε ἑστιατόριο.

— Ἐὰν θέλουμε νὰ κοιμηθοῦμε, ρωτοῦμε εὐγενικὰ ἂν μποροῦμε νὰ κλείσουμε τὸ φῶς. Δὲν καταλαμβάνουμε περισσότερο χῶρο ἀπ' ὅσον μᾶς ἀναλογεῖ, εἰς βάρος τῶν ἄλλων ταξιδιωτῶν.

— Δὲν διηγούμεθα τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μας στοὺς συνταξιδιῶτες, ἀλλὰ οὔτε καὶ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ μάθουμε τὴν ἱστορία τῆς δικῆς τους ζωῆς.

— Στὶς κλινάμαξες (βαγκὸν-λί) προσφέρουμε τὶς κάτω κουκέτες στοὺς ἡλικιωμένους. Ἐὰν μοιραζόμεθα τὸ ἴδιο διαμέρισμα μὲ ἄλλους, προσέχουμε νὰ μὴ γδυνόμεθα μπροστὰ στοὺς συνεπιβάτες μας, ὅταν ἀλλάζουμε γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε. Κάνουμε τὴν ἀτομική μας καθαριότητα πρὶν πᾶμε γιὰ ὕπνο καὶ μόλις ξυπνήσουμε, καὶ εἴμεθα ὅσο γίνεται πιὸ διακριτικοὶ μὲ τοὺς συνταξιδιῶτες μας. Παίρνουμε ὠτοασπίδες γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ ἕνας ἀπὸ τοὺς συνταξιδιῶτες μας ροχαλίζει.

— Σὲ περίπτωση ποὺ ἔχουμε παιδιά, τὰ ἔχουμε συνεχῶς ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησή μας ὥστε νὰ μὴν ἐνοχλοῦν, διότι τὸ τρένο συνήθως τοὺς προκαλεῖ ὑπερκινητικότητα.

— Ἐὰν τὰ παιδιά μας ἀρχίζουν νὰ κλαῖνε ζητώντας κάτι, ὑποκύπτουμε στὶς ἐπιθυμίες τους, ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τοὺς συνταξιδιῶτες μας.

— Ἔχουμε τὸν νοῦ μας νὰ κατεβοῦμε στὸν σταθμὸ τοῦ προορισμοῦ μας. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο παρακαλοῦμε τὸν ἐλεγκτὴ νὰ μᾶς εἰδοποιήσει ὅταν πλησιάζουμε.

ΠΛΟΙΟ

— **Τὸ** ταξίδι μὲ τὸ πλοῖο εἶναι εἰδυλλιακὸ –ἰδιαιτέρως ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως ἢ τῆς ἀφίξεως σ' ἕνα λιμάνι. Ὅπως σημειώνει ἡ Ἑλένη Χαλκούση, «Ἂν βιάζεσθε, πάρτε τὸ ἀεροπλάνο. Ἂν εἶσθε συντηρητικὸς ἢ δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσο, μπεῖτε στὸ τρένο, ἂν σᾶς ἀρέσει ἡ προσκοπικὴ πειθαρχία, στριμωχθεῖτε στὸ πούλμαν. Ἂν ὅμως θέλετε νὰ ταξιδέψετε γιὰ τὴ χαρὰ τοῦ ταξιδιοῦ, ἂν θέλετε νὰ χαρεῖτε τὸ ταξίδι σας ὄχι σὰν λαίμαργος ποὺ καταβροχθίζει, ἀλλὰ σὰν καλοφαγὰς ποὺ γεύεται, τότε ταξιδέψτε μὲ καράβι. Μονάχα τὸ καράβι μᾶς δίνει ἀπόλυτα τὴν αἴσθηση τοῦ ταξιδιοῦ».

— **Οἱ** εἰδικοὶ συνιστοῦν: καλύτερα νὰ φθάσουμε νωρίτερα στὸ λιμάνι, παρὰ νὰ περάσουμε μισὴ ὥρα ἀγωνίας στὸν δρόμο γιὰ τὸ ἂν θὰ προλάβουμε τὸ πλοῖο.

— **Ἐὰν** μᾶς πειράζει ἡ θάλασσα, ἀποφεύγουμε νὰ ταξιδεύουμε μὲ πλοῖο. Δὲν ὑποβάλλουμε τὸν ἑαυτό μας σὲ δοκιμασία, ἀλλὰ οὔτε καὶ τοὺς συνταξιδιῶτες μας σὲ κρίσεις ναυτίας.

— **Μὲ** τὸ διάβα τοῦ χρόνου τὰ πλοῖα ἔγιναν πιὸ γρήγορα, πιὸ ἄνετα, πιὸ ἀσφαλῆ. Πρέπει νὰ ἀκοῦμε προσεκτικὰ τὶς ὁδηγίες ἀσφαλείας καὶ νὰ ὑπακοῦμε στὶς ὑποδείξεις τῶν ἀξιωματικῶν ἢ τῶν ἀρχικαμαρότων τοῦ πλοίου.

— **Δὲν** καθόμαστε σὲ θέση ποὺ δὲν μᾶς ἀνήκει.

— **Ἐὰν** τὸ πλοῖο εἶναι συνωστισμένο, δὲν ξαπλώνουμε καταλαμβάνοντας δύο θέσεις. Ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ καθίσουν στὸ πάτωμα.

— **Ἐὰν** ἔχουμε κοινὴ καμπίνα μὲ ἄλλους, ἰσχύει ὅ,τι καὶ στὸ τρένο.

— **Ἡ** θάλασσα εἶναι μεγάλη. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι ἕνα μεγάλο ἀπορριματοδοχεῖο. Δὲν πετοῦμε λοιπὸν τίποτε σ' αὐτήν, ἰδίως πλαστικά, ποὺ ἀπαιτοῦν πολὺ χρόνο γιὰ νὰ λειώσουν.

— **Ἀποφεύγουμε** τὸν συνωστισμό, ἰδίως τὸν Αὔγουστο, καὶ τὸν ἀγώνα ποιὸς θὰ μπεῖ πρῶτος στὸ πλοῖο.

— Προβλέπουμε νὰ κλείσουμε ἕνα ταξὶ στὴν ἄφιξή μας στὸν Πειραιά.

ΑΕΡΟΠΛΑΝΟ

— Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰκάρου ἕως τὶς ἑκατὸ καθημερινὲς ἀφίξεις καὶ ἀναχωρήσεις ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τῶν Σπάτων, τὸ ἀεροπορικὸ ταξίδι ἔχει ἐξελιχθεῖ κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ἀποτελεῖ τὸ πλέον ταχὺ καὶ ἀποτελεσματικὸ μέσον ταξιδιοῦ. Ἡ ἐπιτυχία του βεβαίως δημιουργεῖ τὰ ἴδια προβλήματα ποὺ ἔχουν καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέσα μεταφορᾶς.

— **Προσοχή!** Σύμφωνα μὲ τὰ νέα μέτρα ἀσφαλείας, ἡ ἐπίδειξη ταυτότητος στὸ *check in* εἶναι ἀπαραίτητη ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ἀεροπορικὰ ταξίδια ἐσωτερικοῦ.

— **Θὰ** τὸ ἀκοῦμε ὅλο καὶ πιὸ συχνά: «Λόγῳ τῆς αὐξημένης κινήσεως στὸν ἐναέριο χῶρο του ἀεροδρομίου Χ ἡ πτήση Ψ θὰ καθυστερήσει τρεῖς ὧρες». Δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτε οἱ διαμαρτυρίες καὶ οἱ παραστάσεις στοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἀεροπορικῶν ἑταιρειῶν. Ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη στάση εἶναι ἡ ὑπομονή.

— **Εἶναι** ἀγενὲς νὰ ἐπιμένουμε νὰ μιλοῦμε στὸ κινητὸ μέσα στὸ ἀεροπλάνο καὶ νὰ ἀντιμιλοῦμε στὸ προσωπικὸ ποὺ μᾶς κάνει παρατήρηση. Ἡ σωστὴ ἀντίδραση εἶναι «Συγγνώμη, θὰ τὸ κλείσω».

— **Ἐὰν** «πέσουμε» σὲ λαλίστατο γείτονα, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ μᾶς ἀναλύσει τὴ ζωή του, εὐγενικὰ ἐξηγοῦμε ὅτι θὰ χαιρόμασταν πολὺ νὰ συζητήσουμε μαζί του, ἀλλὰ εἴτε εἴμεθα κουρασμένοι εἴτε ἔχουμε νὰ μελετήσουμε κάτι ἔγγραφα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πτήσεως.

— Ἐὰν ἡ φλυαρία του εἶναι ἀκατάσχετη, ἔχουμε δικαίωμα νὰ ἀλλάξουμε θέση. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση τῆς σεξουαλικῆς παρενοχλήσεως. Ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ τὰ βγάλουμε πέρα μόνοι μας, ζητοῦμε βοήθεια ἀπὸ τὶς ἀεροσυνοδούς.

— **Καθόμαστε** στὴ θέση ποὺ εἶναι ἀναγεγραμμένη στὸ ἀπόκομμα τῆς κάρτας ἐπιβιβάσεως. Ἐὰν θέλουμε νὰ καθίσουμε δίπλα σὲ ἕναν γνωστό μας σὲ ἄλλη θέση, αἰτούμεθα καὶ δὲν ἀπαιτοῦμε τὴν ἀλλαγὴ ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἤδη κάθεται ἐκεῖ. Δὲν εἶναι ὑποχρέωσή του νὰ ἀποδεχθεῖ τὸ αἴτημά μας καὶ κάθε βίαιη ἀντίδρασή μας θὰ εἶναι λανθασμένη.

— **Δὲν** ἀνεβάζουμε στὸ ἀεροπλάνο ἀποσκευὲς πέραν τοῦ ἐπιτρεπτοῦ ὁρίου κιλῶν. Ἐπίσης, ὅταν τὶς τοποθετοῦμε στὶς μπαγκαζιέρες, προσέχουμε νὰ μὴν πέσουν καὶ τραυματίσουν τοὺς συνταξιδιῶτες μας. Βοηθοῦμε ὅσους δὲν μποροῦν νὰ τὶς τοποθετήσουν μόνοι τους. Γιὰ λόγους ἀσφαλείας, ἀποφεύγουμε νὰ τὶς τοποθετοῦμε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας.

— **Οἱ** ἀεροσυνοδοὶ δὲν εἶναι ὑπηρέτριές μας. Δὲν τὶς καλοῦμε γιὰ «ψύλλου πήδημα» οὔτε διαμαρτυρόμεθα σ' αὐτὲς ἐὰν τὸ φαγητὸ εἶναι μέτριο ἢ ἡ προσγείωσή μας καθυστερεῖ.

— **Λόγῳ** τῆς στενότητος τοῦ χώρου δὲν μετακινούμεθα κάθε λίγο καὶ λιγάκι. Ἐὰν χρειασθεῖ νὰ πᾶμε στὴν τουαλέτα, ζητοῦμε συγγνώμη ἀπὸ τὸν διπλανό μας προσέχοντας νὰ μὴν τὸν πατήσουμε. Ἐὰν κοιμᾶται, δὲν τὸν ξυπνοῦμε. Προσπαθοῦμε νὰ περάσουμε ἀπὸ πάνω του ὅσο πιὸ προσεκτικὰ καὶ ἀθόρυβα γίνεται. Ἐὰν τὸν ξυπνήσουμε, ζητοῦμε συγγνώμη καὶ ἐξηγοῦμε γιατὶ τὸ κάναμε.

— **Ὅταν** θέλουμε νὰ γείρουμε πίσω τὴν πλάτη τοῦ καθίσματος, μποροῦμε εὐγενικά, πρὶν πατήσουμε τὸ εἰδικὸ κουμπί, νὰ γυρίσουμε καὶ νὰ χαμογελάσουμε στὸν ἐπιβάτη ποὺ κάθεται πίσω μας, ἐν εἴδει προειδοποιήσεως, ἢ νὰ τοῦ ποῦμε: «Συγγνώμη, θὰ κατεβάσω τὴ θέση». Θὰ ἦταν ἄτοπο νὰ ἀρνηθεῖ, ἀφοῦ ἔχει κι αὐτὸς τὸ ἴδιο προνόμιο.

— **Τὶ** γίνεται μὲ τὰ χέρια; Ἐὰν οἱ γείτονές μας ἔχουν καταλάβει μὲ τοὺς ἀγκῶνες τους τὰ δύο μπράτσα, περιμένουμε νὰ σηκώσουν

τὰ χέρια τους ἢ νὰ σηκωθοῦν οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ ἀκουμπήσουμε τοὺς δικούς μας.

— Ἐὰν ἀνοίξουμε συζήτηση, ἀποφεύγουμε νὰ συζητήσουμε γιὰ ἀεροπορικὲς καταστροφὲς ἢ θέματα ἰδιωτικῆς φύσεως.

— Πολλοὶ ἄνθρωποι φοβοῦνται τὸ ἀεροπλάνο. Καθῆκον μας εἶναι, ἐφ' ὅσον μᾶς τὸ ἐμπιστευθοῦν, νά τοὺς ἐμψυχώσουμε τόσο πρὶν ὅσο καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πτήσεως.

— Τὰ μακρινὰ ταξίδια ἀπαιτοῦν μιὰ σχετικὴ προετοιμασία. Φροντίζουμε νὰ φοροῦμε ἄνετα ροῦχα καὶ νὰ ἔχουμε μαζί μας ἕνα νεσεσὲρ μὲ εἴδη τουαλέτας. Ἡ ἀκινησία, ἡ ἀφυδάτωση καὶ ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεση μπορεῖ νὰ δημιουργήσουν προβλήματα στὸν ὀργανισμό μας. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κινούμεθα ὅσο μποροῦμε, νὰ πίνουμε νερὸ καὶ νὰ ἀποφεύγουμε τὸ ἀλκοόλ. Μποροῦμε ἐπίσης νὰ φορέσουμε τὶς εἰδικὲς κάλτσες ἀπὸ νάιλον ἢ λίκρα, ποὺ ἐπιταχύνουν τὴν κυκλοφορία τοῦ αἵματος καὶ προλαβαίνουν τὴ θρόμβωση.



Ἕνας κύριος κρατᾶ πάντοτε τὴν ὀμπρέλα μιᾶς κυρίας ὅταν περπατοῦν στὸν δρόμο ὑπὸ βροχήν.

30 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30

Ο ΔΡΟΜΟΣ

Ἡ πλέον διαδεδομένη εἰκόνα στὴ χώρα μας μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγες δεκαετίες ἦταν ὁ ἄνδρας νὰ προπορεύεται ἐπάνω σ' ἕνα γαϊδουράκι καὶ πίσω του ἡ γυναίκα φορτωμένη νὰ ἀκολουθεῖ. Ἀλλὰ ὄχι μόνο στὴν Ἑλλάδα. Μιὰ ἀπὸ τὶς ἀγαπημένες διηγήσεις τοῦ κόμητος τῶν Παρισίων ἦταν ἡ ἑξῆς: τὸ 1939, ὅταν ἦταν ἐξόριστος στὸ Μαρόκο, παρατηροῦσε τοὺς ἄνδρες νὰ προπορεύονται ἐπάνω στὰ γαϊδουράκια καὶ πίσω νὰ ἀκολουθοῦν οἱ γυναῖκες φορτωμένες. Ὅταν ξαναπῆγε τὸ 1962 προπορεύονταν οἱ γυναῖκες καὶ ἀκολουθοῦσαν οἱ ἄνδρες, πάντα ἐπάνω στὰ γαϊδουράκια. Ρώτησε νὰ μάθει τί ἄλλαξε. «Νάρκες» τοῦ ἀπάντησαν. Ἦταν ὁ πόλεμος κατὰ τῆς ἀποικιοκρατικῆς κατοχῆς. Σήμερα ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα περπατοῦν μαζί, ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον, ἴσοι μεταξὺ ἴσων.

— **Μοναδικὲς ἐξαιρέσεις στὶς ἐπίσημες τελετὲς καὶ περιοδεῖες:** προηγεῖται αὐτὸς ποὺ ἔχει τὸ ἀξίωμα, π.χ. ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ καὶ ὄχι ὁ δούκας τοῦ Ἐδιμβούργου, ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὄχι ἡ κυρία Δάφνη Σημίτη.

— **Ἡ εὐγενικὴ παράδοση ὅμως ποὺ ὑποδεικνύει νὰ περπατοῦν οἱ ἄνδρες, ὅταν συνοδεύουν μιὰ γυναίκα, ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πρὸς**

τὸν δρόμο πλευρὰ τοῦ πεζοδρομίου, ξεκίνησε ἀπὸ τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἄσφαλτος οὔτε πεζοδρόμια καὶ τοὺς δρόμους διέσχιζαν ἄλογα καὶ ἅμαξες, οἱ ὁποῖες πιτσίλιζαν τὰ ροῦχα τῶν περαστικῶν. Ἡ συνήθεια αὐτὴ ἔχει ἐπιζήσει μέχρι σήμερα, γιατὶ προσφέρει μιὰ αἴσθηση ἀσφάλειας στὴ γυναίκα καὶ ἱκανοποιήσεως στὸν ἄνδρα.

— Ὅταν βγαίνουμε στὸν δρόμο, ἐπειδὴ δὲν ξέρουμε ποτὲ τί μπορεῖ νὰ συμβεῖ, πρέπει νὰ εἴμεθα προετοιμασμένοι γιὰ ὅλα. Ἡ Κοκὸ Σανὲλ μεταξὺ ἄλλων ἔλεγε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει πῶς μιὰ γυναίκα βγαίνει ἔξω ἀπεριποίητη: «Ποτὲ δὲν ξέρεις, μπορεῖ ἐκείνη ἡ ἡμέρα νὰ εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ ραντεβοὺ μὲ τὴ μοίρα σου καὶ εἶναι καλύτερο νὰ εἶσαι ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ὄμορφη ὅταν τὴ συναντήσεις».

— Ἕνας κύριος προτείνει τὸ μπράτσο του σὲ μιὰ κυρία, ὅταν κατεβαίνουν ἕναν κατωφερῆ δρόμο μὲ ἐπικίνδυνη κλίση.

— Ἕνας κύριος κατεβαίνει ἀπὸ τὸ πεζοδρόμιο, ἐὰν εἶναι στενό, μόλις συναντήσει μιὰ κυρία ἢ ἕναν ἡλικιωμένο ἢ μιὰ μητέρα μὲ τὸ καροτσάκι της.

— Διασχίζουμε τὸν δρόμο ἀπὸ τὶς διαβάσεις πεζῶν καὶ μόνον ὅταν ὁ φωτεινὸς σηματοδότης εἶναι κόκκινος γιὰ τὰ αὐτοκίνητα.

— Δίδουμε εὐγενικῶς πληροφορίες, ὅταν μᾶς ζητηθοῦν στὸν δρόμο. Ἐὰν βροῦμε στὸν δρόμο ἕνα πορτοφόλι ἢ ἕναν χαρτοφύλακα, τὸ παραδίδουμε στὸ πλησιέστερο ἀστυνομικὸ τμῆμα.

— Δὲν πτύουμε στὸν δρόμο. Εἶναι τουλάχιστον χυδαῖο καὶ ἀνθυγιεινό, καὶ μάλιστα μὲ τὴ συνοδεία ἤχων ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ παρομοιασθοῦν μὲ ἐπιθανάτιο ρόγχο. Ἔχουμε μαζί μας ἕνα μαντίλι καὶ χρησιμοποιοῦμε αὐτό, ἐὰν εἶναι μεγάλη ἡ ἀνάγκη.

— Προστατεύουμε τὸ περιβάλλον σημαίνει δὲν ρυπαίνουμε, ἀνακυκλώνουμε ὅσα ἀπὸ τὰ σκουπίδια μας μποροῦμε (χαρτί, μέ-

ταλλο, γυαλί), δὲν πετοῦμε τὸ τσιγάρο μας κοντὰ σὲ δάση, δὲν ρυπαίνουμε τὶς θάλασσες καὶ τὶς ἀκρογιαλιές. Ἐὰν δοῦμε κάποιον νὰ πετᾶ τὸ περιτύλιγμα ἀπὸ τὸ παγωτό του στὸν δρόμο, μποροῦμε πολὺ εὐγενικὰ νὰ τὸν πλησιάσουμε καὶ νὰ τοῦ ποῦμε «Μὲ συγχωρεῖτε, κάτι σᾶς ἔπεσε».

— Σὲ ὅποια οὐρὰ κι ἂν περιμένουμε, εἴτε εἶναι σὲ δημόσια ὑπηρεσία εἴτε σὲ κατάστημα ρούχων εἴτε στὶς κυλιόμενες σκάλες, πάντα σεβόμεθα τὴν προτεραιότητα τῶν ἄλλων.

— Ἐὰν μᾶς πλησιάσει ἕνας ἐπαίτης στὸν δρόμο ἢ καθὼς περιμένουμε στὸν σηματοδότη, εἶναι στὴν κρίση μας νὰ τὸν βοηθήσουμε ἢ ὄχι, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζουμε πὼς τὰ λεφτὰ ποὺ δίνουμε εἶναι ὑπὸ τὴ μορφὴ δωρεᾶς καὶ ὄχι συμβολαίου, ἄρα ὁ ἐπαίτης μπορεῖ νὰ ἐπιλέξει νὰ κάνει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ μὲ τὰ χρήματα ποὺ θὰ τοῦ δώσουμε. Ἐὰν δὲν ἐπιθυμοῦμε νὰ συνεισφέρουμε στὸ κομπόδεμά του, ἕνα ἁπλὸ «Ὄχι, εὐχαριστῶ» ἀρκεῖ. Ἐὰν ἐπιμένει, ἁπλῶς συνεχίζουμε τὴν πορεία μας.

— Ἀποφεύγουμε νὰ δακτυλοδεικτοῦμε ἄλλους, μιᾶς καὶ θεωρεῖται παραβίαση τῆς ἀξιοπρέπειάς τους.

— Πάντοτε βοηθοῦμε στὸν δρόμο ἕναν ἄνθρωπο μεγαλύτερης ἡλικίας, μιὰ ἔγκυο ἢ κάποιον μὲ ἀναπηρία νὰ κουβαλήσουν τὰ πράγματά τους, ἂν δοῦμε ὅτι δυσκολεύονται, νὰ διασχίσουν τὸν δρόμο ἢ νὰ ἐπιβιβασθοῦν στὸ λεωφορεῖο. Στὸ τελευταῖο τοὺς προσφέρουμε πάντα τὴ θέση μας.

— Ὅταν περιμένουμε σὲ ἕνα αὐτόματο μηχάνημα ἀναλήψεως χρημάτων, κρατοῦμε ἀρκετὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν μπροστινό μας, σεβόμενοι ἔτσι τὸ ὅτι ἴσως δὲν θέλει ὅλοι νὰ γνωρίζουν πόσα χρήματα διαχειρίζεται.

— Καλημερίζουμε, εὐχαριστοῦμε καὶ χαιρετοῦμε πάντα μὲ εὐγένεια ὅλους τοὺς καταστηματάρχες καὶ ὅσους μᾶς ἐξυπηρετοῦν στὸν δρόμο.

— Δὲν σφυρίζουμε γιὰ νὰ φωνάξουμε ἕναν γνωστό μας.

— Δὲν γυρίζουμε τὸ κεφάλι μας γιὰ νὰ δοῦμε ἄλλους διαβάτες.

— Ὁ δρόμος εἶναι τὸ θέατρο πολλῶν ἀπρόοπτων ἐπεισοδίων, ἰδίως ὅσον ἀφορᾶ τὸ πείραγμα γυναικῶν ἀπὸ ἄνδρες. Παλαιότερα, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν πολλὲς εὐκαιρίες γνωριμιῶν μεταξὺ τῶν δύο φύλων, ἡ μέθοδος προσεγγίσεως στὸν δρόμο ἦταν ἰδιαιτέρως διαδεδομένη. Τὰ ἀγόρια «κολλοῦσαν» στὰ κορίτσια καὶ αὐτὰ συνήθως δὲν ἀνταποκρίνοντο, διότι ἐθεωρεῖτο δεῖγμα κακῆς ἀγωγῆς. Σήμερα, ἐπειδὴ ἡ ἐπικοινωνία εἶναι πιὸ εὔκολη, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν δύο φύλων μποροῦν κάλλιστα νὰ γνωρισθοῦν στὸν δρόμο, ἐὰν ἡ προσέγγιση εἶναι ἀξιοπρεπὴς καὶ μὲ σεβασμὸ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου.

ΣΤΟΝ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑ

— **Εἶναι** δεῖγμα εὐγένειας νὰ ποῦμε «καλημέρα» χαμογελώντας, ὅταν εἰσέλθουμε σ' ἕναν ἀνελκυστήρα.

— **Ἂν** κάποιος εἶναι φορτωμένος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπαγγελματικῆς θέσεώς του ἢ τοῦ φύλου του, κρατοῦμε τὴν πόρτα γιὰ νὰ περάσει.

— **Πάντοτε** εὐχαριστοῦμε ὅποιον μᾶς κρατήσει τὴν πόρτα γιὰ νὰ περάσουμε.

— **Περιμένουμε**, ἐὰν δοῦμε ὅτι κάποιος ἔρχεται ἀπὸ μακριά, ἀντὶ νὰ βιαστοῦμε νὰ κλείσουμε τὴν πόρτα.

— **Ἂν** εἴμεθα κοντὰ στὸν πίνακα μὲ τὰ πλῆκτρα, ρωτοῦμε τοὺς ὑπόλοιπους σὲ ποιὸν ὄροφο θέλουν νὰ ἀνεβοῦν καὶ τοὺς ἐξυπηρετοῦμε πατώντας ἐμεῖς τὸ πλῆκτρο. Μπορούμε ἐπίσης νὰ πατοῦμε τὸ πλῆκτρο ποὺ κρατᾶ τὴν πόρτα ἀνοικτή, μέχρι νὰ ἐπιβιβασθοῦν ὅλοι.

— **Ἂν** βρισκόμεθα κοντὰ στὴν εἴσοδο τοῦ ἀνελκυστῆρος, βγαίνουμε ὥστε νὰ διευκολύνουμε τὴν ἔξοδο ὅσων θέλουν νὰ κατεβοῦν, καὶ ξαναμπαίνουμε.

— **Ἂν** μποῦμε πρῶτοι καὶ κατεβοῦμε πάλι πρῶτοι, φροντίζουμε νὰ μὴ βρεθοῦμε στὸ βάθος τοῦ ἀνελκυστῆρος, ἀλλὰ στεκόμεθα στὰ πλάγια, γιὰ νὰ μὴν σπρώξουμε τοὺς ἄλλους ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα νὰ κατεβοῦμε.

— Βγαίνει πρῶτος αὐτὸς ποὺ εἶναι πλησιέστερα στὴν πόρτα. Εἶναι ἄσκοπο νὰ προκαλοῦμε συνωστισμὸ μὲ τὴν πρόφαση ὅτι περιμένουμε νὰ περάσει πρώτη μιὰ ἡλικιωμένη κυρία ποὺ εἶναι πίσω μας. Τὴν κοιτοῦμε στὰ μάτια, τῆς ζητοῦμε συγγνώμη καὶ βγαίνουμε πρῶτοι ἐμεῖς.

ΠΟΡΤΑ

— Πάντα ρίχνουμε μιὰ ματιὰ πίσω μας, ὅταν ἀνοίγουμε μιὰ πόρτα.

— Ποτὲ δὲν ἀφήνουμε μιὰ πόρτα νὰ κλείσει, ἐὰν δοῦμε κάποιον νὰ μᾶς ἀκολουθεῖ. Δὲν ἔχει καμία σημασία ἂν αὐτὸς εἶναι ἄνδρας ἢ γυναίκα.

— **Ἂν** φθάσουμε σὲ μιὰ πόρτα πρῶτοι, ἀνεξαρτήτως φύλου, τὴν ἀνοίγουμε, περνοῦμε καὶ τὴν κρατοῦμε, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι δὲν θὰ χτυπήσει αὐτὸν ποὺ ἀκολουθεῖ.

— **Ἂν** εἴμεθα μαζὶ μὲ μιὰ κυρία ἢ ἕναν ἱεραρχικῶς ἀνώτερο στὴν ἐργασία μας, ἐνδείκνυται νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ φθάσει στὴν πόρτα καὶ νὰ περάσει πρῶτος.

— Ἐὰν πρόκειται γιὰ περιστρεφόμενη πόρτα, ἡ προσοχή μας διπλασιάζεται. Ποτὲ δὲν τὴ μοιραζόμεθα μὲ ἕνα ἄλλο πρόσωπο οὔτε τὴν ὠθοῦμε μὲ βία, ὥστε νὰ φέρουμε σὲ δυσκολία τοὺς προπορευόμενους.

— Συνήθως ὁ κύριος κρατᾶ τὴν πόρτα γιὰ νὰ εἰσέλθει ἢ νὰ ἐξέλθει μιὰ κυρία. Μοναδικὲς ἐξαιρέσεις εἶναι τὸ ἑστιατόριο καὶ

οἱ περιστρεφόμενες πόρτες, ὅπου εἰσέρχεται πρῶτος ὁ κύριος.

— Κτυποῦμε ὁποιαδήποτε κλειστὴ πόρτα πρὶν εἰσέλθουμε.

— Μετὰ τὸ πέρας κάθε ἐπισκέψεως (κοινωνικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς) συνοδεύουμε τὸν ἐπισκέπτη μας μέχρι τὴν πόρτα.

— Ὁ ἐξερχόμενος προηγεῖται τοῦ εἰσερχομένου. Ὁ ἐπισκέπτης προηγεῖται τοῦ οἰκοδεσπότη. Οἱ ἡλικιωμένοι καὶ οἱ κυρίες προηγοῦνται τῶν ὑπολοίπων.

— Σ' ἕνα μπὰρ ὁ σερβιτόρος περιμένει νὰ περάσει πρῶτα ὁ πελάτης. Ὁ τζέντλμαν περιμένει νὰ περάσει πρώτη ἡ σερβιτόρος.

— Κλείνουμε κάθε πόρτα ποὺ ἀνοίγουμε, ἐκτὸς καὶ ἂν μᾶς ζητηθεῖ τὸ ἀντίθετο.

ΣΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

— Τελειώνουμε τὸ κουλούρι, τὸ σάντουιτς ἢ τὸ παγωτό μας πρὶν εἰσέλθουμε σὲ ἕνα κατάστημα. Ἐπίσης, δὲν πίνουμε νερὸ μέσα στὸ κατάστημα καὶ δὲν καπνίζουμε.

— Ὅταν εἰσερχόμεθα σὲ ἕνα κατάστημα, χαιρετοῦμε λέγοντας «καλημέρα».

— Ἐὰν οἱ πωλητὲς ἢ οἱ πωλήτριες εἶναι ἀπασχολημένοι, περιμένουμε τὴ σειρά μας γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦμε.

— Δὲν διατυπώνουμε ἀρνητικὰ σχόλια γιὰ τὰ εἴδη καὶ τὶς τιμὲς τῶν ἀνταγωνιστῶν.

— Δὲν κατεβάζουμε ὅλα τὰ ράφια γιὰ νὰ μὴν ἀγοράσουμε τελικῶς τίποτε.

— Ὑπάρχει μιὰ ἐννοιολογικὴ διαφορά: οἱ πωλητὲς ἢ οἱ πωλήτριες εἶναι *στὴν ὑπηρεσία μας*, ἀλλὰ δὲν εἶναι *ἡ ὑπηρεσία μας*. Ἀπευθυνόμεθα λοιπὸν σὲ αὐτοὺς μὲ τὸν εὐγενέστερο τῶν τρόπων.

— Ἐὰν ἀγοράσουμε ἕνα ἐλαττωματικὸ εἶδος, τὸ ἀλλάζουμε χωρὶς νὰ κάνουμε σκηνὴ δημοσίως.

— Στὴ χώρα μας, μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις (π.χ. τὶς ἀντίκες στὸ Μοναστηράκι) οἱ ἀναγραφόμενες τιμὲς εἶναι καὶ οἱ τελικές. Εἶναι μᾶλλον περιττὸ νὰ ζηλώνουμε τὶς ἀτελείωτες συζητήσεις γιὰ τὴ μείωση τῶν τιμῶν στὸ Καπαλὶ Τσαρσί (σ.σ. τὸ κεντρικὸ παζάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως).

— Κρατᾶμε ἀπὸ τὸ χέρι τὰ παιδιά μας, ἰδίως σὲ καταστήματα μὲ εὔθραυστα εἴδη (πορσελάνες, κρύσταλλα, κ.ἄ.)

— Δὲν λησμονοῦμε, ἐὰν παραγγείλουμε ἕνα εἶδος, νὰ πᾶμε τὴν ἐνδεδειγμένη ὥρα καὶ ἡμέρα γιὰ νὰ τὸ παραλάβουμε.

— Ὁ πωλητὴς ὀφείλει νὰ εἶναι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένος, καθαρός, οἱ ἄνδρες ξυρισμένοι καὶ οἱ γυναῖκες μὲ βουρτσισμένα μαλλιά. Ἡ εἰκόνα τῆς πωλήτριας σὲ κατάστημα *delicatessen*, ποὺ τῆς ἔπεφταν τρίχες τὴν ὥρα ποὺ συσκεύαζε φουὰ γκρὰ εἶναι ἀποκρουστική.

— Ἕνας καλὸς πωλητὴς δὲν γίνεται ποτὲ φορτικὸς οὔτε πιεστικὸς γιὰ τὸν μέλλοντα ἀγοραστή. Χαιρετᾶ ἅμα τῇ εἰσόδῳ καὶ ρωτᾶ διακριτικῶς τί ἐπιθυμεῖ ὁ πελάτης. Μὲ τὴν ἴδια διακριτικότητα περιμένει νὰ ἀπαντήσει σὲ κάθε αἴτημά του.

— Σὲ ἀρκετὰ καταστήματα σημειώνονται κλοπὲς εἰδῶν. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι κάθε πελάτης εἶναι καὶ ὑποψήφιος κλέπτης. Τὸ ὕφος Ἡρακλῆ Πουαρὼ ἢ ἄλλου ντετέκτιβ, ποὺ λαμβάνουν ὁρισμένοι πωλητές, ἀπάδει τῆς εὐγενείας.

— Ἐπίσης, τὸ νὰ μὴν ἀγοράσει ἕνας πελάτης εἴδη, δὲν τὸν κατατάσσει αὐτομάτως στὴν κατηγορία τῶν ἐχθρῶν.

— Ἐὰν ἕνας εἰσερχόμενος στὸ κατάστημα πελάτης δὲν ταιριάζει μὲ τὴν εἰκόνα ποὺ ὁ πωλητὴς ἢ ἡ πωλήτρια ἔχουν γι' αὐτὸ –τὸ κατάστημα–, δὲν σημαίνει ὅτι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὸν σνομπάρουν. Μπορεῖ νὰ ἔκανε λάθος στὴ διεύθυνση ἢ νὰ τοῦ

ἀρέσει τὸ συγκεκριμένο ὕφος ἐνδύσεως.

— **Χ**αρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ φημισμένου μεγιστάνα Μποδοσάκη, ὁ ὁποῖος ἐμφανίσθηκε σχεδὸν ρακένδυτος στὸ ξενοδοχεῖο *Pera Palace* τῆς Κωνσταντινουπόλεως, στὶς ἀρχὲς τοῦ 20ου αἰῶνος, καὶ τοῦ ἀρνήθηκαν τὴν εἴσοδο. Θυμωμένος ζήτησε νὰ δεῖ τὸν διευθυντὴ τοῦ ξενοδοχείου καὶ λίγο ἀργότερα ἀγόρασε τὸ *Pera Palace* ἐξ ὁλοκλήρου!

31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31

ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ

Ἐπειδὴ τὰ πάντα εἶναι δουλειά,
αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ δουλειὰ εἶναι τὰ πάντα.
Ἀνωνύμου

— Ὁ χῶρος ἐργασίας εἶναι μιὰ μικρογραφία τῆς κοινωνίας, ἕνας μικρόκοσμος ὅπου περνοῦμε τὶς περισσότερες ὧρες τῆς ἡμέρας. Οἱ σχέσεις διαμορφώνονται μὲ κριτήρια τὴν ἱεραρχία ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας.

— Ἕως πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ ἄνδρας ἦταν τὸ ἀφεντικὸ καὶ ἡ γυναίκα ἡ ὑπάκουη γραμματεύς. Μετὰ τὴ φεμινιστικὴ ἐπανάσταση οἱ γυναῖκες διεκδικοῦν καὶ ἐπιτυγχάνουν ἴσες εὐκαιρίες μὲ τοὺς ἄνδρες. Στὴ χώρα μας διανύουμε ἕνα μεταβατικὸ στάδιο προσαρμογῆς στὰ νέα δεδομένα ἰσότητος.

— Ἡ ὑπερβολικὴ οἰκειότητα καὶ ἡ ἐξεζητημένη ἀπόσταση ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μας στὸ γραφεῖο ἀντενδείκνυνται. Ἡ χρυσὴ τομὴ εἶναι ἕνας συνδυασμὸς εὐγένειας καὶ αὐτοσυγκρατήσεως.

— Ἐὰν κατέχουμε διευθυντικὸ ἀξίωμα, εἶναι καλύτερο νὰ προτείνουμε παρὰ νὰ διατάζουμε. Ἕνας ἐνδεδειγμένος ἐπίσης τρόπος εἶναι νὰ ρωτοῦμε τοὺς συνεργάτες μας τί σκέφτονται γιὰ τὶς ἰδέες μας. Π.χ. «Τί θὰ ἔλεγες ἐὰν κάναμε αὐτὴν τὴν παραγγελία» ἢ «Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σου γιὰ τὸ συμβόλαιο αὐτό;»

— Ὑπάρχουν δύο θεωρίες γιὰ τὰ εἰδύλλια στὸ γραφεῖο. Ἡ πρώτη

ὑποστηρίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀποφεύγονται, διότι μπορεῖ νὰ δημιουργήσουν προβλήματα τόσο στὸν ἴδιο τὸν χῶρο ἐργασίας ὅσο καὶ στὶς σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους ἐργαζομένους. Ἡ δεύτερη ἐπιμένει ὅτι οἱ ἐρωτικὲς σχέσεις ἀνάγονται στὸν χῶρο τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου καὶ δὲν ἐπηρεάζουν τὴν ἐργασία τῶν πρωταγωνιστῶν τους. Καὶ οἱ δύο ἔχουν ἐπιχειρήματα, ἂν καὶ κάθε περίπτωση πρέπει νὰ κρίνεται ξεχωριστά.

— Στὴν περίπτωση τῶν ἐξωσυζυγικῶν σχέσεων μέσα στὸ γραφεῖο ἀπαιτεῖται ἀπόλυτη διακριτικότητα. Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι χρειασθεῖ νὰ καλέσουμε δύο ζευγάρια ἀπὸ τὴν ἐργασία μας, ἐκ τῶν ὁποίων γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἕνας ἔχει ἐξωσυζυγικὸ δεσμὸ μὲ τὴ γυναίκα τοῦ ἄλλου, οἱ καλοὶ τρόποι ἐπιβάλλουν νὰ τοὺς καλέσουμε σὰν νὰ μὴν γνωρίζουμε τίποτε. Εἶναι στὸ χέρι τους νὰ ἀποφασίσουν ἂν θὰ μπορέσουν νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴ συνάντηση.

— Ὅταν συνάπτουμε αἰσθηματικὲς σχέσεις στὸν χῶρο ἐργασίας, ἀποφεύγουμε νὰ τὸ ἐπιδεικνύουμε καὶ νὰ χαριεντιζόμεθα μέσα στὸ γραφεῖο. Δὲν εἶναι τὸ κατάλληλο μέρος. Αὐτὸ ἰσχύει, ἀκόμη κι ἂν ἔχουμε νυμφευθεῖ.

— Εἴμεθα φιλόφρονες καὶ φιλικοὶ μὲ τοὺς συναδέλφους μας. Ἡ ὑπερβολικὴ ἀπόσταση καὶ ἡ ἀδιαφορία μπορεῖ νὰ ἐκληφθοῦν ὡς παραξενιὰ ἢ ὑπεροψία.

— Δὲν ἐπιπλήττουμε δημοσίᾳ τοὺς συνεργάτες μας. Τὸ πράττουμε κατ' ἰδίαν. Γενικῶς ἀποφεύγουμε τὶς κατὰ μέτωπον ρήξεις καὶ τοὺς βαρεῖς χαρακτηρισμούς. Μποροῦμε νὰ ἐκφράσουμε τὴ διαφωνία μας μὲ πιὸ κομψὸ τρόπο, π.χ. «Διαφωνῶ μὲ τὴν ἄποψή σου, ἐπειδὴ κατὰ τὴ γνώμη μου...» ἀντὶ τοῦ «Μά, τρελάθηκες τελείως, τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές;»

— Διαχωρίζουμε τὰ προσωπικὰ ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικὰ θέματα. Στὸ γραφεῖο πηγαίνουμε γιὰ νὰ ἐργασθοῦμε καὶ ὄχι γιὰ νὰ κάνουμε θεραπεία γιὰ τὰ ψυχολογικὰ ἢ αἰσθηματικά μας προβλήματα.

— Ἐπειδὴ ὁ διευθυντής μᾶς ἔχει ζητήσει νὰ τοῦ μιλοῦμε στὸν ἑνικό, τοῦτο δὲν σημαίνει αὐτομάτως ὅτι ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδηλώνουμε ἀκραία οἰκειότητα, π.χ. νὰ τοῦ ἀπευθυνόμεθα κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς συναντήσεως λέγοντας «Κούλη, θὲς καφέ;». Οἱ τύποι ὑπάρχουν γιὰ νὰ τηροῦνται.

— Ἡ προκλητικὴ ἀμφίεση (ζαρτιέρες, μίνι, ἀβυσσαλέα ντεκολτὲ) φρόνιμο εἶναι νὰ περιορίζεται στὰ ρομαντικὰ ραντεβοὺ καὶ ὄχι στὸν χῶρο ἐργασίας.

— Ὅταν διακοσμοῦμε τὸ γραφεῖο μας, καλὸ εἶναι νὰ μὴν τὸ συγχέουμε μὲ τὴ διακόσμηση τοῦ δωματίου μας. Ἀποφεύγουμε λοιπὸν νὰ τὸ γεμίζουμε μὲ οἰκογενειακὲς φωτογραφίες ἢ ἀφίσες πὸπ στὰρ ἢ ἀκόμη τοῦ Τσὲ Γκεβάρα ἢ ζωγραφικὰ σχέδια τῶν παιδιῶν μας, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ τοποθετήσουμε ἕνα κάδρο μὲ τὴ φωτογραφία τῆς κόρης μας. *Πᾶν μέτρον ἄριστον.*

— Στοὺς ἐργασιακοὺς χώρους δημιουργοῦνται συμπάθειες καὶ ἀντιπάθειες. Γιὰ τὶς ἀντιπάθειες τὸ καλύτερο ἀντίδοτο εἶναι ἡ ἀνωτερότης.

— Ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος τρόπος γιὰ νὰ ζητήσει ἕνας ἐργαζόμενος αὔξηση ἢ προαγωγή, εἶναι διὰ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ ὄχι γκρινιάζοντας, κάνοντας «μοῦτρα» ἢ λέγοντάς το σὲ ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἁρμόδιο.

— Ἡ παραίτηση ἑνὸς ἐργαζομένου πρέπει νὰ ὑποβάλλεται ἐγκαίρως, ὥστε νὰ δίδεται ὁ χρόνος στὴν ἑταιρεία νὰ καλύψει τὴ θέση. Ἐπίσης μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ ψυχραιμία, ἀνεξαρτήτως τῶν λόγων ποὺ ὤθησαν σ' αὐτήν. Αὐτὸ ποὺ σήμερα μᾶς φαίνεται σπουδαῖο, ἴσως αὔριο νὰ εἶναι ἄνευ σημασίας.

— Ἕνας παλαιὸς πολιτικὸς ἔλεγε χαριεντιζόμενος ὅτι «τὸ κακὸ μὲ τὶς παραιτήσεις ποὺ ὑποβάλλονται ὡς μορφὴ πιέσεως εἶναι ὅτι κινδυνεύουν νὰ γίνουν ἀποδεκτές».

— Μέσα στὸ ἴδιο κλίμα ἠρεμίας πρέπει νὰ ἀνακοινώνεται καὶ ἡ ἀπόλυση. Αὐτὸς ποὺ ἀπολύει δὲν πρέπει νὰ ἀναλίσκεται σὲ προσωπικὲς ἐπιθέσεις, π.χ. «Εἶσαι ἄχρηστος», ἀλλὰ νὰ ἀμβλύνει τὶς ἀντιθέσεις λέγοντας π.χ. «Λυποῦμαι, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἐπιτυχὴς ἡ συνεργασία μας».

— Στὸ γραφεῖο συνηθίζονται οἱ χειραψίες, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ δίνουμε χειραψία κάθε φορὰ ποὺ βλέπουμε τὸν ἴδιο συνάδελφο. Ἐδῶ ἰσχύει ὁ κανόνας: μία καὶ καλή.

— Οἱ ἀγκαλιὲς καὶ τὰ φιλιὰ στοὺς ἐπαγγελματικοὺς χώρους ἀντενδείκνυνται, ἐκτὸς ἀπὸ ἐπαγγέλματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ μόδα ἢ τὸν καλλιτεχνικὸ χῶρο.

— Ἕνας ἐργαζόμενος σηκώνεται ἀπὸ τὸ γραφεῖο του ὅταν εἰσέλθει ἕνας ἱεραρχικῶς ἀνώτερος. Αὐτὸ βεβαίως γίνεται μόνον τὴν πρώτη φορά.

— Σὲ ὁρισμένα ἐπαγγέλματα, ἰδίως τεχνολογιῶν αἰχμῆς ἢ χρηματοοικονομικῶν, πολλοὶ ἐργαζόμενοι χρησιμοποιοῦν στὸ λεξιλόγιο τους ἀγγλικὲς λέξεις. Ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἀντίστοιχες ἑλληνικές, τοῦτο εἶναι θεμιτό. Τὸ νὰ ὁμιλοῦν ὅμως τὴν φραγκολεβαντίνικη, π.χ. «Δὲς λίγο τὸ *account* γιὰ νὰ κάνω ἕνα *improvement*», εἶναι μᾶλλον ὑπερβολικό, ἰδίως στὶς συζητήσεις ἐκτὸς γραφείου.

— Σὲ μιὰ νέα ἐπαγγελματικὴ γνωριμία ἀπευθυνόμεθα πάντοτε στὸν πληθυντικό. Ἐναπόκειται στὸν ἀνώτερο ἱεραρχικῶς νὰ προτείνει τὸν ἑνικό.

— Εἶναι ἀγενὲς ὅταν μᾶς τηλεφωνοῦν καὶ ζητοῦν, π.χ. τὸν διευθυντή μας, νὰ ρωτοῦμε πρῶτα ποιὸς τὸν ζητεῖ καὶ μετὰ νὰ λέμε ὅτι ἀπουσιάζει.

— Ἡ σωστὴ ἀπάντηση εἶναι: «Μισὸ λεπτὸ νὰ δῶ ἂν εἶναι ἐδῶ ἢ ἂν μπορῶ νὰ τὸν διακόψω. Θέλετε νά μοῦ πεῖτε ποιὸς τὸν ζητεῖ;»

— Γιὰ τὰ ἐπαγγελματικὰ γεύματα ἰσχύει ὅ,τι καὶ στὰ κοινωνικά, μὲ μερικοὺς ἐπιπλέον κανόνες:

Α. Δὲν ξεκινοῦμε κατευθείαν τὴ συζήτηση γιὰ τὰ ἐπαγγελματικὰ μόλις καθίσουμε στὸ τραπέζι. Ρωτοῦμε πρῶτα τὰ νέα τοῦ ἢ τῶν συνομιλητῶν μας, ἀναφερόμεθα, ἐάν θέλουμε, σὲ θέματα ἐπικαιρότητος καὶ μετὰ μὲ κομψὸ τρόπο, π.χ. «Τί θὰ λέγατε νὰ συζητήσουμε τὰ δικά μας;», ἐρχόμεθα στὸ θέμα μας.

Β. Ἐὰν δὲν εἶναι δική μας ἡ ἑταιρεία, προσέχουμε νὰ μὴν εἴμεθα σπάταλοι στὶς παραγγελίες (π.χ. χαβιάρι καὶ σαμπάνιες).

Γ. Τὸ πολὺ ἀλκοὸλ ἀντενδείκνυται στὰ ἐπαγγελματικὰ γεύματα.

Δ. Στὰ ἐπαγγελματικὰ δεῖπνα δίνουμε τὴ δυνατότητα ἐπιλογῆς ἑστιατορίου στὸν προσκεκλημένο μας.

Ε. Στὴν καλύτερη θέση κάθεται ὁ ἱεραρχικῶς ἀνώτερος.

ΣΤ. Εἶναι πιὸ διαδεδομένο ἀπ' ὅτι στὰ κοινωνικὰ γεύματα νὰ καλοῦν οἱ γυναῖκες. Εἶναι ἐπίσης ἀποδεκτὸ νὰ διαλέγουν καὶ νὰ παραγγέλλουν τὸ κρασί. Ἐὰν ὁ σερβιτόρος παρ' ὅλα αὐτὰ φέρει τὸ κρασὶ στὸν κύριο νὰ τὸ δοκιμάσει, τότε αὐτὸς ὑπενθυμίζει μὲ εὐγενικὸ τρόπο ὅτι ἡ κυρία παρήγγειλε τὸ κρασί.

Ζ. Ὅταν ἔλθει ὁ λογαριασμὸς δὲν βυθιζόμεθα στὴν ἐπαλήθευσή του σὰν νὰ ἦταν ὁ ἰσολογισμὸς τῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ρίχνουμε μιὰ φευγαλέα ματιὰ καὶ πληρώνουμε. Θὰ ἔχουμε ὅλο τὸν χρόνο νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσουμε στὸ γραφεῖο μας.

— Σὲ περίπτωση ἀνεργίας, ὁ ἄνεργος δὲν πρέπει νὰ χάνει τὸ ἠθικό του καὶ νὰ βυθίζεται στὴν ἀδράνεια. Ἀντιθέτως, ὀφείλει νὰ ὀργανώνει τὶς ἡμέρες του καὶ τὸν χρόνο του μὲ ἕναν ἀποκλειστικὸ σκοπό: τὴν ἀναζήτηση ἐργασίας.

— Ἐὰν ὁ σύντροφός μας ἢ ὁ οἰκεῖος μας βρεθεῖ ἄνεργος, δὲν κλαῖμε καὶ δὲν οἰκτίρουμε. Ὁ ρόλος μας εἶναι νὰ τοῦ δίνουμε κουράγιο,

νὰ τὸν ἐμψυχώνουμε καὶ νὰ τοῦ τονώνουμε τὴν αὐτοπεποίθηση.

— Ἂς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ὅσοι ἀσκοῦν κριτικὴ στοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα τὴν εὐαγγελικὴ ρήση *Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε*.

— Προσέχουμε τὴ χρήση τοῦ ὑπολογιστῆ στὸν χῶρο ἐργασίας. Ὁ ὑπολογιστὴς ἀνήκει στὴν ἑταιρεία γιὰ τὴν ὁποία ἐργαζόμεθα καὶ αὐτὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγξει ἀνὰ πᾶσα στιγμὴ ὅ,τι κινήσεις ἔχουμε κάνει καὶ ὅ,τι ὑλικὸ ἔχουμε ἐπεξεργασθεῖ. Προσφάτως μιὰ τράπεζα στὴν Ἀμερικὴ ἀπέλυσε ἀρκετοὺς ὑπαλλήλους της γιὰ ἀντικανονικὴ χρήση τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΙΑ ΠΡΟΣΛΗΨΗ

— Οἱ συνεντεύξεις γιὰ πρόσληψη ἐργαζομένων γίνονται συνήθως στὰ γραφεῖα τῶν ἑταιρειῶν ποὺ προσλαμβάνουν, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ γίνουν καὶ σὲ ἄλλους χώρους ὅπως ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια ἢ καφέ.

— Ὁ ὑποψήφιος ἐργαζόμενος πρέπει νὰ ντυθεῖ ἀναλόγως τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τῆς ἑταιρείας, φροντίζοντας σὲ κάθε περίπτωση ἡ ἀμφίεσή του νὰ εἶναι εὐπρεπὴς καὶ καθαρή.

— Τὰ ἀβυσσαλέα ντεκολτὲ ἢ οἱ σαγιονάρες καὶ οἱ βερμοῦδες ἀντενδείκνυνται, ἐπὶ παραδείγματι ὅταν ζητοῦμε μιὰ θέση λογιστηρίου.

— Φθάνουμε συνήθως λίγο νωρίτερα ἀπὸ τὸ προκαθορισμένο ραντεβού, γιὰ νὰ ἐξοικειωθοῦμε μὲ τὸ περιβάλλον.

— Μόλις εἰσέλθουμε στὸ γραφεῖο, παρουσιαζόμεθα πλήρως καὶ ἐπαναλαμβάνουμε τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο εἴμεθα ἐκεῖ. Χαμογελοῦμε καὶ κοιτοῦμε στὰ μάτια αὐτὸν ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς πάρει συνέντευξη.

— Περιμένουμε νὰ μᾶς ὑποδείξει ποῦ θὰ καθίσουμε, πρὶν καθίσουμε. Δὲν τοποθετοῦμε τὸν χαρτοφύλακά μας ἢ τὴν τσάντα μας ἐπάνω στὸ γραφεῖο οὔτε ἐπάνω στὰ πόδια μας, ἀλλὰ στὸ δάπεδο.

— Ὅσο διαρκεῖ ἡ συνέντευξη, τὰ χέρια μας παραμένουν ἀκουμπισμένα ἐπάνω στὰ πόδια μας.

— Δὲν παίζουμε νευρικὰ μὲ πράγματα, π.χ. κλειδιὰ ἢ χαρτιὰ ἢ τὸν ἀναπτήρα μας.

— Ἀπενεργοποιοῦμε τὸ κινητό μας.

— Ἔχουμε φροντίσει νὰ ἐνημερωθοῦμε σωστὰ γύρω ἀπὸ τὴ δουλειὰ ποὺ ζητοῦμε καὶ τὴν ἑταιρεία. Προσπαθοῦμε νὰ προφέρουμε σωστὰ τὸ ὄνομά της, ἐὰν εἶναι ξένο.

— Ἀπαντοῦμε μόνον σ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ρωτοῦν καὶ δὲν διηγούμεθα τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μας οὔτε ἀναλύουμε τὶς ἀπόψεις μας γιὰ τὸ πῶς ἡ διεθνὴς οἰκονομία θὰ διέλθει τὴν παροῦσα κρίση.

— Εἴμεθα σαφεῖς καὶ πειστικοὶ ὅταν ἐξηγοῦμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐνδιαφερόμεθα νὰ ἐργασθοῦμε στὴ συγκεκριμένη θέση καὶ ἑταιρεία. Μόλις αὐτὸς ποὺ μᾶς παίρνει συνέντευξη σηκωθεῖ ἢ μᾶς πεῖ «εὐχαριστῶ», τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ ἀποχωροῦμε.

— Γενικῶς, συμπεριφερόμεθα στὶς ἐπαγγελματικὲς συνεντεύξεις σὰν σὲ εὐκαιρία ποὺ μᾶς δίδεται καὶ ὄχι σὰν σὲ τέστ.

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ

— Ἡ ἐπαγγελματικὴ κάρτα πρέπει νὰ περιέχει τὶς ἑξῆς πληροφορίες: τὸ ὄνομά μας, τὸ ὄνομα τῆς ἑταιρείας στὴν ὁποία ἐργαζόμεθα ἢ εἶναι δική μας, τὴ θέση μας στὴν ἱεραρχία καὶ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους ἐπικοινωνίας: τηλέφωνο, φάξ, ἠλεκτρονικὸ ταχυδρομεῖο καὶ κινητὸ τηλέφωνο, ἐὰν εἶναι ἐπαγγελματικό.

— Οἱ ἐπαγγελματικὲς κάρτες συνδέονται μὲ τὶς ἐπαγγελματικὲς γνωριμίες. Ἀποφεύγουμε λοιπὸν νὰ τὶς μοιράζουμε ἀφειδῶς σὲ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις (π.χ. γάμους καὶ βαπτίσεις). Δείχνει σὰν νὰ προσπαθοῦμε νὰ πουλήσουμε ἕνα προϊὸν ἢ τὸν ἑαυτό μας.

— Παρουσιάζουμε τὴν κάρτα μας μὲ τὴν τυπωμένη πλευρὰ πρὸς τὰ ἐπάνω.

— Ὅταν μᾶς δίνουν μιὰ ἐπαγγελματικὴ κάρτα, κοιτοῦμε στὰ μάτια τὸν συνομιλητή μας σὲ μιὰ ἄσκηση συνδυασμοῦ κάρτας καὶ προσώπου.

— Ἡ ἀνταλλαγὴ καρτῶν εἶναι μιὰ προσωπικὴ ὑπόθεση μεταξὺ δύο ἀνθρώπων. Δὲν δίνουμε τὴν κάρτα μας σὲ ὅλον τὸν κόσμο, σὰν νὰ μοιράζουμε καραμέλες σὲ παιδιά.

— Στὰ καλὰ ἑστιατόρια ἢ σὲ καθιστὰ δεῖπνα, οἱ ἐπαγγελματικὲς κάρτες δὲν ἐμφανίζονται ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τραπεζιοῦ. .

— Ἐὰν ἡ κάρτα μας εἶναι σὲ κακὴ κατάσταση (μουτζουρωμένη, τσαλακωμένη), προτιμοῦμε νὰ μὴν τὴ δώσουμε. Γράφουμε σὲ ἕνα κομμάτι χαρτὶ τὶς πληροφορίες ποὺ χρειάζονται.

— Δὲν δίνουμε τὴν ἐπαγγελματική μας κάρτα σὲ ἀγνώστους. Μπορεῖ νὰ τὸ μετανιώσουμε.

— Περιμένουμε ἀπὸ ἕναν ἀνώτερό μας νὰ μᾶς ζητήσει πρῶτος τὴν κάρτα μας.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ

— Τὰ ἐπαγγελματικὰ συμβούλια ἔχουν τοὺς πολεμίους τους ποὺ τὰ θεωροῦν χαμένο χρόνο, ἔχουν ὅμως καὶ τοὺς ὑποστηρικτές τους, οἱ ὁποῖοι διατείνονται ὅτι ἀποτελοῦν μιὰ πρώτης τάξεως εὐκαιρία γιὰ νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ σχηματίσουν γνώμη γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους τοῦ συμβουλίου.

— Εἶναι φρόνιμο νὰ προετοιμαζόμεθα πρὶν ἀπὸ κάθε συμβούλιο. Τοῦτο σημαίνει ὅτι πηγαίνουμε μελετημένοι, ἔχοντας εἰ δυνατὸν σημειώσεις γιὰ τὰ σχόλια ἢ τὶς παρατηρήσεις ποὺ θέλουμε νὰ κάνουμε. Ἐπίσης εἶναι χρήσιμο νὰ γνωρίζουμε ποιοὶ θὰ παρευρεθοῦν καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ἡμερήσια διάταξη.

— Ὅπως καὶ σὲ ὅλα τὰ ραντεβού μας, εἴμεθα στὴν ὥρα μας ἢ μᾶλλον 5-10 λεπτὰ νωρίτερα. Ἡ ἀργοπορία, ἰδιαιτέρως στὰ ἐπαγγελματικὰ συμβούλια, εἶναι ἐπίδειξη ἀγένειας πρὸς ἐκείνους ποὺ μπῆκαν στὸ κόπο νὰ προσέλθουν στὴν ὥρα τους. Ἐὰν παρ' ὅλα αὐτὰ ἀργήσουμε, ζητοῦμε συγγνώμη μπαίνοντας.

— Μόλις μποῦμε στὴν αἴθουσα, ἀφήνουμε τὸν χαρτοφύλακα ἢ τὴν τσάντα μας στὸ πάτωμα δίπλα στὴν καρέκλα μας. Ποτὲ ἐπάνω σὲ ἄδειες καρέκλες ἢ ἐπάνω στὸ τραπέζι.

— Ἡ στάση τοῦ σώματός μας πρέπει νὰ εἶναι ὀρθὴ γωνία. Ἀποφεύγουμε νὰ καμπουριάζουμε ἢ νὰ ξαπλώνουμε βαθιὰ στὴν καρέκλα μας, διότι δείχνει ὅτι πλήττουμε.

— Ρωτᾶμε ποῦ πρέπει νὰ καθίσουμε, ἐκτὸς ἐὰν γνωρίζουμε ποιὰ εἶναι ἡ θέση μας. Οἱ θέσεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ προέδρου τοῦ συμβουλίου εἶναι οἱ σημαντικότερες.

— Χαιρετοῦμε τοὺς συμμετέχοντες εἴτε μὲ νεῦμα τῆς κεφαλῆς εἴτε διὰ χειραψίας. Ἐὰν δὲν μᾶς συστήσουν, παρουσιαζόμεθα πλήρως (ὄνομα, ἐπίθετο, ἰδιότητα). Π. χ. «Καλημέρα, εἶμαι ὁ Κωνσταντῖνος Δεληκωστόπουλος, δικηγόρος τῆς τραπέζης».

— Δὲν βγάζουμε τὸ σακάκι μας.

— Ἀπενεργοποιοῦμε τὸ κινητό μας, πλὴν ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων τὶς ὁποῖες διασαφηνίζουμε ἐκ τῶν προτέρων, π.χ. ἐὰν πρόκειται νὰ γεννήσει ἡ γυναίκα μας.

— Δὲν ἐκδηλώνουμε τὴ νευρικότητά μας μουτζουρώνοντας χαρτιὰ

ἢ παίζοντας ἐκνευριστικὰ μὲ τὸ στυλό μας ἢ ἄλλα ἀντικείμενα.

— Δὲν χαλαρώνουμε τὴ γραβάτα μας, παρὰ μόνο ἂν αὐτὸς ποὺ ἔχει συγκαλέσει τὸ συμβούλιο ἔχει χαλαρώσει τὴ δική του καὶ μᾶς παροτρύνει νὰ κάνουμε τὸ ἴδιο.

— Δὲν διακόπτουμε τὸν ὁμιλητή, ὅσο σπουδαῖο κι ἂν εἶναι αὐτὸ ποὺ θέλουμε νὰ ποῦμε. Περιμένουμε νὰ τελειώσει γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε.

— ***Ἡ*** *ἐπανάληψις ἐστὶ μήτηρ πάσης μαθήσεως* στὴν πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση, ἀλλὰ ὄχι στὰ ἐπαγγελματικὰ συμβούλια. Ἀποφεύγουμε λοιπὸν νὰ λέμε τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, διότι μεταξὺ ἄλλων εἶναι προσβλητικὸ γιὰ τὴ νοημοσύνη τῶν παρισταμένων.

— **Ε**ἴμεθα λακωνικοί, σαφεῖς καὶ περιεκτικοὶ στὶς παρεμβάσεις μας. Ὁ χρόνος εἶναι χρῆμα, ἰδιαιτέρως στὰ ἐπαγγελματικὰ θέματα.

— **Ἀ**ναφερόμεθα στοὺς μετέχοντες τοῦ συμβουλίου, ὅσο φίλοι μας κι ἂν εἶναι, μὲ τοὺς τίτλους τους ἢ τὰ ἐπίθετά τους καὶ ὄχι μὲ τὰ βαπτιστικά τους ὀνόματα.

— **Ἂν** θέλουμε νὰ τοὺς προσφέρουμε κάτι, ἀποφεύγουμε τὰ τσὶπς ἢ τὰ γλυκὰ μὲ πολλὲς κρέμες ποὺ λιώνουν στὰ χέρια.

— **Δ**ὲν σταυρώνουμε τοὺς βραχίονές μας στὸ στῆθος, γιατὶ αὐτὸ δείχνει ἐχθρικότητα. Ἐὰν θέλουμε νὰ σταυρώσουμε τὰ πόδια μας, τὸ κάνουμε χαμηλά, στὸ ὕψος τῶν ἀστραγάλων.

— **Ἐ**ὰν καθόμεθα καὶ μᾶς παρουσιάσουν κάποιον, εἶναι ὑποχρεωτικὸ νὰ σηκωθοῦμε ἀπὸ τὴ θέση μας καὶ νὰ τὸν χαιρετήσουμε.

— **Ε**ἶναι ἀπρεπὲς καὶ ἀνάγωγο νὰ σφετεριζόμεθα μιὰ συλλογικὴ δουλειὰ πιστώνοντας μιὰ ἐπιτυχία μόνον στὸν ἑαυτό μας.

— **Ἡ** βασίλισσα Ἐλισάβετ τῆς Μεγάλης Βρετανίας συνηθίζει νὰ λέει: *Never explain, never complain*. Ἀποφεύγουμε νὰ εἴμεθα ἀπολογητικοὶ καὶ γκρινιάρηδες. Προκρίνουμε τὴ θετικὴ σκέψη. *Think positive*.

— **Ὅ**πως ἀναλαμβάνουμε τὴν πίστωση μιᾶς ἐπιτυχίας, ἔτσι ἀναλαμβάνουμε καὶ τὴν εὐθύνη μιᾶς ἀποτυχίας.

— **Ἰ**σχύει κι ἐδῶ τὸ *ψέγουμε ἰδιωτικῶς, ἐπαινοῦμε δημοσίᾳ*. Σὲ περίπτωση ποὺ θέλουμε νὰ ἀσκήσουμε κριτικὴ σὲ κάποιον παρόντα, δὲν τοῦ ἐπιτιθέμεθα κατὰ μέτωπον καὶ σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ κρίνουμε μόνον τὶς ἐπιλογές του.

— **Ἐ**ὰν κάνουμε λάθος, ἡ ἐνδεδειγμένη στάση εἶναι τὸ λατινικὸ *mea culpa*, δηλαδὴ νὰ τὸ παραδεχθοῦμε.

— **Σ**υνήθως τὰ συμβούλια εἶναι ἀντικαπνιστικά, ὁπότε ἐὰν διαρκοῦν πολύ, προβλέπουμε ἕνα διάλειμμα γιὰ τοὺς «θεριακλῆδες», ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅσους θέλουν νὰ πᾶνε στὸ μπάνιο ἢ νὰ κάνουν ἕνα τηλεφώνημα.

32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32

ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟ

«Ὑπῆρξα καλὸς στρατιώτης, ὄχι βέβαια ἀπὸ ἔρωτα πρὸς τὸ εὐγενὲς ἐπάγγελμα τῶν ὅπλων οὔτε ἀπὸ ἐθνικοστρατιωτικὴ ἰδεολογία. Ἁπλούστατα, ἀπὸ ἀνάγκη. Μὰ καὶ ὁ χαρακτήρας μου μὲ βοήθησε» ἔγραφε ὁ Μ. Καραγάτσης στὸ νεανικό του διήγημα *Στρατιωτικὴ θητεία* τὸ 1933. Τὰ γραφόμενά του εἶναι ἐπίκαιρα καὶ σήμερα. *Ἀνάγκᾳ καὶ θεοὶ πείθονται.*

— **Οἱ** καλοὶ τρόποι στὸν στρατὸ ἔχουν περισσότερο νὰ κάνουν μὲ κανόνες ὁμαδικῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως ἀνάμεσα σὲ ἕναν μεγάλο ἀριθμὸ ἑτερόκλητων ἀνδρῶν ἐν καιρῷ εἰρήνης παρὰ μὲ τὴν ὑπακοὴ στὶς διαταγές, κάτι ποὺ θεωρεῖται δεδομένο.

— *Στὴ Ρώμη ὅπως οἱ Ρωμαῖοι.* Ὅσο πιὸ γρήγορα συνειδητοποιήσουμε ποῦ εἴμεθα καὶ τί κάνουμε, τόσο πιὸ εὔκολα θὰ προσαρμοσθοῦμε στὶς συνθῆκες τοῦ στρατοῦ καὶ θὰ ἀποφύγουμε τὴν κατάθλιψη ἢ ἄλλες ψυχολογικὲς διαταραχές.

— Δὲν καυχώμεθα γιὰ τὸ μέσον μας. Ὅλοι ἢ σχεδὸν ὅλοι ἔχουμε ἀπὸ ἕναν γνωστὸ (στρατιωτικὸ ἢ πολιτικὸ) ποὺ ὑποσχέθηκε νὰ μᾶς βοηθήσει στὸν στρατό. Ἡ ἐπίδειξη τοῦ μέσου μας εἶναι τόσο κακόγουστη ὅσο ἡ ἐπίδειξη τοῦ πλούτου. Ἐπιπλέον εἶναι προσβλητικὴ γιὰ τοὺς λιγότερο προνομιούχους στρατευμένους.

— Ἡ στρατιωτικὴ θητεία εἶναι μεγάλο σχολεῖο καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν

ἔννοια μᾶς δίνεται μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε μέρη, ἀνθρώπους καὶ ἤθη ποὺ μᾶλλον στὴν πολιτική μας ζωὴ δὲν θὰ εἴχαμε τὴ δυνατότητα νὰ ζήσουμε.

— Μιὰ ρήση λέει: «Ὑπάρχουν τριῶν εἰδῶν κατηγορίες αἰσθηματικῶν σχέσεων στὸν στρατό: Ὅσοι χώρισαν μὲ τὸ κορίτσι τους ἀκριβῶς πρὶν παρουσιασθοῦν, ὅσοι χώρισαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θητείας τους καὶ τέλος ὅσοι χώρισαν ἀκριβῶς μόλις ἀπολύθηκαν. Τέταρτη κατηγορία δὲν ὑπάρχει». Ὑπερβολή; Ἴσως. Φύσει αἰσιόδοξοι, ἀπαντοῦμε μὲ μιὰ ἄλλη ρήση: «Ὅποια σχέση ἀντέξει στὸν στρατό, θὰ ἀντέξει καὶ στὴ ζωή».

— Στὸν στρατὸ ὑπάρχει ἀκόμη ὁ ἱπποτικὸς κώδικας τιμῆς. Ἐπὶ παραδείγματι, ἔχουμε τὸ θάρρος νὰ παραδεχθοῦμε τὴν ἐνοχή μας. Ἐπίσης, ἀποφεύγουμε νὰ ἐνοχοποιοῦμε ἄλλους γιὰ νὰ γλυτώσουμε τὴν τιμωρία. Τέλος, δὲν «καρφώνουμε» συναδέλφους μας. Οἱ ἀνώτεροί μας εἶναι συνήθως οἱ πρῶτοι ποὺ τηροῦν αὐτὸν τὸν κώδικα.

— Δὲν ὑπάρχει ταχύτερα διαδιδόμενο συναίσθημα ἀπὸ τὸ ἄγχος, ὅταν ὑπηρετεῖ κανεὶς τὴ θητεία του. Κι ἐπειδὴ ζωὴ δὲν εἶναι ὅ,τι μᾶς συνέβη ὅταν ἤμεθα ἀγχωμένοι, πρέπει νὰ βροῦμε ὅσο πιὸ γρήγορα γίνεται τὸ ἀγχολυτικό. Ἡ ἐσωτερικὴ πειθαρχία μᾶλλον βοηθᾶ σ' αὐτό.

— Μὲ τὸ ποὺ θὰ παρουσιασθοῦμε στὸ κέντρο ἐκπαιδεύσεως, θὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ στρατώνας καὶ ὁ θάλαμος δὲν εἶναι *spa*. Πολλοὶ συστρατιῶτες μας ἔχουν πάρει προσωρινὸ διαζύγιο ἀπὸ τὴν καθαριότητα. Ἀρνούμεθα νὰ συνηθίσουμε στὴν περιρρέουσα βρωμιά. Ἐπιμένουμε νὰ νιβόμεθα κάθε πρωὶ καὶ βράδυ, νὰ κάνουμε μπάνιο ὅποτε εἶναι ἐφικτό, καὶ νὰ ἀλλάζουμε τακτικὰ ἐσώρουχα καὶ κάλτσες (ποδαρίλα!).

— Ἐὰν εἴμεθα ἀξιωματικοί, προσπαθοῦμε νὰ μὴν τιμωροῦμε, ἀγγαρεύουμε ἢ τρομοκρατοῦμε ἀφειδῶς. Ὁ ὑπερβολικὸς ζῆλος καλὸ

εἶναι νὰ διατηρηθεῖ γιὰ τὴν περίπτωση πολέμου. *Ἀκριβοδίκαιος*: εἶναι ἡ ὕψιστη ἀρετή.

— Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔσφαλλαν. Ἡ Καλλιόπη δὲν εἶναι ἡ μούσα τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ τὸ ἀποχωρητήριο τοῦ στρατοπέδου! Ὅπως τὸ σὲξ σηματοδοτεῖ τὴ σωματικὴ ὁλοκλήρωση μιᾶς σχέσεως, ἔτσι καὶ ἡ ἀγγαρεία τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἀποχωρητηρίων θεωρεῖται ἡ *conditio sine qua non* γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση ἑνὸς στρατευμένου.

— Ὁ Χρῆστος Χαρτοματσίδης γράφει, σ' ἕνα ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ *Ἡ Λέξη*: «Ἂν ἡ κακὴ διατροφὴ εἶναι ἔνδειξη γιὰ τὸ πόσο ἰσχυρὸ εἶναι ἕνα στράτευμα, τότε σίγουρα ἡ κατάσταση τῶν ἀφοδευτηρίων ἀποκαλύπτει τὸ φρόνημα τῶν φαντάρων. Ἕνας συνηθισμένος στὰ βρώμικα ἀφοδευτήρια στρατιώτης δὲν ἔχει νὰ φοβηθεῖ τίποτε».

— Στὸν στρατὸ δὲν ὑπάρχει «Συγγνώμη ποὺ ἄργησα στὸ ραντεβού μας». Πᾶσα καθυστέρησις τιμωρεῖται εἴτε εἶναι στὴν ἀναφορὰ εἴτε σὲ ἐργασία. Ἡ χειρότερη ὅμως μορφὴ καθυστερήσεως εἶναι νὰ ἀργήσουμε νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸν προηγούμενο στὴ σκοπιά.

— Μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, οἱ περισσότεροι στρατευμένοι θὰ ἤθελαν νὰ εἶναι κάπου ἀλλοῦ παρὰ στὸν στρατώνα. Δὲν ὠφελεῖ λοιπὸν νὰ οἰκτίρουμε καθημερινῶς τὴ ζωή μας καὶ νὰ μεμψιμοιροῦμε λέγοντας «Ἄχ, θὰ ἤθελα νὰ ἤμουν στὴ Μύκονο τώρα». Τὸ παλιὸ τραγούδι *Μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη πᾶνε οἱ φαντάροι μας μπροστὰ* ἰσχύει ὅσο ποτέ.

— Πολλοὶ συνάδελφοί μας δὲν ἀντέχουν στὶς κακουχίες, τὴν πίεση καὶ τοὺς ἐξαντλητικοὺς ρυθμοὺς τῆς μονάδος. Χρέος μας εἶναι νὰ τοὺς ὑποστηρίζουμε ψυχολογικῶς καὶ νὰ τοὺς παρηγοροῦμε σὲ στιγμὲς κρίσεως λέγοντάς τους τὴ φράση-κλειδί: «Θὰ περάσει».

— Ὅποιος τὰ καταφέρνει στὸν στρατό, τὰ καταφέρνει καὶ στὴ ζωή. Ὁ στρατὸς εἶναι μιὰ μικρογραφία τῆς κοινωνίας.

— Ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἐκδηλώσεις μέσα στὸ στρατόπεδο χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ τήρηση τῶν ὑποχρεώσεων «ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας» μὲ θρησκευτικὴ προσήλωση, ποὺ φθάνει κάποτε σὲ σημεῖο ὑπερβολῆς τῶν κανόνων συμπεριφορᾶς.

— Ὁ κατώτερος, ὅταν ἀπευθύνεται στὸν ἀνώτερό του:
-Κάθεται πάντα σὲ στάση προσοχῆς, ἐκτὸς ἂν ὁ ἀνώτερος διατάξει ἢ συστήσει «ἀνάπαυση».
-Δὲν χειρονομεῖ.
-Συγκρατεῖ συναισθήματα ὀργῆς, θυμοῦ, ἀκόμη καὶ ὑπερβολικῆς συγκινήσεως ἢ χαρᾶς.
-Δὲν ἀπευθύνει τὸν λόγο στὸν ἀνώτερο, παρὰ μόνο γιὰ νὰ ἀπαντήσει στὶς ἐρωτήσεις του, καὶ ὅταν θέλει νὰ πεῖ κάτι, ζητᾶ ἄδεια μὲ τὴ φράση «ἐπιτρέπεται κύριε...»
-Ὅταν πρόκειται γιὰ χειραψία, δὲν τείνει πρῶτος τὸ χέρι στὸν ἀνώτερο, ἀλλὰ περιμένει ὁ ἀνώτερος νὰ τοῦ δώσει πρῶτος τὸ χέρι.
-Ζητᾶ ἄδεια γιὰ νὰ ἀποχωρήσει.

— Ὁ κατώτερος μιλᾶ πάντοτε στὸν πληθυντικὸ πρὸς τὸν ἀνώτερο καὶ τὸν προσφωνεῖ μὲ τὸν βαθμό του, προτάσσοντας τὴ λέξη «κύριε», π.χ. «κύριε ταγματάρχα», μὲ ἐξαίρεση τὸν στρατηγό, ὁ ὁποῖος προσφωνεῖται ἁπλῶς «στρατηγέ».

— Ὁ ἀνώτερος, κατὰ παράδοση, ἀπευθύνεται στὸν κατώτερο στὸν ἐνικὸ καὶ συνήθως προσφωνεῖ τὸν κατώτερο μὲ τὸν βαθμό του, προτάσσοντας τὴ λέξη «κύριε» γιὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἢ χωρὶς τὸ «κύριε» γιὰ τοὺς ὑπαξιωματικούς, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι «κύριε λοχαγέ, ἀρχιλοχία, δεκανέα, κλπ». Μπορεῖ ὅμως ὁ ἀνώτερος σὲ ἔνδειξη οἰκειότητος νὰ προσφωνεῖ τὸν κατώτερο μὲ τὸ μικρό του ὄνομα.

Ἕνας ἄλλος τομέας τῆς στρατιωτικῆς δραστηριότητος ποὺ διέ-

πεται ἀπὸ αὐστηροὺς τύπους εἶναι ἡ ἀλληλογραφία, τόσο ἡ ὑπηρεσιακή ὅσο καὶ ἡ ἰδιωτική. Ὑπάρχει εἰδικὸς κανονισμὸς καὶ πληθώρα διαταγῶν ποὺ καθορίζουν μὲ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια καὶ μὲ σαφῆ παραδείγματα τὰ τῆς ἀλληλογραφίας.

— Ἐνδεικτικὰ παραδείγματα ἰδιωτικῆς ἀλληλογραφίας:
-Ὁ κατώτερος δὲν γράφει ποτὲ στὸν ἀνώτερο, ἔστω καὶ εὐχές, σὲ κάρτες παρὰ μόνο σὲ χαρτὶ ἀλληλογραφίας (Α4).
-Ἐὰν τὸ κείμενο δακτυλογραφηθεῖ, θὰ πρέπει ἰδιοχείρως νὰ γράψει τὴν προσφώνηση (π.χ. Στρατηγέ...) καθὼς καὶ στὸ τέλος τὸ «μετὰ σεβασμοῦ» καὶ νὰ τὸ ὑπογράψει.
-Τὸ κείμενο ἀρχίζει μὲ τὴ φράση «Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς ὑποβάλλω...»
-Στὸ τέλος δὲν γράφει «μὲ ἐκτίμηση» ἢ «μὲ ἀγάπη», ἀλλὰ «μὲ σεβασμὸ» ἢ «μετὰ σεβασμοῦ».
-Ὁ ἀνώτερος ἀκολουθεῖ τοὺς ἴδιους περίπου κανόνες μὲ τὶς ἑξῆς διαφορές: πάντα ἰδιοχείρως γράφει στὴν ἀρχὴ «Ἀγαπητὲ κύριε Λοχαγὲ» ἢ «Ἀγαπητὲ Γιῶργο» καὶ στὸ τέλος τὸ «μὲ ἀγάπη» ἢ «μὲ ἐκτίμηση».

— Τὸ στρατιωτικὸ *savoir-vivre* ἐπιβάλλει ἕνα πλῆθος στολῶν καὶ πολιτικῶν ἐνδυμασιῶν. Οἱ στολὲς χαρακτηρίζονται μὲ ἀριθμοὺς καὶ γράμματα καὶ ὑπάρχει εἰδικὸς κανονισμὸς στολῶν μὲ λεπτομερεῖς φωτογραφίες, π.χ. στολὴ 1, στολὲς 2 καὶ 2α, στολὲς 3, 3α καὶ 3β, στολὲς 5, 7, 8 καὶ 9 μὲ ἀνάλογες ὑποδιαιρέσεις ἡ κάθε μία. Ἀνάλογες διαταγὲς καθορίζουν τὸ «φέρειν» τὸ ξίφος καὶ τὰ παράσημα.

— Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πολιτικὴ περιβολὴ ὑπάρχουν κανόνες, τοὺς ὁποίους ὁ στρατιωτικὸς πρέπει ἐνσυνειδήτως νὰ ἀκολουθεῖ. Ἡ κόσμια καὶ ἡ μὴ ἐξεζητημένη ἐμφάνιση πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὸ ἐνδυματολογικὸ μέτρο τοῦ στρατιωτικοῦ.

— Σ' ἕνα ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ *Ἡ Λέξη*, ὁ Φώντας Λάδης γρά-

φει: «Ποῦ νὰ ὀφείλεται ἄραγε ἡ γεύση νοσταλγίας ποὺ ἀφήνει σὲ ὅλους ὁ στρατός; Στὸ ὅτι γενικὰ εἶναι μιὰ περίοδος αὐτοπεριχαράκωσης τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου; Στὸ ὅτι ἐκεῖ περίπου, κοντὰ στὸ στρατό, βρίσκεται γιὰ ὅλους τὸ τέλος τῆς ἐφηβείας; Στὸ ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα τελικὸ ριπλέυ τοῦ κλίματος τῶν παιδικῶν, μαθητικῶν χρόνων, τῆς συντροφικότητας λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ὁριστική, τελεσίδικη εἴσοδο στὶς ἔγνοιες καὶ σταδιακὰ στὸν ἀτομισμὸ τῆς πραγματικῆς ζωῆς; (...) Ἐρώτημα: εἴμαστε ἄραγε ἄτυχοι ἐμεῖς, ποὺ ὑπηρετήσαμε πολὺ στὸν στρατό, καὶ τυχεροὶ οἱ νέοι ποὺ σήμερα ὑπηρετοῦν λίγο; Καὶ ἂν συμβαίνει τὸ ἀντίστροφο, πῶς νὰ θεωρήσουμε αὐτοὺς ποὺ γιὰ διάφορους λόγους δὲν ὑπηρέτησαν καθόλου; Ὑπερβολικὰ ἄτυχους;»



ΙΕΡΑ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ
ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ
ΑΘΩ

Α/Α Δ № 004711





ΚΑΡΥΑΙ ΤΗ 12 ΑΥΓ. 2001
ΑΡ. ΕΙΣΟΔΟΥ 37

ΕΙΔΙΚΟΝ ΔΙΑΜΟΝΗΤΗΡΙΟΝ

Ι. ΜΟΝΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

Ὁ κομιστὴς τοῦ παρόντος Ἱεροκρινοσφραγίστου καὶ ἐνυπογράφου γράμματος ἡμῶν

κύριος .... Ζαμπούνης .... Χρήστος ....

τοῦ .... [illegible] .... θρήσκευμα: ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ

ἰδιότης: ....

ἀρ. Δ.Α.Τ.: [illegible] .... ἀρ. Διαβ.: ....

πόλις ἢ χώρα: .... ἔλαβε τὴν ἡμετέραν ἄδειαν πρὸς ἐπίσκεψιν

τῆς/τοῦ .... Ι. ΜΟΝΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ....

προσκληθεὶς παρ' αὐτῆς/αὐτοῦ πέραν τοῦ προβλεπομένου ἡμερησίου ἀριθμοῦ εἰσερχομένων εἰς Ἅγιον Ὄρος. Τὸ παρὸν δὲν δικαιολογεῖ τὸν κομιστήν του νὰ ζητήσῃ φιλοξενίαν ἀπὸ ἕτερον Ἱερὸν Σκήνωμα τοῦ Ἁγίου Ὄρους πλὴν τοῦ ἀναγραφομένου.

Ἐφ' ᾧ διατελοῦμεν λίαν φιλαδέλφως ἐν Χριστῷ ἀδελφοί

ΟΙ ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

Ο ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΟΥ	ΠΡΩΤΕΠΙΣΤΑΤΗΣ	Ἱερομ. Μακάριος
Ο ΚΟΥΤΛΟΥΜΟΥΣΙΟΥ	ΕΠΙΣΤΑΤΗΣ	Ἱερομ. Γρηγόριος
Ο ΚΑΡΑΚΑΛΛΟΥ	»	Γ. Ἀνδρέας
Ο ΣΤΑΥΡΟΝΙΚΗΤΑ	»	Γέρων Θεοδόσιος

33 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33

ΤΟ SAVOIR-VIVRE ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

— Ἡ ἐπίσκεψη στὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπαιτεῖ μιὰ σχετικὴ προετοιμασία. Ὁ ἐπισκέπτης πρέπει νὰ ἀπευθυνθεῖ ἀρκετὸ καιρὸ πρὶν στὴν Ἱερὰ Ἐπιστασία τοῦ Ἁγίου Ὄρους, Γραφεῖο Προσκυνητῶν, Λεωφόρος Καραμανλῆ 14, Τ.Κ.54638 Θεσσαλονίκη, τηλ: 2310-833733, γιὰ νὰ ζητήσει τὸ *διαμονητήριο*, ὅπως ὀνομάζεται ἡ ἄδεια εἰσόδου καὶ διαμονῆς. Ἐκεῖ πρέπει νὰ προσδιορίσει τὰ στοιχεῖα του καὶ τὸν χρόνο διαμονῆς του. Τὰ διαμονητήρια παραλαμβάνονται εἴτε ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη εἴτε ἀπὸ τὴν Οὐρανούπολη. Τὰ λιμάνια ἐπιβιβάσεως εἶναι ἡ Οὐρανούπολις, ἡ Ἱερισσὸς καὶ τὰ Νέα Ρόδα.

— Ὅπως εἶναι παγκοσμίως γνωστό, τὸ Ἅγιον Ὄρος εἶναι ἄβατο γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἡ εἴσοδός τους ἀπαγορεύεται καὶ τιμωρεῖται αὐστηρῶς μὲ φυλάκιση δύο ἐτῶν.

— Ἡ ἔνδυσή μας δέον νὰ εἶναι εὐπρεπής, δηλαδὴ ὄχι σόρτς, βερμοῦδες καὶ κοντομάνικα ὑποκάμισα.

— Ἀπαγορεύεται ἡ κολύμβηση, ἡ ἡλιοθεραπεία, τὰ τυχερὰ παιχνίδια (χαρτιά, τάβλι, κτλ.), ὁ χορός, τὰ τραγούδια καὶ τὰ κατοικίδια ζῶα.

— Παρ' ὅτι ἀρκετὰ μοναστήρια χρησιμοποιοῦν τὰ τελευταῖα χρόνια τζίπ, ὁ ἐνδεδειγμένος καὶ παραδοσιακὸς τρόπος μετακινήσεως εἶναι πεζῇ. Καλὸ εἶναι νὰ ἔχουμε λοιπὸν μαζί μας ὑποδήματα πεζοπορίας. Γι' αὐτὸν τὸν τελευταῖο λόγο ὁ ἐπισκέπτης εἶναι καλὸ νὰ μὴ φέρει μαζί του πολλὲς ἢ βαριὲς ἀποσκευές, ὥστε νὰ εἶναι ἐλεύθερος στὶς μετακινήσεις του.

— **Ἡ** φωτογράφιση ἐπιτρέπεται στὶς περισσότερες μονές. Γενικῶς ὅμως, φθάνοντας σὲ μιὰ μονή, εἶναι φρόνιμο νὰ ζητοῦμε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν «γέροντα» τῆς μονῆς, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς προσδιορίσει τί ἀκριβῶς ἐπιτρέπεται νὰ φωτογραφίσουμε. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ βίντεο.

— **Γιὰ** τοὺς περιπάτους μας καλὸ εἶναι νὰ ἔχουμε ἕνα μπαστούνι (μαγκούρα), τὸ ὁποῖο εἴτε θὰ προμηθευτοῦμε ἐπιτόπου εἴτε θὰ τὸ φέρουμε μαζί μας. Ἐλλοχεύουν φίδια.

— **Τὸ** Ἅγιον Ὄρος εἶναι μιὰ αὐτοδιοίκητη μοναστικὴ πολιτεία, ἡ ὁποία πολιτικῶς ὑπάγεται στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ πνευματικῶς στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποτελεῖται ἀπὸ εἴκοσι μονὲς ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ κοινοβιακὸ σύστημα. Ἄρχων τῆς κάθε μονῆς εἶναι ὁ ἡγούμενος, ποὺ ἐκλέγεται γιὰ ἰσόβια θητεία.

— **Ἡ** φιλοξενία τῶν προσκυνητῶν εἶναι ἀρκετὰ ὀργανωμένη. Οἱ μονὲς διαθέτουν περιποιημένους ξενῶνες μὲ κοινὲς τουαλέτες καὶ συνήθως ζεστὸ νερό. Λόγῳ ὅμως τῆς μεγάλης προσελεύσεως δέον εἶναι νὰ τηλεφωνοῦμε, γιὰ νὰ ρωτήσουμε ἂν ὑπάρχουν ἐλεύθερα κρεβάτια.

— **Ἡ** ὑποδοχὴ τῶν ἐπισκεπτῶν γίνεται στὸ *ἀρχονταρίκι* τῶν μονῶν. Ἐκεῖ μᾶς προσφέρεται, παραδοσιακῶς, τσίπουρο καὶ λουκούμι. Ὑπεύθυνος εἶναι ὁ *ἀρχοντάρης*, στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ἐπιδείξουμε τὸ διαμονητήριό μας, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπογράψουμε τὸ βιβλίο ἐπισκεπτῶν.

— **Χωρὶς** νὰ ὑπάρχει ρητὴ ὑποχρέωση, οἱ ἐπισκέπτες πρέπει νὰ σέβονται τὸ πρόγραμμα τῶν μονῶν καὶ νὰ τὸ ἀκολουθοῦν στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ (προσευχή, λειτουργία, ἀκολουθίες).

— **Ὅποιος** ἐπιθυμεῖ νὰ κοινωνήσει ἢ νὰ ἐξομολογηθεῖ, θὰ πρέπει νὰ ἀπευθυνθεῖ στὸν ἀρχοντάρη τῆς μονῆς.

— **Οἱ** θύρες τῶν μονῶν κλείνουν μὲ τὴ δύση τοῦ ἡλίου καὶ ἀνοίγουν μὲ τὴν ἀνατολή. Προσοχὴ ὅμως ! Τὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν ἔχει ὡς βάση μετρήσεως τὸ μεσονύκτιο, ἀλλὰ τὴ δύση τοῦ ἡλίου, ποὺ εἶναι πάντοτε 12.00 ἢ 24.00. Ἐπίσης καὶ τὸ ἡμερολόγιο εἶναι διαφορετικό: ἀκολουθοῦν τὸ Ἰουλιανό καὶ ὄχι τὸ Γρηγοριανὸ .

— **Ἐὰν** εἴμεθα διαφορετικοῦ θρησκεύματος ἢ ἄθεοι, δὲν εἰρωνευόμεθα τὴ χριστιανικὴ θρησκεία οὔτε ἐπιδεικνύουμε ἀντιδραστικὴ συμπεριφορά.

— **Δὲν** κρίνουμε τοὺς ἄλλους προσκυνητές.

— **Δὲν** ἐνοχλοῦμε κάθε λίγο καὶ λιγάκι τοὺς μοναχούς. Ὅ,τι θέλουμε τὸ ζητοῦμε ἀπὸ τὸν ἀρχοντάρη.

Ἀγαπητὲ ἐπισκέπτα,

Τὸ ἀνὰ χεῖρας Εἰδικὸν Διαμονητήριον σοῦ ἐπιτρέπει νὰ φιλοξενηθῆς μόνον ἀπὸ τὸ ἀναγραφόμενον εἰς αὐτὸ Ἱερὸν Σκήνωμα (Ἱ. Μονήν, Κυριακόν, Ἱ. Σκήτην, Ἱ. Καλύβην, Ἱ. Κελλίον).

Παρακαλοῦμεν θερμῶς, μὴ ἀγνοήσῃς αὐτὴν τὴν ὑπόδειξιν καὶ ζητήσῃς φιλοξενίαν ἀπὸ ἄλλο Ἱερὸν Σκήνωμα, διότι δὲν θὰ γίνῃς δεκτὸς καὶ θὰ ὑποστῇς ἄσκοπον ταλαιπωρίαν.

Ἐπίσης γνώριζε ὅτι:

1. **Ἀπαγορεύεται** αὐστηρῶς ἡ εἰσαγωγὴ εἰκονοληπτικῶν μηχανῶν (βιντεοκάμερες) στὸ Ἅγιον Ὄρος. Κατὰ τὸν τελωνειακὸν ἔλεγχον τῆς ἐξόδου κατάσχονται ὅλες οἱ εἰκονοληπτικὲς ταινίες (βιντεοκασέτες).

2. **Λόγῳ** τῆς γενικῆς ἀπαγορεύσεως τῆς θήρας στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἡ εἰσαγωγὴ κυνηγετικῶν σκυλιῶν καὶ ὅπλων.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ

Ἀγαπητὲ προσκυνητά,

Καλῶς ἦλθες στὴν Μονή μας, ἡ ὁποία, καθὼς καὶ ὅλον τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἶναι ἀφιερωμένη στὴν ἀκατάπαυστη δοξολογία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου.

Ἡ ἀνάλογη συμπεριφορά σου θὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς σὲ τὴν εὐλογίαν της καὶ στὴν Μονὴ τὴν ὁμαλώτερη λειτουργίαν της. Αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτύχῃς ἀκολουθῶν τὶς κάτωθι συστάσεις:

1. Ὀφείλεις νὰ ἔρχεσαι στὸ ναὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σὲ ὅλες τὶς ἀκολουθίες.
2. Ἡ ἐνδυμασία σου νὰ εἶναι εὐπρεπὴς σὲ ὅλους τοὺς χώρους τῆς Μονῆς καὶ στὰ δώματα.
3. Οἱ ἔντονες συζητήσεις καὶ οἱ γέλωτες εἶναι ἀνάρμοστα στὸν ἱερὸν αὐτὸν χῶρον. Ἀπαγορεύονται οἱ συνομιλίες στὴν Τράπεζα.
4. Ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα στὰ ὑπνοδωμάτια, καθὼς καὶ στὴν αὐλὴν τῆς Μονῆς.
5. Ἂν θέλῃς νὰ ἐξομολογηθῇς, ἀνάφερέ το στὸν Ἀρχοντάρη, καθὼς καὶ ἂν πρόκειται νὰ κοινωνήσῃς (γιὰ νηστήσιμο φαγητό).
6. Μετὰ τὸ Ἀπόδειπνον μπορεῖς νὰ συμμετάσχῃς στὴν Παράκλησιν πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν Κουκουζέλισσαν, στὸν ὁμώνυμον Ναόν της.
7. Μὴν ἀφήνῃς χρήματα στὸ δωμάτιο, ὅταν ἀπουσιάζῃς.
8. Ἡ Μονὴ παρέχει φιλοξενία γιὰ ἕνα εἰκοσιτετράωρο. Συζήτησε μὲ τὸν Ἀρχοντάρη περὶ τῆς διακινήσεώς σου.

34 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34

ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Οἱ καλοὶ τρόποι δὲν ἔχουν μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὰ χαρτονομίσματα. Ἀπομακρυνόμενα λίγο ἀπὸ τὸν τόπο τους καὶ τὰ δύο, δὲν χρησιμεύουν σὲ τίποτε.

Ο. Στήβενσον

Μεγάλη Βρετανία

Εἶναι οἱ Ἄγγλοι *phonies* (*προσποιητῶς εὐγενεῖς*), γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε μιὰ ἀγαπημένη λέξη τοῦ Τζ. Ντ. Σάλλιντζερ; Ἢ μήπως εἶναι ὁ πιὸ καθὼς πρέπει λαὸς τῆς ὑφηλίου, ὅπως θεωροῦν οἱ ἴδιοι τοὺς ἑαυτούς τους; Ὅπως καὶ νὰ ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἀπόλαυση νὰ σοῦ ἀνοίγουν τὴν πόρτα στὸ *Harrod's* καὶ νὰ σὲ σερβίρουν ἄψογα στὰ ἑστιατόρια.

— Στὴν Ἑλλάδα ἐσφαλμένως ἐννοοῦμε τὴ Μεγάλη Βρετανία, ὅταν ἀναφερόμεθα στὴν Ἀγγλία. Αὐτὸ εἶναι μεγάλο λάθος καὶ μπορεῖ νὰ προκαλέσει παρεξηγήσεις. Ἡ Μεγάλη Βρετανία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, τὴν Οὐαλία, τὴ Σκωτία, καὶ ἂν προσθέσουμε καὶ τὴ Βόρειο Ἰρλανδία, ἔχουμε τὸ Ἡνωμένο Βασίλειο. Κατ' ἐπέκτασιν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου εἶναι Βρετανοί (*British*) καὶ ὄχι Ἄγγλοι.

— Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς συστάσεως, ἂν καὶ θεωροῦνται οἱ ἐφευρέτες της, οἱ Ἄγγλοι δὲν συνηθίζουν τὶς χειραψίες, παρὰ μόνο σὲ σημαντικὰ γεγονότα, ὅπως συγχαρητήρια, συλλυπητήρια, εὐχαριστίες, κλπ. Τὸ χειροφίλημα δὲν εἶναι ἰδιατέρως δημοφιλὲς καὶ οἱ

ἄνδρες δὲν φιλιοῦνται ποτὲ σταυρωτὰ στὸ μάγουλο. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια δὲν φιλιοῦνται ποτέ, οὔτε ὅταν τοὺς συνδέει στενὴ συγγένεια. Τέλος, σὲ μιὰ ἐπίσημη συγκέντρωση ἀποφεύγονται τὰ φιλιὰ καὶ γενικῶς ἡ σωματικὴ ἐπαφή (π.χ. φιλικὸ χτύπημα στὴν πλάτη).

— Στὶς συστάσεις χρησιμοποιοῦνται τὰ *Mr./Mrs./Miss* μαζὶ μὲ τὸ ἐπώνυμο (ποτὲ τὸ μικρὸ ὄνομα). Ἐὰν ὁ συνομιλητής μας ἔχει τίτλο (*Doctor, Lord/Lady, Professor*) τότε χρησιμοποιοῦμε τὸν τίτλο καὶ τὸ ἐπώνυμό του, μὲ τὴ σημείωση ὅτι ἕνας χειρουργὸς προσφωνεῖται *Mr.*, καὶ αὐτὸ γιατὶ παλαιότερα ὁ χειρουργὸς ἦταν τὸ κατώτερο εἶδος ἰατροῦ! Γιὰ τοὺς εὐγενεῖς χρησιμοποιοῦμε τὸν τίτλο καὶ τὸ ὄνομά τους, π.χ. *Lord Elgin*.

— Δὲν ἀπευθυνόμεθα σὲ ἀνθρώπους στοὺς ὁποίους δὲν μᾶς ἔχουν συστήσει. Γι' αὐτὴν τὴν περίπτωση διηγοῦνται τὸ ἀνέκδοτο τοῦ Στάνλεϋ, ἀπεσταλμένου τῆς ἐφημερίδος *Νιοὺ Γιόρκ Χέραλντ*, ποὺ πῆγε στὴν Ἀφρικὴ γιὰ νὰ συναντήσει τὸν Λίβινγκστον. Ὅταν τὸν ἀνακαλύπτει ἐπιτέλους στὸ μέσον τῆς ζούγκλας καὶ μὴ βρίσκοντας κανέναν νὰ κάνει τὶς συστάσεις, ἀναγκάζεται μετὰ ἀπὸ δισταγμὸ ποὺ διήρκεσε ἀρκετὰ νὰ ξεπεράσει τὴ ντροπή του καὶ νὰ πεῖ: «Ὁ δόκτωρ Λίβινγκστον, ὑποθέτω;»

— Γιὰ τοὺς Ἄγγλους οἱ προσφωνήσεις εἶναι ἕνα πολύπλοκο ζήτημα καὶ γι' αὐτὸ ὑπάρχουν καὶ δεκάδες βιβλία ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτὸ τὸ θέμα. Τὸ σύνηθες εἶναι τὸ *How do you do*, τὸ ὁποῖο δὲν ἐπιδέχεται ἀπάντηση, παρὰ μόνο ἴσως ἐπαναλαμβάνοντας τὴν ἴδια φράση. Μιὰ ἄλλη ἀπάντηση εἶναι *Very well thank you*, (*Πολὺ καλά, εὐχαριστῶ*), ὅπως καὶ τὸ *Pleased to meet you* (*Χάρηκα γιὰ τὴ γνωριμία*).

— Ἕνα στερεότυπο τῶν Ἄγγλων εἶναι πὼς ἀγαποῦν νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν καιρό. Τὰ καιρικὰ φαινόμενα ἀλλάζουν γρήγορα στὴν Ἀγγλία, κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, ὁπότε... δὲν κινδυνεύουμε νὰ στερέψουμε ποτὲ ἀπὸ θέματα γιὰ συζήτηση! Κατὰ κανό-

να οἱ Βρετανοὶ ἀποφεύγουν νὰ εἶναι κατηγορηματικοὶ στὸ θέμα τοῦ καιροῦ. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ θερμοκρασία εἶναι μεῖον πέντε βαθμοί, ἔχουν ἕναν δικό τους τρόπο προσεγγίσεως: «Δὲν ἔχει καὶ πολλὴ ζέστη σήμερα, ἔ;».

— Στὸ τραπέζι, ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα κάθονται πάντα στὴν κεφαλή του, ὁ ἕνας ἀπέναντι ἀπὸ τὸν ἄλλον (σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ Γαλλία, ὅπου «προεδρεύουν» στὸ μέσον). Ἡ θέση στὴν ὁποία θὰ μᾶς καθίσει ὁ οἰκοδεσπότης μας συνήθως ἀντανακλᾶ τὸ ποῦ μᾶς ἔχει ταξινομήσει κοινωνικῶς ὁ ἴδιος.

— Ἂν σὲ ἐπίσημο γεῦμα ὁ οἰκοδεσπότης ἀρχίσει μὲ προσευχή, αὐτὸ εἶναι ἔνδειξη ὅτι μετὰ τὸ κυρίως πιάτο θὰ ἀκολουθήσει ἕνα *Royal Toast*, μιὰ πρόποση εἰς ὑγείαν τῆς βασίλισσας. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἐπιτρέπεται τὸ κάπνισμα καὶ ποτὲ πρίν. Ἐὰν θελήσουμε νὰ καπνίσουμε, προσφέρουμε στοὺς συνδαιτυμόνες μας πρὶν ἀνάψουμε τὸ δικό μας τσιγάρο ἢ ποῦρο.

— Οἱ Βρετανοὶ δὲν τσουγκρίζουν ποτέ. Ἁπλῶς σηκώνουν ψηλὰ τὰ ποτήρια τους καὶ κάνουν μιὰ πρόποση. Ἐπίσης, δὲν ἔχουν ἀντίστοιχη ἔκφραση γιὰ τὸ «καλὴ ὄρεξη», ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν ποτέ (ἐννοεῖται ὅτι ἔχουν καλὴ ὄρεξη).

— Καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ γεύματος, οἱ ἀγκῶνες δὲν ἀκουμποῦν ποτὲ τὸ τραπέζι καὶ τὰ χέρια μετὰ τὸ φαγητὸ πρέπει νὰ βρίσκονται συνήθως ἐπάνω στὰ γόνατα.

— Ἡ ἱστορία τοῦ *port* ξεκινᾶ ἀπὸ παλιά, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐχθρότητος τῶν Ἄγγλων πρὸς τοὺς Ἰσπανούς. Οἱ Ἄγγλοι συνῆψαν φιλία μὲ τοὺς Πορτογάλους γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἰσπανούς, καὶ οἱ συμφωνίες περιλάμβαναν καὶ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ *port* στὴν Ἀγγλία. Τὸ παραδοσιακὸ *port* προσφέρεται μετὰ τὸ φαγητὸ καὶ μερικὲς φορὲς συνοδεύεται ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ τυρὶ *στίλτον*. Τὸ μπουκάλι δὲν περνᾶ ποτὲ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τοῦ τραπεζιοῦ στὴν ἄλλη, παρὰ μόνο ἀπὸ χέρι σὲ χέρι.

— Ἕνα δεῖπνο στὴν Ἀγγλία συνήθως δὲν διαρκεῖ πέρα ἀπὸ τὶς 11 μ.μ.

— Οἱ Βρετανοὶ ἀποφεύγουν νὰ δείχνουν μὲ τὸ δάκτυλο. Δείχνουν μὲ τὸ πιγούνι ἢ μὲ τὸ κεφάλι καὶ ποτὲ δὲν συνομιλοῦν μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες.

— Στὸ ἑστιατόριο, ποτὲ δὲν καλοῦν τὸν σερβιτόρο χτυπώντας παλαμάκια ἢ κουνώντας τὰ χέρια.

— Θέματα συζητήσεως ποὺ ἴσως ἐνοχλήσουν θεωροῦνται ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια καὶ ἡ Βόρειος Ἰρλανδία, ἡ ὁμοφυλοφιλία, ἡ ἀγγλικὴ κουζίνα, ἡ πτώση τῆς Βρετανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν ἀποικιῶν της, ἡ «νόσος τῶν τρελῶν ἀγελάδων». Στὴ Σκωτία καλὸ εἶναι νὰ ἀποφεύγονται οἱ συζητήσεις ἱστορικοῦ περιεχομένου ποὺ ἔχουν νὰ κάνουν, ἐπὶ παραδείγματι, μὲ τοὺς πολέμους ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας καὶ μὲ τὸ τί φοροῦν οἱ Σκωτσέζοι κάτω ἀπὸ τὸ κίλτ (συνήθως τίποτε, γιὰ νὰ μᾶς φύγει καὶ ἡ ἀπορία).

— Ἡ ἀκριβὴς προσέλευση στὰ ραντεβοὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἐμμονὲς τῶν Βρετανῶν, γι' αὐτὸ στὴ χώρα μας ὑπάρχει ἡ ἔκφραση «Ἐγγλέζος». Παρ' ὅλα αὐτά, δὲν φθάνουν οὔτε στὸ μισὸ τῆς ὑπερβολῆς τῶν Ἑλβετῶν, ποὺ ἴσως καὶ γι' αὐτὸ νὰ ἔχουν μανία μὲ τὴν κατασκευὴ ὡρολογιῶν.

— Στὶς ἐπίσημες βραδινὲς ἐξόδους ἡ πρόσκληση συνήθως γράφει *black tie*. Στὴν περίπτωση αὐτὴ προκρίνουμε ἐπίσημο σκοῦρο σακάκι (σμόκιν) μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἀξεσουάρ, καὶ φυσικὰ σὲ καμία περίπτωση δὲν παραλείπουμε τὸ παπιγιόν (*bow tie*). Γιὰ τὶς γυναῖκες ἐπιβάλλεται μάξι καλὸ φόρεμα, σὲ συγκρατημένα χρώματα.

— Οἱ γραβάτες κλάμπ ἀποτελοῦν ἐξαρτήματα στολῶν πολὺ παλαιῶν κολλεγίων ἢ συνταγμάτων, ὁπότε φοριοῦνται ἀποκλειστικῶς ἀπὸ ἀποφοίτους αὐτῶν τῶν σχολῶν ἢ μέλη ὁρισμένων στρατιωτικῶν μονάδων.

— Σὲ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τὸ πιὸ ἀσφαλὲς δῶρο εἶναι τὰ λουλούδια (ὄχι ὅμως τριαντάφυλλα ἢ χρυσάνθεμα) σὲ μονὸ ἀριθμό. Εὐπρόσδεκτο εἶναι πάντα ὁποιοδήποτε ἀλκοολοῦχο ποτό.

— Γιὰ τὴν τουαλέτα δὲν ζητᾶμε τὸ *W.C.* ἀλλά *the toilet* ἢ *the lavatory*, καὶ σὲ πολὺ ἐπίσημα μέρη θὰ διαβάσετε τὴν ἔνδειξη *powder room* γιὰ τὶς γυναικεῖες τουαλέτες.

— Οἱ Βρετανοὶ δὲν ἀγαποῦν τοὺς ἀμερικανισμοὺς καὶ ἔτσι τὸ σμόκιν (*smoking*) λέγεται πάντα *dinner jacket*, τὸ *sidewalk pavement*, τὸ *elevator lift* καὶ τὸ πάρκινγκ *car park*.

— Τέλος, μιὰ σημαντικὴ διαφορά: ὅταν μᾶς καλέσουν γιὰ τσάι, θὰ μᾶς καλέσουν γιὰ *a cup of tea*, ἐνῶ ἂν πρόκειται γιὰ ἀνεπίσημο δεῖπνο, θὰ μᾶς καλέσουν γιὰ *tea*.

— Στὶς βόρειες περιοχὲς τῆς Μεγάλης Βρετανίας πολλὲς φορὲς θὰ ἀκούσουμε νὰ μιλοῦν γιὰ *dinner* καὶ νὰ ἐννοοῦν αὐτὸ ποὺ ὁ ὑπόλοιπος πλανήτης ὀνομάζει *lunch*, μεσημεριανό.

— Τέλος, καλὸ εἶναι νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ ἕνα ἀπόφθεγμα τοῦ Ντισραέλι πρὸς τὴ βασίλισσα Βικτωρία: *Never apologize, always attack*: *ποτὲ μὴν παραπονιέστε, κάντε ἐπίθεση*!

Γαλλία

— Ἐὰν εἴμεθα γαλλομαθεῖς, ἀπευθυνόμεθα πάντοτε στὸν πληθυντικό (*vousvoyer*), ἐκτὸς ἂν μᾶς ζητηθεῖ ἀπὸ τὸν συνομιλητὴ ἢ τὴ συνομιλήτριά μας νὰ τοῦ/τῆς μιλήσουμε στὸν ἑνικό.

— Σὲ μιὰ ἐπίσημη σύσταση πάντα συστήνουμε κάποιον χρησιμοποιώντας τὸ *Madame/Monsieur* καὶ τὸ ἐπώνυμο. Πάντα χαιρετοῦμε μὲ *bonjour* ἢ *bonsoir* καὶ μὲ *au revoir* φεύγοντας. Χαιρετοῦμε μὲ ζωηρὴ χειραψία κοιτάζοντας πάντα τὸν συνομιλητή μας, ἐνῶ σὲ στενότερες σχέσεις τὸ φιλὶ εἶναι κλασικὸς χαιρετισμός. Οἱ Παριζιάνοι φιλοῦν συνήθως 2 φορές (ἀντίθετα μὲ τοὺς Ἄγγλους ποὺ φι-

λοῦν μία), ἐνῶ στὴ Μασσαλία φιλοῦν 4 φορές, συνήθως πρῶτα στὸ ἀριστερὸ μάγουλο καὶ μετὰ στὸ δεξί. Ἐπιβάλλεται τὸ μίνιμουμ τῆς ἐπαφῆς, δηλαδὴ στὸν ἀέρα καὶ σιωπηλῶς.

— Ὡς πρὸς τὸ χειροφίλημα, ἡ γαλλικὴ σχολὴ ἔχει δύο ἀπαράβατους κανόνες: ποτὲ σὲ ἀνοικτὸ χῶρο καὶ ποτὲ τὰ χείλη στὸν καρπὸ τῆς κυρίας. Ὁ ἀσπασμὸς καὶ πάλι εἶναι ἀέρινος καὶ τὸ βλέμμα ἐπικεντρώνεται συνεχῶς στὰ μάτια τῆς κυρίας.

— Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς συζητήσεως ἀποφεύγουμε νὰ ἐκφράσουμε τὴν ἀρνητική μας ἄποψη γι' αὐτούς, ἀποφεύγουμε νὰ ἀναφερθοῦμε στὴν ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόληση τῶν συνομιλητῶν μας, στὸ θέμα τῆς Κορσικῆς καὶ τῶν ἀποικιῶν καὶ φυσικὰ στὸ θέμα τῆς «νόσου τῶν τρελῶν ἀγελάδων».

— Ἡ Γαλλία εἶναι ἡ μοναδικὴ χώρα στὸν κόσμο ὅπου τὸ *merci* (*εὐχαριστῶ*) σημαίνει καὶ *ὄχι*.

— Στὸ τραπέζι, τὰ χέρια τοποθετοῦνται πάντα ἐπάνω στὸ τραπεζομάντιλο (ἀντίθετα μὲ τὴ Μεγάλη Βρετανία καὶ τὴν Ἰσπανία, ὅπου τὸ ἀριστερὸ χέρι μένει ἐπάνω στὸ γόνατο). Σὲ κανένα μέρος τοῦ κόσμου δὲν τοποθετοῦν καὶ τὰ δύο χέρια κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι.

— Δὲν θὰ μᾶς παρεξηγήσει κανείς, ἂν ἀργήσουμε 15-20 λεπτὰ σὲ ἕνα ραντεβού.

— Ὡς πρὸς τὰ δῶρα, ἀποφεύγουμε τὸ κρασί, ποὺ εἶναι ἕνα πολύπλοκο θέμα στὴ Γαλλία, καὶ ἐπίσης δὲν προσφέρουμε *Μεταξᾶ* ἢ οὖζο, γιατὶ οἱ ἴδιοι ἔχουν τὰ δικά τους κονιάκ, *Περνό*, *ἀνισέτ*. Σὲ κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις τὰ λουλούδια εἶναι μιὰ καλὴ λύση, ἐνῶ ὡς εὐχαριστήριο γιὰ ἕνα δεῖπνο ἀποστέλλουμε τὴν ἑπομένη μιὰ χειρόγραφη κάρτα.

— Ἡ Ναντὶν ντὲ Ρότσιλντ ἀναφέρει στὸ βιβλίο της ὅτι ἀκόμη τηρεῖται τὸ ἔθιμο μιὰ νεαρὴ κοπέλα νὰ φιλᾶ τὸ χέρι μιᾶς γηραιότε-

ρης. Ἡ ἴδια ἀναπολεῖ ἕνα περιστατικὸ στὸ Παρίσι, σὲ μιὰ κινηματογραφικὴ βραδιὰ πρὸς τιμὴν τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν, ὅπου ἡ Ναστάζια Κίνσκι ἔσκυψε καὶ τιμητικὰ φίλησε τὸ χέρι τῆς Ὄνα Τσάπλιν.

Γερμανία

— Ξεκινώντας ἀπὸ τὶς συστάσεις, οἱ Γερμανοὶ πάντοτε χρησιμοποιοῦν τό *Herr/Frau* (*κύριος/κυρία*) καὶ τὸ ἐπώνυμο. Ἐπίσης τοὺς ἀρέσουν οἱ τίτλοι, καὶ ἔτσι ἂς μὴν ἀπορήσουμε ἂν ἀκούσουμε τὶς λέξεις *Herr Doktor* ἢ *Frau Doktor* ἢ ἀκόμη καὶ *gnädige Frau*, (*ἐρίτιμος κυρία*). Ὁ τίτλος τοῦ δόκτορος δίνεται στοὺς κατόχους διδακτορικοῦ διπλώματος. Οἱ Γερμανοὶ εἶναι ἰδιαιτέρως τυπικοὶ στὶς γνωριμίες καὶ χρησιμοποιοῦν πολὺ τὸν πληθυντικό. Γιὰ φιλιὰ δὲν γίνεται λόγος, ἀκόμη καὶ στὶς φιλικὲς σχέσεις.

— Μπορεῖ νὰ μᾶς συμβεῖ νὰ δοῦμε καὶ τὸν τυπικὰ γερμανικὸ τρόπο χαιρετισμοῦ (*der Diener*· κυριολεκτικῶς σημαίνει *ὑπηρέτης*): ὁ Γερμανός «σπάζει» στὰ δύο, κτυπώντας τὰ τακούνια του. Μιὰ ἐλαφρὰ ὑπόκλιση, ἐπίσης, δείχνει τὸν σεβασμὸ ποὺ ἀποδίδουν οἱ Γερμανοὶ στὸ πρόσωπο ποὺ χαιρετοῦν.

— Ἀπαντοῦμε στὸ τηλέφωνο μὲ τὸ ἐπώνυμό μας καὶ ὄχι μὲ ἕνα συνηθισμένο *Hallo*.

— Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς συζητήσεως ἀποφεύγουμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν πολιτική, τὴν ἱστορία τῶν Παγκοσμίων Πολέμων, τὸν Κάιζερ, τὶς ἀνισότητες ἀνάμεσα στὴν πρώην Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ Γερμανία. Εἶναι καλὸ νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ἕνας ἀριστερὸς θὰ ὀνομάσει τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία *Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας* (*Deutsche Demokratische Republik*), ἕνας κεντρῶος θὰ χρησιμοποιήσει τὰ ἀρχικὰ *D.D.R.*, ἕνας συντηρητικὸς θὰ πεῖ *Ostzone* (*ἀνατολικὴ ζώνη, ἐνν. κατοχῆς*), δείχνοντας ὅτι θεωροῦσε τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία ὡς μέρος τῆς πατρίδας του ποὺ εἶχαν καταλά-

βει οἱ Σοβιετικοί. Τέλος, οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν οἰκογένεια στὴν πρώην Ἀνατολικὴ Γερμανία, περιορίζονται στὴν ἔκφραση *drüber* (*ἐκεῖ πέρα, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά*).

— Ὅταν μᾶς προσκαλοῦν σὲ ἕνα σπίτι ἢ σὲ μιὰ δεξίωση, ποτὲ δὲν στέλνουμε τὰ λουλούδια ἀπὸ πρίν, ἀλλὰ τὰ προσφέρουμε αὐτοπροσώπως –καὶ χωρὶς τὸ περιτύλιγμα– εἰδάλλως θὰ θεωρηθεῖ προσβολὴ ἢ τουλάχιστον δεῖγμα κακῆς ἀνατροφῆς. Ἀποφεύγουμε τὰ χρυσάνθεμα, τοὺς κρίνους, τὰ κόκκινα τριαντάφυλλα καὶ τὶς ὀρχιδέες.

— Στοὺς Γερμανοὺς ἀρέσει τὸ ἀλκοὸλ καὶ ἰδιαιτέρως τὸ οὖζο, ποὺ τὸ πίνουν μονοκοπανιά.

— Δὲν καπνίζουμε ποτὲ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ φαγητοῦ, μόνο μετὰ καὶ ἀφοῦ πρῶτα ρωτήσουμε ἂν ἐπιτρέπεται.

— Καλὸ εἶναι νὰ εἴμεθα στὴν ὥρα μας στὰ ραντεβού. Τὸ γερμανικὸ μυαλὸ ταξινομεῖ τὰ πάντα σὲ τετραγωνάκια καὶ ἡ κάθε δραστηριότητα ἔχει τὸν χῶρο καὶ τὸν χρόνο της.

— Στὸ τραπέζι, οἱ Γερμανοὶ κόβουν τὶς πατάτες μὲ τὸ πιρούνι καὶ ὄχι μὲ τὸ μαχαίρι.

— Στὴ Γερμανία ὑπάρχουν δύο χιλιάδες διαφορετικοὶ τύποι μπύρας, ἀλλὰ καλὸ θὰ ἦταν σὲ ὅποια περιοχὴ βρισκόμεθα νὰ σεβόμεθα τὶς τοπικὲς καὶ νὰ μὴ ζητοῦμε, ἐπὶ παραδείγματι, στὸ Μόναχο μπύρα Βερολίνου. Ἐπίσης, ἀνανεώνουν τὴ μπύρα στὸ ποτήρι μας συνεχῶς χωρὶς νὰ μᾶς ρωτήσουν, ὁπότε θὰ πρέπει νὰ τοὺς εἰδοποιήσουμε ἂν δὲν θέλουμε νὰ πιοῦμε ἄλλο.

— Ἂν καὶ τὸ *savoir-vivre* ἀναφέρει πὼς στὸ πεζοδρόμιο ὁ ἄνδρας πρέπει νὰ βρίσκεται πάντα πρὸς τὸ μέρος τοῦ δρόμου, στὴ Γερμανία ἰσχύει ὅτι οἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἡλικιωμένοι πρέπει πάντα νὰ εἶναι ἐκ δεξιῶν ἀνεξαρτήτως τῆς θέσεως τοῦ δρόμου.

— Τέλος, σὲ ἕνα ἑστιατόριο, αὐτὸς ποὺ προσκαλεῖ πληρώνει. Ἀλλιῶς, σὲ μιὰ παρέα γίνεται ξεχωριστὸς λογαριασμὸς γιὰ τὸν κάθε παρευρισκόμενο, ἀναλόγως τῆς προσωπικῆς του καταναλώσεως. Ἡ ἑλληνικὴ μέθοδος διαιρέσεως τοῦ λογαριασμοῦ εἶναι ἀσύλληπτη γιὰ τὸν γερμανικὸ νοῦ.

Ἡνωμένες Πολιτεῖες

— Οἱ συνήθειες, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα στὴν Ἀμερικὴ διαφέρουν ἀπὸ περιοχὴ σὲ περιοχὴ καὶ οἱ μεγαλύτερες ἀποκλίσεις παρουσιάζονται μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν περιοχῶν. Ἡ Βοστόνη, ἐπὶ παραδείγματι, εἶναι γνωστὴ γιὰ τὴν ἐπισημότητα καὶ τὴ σοβαρότητα τῶν κατοίκων της, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν Καλιφόρνια, ὅπου οἱ κάτοικοι διακρίνονται γιὰ τὴ χαλαρότητά τους.

— Σὲ ἀντίθεση μὲ ὅ,τι ἰσχύει στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κόσμου, οἱ Ἀμερικανοὶ φιλοῦν τοὺς πάντες στὰ μάγουλα, ἀκόμη καὶ ἀνθρώπους ποὺ ἴσως ἐμεῖς νὰ μὴν τοὺς δίναμε κἂν τὸ χέρι.

— Σὲ μιὰ συγκέντρωση, συνήθως μέσα σὲ λίγα λεπτὰ οἱ πάντες ξέρουν τὰ πάντα γιὰ μᾶς. Εἶναι γνωστὸ τὸ πόσο κοινωνικοὶ εἶναι οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ τὸ πόσο τοὺς ἐνδιαφέρει νὰ πληροφορηθοῦν, μὲ πραγματικὸ (;) ἐνδιαφέρον, γιὰ τὴ ζωή μας.

— Προσοχὴ στὶς συζητήσεις μὲ θέμα τὴ θρησκεία: μπορεῖ ἡ Ἑλλάδα νὰ ἔχει μιὰ θρησκεία καὶ διακόσια κόμματα, ἀλλὰ ἡ Ἀμερικὴ ἔχει δύο κόμματα καὶ διακόσιες θρησκεῖες.

— Ἡ κυρίαρχη τάση εἶναι τὸ *politically correct* (*πολιτικῶς ὀρθό*). Συνεχῶς προσέχουμε τὰ θέματα ὅπου ἐμπλέκονται ἀπόψεις ρατσιστικὲς ἢ ἀναφορὲς στὶς φυλετικὲς διακρίσεις.

— Προσοχὴ καὶ σὲ ὁρισμένες ἐκφράσεις: *Don't dress* σημαίνει νὰ μὴν ντυθοῦμε ἐπίσημα. Μὲ τὸ *Where's the John* ἀναζητοῦμε τὴν τουαλέτα, καὶ ὅταν παραγγέλλουμε *Dry Martini*, δὲν ἀναφερόμεθα

στὴν ἰταλικὴ μάρκα βερμοὺτ ἀλλὰ στὸ ἐθνικό τους ἀπεριτίφ, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ 2/3 τζίν, 1/3 βερμοὺτ καὶ λεμόνι. Ἐπίσης τὸ *brunch* εἶναι κάτι μεταξὺ *lunch* καὶ *breakfast*. Τρώγεται τὴν Κυριακὴ γύρω στὶς 11 τὸ πρωὶ καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἕνας ἔξυπνος συνδυασμὸς πρωινοῦ καὶ μεσημεριανοῦ.

— Ὅταν μᾶς καλοῦν γιὰ φαγητό, θεωρεῖται ἀγένεια νὰ ἀδειάσουμε τὸ πιάτο μας, γιατὶ οἱ οἰκοδεσπότες μας θὰ νομίσουν ὅτι πεινοῦμε ἀκόμη.

— **Οἱ** Ἀμερικανοὶ εἶναι πολὺ προληπτικοί, σὲ σημεῖο ποὺ δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐντύπωση τὸ γεγονὸς ὅτι στοὺς οὐρανοξύστες δὲν ὑπάρχει 13ος ὄροφος. Περνᾶ κανεὶς κατευθείαν ἀπὸ τὸν 12ο στὸν 14ο. Ἐπίσης, αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς ὀνομάζουμε *ἰσόγειο*, ἐκεῖνοι τὸ ὀνομάζουν *πρῶτο ὄροφο*.

— Ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ καλοῦν γιὰ καφέ, δὲν ἐννοοῦν στὶς 6 τὸ ἀπόγευμα, ἀλλὰ μᾶλλον στὶς 10.30 ἢ στὶς 11 τὸ πρωί.

— **Οἱ** Ἀμερικανοὶ ἦταν αὐτοὶ ποὺ ξεκίνησαν τὴ μανία μὲ τὰ τσιγάρα καὶ οἱ ἴδιοι τώρα φαίνεται νὰ τὸ θεωροῦν τὸ στίγμα τῆς ἐποχῆς. Προσοχὴ στοὺς χώρους ὅπου ἀπαγορεύεται τὸ κάπνισμα. Θεωρεῖται ἔλλειψη τρόπων τὸ νὰ κυκλοφοροῦμε στὸν δρόμο ἢ στὰ δημόσια πάρκα καπνίζοντας. Στὴν Καλιφόρνια τὸ κάπνισμα τιμωρεῖται μὲ πρόστιμο.

Ἑλβετία

— **Οἱ** συστάσεις στὴν Ἑλβετία γίνονται ὅπως στὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία (οἱ τίτλοι ἀναλόγως τῆς γλώσσας ποὺ ὁμιλεῖται σὲ κάθε περιοχή), μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι οἱ προσφωνήσεις *Mademoiselle* καὶ *Fräulein* χρησιμοποιοῦνται μόνο γιὰ ἔφηβες κοπέλες. Στὴ γαλλόφωνη περιοχή, οἱ φίλοι φιλιοῦνται στὰ μάγουλα δύο φορές, ἐνῶ στὴν ἰταλόφωνη ἀγκαλιάζονται, ἀλλὰ δὲν φιλιοῦνται. Οἱ γερμανόφωνοι συνήθως φιλιοῦνται τρεῖς φορές, φτάνει νὰ εἶναι πολὺ καλοὶ φίλοι.

— **Ἡ** τιμητικὴ θέση στὸ τραπέζι καθορίζεται κατὰ τὸ γαλλικὸ πρότυπο, βρίσκεται δηλαδὴ στὴ μέση τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ὄχι στὴν ἄκρη.

— **Ὁ** στρατὸς τῆς Ἑλβετίας, ἡ οὐδετερότητά της, ὁ ρόλος της κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 2ου Παγκοσμίου Πολέμου, οἱ καταθέσεις σὲ χρυσὸ σὲ ἐλβετικὲς τράπεζες καὶ οἱ πολὺ προσωπικὲς ἐρωτήσεις εἶναι θέματα ταμπού.

— **Τὸ** ντύσιμο τῶν Ἑλβετῶν εἶναι γενικῶς συντηρητικό, μὲ μιὰ ἰδιαίτερη προτίμηση στὴν ἄσπρη κάλτσα φορεμένη μὲ παπούτσι ἢ μὲ σανδάλι.

— **Ἡ** ἐμμονὴ τῶν Ἑλβετῶν μὲ τὴν ὥρα εἶναι παροιμιώδης. Τὰ δρομολόγια τῶν λεωφορείων καὶ τῶν τρένων, ἐπὶ παραδείγματι, τηροῦνται μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια μέχρι τοῦ λεπτοῦ τῆς ὥρας.

Ὀλλανδία

— **Οἱ** τίτλοι χρησιμοποιοῦνται μόνο στὴν ἐπίσημη ἀλληλογραφία, ἐνῶ στὶς ὑπόλοιπες περιπτώσεις οἱ συστάσεις καὶ οἱ προσφωνήσεις γίνονται μὲ τὸ *κύριος/κυρία* καὶ τὸ ἐπίθετο. Συνηθίζεται ἡ χειραψία πρὸς ὅλους, ἀκόμη καὶ πρὸς τὰ παιδιά.

— Στὸ τραπέζι ἡ πρόποση γίνεται πρὶν καὶ μετὰ τὴν πρώτη γουλιά.

— Στὶς συζητήσεις θέματα ταμποὺ εἶναι τὰ χρήματα καὶ οἱ τιμὲς τῶν προϊόντων, ἡ ἀποικιακὴ ἱστορία καὶ οἱ πόλεμοι στὴν Ἰνδονησία, ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, ἡ μόλυνση στὴ Βόρειο Θάλασσα.

— **Οἱ** Ὀλλανδοὶ ἔχουν ὁρισμένες χαρακτηριστικὲς χειρονομίες. Ὅταν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι κάποιος εἶναι παράξενος ἢ τρελός, χτυποῦν μὲ τὸν δείκτη τὸν κρόταφο ἢ τὸ μέτωπό τους. Ὅταν κτυποῦν τὸν ἀγκώνα μὲ τὸν βραχίονα λυγισμένο κατὰ 90 μοῖρες, ἐννοοῦν ὅτι τὸ ἄτομο στὸ ὁποῖο ἀναφέρονται εἶναι ἀναξιόπιστο. Μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ἀντίχειρα μέσα στὸ στόμα δείχνουν ὅτι ἀμφιβάλλουν γι' αὐτὰ ποὺ λέμε, καὶ ἂν χτυποῦν τὰ νύχια τοῦ ἀντίχειρα μεταξύ τους, σημαίνει ὅτι εἶναι ἰδιαιτέρως ἐνοχλημένοι.

Βέλγιο

— Στὴ γαλλόφωνη ζώνη οἱ συστάσεις γίνονται ὅπως στὴ Γαλλία, ἐνῶ στὴ φλαμανδόφωνη ὅπως στὴν Ὀλλανδία. Οἱ στενοὶ φίλοι ἀνταλλάσσουν τρία φιλιά.

— Στὴ φλαμανδικὴ περιοχή, ἂν ὑπάρχουν στὸ τραπέζι πατάτες ἢ ἀμυλοῦχα συμπληρώματα, δὲν σερβίρεται ψωμί. Ἀντιθέτως, στὴ γαλλόφωνη ὑπάρχει πάντοτε ψωμί.

— Ὅταν ἕνας Βέλγος μᾶς καλέσει γιὰ *dejeuner* (*γεῦμα*), οὐσιαστικῶς μᾶς καλεῖ γιὰ πρωινό (*petit dejeuner*), ὅταν μᾶς καλεῖ γιὰ *diner* (*δεῖπνο*) ἐννοεῖ μεσημεριανὸ (*dejeuner*) καὶ τέλος μὲ τὸ *souper* ἐννοεῖ τὸ δεῖπνο (*diner*).

— Οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς Φλαμανδοὺς καὶ τοὺς Βαλόνους, ἡ θρησκεία καὶ τὸ ἀποικιακὸ παρελθὸν εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα ταμπού. Οἱ Βέλγοι συχνὰ λένε ἀνέκδοτα κοροϊδεύοντας τοὺς Ὀλλανδούς, ὅπως κάνουν καὶ οἱ Γάλλοι μὲ τοὺς Βέλγους (κάτι ἀντίστοιχο μὲ τὰ δικά μας ποντιακὰ ἀνέκδοτα).

Σουηδία

— Στὶς νέες μας γνωριμίες καλὸ θὰ ἦταν νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ ἐπώνυμο τῶν συνομιλητῶν μας, ἐνῶ συχνὰ προηγεῖται ὁ ἐπαγγελματικὸς τίτλος (μηχανικός, γιατρός, κλπ). Ὁ πιὸ συνηθισμένος τρόπος χαιρετισμοῦ εἶναι ἡ χειραψία, ἐνῶ τὰ φιλιὰ δὲν συνηθίζονται, πολλὲς φορὲς οὔτε καὶ μεταξὺ φίλων. Σὲ ἐπίσημες περιστάσεις, οἱ Σουηδοί, ὅπως καὶ οἱ Πορτογάλοι, ἀπευθύνονται ὁ ἕνας στὸν ἄλλον στὸ τρίτο ἑνικό (π.χ. *Θὰ ἤθελε ὁ κ. Τάδε νὰ παρευρεθεῖ ἀπόψε στὸ σπίτι μας;*).

— Ἡ πρόποση γίνεται μὲ ἀρκετὰ ἐπίσημο τρόπο σὲ σχέση μὲ τὶς ἄλλες σκανδιναβικὲς χῶρες. Γενικότερα, δὲν κάνουμε πρόποση στὸν οἰκοδεσπότη μας ἢ σὲ κάποιον μεγαλύτερό μας. Δὲν ἀγγίζουμε τὸ ποτό μας, ἂν πρῶτα ὁ οἰκοδεσπότης μας δὲν πεῖ *σκόαλ*. Ἡ κίνηση τοῦ *σκόαλ* εἶναι ἡ ἑξῆς: Σηκώνουμε τὸ ποτήρι στὸ ὕψος τῶν ματιῶν, κοιτάζουμε τὸν ἄλλον κατευθείαν στὰ μάτια καὶ μόνο ὅταν τὸ ἀφήνουμε ἐπάνω στὸ τραπέζι σταματοῦμε νὰ τὸν κοιτᾶμε. Δὲν πιάνουμε τὰ μαχαιροπίρουνα ἂν τὸ *σκόαλ* δὲν ἔχει τελειώσει καὶ ἂν ὁ οἰκοδεσπότης δὲν μᾶς ἔχει κάνει νεῦμα νὰ ἀρχίσουμε τὸ φαγητό.

— Ὁρισμένα ἀπὸ τὰ δύσκολα θέματα συζητήσεως εἶναι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ καθενός, ἡ δολοφονία τοῦ Οὖλοφ Πάλμε, τὸ ὑψηλὸ κόστος ζωῆς στὴ Σκανδιναβία, προσωπικὲς ἐρωτήσεις καὶ θέματα γάμου (τὰ περισσότερα ζευγάρια συζοῦν).

— Ἡ ἀκρίβεια στὰ ραντεβοὺ καὶ τὶς προσκλήσεις εἶναι πολὺ σημαντική.

Γιὰ τὶς ὑπόλοιπες σκανδιναβικὲς χῶρες ἰσχύουν περίπου τὰ ἴδια μὲ τὴ Σουηδία.

Ρωσία

— Οἱ Ρῶσοι, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, ἔχουν τρία ὀνόματα: ὄνομα, ἐπώνυμο καὶ πατρώνυμο. Οἱ Ρῶσοι ὅμως χρησιμοποιοῦν τὸ πατρώνυμο πολὺ πιὸ συχνὰ ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο καὶ σχεδὸν πάντα μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα. Γιὰ τοὺς ἄνδρες, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα μαζὶ μὲ τὴν κατάληξη *-βιτς* ἢ *-οβιτς* (*γιός του..., -οπουλος*), ἐνῶ γιὰ τὶς γυναῖκες ἡ κατάληξη εἶναι συνήθως *-α* ἢ *-οβα*. Γιὰ παράδειγμα, ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλεξέι Ἀλεξάντροβιτς Καρένιν εἶναι ἡ γνωστὴ Ἄννα Ἀρκαντίεβνα Καρένινα. Συνεπῶς, ἡ καθωσπρέπει προσφώνηση περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο.

— Συνηθίζεται ἡ χειραψία, καὶ σὲ στενὲς γνωριμίες τὰ τρία σταυρωτὰ φιλιά.

— Στὸ τραπέζι ὑπάρχει μιὰ μικρὴ ἱεροτελεστία: τὸ τιμώμενο πρό-

Βέλγιο

— Στὴ γαλλόφωνη ζώνη οἱ συστάσεις γίνονται ὅπως στὴ Γαλλία, ἐνῶ στὴ φλαμανδόφωνη ὅπως στὴν Ὀλλανδία. Οἱ στενοὶ φίλοι ἀνταλλάσσουν τρία φιλιά.

— Στὴ φλαμανδικὴ περιοχή, ἂν ὑπάρχουν στὸ τραπέζι πατάτες ἢ ἀμυλοῦχα συμπληρώματα, δὲν σερβίρεται ψωμί. Ἀντιθέτως, στὴ γαλλόφωνη ὑπάρχει πάντοτε ψωμί.

— Ὅταν ἕνας Βέλγος μᾶς καλέσει γιὰ *dejeuner* (*γεῦμα*), οὐσιαστικῶς μᾶς καλεῖ γιὰ πρωινό (*petit dejeuner*), ὅταν μᾶς καλεῖ γιὰ *diner* (*δεῖπνο*) ἐννοεῖ μεσημεριανὸ (*dejeuner*) καὶ τέλος μὲ τὸ *souper* ἐννοεῖ τὸ δεῖπνο (*diner*).

— Οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς Φλαμανδοὺς καὶ τοὺς Βαλόνους, ἡ θρησκεία καὶ τὸ ἀποικιακὸ παρελθὸν εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα ταμπού. Οἱ Βέλγοι συχνὰ λένε ἀνέκδοτα κοροϊδεύοντας τοὺς Ὀλλανδούς, ὅπως κάνουν καὶ οἱ Γάλλοι μὲ τοὺς Βέλγους (κάτι ἀντίστοιχο μὲ τὰ δικά μας ποντιακὰ ἀνέκδοτα).

Σουηδία

— Στὶς νέες μας γνωριμίες καλὸ θὰ ἦταν νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ ἐπώνυμο τῶν συνομιλητῶν μας, ἐνῶ συχνὰ προηγεῖται ὁ ἐπαγγελματικὸς τίτλος (μηχανικός, γιατρός, κλπ). Ὁ πιὸ συνηθισμένος τρόπος χαιρετισμοῦ εἶναι ἡ χειραψία, ἐνῶ τὰ φιλιὰ δὲν συνηθίζονται, πολλὲς φορὲς οὔτε καὶ μεταξὺ φίλων. Σὲ ἐπίσημες περιστάσεις, οἱ Σουηδοί, ὅπως καὶ οἱ Πορτογάλοι, ἀπευθύνονται ὁ ἕνας στὸν ἄλλον στὸ τρίτο ἑνικό (π.χ. *Θὰ ἤθελε ὁ κ. Τάδε νὰ παρευρεθεῖ ἀπόψε στὸ σπίτι μας;*).

— Ἡ πρόποση γίνεται μὲ ἀρκετὰ ἐπίσημο τρόπο σὲ σχέση μὲ τὶς ἄλλες σκανδιναβικὲς χῶρες. Γενικότερα, δὲν κάνουμε πρόποση στὸν οἰκοδεσπότη μας ἢ σὲ κάποιον μεγαλύτερό μας. Δὲν ἀγγίζουμε τὸ ποτό μας, ἂν πρῶτα ὁ οἰκοδεσπότης μας δὲν πεῖ *σκόαλ*. Ἡ κίνηση τοῦ *σκόαλ* εἶναι ἡ ἑξῆς: Σηκώνουμε τὸ ποτήρι στὸ ὕψος τῶν ματιῶν, κοιτάζουμε τὸν ἄλλον κατευθείαν στὰ μάτια καὶ μόνο ὅταν τὸ ἀφήνουμε ἐπάνω στὸ τραπέζι σταματοῦμε νὰ τὸν κοιτᾶμε. Δὲν πιάνουμε τὰ μαχαιροπίρουνα ἂν τὸ *σκόαλ* δὲν ἔχει τελειώσει καὶ ἂν ὁ οἰκοδεσπότης δὲν μᾶς ἔχει κάνει νεῦμα νὰ ἀρχίσουμε τὸ φαγητό.

— Ὁρισμένα ἀπὸ τὰ δύσκολα θέματα συζητήσεως εἶναι τὰ οἰκονομικὰ τοῦ καθενός, ἡ δολοφονία τοῦ Οὖλοφ Πάλμε, τὸ ὑψηλὸ κόστος ζωῆς στὴ Σκανδιναβία, προσωπικὲς ἐρωτήσεις καὶ θέματα γάμου (τὰ περισσότερα ζευγάρια συζοῦν).

— Ἡ ἀκρίβεια στὰ ραντεβοὺ καὶ τὶς προσκλήσεις εἶναι πολὺ σημαντική.

Γιὰ τὶς ὑπόλοιπες σκανδιναβικὲς χῶρες ἰσχύουν περίπου τὰ ἴδια μὲ τὴ Σουηδία.

Ρωσία

— Οἱ Ρῶσοι, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες, ἔχουν τρία ὀνόματα: ὄνομα, ἐπώνυμο καὶ πατρώνυμο. Οἱ Ρῶσοι ὅμως χρησιμοποιοῦν τὸ πατρώνυμο πολὺ πιὸ συχνὰ ἀπὸ τὸ ἐπώνυμο καὶ σχεδὸν πάντα μαζὶ μὲ τὸ ὄνομα. Γιὰ τοὺς ἄνδρες, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα μαζὶ μὲ τὴν κατάληξη -*βιτς* ἢ -*οβιτς* (*γιός του...*, -*οπουλος*), ἐνῶ γιὰ τὶς γυναῖκες ἡ κατάληξη εἶναι συνήθως -*α* ἢ -*οβα*. Γιὰ παράδειγμα, ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλεξέι Ἀλεξάντροβιτς Καρένιν εἶναι ἡ γνωστὴ Ἄννα Ἀρκαντίεβνα Καρένινα. Συνεπῶς, ἡ καθωσπρέπει προσφώνηση περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμο.

— Συνηθίζεται ἡ χειραψία, καὶ σὲ στενὲς γνωριμίες τὰ τρία σταυρωτὰ φιλιά.

— Στὸ τραπέζι ὑπάρχει μιὰ μικρὴ ἱεροτελεστία: τὸ τιμώμενο πρό-

σωπο κάθεται πάντα ἐκ δεξιῶν τοῦ οἰκοδεσπότη. Τὰ πιάτα περνιοῦνται ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά. Θὰ πρέπει νὰ φᾶμε ὅλο τὸ ψωμὶ ποὺ ὑπάρχει στὸ πιάτο μας, μιᾶς καὶ θεωρεῖται σπατάλη νὰ πεταχθεῖ. Παρ' ὅλα αὐτά, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀφήσουμε λίγο φαγητὸ στὸ πιάτο μας ὡς ἔνδειξη ὅτι χορτάσαμε.

— Ἡ βότκα πίνεται μὲ τὴν πρόποση *na zdrawia* (*ἄσπρο πάτο*). Ἡ τεχνικὴ εἶναι ἀρκετὰ ἁπλή: παίρνουμε βαθιὰ ἀνάσα καὶ κρατοῦμε τὸν ἀέρα, ἀδειάζουμε τὸ ποτήρι μονορούφι, ἐκπνέουμε γιὰ νὰ βγεῖ ἡ κάψα πρὸς τὰ ἔξω, ξαναγεμίζουμε τὸ ποτήρι, παίρνουμε βαθιὰ ἀνάσα, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

— Τὰ κρασιά (συνήθως ἀπὸ τὴ Γεωργία), εἶναι κατὰ κανόνα γλυκὰ καὶ πίνονται μετὰ τὸ φαγητό.

— Ἀποφεύγουμε νὰ συζητήσουμε τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς Ρωσίας, τὴν τραγωδία τοῦ Τσέρνομπιλ καὶ τοῦ *Κούρσκ*, τον πόλεμο της Τσετσενίας καὶ φυσικὰ τὸ κομμουνιστικὸ παρελθόν. Δὲν κάνουμε συγκρίσεις ἀνάμεσα στὴν Ἁγία Πετρούπολη καὶ τὴ Μόσχα· ὑπάρχει μεγάλη ἀντιπαλότητα (βλέπε Ἀθήνα-Θεσσαλονίκη, Ρώμη-Μιλάνο, Νέα Ὑόρκη-Λὸς Ἄντζελες).

— Δὲν σφυρίζουμε μέσα στὸ θέατρο ἢ στὸ σπίτι, γιατὶ θεωρεῖται γρουσουζιά. Ἂν κάνουμε κάτι κακό, ἔχουμε μπλεξίματα ἢ λυπούμεθα κάποιον, φτύνουμε ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερό μας ὦμο, καθὼς ἔτσι ξορκίζουμε τὸ κακό. Χτυποῦμε ξύλο γιὰ καλὴ τύχη καὶ δὲν φεύγουμε ἀπὸ ἐπίσκεψη ἂν δὲν ἔχουμε καθίσει ἔστω καὶ λίγο.

— Τὸ σύμβολο του *Ok* (ὁ δείκτης καὶ ὁ ἀντίχειρας ἀκουμποῦν σχηματίζοντας κύκλο, τὰ ὑπόλοιπα δάκτυλα εἶναι τεντωμένα) θεωρεῖται ἐξαιρετικὰ ἀγενές.

— Θεωρεῖται ἐπίσης ἀγενὲς τὸ νὰ μιλοῦμε μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες ἢ μασώντας τσίχλα, καὶ τὸ νὰ καθόμαστε μὲ τὰ πόδια σταυρωμένα τοποθετώντας τὸν ἀστράγαλο ἐπάνω στὸ γόνατο.

— Στὸ θέατρο, στὸ μπὰρ ἢ στὸ ἑστιατόριο θεωρεῖται ἀγενὲς τὸ νὰ μὴ δώσουμε τὸ παλτό μας στὴ γκαρνταρόμπα.

— Ἀντιθέτως μὲ τὶς ὑπόλοιπες εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ὅπου τὰ δῶρα ἀνοίγονται ἀμέσως μόλις προσφερθοῦν, στὴ Ρωσία ἀνοίγονται μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ δωρητῆ.

— Ἐὰν ἀνοίξουμε μιὰ σοκολάτα ἢ ἕνα σακουλάκι μὲ καραμέλες στὸ πάρκο ἢ στὸ λεωφορεῖο, προσφέρουμε καὶ στοὺς τριγύρω μας. Οἱ Ρῶσοι τὸ ἔχουν παράδοση νὰ μοιράζονται τὰ πάντα.

Πολωνία

— Οἱ συστάσεις γίνονται μὲ τὸ *pan* (*κύριος*) ἢ τὸ *pani* (*κυρία*) καὶ τὸ ἐπώνυμο. Δὲν ξεχνοῦμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τοὺς τίτλους τῶν συνομιλητῶν μας. Οἱ ἄνδρες ἀνταλλάσσουν χειραψία, ἀλλὰ σὲ γνωριμία ἄνδρα-γυναίκας περιμένουν νὰ προτείνει πρώτη ἡ γυναίκα τὸ χέρι της.

— Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ στὸν ἑνικὸ στοὺς ἄνδρες μπορεῖ νὰ γίνει παραδοσιακῶς μέσα ἀπὸ τὴν τελετουργία τῆς ἀδελφοποιήσεως: κοιτάζοντας στὰ μάτια τὸν φίλο τους, κρατοῦν τοὺς δεξιούς τους βραχίονες, σηκώνουν τὸ ποτὸ (πάντα μὲ ποτό!) καὶ ἀδειάζουν τὸ ποτήρι πίνοντας στὴν ὑγεία τους.

— Σὲ στενὴ σχέση, ὁ χαιρετισμὸς μὲ φιλί (συνήθως τρία φιλιὰ στὸν ἀέρα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ) εἶναι ἀπολύτως ἀποδεκτός.

— Στὸ τραπέζι συνηθίζεται τὸ τιμώμενο πρόσωπο νὰ κάθεται ἐκ δεξιῶν τοῦ οἰκοδεσπότη, ἂν εἶναι ἄνδρας, καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς οἰκοδέσποινας, ἂν εἶναι γυναίκα.

— Περιμένουμε νὰ σερβιρισθοῦν ὅλοι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης νὰ δώσει τὸ σύνθημα (*smacznego*) γιὰ νὰ ἀρχίσουμε νὰ τρῶμε.

— Μερικὲς φορὲς ἡ σούπα σερβίρεται σὲ μικρὸ μπὸλ χωρὶς κουτά

λι, πράγμα τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ τὴν πιοῦμε σὰν ρόφημα.

— Ἡ βότκα πίνεται «ἄσπρο πάτο», καὶ ἂν δὲν θέλουμε νὰ πιοῦμε, προφασιζόμεθα ἰατρικὸ λόγο.

— Στὰ θέματα ταμποὺ περιλαμβάνονται ὁ Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, τὸ Ὁλοκαύτωμα καὶ οἱ Ρῶσοι (ὅπως λέμε ἐμεῖς «οἱ Τοῦρκοι»). Ἐπίσης ἡ θρησκεία, διότι οἱ Πολωνοὶ εἶναι φανατικῶς Καθολικοί.

— Ὅταν μᾶς καλέσουν σὲ σπίτι, δὲν πηγαίνουμε ὡς δῶρο βότκα, μιᾶς καὶ σὲ κάθε σπίτι ὑπάρχει ἄφθονη. Σίγουρα θὰ τοὺς τιμήσουμε μὲ δυτικὰ προϊόντα, ἀκόμη καὶ δυτικὰ τσιγάρα.

Γιὰ τὶς ὑπόλοιπες κεντροευρωπαϊκὲς καὶ βορειοβαλκανικὲς χῶρες ἰσχύουν ἐν πολλοῖς τὰ ἴδια μὲ τὴν Πολωνία.

Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία

— Στὶς συστάσεις χρησιμοποιεῖται τὸ *señor* (*κύριος*) ἢ τὸ *señora* (*κυρία*) μαζὶ μὲ τὸ ἐπώνυμο. Τὰ ἰσπανικὰ ὀνόματα εἶναι πολὺ μακριά, γιατὶ περιέχουν τὸ πρῶτο κύριο ὄνομα (ποὺ χρησιμοποιεῖται), τὸ δεύτερο κύριο ὄνομα (ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖται σχεδὸν ποτέ), τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα (ποὺ χρησιμοποιεῖται) καὶ τὸ ἐπώνυμο της μητέρας (ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖται). Ἔτσι ὁ κ. Francisco Javier Martinez-Rodriguez εἶναι ἁπλῶς ὁ κ. Francisco Martinez. Οἱ γυναῖκες κρατοῦν τὸ πατρικό τους ἐπώνυμο καὶ προσθέτουν αὐτὸ τοῦ συζύγου τους, βάζοντας μπροστά του ἕνα *de* (*τοῦ*). Π.χ. ἡ κυρία Maria Helena Suarez de Martinez εἶναι ἡ σύζυγος τοῦ παραπάνω κυρίου, ποὺ τὸ πατρικό της ἐπώνυμο εἶναι Suarez. Ἐπισήμως πρέπει νὰ ἀποκαλεῖται señora de Martinez, ἐνῶ σὲ πιὸ ἀνεπίσημες περιστάσεις señora Martinez.

— Στὸ τραπέζι, δὲν ἀρχίζουμε νὰ τρῶμε, ἂν δὲν μᾶς εὐχηθεῖ πρῶτα ὁ οἰκοδεσπότης *buen apetito*, *καλὴ ὄρεξη*. Θεωρεῖται αὐτονόητο ὅτι

πρέπει νὰ ἀδειάσουμε τὸ πιάτο μας. Στὸ ἑστιατόριο οἱ σερβιτόροι καλοῦνται μὲ ἐπαφὴ βλέμματος, ὄχι μὲ τὴ φωνὴ ἢ μὲ σινιάλο.

— Κάποια ἀπὸ τὰ θέματα ταμποὺ εἶναι ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ δικτατορία τοῦ Φράνκο, τὸν Ἐμφύλιο, τὸ πρόβλημα τῶν Βάσκων, τὴν αὐτονομία τῶν Καταλανῶν, τὸ Γιβραλτάρ (πρὸς Θεοῦ, μὴν ποῦμε κάτι ὑπὲρ τῶν Ἄγγλων), τὶς ἰσπανικὲς ἀποικίες στὸ Μαρόκο, τὴν ἀποικιακὴ ἱστορία καὶ τὴν κριτικὴ κατὰ τῶν ταυρομαχιῶν.

— Μόνο οἱ ταυρομαχίες καὶ τὰ θέατρα ἀρχίζουν στὴν ὥρα τους. Κατὰ τὰ ἄλλα, μποροῦμε νὰ φθάσουμε καὶ μὲ ἀρκετὴ καθυστέρηση στὸ ραντεβού, χωρὶς παρεξήγηση.

— Δὲν ὑπάρχουν σημαντικὲς διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς μεσογειακὲς κουλτοῦρες, προσοχὴ ὅμως στὴν Πορτογαλία, ὅπου ἡ σειρὰ τῶν ἐπωνύμων εἶναι ἀντίστροφη ἀπὸ αὐτὴν τῆς Ἰσπανίας (πρῶτα τὸ μητρικὸ ἐπώνυμο, ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖται, καὶ μετὰ τὸ πατρικό). Οἱ εὐγενεῖς μποροῦν νὰ ἔχουν τέσσερα ἐπώνυμα, ἂν ἀποφασίσουν νὰ κρατήσουν καὶ τὰ δύο ἐπώνυμα τοῦ κάθε διάσημου γονέως τους. Οἱ παντρεμένες γυναῖκες δὲν προσθέτουν τὸ *de* στὸ ἐπώνυμο τοῦ συζύγου τους.

— Τὸ *εὐχαριστῶ* στὴν Πορτογαλία ἔχει γραμματικὸ γένος. Οἱ ἄνδρες λένε *obrigado* (*ὑποχρεωμένος*), ἐνῶ οἱ γυναῖκες λένε *obrigada* (*ὑποχρεωμένη*).

— Ὁ χαιρετισμὸς γίνεται πάντα μὲ χειραψία, ἐνῶ τὰ φιλιὰ δημοσίως (ἀκόμη καὶ ἀνάμεσα σὲ φίλους) εἶναι σπάνια. Σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ὑπόλοιπους Λατίνους καὶ τοὺς Ἕλληνες, οἱ Πορτογάλοι εἶναι πολὺ συγκρατημένοι στὴν ἔκφραση τῶν συναισθημάτων τους, ἰδιαίτερα δημοσίως.

— Ὅπως καὶ στὴν Ἑλλάδα, στὶς προσκλήσεις σὲ σπίτι εἶναι διαδεδομένο νὰ φθάνουν οἱ προσκεκλημένοι περίπου μισὴ ὥρα ἀργότερα ἀπὸ τὴν προκαθορισμένη ὥρα.

— Ὅλοι ἀνταλλάσσουν χειραψίες μὲ ὅλους, ὅλη τὴν ἡμέρα.

Ἰταλία

— Ἡ Ἰταλία εἶναι δύο χῶρες σὲ μία: ἡ Ἰταλία τοῦ Βορρᾶ καὶ ἡ Ἰταλία τοῦ Νότου. Οἱ κάτοικοι τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν εἶναι γνωστοὶ γιὰ τὴ μεταξύ τους ἐχθρότητα, ἡ ὁποία φθάνει τὰ ὅρια τῆς ἀποξενώσεως. Στὸν Νότο κυριαρχεῖ τὸ γέλιο, ἡ μέθη, τὸ *chianti* καὶ τὰ θαλασσινά, ὁ φόβος γιὰ τὸ κακὸ μάτι, ἡ κομπίνα καὶ ἡ ἐγκληματικότητα. Στὸν Βορρᾶ θὰ βρεῖ κανεὶς τὸν ἐκλεπτυσμό, τὸ καλὸ ριζότο, τὴν τέχνη τῆς Ἀναγεννήσεως, θὰ μᾶς μιλήσουν στὸ τρίτο πρόσωπο καὶ ἡ εὐγένεια στοὺς τρόπους εἶναι σῆμα κατατεθέν.

— Στὴν Ἰταλία τὰ ὀνοματεπώνυμα εἶναι ἁπλά, ἀλλὰ οἱ ἀπόφοιτοι πανεπιστημίων προσφωνοῦνται συχνὰ μὲ τὸν τίτλο τῶν σπουδῶν τους: *dottore* γιὰ ὅσους ἔχουν κλασικὲς σπουδές, *avvocato* γιὰ τοὺς δικηγόρους, *ingeniere* γιὰ τοὺς μηχανικοὺς καὶ *professore* γιὰ τοὺς καθηγητὲς καὶ τοὺς ἰατρούς.

— Στὸ τραπέζι ἡ μακαρονάδα προηγεῖται κάθε γεύματος καὶ τρώγεται μόνο μὲ τὸ πιρούνι καὶ ποτὲ μὰ ποτὲ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ κουτάλι.

— Ὅπως καὶ στὶς περισσότερες χῶρες τῆς Μεσογείου, σεβόμεθα τὶς ὧρες κοινῆς ἡσυχίας, δηλαδὴ τὶς μεσημβρινὲς ὧρες τῆς σιέστας.

Κίνα

— Δὲν εἶναι εὔκολο νὰ περνᾶ κανεὶς ἀπαρατήρητος ὅπως οἱ Κινέζοι, νὰ εἶναι ἁπλός, μὲ γαϊδουρινὴ ὑπομονὴ καὶ μονίμως συγκρατημένο τὸν ἐνθουσιασμό. Οἱ Κινέζοι ἔχουν μιὰ ἀπαράμιλλη παράδοση στοὺς κανόνες τῆς εὐγένειας, τῶν ὁποίων θεωροῦνται μέτρ.

— Στὸν δρόμο ἀπαγορεύονται οἱ ἐναγκαλισμοὶ ἢ καὶ ὁποιοδήποτε

δείγμα χαδιοῦ. Ὁ ἔρωτας εἶναι τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν ἐθνικὸ ταμπού. Ἀπαγορεύεται νὰ παντρευθεῖ κανεὶς σὲ προχωρημένη ἡλικία, νὰ ἀγκαλιασθεῖ ἕνα ζευγάρι δημοσίως, ἀκόμη καὶ νὰ πιαστοῦν χέρι μὲ χέρι.

— Δὲν προσφέρουμε φιλοδώρημα σ᾽ αὐτὸν ποὺ μᾶς βοήθησε μὲ τὴ βαλίτσα.

— Δὲν καλοῦμε ἕναν Κινέζο στὸ σπίτι μας γιὰ φαγητό, ἐκτὸς καὶ ἂν εἶναι πολὺ καλός μας φίλος ἢ ἐὰν ἔχει ζήσει στὴ Δύση. Ὅλες οἱ προσκλήσεις γίνονται σὲ ἑστιατόρια.

— Ἀντίθετα μὲ τὶς συνήθειες τῆς Δύσεως, ὅσο πιὸ πολλοὶ εἶναι οἱ λεκέδες στὸ τραπεζομάντιλο, τόσο πιὸ πολὺ φαίνεται ἡ εὐχαρίστηση τῶν καλεσμένων καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ φαγητοῦ φαίνεται πὼς ἦταν σίγουρη.

— Στὴν Ἄπω Ἀνατολὴ θεωρεῖται προσβολὴ νὰ προσφέρουμε λουλούδια στὴν οἰκοδέσποινα. Ἀντιθέτως, ὅλα τὰ ἄλλα μικροδωράκια εἶναι εὐπρόσδεκτα, ἀκόμη καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχουν μικρὴ ἀξία (ἐπὶ παραδείγματι, τὰ τυπικὰ τρία σαπουνάκια). Μεγαλύτερη σημασία ὅμως ἔχει τὸ ἀμπαλάζ, ποὺ πολλὲς φορὲς τείνει νὰ εἶναι πιὸ ἐντυπωσιακὸ καὶ ἀκριβὸ καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ δῶρο. Γι᾽ αὐτὸ καὶ τὸ δῶρο πρέπει πάντα νὰ ἀνοίγεται μπροστὰ σ᾽ αὐτὸν ποὺ τὸ ἔχει προσφέρει.

— Μποροῦμε νὰ προσφέρουμε ἕνα ἀλκοολοῦχο ποτό, ἀλλὰ καλὸ θὰ ἦταν νὰ εἶναι δυτικῆς προελεύσεως. Δὲν προσφέρουμε *μάο-τάι* (ἀλκοολοῦχο ποτὸ φτιαγμένο ἀπὸ ρύζι) στοὺς Κινέζους.

Ἰαπωνία

— Οἱ Ἰάπωνες ἔχουν πάρα πολὺ μικρὰ σπίτια. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐπακόλουθο τῆς λαϊκῆς τους ρήσεως «χρειάζεται κανεὶς μόνο δύο μέτρα χῶρο γιὰ νὰ κοιμηθεῖ καὶ δύο μπὸλ ρύζι τὴν ἡμέρα

γιὰ νὰ χορτάσει» ἢ ἁπλῶς μπορεῖ νὰ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ τιμὴ τῆς γῆς στὴν Ἰαπωνία εἶναι ἀπὸ τὶς ὑψηλότερες στὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶναι παράξενο ἂν δὲν μᾶς καλέσουν ποτὲ στὸ σπίτι τους γιὰ φαγητό. Ὅλες οἱ κοινωνικὲς δραστηριότητες, οἱ γιορτὲς καὶ τὰ καλέσματα γίνονται στὰ ἑστιατόρια.

— Ὅταν τρῶμε μὲ τὰ ξυλάκια, δὲν τὰ ἀκουμπᾶμε ποτὲ μέσα στὸ μπὸλ μὲ τὸ ρύζι, μιᾶς καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα ἔθιμο ποὺ συνηθίζεται μόνο στὶς κηδεῖες!

— Γιὰ τοὺς Ἰάπωνες ἡ μεγαλύτερη προσβολὴ εἶναι νὰ δείξει κάποιος δειλία.

— Δὲν συγχέουμε ποτὲ τοὺς Ἰάπωνες μὲ τοὺς Κινέζους ἢ τοὺς Κορεάτες. Θὰ τοὺς προσβάλουμε σὲ μεγάλο βαθμό.

— Ὡς πρὸς τὶς προσφωνήσεις, τὸ μικρὸ ὄνομα σπανίως χρησιμοποιεῖται. Τὸ ἐπώνυμο συνοδεύεται πάντα ἀπὸ τὸν ἐπαγγελματικὸ τίτλο τοῦ κατόχου. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ *Ὀτάκα σάσο* εἶναι ὁ *Ὀτάκα ὁ διευθυντής*. Ἂν κάποιος δὲν ἔχει τίτλο, τότε ἀκολουθεῖ τὸ γνωστό *σάν*, ποὺ σημαίνει *κύριος*.

— Οἱ Ἰάπωνες δὲν χρησιμοποιοῦν τὶς χειραψίες καὶ τοὺς ἀσπασμούς, ἀλλὰ ὑποκλίνονται σκύβοντας τὸν κορμὸ καὶ τὸ κεφάλι.

— Κάθε φορὰ ποὺ μπαίνουμε σὲ ἕνα σπίτι, ἐπιβάλλεται νὰ βγάζουμε τὰ ὑποδήματά μας.

— Ὅταν φεύγουμε ἀπὸ ἕνα σπίτι, καλὸ θὰ ἦταν νὰ ἀποχωρήσουμε μὲ τὴν ὄπισθεν, μιᾶς καὶ θεωρεῖται προσβολὴ νὰ γυρίσει ὁ καλεσμένος τὴν πλάτη στοὺς οἰκοδεσπότες.

35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35

Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ

Ἡ ἀσθένεια, ἀκόμη καὶ στοὺς πιὸ γεροὺς ὀργανισμούς, προκαλεῖ ἐξάντληση, εὔθραυστα νεῦρα καὶ ἀβεβαιότητα. Ὅπως ἔχει ἀποδειχθεῖ ἐπιστημονικῶς, ἡ ἴαση ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν καλὴ ψυχολογία τοῦ ἀσθενοῦς. Τὸν ρόλο τοῦ ψυχολόγου στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἀναλαμβάνουν οἱ ἰατροὶ καὶ τὸ νοσηλευτικὸ προσωπικό.

— Ἐὰν νοιώσουμε ἀδιαθεσία, τηλεφωνοῦμε στὸν ἰατρὸ καὶ κλείνουμε ραντεβοὺ ἢ πηγαίνουμε στὸ ἰατρεῖο ἢ τὸ νοσοκομεῖο σὲ ὧρες ἐπισκέψεως.
— Φροντίζουμε, πρὶν πᾶμε σὲ ἰατρικὴ ἐξέταση, νὰ φοροῦμε ροῦχα ποὺ εἶναι εὔκολο νὰ βγάλουμε καὶ προσέχουμε ἰδιαιτέρως τὰ ἐσώρουχά μας νὰ εἶναι καθαρά.
— Προβλέπουμε, ἐὰν συνοδευόμεθα ἀπὸ τὰ παιδιά μας, νὰ πάρουμε μαζί μας ἕνα βιβλίο ἢ παιχνίδι, γιὰ νὰ ἀπασχολοῦνται.
— Στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς σεβόμεθα τὴ σειρά. Δὲν παίρνουμε μαζί μας τὰ περιοδικὰ οὔτε σκίζουμε σελίδες ἀπὸ αὐτά.
— Δὲν εἶναι ἀγενὲς νὰ ρωτήσουμε σ' ἕναν ἄγνωστο ἰατρὸ τὴν τιμὴ τῆς ἐξετάσεως.
— Ἀπαντοῦμε στὶς ἐρωτήσεις τοῦ ἰατροῦ ὅσο γίνεται εὐκρινέστερα καὶ περιγράφουμε ὅλα τὰ συμπτώματα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς

ἐξετάσεως. Δὲν τηλεφωνοῦμε καὶ δὲν ἐνοχλοῦμε, ἀφοῦ φύγουμε ἀπὸ τὸ ἰατρεῖο.

— Τὰ νυκτερινὰ τηλεφωνήματα στὸν ἰατρὸ πρέπει νὰ δικαιολογοῦνται ἀπὸ ἔκτακτα περιστατικά: αἱμορραγίες, κολικοὺς ἢ ἀνυπόφορους πόνους.

— Ἐὰν καλέσουμε τὸν ἰατρὸ στὸ σπίτι, μεριμνοῦμε ὥστε τὸ δωμάτιο ὅπου θὰ τὸν δεχθοῦμε νὰ εἶναι καθαρὸ καὶ ἡ ἐμφάνισή μας περιποιημένη. Ἐπίσης, πρέπει νὰ ὑπάρχει καθαρὴ πετσέτα καὶ σαπούνι, γιὰ νὰ πλύνει ὁ ἰατρὸς τὰ χέρια του.

— Ἀποφεύγουμε νὰ συνιστοῦμε τὰ φάρμακά μας σὲ γνωστοὺς καὶ φίλους ἐπειδὴ ἔχουν τὰ ἴδια συμπτώματα. Μπορεῖ νὰ πρόκειται γιὰ ἄλλη ἀσθένεια καὶ νὰ προκαλέσουμε ἐπιπλοκὲς στὴν ὑγεία τους.

— Ἐὰν κρίνουμε ὅτι θὰ χρειασθοῦμε τὴ γνώμη καὶ δεύτερου ἰατροῦ, δὲν ἀμφισβητοῦμε τὴ γνωμάτευση τοῦ ἑνὸς μπροστὰ στὸν ἄλλον οὔτε σχολιάζουμε τὶς συνταγές τους.

— Μποροῦμε νὰ ἀπαιτήσουμε ἀπὸ ἕναν ἰατρὸ περισσότερα ἀπ' ὅσα θέλει νὰ μᾶς πεῖ; Μᾶλλον ὄχι. Μόνον ὁ ἰατρὸς θὰ ἀποφασίσει ἂν ὁ ἀσθενὴς πρέπει νὰ ἔχει ἐπίγνωση τῆς σοβαρότητος τῆς ἀσθένειάς του ἢ ὄχι.

— Ὑποφέρουμε ἰδιωτικῶς, ἐκδηλώνουμε τὴν εὐαρέσκειά μας δημοσίᾳ. Ὁ ἀσθενὴς ἀποφεύγει νὰ «βομβαρδίζει» τὸ περιβάλλον του μὲ περιγραφές, λεπτομέρειες καὶ κυρίως γκρίνια.

— Ἐὰν συναντήσουμε τὸν ἰατρό μας σὲ κοινωνικὴ ἐκδήλωση, δὲν συζητοῦμε ἐκεῖ γιὰ τὰ ἰατρικά μας προβλήματα. Δὲν εἶναι κατάλληλος οὔτε ὁ τόπος οὔτε ἡ στιγμή.

— Ὅταν μάθουμε ὅτι ἕνας γνωστός μας καὶ οἰκεῖος ἀσθενεῖ, δὲν σπεύδουμε νὰ μοιρασθοῦμε τὸ νέο μαζί του. Περιμένουμε νὰ πάρει αὐτὸς τὴν πρωτοβουλία, ἐὰν τὸ ἐπιθυμεῖ, νὰ μᾶς δώσει λεπτομέρειες.

— Μιὰ ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις τῆς φιλίας εἶναι νὰ ἀναλαμβάνουμε

πρωτοβουλίες, ὥστε νὰ τὸν βοηθήσουμε οὐσιαστικὰ σὲ πρακτικὰ προβλήματα (ἐπὶ παραδείγματι, νὰ φροντίσουμε τὰ παιδιά του, ἐκκρεμότητες, κ.ἄ.).

— Σὲ περίπτωση ποὺ μάθουμε ὅτι ἕνας γνωστός μας ἔχει προσβληθεῖ ἀπὸ τὸ Σύνδρομο Ἀνοσοποιητικῆς Ἀνεπάρκειας (*AIDS*), δὲν ἀλλάζουμε συμπεριφορὰ ἀπέναντί του οὔτε τὸν ἀποφεύγουμε σὰν νὰ εἶναι μιασμένος. Τὸ *AIDS* μεταδίδεται μόνο μὲ ἐρωτικὴ ἐπαφὴ καὶ μετάγγιση αἵματος.

— Τὸ νοσοκομεῖο ἢ ἡ κλινικὴ εἶναι ἕνας τόπος ψυχικῆς καὶ σωματικῆς δοκιμασίας, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ μαιευτήρια, ὅπου ἡ δοκιμασία καταλήγει σὲ εὐτυχὲς γεγονός. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἔχουν κατ' ἀρχὰς ὑπ' ὄψιν τους ὅσοι ἐπισκέπτονται ἀσθενεῖς.

— Συνήθως πηγαίνουμε ἕνα δῶρο (λουλούδια, σοκολατάκια), ἀλλὰ προσέχουμε νὰ μὴ φέρνουμε φαγητὰ σὲ νοσηλευόμενους ποὺ ὑπόκεινται σὲ δίαιτα.

— Σεβόμεθα τὶς ὧρες τοῦ ἐπισκεπτηρίου καὶ δὲν κάνουμε ὁλόκληρες σκηνὲς ἐπειδὴ ἀργήσαμε.

— Ὅταν εἰσέρχονται ὁ γιατρὸς ἢ οἱ νοσοκόμες στὸ δωμάτιο, οἱ ἐπισκέπτες πρέπει νὰ σηκώνονται, νὰ χαιρετοῦν καὶ νὰ βγαίνουν στὸν διάδρομο περιμένοντας ὑπομονετικὰ νὰ τελειώσει ἡ ἐξέταση.

— Ἐὰν ὁ ἀσθενὴς ποὺ ἐπισκεπτόμεθα μοιράζεται τὸ δωμάτιό του, προσπαθοῦμε νὰ εἴμεθα ὅσο πιὸ διακριτικοὶ γίνεται, δὲν κάνουμε θόρυβο οὔτε ἀδιάκριτες ἐρωτήσεις.

— Μετὰ τὴ νοσηλεία, φεύγοντας ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο, δὲν παραλείπουμε νὰ ἀφήσουμε ἕναν φάκελο μὲ χρήματα γιὰ τὶς νοσοκόμες ἢ ἕνα δῶρο γιὰ τὸν ἰατρό.

— Ἐὰν μείναμε πολὺ εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν περίθαλψη, συνηθίζεται νὰ τοὺς ἀπευθύνουμε μιὰ ἐπιστολή. Ὁρισμένοι δημοσιοποιοῦν τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματά τους διὰ τοῦ Τύπου.



Στὶς κηδεῖες οἱ κύριοι φοροῦν μαῦρο κοστούμι, λευκὸ ὑποκάμισο, σκούρη γραβάτα καὶ μαῦρα ὑποδήματα –τὸ μαῦρο περιβραχιόνιο ἐκλείπει– καὶ οἱ κυρίες μαῦρα φορέματα ἢ ταγιὲρ ποὺ πλησιάζουν τὸ γόνατο.

36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36

ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Παντοῦ εἶναι ὅμοια ἡ κάθοδος στὸν Ἅδη.
Ἀναξαγόρας

— Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ δύσκολες ἐρωτήσεις, «Μέχρι πότε εἶναι καλὰ νὰ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος;», ἀπαντήθηκε ἀπὸ ἕναν γυμνοσοφιστὴ ὡς ἑξῆς: «Μέχρις ὅτου δὲν νομίζει ὅτι τὸ νὰ πεθάνει εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ νὰ ζεῖ».

— Παλαιότερα οἱ ἄνθρωποι φοροῦσαν πένθος. Σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις αὐτὸ διαρκοῦσε μιὰ ζωή. Σήμερα τὸ ἔθιμο βρίσκεται σὲ ὕφεση καὶ τὸ πένθος ἔχει περιορισθεῖ, ἀναλόγως βεβαίως καὶ τοῦ βαθμοῦ συγγένειας. Συνήθως πενθοῦμε ἀπὸ ἔξι μῆνες ἕως ἕνα χρόνο συγγενῆ πρώτου βαθμοῦ.

— Μποροῦμε νὰ πᾶμε στὴν κηδεία ὁποιουδήποτε ἔχουμε γνωρίσει προσωπικῶς ἢ ἐπαγγελματικῶς, χωρὶς νὰ φθάνουμε στὴν ἀκραία περίπτωση πολιτικοῦ, ὁ ὁποῖος παρευρίσκεται σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς κηδεῖες τῆς ἐκλογικῆς του περιφέρειας ὑπὸ τὸν τίτλο «ὁ φίλος τοῦ νεκροῦ».

— Οἱ μόνες ποὺ πενθοῦν μὲ λευκὰ ροῦχα εἶναι οἱ βασίλισσες τῶν εὐρωπαϊκῶν Αὐλῶν.

— Εἰδοποιοῦμε τὴν οἰκογένεια καὶ τοὺς οἰκείους τηλεφωνικῶς ἢ τηλεγραφικῶς. Ἀποφεύγουμε νὰ ἐπιβάλουμε σὲ μικρὰ παιδιὰ νὰ παρακολουθήσουν μιὰ κηδεία, ἐκτὸς ἂν μᾶς τὸ ζητήσουν.

— Τὶς περισσότερες λεπτομέρειες τὶς ἀναλαμβάνει τὸ γραφεῖο τελετῶν.

— Ἡ ἀγγελία κηδείας πρέπει νὰ περιέχει τὰ ἑξῆς στοιχεῖα:
— Ἀπαραιτήτως τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ, τὴν ἡλικία, τὴν ἡμερομηνία καὶ τὸν τύπο τῆς κηδείας.
— Τοὺς συγγενεῖς μὲ τὴ σειρά: ὁ/ἡ σύζυγος, τὰ παιδιά. Ἐὰν τὰ παιδιὰ εἶναι παντρεμένα, ἀναγράφονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συζύγων, ξεκινώντας ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο, καὶ ἀκολουθοῦν τὰ ἐγγόνια, οἱ ἀδελφοὶ τοῦ νεκροῦ καὶ τὰ παιδιά τους.

— Ἐπίσης, πρέπει νὰ ἀναγράφεται ἂν ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀποδημήσαντος ἐπιθυμεῖ ἀντὶ στεφάνου νὰ κατατεθοῦν τὰ χρήματα ὑπὲρ τῶν σκοπῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων ἢ σωματείων.

— Τὸ νεκροταφεῖο εἶναι ἕνας χῶρος ὅπου ἀπαιτεῖται ὁ σεβασμὸς καὶ συνεπῶς δὲν προσφέρεται γιὰ συζητήσεις.

— Ὅσο βιαστικοὶ καὶ ἂν εἴμεθα, περιμένουμε στὴ σειρὰ γιὰ νὰ συλλυπηθοῦμε τοὺς οἰκείους τοῦ ἀποδημήσαντος.

— Ἡ φλυαρία καὶ ἡ ὑπερβολὴ στὴν ἔκφραση τοῦ πόνου μας δὲν ἐνδείκνυνται. Ὅταν εἴμεθα σὲ μιὰ κηδεία, τὰ πολλὰ λόγια εἶναι φτώχια. Τὰ λόγια παρηγοριᾶς πρέπει νὰ εἶναι μετρημένα. Ἀποφεύγουμε τὰ μελοδραματικὰ συλλυπητήρια τοῦ τύπου «Ἦταν ὁ τελευταῖος μεγάλος» καὶ περιοριζόμεθα στὰ μετρημένα «Λυποῦμαι, ὁ/ἡ σύζυγός σας ἦταν ἕνας ὡραῖος ἄνθρωπος».

— Εἶναι ἄστοχο νὰ ποῦμε σὲ μιὰ κηδεία «Τί νὰ κάνουμε. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοίρα μας».

— Ἀποφεύγουμε νὰ συλλυπούμεθα διὰ τηλεφώνου καὶ ἰδιαιτέρως δὲν τηλεφωνοῦμε γιὰ νὰ ζητήσουμε λεπτομέρειες τοῦ θανάτου, ἀφοῦ διαβάσουμε τὴν ἀγγελία τῆς κηδείας.

— Ἐπιδιώκουμε νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν οἰκογένεια μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπώλεια προσφιλοῦς της μέλους. Ἐὰν εἴμεθα πολὺ συνδεδεμένοι, πηγαίνουμε, μόλις μάθουμε τὸ νέο, εἴτε στὸ σπίτι εἴτε στὸ νοσοκομεῖο.

— Οἱ νεκροὶ παύουν ἀνυπερθέτως νὰ εἶναι «κύριοι», ὅσο σεβασμὸ καὶ ἂν τοὺς τρέφαμε ὅταν εὑρίσκοντο ἐν ζωῇ. Ὅσο κι ἂν ὁ σεβασμὸς αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει «ζωντανός», ὅταν ἀναφερόμεθα σ' αὐτούς, ἀφοῦ ὁ Κύριος τοὺς ἔχει πάρει κοντά του, δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε «κυρίους» ἢ «κυρίες».

— Ἡ καύση τῶν νεκρῶν ἀπαγορεύεται στὴ χώρα μας, αὐτὸς ὅμως δὲν εἶναι λόγος νὰ πάψουμε νὰ ἐκτιμοῦμε ὅσους τὴν προτιμοῦν ἀπὸ τὴν ταφή. Ὅπως καὶ στὶς ὑπόλοιπες περιπτώσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀκολουθοῦμε τοὺς κανόνες τοῦ *savoir-vivre*.

— Σύμφωνα μὲ ἕνα παλαιὸ ἔθιμο, ἡ χήρα πρέπει νὰ πηγαίνει καθημερινῶς στὸ νεκροταφεῖο μέχρι τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ συζύγου της.

— Καὶ σύμφωνα μὲ μιὰ τοπικὴ παράδοση, στὴ Μάνη τὸ πένθος ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν ἐκταφή (δηλαδὴ μὲ τὴν παρέλευση τριετίας).

Ευχαριστούμε θερμά

για την συμμετοχή σας στο πένθος μας.

Οικογένεια

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς νοοτροπίας «περὶ τέλους» εἶναι τὰ δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Μ. Καραγάτση *Ὁ Θάνατος καὶ ὁ Θόδωρος*, ἐκδόσεις *Ἑστία*, ποὺ ἀκολουθοῦν:

«Σὰν ὅλες τὶς γυναῖκες ἦταν ματαιόδοξη (...). Τὸ καθηγητηλίκι τοῦ Λάκη ξεπέρασε τὰ πιὸ τολμηρά της ὄνειρα καὶ τῆς γέννησε καινούρια, ἀκόμη πιὸ τολμηρά: κυρία Κοσμήτορος, κυρία Πρυτάνεως! Γιατὶ ὄχι, κάποτε, καὶ κυρία Ὑπουργοῦ ἢ κυρία Προέδρου; Καὶ ἐπελθὼν ὁ θάνατος, πάντα ταῦτα ἐξηφάνισται... Μὰ ἡ Νίτα δὲν εἶναι ἄνθρωπος νὰ λογαριάσει τὰ ὅσα ὁ χαμὸς τοῦ Λάκη θὰ τῆς στεροῦσε! Ἀγαποῦσε τὸν ἄνδρα της. Συνήθισε νὰ τὸν ἀγαπάει. Θὰ τὸν ἀγαποῦσε, ἔστω κι ἂν εἶχε μείνει ἄσημος καὶ δραχμοδίαιτος δικηγοράκος. Ἔτσι, ὁ πόνος της, σὰν ἀληθινὸς καὶ ἀπροσμέτρητος ποὺ ἦταν, ἐκδηλώθηκε μ' ἐκείνη τὴ συγκρατημένη σεμνότητα ποὺ ἀγγίζει τὰ ὅρια του τραγικοῦ.

»Ὅλοι μας ξέρουμε πὼς στὸ Α΄ Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν ὑπάρχει μεγάλος συνωστισμὸς νεκρῶν. Σύμφωνα μὲ μιὰ περίπλοκη καὶ ἀντιδημοκρατικὴ νομοθεσία, οἱ περισσότεροι τάφοι ἔχουν πουληθεῖ ἐσαεὶ στὶς ἰσχυρότερες οἰκονομικῶς καὶ πολιτικῶς οἰκογένειες τῆς Ἑλλάδος, σὲ τρόπον ὥστε μόνον τὰ μέλη τους νὰ βρίσκουν θέση στὸ ἀριστοκρατικὸ τοῦτο κοιμητήρι. Οἱ ἄλλοι νεκροὶ θάβονται στὸ Β΄ ἢ στὸ Γ΄ νεκροταφεῖο ποὺ δὲν θεωροῦνται καθόλου σίκ. Παρουσιάζεται ὅμως ἕνα σοβαρὸ πρόβλημα μὲ τὶς νεοφθασμένες οἰκονομικῶς καὶ κοινωνικῶς οἰκογένειες ποὺ δὲν ἔτυχε νὰ διαθέτουν τάφο στὸ Α΄ Νεκροταφεῖο καὶ πού, βεβαίως, δὲν παραδέχονται νὰ θαφτοῦν τὰ μέλη τους στὸ Γ΄. Τὸ πράμα βολεύεται, ἐπειδὴ πολλὲς ἀπ' τὶς οἰκογένειες τῆς παλιᾶς ἀριστοκρατίας, ποὺ μπατίρισαν, πουλᾶν τοὺς τάφους τους στοὺς καινούργιους ἀριστοκράτες. Ἔτσι γεννήθηκε τὸ ἔθιμο, ὁ κάθε αὐτοδημιούργητος Ἀθηναῖος μεγαλοαστός, μαζὶ μὲ τὸ διαμέρισμα στὸ Κολωνάκι, ν' ἀγοράζει καὶ τάφο στὸ Α΄ νεκροταφεῖο».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ἑλένη Χαλκούση, *Σαβουὰρ Βίβρ*, ἐκδ. Εὐαγγέλου Παπαδημητρίου.
2. *Τὸ Savoir-Vivre τῆς βαρώνης φὸν Στάφφ*, ἐκδ. Περίπλους.
3. Κώστα Καρακάση, *Εὐτυχῶς δὲν γεννήθηκα ὄμορφη*, ἐκδ. Ψυχογιός.
4. Τάκης Ναστούλης, *Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα*, ἐκδ. Νέα Θέσις.
5. Γιάννης Τζαννετάκος, *Λόγος ἑλληνικὸς στὴ δημοσιογραφία*, ἐκδ. Λύχνος.
6. Ἰωάννα Παπαζαφείρη, *Λάθη στὴ χρήση τῆς γλώσσας μας*, ἐκδ. Σμίλη.
7. Περιοδικὸ *Ἡ Λέξη*, τεῦχος 168 (Μάρτιος-Ἀπρίλιος 2002).
8. K.M. Kolobova - E.L. Ozereckaja, *Ἡ καθημερινὴ ζωὴ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα*, ἐκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα.
9. Robert Garland, *Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἡ Καθημερινή τους Ζωή*, ἐκδ. Βασδέκης.
10. Μ. Καραγάτση, *Ὁ Θάνατος κι ὁ Θόδωρος*, ἐκδ. Ἑστία.
11. Ντίμης Κρίτσας, *Ω! Τί ζωή!* ἐκδ. Φερενίκη.
12. *The Official Sloane Ranger Handbook*, ed. Ebury Press.
13. Clinton T. Gleenleaf, *A Gentleman's Guide to Etiquette*, ed. The Adams Media Corporation.
14. George Washington, *Rules of Civility and Decent Behaviour in Company and Conversation*, ed. The Mount Vernon Ladie' s Association.
15. Nat Segallof, *The Everything Etiquette Book*, ed. The Adams Media Corporation.
16. Stene L. Feinberg, *Crane's blue book of Stationary*, ed. Doubleday.
17. Mary Mitchell, *The Complete Idiot's Guide to Etiquette*, ed. Alpha Books.
18. Bernard Roetzel, *Gentleman, A Timeless Fashion*, ed. Konemann.
19. Michael Levine, *Raise your social I.Q.*, Citadel Press.

20. Mrs Humphry, *Manners for Men*,
Pryor Publications.
21. Pierre Miquel, *Les Aristos*,
éd. Albin Michel.
22. Eric Mension-Rigau, *Aristocrates et Grands Bourgeois*,
éd. Perrin.
23. Jacques Gandouin, *Guide de Bonnes Manières et du Protocole en Europe*,
éd. Fixot.
24. Christine Masson, *Le guide du Savoir-Vivre*,
éd. Minerva.
25. Ghislaine Andreani, *Guide du Nouveau Savoir-Vivre*,
éd. Hachette.
26. Jacques Gandouin, *Guide du Protocole et des Usages*,
éd. Stock.
27. Gisele d' Aissailly - Jean Baudry, *Le Savoir-Vivre*,
éd. Marabout.
28. Princess Hermine de Clermont-Tonnerre, *Politesse Oblige*,
éd. L' Archipel.
29. *Le Savoir-Vivre, Règles et Usages*,
éd. Larousse.
30. Nadine de Rothschild, *Le Bonheur de Séduire, L' Art de Réussir*,
éd. Fixot.
31. Florence le Bras, *Le guide du Savoir-Vivre*,
éd. Marabout.
32. Mario Mandelli, *Galateo*,
ed. Demetra.
33. Carla Royo-Villanova, *La sencillez del saber estar*,
ed. Bouket.
34. Carlos Garcia-Calvo, *No comas el postre con cuchara*,
ed. Planeta.
35. Carlos Garcia-Calvo, *Como ser una mujer A*,
ed. Planeta.
36. Alfonso Ussia, *Los tres tratados de las buenas maneras*,
ed. Planeta Fabula.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ὅλως ἰδιαιτέρως θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τοὺς στενούς μου συνεργάτες γιὰ τὴ συγγραφὴ τούτου του βιβλίου. Τὴν *art-director* καὶ ἀδερφή μου, κυρία Αὐγὴ Ζαμπούνη-Wolden γιὰ τὴν κομψὴ καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια. Τὴ διευθύντρια τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου *Φερενίκη*, δεσποινίδα Χριστιάννα Λάμπρου γιὰ τὸ «βιβλίο μας». Τὸν κύριο Charles de Mailly γιὰ τὶς ἐκ γενετῆς συμβουλές του. Τὴ δεσποινίδα Fèlicie d' Estienne d' Ovres τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν Παρισίων γιὰ τὴ *chic* εἰκονογράφηση. Τὴν κυρία Μαριάννα Γερακίτη-Ψάλτη γιὰ τὴ βιβλιογραφικὴ ἔρευνα. Τὸν κύριο Νίκο Ἀ. Τσεντικόπουλο γιὰ τὴ φιλολογικὴ ἐπιμέλεια. Τὶς δεσποινίδες Μάνια Σακέλλη, Ἑλένη Πλιάτσικα, Εὐτυχία Γιανναχαρᾶ γιὰ τὴν πολύτιμη συμβολή τους.

Τὶς Α.Α.Μ.Μ. βασιλεῖς Κωνσταντῖνο καὶ Ἄννα Μαρία τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴ βασίλισσα Σοφία τῆς Ἰσπανίας, τὶς Α.Α.Β.Β.Υ.Υ. πρίγκιπα Παῦλο, πριγκίπισσα Μαρί-Σαντάλ, πρίγκιπα Νικόλαο, τὴν πριγκίπισσα Εἰρήνη, τὸν πρίγκιπα Μιχαὴλ καὶ τὴν πριγκίπισσα Μαρίνα τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸ «παράδειγμα».

Τὴν κυρία Ἑλένη Χέλμη-Μαρχεζίνη γιὰ τὴν «ἀριστοκρατικὴ» ἐποπτεία. Τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία Δημητρίου Παπαδημητρίου καθὼς καὶ τὸν καπετάνιο καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ *MARE* γιὰ τὸ «εὔφορο ἔδαφος». Τὴν κυρία Ἕλενα Μακρῆ γιὰ τὴν παντὸς εἴδους συμπαράσταση. Τὸν κύριο Σάκη Κεχαγιόγλου γιὰ τὴν ἀπαιτητικότητά του. Τὴν κυρία Τίνα Δασκαλαντωνάκη γιὰ τὴ συνεχῆ παρότρυνση.

Τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη τοῦ Χὸνγκ Κὸνγκ Νικήτα, τὸν πρέσβη κύριο Γεώργιο Χέλμη, τὸν στρατηγὸ ἐ.ἀ. Δημήτριο Σπυρίδωνα, τὸν εἰδικὸ σύμβουλο ἐθιμοτυπίας τοῦ Δήμου Ἀθηναίων κύριο Ντῖνο Ἀντωνέλλο, τὸν Βασίλη, τὴν Κικὴ, τόν Χρῆστο καὶ τὸν Νίκο Μουτσίδη τοῦ *TYPE CENTER*.

Τὸν πατέρα Παναγιώτη, ἐφημέριο τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, τον πατέρα Φίλιππο τοὺς κ.κ. Ἀντώνη Ἀλεξανδρίδη, Μιχάλη Ἀργυρόπουλο, Νεκτάριο Βαζαῖο, Λάκη Γαβαλᾶ, Big John Γουλανδρῆ, Γιῶργο Δέδε, Πάνο Διπλαράκο, Βασίλη Ζαΐμη, Τάκη Θεοδωρακόπουλο, Κωνστα-

ντῖνο καὶ Μανόλη Καίσαρη, Ἠλία Παπαγεωργίου, Κωνσταντίνο Καίσαρη, Κωνσταντῖνο Καρακάση καὶ τὶς ἐκδόσεις *ΨΥΧΟΓΙΟΣ*, Φώτη καὶ Ἠλία Κοκκοτὸ τοῦ *Porto Elounda*, Γιῶργο Κορδομενίδη καὶ τὸ περιοδικὸ *ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟ*, Ντίμη Κρίτσα, Γιῶργο Κυπαρισσιάδη, Μανόλη Λαμπίδη, Μανόλη Μαυράκη, Νίκο Μητσόπουλο, Ἠλία Μπαρμπαλιᾶ, Ντέμη Νικολαΐδη, Γιάκο Ντογιού, Γιῶργο Πανόπουλο, Γιῶργο Παπαϊωάννου, Βασίλη Πατέρα, Νίκο Πατέρα, Γιῶργο Παύλου, Σάκη Ρουβᾶ, Γιάννη Τζανετάκο, Antonio Fournier, Κίμωνα Φραγκάκη Ζάχο Χατζηφωτίου καὶ Γιῶργο Ψάλτη.

Τὶς κ.κ. Ἀγγελικὴ Βαρβαρίτη, Ἰωάννα Βαρδινογιάννη-Fournier, Δέσποινα Βανδῆ, Λιάνα Βουράκη, Χαρούλα Δόντσιου, Ἑλένη Ζωγραφίδου, Μαρία Κοντοῦ, Ἑλίνα Λεμπέση-Μητσοπούλου, Κάρεν Μαυρίδη, Ἀμαλία Μεγαπάνου, Φρίντα Μπιούμπι, Ἔμμα Ντογιού, Ἑλένη Οἰκονόμου τοῦ *Bouquet*, Μαρία Ξανθοπούλου, Μέμη Παπαγιάννη, Φλώρα Πασσᾶ, Βάλια Πετρίδη, Ντίνα Πριτσιβέλη, Ἀλεξάνδρα Ρασβάνη, Ντέλα Ρούνικ, Μαρία Σγουμποπούλου, Ἀλεξάνδρα Στεφανοπούλου καὶ τὴν ἐφημερίδα *ΕΣΤΙΑ*, Ἀλίκη Στρογγυλοῦ καὶ Σοφία Χωραφᾶ.

Ἐπίσης τοὺς ἀναγνῶστες καὶ τὶς ἀναγνώστριες τοῦ περιοδικοῦ *Life and Style*, γιὰ τὶς παρατηρήσεις τους: Μαρκέλλα Δρούζα, Λαμπρινὴ Φράγκα, Μάγδα Παπανικολάου, Ράνια Ζαμπούνη, Ἀργυρὼ Βλαβιανοῦ, Εὐστράτιο Κουρβάσαλη, Ἀνδριάνα Ἀνδρεοπούλου, Χριστίνα Στάγκα, Ἐμμανουέλα Ἀρμένη, Μίκα Χούντα, Μαρία-Οὔρσουλα Κόγκου, Ἀναστασία Μανωλοπούλου-Νικολοπούλου, Μάριο καὶ Ἔφη Παπαδοπούλου, Οὐρανία Βασιλειάδη, Δήμητρα Κότσαλη, Σταῦρο Γαβρόγλου, Εἰρήνη Μιχαηλίδου, Νανὰ Σερδινιάρη, Δημήτρη Καλογέρη, Hercules P. Efstratiadis, Δημήτρη Βαρελᾶ, Ἀγγέλα Καλαφάτη, Ὀλυμπία Δήμα, Ἔρση Μοσκαχλαΐδη, Νεκτάριο Μακρυδάκη, Ζωὴ Παπαευθυμίου, Χρύσα Τρυφωνίδου, Βανέσσα Μαλεβίτη καὶ πολλοὺς ἄλλους ποὺ ὑπέγραψαν μόνον μὲ τὸ βαπτιστικό τους.

Τέλος, τὴν *μοῦσαν* τοῦ συγγραφέως, κυρία Μαργαρίτα Μυρογιάννη.

SAVOIR VIVRE

Ποιὰ εἶναι τὰ ἀνεπίτρεπτα λάθη στὸ τραπέζι;

Τί κάνουμε ἐὰν ξεχάσουμε τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ θέλουμε νὰ συστήσουμε;

Τί φορᾶμε, ποῦ καὶ πότε;

Ποιά εἶναι ἡ σειρὰ προβαδίσματος;

Πῶς πρέπει νὰ φερθοῦμε σὲ μιὰ τηλεοπτικὴ ἐκπομπή;

Ποῦ καὶ πότε δίνουμε φιλοδώρημα;

Πῶς συμπεριφερόμεθα στὸν χῶρο ἐργασίας;

Σ' αὐτὰ καὶ ἄλλες τρεῖς χιλιάδες ἐρωτήματα, ποὺ καλύπτουν ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴ γέννηση ἕως τὸ τέλος, ἀπαντᾶ τὸ παρὸν ἐγχειρίδιο. Ἕνας σύγχρονος ὁδηγός, προσαρμοσμένος στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ καλοὶ τρόποι δὲν εἶναι ψυχαναγκασμός, ἀλλὰ ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος γιὰ νὰ γίνει ἡ ζωή μας καλύτερη.

ISBN:960-7952-15-4

ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ

BY KRASODAD

Η ΣΑΡΩΣΗ & Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ, ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟΝ…

"KRASODAD"

ΑΠΩΤΕΡΟΣ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΑΥΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝΕ ΚΟΙΝΩΝΟΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ, ΟΣΟΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΤΟ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝΕ.

ΕΥΕΛΠΙΣΤΩ & ΠΑΡΟΤΡΥΝΩ ΣΕ ΟΣΟΥΣ ΑΡΕΣΕΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ (& ΟΠΟΤΕ ΜΠΟΡΟΥΝΕ), ΝΑ ΤΟ ΑΓΟΡΑΣΟΥΝΕ & ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΣΟΥΝΕ ΕΤΣΙ ΤΟΝ-ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ & ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΝΕΛΑΒΕ ΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ-ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ.



